

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนา
ชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

วิทยานิพนธ์
ของ
ชาญยุทธ หาญคำภา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนา
ชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

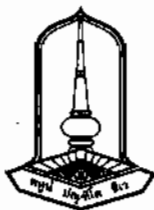
วิทยานิพนธ์
ของ
ชาญยุทธ หาญคำภา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายชาญยุทธ หาญคำภา
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุเนตร โพธิสาร) (กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร) (ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรคะ) (กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.โฆสิต แพงสร้อย) (อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อ่างทอง บุญเสริม) (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร)

.....
(รศ.ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนทางการเงินสนับสนุน การทำวิทยานิพนธ์บางส่วนจาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และจากสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน ผู้วิจัยได้รับทุนทางสติปัญญาจากอาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ที่ให้ทั้งความรู้ คำแนะนำ การให้สัมภาษณ์ และเวลาอันมีค่า รวมถึงองค์กร ส่วนราชการต่างๆ ผู้อาวุโสหลายท่าน เด็กๆ ที่น่ารักทุกคนที่ให้ข้อมูล การวิจัย ผู้วิจัยขอถือโอกาสนี้กราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ที่ได้สละเวลาอันมีค่าช่วยเหลือแก้ไขในทุกด้าน ให้ความคิด ความรู้ คำแนะนำอันทรงคุณค่า รวมทั้งวิธีการวิเคราะห์การดำเนินงาน เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์ เพื่อนนิสิตสาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณครอบครัวหาญคำภาทุกคน ที่ให้กำลังใจเสมอมา คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแก่ประเทศชาติเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมอีสานและสังคมไทยต่อไป

ชาญยุทธ หาญคำภา

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
ผู้วิจัย	นายชาญยุทธ หาญคำภา
กรรมการควบคุม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร และอาจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรคยะ
ปริญญา มหาวิทยาลัย	ปร.ค. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2553

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น งานวิจัยนี้ความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบนเทือกเขาภูพาน 3) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน พื้นที่วิจัย ได้แก่ สกลนคร และจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเลือกแบบเจาะจง จำนวน 168 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ ตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้ แล้วนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน พบว่า ในขณะที่ประเทศไทยปกครองระบอบเผด็จการทหารในช่วง พ.ศ. 2507 ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ทำการปฏิวัติทำให้ประชาชนถูกกีดกันทางการเมืองมีการกดขี่ข่มเหงปราบปรามประชาชนผู้รักประชาธิปไตยอย่างหนัก โดยกล่าวหาว่าเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในที่สุดจึงเข้าร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์ต่อสู้เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้เดือดร้อน ต่อมาถูกรัฐบาลปราบปรามเกิดการต่อสู้จนต้องเสียชีวิตของประชาชน กลุ่มนี้จึงได้ยุติลง

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดแหล่งท่องเที่ยวปัจจุบัน พบว่า ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่นขาดบุคลากรที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว และขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก

การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมควรประกอบไปด้วย 5 ด้านดังนี้ 1) ด้านบริการ 2) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว 3) ด้านสภาพแวดล้อม 4) ด้านการจัดการ 5) ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่วนการบริการกลุ่มนักท่องเที่ยวทางเลือก แบ่งได้ 4 ระดับ คือ 1) กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้สูง 2) กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ปานกลาง 3) กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ไม่มากนัก 4) กลุ่มลูกค้าที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ทั้งนี้ควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของลูกค้า

โดยสรุป การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณเทือกเขาภูพานหากมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะส่งผลต่อ ระบบเศรษฐกิจชุมชน เพราะที่ดังกล่าวนอกจากจะเกี่ยวข้องกันเรื่องราทางประวัติศาสตร์ สภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์สามารถสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

TITLE Developing Alternative Tourism Potentials : A Path Following the Thai National Codevelopers on the Phu Phan Ranges

AUTHOR Mr.Chanyut Hankhampha

ADVISORS Asst.Prof. Dr.Songkoon Chantachon and Dr.Sastra Lao-akka

DEGREE Ph.D **MAJOR** Cultural Science

UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2010

ABSTRACT

Alternative tourism potential development is necessary for community economic development to create local incomes. This study aimed 1) to examine the history of the group to Thai national codevelopers on the Phu Phan Ranges, 2) to investigate current conditions and problems of tourist attraction management on the Phu Phan Ranges, and 3) to examine tourism management potentials following the path of the group of Thai national codevelopers on the Phu Phan Ranges. The study area was Changwat Sakon Nakhon and Changwat Kalasin. The sample of 168 persons providing data was purposively selected. The instruments used for collecting data were an interview form, an observation form, focus group discussion, and participatory workshop. The obtained data were categorized, checked using the triangulation technique, and analyzed according to the established study purposes. The study findings were subsequently presented by means of a descriptive analysis : The findings revealed the following :

The history of the group of Thai national codevelopers on the Phu Phan Ranges showed that while Thailand was being ruled under the military dictatorship system in 1964 during the government led by Field Marshal Thanom Kittikhachon who made the revolution, Thai people were politically pressed. The Thai people who loved democracy were accused of being the Communist Party of Thailand. At last, they joined the Communist Party to fight for and help the people who were in trouble. Later, they were suppressed by the government. There were fights and losses of people's blood and lives. Then this group of people ceased fighting. For current conditions of problems involving organization of tourist attractions, it was found that they lack tourism entrepreneurs, lack local guides available at each place to give explanations to tourists, and lack publicity, public relations, and facilities.

An appropriate management of the alternative tourism path on Phu Phan Ranges should comprised these 5 aspects : 1) services, 2) tourism activities, 3) environments, 4) management and 5) marketing promotion. Alternative services to groups of tourists could be divided into these 4 levels : 1) a group of high-income customers, 2) a group of medium-income customers, 3) a group of not-quite-high incomes, and 4) a group of school/college student customer. For all these, activities should be organized to suit the customers' purposes.

In conclusion, the operation of tourism activities in the area of the Phu Phan Ranges, if there is continuous development, will affect the community economic system because the area as mentioned both involves historic accounts and rich natural conditions which can well create tourism climate.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
คำถามในการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความรู้ด้านสภาพทั่วไปของภูมิภาคอีสานและการท่องเที่ยว	10
ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเล็อกและพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย	35
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	125
บริบทพื้นที่ในการวิจัย	157
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	200
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	246
3 วิธีดำเนินการวิจัย	255
ขอบเขตในการวิจัย	255
ด้านเนื้อหา	255
วิธีการวิจัย	256
ระยะเวลาการวิจัย	256
พื้นที่	256
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	257
วิธีการดำเนินการวิจัย	258
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	258
การเก็บรวบรวมข้อมูล	259

บทที่	หน้า
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	263
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	265
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	266
ศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน	266
ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย บนเทือกเขาภูพาน	333
การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม	366
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	382
ความมุ่งหมายของการวิจัย	382
สรุปผลการวิจัย	382
อภิปรายผล	400
ข้อเสนอแนะ	407
บรรณานุกรม	409
ภาคผนวก	420
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	421
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเชิงสัมภาษณ์และแบบสังเกต	425
ประวัติย่อของผู้วิจัย	435

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	การเปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชนกับการท่องเที่ยวทางเลือก	41
2	ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวที่เคยปฏิบัติกับมากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	61
3	เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ	127
4	แสดงประเภทของเป้าหมาย	222
5	แสดงการแบ่งประเภทของแผน	223
6	แสดงโครงสร้างของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม	243
7	สรุปสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนา ชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์	363
8	สรุปสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนา ชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน	389

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 แผนที่ภาคอีสาน	10
3 กรอบแนวคิดมานุษยวิทยาการท่องเที่ยว	35
4 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวทางเลือก	47
5 ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแต่ละประเภท	58
6 แนวทางและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	62
7 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	66
8 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์	74
9 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	82
10 เสรีไทยสายสวรรค์	122
11 เป้าหมายด้านตำแหน่งการตลาด	126
12 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย	137
13 แผนที่จังหวัดสกลนคร	159
14 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	161
15 แผนที่อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร	162
16 แผนที่อำเภอกุศบาก จังหวัดสกลนคร	164
17 แผนที่จังหวัดกาฬสินธุ์	166
18 แผนที่อำเภอนาคู	168
19 แผนที่อำเภอเขาวง	197
20 กระบวนการซื้อของผู้บริโภค	213
21 โครงสร้างการบริหารและจัดการเพื่อเร่งรัดให้ความเป็นไทยกลับมาเป็นวิถีชีวิตไทย ในโลกร่วมสมัย	215
22 กระบวนการและขั้นตอนของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์	229
23 นายเตียง ศิริขันธ์	267
24 ถ้ำเสรีไทย	269
25 นายเตียง ศิริขันธ์ และทหารฝ่ายสัมพันธมิตร	273

ภาพประกอบ	หน้า
26 แผนที่อำเภอเมืองสกลนคร	278
27 ภาพถ่ายทางอากาศเทือกเขาภูพานและอำเภอเมือง	278
28 แผนที่อำเภอเมืองสกลนคร	279
29 แผนที่อำเภอกุศบาก	291
30 แผนที่อำเภอกุศบาก	292
31 ภาพถ่ายทางอากาศ อำเภอกุศบาก	293
32 แผนที่เส้นทางสหาย อำเภอกุศบาก	295
33 ภาพถ่ายทางอากาศอำเภอนาคู	296
34 แผนที่อำเภอนาคู	297
35 แผนที่แสดงที่ตั้งสนามบิเนสรีไทย อำเภอนาคู	308
36 นายถวิล นาครินทร์ ชี้ออกสภาพปัจจุบันสนามบิเนสรีไทย อำเภอนาคู	313
37 สหายพลั่ง (นายเสวย รังหอม อายุ 62 ปี) อำเภอนาคู	318
38 อุทยานแห่งชาติภูพาน	334
39 อุทยานแห่งชาติภูพาน	337
40 อุทยานแห่งชาติภูพาน	340
41 ถ้ำเสรีไทย	342
42 ด้านหน้าทางเข้าถ้ำเสรีไทย	343
43 น้ำตกคำหอม	344
44 ผานางเมิน	345
45 ผาเสวย	345
46 แผนที่อุทยานแห่งชาติภูพาน	347
47 เชื้อนน้ำพุ	349
48 พระพุทธสารีร์บ้านภูแล่นช้าง	352
49 โบสถ์หินที่บ้านคอนแกน	355
50 ลานสนามบิเนสรีไทยบ้านนาคู	356
51 วนอุทยานภูผาแฝก	357
52 รอยเท้าไดโนเสาร์	359
53 ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บนเทือกเขาภูพาน	360
54 น้ำตกคำเตย	361

ภาพประกอบ

หน้า

55	แผนที่เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน	379
56	แผนที่เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน	399

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ในระดับแถวหน้าของการท่องเที่ยวโลก ดังจะเห็นได้จากข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวขององค์การการค้าโลก (World Tourism Organization : WTO) พบว่าปี 2545 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 17 หากพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยว และอยู่ในอันดับที่ 18 หากพิจารณาในแง่รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้รับการจัดอันดับจากองค์กรต่างประเทศหลายองค์การให้เป็นประเทศที่ได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม หรือการเป็นสุดยอดในด้านการบริการ อาทิ เช่น Scandinavian Travel Trade จัดอันดับให้ประเทศไทยเป็น The World's Best Tourism Country 2004 โดยได้รับ Tourism Cities, ITB ที่กรุงเบอร์ลิน ซึ่งเป็นงานส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดในโลก ลงคะแนนให้ประเทศไทยเป็น The Most Popular Destination in ITB 2004, Asia-Pacific Region Spa Research จัดอันดับให้ประเทศไทยเป็น Number 1 Spa Destination (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา มีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งทำให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. 2547 : 2-5)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการพัฒนาและได้รับความสำเร็จอย่างมาก ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงมุ่งดำเนินแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวและมีแนวโน้มการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบหลายประการ ผลกระทบทางบวก ได้แก่ มาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น เนื่องจากเกิดการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การจ้างงานบุคลากรของรัฐกิจต่าง ๆ เกษตรกรผู้ผลิตอาหารส่งให้แก่ผู้ประกอบการ มีความสะดวกสบายจากการพัฒนา ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ฯลฯ ช่วยลดปัญหาการอพยพของประชากรสู่เมืองหลวงและส่งเสริมฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องของการนำเอาผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่นมาพัฒนาเพื่อเป็นสินค้าที่ระลึก

นอกจากผลกระทบในเชิงบวกแล้วการมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวมาก ยังส่งผลกระทบต่อความเปราะบางของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม มีการกระจายอยู่ทั่วพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลักทั่วประเทศ เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา

กาญจนบุรี หนองคาย และกรุงเทพมหานคร เนื่องจากปริมาณการท่องเที่ยวเกินกว่าระดับความสามารถที่จะรองรับได้ของสภาพแวดล้อม จึงทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม หรือถูกทำลายมากเกินไปกว่าที่จะบูรณะให้คืนสู่สภาพเดิมได้ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นในสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหามหาสมุทรกรรม สถานประกอบการบางแห่งต้องการพื้นที่ในการทำธุรกิจเกิดการบุกรุกพื้นที่เขตสงวนและเขตอนุรักษ์รวมไปถึงพื้นที่สาธารณะต่างๆ อีกทั้งการปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำโดยขาดการบำบัด เป็นต้น

จากผลกระทบในเชิงลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวดังกล่าว จึงต้องมีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อลดความสูญเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้นและต้องไม่กระทบต่อผลกระทบเชิงบวกอันเนื่องมาจากมีการท่องเที่ยวมากเกินไป ทำให้หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและอุตสาหกรรมกรรมการท่องเที่ยวประสานงานร่วมกันเพื่อค้นหาแนวทางที่จะสามารถพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่าและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ในช่วงที่ผ่านมาในทางปฏิบัติยังไม่สามารถบรรลุผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขาดการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ การส่งเสริมระบบประชาธิปไตยที่มาจากกรากหญ้าให้มากที่สุด และการมุ่งเน้นดำเนินแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน จึงมีการผนึกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจากการประชุม “Earth Summit” ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ปี พ.ศ. 2535 รวมทั้งใน Agenda 21 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับ Travel and Tourism Industry ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้านด้วยกัน คือ ประการแรก กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและในขณะเดียวกันนั้นมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้นักท่องเที่ยวที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจ มีความรัก ความหวงแหน ที่จะช่วยทำนุบำรุงมรดกการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีจิตสำนึกที่ดีในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ยังส่งเสริม สนับสนุนสินค้าและบริการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นวัสดุที่สามารถย่อยสลายได้ง่ายในธรรมชาติ หรือเป็นวัสดุที่ทำจากเศษวัสดุธรรมชาติที่เหลือใช้นำมาใช้ประโยชน์ด้วย ประการที่สอง กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ การเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีเพิ่มมากขึ้นในทุกประเทศ ทุกสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีการปรับรูปแบบของการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวเริ่มจากการท่องเที่ยวที่อยู่ในรูปของการท่องเที่ยวแบบเป็นหมู่คณะ จากนั้นมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้มีกิจกรรมนันทนาการมากขึ้น มีการท่องเที่ยวผจญภัยในป่า จัดเส้นทางเดินธรรมชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและสัมผัสกับธรรมชาติ

อย่างใกล้ชิด เช่น การเดินป่าโดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นผู้นำทาง การเดินป่าเพื่ออนุรักษ์ การล่องแก่งโดยใช้แพไม้ไผ่ หรือเรือยาง การขี่จักรยานเสือภูเขา เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสกับธรรมชาติ และจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมตามมา ประการที่สาม กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้าเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ถูกต้องและมีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมสู่ท้องถิ่น ซึ่งในเรื่องนี้ มนัส สุวรรณ และคณะ (2541 : 123-125) กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศึกษานโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์กรการบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงานโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และผู้มีหน้าที่ต้องร่วมกันอย่างเสมอภาค ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

นอกจากการให้ความสำคัญกับองค์กรดังกล่าวแล้ว การจัดการท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญกับเรื่องของคนด้วย ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ให้ความสำคัญต่อ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและมุ่งเน้นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่ง การควบคุมและบำบัดมลพิษสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ส่งเสริมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่เอื้อประโยชน์และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรมากขึ้น อย่างเช่นมาตรา 46 ที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน” และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การเกิดขึ้นขององค์กรการบริหารส่วนตำบล โดยมีการผสมผสานการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานต่างๆ ภายในรัฐเองกับภาคเอกชนและประชาชน ซึ่งหน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ

จากพลังกระแสดังกล่าวนี้ทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งเน้นแนวทางที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ แนวคิดที่เกิดขึ้น คือ การ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและในปัจจุบันแนวโน้มของการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติมีบทบาทมากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเตรียมพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ โดยการพัฒนารูปแบบของกิจกรรมในพื้นที่ให้มีความหลากหลายมากขึ้น ค้นหาและพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ การควบคุมและจัดการทำให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่จนเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และที่สำคัญการสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว การให้บริการที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยว และการจำหน่ายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว

เมื่อแนวโน้มของการท่องเที่ยวในรูปแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น หลายฝ่ายจึงเป็นห่วงว่ารูปแบบการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือเป็นตัวเร่งให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดใหม่ขึ้นซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกเพื่อที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยใช้รูปแบบของความสงบสันติและพักผ่อนเป็นจุดขายและนำเสนอรายการนำเที่ยวในหมวดสินค้าใหม่ อาทิ การท่องเที่ยวในเมือง การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ฯลฯ เพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยวจากพื้นที่ธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวในเมือง แต่อย่างไรก็ตามในการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบใดๆ ควรมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและพิจารณาถึงลักษณะของแต่ละพื้นที่ที่สำคัญ

เทือกเขาภูพานเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายด้วยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ แต่ก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ เส้นทางการท่องเที่ยวตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ผู้ก่อให้เกิดประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่บนเทือกเขาภูพาน ความลำบากในการดำเนินชีวิตกว่าจะคงไว้ซึ่งประเทศไทยในปัจจุบัน เรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับชนรุ่นหลัง น่าจะเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) นั่นคือการมุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีมาจากรากหญ้าเพื่อให้มีการพัฒนาที่ถูกต้องและมีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมสู่ท้องถิ่น เพื่อความกระชับและชัดเจน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบนเทือกเขาภูพาน
3. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย

บนเทือกเขาภูพาน

คำถามในการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเป็นมาอย่างไร
2. การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร
3. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

เป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
2. ทำให้ได้ข้อมูลศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบน

เทือกเขาภูพาน

3. ทำให้ได้แนวทางในการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

สม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย ตรงกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว ในด้านเส้นทาง การเข้าถึง ที่พักอาศัย อาหารการกิน สุขลักษณะที่สะอาด โดยที่ยังคงรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อให้คงไว้เป็นมรดกของชาติต่อไปอย่างเหมาะสม

การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับ 1) การก่อให้เกิดการเคารพความหลากหลายทางชีวภาพ และการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม 2) การก่อให้เกิดการตระหนักถึงความหลากหลายของวัฒนธรรม และการตระหนักถึงผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของ (Host) สถานที่ท่องเที่ยว 3) การเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวาง

แผน และการจัดการท่องเที่ยวในถิ่นของตน และ 4) เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถแบ่งสรรผลประโยชน์แก่รัฐ เอกชน นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม ซึ่งมีการแบ่งตามลักษณะเด่นของการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ใช้ธรรมชาติ หรือระบบนิเวศ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยความจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับการรองรับของธรรมชาติ การใช้ผลิตภัณฑ์และการบริการในท้องถิ่น การอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และการจัดสรรรายได้เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ใช้ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อีกทั้งต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และการสร้างพลังอำนาจของกลุ่มชาติพันธุ์ในการกำหนดคุณภาพและการห้ามปรามนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยไม่กระทบวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น รวมถึงการถูกรอรับทางวัฒนธรรมจากภายนอก เป็นต้น

การท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการบริการนักท่องเที่ยวและกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวในรูปแบบธุรกิจเอกชน ซึ่งมีแบบสั่งการจากบนลงล่าง และเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและเม็ดเงินจากรายได้เป็นสำคัญ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อความเป็นท้องถิ่น ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันนับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ที่สำคัญอีกด้วย

ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย หมายถึง กลุ่มแรกคือขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้านกองทัพของทหารญี่ปุ่น และกลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วยประชาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษาที่ออกมาเรียกร้องเสรีภาพคืนจากการปกครองของรัฐบาลทหาร

ผู้ประกอบการ หรือเจ้าของ หมายถึง บุคคลที่เปิดบ้านเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือจัดเตรียมบ้านพักไว้บริการนักท่องเที่ยว

ประชาชน หมายถึง บุคคลที่มีถิ่นฐานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบ Home Stay

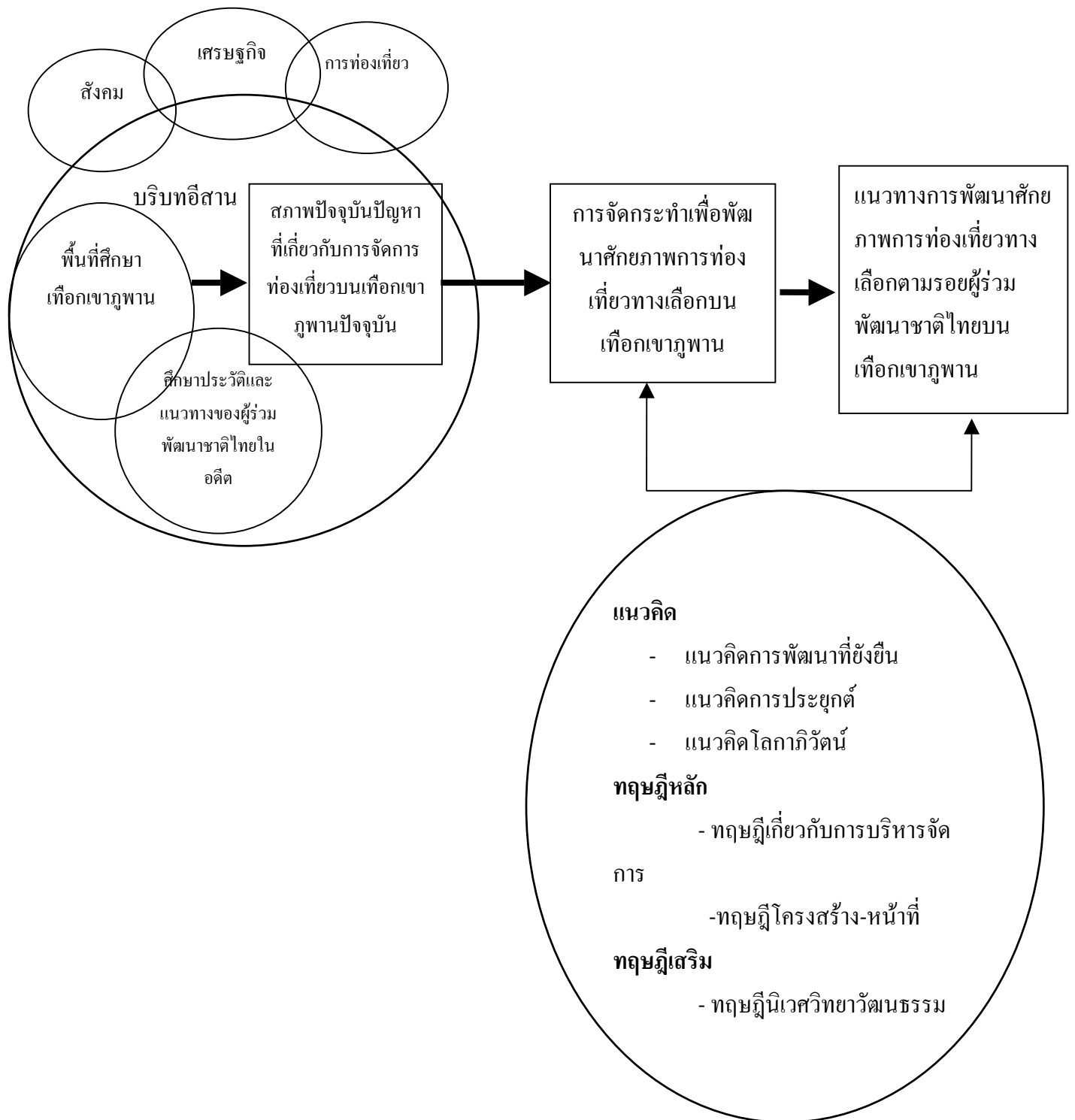
นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางมาจากต่างถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว หรือวัตถุประสงค์อื่นๆ แต่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบน เทือกเขาภูพาน เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ในการดำเนินชีวิตในขณะ ปฏิบัติการกอบกู้ชาติไทย เพื่อนำข้อมูลมาสู่การท่องเที่ยว การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆ ของคนในท้องถิ่นภายใต้แนวคิดการ ท่องเที่ยวทางเลือก หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่บนเทือกเขาภูพานในจังหวัดกาฬสินธุ์และ จังหวัดสกลนคร ภายใต้กรอบของการจัดการท่องเที่ยวทางเลือก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นการศึกษาภายใต้กรอบของการท่องเที่ยวทางเลือกหรือการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงเลือกใช้ทฤษฎีและแนวคิดดังนี้

1. ความรู้ด้านสภาพทั่วไปของภูมิภาคอีสานและการท่องเที่ยว
  - 1.1 ความรู้ด้านสภาพทั่วไปของภูมิภาคอีสาน สังคมและวัฒนธรรมอีสานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี (ทุนทางสังคม) และประวัติความเป็นมา
  - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Tourism)
  - 1.3. แนวคิดเกี่ยวกับมานุษยวิทยาการท่องเที่ยว (Anthropology of Tourism)
2. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือกและกับพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย
  - 2.1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sub Sustainable Tourism)
  - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism)
  - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism)
  - 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)
  - 2.5. ประวัติพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย
  - 2.6. เทือกเขาภูพาน
3. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. บริบทพื้นที่ในการวิจัย
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 แนวคิด
  - 5.2 ทฤษฎีหลัก
  - 5.3 ทฤษฎีเสริม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

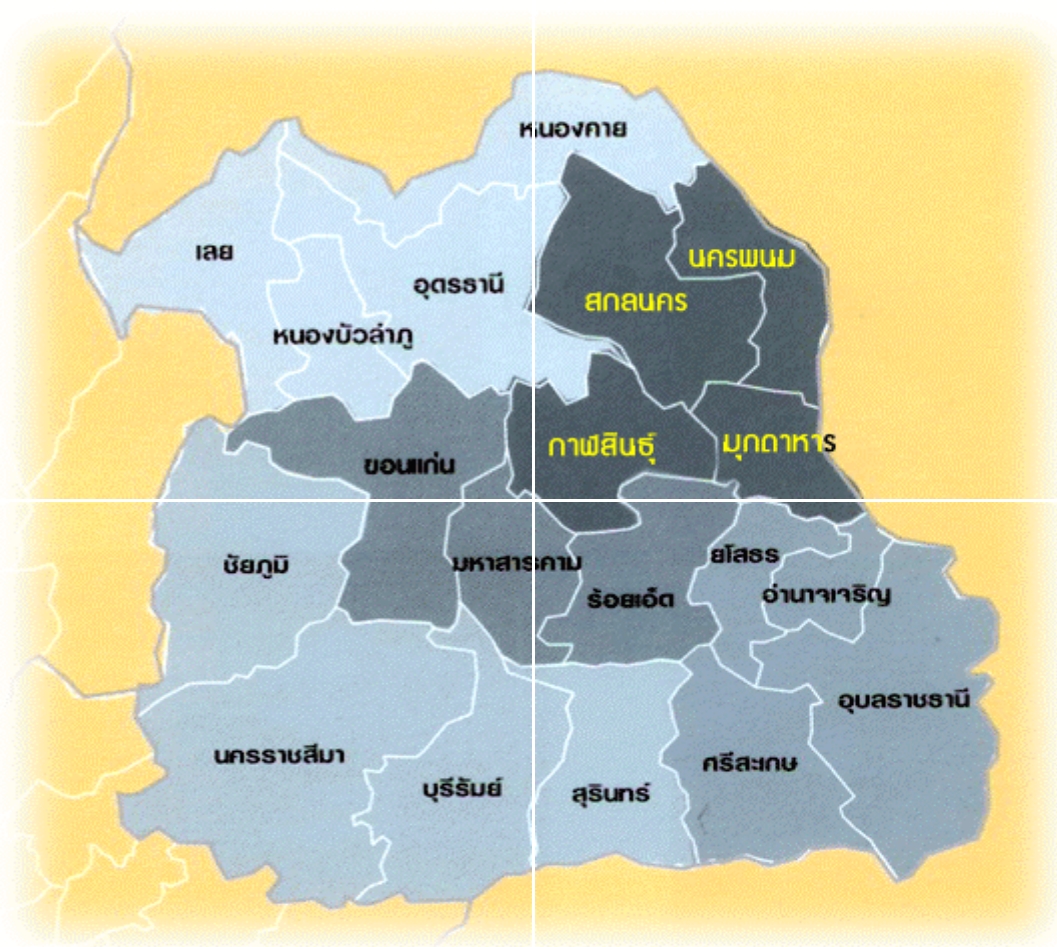
ความรู้ด้านสภาพทั่วไปของภูมิภาคอีสานและการท่องเที่ยว

1. ความรู้ด้านสภาพทั่วไปของภูมิภาคอีสาน สังคมและวัฒนธรรมอีสานเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี (ทุนทางสังคม) และประวัติความเป็นมา

1.1 ความรู้เกี่ยวกับภาคอีสาน

1.1.1 แอ่งโคราช ได้แก่ บริเวณแถบลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล กินบริเวณ 3 ใน 4 ของภาคอีสานทั้งหมด

1.1.2 แอ่งสกลนคร ได้แก่ บริเวณตอนเหนือของเทือกเขาภูพาน และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขง

ภาพประกอบ 2 แผนที่ภาคอีสาน

1.2 สังคมและวัฒนธรรมอีสาน

ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานประกอบไปด้วยพื้นที่อันต่อเนื่องของ 19 จังหวัด คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ขอนแก่น ชัยภูมิ เลย อุดรธานี สกลนคร หนองคาย กาฬสินธุ์ นครพนม และมุกดาหาร ในพื้นที่ 170,226 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 33.13 ของพื้นที่ประเทศไทยทั้งหมด โดยตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา ถึง 19 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 องศา ถึง 106 องศาตะวันออก

ลักษณะทางกายภาพของภูมิภาคทางตอนเหนือและตะวันออกของภาค มีลำน้ำโขง ไหลลงมาจากทางตอนเหนือกั้นดินแดนนี้ออกจากประเทศลาวและประเทศกัมพูชา ทางตะวันตกมีเทือกเขาเพชรบูรณ์ และคงพญาเย็นแบ่งกั้นจากภาคเหนือกับภาคกลางของประเทศไทย ทางตอนใต้มีเทือกเขาพนมดงรักกั้นแยกจากที่ราบต่ำด้านตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและที่ราบต่ำเขมร พื้นที่ที่ประกอบด้วยสองส่วนใหญ่คือ แอ่งโคราช (Khorat Basin) และแอ่งสกลนคร (Sakonnakorn Basin) บริเวณแอ่งโคราชมีพื้นที่ราบกว้างขวาง เช่น บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ในเขตจังหวัดสุรินทร์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีแม่น้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำชี ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดชัยภูมิ ไหลลงมาบรรจบแม่น้ำพองแล้วไหลลงสู่แม่น้ำมูลทางตอนล่างของภูมิภาค และไหลลงสู่แม่น้ำโขงทางทิศตะวันออก บริเวณแอ่งสกลนครมีพื้นที่ขนาดเล็กกว่า แอ่งโคราช มีแม่น้ำสายสำคัญ เช่น แม่น้ำสงครามเกิดจากลำน้ำสายเล็กๆ ไหลลงบรรจบกันแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงเช่นเดียวกัน

ประชากรส่วนใหญ่ในภูมิภาคเป็นกลุ่มที่พูดภาษาไทย-ลาว ซึ่งเรียกตนเองว่าเป็นไทย-อีสาน มีชนกลุ่มน้อยอยู่บ้าง เช่น เขมร และกวยในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ชาวบ้านในเขตจังหวัดชัยภูมิ ผู้ไทยในเขตจังหวัดนครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ นอกจากนั้นยังมีแสก ฉ้อ และโซ่ ซึ่งอยู่ในบางส่วนของจังหวัดนครพนม สกลนคร กลุ่มผู้ไทย แสก ฉ้อ และโซ่ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อประมาณ 150 ปีที่ผ่านมา ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในระยะก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานและชุมชนในภูมิภาคนี้ อาศัยการค้นคว้าทางโบราณคดีเพื่อศึกษาตีความการตั้งถิ่นฐานสภาพแวดล้อม ชุมชน ซึ่งอาจแบ่งช่วงระยะออกเป็นสองสมัย คือ ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์

การที่มนุษย์อยู่ด้วยกันย่อมจะต้องมีข้อตกลงซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัตินี้เรียกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือธรรมเนียม หรือประเพณี คนไทยเมื่อพบ

กันมักจะมีธรรมเนียมยกมือไหว้เป็นการแสดงความเคารพ โดยที่ผู้มีอาวุโสหน่อยเป็นผู้ยกมือไหว้ผู้
อาวุโสกว่า

1.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี

ประเพณี เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญ
ต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ
 เป็นต้น อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติและถ่ายทอด
กันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นคืออยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไข
เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม
รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็น วิถีแห่ง
การดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัฒนธรรมต่าง
ๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทย
ให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่
โบราณกาล เป็นต้น

1.3.1 ความหมายของประเพณี

พระยาอนูมานราชชน ได้ให้ความหมายของคำว่าประเพณีไว้ว่า ประเพณี คือ
ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบต่อกันมา
นาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบก็ผิดประเพณี หรือผิดจารีตประเพณี

คำว่าประเพณี ตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับบัณฑิตยสถานได้กำหนดความ
หมายประเพณีไว้ว่า ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำต่างๆ ออกได้เป็นชนบ มีความ
หมายว่า ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียมมีความหมายว่า ที่นิยมใช้กันมา และเมื่อนำมารวมกันแล้วก็มี
ความหมายว่า ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ ยึดถือเป็นแบบแผน และได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมา
จนเป็นต้นแบบที่จะให้คนรุ่นต่อไป ได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป

โดยสรุปแล้ว ประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมใน
สถานการณ์ต่างๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดในสังคมนั้นๆ ผ่าฝืนมักถูกตำหนิจาก
สังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิด
แตกต่างกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยมากย่อมมีจุดประสงค์ และวิธีการปฏิบัติเป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น สำหรับ
ประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในคติพระพุทธศาสนาและพราหมณ์มาแต่โบราณ

1.3.2 ความเป็นมาของประเพณี

ประเพณีมีบ่อเกิดมาจากสภาพสังคม ธรรมชาติ ทัศนคติ เอกลักษณ์ ค่านิยม
 โดยความเชื่อของคนในสังคมต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์นั้นๆ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศและ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุต่างๆ ฉะนั้นเมื่อเวลาเกิดภัยพิบัติขึ้น มนุษย์จึงต้องอ่อนวอน ร้องขอในสิ่งที่ตนคิดว่าจะช่วยได้พอภัยนั้นผ่านพ้นไปแล้ว มนุษย์ก็แสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้นๆ ด้วยการทำพิธีบูชา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตน ตามความเชื่อ ความรู้ของตน เมื่อความประพาศนั้นคนส่วน รวมสังคมยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และทำงานเป็นพิมพ์เดียวกัน สืบ ต่อๆ กันจนกลายเป็นประเพณีของสังคมนั้นๆ

ประเพณีและวัฒนธรรม เมื่อว่าโดยเนื้อความก็เป็นสิ่งอย่างเดียวกัน คือ เป็น สิ่งที่ไม่ใช่มืออยู่ในธรรมชาติโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนในส่วนรวมร่วมกันสร้างให้มีขึ้น แล้ว ถ่ายทอดให้แก่กันได้ด้วยลักษณะและวิธีการต่างๆ ว่าโดยเนื้อหาของประเพณีและวัฒนธรรมที่อยู่ใน จิตใจของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งสะสมและสืบทอดร่วมกันมา นานในส่วนรวม จนเกิดความเคยชิน เรียกว่า นิสัยสังคมหรือประเพณี

1.3.3 ประเภทของประเพณี

ประเภทของประเพณีแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1.3.3.1 จาริตประเพณี หรือกฎศีลธรรม หมายถึง สิ่งซึ่งสังคมใดสังคม หนึ่งยึดถือและปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง เป็นเรื่องของความผิดถูก มีเรื่องของศีลธรรม เข้ามาร่วมด้วย ดังนั้นสมาชิกในสังคมต้องทำ ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่วจะต้องถูกดำเนินหรือได้ รับการลงโทษจากคนในสังคมนั้น เช่น ลูกหลานต้องเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อท่านแก่เฒ่า ถ้าใครไม่เลี้ยงดูถือ ว่าเป็นคนเนรคุณหรือลูกอกตัญญู จาริตประเพณีของแต่ละสังคมนั้นย่อมไม่เหมือนกัน เพราะมีค่านิ ยมที่ยึดถือต่างกัน การนำเอาจาริตประเพณีของตนไปเปรียบเทียบกับของคนอื่นแล้วตัดสินว่าดีหรือ เลวกว่าของตนย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเชื่อของแต่ละ สังคมย่อมแตกต่างกันไป

1.3.3.2 ขนบประเพณี หรือสถาบัน หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สังคม ได้กำหนดไว้แล้วปฏิบัติต่อกันมาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทางตรง ได้แก่ ประเพณีที่มีการ กำหนดเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น สถาบันโรงเรียน มีโรงเรียน มีผู้สอน มีผู้เรียน มีระเบียบการรับสมัคร การเข้าเรียน การสอบไล่ เป็นต้น ทาง อ้อม ได้แก่ ประเพณีที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยไม่ได้วางระเบียบไว้แน่นอน แต่ปฏิบัติไปตามคำบอก เล่า หรือตัวอย่างจากที่ผู้ใหญ่ หรือบุคคลในสังคมปฏิบัติ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิต หรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ตรุษ สารท การขึ้นบ้าน ใหม่ เป็นต้น

1.3.3.3 ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญที่ทุกคนควรทำ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี หรือมีความผิดถูกเหมือนจาริต ประเพณี เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติกันทั่วไปจนเกิดความเคยชิน และไม่รู้สึกเป็น

ภาระหน้าที่ เพราะเป็นสิ่งที่มีความหมายและใช้กันอย่างแพร่หลาย ส่วนมากเป็นมารยาทในด้านต่างๆ เช่น การแต่งกาย การพูด การรับประทานอาหาร การเป็นแขกไปเยี่ยมผู้อื่น เป็นต้น ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องที่ทุกคนควรทำแม้มีผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญแต่อาจถูกตำหนิว่าเป็นคนไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีมารยาท ไม่รู้จักกาลเทศะ

1.4 ประวัติศาสตร์และความเป็นมา

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูง มีอากาศร้อนจัดและหนาวจัด พื้นดินไม่เก็บน้ำจึงมีสภาพแห้งแล้ง พื้นที่อันกว้างขวางจึงเป็นป่าดงและทุ่งหญ้า อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาเมื่อได้มีโครงการชลประทานเพิ่มมากขึ้น ทำให้ภาคนี้กลับกลายเป็นอู่ข้าวอู่น้ำแหล่งที่สงรองจากภาคกลาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในวงกระหนาบของประเทศลาวและประเทศกัมพูชา การติดต่อกับประเทศลาวทำได้สะดวกตลอดแนวชายแดน เพราะมีเพียงลำน้ำโขงกั้นอยู่ และประชาชนเป็นชนเผ่าเดียวกันกับไทย ส่วนทางเขมรนั้นทิวเขาพนมดงรักกั้นอยู่อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ การติดต่อถูกจำกัดอยู่ตามช่องทางต่างๆ ผ่านเขาที่สูงชัน และเป็นแนวยาวตลอด

ที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะคล้ายปากปล่องภูเขาไฟขนาดใหญ่ โดยมีทิวเขาเลื่อยอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิวเขาเพชรบูรณ์ ทิวเขาแดงพญาเย็น และทิวเขาสันกำแพงอยู่ทางด้านทิศตะวันตก ทิวเขาพนมดงรักอยู่ทางด้านทิศใต้ มีภูเก้าและภูพานอยู่ทางด้านทิศเหนือ และเชื่อมต่อกับทิวเขาเลื่อยมาพบทิวเขาพนมดงรัก พื้นที่โดยทั่วไปสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 140-200 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 50 เมตร ลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นน้อยๆ เนินดินเป็นดินปนทราย และเกือบไม่มีดินตะกอนอยู่เลย

ภูมิประเทศทั้งภาคยกตัวสูงเป็นขอบแยกตัวออกจากภาคกลางอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเทือกเขาสูงทางทิศตะวันตกและทิศใต้ เทือกเขาทิศตะวันตกมีความสูงเฉลี่ย 500-1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล มียอดเขาที่สูงที่สุดในภาคอีสานคือ ยอดภูหลวง มีความสูง 1,571 เมตร และภูกระดึงสูง 1,325 เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำพอง แม่น้ำเลย แม่น้ำพรม แม่น้ำชี และลำตะคอง

ทางด้านทิศใต้มีเทือกเขาสันกำแพงและเทือกเขาพนมดงรัก กั้นระหว่างภาคอีสานของไทยกับกัมพูชา และประเทศลาว มีความสูงเฉลี่ย 400-700 เมตร ยอดเขาเขียวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดอยู่ทางตอนใต้ สูงประมาณ 1,292 เมตร

ส่วนตอนกลางของภาคมีเทือกเขาภูพานทอดตัวจากเหนือลงสู่ทิศใต้ แบ่งภาคอีสานออกเป็น 2 ส่วน คือ แอ่งโคราช คือ บริเวณแถบลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล มีพื้นที่ 3 ใน 4 ของภาคอีสานทั้งหมด แอ่งสกลนคร คือ บริเวณตอนเหนือของเทือกเขาภูพานและบริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขง

การค้นพบโครงกระดูกและรอยเท้าไดโนเสาร์บนแผ่นดินทรายที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือแม้แต่ภาพเขียนของมนุษย์โบราณตามผนังถ้ำ รวมทั้งวัฒนธรรมบ้านเชียง และซากโบราณวัตถุมากมาย ทำให้การขุดค้นหาร่องรอยอารยธรรมในอดีตของดินแดนอันมั่งคั่งแห่งนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินแดนที่มีผู้คนอยู่อาศัยมาตั้งแต่อดีต ชุมชนต่างๆ ได้มีพัฒนาการต่อเนื่องจนเกิดเป็นรัฐ โดยมีแหล่งชุมชนโบราณจำนวนมากกระจายอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำชี และลุ่มแม่น้ำมูล โดยแบ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดีซึ่งนิยมทำคูน้ำคันดินเป็นวงรี หรือวงกลมรอบเมือง นิยมตั้งเมืองใกล้แหล่งน้ำเพื่อสะดวกในการชักน้ำเข้ามาเก็บในคูเมืองและกลุ่มวัฒนธรรมขอมที่ผังเมืองมักจะเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีการขุดบารายไว้เป็นแหล่งน้ำในเมือง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบใหญ่ตอนใจกลางของแหลมทอง หรืออินโดจีน มีทิวเขาเป็นกรอบล้อมรอบพื้นที่อยู่เกือบทุกด้าน จึงมีสภาพเป็นที่ราบสูง พื้นที่แยกออกจากภาคกลาง และภาคตะวันออกโดยมีทิวเขาและป่าใหญ่กั้นไว้ มีลำน้ำโขงกั้นอยู่ทางเหนือและทางตะวันออกและเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับลาว

จำนวนประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนมากที่สุดในประเทศ จังหวัดที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุดเป็นบริเวณที่อยู่ตอนกลางของภาค ซึ่งบริเวณที่ราบและใกล้แม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาที่เกี่ยวกับประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ปัญหาวนอพยพที่อพยพเข้ามาบริเวณจังหวัดที่อยู่ตามจังหวัดชายแดนแถบติดประเทศลาว ซึ่งมีปัญหาคนต่างด้าวเข้ามาอาศัยอยู่ด้วย

ชาวอีสานที่อาศัยอยู่ในที่ราบสูงโคราชนี้จะประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเผ่า เช่น เขมร ลาว (กูย) แสก ย้อ ผู้ไทย กะโสี (โซ) รวมทั้งไทยโคราช ซึ่งแต่ละเผ่าย่อมมีความแตกต่างกัน แต่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดมั่นอยู่ในจารีตประเพณี ที่เรียกว่า “ฮีดบ้านคองเมือง” และ “ฮีดสิบสองคองสิบสี่” สอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมกิจกรรมสังคมและงานบุญงานกุศลเป็นประจำ ทำให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนเหล่านี้มีความสงบสุขตลอดมา ด้วยอุปนิสัยขยันขันแข็งและสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ จิตใจผ่องใสอ่อนโยน และเวลาที่ว่างจากการทำนาจึงคิดสร้างสรรค์งานศิลป์ในรูปแบบต่างๆ ผ้าไหมลายสวย ผ้าฝ้ายทอมือที่นับวันจะหายาก ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผาสร้างรายได้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่สวยงามบนยอดเขาสูงหลายแห่ง แหล่งรวมอารยธรรมโบราณนับพันปีที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นบ้านวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และความมีน้ำใจของชาวอีสานยังคงเป็นเสน่ห์ที่มัดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนอีสานอย่างต่อเนื่อง

2. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Tourism)

2.1 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการขนาดใหญ่ที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยได้เป็นจำนวนมหาศาล เพราะไม่เพียงแต่นักท่องเที่ยวจะมีเพียงคนไทยในประเทศด้วยกันเท่านั้น แต่รวมถึงนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งจะนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ เป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าของที่ระลึก ใช้บริการต่างๆ มากมาย ซึ่งเป็นผลให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นและชาติโดยรวมแล้ว มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว นับว่าเป็นรายได้จำนวนมากที่ช่วยลดการขาดดุลการค้าของประเทศได้ ในปี 2528 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาเยือนประเทศไทยประมาณ 2.44 ล้านคน พำนักอยู่โดยเฉลี่ยคนละประมาณ 5.88 วัน และในแต่ละวันจะใช้จ่ายเงินประมาณคนละ 2,335 บาท ซึ่งทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยประมาณ 31,768 ล้านบาท (จารุพงศ์ พลเดช. 2530 : 4) และในช่วงปี 2529-2532 ภาวการณ์ท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศ และรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มจาก 2.44 ล้านคน ในปี 2528 เป็น 4.8 ล้านคน ในปี 2532 หรือเพิ่มขึ้นเท่าตัวในช่วง 5 ปี ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยว เพิ่มจาก 31,768 ล้านบาท ในปี 2528 เป็น 96,385 ล้านบาท ในปี 2532 ซึ่งเท่ากับเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว การเพิ่มขึ้นในอัตราสูงติดต่อกันของรายได้จากการท่องเที่ยวในระยะดังกล่าว กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศในช่วงดังกล่าวขยายตัวอย่างรวดเร็ว (วิณา พันธรัตน์. 2534 : 38) นอกจากนี้แล้ว โกลีเยนเกลียง และมอร์แกน กล่าวว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจคือ ก่อให้เกิดการจ้างงานที่อยู่ในรูปของการใช้เงินบริโภคสินค้าต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดการจ้างงานเพื่อประกอบธุรกิจต่างๆ ขึ้นมาด้วย (Goh Cheng Leong and Morgan. n.d. : 538) องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ระบุว่า ในประเทศที่มีการท่องเที่ยวแพร่หลายและมีธุรกิจต่างๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมั่นคง การจ้างแรงงานเฉพาะในธุรกิจพักผ่อนจะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 2-5 ของการจ้างงานทั้งหมดของประเทศนั้น และในประเทศเหล่านี้ การจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหรือในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีจำนวนสูงถึงร้อยละ 5-8 ของการจ้างงานโดยตรงทั้งหมดของประเทศ (นิริศา ประยงค์. 2527 : 76 ; อ้างอิงมาจาก WTO. 1982 : unpagged) การจ้างแรงงานและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนั้น โกลีเยนเกลียงและมอร์แกนกล่าวว่า จะแฝงอยู่ในอาชีพต่างๆ เช่น การโรงแรม มัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยว การขนส่งและการบริการ ร้านอาหารของที่ระลึก ตลอดจนงานด้านการกีฬาและบันเทิง โดยที่การจ้างงานอาจเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวเท่านั้นก็ได้ แต่ไม่ได้มีความหมายว่า แรงงานด้านอุตสาหกรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมากจะมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งหมด แต่อุต

สาทรกรรมท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับแรงงานประเภทฝีมือ โดยเฉพาะการเตรียมบุคลากรด้านการบริหารและการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ผลของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจยังแฝงอยู่ในรูปแบบของสินค้าที่นำเงินตราเข้าประเทศที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน (Invisible Export) การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายชาวต่างประเทศเข้าสู่ประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวจะใช้จ่ายเงินเพื่อเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร การกีฬาและบันเทิง ตลอดจนซื้อของที่ระลึกต่างๆ การท่องเที่ยวไม่ได้เป็นอาชีพที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนหรือมีความสำคัญโดยตรงต่อดุลการค้าของประเทศ แต่ความสำคัญของการท่องเที่ยวในทางเศรษฐกิจจะอยู่ในรูปของรายได้ที่ช่วยนำเงินตราเข้าสู่ประเทศผ่านทางอาชีพต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งมีผลในการช่วยสังคมและพัฒนาประเทศชาติ (Goh Choeng Leong and Morgan. n.d. : 538-539) ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศด้วยเช่นกัน ที่สำคัญได้แก่ การไหลออกของเงินตราต่างประเทศที่นักท่องเที่ยวนำเข้ามาใช้จ่ายภายในประเทศนั่นเอง ถ้าหากว่าเงินตราต่างประเทศเหล่านั้นมีการรั่วไหลกลับออกไปต่างประเทศย่อมไม่เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ

การท่องเที่ยวนอกจากจะมีผลต่อทางเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสาธารณูปโภคของประเทศ โดยเฉพาะในท้องถิ่นอันเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั่นคือ สาธารณูปโภคสำคัญในท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาตามการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย ถนน สะพาน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานพยาบาล การรักษาความปลอดภัย การสุขาภิบาล เป็นต้น

2.2 ความหมายของการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

หากจะให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยว สามารถที่จะมองได้เป็นสองนัย โดยนัยแรกเป็นความหมายของอุตสาหกรรมบริการขนาดใหญ่ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และอีกนัยหนึ่งเป็นความหมายของการเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ของมนุษย์ ชาญชัย ดวงจิตต์ (2526 : 75-76) กล่าวว่า เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณของการอยากรู้อยากเห็น ประกอบกับการต้องการสร้างสมความรู้และการคาดการณ์ของมนุษย์ จึงทำให้เกิดมีการท่องเที่ยวขึ้น ปัจจุบันได้มีการให้คำนิยามของการท่องเที่ยว โดยยึดถือเกณฑ์ต่างๆ เช่น ตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง ช่วงระยะเวลาของการเดินทาง และลักษณะของการเดินทาง เป็นต้น

Gee, Meakens and Choy (1989 : 9) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีความเพลิดเพลินสนุกสนาน โดยที่นักเดินทางนั้นคือนักท่องเที่ยวนั่นเอง

Mcintosh and Geldner (1980 : unpagged) กล่าวว่า การท่องเที่ยวมีความหมายได้ทั่วทั้งในด้านของการเป็นศาสตร์เป็นศิลปะและเป็นธุรกิจ ในการสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดการด้านที่พักอาศัย และความสะอาดสบายต่างๆ เป็นต้น

ขยายกรณี ชื่นรุ่งโรจน์ (2530 : 3-4) กล่าวว่า การเดินทางที่จัดเป็นการท่องเที่ยว นั้น จำต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว ต้องมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ซึ่งปกติจะประกอบไปด้วย

1.1 การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพทางกายและทางจิตใจ เช่น การไปพักผ่อนที่สถานตากอากาศ การไปอาบน้ำแร่ เป็นต้น

1.2 การเดินทางเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น เช่น เดินทางไปดูไปเห็นสังคม วัฒนธรรม การเมือง และภูมิประเทศที่แตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมของตน

1.3 การเดินทางเพื่อการแข่งขันหรือชมการแข่งขันกีฬา

1.4 การเดินทางเพื่อการันทนาการ เช่น การไปชมการแสดง การไปชมศิลปวัตถุ เป็นต้น

2. เป็นการเดินทางที่ผู้เดินทางนั้น ไม่ได้ถูกบังคับหากแต่เป็นไปด้วยความสมัครใจ

3. เป็นการเดินทางที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว อาจมีระยะเวลาน้อยกว่า 24 ชั่วโมง หรือมากกว่าจนเป็นปีก็ได้ แต่ไม่ว่าระยะเวลายาวนานเท่าใด ผู้เดินทางจะต้องมีความต้องการที่จะเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน

สำหรับในข้อวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวที่ว่า จะต้องมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือรายได้ นั้น บุญช่วย ศรีคำพร (2534 : 3) กล่าวว่า การเดินทางไปประกอบอาชีพหรือเพื่อหารายได้ นั้นควรจะเริ่มเป็นการเดินทางท่องเที่ยวด้วย ทั้งนี้เพราะเหตุว่าการเดินทางดังกล่าว นั้นย่อมจะแวะไปหาความรื่นรมย์ ความบันเทิง หรือชมสถานที่ท่องเที่ยว เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวทั่วไปได้เช่นกัน

สำหรับ นักท่องเที่ยว นั้นองค์การการท่องเที่ยวโลกของสหประชาชาติ (WTO) ได้เสนอคำนิยามไว้โดยใช้คำว่า ผู้มาเยือน (Visitors) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง

2. นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน (Excursionists) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่า นักทัศนอาจร ได้แก่ ผู้มาเยือนเป็นการชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง ทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มาถึงเรือเดินสมุทรด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2525 : 4)

จากคำจำกัดความที่กำหนดโดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ดังกล่าว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้คำนิยามของนักท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ในประเทศไทยครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่เกิน 90 วัน โดยเดินทางเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อะไรก็ได้ที่ไม่ใช่มาหางานทำหรือหารายได้ในประเทศไทย นักท่องเที่ยวเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามา เพื่อวัตถุประสงค์กรณีใดกรณีหนึ่ง ดังนี้ เพื่อการท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ/เพื่อนๆ พักผ่อน การศาสนา การกีฬา การประชุม สัมมนา การทูต การติดต่อธุรกิจ การค้าขายหรือเดินทางมากับเรือเดินสมุทรและพักค้างคืนและเดินทางออกไป แต่สำหรับผู้เดินทางที่แวะเพื่อต่อเครื่องบิน เคนิทางผ่านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ติดชายแดน มาเข้า กลับเข้า จะไม่นับรวมเป็นนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนประเทศไทยนั้น ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือสำคัญ 2 ประเภท คือ

1.1 นักท่องเที่ยวถือหนังสือเดินทาง (Passport) คือ นักท่องเที่ยวทั่วไป

1.2 นักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือผ่านแดน (Border Pass) คือ นักท่องเที่ยวที่อยู่ติดเขตแดนประเทศไทย ซึ่งเข้ามาเยือนประเทศไทยได้นาน 15 วัน

2. นักท่องเที่ยวภายในประเทศ หมายถึง บุคคลที่เดินทางออกจากท้องถิ่นที่ตนพำนักอยู่จากจังหวัดไปยังอีกจังหวัดหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทค้างแรม และประเภทเข้าไป เย็นกลับ นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะประกอบด้วยคนไทย (Thai National) คนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย (Thailand Residence) และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (International Tourists) ที่เข้ามาเยือนประเทศไทยแล้วเดินทางท่องเที่ยวอยู่ในประเทศไทย

3. นักท่องเที่ยวคนไทย หมายถึง กลุ่มคนไทยที่เดินทางออกนอกประเทศไทยและไปพำนักอยู่ต่างประเทศไม่เกิน 90 วัน โดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวประเภทที่ 1 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2525 : 5-8)

2.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

ปกติของการประกอบกิจกรรมใดๆ นั้น ย่อมจะต้องประกอบด้วยปัจจัยร่วมกันหลายสิ่ง การท่องเที่ยวก็เช่นกัน ความต้องการการท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลย่อมเป็นไปด้วยเหตุผลส่วนตัวหลายๆ ประการ ฆลองศรี พิมลสมพงษ์ (2531 : 88-90) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้บุคคลตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย

1. เงินหรือค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นสิ่งแรกที่ผู้เดินทางท่องเที่ยวจะต้องคิดทันที เพราะการเดินทางท่องเที่ยวไม่ว่าจะใกล้หรือไกลจำเป็นต้องมีเงินหรืองบประมาณ เพื่อใช้จ่ายในด้านต่างๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าบริการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวก และการใช้จ่ายซื้อของ เป็นต้น

2. เวลา เป็นสิ่งที่มีความหมายสำคัญสำหรับผู้เดินทางท่องเที่ยว เพราะแต่ละบุคคลย่อมอยู่ในสถานภาพทางการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน บางคนอาจใช้เวลาวันหยุดสัปดาห์เพื่อการท่องเที่ยว แต่บางคนอาจจะต้องรอถึงปิดเทอมภาคเรียน หรือบางคนอาจใช้เวลาหลังช่วงชีวิตทำงาน เพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ความตั้งใจที่จะไป ปัจจัยข้อนี้เกิดจากเหตุผลและความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวอย่างแท้จริง การมีเงินและมีเวลาไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวได้ถ้าไม่ตั้งใจที่จะไป นักท่องเที่ยวแต่ละคน มีความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวอาจถูกกระตุ้นได้จากสิ่งต่างๆ เช่น ความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว การเก็บรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยว การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้เห็นคุณค่าของการท่องเที่ยว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม เสถียรภาพทางการเมือง ฤดูกาล สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และภาพพจน์ทางการท่องเที่ยว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ความตั้งใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา

จากการที่ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ ได้กล่าวว่า ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวมีสิ่งต่างๆ เป็นตัวกระตุ้น ซึ่งมีหลายประการด้วยกัน จากการศึกษาของแมคอินทอช และเกลด์เนอร์ พบว่า ตัวกระตุ้น (Motivator) ให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเกิดขึ้นมี 4 ประการ คือ

1. ตัวกระตุ้นทางกายภาพ (Physical Motivators) เป็นตัวกระตุ้น เพื่อผ่อนคลายทางกายภาพ หรือเพื่อร่างกาย เช่น การไปพักผ่อนร่างกาย กิจกรรมทางกีฬา การไปตากอากาศชายทะเล การบำบัดรักษาตามคำแนะนำของแพทย์เพื่อการรักษาสุขภาพ เป็นต้น

2. ตัวกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culture Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเดินทางเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะไปในลักษณะของดุริยางค์ศิลป์ นาฏศิลป์ เป็นต้น

3. ตัวกระตุ้นทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ต้องการยกฐานะของตนเองให้สูงขึ้น เพื่อเกียรติยศและชื่อเสียง เป็นการเดินทางประกอบธุรกิจในประเทศ การไปประชุม การศึกษา เป็นต้น เพื่อให้เป็นคนที่มีเกียรติยศและความสำเร็จในการทำงานของตนเอง (ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. 2531 : 88-90 ; อ้างอิงมาจาก Mcintosh and Goeldner. 1980 : 124-125)

ผลการศึกษาของแมคอินทอช และเกลด์เนอร์ ที่พบว่ามีกระตุ้น 4 ประการ ที่ทำให้เกิดการเดินทาง จี มาเกนส์ และชอย (Gee, Markens and Choy. 1989 : 16) ได้นำไปเป็นข้อกำหนดวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวของบุคคลทั่วไป แบ่งได้เป็น 7 ประการ คือ

1. เพื่อการเยี่ยมชมเพื่อน/ญาติ
2. เพื่อการประชุม สัมมนา และการพบปะสังสรรค์

3. เพื่องานธุรกิจการค้า
4. เพื่อการนันทนาการกลางแจ้ง เช่น การล่าสัตว์ การตกปลา การเล่นเรือ
แคมป์ปิ้ง
5. เพื่อความบันเทิง เช่น การเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ การชมภาพยนตร์ การชม
การแข่งขันกีฬา
6. เพื่อเหตุผลส่วนบุคคล เช่น เพื่อครอบครัว เพื่อสุขภาพ งานพิธีต่างๆ เช่น
งานศพ งานแต่งงาน
7. เพื่อกรณีอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจาก 6 ข้อที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.4 ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource)

2.4.1 ความหมายและประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อมวฒนมนุษย์ด้วยกันเอง การท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมที่กว้างขวาง เป็นกิจกรรมที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่แทบทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือผลผลิตที่มนุษย์ดำเนินสืบต่อหรือสร้างขึ้นใหม่

วินิจ วีรยางกูร (2532 : 70) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวว่า หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรม ประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่น ที่มีลักษณะเด่นสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

ส่วนพงศธร เกษสำลี (2533 : 8) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจที่ก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และเพิ่มพูนความรู้ ตลอดจนทัศนคติที่กว้างขวางในแง่ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนสินค้าที่สามารถดึงดูดลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาซื้อถึงที่ตั้งของสินค้าได้อีกด้วย

นอกจากนี้ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2532 : 10) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเรา ซึ่งจะหมายรวมทั้งสิ่งที่กำเนิดเองตามธรรมชาติ อันได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ป่าเขาลำเนาไพร น้ำตก แม่น้ำลำธาร หาดทรายชายทะเล และเกาะแก่งกับสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์และสืบทอดมาตามกาลเวลา ได้แก่ แหล่งโบราณคดี และประวัตินิเวศสถาน วัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชม ซึ่งคล้ายกับการจำแนกทรัพยากรการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่จำแนกออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สภาพการกายภาพของธรรมชาติที่มีความสวยงามหรือน่าสนใจ อาทิ ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก แม่น้ำ ลำธาร ทะเลสาบ หาดทราย ทะเล เกาะแก่ง เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งนี้เป็นมรดกของอดีต และที่สร้างขึ้นในปัจจุบันซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุ พื้นที่ หรือสิ่งก่อสร้าง แต่มีผลดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว อาทิ อนุสรณ์สถาน เมืองโบราณ ศาสนสถาน พระราชวัง โบราณวัตถุ สถานพิพิธภัณฑน์ เป็นต้น

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และการประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือสืบทอดกันต่อมาตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว อาทิ สภาพชีวิตริมแม่น้ำลำคลอง ตลาดน้ำเรือนแพ หมู่บ้านชาวเขา ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก งานเทศกาล ประเพณีต่างๆ การแข่งขันเรือยาว การฟ้อนรำและศิลปะการแสดง เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2529 : 22)

ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภทที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีความเห็นว่ามีส่วนที่ทำให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และตัดสินใจเลือกซื้อบริการ ซึ่งมีดังนี้

1. การคมนาคม เมื่อผู้ซื้อเดินทางซื้อบริการถึงที่ผลิต การคมนาคมขนส่งทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศต้องสะดวกรวดเร็วและปลอดภัยทั้ง 3 ทาง คือ ทางบกมีสถานที่พาหนะต่างๆ ผ่านเข้า-ออกได้สะดวก หรือมีบริการรถไฟ ทางน้ำมีท่าเทียบเรือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ทางอากาศมีท่าอากาศยานสมัยมีสายการบินลงมามาก
2. พิธีการเข้าเมืองและการบริการข่าวสาร มีการผ่อนคลากระเบียบพิธีการการเข้าเมืองได้สะดวกรวดเร็วมีบริการให้ข่าวสาร บริการจองที่พัก บริการขนส่งสู่ที่พัก เป็นต้น
3. ที่พักแรม มีโรงแรมระดับต่างๆ ให้เลือก มีอัตราที่พักที่เหมาะสมกับคุณภาพ สะอาดและบริการตามมาตรฐานสากล
4. ร้านอาหาร นอกจากจะมีอาหารให้เลือกหลายชนิดแล้วจะต้องถูกสุขลักษณะ มีบริการที่สุภาพและมีการกำหนดราคาอาหารให้แน่นอน
5. บริการนำเที่ยว มีบริการจัดนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีอัตราค่ามัคคุเทศก์ และมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว
6. สินค้าของที่ระลึก ต้องมีการควบคุมคุณภาพ กำหนดราคา รวมทั้งการส่งเสริมการใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงาม
7. ความปลอดภัย ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว

8. การโฆษณาเผยแพร่ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกรรมวิธีที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยว เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2529 : 6-7)

2.4.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมซึ่งจะมีทั้งเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและที่เกิดขึ้นเพราะกำลังมนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงตัวมนุษย์เองด้วย ฉะนั้นเมื่อการท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตมากขึ้นย่อมมีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและกระจายการใช้ไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ผลกระทบจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ได้ผลักดันให้ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวในสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้เกิดมาตรการทางการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อการทะนุบำรุงรักษาและการพัฒนาปรับปรุงหรือเสริมแต่งทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักการอนุรักษ์และเพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยวต่อไป

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2531 : 2-3) ได้จำแนกผลกระทบที่อาจพึงมีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็น 3 ประการ คือ

1. ผลกระทบต่อสภาพกายภาพของสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเกิดทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งทึ่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณวัตถุสถาน ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ การบุกรุกทำลายและการกระทำให้เกิดความเสื่อมโทรมเสียหาย เป็นต้น ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวจะทำให้เจ้าของท้องถิ่นหรือผู้เกี่ยวข้องเริ่มตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดในการบำรุงรักษา

2. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ กล่าวคือ เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรม เพราะหวังรายได้ที่ดีกว่า ทำให้มีปัญหาการโยกย้ายถิ่นฐานจากชนบท เข้ามาแออัดอยู่ในชุมชนเมืองแย่งกันใช้สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ทำให้เกิดปัญหาค่าครองชีพสูงตามขึ้นมาในที่สุด

แต่ในอีกทางหนึ่ง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สามารถให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนในระยะเวลาไม่ยาวนาน และทำรายได้เป็นผลกำไรค่อนข้างสูง เกิดธุรกิจต่อเนื่องหลายประการทำให้เป็นการกระจายรายได้และการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้องใช้แรงงานคนทุกระดับเป็นจำนวนมากในการให้บริการ

3. ผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่น เกิดความเข้าใจอันดี มิตรภาพ และการแลกเปลี่ยน

ทางศิลปวัฒนธรรมตลอดจนกระตุ้นเตือนให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูผลงานทางศิลปวัฒนธรรมขึ้น ด้วยความภาคภูมิใจและความต้องการให้ก่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกทอดหนึ่ง

ส่วนผลกระทบที่ต้องพึงระวังและเตรียมการป้องกันแก้ไข คือ การเอาอย่างวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งกว่าของนักท่องเที่ยว ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่มีลักษณะอ่อนไหวกว่าเสื่อมสลายไป เกิดค่านิยมเอาอย่างทางการบริโภค และวิถีการดำรงชีวิตอย่างสังคมเมือง ตลอดจนเป็นปัญหาสังคมอื่นๆ เกิดขึ้น เช่น การประพฤติปฏิบัติศีลธรรมและจารีตประเพณีของสังคม หรือแม้กระทั่งการทำผิดกฎหมายเพื่อหวังรายได้จากนักท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่า แม้การท่องเที่ยวจะก่อประโยชน์ในส่วนรวมได้มาก แต่ก็มีผลกระทบในทางลบที่ตระหนักเช่นกัน ดังนั้นเพื่อให้การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกิดประโยชน์สูงสุดและสนับสนุนให้บทบาทของการท่องเที่ยวได้อำนวยคุณประโยชน์ต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ หรือทางศิลปวัฒนธรรม จึงต้องส่งเสริมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างมีระบบระเบียบ

2.5 การวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว (Tourism Development Planning)

การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกล่าวว่า เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยทรัพยากรหลายอย่าง ทั้งกำลังเงิน กำลังคน และระยะเวลา เช่นเดียวกับกิจกรรมหรือสาขาทางเศรษฐกิจอื่นๆ รวมทั้งการท่องเที่ยวจะพัฒนาไปในทิศทางและขนาดที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่เพียงไร จะขัดแย้งหรือสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โดยส่วนรวมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการวางแผนเป็นสำคัญ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2525 : 3)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงทั้งการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเชิญชวนให้ผู้คนมาชื่นชมต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ดังนั้นจึงได้มีการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้น

2.5.1 ประเภทของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ทำการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ โดยมีกระบวนการหรือขั้นตอนที่ไม่แตกต่างจากทฤษฎีการวางแผนต่างๆ ไป ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งกระบวนการวางแผนด้วยการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

2.5.1.1 การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสำรวจภาคสนาม

2.5.1.2 การวิเคราะห์และการศึกษาข้อมูลที่ได้

2.5.1.3 การกำหนดปัญหา ข้อได้เปรียบ และข้อเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยว
ในพื้นที่

2.5.1.4 การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.5.1.5 การกำหนดแผนงานของโครงการ

ซึ่งรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนจะไม่เท่ากันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของการวางแผนคือเป้าหมายของการวางแผนนั่นเอง ระดับหรือเป้าหมายของการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. ระดับการสำรวจเบื้องต้น (Preliminary Survey or Identify Survey) เป็นระดับพื้นฐานของการวางแผน จะมีเป้าหมายเพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะในประเด็นที่สำคัญมุ่งแก้ปัญหาการพัฒนาในระยะสั้น ซึ่งเป็นไปภายใต้เงื่อนไขกฎหมาย การบริหาร และงบประมาณที่มีอยู่ และนำมาวิเคราะห์เพื่อการศึกษาและพัฒนาในขั้นต่อไป โดยการศึกษาจะมุ่งหมายประเด็นที่แหล่งท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยว ฉะนั้นเนื้อหาของการวางแผนในระดับนี้จึงเน้นหนักในขั้นที่ 1 คือ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสำรวจภาคสนามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น

2. ระดับการศึกษาเบื้องต้น (Preliminary Study) เป็นการศึกษาในระดับถัดจากการสำรวจเบื้องต้น เป็นการศึกษาแบบผสมผสานทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและสังคม ด้านโครงสร้างพื้นฐานและทางด้านสิ่งแวดล้อม ในลักษณะต่างๆ โดยสังเขป เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ โอกาสและทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวต่างๆ ต่อไป ขณะเดียวกันผลของการศึกษาจะชี้แนวทางของการดำเนินการและการแก้ปัญหาในระยะสั้นก่อนที่จะมีการจัดทำแผนหลัก (Master Plan) ในรายละเอียดต่อไป เนื้องานในระดับนี้จึงเป็นหน้าที่ขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 คือ รวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ และวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นโดยความละเอียดชัดเจนจะมีมากกว่าในระดับการสำรวจเบื้องต้น (Preliminary Study)

3. ระดับการจัดทำแผนหลัก (Master Plan) เป็นการศึกษาและจัดทำแผนอย่างผสมผสาน (Integrated Planning) ในทุกๆ ด้าน เช่นเดียวกับการศึกษาเบื้องต้น โดยมีการศึกษาและวิเคราะห์กันอย่างละเอียดและมีกำหนดแผนหลักและโครงการที่จะต้องมีการจัดทำตลอดจนเสนอแนะกลยุทธ์และแนะแนวทางการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่ได้วางไว้ เนื้องานในระดับนี้จะอาศัยข้อมูลและการวิเคราะห์จากสองระดับแรก เป็นพื้นฐานและจะเน้นหนักที่การกำหนดปัญหาข้อได้เปรียบเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ และการกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์ แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินการ และโครงการที่ควรจะทำ จะเห็นได้ว่าระดับการจัดทำแผนหลักนี้ครอบคลุมกระบวนการวางแผนทั้ง 5 ขั้นตอน แต่จะเน้นรายละเอียดในขั้นตอนที่ 3, 4 และ 5 เป็นสำคัญ

4. ระดับการศึกษาความเหมาะสม (Feasibility Study) เป็นการศึกษาเกี่ยวเนื่องในรายละเอียดของโครงการต่างๆ ที่ได้มีการกำหนดไว้ในการจัดทำแผนหลัก เช่น การพัฒนาทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เนื้องานในระดับนี้จะเน้นหนักในขั้นตอนที่ 5 เรื่องของแผนงานและโครงการที่จะจัดทำ เนื่องจากจะต้องวิเคราะห์โครงการต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน เทคนิค การบริหาร การตลาด เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และเสนอแนะสู่ทางที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการนั้นๆ ต่อไป (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2525 : 3-5)

2.5.2 ปัจจัยเบื้องต้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบความสำเร็จ มิใช่สิ่งที่กระทำโดยง่าย เพียงว่ามีสถานที่แล้วจะปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแล้วสามารถทำได้ทันที ยังต้องมีสิ่งต้องนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอยู่หลายประการ

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2530 : 51-54) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นจะต้องมีปัจจัยเบื้องต้น 3 ประการ คือ

1. แรกกระตุ้นหรือแรงจูงใจ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะไม่เกิดขึ้น หากปราศจากความปรารถนาที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งความปรารถนานี้อาจเกิดแรงกระตุ้นแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างผสมผสานกัน ดังนี้

1.1 ความจำเป็นของปัญหา แหล่งท่องเที่ยวหลายๆ แห่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการมากจนอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมและอาจเกิดความเสียหายหรือสูญสลายไปได้ หากไม่มีการอนุรักษ์พัฒนาอย่างถูกต้อง หรือความจำเป็นของการที่จะต้องพัฒนาก็เนื่องมาจากภาวะที่ประเทศต้องประสบภาวะการณ์ขาดดุลการค้า จากการนำสินค้าเข้าและการส่งสินค้าออกจนต้องแสวงหาอุตสาหกรรมอื่น นำเงินตราต่างประเทศเข้าชดเชย การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การลดภาวะปัญหาดังกล่าวได้

1.2 ความสนใจส่วนบุคคลหรือรัฐบาล มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากไม่น้อยที่ได้รับการพัฒนาโดยปราศจากปัญหาหรือความจำเป็น หากแต่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาด้วยเหตุผลส่วนบุคคลหรือส่วนรัฐบาลต่างๆ กันไป เช่น

1.2.1 เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น กรณีการสร้างดิสนีย์เวิลด์ สวนสยาม สวนสามพราน เป็นต้น

1.2.2 เพื่อผลประโยชน์ทางสังคม เช่น กรณีที่รัฐบาลสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้แก่ประชาชน หรือการสร้างสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อแสวงหาชื่อเสียง เช่น กรณีการสร้างเมืองโบราณที่จังหวัดสมุทรปราการ

ความต้องการที่เกิดจากแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจทั้งสองประการนี้จะ เป็นแรงบันดาลใจให้มีการตื่นตัวที่จะแสวงหา หรือสร้างสิ่งจูงใจให้พัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

2. ความพร้อมในการพัฒนา ความต้องการที่จะพัฒนาแต่เพียงประการเดียว อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามารถดำเนินการไปได้ แหล่งท่องเที่ยวใดก็ตาม เมื่อมีความต้องการที่จะพัฒนาแล้ว ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ ในด้านต่างๆ คือ

2.1 ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ ความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งนั้นหรือไม่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งนั้น สิ่งดึงดูดใจตามธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ พืชพันธุ์ สัตว์นานาชนิด ปรากฏการณ์ธรรมชาติ สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เทศกาลงานประเพณี ล้วนมีส่วนสำคัญทั้งสิ้น

2.2 ทรัพยากรและกลยุทธ์ในการพัฒนา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นเรื่องของธุรกิจ ที่ต้องลงทุนสูง ต้องการความร่วมมือและอำนาจความสะดวกจากระบบกลไกของรัฐและเอกชน ต้องการเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นแต่ละแห่ง และรวมถึงการมีบุคคลที่มีลักษณะเอื้อต่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่อาจสร้างหรือมาหาไม่ยาก หากรัฐบาลหรือผู้บริหารของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น เห็นความสำคัญ และมีความต้องการอย่างจริงจัง ที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้า เช่น กำหนดนโยบาย ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน สนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ จูงใจให้มีการลงทุนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งจากภายในประเทศและการลงทุนข้ามชาติ ส่งเสริมและให้ความสนับสนุนจัดตั้งสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและพยายามรักษาสถานการณ์และบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการลงทุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบการจัดเก็บภาษี มาตรการส่งเสริมการลงทุนและสถานการณ์ความมั่นคงภายในประเทศ เช่น การปฏิวัติการเดินขบวนนัดหยุดงาน เป็นต้น

3. ความต้องการของคนในท้องถิ่น สิ่งที่ดีอาจไม่ใช่สิ่งที่เหมาะสมและได้รับการยอมรับ ถ้าสิ่งนั้นขัดกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอาจกระทำได้เมื่อมีปัจจัยสองประการ ประการแรก คือ แรงกระตุ้นและความพร้อมในการพัฒนา แต่เมื่อทำการพัฒนาแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตามมา หากการพัฒนานั้นมีรากฐานของความไม่ต้องการของคนกลุ่มใหญ่เกิดขึ้น ผลการพัฒนาจะสำเร็จและดำเนินการไปด้วยดี จำเป็นจะต้องคำนึงถึงปัจจัยข้อนี้เป็นอย่างมาก ความต้องการหรือไม่ต้องการของคนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว มักจะมีสาเหตุจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งหรือหลายๆ ปัจจัยต่อไปนี้

3.1 ความขัดแย้งหรือสครคล้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมของคน
ในท้องถิ่น

3.2 กลุ่มอิทธิพลที่จะได้หรือเสียประโยชน์ของการพัฒนา

3.3 ความเสียหายต่อลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ และจิตภาพ

อย่างไรก็ตาม ท้องถิ่นใดหากมีจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสามประการดังกล่าว
แล้วเป็นที่เชื่อแน่ว่า การดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้ด้วยดีสามารถ
ฟื้นฟูอุปสรรคทั้งหลาย และยังประโยชน์แก่ส่วนรวมของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในบั้นปลาย

ส่วนมนัส สุวรรณ (2530 : 20-22) ได้แบ่งสิ่งที่ต้องการนำมาพิจารณาประกอบ
การตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ว่ามีอย่างน้อยที่สุด 4 ประการ ดังนี้

1. ความปรารถนาหรือความต้องการ (Desire) ของผู้ท่องเที่ยว ในการพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องทราบความต้องการในประเทศ และบริการท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ใน
ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต กรณีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย สถานที่ท่องเที่ยว
ประเภทโบราณสถานวัตถุ และสถานที่สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ อาจดึงดูดนักท่องเที่ยวต่าง
ประเทศ (ที่เป็นวิชาการทางสังคมศาสตร์และค่อนข้างจะเป็นผู้สูงอายุ) ได้มาก ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยว
ประเภทสวยงามตามธรรมชาติจะดึงดูดนักท่องเที่ยวไทยเอง และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่
เป็นคนวัยหนุ่มสาวมากกว่า อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าแนวโน้มของสถานที่ท่องเที่ยวประเภท
หลังจะดึงดูดนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเห็นสภาพสิ่ง
แวดล้อมในยามพักผ่อน ที่แตกต่างไปจากสภาพที่จำเป็นของสถานที่ทำงานประจำซึ่งตั้งอยู่ในเมือง

2. ความสามารถในการใช้บริการ (Ability) ของผู้ท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว
ที่จะสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากจะต้องกำหนดค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายหรือค่าบริการที่สม
เหตุสมผล การตั้งค่าธรรมเนียม การใช้หรือค่าบริการไว้สูงและซ้ำซ้อน เช่น การเก็บค่าผ่านประตู
ทุกครั้งที่ใช้บริการแต่ละประเภท ราคาอาหารและที่พักสูงเกินควรเหล่านี้ อาจเป็นเหตุทำให้นักท่องเที่ยว
เปลี่ยนใจไปใช้บริการของสถานที่อื่นที่ถูกกว่า และเขามีความสามารถในทางการเงินเพียงพอ

3. ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง (Mobility and Accessibility)
ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึงนับว่ามีความสำคัญมากในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
สถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ไกลเกินไป ถึงแม้การคมนาคมสะดวก หรือสถานที่ท่องเที่ยวตั้งอยู่ใกล้แต่มี
ความลำบากในการเข้าถึงย่อมทำให้ผู้ท่องเที่ยวเกิดความท้อแท้ที่จะไปใช้บริการ ทั้งนี้เว้นแต่ว่าสถานที่
นั้นที่ดึงดูดใจหรือท้าทายนักท่องเที่ยวเป็นพิเศษ เช่น การปีนเขาเพื่อพิชิตให้ถึงยอดเขา การล่อง
แก่ง และการบุกป่าผจญภัย เป็นต้น

4. ความสามารถที่จะรับรองได้ของสถานที่ (Carrying Capacity) ความสามารถที่จะได้รับของสถานที่ที่จะถูกพัฒนา หากมีค่าต่ำยอมทำให้การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีความลำบาก ความสามารถที่จะรับได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับมานุษยวิทยาการท่องเที่ยว (Anthropology of Tourism)

แนวคิดเกี่ยวกับมานุษยวิทยาการท่องเที่ยว นับเป็นแนวคิดใหม่ที่พูดถึงการท่องเที่ยวในมุมมองทางมานุษยวิทยา งานของเดนนิสัน แนช (Dennison Nash) แห่งมหาวิทยาลัยคอนเน็กติกัต (University of Connecticut) งานของวาเลน แอลสมิท (Valance L. Smith) แห่งมหาวิทยาลัยรัฐแคลิฟอร์เนีย (California state University) งานของธีรอน นูเนซ แห่งมหาวิทยาลัยฟลอริดา (University of Florida) กับเจมส์ เล็ตต์ (Theron Nunez and James Lett) แห่งวิทยาลัยชุมชนแม่น้ำอินเดียียน (Indian River Community College) ประเทศสหรัฐอเมริกาและงานของเดวิด วิลสัน (David Wilson) แห่งภาควิชามานุษยวิทยาสังคม (Department of Social Anthropology) มหาวิทยาลัยควีนส์วิทยาลัยเคดเบลฟาสต์ (Queen's University, Belfast) ประเทศอังกฤษ นับเป็นนักมานุษยวิทยากลุ่มแรกที่พยายามอธิบายถึงความเกี่ยวพันระหว่างสาขามานุษยวิทยากับการท่องเที่ยว แนวระบุนับที่มาจากแนวคิดมานุษยวิทยาการท่องเที่ยวว่า นักมานุษยวิทยาในยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern) และยุคสมัยใหม่ (Modern) ซึ่งรับอิทธิพลจากกระแสการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมได้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็น “การเดินทางยามว่าง (Leisured Travel)” โดยพิจารณาในมิติของการเดินทางอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้การศึกษาทางมานุษยวิทยาการท่องเที่ยวในอดีตจึงเน้นหลักการให้ความสำคัญกับการศึกษาปรากฏการณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวที่แสดงออกมาหลากหลาย ณ ขณะนั้น เช่น ลักษณะความสัมพันธ์ของลูกจ้างโรงแรม ความสัมพันธ์ระหว่างมัคคุเทศก์กับพนักงานขับรถ หรือมิตรภาพในบริษัทในบริษัทท่องเที่ยว เป็นต้น โดยละเอียดประเด็นอื่นๆ ที่อยู่ใน “กระบวนการท่องเที่ยว”

ในเวลาต่อมา นักมานุษยวิทยาได้ขยายขอบเขตการศึกษาสู่ศึกษา “ระบบการท่องเที่ยว” อันหมายถึงการศึกษากระบวนการที่ต่อเนื่องระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการเกิดผลกระทบทางวัฒนธรรมในลักษณะของการให้และรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมต่อสังคม และหน่วยย่อยทางสังคมอันหลากหลายมากขึ้น และนำไปสู่การให้ความสำคัญกับความพยายามอธิบายกระบวนการท่องเที่ยวแบบสหวิทยาการพร้อมกับความพยายามหาความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด

สำหรับมุมมองของนักมานุษยวิทยาแล้ว แนชยังได้แสวงหาคำอธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านมุมมองในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมิติของการปรุงแต่งวัฒนธรรม มิติของการพัฒนา มิติของการยกระดับความเป็นมนุษย์ มิติในเชิงโครงสร้างและมิติที่เป็นองค์รวม เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวยิ่งขึ้น

โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้แนวคิดมานุษยวิทยาการท่องเที่ยวเป็นการศึกษาพิธีกรรมทางศาสนา วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏขึ้นในการท่องเที่ยวกระทั่งกลายเป็นอุตสาหกรรมหลักของโลก อันชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวในการพัฒนาสังคมแก่ประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งสำคัญ นอกจากนี้การศึกษาการท่องเที่ยวผ่านมานุษยวิทยายังเป็นการศึกษาเพื่อพยายามค้นหาสถานะที่เป็นจริงในธรรมชาติของปรากฏการณ์การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ซึ่งมีคำอธิบายหลากหลายทางสังคมศาสตร์ในลักษณะของการเป็นสหวิทยาการ โดยนำเอาคำอธิบายที่เกิดขึ้นจากสหวิทยาการดังกล่าวไปสังเคราะห์ให้เห็นภาพรวมของคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ในฐานะนักมานุษยวิทยา สมิธได้นิยามธรรมชาติของการท่องเที่ยวว่าประกอบไปด้วยการใช้เวลาว่างนอกเหนือจากการทำงาน การตัดสินใจที่จะใช้เงินหลังจากซื้อปัจจัยสี่และภาวะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น สงคราม การเมือง และโรคระบาด และสถานภาพทางสังคมกับความต้องการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงลักษณะที่แตกต่างกันของประชากรแต่ละประเทศกับความต้องการท่องเที่ยวอีกด้วย ทั้งนี้สามารถจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวตามลักษณะทางมานุษยวิทยาได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่แปลกประหลาดและมีกลุ่มคนพื้นเมืองที่น่าตื่นเต้น 2) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมวิถีชีวิตของคนที่แตกต่างกันออกไป 3) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวตามพิพิธภัณฑ์ หรือการเที่ยวชม โบราณวัตถุสถานที่สำคัญของเมืองต่างๆ และแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงที่ไม่มีคนในท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง 4) การท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่บางครั้งคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์แต่ให้ความสำคัญกับการเที่ยวชมสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์มากกว่า และ 5) การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่กิจกรรมเพื่อความบันเทิงต่างๆ เช่น การเล่นสกี การนวด การเล่นกีฬา การรับประทานอาหาร หรือการแสดงต่างๆ

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวประเภทใดก็ตาม ในมุมมองทางมานุษยวิทยาแล้วเห็นว่าล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นที่มีการท่องเที่ยวเข้าไปทั้งสิ้น นับตั้งแต่ความไม่เสมอภาคกันทางเศรษฐกิจระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น การเกิดโสเภณี ยาเสพติด และขบวนการในท้องถิ่น การที่คนภายนอกทำของที่ระลึกราคาถูกกว่าขายแข่งกัน คนในท้องถิ่นกลายเป็นสังคมผู้ความทันสมัยของคนในท้องถิ่น การตัดแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อมอบความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว การสร้างสิ่งแปลกปลอมให้กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แม้ว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่น แต่ก็กำจัดเฉพาะแรงงานที่มีทักษะ ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยในท้องถิ่นอยู่ดี ผลกระทบที่เกิดขึ้นดังกล่าวในที่สุดแล้วนำไปสู่ทางออกของการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

ในบทความของนูเนซและเล็ดเอง มีความเห็นเช่นเดียวกับแนซและสมิธในการทำงานว่า นักมานุษยวิทยาเริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาปัญหาอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว เมื่อประมาณทศวรรษที่ผ่านมาเนื่อง ในการศึกษาดังกล่าวมีความมุ่งหมายเพื่อจะสร้างองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กัน ระหว่างที่นักท่องเที่ยวและคนพื้นเมืองในท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม จำนวนประชากรและมีการแลกเปลี่ยนหิบบัวัฒนธรรมระหว่างกัน เช่น การที่นักท่องเที่ยวหิบบัความเป็น ธรรมชาติหรือสิ่งแปลกใหม่เพื่อความบันเทิง ขณะที่คนพื้นเมืองเองหิบบัวัฒนธรรมโคคาโคล่า นิยม (Cocacolaization) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความสนใจที่จะศึกษาการครอบงำทางวัฒนธรรมและ การเป็นวัฒนธรรมรองของการท่องเที่ยว โดยนัยนี้การศึกษามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญกับการศึกษาวัฒนธรรมในมิติของวัฒนธรรมดั้งเดิมในท้องถิ่นกับวัฒนธรรมที่แปลกปลอมเข้ามา กระทั่งกลายเป็นการประดิษฐ์วัฒนธรรมขึ้นมาในท้องถิ่นนั่นเอง

นูเนซและเล็ดยังให้ความสำคัญกับแนวคิดมานุษยวิทยาการท่องเที่ยวในการศึกษาคนพื้นเมืองในฐานะ “คนชายขอบ (Marginal Man)” ในแง่ของจิตวิทยา ชีวภาพ เศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่และถูกทำให้เปลี่ยนแปลงด้วยการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามที่เล็ดเอง นูเนซ และเล็ด เสนอว่าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นควรเป็นไปเพื่อความซาบซึ้งและการพักผ่อนท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริงควบคู่ไปกับการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันได้เสนอว่าภารกิจของนัก มานุษยวิทยาเกี่ยวกับการศึกษาการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญต่อการวิพากษ์นักมานุษยวิทยาในฐานะ สัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อบรรยากาศ เศรษฐกิจ การเมือง กับการสร้างความหมายสิ่งที่เกิดขึ้นทางวัฒนธรรม เพิ่มขึ้น อันจะนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการศึกษามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

เช่นเดียวกับงานของวิลสันเองก็ได้กล่าวถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างวิชามานุษยวิทยากับการท่องเที่ยวไว้ว่า มีความสัมพันธ์กับการศึกษาความเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปในท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการศึกษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ผ่านการพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอื่นๆ ว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ และระบบความคิดของคนที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างไร

ในบทความของเทรซี ดูวาล (Tracy Duvall) ซึ่งนำเสนอต่อสำนักวิชาการท่องเที่ยว (School of Tourism) มหาวิทยาลัยออโตโนมา เดอ สินาโลอา วิทยาเขตมาเสตแลน (Universidad Autonoma de Sinaloa, Mazatlan Campus) ประเทศเม็กซิโกได้กล่าวถึงการศึกษาการท่องเที่ยวในทางมานุษยวิทยา ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชนกับการสร้างชุมชนให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นพนักงานโรงแรม มัคคุเทศก์ คนขับรถแท็กซี่ เป็นต้น ที่มีหน้าที่เพียงการขาย ห้องพัก การขายบัตร และการขับรถเท่านั้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปัจจุบันซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบของโลก โดยนัยนี้การศึกษามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวจึงไม่เพียงแต่ศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวต่อชุมชนเท่านั้น หากแต่ต้องขยายสู่การให้ความสำคัญกับนโยบายการท่องเที่ยวและการ

พัฒนาชุมชนในฐานะกระบวนการการท่องเที่ยว ซึ่งไม่สามารถวัดได้เพียงการสำรวจและข้อมูลสถิติเท่านั้น

การศึกษามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวได้ขยายไปสู่การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา “มานุษยวิทยาการท่องเที่ยว (The Anthropology of Tourism)” ในระดับอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน เห็นได้จากรายวิชาของมหาวิทยาลัยฮาวาย ณ มาโนอา (University of Hawaii at Manoa) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าวให้ความสำคัญกับการวิพากษ์เศรษฐกิจโลกด้วยทฤษฎีทางสังคมอันหลากหลาย ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นและมีความเกี่ยวพันกับการบริโภควัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ และในยุคสมัยของแนวคิดต่างๆ เช่น แนวคิดในยุคหลังอาณานิคม (Post-Colonial) รวมถึงการให้ความสำคัญนโยบายที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ชาติ ซึ่งส่งผลในการผลิตวัฒนธรรมดั้งเดิม/สมัยใหม่ ของแท้/ของเทียม และความเป็นตัวตน/ความเป็นอื่น

ขณะเดียวกันในมหาวิทยาลัยโลโยลาแห่งชิคาโก (Loyola University of Chicago) ภาควิชามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากการตระหนักถึงการขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมแบบ “อเมริกัน” กระทั่งกลายเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโลก ดังนั้นการศึกษามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยดังกล่าว จึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์โครงสร้างองค์การทางการท่องเที่ยวต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น พิพิธภัณฑ์ บริษัทท่องเที่ยว ร้านอาหารของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งอยู่ในปรากฏการณ์ทางการท่องเที่ยวต่างๆ ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว (Tourism Cultures) เช่น การท่องเที่ยวทางศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อยกระดับตนเอง และการท่องเที่ยวเพื่อปรับเปลี่ยนสภาพจิตใจตนเอง เป็นต้น และผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศในทวีปเอเชีย ยุโรป แอฟริกา และอเมริกา ผ่านทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Change) ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) ทฤษฎีการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Communication) ทฤษฎีการอัตลักษณ์ (Identity) ทฤษฎีชาติพันธุ์ (Ethnicity) ทฤษฎีว่าด้วยเพศ (Gender) และทฤษฎีชาตินิยม (Nationality)

นอกจากนี้รายวิชามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวของภาควิชามานุษยวิทยา (Department of Anthology) มหาวิทยาลัยรัฐแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตซาคราเมนโต (California State University, Sacramento) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งสอนโดย ที คาสทานดา ได้อธิบายรายวิชาดังกล่าวไว้ว่าเป็นการวิเคราะห์การท่องเที่ยว ในส่วนของปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งประกอบไปด้วย พฤติกรรมที่อุดมไปด้วยความหมายอย่างหลากหลายระหว่างสังคมของเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวและสังคมของผู้มาเยือน รวมถึงความเข้าใจในประเด็นของการแสวงหาหรือการสร้างศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการผลิตและการตลาดของอัตลักษณ์เพื่อเป็นสินค้าแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งให้ความสำคัญต่อพื้นที่ทาง

นโยบายวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ และระหว่างชาติผ่าน การกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในโลกที่สี่ถึงโลกที่หนึ่ง

ในรายวิชานักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว (Tourists and Tourism) ของภาควิชามานุษยวิทยา (Department of Anthropology) แห่งวิทยาลัยสหภาพ (Union College) ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เสนอโดย เอส จิเมลซ์ (S. Gmeleh) ได้ให้ความหมายของมานุษยวิทยาการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นการ ศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับประเทศและประชากรในโลกทั้งของเจ้าสถานที่ท่องเที่ยวและผู้มาเยือนผ่านการจัดการทางอุตสาหกรรม การประชาสัมพันธ์ การเดินทาง ที่พัก อาหาร ความบันเทิงและของที่ระลึกในรูปแบบความเป็นตะวันตก (เช่น เป๊ปซี่ มาร์ตินี แม็คโดนัลด์ และ ดิสนีย์) ผลกระทบที่เกิดขึ้นอยู่ชัดเจน ก็คือการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยว ด้วยความคาดหวังว่าจะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน หากแต่ในทางตรงกันข้ามกับเป็นการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาการท่องเที่ยวใน ลักษณะองค์รวมผ่านการศึกษาดังวิธีการทางมานุษยวิทยา เช่น การศึกษาการท่องเที่ยวในลักษณะ องค์รวมผ่านการศึกษาดังวิธีการทางมานุษยวิทยา เช่น การศึกษาสัญลักษณ์ของขบวนแห่ต่างๆ การ เปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีกรรมเพื่อการท่องเที่ยวตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ความเป็นท้องถิ่นและโลกมาที่สุด

รายวิชามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวของภาควิชามานุษยวิทยา (Department of Anthropology) มหาวิทยาลัยเท็กซัส เอ แอนด์ เอ็ม (Texas A & M University) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งสอนโดย ซินเธีย เวอร์เนอร์ อธิบายเกี่ยวกับการจัดการสอนรายวิชาดังกล่าวไว้ว่า เป็นการ ศึกษาผลกระทบทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อผลกำไรทาง เศรษฐกิจและการทำให้วัฒนธรรมเป็นสินค้า อันส่งผลต่อความเป็นเพศ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนา อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับสำนักตะวันออกและแอฟริกากับการศึกษา (School of Oriental and African Studies) มหาวิทยาลัยลอนดอน (University of London) ประเทศอังกฤษ ที่อธิบายมานุษยวิทยา การท่องเที่ยวว่าเป็นภาพลวงของการสร้างการพัฒนาผ่านการท่องเที่ยวไม่เว้นแต่พิธีกรรม เพศ และความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอีกด้วย

เช่นเดียวกับรายวิชามานุษยวิทยาการท่องเที่ยว แห่งมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University) ประเทศสหรัฐอเมริกาเองที่ระบุว่ามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวคือการแสวงหาความคาด หวังทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสุนทรียภาพที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวด้วยวิธีการทางมานุษย วิทยา โดยเฉพาะพื้นที่การท่องเที่ยวที่สำคัญ อาทิ สวนสาธารณะ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหมู่บ้านวัฒนธรรม ที่ต้องศึกษาผู้กระทำ (ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ และนายหน้าท่องเที่ยว) องค์กรวัด (ของที่ระลึก) และการแสดงที่ปรากฏแก่นักท่องเที่ยว

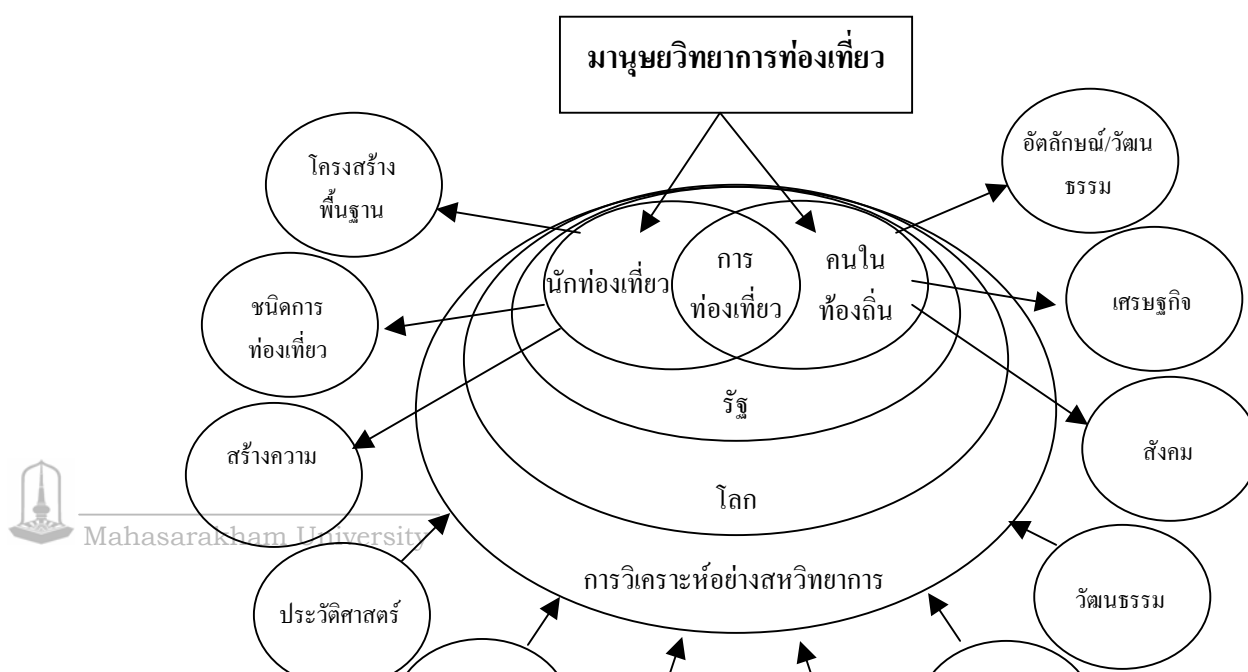

โดยนัยนี้ อาจกล่าวได้ว่ามานุษยวิทยาการท่องเที่ยวตามความหมายในรายวิชาดังกล่าว ล้วนให้ความสำคัญต่อผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเข้ามาในท้องถิ่น ตลอดจนการศึกษาถึงที่มา องค์ประกอบ การปรับตัว และลักษณะของผลกระทบที่เกิดขึ้น

กรณีศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดของการศึกษาการท่องเที่ยวเห็นได้จากงานของ ดัน นิ เป็ง ชิดนีย์ ซี เอช เซง และหยาง ซู แห่งมหาวิทยาลัยยูนนาน (Yunan University) ซึ่งทำการ ศึกษาการท่องเที่ยวผ่านแนวคิดที่เมืองคุรุหมิงและยูนนาน ซึ่งพบว่ารัฐเองมีบทบาทสำคัญในการ กำหนดการท่องเที่ยวผ่านนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น อันส่งผลกระทบต่อนโยบายชนเผ่า ของรัฐบาลจีน และส่งผลกระทบต่อเนื่องสู่การสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นใหม่เพื่อการท่องเที่ยว ด้วย เหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า การวางแผนของรัฐด้านการเมืองและเศรษฐกิจกับการเป็นชนเผ่าส่วนน้อยล้วน เกี่ยวพันกัน

อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดการท่องเที่ยวนอกเหนือจากการศึกษานักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในฐานะ “ผู้กระทำการท่องเที่ยว” ซึ่งเป็นการศึกษาที่ไม่แตกต่างกับศาสตร์สาขา อื่นใดนัก ยังให้ความสำคัญต่อ “ผู้กระทำ” อันได้แก่ คนพื้นเมืองในชุมชนในฐานะเจ้าของสถานที่ ท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม อาทิ ความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ การ ครอบงำวัฒนธรรม ความเป็นเพศ ฯลฯ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวและการสร้างความแตกต่างจาก การท่องเที่ยวในลักษณะของความเป็นอื่นที่ด้อยกว่าดังที่เรียกว่าคนชายขอบให้กลายเป็นสินค้าการ ท่องเที่ยว ผ่านรูปแบบการศึกษาสหวิทยาการ ซึ่งหมายถึงการแสวงหาคำอธิบายปรากฏการณ์ทางการ ท่องเที่ยวที่มีต่อคนชายขอบดังกล่าวด้วยศาสตร์สาขาต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐ ศาสตร์ สังคมวิทยา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เป็นต้น รวมไปถึงการพิจารณานโยบายรัฐและบริบท ของตลกที่มีต่อการท่องเที่ยวอีกด้วย ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 กรอบแนวคิดมานุษยวิทยาการท่องเที่ยว

ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือกและกับพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sub Sustainable Tourism)

Fennell (1999 : 7-10) แห่งภาควิชานันทนาการและการพักผ่อนศึกษา (Department of Recreation and Leisure Studies) มหาวิทยาลัยบร็อก (Brock University) ประเทศแคนาดา ได้ อธิบายความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) และการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ไว้ว่า การท่องเที่ยวแบบมวลชนได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางใน ประเด็นของการที่คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์เพียงเล็กน้อยจากการทำงานในรีสอร์ท หรือโรงแรม ขนาดใหญ่ของการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวแบบมวลชนเป็นการเข้ามาครอบงำความเป็นภูมิภาคทั้งในรูปแบบของการปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น การปฏิเสธการรับประทานอาหารแบบท้องถิ่น กระทั่งการที่ผลกำไรตกอยู่กับคนในตัวเมืองใหญ่ เป็นต้น การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างยิ่ง ดังกล่าวกลายเป็นการแย่งชิงพื้นที่ทางประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างมาก เนื่องจากกลายเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อการพาณิชย์อย่างสิ้นเชิง

ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวก่อให้เกิด “ทางเลือกที่ดีกว่า” การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมวลชนทั้งนี้แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการท่องเที่ยวทางเลือกอยู่ตรงที่มีรูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจระยะยาว อีกทั้งเป็นการใช้เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น ขณะเดียวกันก็ไม่ช่วงชิง ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างเบาบางที่สุด ภายใต้การวางแผนการพัฒนาร่วมกับคน ในท้องถิ่น ทั้งนี้เฟินเนลได้จัดคุณสมบัติของการท่องเที่ยวทางเลือกประกอบไปด้วย 5 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีผลกำไรตอบแทนครอบครัวในฐานะเจ้าของที่พักในท้องถิ่น ซึ่งจัดเป็นช่องทางรายได้ทางตรงของหลายๆ ครอบครัว อย่างไรก็ตามก็ครอบครัวต่างๆ จะต้องได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับทักษะการจัดการมาก่อน

2. ชุมชนในท้องถิ่นต้องได้รับประโยชน์ ซึ่งนอกจากสมาชิกในชุมชนจะมีรายได้ทางตรงแล้ว รายได้ที่เกิดขึ้นยังต้องนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ ตลอดจนสาธารณูปโภคของชุมชนอีกด้วย

3. การท่องเที่ยวทางเลือกช่วยลดการรั่วไหลของรายได้ที่จะมาสู่ประเทศเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวไปยังกลุ่มธุรกิจนอกประเทศ อันจะนำไปสู่การลดความตึงเครียดของสังคมและการรักษาประเพณีท้องถิ่น

4. อุดมการณ์ของการท่องเที่ยวทางเลือกจะก่อให้เกิดเป็นต้นทุนทางจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือประชาชนที่ไม่เคยสัมผัสกับท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในประเทศอุตสาหกรรม

5. ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นนานาชาติ ความเป็นนานาชาติ และการสร้างความเข้าใจอันดีของนานาชาติวัฒนธรรมได้

สอดคล้องกับความเห็นขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศฟิลิปปินส์ในนามคณะกรรมการจัดการแลกเปลี่ยนประชาชนในโลก The People's Global Exchange management Committee (PGX Management Committee) ซึ่งอภิปรายถึงที่มาของการท่องเที่ยวทางเลือกและผลกระทบสำคัญที่เกิดจากการท่องเที่ยวแบบมวลชนไว้ว่า การท่องเที่ยวเลือกเกิดขึ้นอย่างมากในประเทศโลกที่สามอันเนื่องมาจากความต้องการได้ตอบผลกระทบทางลบของการท่องเที่ยวที่สะสมอยู่ในประเทศของตนเอง แม้ว่าการท่องเที่ยวทางเลือกมีชื่อเรียกได้หลายอย่างหากแต่ล้วนอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกันในการหยุดยั้งและพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น ด้วยการรักษาความเป็นพื้นที่ถิ่นในชนบทผ่านการประกอบการขนาดเล็ก โดยท้องถิ่นและปฏิเสชการพัฒนารีสอร์ทแบบทันสมัย

สิ่งที่พบได้ของการถูกลดจากผลกระทบทางลบที่มีต่อการท่องเที่ยว นั้นข้อสำคัญที่สุดคือ การแยกเอาชุมชนออกมาจัดตั้งแต่งเป็นพิเศษ เพื่อนำเสนอนักท่องเที่ยวพร้อมทั้งระบุว่าสิ่งนี้คือวัฒนธรรมพิเศษสุดของชุมชนนั้นให้นักท่องเที่ยวได้ทราบนั่นเอง

คำกล่าวของคณะกรรมการจัดการแลกเปลี่ยนประชาชนในโลก ในที่สุดเชื่อมโยงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวทางเลือกเองมีความเกี่ยวพันต่อการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม กระทั่งนำไปสู่การสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งลดสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเน้นมูลค่าให้น้อยกว่าการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเกี่ยวพันไปถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างพลังอำนาจและการเข้าใจระหว่างเพศในชุมชนเพื่อการปกป้องและเพิ่มพูนทรัพยากรในระบบนิเวศอีกด้วย

ยศ สันตสมบัติ (2544 : 5-6) กล่าวถึงมุมมองของการท่องเที่ยวระหว่างรัฐและภาคธุรกิจเอกชนกับการท่องเที่ยวที่เป็นมุมมองของชุมชน อันอาจกล่าวได้ว่า เป็นความเข้าใจข้อแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชนกับการท่องเที่ยวทางเลือกไว้ว่า การท่องเที่ยวแบบมวลชนเป็นมุมมองการท่องเที่ยวที่เกิดจากภาครัฐและธุรกิจเอกชน ซึ่งเป็นการมองแบบสั่งการจากบนลงล่างและเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและเม็ดเงินจากรายได้เป็นสำคัญ ขณะที่มุมมองการท่องเที่ยวทางเลือกจะให้ความสำคัญกับการวางแผนจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน โดยเน้นให้การท่องเที่ยวตอบสนองความพึงพอใจทั้งของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทั้งในระดับการวางแผน การบริหารจัดการ และการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางเลือกคือการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการท่องเที่ยวและสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนงาน การจัดการทรัพยากร และกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อม และการพัฒนาชุมชนไปพร้อม

ขณะเดียวกันแห่งสถาบันพัฒนาศึกษา (Institute of Development Studies) มหาวิทยาลัยซัสเซกซ์ (University of Sussex) ประเทศอังกฤษซึ่งนำเสนอในที่ประชุมว่าด้วยแนวคิดของรูปแบบทางเลือกเพื่อการท่องเที่ยว (Theoretical Perspective on Alternative Forms of Tourism) ณ ประเทศโปแลนด์ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ไว้ว่าเป็นการพัฒนาทางเลือก (Alternative Development) อย่างหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับนิเวศวิทยา การเมือง ระบบจุลภาคของรัฐ และการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง เพื่อการใช้และทดแทนทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน ก่อให้เกิดประโยชน์ท่ามกลางความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังเป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายการตลาดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางตรงอีกด้วย

การท่องเที่ยวทางเลือกเป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงสาธารณะและรัฐตระหนักถึงการเข้ามาตราวัดปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงเทคนิคเพื่อแก้ปัญหามลภาวะ และการลดแทนการผลิตให้เหลือเท่าที่จำเป็น โดยตระหนักถึงความต้องการที่จำเป็นในโลกที่ร่อยหรอลง (Essential Needs of The World's Poor) และตระหนักถึงเศรษฐกิจนอกรูปแบบ (Information Economy) ที่ปฏิเสธระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ทำให้มีความเป็นท้องถิ่นเดียว

ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวทางเลือกจึงเป็นทางเลือกของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (ที่พัก นักท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการอยู่ในประเทศและระหว่างประเทศ) โดยมีแนวคิดที่สำคัญ คือ

1. มีการปฏิเสธที่จะทำความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และสิ่งก่อกำเนิดผลทางลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ อันเนื่องมาจากผลของการพัฒนาในอดีต

2. มีการพัฒนาระดับจุลภาค เช่น การพัฒนาสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว โดยการจัดการขององค์กรชุมชน และส่งผลกระทบต่อสังคม และวัฒนธรรมน้อยที่สุดอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของประชาชนในท้องถิ่นและมากกว่าการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism)

3. มีการตั้งคำถาม “ใครได้ประโยชน์” ระหว่างชาวเมืองหรือชุมชน

4. มีการให้ความสำคัญกับความยั่งยืนทางวัฒนธรรม โดยไม่ทำลายวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเจ้าของ และเคารพวัฒนธรรมอย่างแท้จริงผ่านการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่าง ๆ

Gonsalves (1987 : 5-10) ได้อธิบายในเอกสารขององค์กรพัฒนาเอกชนทางการท่องเที่ยว ECTWT (Ecumenical Coalition on Third World Tourism) ไว้ว่า การท่องเที่ยวทางเลือกเป็นกระบวนการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวสู่การเป็นสมาชิกในชุมชนที่แตกต่างออกไป อันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จซึ่งกันและกัน การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจแบ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. รูปแบบที่ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมบ้างในส่วนของกรนำนักท่องเที่ยวไปยังจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น การนำท่องเที่ยว ในหมู่ชาวคริสต์ของประเทศตะวันตกที่มีรายการเที่ยวชมโบสถ์ในแต่ละท้องถิ่นนั่นเอง

2. รูปแบบโฮมสเตย์ (Homestays) หรือที่พักรับรอง (Guest Houses) เป็นรูปแบบที่นักท่องเที่ยวมาพำนักกับครอบครัวเจ้าของบ้านในชุมชน เพื่อสัมผัสกับการดำเนินชีวิตตามแบบท้องถิ่นอันเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ อาทิ การรับประทานอาหารหรือการนอนตามแบบท้องถิ่น

3. รูปแบบการเดินทางกับบริษัทท่องเที่ยวทางเลือกซึ่งมิใช่เพียงการสัมผัสกับประสบการณ์ที่แตกต่างออกไปเท่านั้น หากแต่ยังเกี่ยวพันกับการแบ่งสรรผลประโยชน์กับกลุ่มชาวบ้านหรือชุมชนเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศโลกที่สามด้วย

4. รูปแบบที่บริษัทท่องเที่ยวทางเลือกของประเทศเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ที่มีการดำเนินกิจกรรมคล้ายกับรูปแบบที่ 3 แต่ในแต่ละท้องถิ่นจะมีการจัดการในระดับที่แตกต่างกัน

5. รูปแบบที่สร้างการเรียนรู้โดยปราศจากเชิงพาณิชย์ อันเป็นรูปแบบที่มีกิจกรรมหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study Tours) การเข้าค่าย (Workcamps) การเดินทางแลกเปลี่ยน (Exchange-visits) เป็นต้น ในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนที่กระจายต้นทุนร่วมกัน โดยเป้าหมายที่จะพัฒนาชุมชนเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวตามแต่โอกาสอำนวย

อย่างไรก็ดี การท่องเที่ยวทางเลือกจะประสบผลสำเร็จได้นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์สำคัญ ได้แก่

1. ต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้มาเยือนและผู้ถูกเยือนให้ถูกตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

2. มีการแบ่งสรรผลประโยชน์อันเกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว

3. มีความเคารพต่อการจัดแสดงที่เกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม สังคม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม อันเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวทางเลือกที่ทำให้มีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวมวลชน

ขณะเดียวกันบทความของ Nye (2002 : 3-4) ซึ่งนำเสนอในการประชุมวิชาการเพื่อการอนุรักษ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างชุมชนชนบทอย่างยั่งยืน (Federal Reserve Banks Conference Tools for Building Sustainable Rural Communities) ณ มลรัฐเพนซิลวาเนีย ประเทศสหรัฐอเมริการะบุว่า การท่องเที่ยวทางเลือกนับเป็นอีกประเภทหนึ่งของการท่องเที่ยวนอกเหนือจากการท่องเที่ยวแบบมวลชน ซึ่งเกิดขึ้นจากองค์ประกอบของแนวคิดต่างๆ ได้แก่ การเป็นการท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็ก การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของขั้นต้น การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นๆ การใช้หรือสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน โดยใช้แนวคิด “การทำสิ่งธรรมดาสามัญให้เป็นสิ่งที่พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว” และการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น รวมถึงการเชื่อมโยงกับผลประโยชน์จากรายจ่ายที่นักท่องเที่ยวที่มีต่อธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของ โดยนัยนี้การท่องเที่ยวทางเลือกจึงมีชื่อเรียกต่างๆ อาทิ การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature Tourism) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานจากชุมชน (Community Based Tourism) การท่องเที่ยวชนบทเชิงบูรณาการ (Integrated Rural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) และการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural and Heritage Tourism)

ตัวอย่างของแนวทางการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชนกับการท่องเที่ยวทางเลือก ซึ่งนำไปสู่การอธิบายความหมายและการสร้างความเข้าใจการท่องเที่ยวทางเลือกได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อาจพิจารณาได้จากงานเขียนของ Nash (1996 : 157-158) แห่งมหาวิทยาลัยคอนเนตทิคัต (University of Connecticut) ประเทศสหรัฐอเมริกาเองได้อ้างถึงวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง Tourism Balneaire Outourism Rural Integer ของ Schlechten ที่จัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อมหาวิทยาลัยฟริบวร์ก (University of Fribourg) ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ซึ่งระบุเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือกและผลกระทบของการท่องเที่ยวทางเลือก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่การพัฒนาการท่องเที่ยว Petite Cote ของรัฐบาลประเทศเซเนกัล (Senegal) ที่เปิดโอกาสให้ประเทศในยุโรปเข้ามาลงทุนจำนวนมากส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น การไม่เท่าเทียมกันในสังคม ความฉาบฉวย และรูปแบบความสัมพันธ์ที่สามารถซื้อขายได้ด้วยเงิน กับพื้นที่การท่องเที่ยวทางเลือก Lower Casamance ของประเทศเซเนกัลเช่นเดียวกัน ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวพบว่า แม้การท่องเที่ยว

เที่ยวทางเลือกในพื้นที่ดังกล่าวจะมีขนาดเล็กแต่ก็สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตัวของชาวบ้าน ในท้องถิ่นเอง ทั้งการเป็นเจ้าของบ้านพัก การแนะนำข้อกำหนดของท้องถิ่น รวมถึงการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ซึ่งทำให้ผลกำไรตกอยู่กับคนในหมู่บ้าน โดยนัยนี้ดังกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางเลือกมีความสำคัญที่สุดในประเด็นของการที่ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดการท่องเที่ยวด้วยตัวเองนั่นเอง

โดยนัยนี้ หากพิจารณาโดยหลักแล้วการท่องเที่ยวทางเลือกแตกต่างกันอย่างยิ่ง Tanaka (2000 : 24-26) ได้นำเสนอบทความต่อสถาบันเพื่อการอนุรักษ์หิมาลัย (The Institute for Himalayan Conservation) มหาวิทยาลัยสหประชาชาติ (United Nation University) ในประเด็นของการท่องเที่ยวทางเลือกที่แตกต่างกับการท่องเที่ยวแบบมวลชนตรงที่การท่องเที่ยวทางเลือกสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเงื่อนไขข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ได้ สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าสนิทกับประชาชนในท้องถิ่นในระดับที่เท่าเทียมกันได้ สามารถทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วยตัวเองได้ อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวที่คุกคามสิ่งแวดล้อมน้อย ซึ่งจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบการท่องเที่ยวแบบมวลชนกับการท่องเที่ยวทางเลือก ดังนี้

ตาราง 1 การเปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชนกับการท่องเที่ยวทางเลือก

ผลกระทบ	รายละเอียด	การท่องเที่ยวแบบมวลชน	การท่องเที่ยวแบบทางเลือก
ผลต่อประชาชนท้องถิ่น	- การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและป่าไม้	- ไม่จำกัดจำนวนคนที่จะทำกิจกรรม หากมีการจ่ายเงินเพื่อแลกกับการใช้ชีวิตปกติ (เช่น การอาบน้ำอุ่น) ซึ่งส่งผลกระทบต่อป่าไม้	- จำกัดจำนวนคนที่จะเข้ามาทำกิจกรรมตามที่คนในท้องถิ่นจะสามารถรองรับได้นำไปสู่การลดผลกระทบต่อป่าไม้

	- การอนุรักษ์วัฒนธรรม	- เกิดการได้รับข้อมูลที่ทันสมัยและที่แตกต่างจากคนภายนอกอันนำไปสู่ผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นที่ดูแลวัฒนธรรมของตน	- คนภายนอกอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมประเพณีเพื่อค้นหาและบันทึกในสิ่งที่ประสบอันนำไปสู่การสร้างคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี
	- ผลกำไรทางเศรษฐกิจ	- กำไรที่ได้มาจากร้านค้า โรงแรม พืชภัณฑ์ ที่บรรจุอยู่ในรายการเท่านั้น ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างความรวยและความจนที่วัดกันในเรื่องของการใช้จ่าย	- มีการจ่ายเงินทางตรงและเงินที่ได้มีความเหมาะสมกับสถาบันที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะ เช่น โรงเรียน ซึ่งนำไปสู่ความยุติธรรมในการกระจายผลกำไร
ผลต่อการมีส่วนร่วม	- ความมีอิสระเสรี	- นักท่องเที่ยวสามารถไปไหนก็ได้ตามที่ต้องการรายการนำเที่ยว	- นักท่องเที่ยวสนุกสนานกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่น ภายใต้เงื่อนไขในการมีส่วนร่วมท่องเที่ยว เช่น จะต้องมีการแนะนำข้อควรกระทำก่อนการท่องเที่ยวหรือการที่จะต้องเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น
	- ต้นทุน	- อยู่ในหลายระดับทั้งที่ร่ำรวยหรือยากจน กระทั่งนักท่องเที่ยวสะพายเป้ (Back Packer) ที่ปอน ๆ	- เนื่องจากการท่องเที่ยวที่ไม่หวังผลกำไร จึงมีการใช้จ่ายที่ยุติธรรมและมีต้นทุนเฉพาะเท่าที่จำเป็น

ตาราง 1 (ต่อ)

ผลกระทบ	รายละเอียด	การท่องเที่ยวแบบมวลชน	การท่องเที่ยวแบบทางเลือก
ความสัมพันธ์ระหว่างกัน	- การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม	- ซื้อบริการได้ด้วยเงิน	- แบ่งสรรแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับที่เท่าเทียมกัน
	- การเรียนรู้	- ชมทัศนียภาพและความบันเทิงตามความต้องการผิวเผินมากกว่าการเรียนรู้	- ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา

นอกจากนี้ Boerma นักพัฒนาเอกชนขององค์กรพัฒนาเอกชน S.I.W. Tourism Group ที่เขียนขึ้นในโอกาสการประชุมเชิงปฏิบัติการท่องเที่ยวทางเลือกในทวีปเอเชีย (Report of the Workshop on Alternative Tourism with A Focus on Asia) เมื่อวันที่ 26 เมษายน-8 พฤษภาคม พ.ศ. 2527 ณ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจัดขึ้นโดย Ecumenical Coalition on third World Tourism (ECTWT) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนทางคริสต์ศาสตร์ได้กล่าวถึง

1. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อดูงาน ฟังบรรยาย และการเผยแพร่ศาสนาเป็นส่วนใหญ่

2. การท่องเที่ยวแบบผจญภัย เป็นการสัมผัสกับธรรมชาติและผจญภัยในอีกสังคมหรือคนในอีกพื้นที่หนึ่ง รวมถึงการตื่นตาตื่นใจกับสิ่งแวดล้อม และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในการสัมผัสกับคนในท้องถิ่น

3. การท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นการเดินทางโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะไปชมแหล่งโบราณคดี หรือการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสัตว์บางประเภท เช่น นก หรือ ผีเสื้อ ซึ่งแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบมวลชนตรงที่นักท่องเที่ยวจะต้องเป็นผู้ปรับตัวให้เข้ากับคนในท้องถิ่นและบริบทของสถานที่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด

แนวคิดของการเป็นหุ้นส่วน การแลกเปลี่ยนและการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Alternative Tourism : The Partnership, Exchange, Solidarity Concept) ซึ่งเขียนโดย เสรี พงศ์พิศ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และนักพัฒนาเอกชนของไทยในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งเดียวกัน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทางเลือกจะต้องประกอบไปด้วย

1. ความเป็นหุ้นส่วน การท่องเที่ยวทางเลือกจะต้องมีการเตรียมการผ่านการแสดงความคิดเห็นของหุ้นส่วนทั้งสองฝ่ายทั้งคนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวว่ารายการท่องเที่ยวนั้นมีความพร้อมหรือไม่ เป็นทางเลือกอย่างไร ในการเตรียมการดังกล่าวมีความจำเป็นที่ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องทางเทคนิคเท่านั้น หากจะนำไปสู่สาระสำคัญของรายการนำเที่ยว เช่น การที่นักท่องเที่ยวควรมีความพร้อมในการนอนธรรมดา กินหรือเดินทางแบบธรรมดาตามแบบคนท้องถิ่นทั่วไป นอกจากนี้นักท่องเที่ยวไม่ควรที่จะตั้งคำถามเพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องพร้อมตอบคำถาม รวมถึงการไม่เป็น “ผู้รับ” อย่างเดียวแต่จะเป็น “ผู้ให้” ด้วยในเบื้องต้น ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลของประเทศตนเองที่จะต้องนำเสนอแลกเปลี่ยนกันนั่นเอง

นักท่องเที่ยวไม่ควรที่จะไปหาใครตามอำเภอใจ ยกเว้นแต่ชาวบ้านได้เตรียมตัวไว้แล้วด้วยเหตุนี้ จึงไม่จำเป็นต้องมีทัวร์สลิ้ม ทัวร์ท่องเที่ยว ทัวร์โรงงาน หรือทัวร์ตามหมู่บ้านที่ไม่ได้ตกลงหรือเตรียมการรับการมาเยือนเอาไว้ก่อน อย่างไรก็ตามการเตรียมการรับการมาเยือนพึงปฏิบัติดังนี้

1.1 จะต้องมีคนจัดการที่ทำหน้าที่ประสานงานในภาคสนามและรวมกลุ่มซึ่งอาจจะมาจากหลายส่วนในเขตชนบท เพื่อการรวมกันคิดรายการท่องเที่ยว เช่น มาจากสลัมส่วนหนึ่ง มาจากสตรีส่วนหนึ่ง มาจากเด็กส่วนหนึ่ง มาจากผู้ใช้แรงงานส่วนหนึ่ง ฯลฯ

1.2 สมาชิกเหล่านี้จะต้องทำหน้าที่วางรายการท่องเที่ยวรวมถึงเตรียมการรองรับนักท่องเที่ยว

1.3 รายการท่องเที่ยวที่วางเอาไว้ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเป็นหุ้นส่วน การแลกเปลี่ยน และการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

1.4 สมาชิกที่จัดการจะต้องลำดับความสำคัญตามขั้นตอนในการเตรียมรายการท่องเที่ยว

2. การแลกเปลี่ยนในขั้นตอนของการเตรียมการนั้น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ข้อมูลที่ต้องแลกเปลี่ยน ได้แก่ ข้อมูลด้านชีวิต (Bio-data) และภูมิหลังของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มรวมถึงข้อมูลประเด็นหรือความต้องการหลักที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมา จัดเป็นข้อมูลเบื้องต้น ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเทศของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาด้วย

ในเบื้องต้นของการแลกเปลี่ยนจะต้องมีการคาดการณ์และเตรียมรายการล่วงหน้า ทั้งนี้ในการที่ประเทศโลกที่หนึ่งเดินทางมาเยือนประเทศที่สาม รายการท่องเที่ยวที่ควรแลกเปลี่ยน มีดังนี้

2.1 การแลกเปลี่ยนความสะดวก ที่มีใช่เป็นการเรียนรู้ถึงสภาพที่เป็นจริงในประเทศโลกที่หนึ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาทักษะทางภาษาอีกด้วย

2.2 การแลกเปลี่ยนอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มสลัม เพื่อนหญิง มุลินีเด็ก กลุ่มเคลื่อนไหวของผู้ใช้แรงงาน ตลอดจนการลงภาพสนามในพื้นที่ชนบท เป็นต้น

2.3 การแลกเปลี่ยนกับผู้นำหรือตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่หมายถึงการแลกเปลี่ยนกับสมาชิกที่ร่วมจัดการกันเอง

2.4 การแลกเปลี่ยนอื่นๆ ที่ชาวบ้านสนใจและอยู่ในข่ายของการท่องเที่ยวทางเลือก

3. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางเลือกจะต้องประกอบไปด้วย หุ้นส่วนทั้งสองฝ่ายในฐานะเจ้าของประเทศแต่ละฝ่าย ดังนั้นการทำงานอย่างเป็นระบบและมีจุดยืน (อาทิ การเคารพสถานภาพทั้งของประเทศที่สนับสนุนทางการเงินและรายได้และประเทศที่ไม่สนับสนุนรายได้ ซึ่งนับเป็นเทคนิคทางธุรกิจอย่างหนึ่ง) นอกจากนี้วัตถุประสงค์ร่วมกันของหุ้นส่วนที่เกิดขึ้น จะต้องเห็นพ้องถึงกิจกรรมและผลตอบรับอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2544 : 30) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่และคณะ ได้สรุปว่าประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวทางเลือก จะต้องตระหนักถึงผลเสียที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและพิจารณาถึงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้การท่องเที่ยวทางเลือกสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงสังคม-วัฒนธรรม (Socio-cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้สัมผัสกับทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม แต่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นพื้นที่ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติให้มีความสำคัญทางด้านสังคม วัฒนธรรมน้อยกว่าการท่องเที่ยวเชิงสังคมวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุปว่า การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นับเป็นทางเลือกของการท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้น เพื่อปฏิเสธการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ และวัฒนธรรม ผ่านการบริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยว ในท้องถิ่นเพื่อมุ่งสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวต่างถิ่นเพียงอย่างเดียว อันจะนำมาซึ่งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่คนกลุ่มเดียวโดยที่คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นฝ่ายเสียประโยชน์

ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวทางเลือกจึงมีความเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของ การวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วยตัวเอง ผ่านการเรียนรู้ทักษะการท่องเที่ยวทางเลือกอย่างดี เพียงพอ การแบ่งสรรผลประโยชน์แก่คนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม รวมถึงการที่คนในท้องถิ่นสามารถวางแผนเงินออมหรือข้อจำกัดแก่นักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าไปเที่ยวชมในท้องถิ่นของตนเองได้

แนวคิดในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern) เองก็ได้ให้ความสนใจต่อประเด็นการท่องเที่ยวทางเลือกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ พลอต ซัตตัน และฮวนนา เฮาส์ (Sutton and Douse, 2003) อาจารย์จากวิทยาลัยเซนต์ มาร์กและเซนจอห์น (The College of St. Mark & St. John) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระแสการท่องเที่ยวในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 1960 จนถึง 1980 อันมีรากฐานมาจากความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม ซึ่งซัตตันและเฮาส์เรียกว่า เป็นการท่องเที่ยวยุคใหม่ (New Age Tourism) ซึ่งลักษณะที่เด่นชัดมากที่สุดของการท่องเที่ยวยุคใหม่ก็คือการให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวเองและการพัฒนาตนเอง กระทั่งกลายเป็นกิจกรรมยามว่าง (ซึ่งหมายถึง การที่ผู้คนกลายมาเป็นนักท่องเที่ยวตามแบบฉบับที่ตนเองต้องการ) ซึ่งในที่สุดการพัฒนาตนเองดังกล่าวได้กลายมาเป็นการตระหนักต่อนิเวศวิทยา โดยนัยนี้การท่องเที่ยวยุคใหม่จึงเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวแบบปัจเจกเพื่อค้นหาตนเอง ซึ่งต่างจากการท่องเที่ยวแบบเดิมที่เป็นหมู่คณะ

แม้ว่าการท่องเที่ยวยุคใหม่จะยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอน และยังไม่ได้รับการพัฒนา ทว่า ก็เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สะท้อนอิทธิพลของแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวยุคใหม่ก็คือส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือกที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ความเป็นชุมชน ความเป็นเจ้าบ้านและผู้มาเยือน และการให้ความสำคัญต่อผลที่จะเกิดกับสังคม ซึ่งถูกหล่อหลอมมาจากค่านิยมและการปฏิบัติของการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1960 นั้นเอง

ซัตตันและเฮาส์ ยังได้จำแนกลักษณะการท่องเที่ยวยุคใหม่ผ่านการมองจากแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ไว้ว่าประกอบไปด้วย การเหนือระดับความจริง (Hyperreality) อันเนื่องมาจากต้องเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องสัมผัสกับประสบการณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ตระหนักว่าประสบการณ์ที่ “เป็นจริง” ไม่ได้มาจากการท่องเที่ยวแบบฉาบฉวย ดังที่โบริยาร์ด (Baudrillard) เรียกว่าเป็น “การกระตุ้น” (Stimulation) เท่านั้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวยุคใหม่ยังมีลักษณะของการใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentricity) อันเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งพัฒนาตนเองด้วยตนเองในฐานะปัจเจกการไม่ตายตัว (Ephemerally) ในความหมายของความสามารถในการใช้วัสดุอุปกรณ์ทดแทนธรรมชาติได้ และการไม่ให้ความสำคัญเพียงด้านเดียว (Incredulity) แต่ต้องให้ความสำคัญระหว่างความสัมพันธ์ของธรรมชาติของมนุษย์ด้วย เช่นเดียวกับยาสุมูระ คัตsumิ (Katsumi, 2002 : 99-110) ความสำคัญของสังคมวิทยาต่อการท่องเที่ยวและสังคมยุคหลังสมัยใหม่ (A Sociological Consideration on Tourism and Postmodern Society) เองได้สรุปใกล้เคียงกับซัตตันและเฮาส์ ในประเด็นของการท่องเที่ยวทางเลือกเองเป็นผลอันเกิดมาจากอิทธิพลของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งอาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการท่องเที่ยวยุคใหม่ในสังคมใหม่เช่นกัน

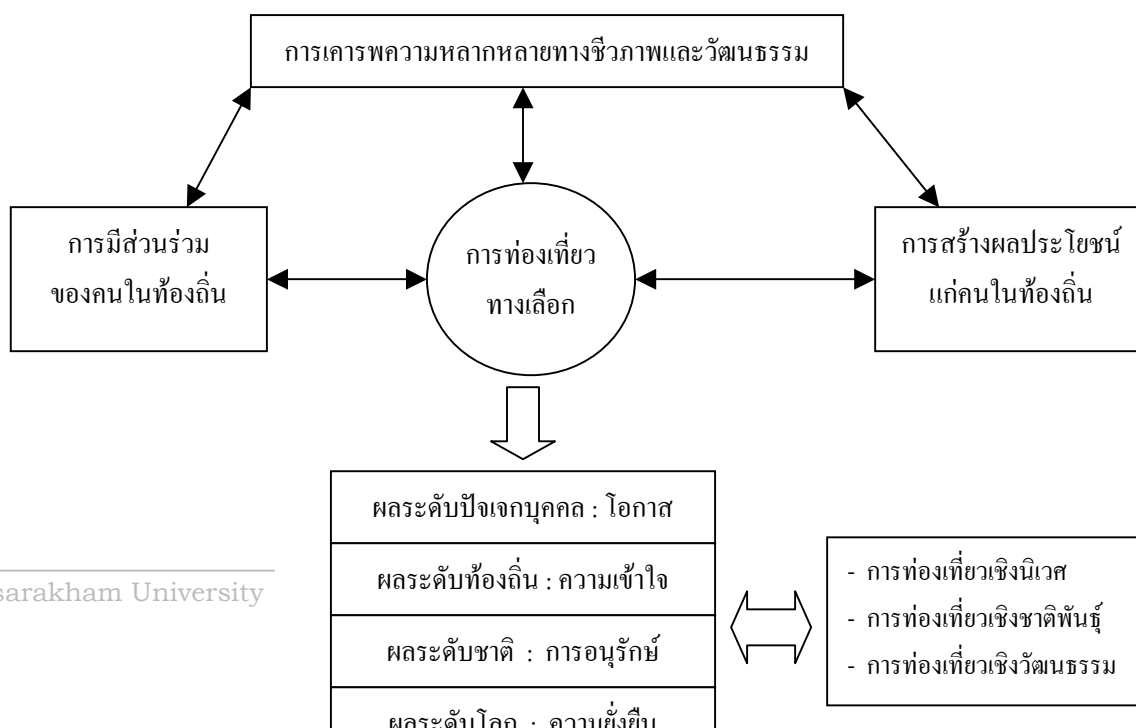
ด้วยเหตุนี้ในส่วนหนึ่งของแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ การท่องเที่ยวทางเลือกถูกอธิบายว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นหลังสมัยใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อปฏิเสธการท่องเที่ยวแบบมวลชน โดยนัยนี้การท่องเที่ยวยุคใหม่ที่เกิดขึ้นอาจนับเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือกที่ให้ความสำคัญต่อตัวนักท่องเที่ยวในการพัฒนาตนเองและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวทางเลือกยังเชื่อมโยงกับการเคารพความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่นที่ตนเองเดินทางเข้าไป อันสะท้อนให้เห็นถึงความไม่พยายามเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว สุดท้ายการท่องเที่ยวทางเลือกยังเชื่อมโยงกับการก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางตรงต่อคนในท้องถิ่นอันหมายถึงการยกระดับความเป็นอยู่ของท้องถิ่น อันเป็นเครื่องมือทางเลือกหนึ่งของการพัฒนานั่นเอง โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางเลือก นับเป็นทางหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภูมิภาคนั่นเอง

อย่างไรก็ดี เราอาจจัดกลุ่มของการท่องเที่ยวทางเลือก (หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) ว่าประกอบไปด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ที่มีขอบเขตสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) และการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ (Natural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) ที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Homestays Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) อันล้วนเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและไม่ใช่เชิงพาณิชย์ทั้งสิ้น

ข้อสรุปของการท่องเที่ยวทางเลือกดังกล่าวข้างต้น ยังช่วยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ทั้งในระดับจุลภาคและระดับโลกนับตั้งแต่การสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นทางตรง ในส่วนของการเป็นเจ้าของบ้านพัก อันนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นโดยรวม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนภายนอกอันได้แก่ นักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคม นอกจากนี้การท่องเที่ยวทางเลือกยังก่อให้เกิดประโยชน์ในระดับประเทศและระดับโลกในส่วนของสร้างจิตสำนึกของสังคมในการใช้และทดแทนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างให้เกิดคุณค่ามากที่สุดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังภาพประกอบ 4 (Katsumi, 2002 : 99-110)

ภาพประกอบ 4 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวทางเลือก

อนึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้ แนวคิดของการท่องเที่ยวทางเลือก หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะนำมาใช้อธิบายในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว การดำเนินการท่องเที่ยวและการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั่นเอง

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2541 โดยให้ความหมายตรงกับคำว่า Ecotourism ในภาษาอังกฤษ ศัพท์บัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบจากราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติศัพท์แล้ว Ecotourism เป็นคำที่เกิดใหม่ในวงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยนำคำ 2 คำมารวมกัน ได้แก่ Eco และ Tourism คำว่า Eco แปลตามรูปศัพท์ว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัย ส่วน Tourism แปลว่า การท่องเที่ยว Ecotourism จึงแปลว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หมายความว่า การท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ ส่วนคำว่า นิเวศ ซึ่งเป็นคำภาษาสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทยก็แปลว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัยเช่นกัน (ดูพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ฉะนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นศัพท์บัญญัติที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสม นอกจากคำว่า Ecotourism แล้ว ยังมีคำอื่นๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกันอีกหลายคำ ได้แก่ Green Tourism แปลว่า การท่องเที่ยวสีเขียว หมายถึง การท่องเที่ยวสถานที่ทางธรรมชาติ โดยสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ Biotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงชีวภาพ ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ และ Agrotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผลไร่ นา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร เพื่อขยายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอกกล่าวถึงคำนิยามที่นักวิชาการได้ให้ไว้ในที่ต่างๆ ดังนี้

1. องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme - UNEP) สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Society) และองค์การ การท่อง

เที่ยวโลก (World Tourism Organization) ให้คำนิยามว่า “การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนลักษณะทางธรรมชาติ มุ่งหวังในด้านการศึกษา มีความพอใจต่อทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ตามธรรมชาติ มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยไม่เป็นการรบกวนต่อระบบนิเวศ ในขณะที่เดียวกันก็สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์ต่อทรัพยากรของประชากรในท้องถิ่น”

2. ดร.ราลฟี บักลีย์ (Dr.Ralph Buckley) ศาสตราจารย์ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยกรีฟฟิท ประเทศออสเตรเลีย ให้คำนิยามสั้นๆ ว่า “การท่องเที่ยวที่อาศัยผลิตผลทางธรรมชาติ การจัดการที่ยั่งยืน และองค์ประกอบทางการศึกษา ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการอนุรักษ์” (Buckley, 1995 : 3)

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้คำนิยามว่า “การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ ธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529 : 10)

วิเคราะห์

ผลจากองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United World Tourism Organization : UNWTO) พยากรณ์การท่องเที่ยว 2 ปีข้างหน้า พ.ศ. 2553 กลุ่มเอเชียตะวันออกและเอเชียแปซิฟิกจะผงาดสู่อันดับ 2 ของโลก มีนักท่องเที่ยวหมุนเวียน 195 ล้านคน/ปี มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 25.40 เป็นแรงกระตุ้นไทยและประเทศคู่แข่ง เร่งขยายการลงทุนรองรับทันที สร้างแผนแม่บทเชิงยุทธศาสตร์ด้วยกลยุทธ์มีสี่สันต่างกันไป หวังบูรพมความสำเร็จข้างหน้า 5-10 ปี เปิดศักราชปี 2551 แต่ละประเทศต่างนำแคมเปญหรือแบรนด์ชื่อติดตลาดมาชิงความเป็นเจ้าตลาดบู้กัน 5 แคมเปญ Amazing Thailand-Uniquely Singapore-Visit Malaysia/Rasa Sayang-Three Countries, One Destination-Yokoso ! JAPAN ประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) คีย์แมนขยายตลาดและการขาย ตั้งเป้าใช้แคมเปญกึ่งแบรนด์อะเมซิงไทยแลนด์ผนวกไฮไลต์สถานที่ท่องเที่ยว 7 สิ่งมหัศจรรย์ จับมือกับภาคเอกชนทุกสาขาผลิตแพ็คเกจตลอดทั้งปีวางขายทั้งในและต่างประเทศหลายพันโปรแกรม หวังเพิ่มนักท่องเที่ยวต่างประเทศ 15.5 ล้านคน รายได้ 6.8 แสนล้านบาท และตลาดในประเทศ 82 ล้านคนครั้ง รายได้ 3.8 แสนล้านบาท ประการสำคัญที่สุดจะต้องนำไทยก้าวสู่ประเทศศูนย์กลางการท่องเที่ยวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมให้สำเร็จ โดยจะรักษากฎเกณฑ์กลุ่มห้า สหภาพยุโรป เอเชีย+แปซิฟิก และสร้างกลุ่มใหม่เพิ่ม เช่น แอฟริกาตะวันออกกลาง รัสเซีย และนักท่องเที่ยวหรูหรา Luxury Travel จากทั่วโลก เติบโตเพิ่มอีกร้อยละ 1-3 ต่อปี ส่วนท่าทีของว่าที่รัฐบาลใหม่ไม่ว่าจะเป็นขั้วพลังประชาชนและพรรคอื่นๆ ขยายผันนโยบายส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ภาครัฐและเอกชนครบวงจร เพื่อดูรายได้

ตลาดต่างประเทศสมาชิกจูนเศรษฐกิจ 3-5 ปี 6-8 แสนล้านบาท/ปี หากผนวกกับตลาดในประเทศอีก 4-6 แสนล้านบาท/ปี ตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นไป ท่องเที่ยวจะสร้างเงินปีละ 1 ล้านล้านบาท สิงคโปร์ ยังเหนียวแน่นกับแบรนด์ Uniquely Singapore ตั้งเป้าระยะยาวปี 2558 จะดึงนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้สูงถึง 17 ล้านคน เควก ซวี ควน ผู้ช่วยผู้อำนวยการใหญ่ การท่องเที่ยวสิงคโปร์ (Singapore Tourism Board : STB) ยืนยันว่ามีสัญญาณที่ดีมาตั้งแต่ ปี 2547 จากนักท่องเที่ยว 8 ล้านคน ธันวาคม 2550 ยอดนักท่องเที่ยวครบ 10 ล้านคน มั่นใจจะมีรายได้ 4.55 แสนล้านบาท การท่องเที่ยวสิงคโปร์เติบโตเร็วส่งผลบวกโดยตรงต่อธุรกิจโรงแรม เห็นได้จากผลสำรวจตลอด 11 เดือนปีที่ผ่านมา ค่าห้องพักเฉลี่ย (Average Room Rate : ARR) สูงขึ้นร้อยละ 29.8 ประมาณ 5,273 บาท/ห้อง/คืน สร้างรายได้ต่อห้องพัก (Revenue Per available room : RevPar)แตะ 3,871 บาท/ห้อง/คืน รายได้รวมห้องพักทั้งเกาะสิงคโปร์ 9 เดือนแรก มูลค่ากว่า 20,000 ล้านบาท (854.4 ล้านเหรียญสิงคโปร์) ตลอด 11 เดือน ปี 2550 สิงคโปร์มีลูกค้ารายใหญ่จากจีนถึง 1,015,887 คน เพิ่มร้อยละ 6.3 อินเดีย 678,914 คน เพิ่มร้อยละ 13.7 กิจกรรมที่สิงคโปร์เตรียมไว้ไม่เค็ดก็มีจะเป็น สถานที่จัดการแข่งขันฟอร์มูล่าวัน กรังด์ปรีซ์ ครั้งที่ 1 กันยายนนี้ และการเปิดเมกะโปรเจกต์เอ็นเตอร์เทนเมนต์ คอมเพล็กซ์ มาริน่า เบย์ แซนด์ ในปี 2553

มาเลเซีย ปี 2550 มุ่งมั่นค้นแคมเปญ Visit Malaysia Year ปี 2551 เริ่มสร้างอีกแคมเปญ Rasa Sayang ยอดการได้เอกราชครบรอบ 50 ปี มีความพยายามจะดึงพันธมิตรกลุ่มประเทศที่ได้เอกราชเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมาเลเซีย ตั้งเป้าหมายจะทำตลาดรวมต่างประเทศตลอดปีได้ 21.5 ล้านคน สร้างรายได้ 4.97 แสนล้านบาท เพราะผลพวง Visit Malaysia Year 2550/2551 ท่องเที่ยวสร้างผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) ให้มาเลเซีย คิดเป็นร้อยละ 7.1 ของจีดีพี จากปี 2549 ทำไว้ร้อยละ 6.1 คิดเป็น 3.89 แสนล้านบาท ลูกค้าหลักยังคงเป็นจีนเพิ่มขึ้นร้อยละ 71 อินเดียเพิ่มร้อยละ 57.3 สินค้าไฮโลด์ขายกีฬาและการเดินทางท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ นักวิจัยจากสถาบันเศรษฐกิจแห่งชาติมาเลเซียระบุตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 9 ปี 2549-2553 การท่องเที่ยวจะผลักดันการเติบโตภาคบริการจะได้เปรียบจากการใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาบริหารจัดการ สถานที่ท่องเที่ยวปี 2549 มีกลุ่มลงทะเบียน ทำหมู่บ้านโฮมสเตย์ 79 แห่ง 1,089 คริวเรือน เวียดนาม มาแรงจากแคมเปญใหม่ที่เพิ่งจะเปิดตัว Three Countries, One Destination คือ 3 ประเทศ 1 จุดหมายผนวกจุดขายเที่ยวมรดกโลก 3 ประเทศ เวียดนาม ลาว กัมพูชา และ National Tourism Year in the Mekhong Delta ส่งเสริมการท่องเที่ยวสามเหลี่ยมลุ่มน้ำโขง เริ่มปี 2551 การปรับยุทธศาสตร์ของรัฐบาลเวียดนามดึงดูดต่างชาติเข้าไปลงทุนภาคบริการ โรงแรม ปี 2550 ประมาณ 41 โปรเจกต์ มูลค่ากว่า 5.8 หมื่นล้านบาท (1,773 ล้านเหรียญสหรัฐ) หากรวมการลงทุนช่วง 10 ปี ระหว่าง 2541-2550 มีถึง 229 โปรเจกต์ มูลค่ากว่า 2.03 แสนล้านบาท (6,084 ล้านเหรียญสหรัฐ) ไรดแมป ด้านท่องเที่ยวจะเร่งพัฒนาการท่องเที่ยวแบบให้ชุมชนเป็นพื้นฐาน ตั้งเป้าปี 2553 จะเร่งทำ

รายได้ให้ถึง 1.33-1.5 แสนล้านบาท ญี่ปุ่นหวังสัมฤทธิ์ผลจากแคมเปญ Yokoo! JAPAN หลังจากปี 2547 การท่องเที่ยวแห่งชาติญี่ปุ่น (JNTO) ลุกขึ้นมาทำแคมเปญนี้ เพราะคนในไหลออกไปเที่ยวต่างประเทศ 16.83 ล้านคน/ปี ต่างชาติไหลเข้ามาเที่ยวเพียง 6.14 ล้านคน/ปี จำเป็นต้องปรับยุทธศาสตร์หวังว่าปี 2553 จะมีชาวต่างชาติเข้าญี่ปุ่น 10 ล้านคน/ปี สถิติปี 2550 ก็พอจะเห็นแสงสว่างบ้าง ทำได้ 7.6 ล้านคน เพิ่มร้อยละ 13.7 นายเท็ตสึโระ อิราตะ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายฝ่ายการท่องเที่ยวต่างประเทศ กล่าวว่า กลยุทธ์สู่ความสำเร็จหลักเน้นลงทุนโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวญี่ปุ่นในตลาดโลกควบคู่กับการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในประเทศ ส่งเสริมการลงทุนโปรเจกต์ใหม่ พัฒนาศักยภาพด้านภาษาต่างประเทศรองรับลูกค้าต่างชาติ รวมทั้งจะอาศัยค่าเงินเยนที่ได้เปรียบสูงใจกำลังซื้อมากกว่า แนวโน้มท่องเที่ยวจะเป็นกุญแจเศรษฐกิจสร้างเงินสะพัดถึง 3.7 แสนล้านบาท จ้างงาน 4.69 ล้านตำแหน่ง รายได้มาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 14,100 ล้านบาท/ปี ตลอดปี 2551 กุญแจเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้ง 5 แคมเปญ จะทำให้ไทย + 4 ประเทศร้อนแรงสุดๆ ในตลาดโลก

รายงานข่าวจากสหประชาชาติองค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation : World Tourism Organization : UNWTO) เปิดเผยว่า หลัง 27 กันยายน ซึ่งเป็นวันท่องเที่ยว การวางยุทธศาสตร์และกลยุทธ์โดยให้ทุกประเทศทั่วโลกตื่นตัวขนานรับการเติบโตทางรายได้และเคลื่อนย้ายการเดินทางจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไร้พรมแดน ท่ามกลางวิกฤตสหรัฐอเมริกาที่กำลังเผชิญกับผลกระทบลูกหนี้ด้อยคุณภาพ ภาคอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่อาศัย (Subprime) หลายฝ่ายประเมินสถานการณ์ดูกลามมายังกำลังซื้อตลาดการท่องเที่ยว แต่จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและสถิติภาพรวมองค์การการท่องเที่ยวโลก พบว่า ทุกประเทศทั้งใกล้และไกลรวมทั้งสหรัฐอเมริกาจะยังได้รับประโยชน์จากเม็ดเงินท่องเที่ยวมาช่วยคลี่คลายสถานการณ์ เนื่องจากสหรัฐเป็นตลาดบริการส่งออกนักท่องเที่ยวมากที่สุดในโลกปีละประมาณ 51 ล้านคน ขณะนี้ยังคงสนใจเดินทางใช้จ่ายเงินเพื่อการท่องเที่ยวตามปกติ

แนวโน้มตลาดการเดินทางโดยภาพรวมทั้งโลกยังปรากฏผลเชิงบวกสถิติใหม่จำนวนนักท่องเที่ยวตลอดปี 2550 ซึ่งเหลืออีกเพียง 3 เดือนเท่านั้น สูงกว่าปี 2549 ซึ่งมีตัวเลขอยู่ที่ 800 ล้านคน แต่ยอดรวมปีนี้จะได้ถึง 842 ล้านคน เพิ่มจากปีก่อน 42 ล้านคน เงินค่าใช้จ่ายทางตรงและทางอ้อมจะสะพัดไม่ต่ำกว่า 7.35 แสนล้านเหรียญสหรัฐ (230 ล้านล้านบาท) และต้องยอมรับว่าสหรัฐอเมริกายังคงมีความเป็นผู้นำในการกวาดรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 3 ของโลก จากเมื่อปี 2549 กวาดส่วนแบ่งไปถึงร้อยละ 6.1 ปีนี้ก็ยังคงรักษาระดับรายได้จากจำนวนผู้มาเยือนและรายได้ในระดับใกล้เคียงกัน รายงานระบุว่า การเดินทางท่องเที่ยวของสหรัฐอเมริกาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมีผลต่อเศรษฐกิจภายในและครอบคลุมไปทั่วโลก ตามผลวิเคราะห์ด้านการพาณิชย์และสถิติการท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกา ยืนยันว่ายังยืนหยัดอยู่ได้และประเมินผลจากการจ้างงาน

ภายในประเทศมีสูงถึง 5.8 ล้านงาน สร้างรายได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโดยตรง 7 แสนล้านเหรียญสหรัฐ และกระจายไปสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมอีกกว่า 1.2 แสนล้านเหรียญสหรัฐสู่เครือข่ายต่างๆ เช่น โรงแรม ร้านค้า ภัตตาคาร ร้านอาหาร บริษัทให้บริการอาหารผู้โดยสารสายการบิน

ขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ตั้งเป้ารักษารายได้จากตลาดนักท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกาตลอดทั้งปี 2550 จะทำให้ได้ถึง 33,320 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.69 มีนักท่องเที่ยว 6.93 แสนคน โดยเป็นกลุ่มที่มีกำลังการใช้จ่ายเงินระหว่างเดินทางพักผ่อนในเมืองไทยคิดกลุ่มสูงอันดับ 1 เฉลี่ย 48,080 บาท/คน/ทริป

นางพรศิริ มโนหาญ ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวว่าสหรัฐยังเป็นตลาดกลุ่มเป้าหมายอันดับต้นๆ กำลังซื้อไฮเอนด์ปลายปีนี้จะเข้ามาพักผ่อนในไทยสูงกว่าทุกปี โดยได้รับความร่วมมือจากสายการบินจากเอเชียและสหรัฐอเมริกา เพิ่มความถี่เที่ยวบินและเร่งสร้างยอดขายดึงผู้โดยสารเข้ามาเสริมทัพตลอดฤดูกาลท่องเที่ยวปีนี้ต่อเนื่องถึงปี 2551 (ประชาชาติธุรกิจ. 2550 : เว็บไซต์)

หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือจะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้

1. จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลานานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น
2. ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
3. มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
4. มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

5. มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกไปในหมู่ประชาชน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง
หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) มีหลักการที่สำคัญ คือ

1. จะต้องมีกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลายไป

2. กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน

3. ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือนและให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไปนานๆ

นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ม.ป.ป : เว็ปไซค์)

เมื่อ พ.ศ. 2538 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ว่าจ้างสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยให้ทำการศึกษาโครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสถาบันดังกล่าวได้ทำรายงานชิ้นสุดท้ายเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2540 ในรายงานได้มีการเสนอแนะนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนำไปพิจารณาดำเนินการต่อไป นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเสนอไว้ในรายงานมีดังนี้

1. ต้องมีการควบคุม ดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบหรือฟื้นตัวได้ยาก

2. ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่แต่เดิม

3. ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และการมีรายได้แต่เพียงอย่างเดียว

4. ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชนในกระบวนการ

การท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือการให้ประชาชน มีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5. ในห้องค์กรต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6. นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

7. สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8. มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9. จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างถูกต้อง

10. จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในทางแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันในทุกระดับ

กรอบนโยบายของคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550-2554

1. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ

2. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่ม ภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้า (Brand) ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสีงแวดล้อมรวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย

4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและข้ามภูมิภาค

5. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภูมิภาคนี้ในตลาดท่องเที่ยวโลก

6. มุ่งพัฒนาองค์กร ระบบบริหารจัดการและเสริมสร้างบุคลากรให้มีทักษะและขีดความสามารถทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการขับเคลื่อน (Driving Force) ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและมีศักยภาพทางการแข่งขันระดับนานาชาติภายใต้หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรในบทบาทเชิงวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตลาด

7. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (E-Tourism) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และเสริมสร้างศักยภาพในการส่งเสริมการตลาดผ่านสื่อสารสนเทศ

8. ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยประสานความร่วมมือและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในประเด็นของที่มาซึ่งปฏิเสธแนวคิดของการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ทั้งนี้ ยศ สันตสมบัติ (2544 : 7) ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุการเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ที่มาจากการนิยามการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่เจริญเติบโตจำนวนมากในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการสัมมนาระดับนานาชาติ เรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการอนุรักษ์ป่าและการพัฒนาชุมชน” ที่จัดขึ้น ณ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2540 ซึ่งกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ ทำความรูู้ ทำความเข้าใจกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดเสียหายต่อระบบนิเวศ อีกทั้งยังช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม อาจพิจารณาหลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบทางด้านลบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและวัฒนธรรม
3. รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและการจัดการเขตอนุรักษ์

4. ชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงจะต้องเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเน้นความสำคัญของการวางแผนและการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างหลักประกันว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของศักยภาพในการรองรับ (Carrying Capacity) ตามธรรมชาติของระบบนิเวศท้องถิ่น

6. รายได้ส่วนใหญ่จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องตกอยู่กับประเทศผู้แจ้งของแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเน้นการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ

7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาขึ้นบนฐานคิด ซึ่งเน้นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ลดการใช้ น้ำมัน เชื้อเพลิง อนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้านและจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ยศ สันตสมบัติ (2544 : 8-9) ยังได้อธิบายกรอบแนวคิดเชิงนิเวศเพื่อการศึกษาวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ในลักษณะการปรับตัวของชุมชนโดยสัมพันธ์กับเงื่อนไขภายนอกในระดับมหภาค ซึ่งเป็นการเชื่อมปรากฏการณ์ท้องถิ่นกับเงื่อนไขภายนอก

2. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกัน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม มีการกระจายรายได้ให้กับชุมชนในวงกว้าง

3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบททางวัฒนธรรม เป็นการเคารพอัตลักษณ์และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน รวมถึงการสร้างสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน

4. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทการเป็นขบวนการทางสังคม อันเป็นความพยายามของชุมชนในการปรับตัวภายในบริบทและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคการเกษตร และการประกอบอาชีพของชาวบ้านกับระบบนิเวศ ตลอดจนการสร้างความเป็นธรรมในสังคมและการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้การเอาเปรียบจากบริษัทนำเที่ยวภายนอก

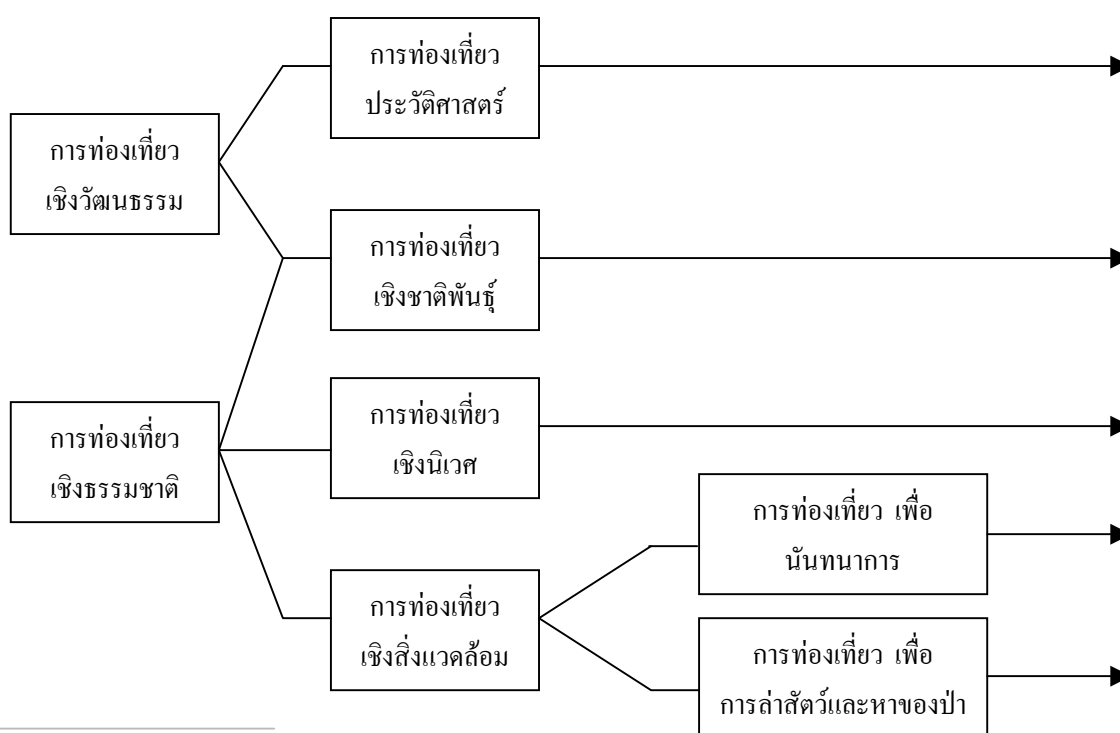
5. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทของการพัฒนาชนบทและการอนุรักษ์พื้นที่พหุธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองบนพื้นฐานวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่หลากหลายของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2544 : 30-33) ที่แสดงความคิดเห็นเชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยกล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) และมีความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Tourism) ตามรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) หากแต่เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญมากกว่า นอกจากนี้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวผจญภัย (Adventure Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เนื่องจากมีการใช้พื้นที่ทางธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า ล่องแพ ชี่ช้าง ไต่ภูเขา ดำน้ำ เป็นต้น ซึ่งบางแห่งยังเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีกด้วย อย่างไรก็ตามข้อแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวผจญภัยอยู่ตรงที่กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้านสนุกสนานเป็นหลัก แต่ขาดการวางแผนร่วมกับชาวบ้านและการให้ศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศ ขณะที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ของคนในท้องถิ่น หากแต่มีความสัมพันธ์ต่อการผลิตวัฒนธรรมให้ขายเป็นสินค้า อันจะทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างเลื่อนลอย

โครงการชนเผ่าดั้งเดิมของจिरา ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชนที่หมู่บ้านจिरา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีความเห็นเช่นเดียวกับยศและชูสิทธิ์ ในประเด็นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ตรงที่การให้นักท่องเที่ยวมีความสนุกสนานกับสิ่งแวดล้อมตลอดจนให้ความเคารพต่อประเพณี ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมของคนในท้องถิ่น ผ่านการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว มีการอนุรักษ์การใช้พลังงานและการบริโภคน้ำ มีการยอมรับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและนำเสนอข้อมูลข้อมูลทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์วัฒนธรรม รวมถึงมีการจูงใจให้นักท่องเที่ยวย้อนกลับมาสู่ชุมชนอีกครั้งมากกว่าตัวเงิน ที่สำคัญการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่ภายใต้ความหลากหลายทางชีวภาพ อันจะส่งผลทางบวกต่อคนในท้องถิ่นอีกด้วย

นอกจากนี้ Smith ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากเอ็มมานูเอล เดอ คาดต์ (Emanuel De Kadt) ผนวกภาวะต้นตัวในเรื่องผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามถึงกระแสการท่องเที่ยวไปทั่วโลก ส่งผลให้สมิธได้ออกมาตั้งคำถามถึงทิศทางของการท่องเที่ยวโลก ทั้งนี้ในงานเขียนของสมิธ ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวทั้งหมดที่ปรากฏออกเป็นสองประการหลักด้วยกัน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural

Tourism) และการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Tourism) อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวทั้งประเภทยังมีภาวะซ้อนทับกับอยู่กระทั่งก่อให้เกิดการท่องเที่ยวประเภทย่อยออกมา ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecological Tourism) การท่องเที่ยวเชิงชาติสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) ซึ่งในประเภทดังกล่าวยังสามารถแบ่งออกเป็นการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreation Tourism) และการท่องเที่ยวเพื่อการล่าสัตว์และหาของป่า (Hunting and Gathering) ดังภาพประกอบ 5 (Smith. 1989 : 31-32)

ภาพประกอบ 5 ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแต่ละประเภท

โดยนัยนี้งานของสมิธจึงสามารถอธิบายถึงความคล้ายคลึงกันของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ตลอดจนการท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งในที่สุดแล้วการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเองก็ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวดังกล่าว โดยมีได้จำกัดว่าการท่องเที่ยวเหล่านั้นจะอยู่ในการท่องเที่ยวแบบมวลชน หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็ตาม

อย่างไรก็ดี ข้อโดดเด่นของคำอธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประการหนึ่งนั้น เอกสารขององค์กรพัฒนาเอกชนระดับนานาชาติ อย่างเช่น สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างประเทศ (The International Eco Tourism Society) ซึ่งให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเส้นทางที่มีความรับผิดชอบต่อการรักษาธรรมชาติแวดล้อมตลอดจนเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ในท้องถิ่นให้ดีขึ้นผ่านการส่งเสริมการสร้างการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ได้กำหนดหลักพื้นฐานสามัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะต้องประกอบไปด้วย

1. การส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. การส่งเสริมความตระหนักและเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม
3. การก่อให้เกิดความประทับใจทางบวกที่มีต่อผู้มาเยือนและเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว
4. การแบ่งสรรรายได้เพื่อการอนุรักษ์
5. การแบ่งสรรรายได้เพื่อสร้างพลังอำนาจให้กับคนในท้องถิ่น
6. การตระหนัก การเมือง สิ่งแวดล้อมและภูมิศาสตร์ สังคมของเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว

ท่องเที่ยว

7. การสนับสนุนความตกลงทางด้านสิทธิมนุษยชนและแรงงานระหว่างประเทศ

แนวคิดนี้สอดคล้องกับสมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นอีกองค์กรพัฒนาเอกชนทางการท่องเที่ยวได้อธิบายถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องการก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธรรมชาติท้องถิ่น รวมถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยจะต้องชี้ให้เห็นถึงการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรของท้องถิ่น ตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่คนในท้องถิ่นทั้งในฐานะเศรษฐกิจท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากนักท่องเที่ยว คนในท้องถิ่น นักวิจัย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และรัฐ เพื่อการรักษาสมดุลระหว่างการ

ท่องเที่ยวเชิงบวกและผลกระทบจากการพัฒนา นอกจากนี้รายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังต้องถูกเขียนขึ้นมาด้วยความร่วมมือของคนในท้องถิ่นภายใต้ความเข้าใจจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งยินดีที่จะใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงการที่มัคคุเทศก์จะต้องทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎเกณฑ์บางประการของชุมชน ธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

ขณะเดียวกับสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งเป็นสถาบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามาจากการท่องเที่ยวแขนงหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. Nature Based การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพ สิ่งแวดล้อมด้านสภาพภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. Sustainable Managed การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งต้องจัดการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด

3. Inclusive of Social and Cultural Aspects การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเป็นการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์สังคม ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิต เอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศ

4. Environment Educative การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้การศึกษาทั้งต่อนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น เป็นการศึกษาที่ต้องการจะหยั่งรากลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคนในการถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา

5. Benefit and Involvement of Local People การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นตรงจุดที่ว่าในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งคนในพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจและได้รับประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยวอันเป็นกุญแจสำคัญไปสู่การกระจายรายได้

6. Product Authentic การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองเชิงตลาดแล้วมีจุดสำคัญที่ว่าผลิตภัณฑ์ คือ รายการท่องเที่ยวต่างๆ ต้องเป็นรายการที่มีลักษณะครบตามเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1-5 และมีใช้การนำเอาชื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิมเท่านั้น

7. Tourism Satisfaction ความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นักท่องเที่ยวพอใจที่จะกลับมาท่องเที่ยวอีกและกิจกรรมที่เสนอต่อนักท่องเที่ยวจะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกินความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ดี คำอธิบายของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นับเป็น
 อย่างดีถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำอธิบายของที่เกิดขึ้นของโครงการทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประยุกต์ใช้ใน
 ประเทศเวียดนาม (Project Eco Tourism Theory and Applying in Vietnam) เองก็ได้อธิบายการท่องเที่ยว
 เชิงนิเวศไว้ว่า เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ของนิเวศวิทยาและมีความแตกต่างกับการ
 ท่องเที่ยวที่เคยปฏิบัติกันมา (Traditional Tourism) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการท่องเที่ยวแบบมวลชนใน
 ประเด็นของการประกอบด้วย การท่องเที่ยวธรรมชาติ (หรือสิ่งที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติ) ระบบนิเวศ
 พื้นเมือง และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติกับสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้
 ระบบและคนพื้นเมืองภายใต้การดำเนินชีวิตตามธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมถึงการแบ่งสรรกำไร
 ให้แก่คนในท้องถิ่น ทั้งนี้ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวที่เคยปฏิบัติกันมากับการท่องเที่ยวเชิง
 นิเวศ ดังกล่าว เห็นได้จากตารางที่ 2

ตาราง 2 ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวที่เคยปฏิบัติกันมากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวที่เคยปฏิบัติกันมา (Traditional Tourism)	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism)
<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยว - ให้ความสำคัญกับการสร้างความสนุก สถานและความบันเทิง แก่นักท่องเที่ยว - การบริการคุณภาพสูงแก่นักท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความสำคัญกับคนพื้นเมือง - ให้ความสำคัญระหว่างนักท่องเที่ยวและคน พื้นเมือง - นักท่องเที่ยวอยู่ตามจารีตในการดำเนินชีวิต ซึ่ง อาจจะด้ามา - นักท่องเที่ยวจะต้องมีสัมพันธ์กับคน ซึ่ง สะท้อนให้เห็นระบบนิเวศ

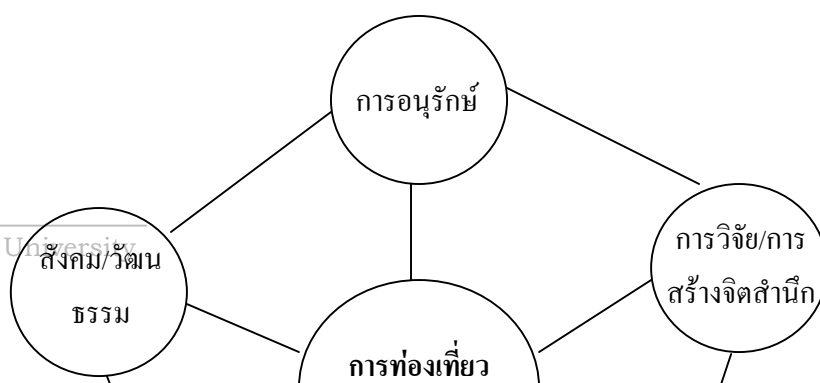

จากตารางข้างต้นสามารถพิจารณาได้ถึงแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นต่างๆ ได้แก่

1. ประเด็นการอนุรักษ์ จัดเป็นแนวทางแรกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม อันเป็นภารกิจที่ใช้ให้เห็นความสำคัญในความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอื่นๆ
2. ประเด็นการวิจัย/การสร้างจิตสำนึกอันเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น
3. ประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเป็นการพิจารณาถึงผลสะท้อนที่เกิดขึ้นกับสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นจะต้องมีเพียงเล็กน้อยและสามารถควบคุมได้
4. ประเด็นระดับทางเศรษฐกิจรวมถึงการบันเทิงและการมีสุขภาพที่แม้ว่าจะคู่คี่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอื่นๆ แต่ควรอยู่ในระดับที่ไม่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกเหมือนกับประเทศอื่นๆ แต่ควรอยู่ในระดับที่ไม่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกเหมือนกับประเทศอื่น โดยเฉพาะประเด็นทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ในโครงการทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย (Project Ecotourism Theory and Applying in Vietnam) ยังได้อภิปรายถึงหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะต้องประกอบไปด้วย

1. พื้นที่ทางนิเวศวิทยา ที่ประกอบขึ้นจากการรักษาระบบนิเวศธรรมชาติ ซึ่งคนพื้นเมืองควรมีส่วนร่วมในพื้นที่ด้วยเช่นกัน
2. ปัจจัยทางมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นในระดับผู้มาเยือนและผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ รัฐองค์กรเอกชนและประชาสังคม ในมิติของรัฐที่เป็นผู้กำหนดทางการเมือง เศรษฐกิจ และการออกกฎหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์กรเอกชนที่จ้างงานและสร้างรายได้ และประชาสังคมที่เกี่ยวกับการเมืองและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
3. สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการ ไม่ว่าจะเป็นขนส่ง ที่พัก ซึ่งสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้วการอำนวยความสะดวกจะต้องสอดคล้องไปกับนิเวศวิทยา

ภาพประกอบ 6 แนวทางและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีความชัดเจนและมีการจัดการที่แน่นอน อีกทั้งยังต้องสร้างความตระหนักรู้ที่ถูกต้องอย่างสูงในประเด็นดังต่อไปนี้

1. นักท่องเที่ยวต้องไม่ก่อความเสียหายต่อธรรมชาติ
2. สถานที่พื้นเมืองที่ประกอบไปด้วยธรรมชาติและมนุษย์ รวมถึงพื้นที่ทางวัฒนธรรมและสังคมจะต้องไม่ถูกปรับปรุงหรือสร้างขึ้น
3. เหตุผลของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องได้รับความสนุกสนานจากการใช้ชีวิตร่วมกับคนพื้นเมือง
4. มีการอนุรักษ์ที่หลากหลาย (ทั้งทางธรรมชาติและสังคม) ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

โดยนัยนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีลักษณะอยู่ตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบมวลชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาระบบนิเวศตามแนวคิดเชิงวัฒนธรรม ผ่านการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ และรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว อีกทั้งยังคำนึง

ถึงผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ สังคมและวัฒนธรรมมากกว่าผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ และต้องแสดงบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ขณะเดียวกัน Fennell (1999 : 34-54) แห่งมหาวิทยาลัยบร็อก (Brock University) ประเทศแคนาดา ก็ได้ชี้ให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่า แม้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมีความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature Tourism) ในประเด็นการให้ความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การไม่รบกวนอุทยานหรือพื้นที่ธรรมชาติ การรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงการคุ้มครองพืชพรรณหรือสัตว์ป่าต่างๆ หากแต่ยังมีความคลุมเครือเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่อาจไม่มีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวมวลชนอื่นๆ มากนัก นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติยังเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอื่นๆ อาทิ การล่าสัตว์กับการดูนกอีกด้วย ขณะที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลับให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการมากกว่า อาทิ การประสานประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างนโยบายรัฐ การจัดการทรัพยากร การพัฒนาชุมชน การสร้างการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว การตลาด การจัดการนักท่องเที่ยว และทัศนคติของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อทรัพยากรและชุมชนเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวอีกด้วย

นอกจากนี้การที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศดูเหมือนมีความใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) ในประเด็นของการเฝ้าสังเกตธรรมชาติ การเฝ้าสังเกตสรรพชีวิตในป่า การผจญภัยทางน้ำ (ล่องเรือแคนู) การผจญภัยทางบก (การปีนเขา) การผจญภัยทางสายลม (การเล่นสกี) การผจญภัยทางอากาศ (การล่องบอลลูน) หากแต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเองก็มีความแตกต่างกันในเรื่องของการสร้างภูมิปัญญา จิตสำนึก จริยธรรม และการปฏิเสธ การล่วงเกินท้องถิ่นจากคนภายนอก

Dowling (2000 : 1-14) ศาสตราจารย์ทางด้านท่องเที่ยวแห่งสำนักวิชาการตลาด การท่องเที่ยวและการพักผ่อน (School of Marketing Tourism and Leisure) มหาวิทยาลัยเอ็ดิธ โควแมน (Edith Cowman University) ประเทศออสเตรเลีย ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นเดียวกับเฟินเนลว่า เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างความบันเทิงใจควบคู่ไปกับการคำนึงธรรมชาติและความยั่งยืน และมีพื้นฐานเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural-Based Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) โดยมีความหมายเชื่อมโยงกับสำคัญต่างๆ ได้แก่ การใช้ธรรมชาติเป็นพื้นฐาน การใช้นิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน การศึกษาสิ่งแวดล้อม การสร้างประโยชน์แก่ท้องถิ่น และการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

ท้ายที่สุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546 : ไม่มีเลขหน้า) ได้นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่สำนึกในการอนุรักษ์เพื่อคนรุ่นต่อไป ดังนั้นรูปแบบกิจ

กรรมจึงเป็นไปเพื่อการรักษาธรรมชาติ ความประทับใจกับความงาม และทัศนียภาพที่งดงาม เป็นต้น โดยนัยนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงประกอบไปด้วย

1. การท่องเที่ยวโดยรถจักรยาน (Bicycle Tours) เป็นการท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในการสร้าง ความประทับใจ เพื่อสัมผัสกับวิถีชีวิตท้องถิ่น ท่ามกลางถนนแคบๆ เพื่อความเพลิดเพลินกับธรรมชาติของป่าและโบราณวัตถุสถานต่างๆ
2. การขี่ช้างซาฟารี (Elephant Safaris) เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจกับความแข็งแรงและว่องไวของช้างในการข้ามแม่น้ำลึก ปางช้างที่สำคัญส่วนใหญ่อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
3. การล่องเรือสำราญ (Sea Cruise) เป็นการนั่งเรือสำราญเพื่อชมทัศนียภาพของอ่าวไทยในทะเลอันดามัน
4. การเดินป่า (Trekking) ไม่ว่าจะเป็นการเดินป่าหิมพานต์ที่จังหวัดกระบี่ การเดินป่าตามอุทยานแห่งชาติ เพื่อสัมผัสชีวิตในป่า น้ำตก และสิ่งดึงดูดต่างๆ ที่มีในป่า และบางครั้งอาจต้องใช้ช้างเป็นพาหนะ
5. การเดินเท้า (Walking Tour) นับเป็นหนทางในการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยอีกทางหนึ่งที่สามารถสัมผัสได้ เช่น การเดินทางวัดและบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ที่บางครั้งการเดินทางอาจจะเร็วกว่านั่งรถด้วยซ้ำ
6. การส่องสัตว์ (Wildlife Viewing) เป็นการส่องสัตว์และนกในป่าเขตร้อนที่สามารถพบได้ในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นการเดินเท้าขึ้นภูเขาเพื่อให้สัมผัสกับบรรยากาศที่แท้จริง ทั้งนี้สัตว์โดยทั่วไปที่พบ ได้แก่ ชะนีและลิง

อาจกล่าวได้ว่า ภาวการณ์ซ้อนทับและคาบเกี่ยวกับระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวพันกับธรรมชาติและวัฒนธรรม มีพักที่จะกล่าวถึงการคาบเกี่ยวกันของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งคล้ายกันอย่างมากในประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น และการสร้างผลตอบแทนแก่ท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นสำคัญ

คำอธิบายที่ดีที่สุดต่อกรณีดังกล่าวก็คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เหมือนว่าจะเป็น “ภาคปฏิบัติการ” ของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งภาคปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนออกมาจากวิธีการในการจัดการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการศึกษาแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้ผลิตภัณฑ์และการบริหารของท้องถิ่น การอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับธรรมชาติ การก่อให้เกิดความประทับใจทางบวกทั้งต่อผู้มาเยือน และเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว การจัดสรรรายได้ไว้เพื่อการอนุรักษ์ กระทั่งการเคารพสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

นอกจากนี้การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างสองขั้วอำนาจ อันได้แก่ อำนาจที่เกิดจากการเมืองและเศรษฐกิจที่มุ่งพัฒนาประเทศผ่านการท่องเที่ยว กับอำนาจที่เกิดจากคนในท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องเกิดดุลยภาพมากที่สุดนั่นเอง

โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่าแท้ที่จริงแล้วแม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีบางส่วนคาบเกี่ยวเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เป็นต้น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็อยู่ในกลุ่มของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชัดเจนมากกว่า ภายใต้กรอบความคิดหลัก 5 ประการ ได้แก่

1. การให้ความสำคัญกับคนในท้องถิ่น ในการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวด้วยตัวของคนในท้องถิ่นเอง การมีสิทธิในการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในท้องถิ่น และการสร้างการกระจาย ได้แก่ คนในท้องถิ่นอย่างยุติธรรม

2. การให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญ และลดการนำเอาชีวภาพและวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว

3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

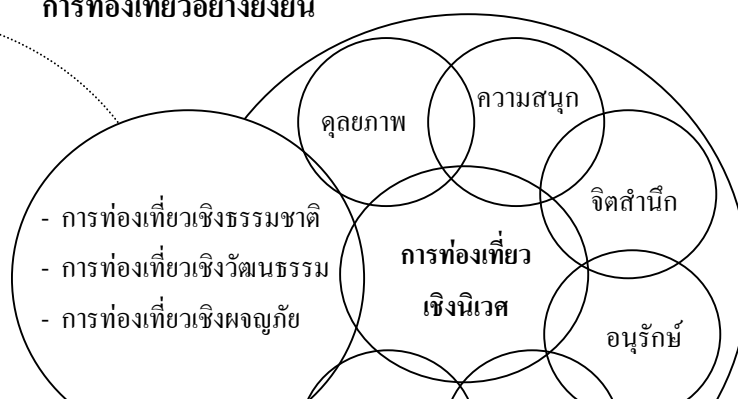
4. การสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

5. การสร้างความสนุกสนานแก่นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวอีกครั้งหนึ่ง

6. การสร้างดุลยภาพระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวและความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของโลก

การใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาเป็นแนวคิดหนึ่งในการศึกษา เนื่องจากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มประเทศไทย ส่วนใหญ่อธิบายด้วยวิธีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหลัก แม้ว่าจะถูกเรียกในชื่อต่างๆ อาทิ โฮมสเตย์ การท่องเที่ยวล่องแพ การท่องเที่ยวปีนเขา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชาติพันธุ์ ฯลฯ นอกจากนี้การใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นส่วนหนึ่งในการอธิบายได้ว่า วิธีการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นแท้ที่จริงแล้ว เป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชน หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตลอดจนมีความเกี่ยวพันกับการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ใดๆด้วย

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพประกอบ 7 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism)

Smith (1989 : 4-32) แห่งมหาวิทยาลัยรัฐแคลิฟอร์เนีย (California State University) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการทำงานตลอดที่เกี่ยวกับประเพณี “แปลกๆ (Quaint)” ของคนพื้นเมือง และบ่อยครั้งเป็นคนต่างถิ่น ดังเช่น กรณีศึกษาที่เอสกีโม กลุ่มอินเดียนแดงเผ่าซานบลาส (San Blas) ประเทศปานามา และเผ่าโตรจาจา (Toraja) ในประเทศอินโดนีเซีย กิจกรรมที่น่าสนใจของการท่องเที่ยวประเภทนี้คือการนำนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมบ้านและหมู่บ้านของคนพื้นเมืองพร้อมกับการสังเกตงานเฉลิมฉลองและการเดินรำต่างๆ พร้อมกับจับจ่ายซื้อสินค้าหรือของแปลกๆ ของคนพื้นเมือง ซึ่งบางครั้งอาจมีคุณค่าต่อนักประวัติศาสตร์ ศิลปะ อย่างไรก็ตามบ่อยครั้งที่เป้าหมายของนักท่องเที่ยวประเภทนี้ก็คือ การเดินทางที่ออกไปที่ห่างไกลจาก “การเดินทางประจำ (Beaten Path)” และนิยมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมของแปลก ตลอดจนให้ความสำคัญต่อการยกระดับความเท่าเทียมกันอีกด้วย ดังนั้นการเดินทางของผู้มาเยี่ยมที่มาเป็นคราวๆ และมีจำนวนน้อยจึงส่งผลกระทบต่อเจ้าของบ้านและผู้มาเยือนในระดับต่ำ และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กรรมล้วนคล้ายคลึงกันตรงที่มีโอกาสได้พบกับวัฒนธรรมพื้นบ้านจริงๆ น้อยมาก อีกทั้งสิ่งที่ปรากฏในวัฒนธรรมส่วนลึก เช่น พิธีกรรมสาธารณะที่อนุญาตให้คนภายนอกเข้าร่วม จะอยู่ได้โดยปราศจากการทำลาย และมีคนภายนอกน้อยมากที่จะมาเป็นคณะเล็กๆ ในที่สุดแล้วแรงบีบบังคับของสังคมก็จะทำลายวัฒนธรรมพื้นบ้าน ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเข้ามามีความเป็นส่วนตัวในชีวิตประจำวัน เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมกับพิธีกรรมโดยการมุงดูแลส่งเสียงดัง ในที่สุดกลับกลายเป็นการสร้างปัญหาให้ความสัมพันธ์กับชาวบ้านลดลง ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างความรวย-จนก็ไม่สำคัญเท่ากับการจ่ายเงินหลายสิบบาท เพื่อจ้างงานให้คนพื้นบ้านใช้วัตถุดิบของตัวเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยนัยนี้การท่องเที่ยวจึงเป็นการจ้างงานระยะสั้นและชาวบ้าน ซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมกลับกลายเป็นเป้าหมายของการท่องเที่ยวโดยกำลังก้าวจาก “หน้าฉาก (Front Stage)” ในการดำเนินชีวิตไปสู่ภาคเอกชนที่วัฒนธรรมในโลกกว้างจะถูกทำให้เป็นเนื้อเดียวกัน

นอกจากนี้สมิธ ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์กับรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆ ว่ามีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังกล่าวข้างต้น อันมีนัยที่ครอบคลุมการท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อมทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ เนื่องจากการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมประเภทใดก็ตามย่อมเกี่ยวพันกับคน สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมทั้งสิ้น ดังที่กล่าวแล้วในภาพประกอบ 2

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543 : ไม่มีเลขหน้า) รองศาสตราจารย์แห่งสถาบันราชภัฏเลยก็ได้อธิบายการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) สอดคล้องกับสมิธเช่นกัน โดยศิริ ระบุว่า การท่องเที่ยวดังกล่าว เป็นการท่องเที่ยวที่ประสงค์จะสังเกตการณ์แสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างชาติพันธุ์ ซึ่งรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อนและการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่างๆ

ขณะเดียวกัน Richard (1997 : 144) แห่งศูนย์การเดินทางและการท่องเที่ยว (Center of Travel and Tourism) มหาวิทยาลัยนอร์ธัมเบรีย (North Umbria University) ประเทศอังกฤษได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงชนบท (Rural Tourism) ว่ามีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนน้อยที่สุดถูกสังคมส่วนใหญ่ที่มาเยี่ยมชมเยือนไม่ว่าจะเป็นเยาวชน นักวิชาการ ชนชั้นกลาง ฯลฯ ซึ่งถูกเรียกว่าเป็น “บ้านนอก” (Countryside) โดยนัยนี้กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย จึงถูกนิยามได้สองความหมายไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่แตกต่างออกไปจากที่คนชั้นกลางของยุโรปทั่วไปจะรู้จัก และอีกความหมายหนึ่งก็คือพวกบ้านนอกที่ชอบข่มขู่หรือไม่ค่อยชอบต้อนรับคนภายนอก อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวชนบทเองก็เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้การมีผู้แทนของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว

หรือการบอกเล่าวรรณกรรมท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็นอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพในที่สุด

แนวความคิดของสมิธ คิริ และชาร์เพลย์ ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการอธิบายการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติของการท่องเที่ยวแบบมวลชน ซึ่งให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวเป็นหลัก

โครงการชนเผ่าดั้งเดิมของจิช่า (Origin of Jisha Project) ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชนที่หมู่บ้านจิช่า มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีความเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) แตกต่างออกไปในกระแสการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) เช่นกัน โดยยกตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวในมณฑลยูนนานว่า การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ซึ่งตามความหมายของคนทั่วไปแล้วน่าจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หากแต่ในความเป็นจริงของนโยบายรัฐบาลจีนแล้วสามารถดำเนินควบคู่กันไประหว่างการเจริญเติบโตและการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับการสร้างความยั่งยืนในสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการสร้างความตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคมและระบบนิเวศได้ โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันกลายเป็นการกำหนดจากนโยบายรัฐและมีความโน้มเอียงต่อการเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบมวลชนค่อนข้างสูงทีเดียว

Cohen (1991 : 12-14) แห่งภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (Department of Sociology and anthropology) มหาวิทยาลัยฮีบรูแห่งยูซาเล็ม (The Hebrew University of Jerusalem) ประเทศอิสราเอลเองก็เช่นกันที่กล่าวถึงชนิดของสิ่งดึงดูดท่องเที่ยว ซึ่งได้รับความนิยมในประเทศไทย ปัจจุบันว่าประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดธรรมชาติ (Natural Attractions) สิ่งดึงดูดทางประวัติศาสตร์ (Historical Attractions) สิ่งดึงดูดทางชาติพันธุ์ (Ethnic Attractions) สิ่งดึงดูดทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) และสิ่งดึงดูดในการพักผ่อนหย่อนใจ (Vacationing Attractions) ทั้งนี้สำหรับสิ่งดึงดูดทางชาติพันธุ์ (Ethnic Attractions) แล้วโคเฮนระบุว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่คนไทยให้ความสนใจส่วนใหญ่ ได้แก่ ชาวเขา ซึ่งเริ่มพัฒนามาสู่การท่องเที่ยวในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1970 พร้อมกับเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวท่องไพรและเดินป่า (Jungle and Trekking Tourism) กระทั่งกลายเป็นสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับป่าด้วยการเข้าชมหรือพักค้างคืนตามหมู่บ้าน พร้อมกับถ่ายรูปตามสถานที่ต่างๆ โดยไม่มีการห้ามปรามแต่อย่างใด ขณะที่ชาวเขาทำได้แต่เพียง “การเฝ้ามองนักท่องเที่ยว (Tourist Gaze)” เท่านั้น การท่องเที่ยวดังกล่าวได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980-1990 ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลมาเที่ยวชมชาวเขาเท่านั้นยังนำไปสู่การตัดถนนเข้าหมู่บ้าน อันส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านมากขึ้น อาทิ การขนส่งของรถ

บรรทุกจากตัวเมืองคู่มือบ้านได้ และในที่สุดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นก็ตกอยู่ในเงื้อมมือของบริษัทท่องเที่ยวที่พยายามแต่งเติมสีสันให้กับเขา เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อันนำไปสู่การเกิดช่องว่างระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวเขามากขึ้น และเกิดช่องว่างระหว่างภาพที่ถูกสร้างขึ้นกับความ เป็นจริงของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม โคอเสน กล่าวไว้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ระหว่างไทย ลาว จีน และเวียดนาม ซึ่งยังไม่ได้รับอิทธิพลการทำให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) และการปรุงแต่ง (Authentic) แล้วนับว่าการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอยู่ใน สถานะการท่องเที่ยวแบบมวลชนที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก

ขณะเดียวกันในบทความการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ รัฐ และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Ethnic Tourism, the State, and Cultural Change in Southeast Asia) ของ Wood แห่งภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (Department Sociology and Anthology) มหาวิทยาลัยรัฐเจอร์ซีย์ (Rutgers University) ประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติของการท่องเที่ยวแบบมวลชนที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นกันว่า เกิดขึ้นจากการกำหนดของรัฐที่มีต่อท้องถิ่นในการสร้างความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเพื่อจัด แสดงแก่นักท่องเที่ยวภายใต้การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ เกิดขึ้นจึงเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลทางการตลาดอย่างมากและรัฐเองนับได้ว่าเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมถิ่นเหล่านี้ขึ้นมา

สิ่งที่น่าสังเกตสำหรับบทความของวุ๊ด ก็คือการกล่าวความสัมพันธ์ในลักษณะการจัดตั้ง การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และการสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538 : 13-18) อดีตศาสตราจารย์แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กลับระบุว่าชาวบ้านในฐานะ สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์และเจ้าของสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวจะต้องดำเนินตามวิถีทางต่างๆ ได้แก่

1. ชาวบ้านต้องพึ่งตัวเองมากขึ้น ทั้งในการพึ่งตนเองในระบบเศรษฐกิจใหม่ และการพึ่งตนเองโดยหันไปสู่อุตสาหกรรมเพื่อเลี้ยงตนเอง การพึ่งตนเองของชาวบ้านจะทำให้ชาวบ้านสามารถต่อรองกับคนภายนอกได้มากขึ้น
2. การลดจำนวนนักท่องเที่ยวลงโดยการเก็บค่าบริการมากขึ้น เพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เนื่องจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติจะต้องมีการใช้ทรัพยากรสูงมาก ทั้งทรัพยากรบุคคลในชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ช้าง เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องการส่งเสริมจากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวในด้านการให้ความรู้กับชาวบ้านในการต้อนรับ แลกแบบพื้นบ้านที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถพักได้ และสามารถแข่งขันกับธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรมสมัยใหม่ ตลอดจนสามารถถ่วงดุลนโยบายทางการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมได้

3. ชุมชนจะต้องมีสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้น ในด้านของสิทธิการกำหนดการใช้ทรัพยากรด้วยตนเองอันจะนำไปสู่การที่ชุมชนมีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากกรท่องเที่ยวและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวด้วยตนเองมากที่สุด

นอกจากนี้ได้มีการสัมมนาในประเด็นของการท่องเที่ยวชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ซึ่งก่อนที่การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจจากสังคมอุตสาหกรรมจะเข้ามาตามความหมายแบบใหม่นั้น การท่องเที่ยวชาวเขาที่เกิดขึ้นเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการหาเลี้ยงชีพ เช่น การล่าสัตว์และหาของป่า รวมถึงการเยี่ยมชมญาติพี่น้องต่างหมู่บ้านและการอพยพเดินทางเพื่อหนีโรคระบาดและการทำมาหากิจ เมื่อการท่องเที่ยวแบบใหม่ให้ความสำคัญเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเข้ามาในการแสวงหาความตื่นเต้น และความแปลกใหม่ที่ให้กับชีวิตของคนภายนอกด้วยการรุกรานสิทธิชาวเขา ก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ ได้แก่

1. ปัญหาที่มีผลกระทบต่อและนักท่องเที่ยวนำยาเสพติดเข้าไปในหมู่บ้าน และมีชาวเขาในหมู่บ้านบางคนร่วมมือที่จะขายยาเสพติดให้กับนักท่องเที่ยวส่งผลให้เยาวชนในหมู่บ้านติดยาเสพติดมากขึ้น

2. การสูญเสียวิถีวัฒนธรรม ได้แก่ การที่วิถีชีวิตเปลี่ยนไปสู่การขายของที่ระลึก มีการลอกเลียนแบบวัฒนธรรม เพื่อขายนักท่องเที่ยวและให้ความสำคัญกับเงินมากขึ้น มีการแย่งชิงกันหารายได้ เยาวชนชาวเขากลายเป็นคนขอเงินและขมมาจากนักท่องเที่ยวหรือมีการเรียกค่าถ่ายรูปจากนักท่องเที่ยว พ่อแม่ชาวเขาไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูก การละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมบางประการ เช่น การมีสามีภรรยามากกว่าหนึ่งคน การล่อลวงให้เด็กหญิงไปขายตัว เป็นต้น นอกจากนี้ชาวบ้านไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว เช่น การถูกรุกล้ำในพื้นที่ป่าของคนเมือง ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าต้องเหลือต้องเปลี่ยนไปสู่การรับจ้างตามไร่ข้าวโพด อันเป็นการทำลายการพึ่งตนเองของชาวบ้านโดยปริยาย

3. การให้บริการนักท่องเที่ยวนำปัญหามาสู่ชาวเขาบางประการ เช่น การสร้างหมู่บ้านข้างจำนวนมาก ทำให้ช้างทำลายพืชผลทางการเกษตรของชาวเขา ซึ่งเป็นอาชีพหลักเสียหาย และยังสูญเสียแหล่งอาหารของชาวบ้าน

4. เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปมีส่วนร่วมเรื่องผลประโยชน์ในทางไม่ดี เช่น การพนัน การที่เจ้าหน้าที่ มัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยว สามารถนำเหล้ามาดื่มในหมู่บ้านและส่งเสริมรบกวนชาวบ้านให้ได้รับความเดือดร้อนในเวลากลางคืน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การจี้ชิงทรัพย์ และการทำร้ายนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และการถูกรุกพื้นที่ของนักท่องเที่ยว

5. เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าและน้ำ ซึ่งในที่สุดกลายเป็นการก่อกมลภาวะแก่ท้องถิ่น

6. การเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง เช่น เจ้าของช้างกับชาวบ้าน อันเนื่องมาจากการทำลายพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน ความขัดแย้งระหว่างครัวเรือนที่รับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเพื่อนบ้าน ได้แก่ การแย่งลูกค้า การรับนักท่องเที่ยวของบ้านหนึ่งซึ่งผลเสียแก่หมู่บ้านโดยรวม การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึงอันเป็นการทำลายระบบความสัมพันธ์ในชุมชน

ประเด็นที่น่าสังเกตของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นของการเข้าไปสัมผัส “ความเป็นท้องถิ่น” อย่างยิ่ง นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวอื่นๆ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และสิ่งที่น่าวิตกของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ คือ การที่นักท่องเที่ยวเข้าไปทำลาย “วัฒนธรรม” และความเป็นท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ต้องปรับตัว ซึ่งหมายถึงโครงสร้างทางอำนาจและวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับภายนอก นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ยังนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับท้องถิ่น เช่น ปัญหาด้านค่านิยม ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติด ปัญหาระบบนิเวศ รวมถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยกัน ด้วยเหตุนี้หรือทางในการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดีที่สุดก็คือ การปรับเปลี่ยนมุมมองของการจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ สามารถพึ่งตนเองทั้งในท่ามกลางระบบเศรษฐกิจและกระแสหลักและโลกาภิวัตน์ อีกทั้งให้ชาวบ้านมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกที่จะจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง อันจะนำมาซึ่งการท่องเที่ยวที่เคารพอัตลักษณ์และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแตกต่างกันรวมถึงการสร้างสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน อีกทั้งยังเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองบนพื้นฐานวัฒนธรรม จารีตประเพณี และระบบนิเวศที่หลากหลายของแต่ละชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์

นอกจากนี้อธิบายการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว จะพบว่าส่วนสำคัญในการทำการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ให้กลายเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อยู่ตรงการที่ให้ชาวบ้านในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์และเจ้าของวัฒนธรรมตัดสินใจเลือกที่จะพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้รับประโยชน์สูงสุด

คำอธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ในมิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง อาจพิจารณาได้จากบทความเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์คืออะไร? สิ่งที่พบจากชาวออสเตรเลีย (What is Ethnic Tourism? An Australian Perspective) เขียนโดย King (1994 : 173-176) แห่งภาควิชาการจัดการงานบริการและการท่องเที่ยว (Department of Hospitality and Tourism Management) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีวิกตอเรีย (Victoria University of Technology) ซึ่งได้ระบุว่าที่จริงแล้วความหมายเนื้อหาของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ก็คือการไปค้นหาวัฒนธรรมแปลกประหลาด (Exotic Cultures) ผ่านการเดินทางไปยังกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ การแสวงหาความแปลกประหลาดที่เกิดขึ้นดังกล่าว นำไปสู่การท่องเที่ยวแบบการเยี่ยมชมเยือนกันที่มิตร (Visiting

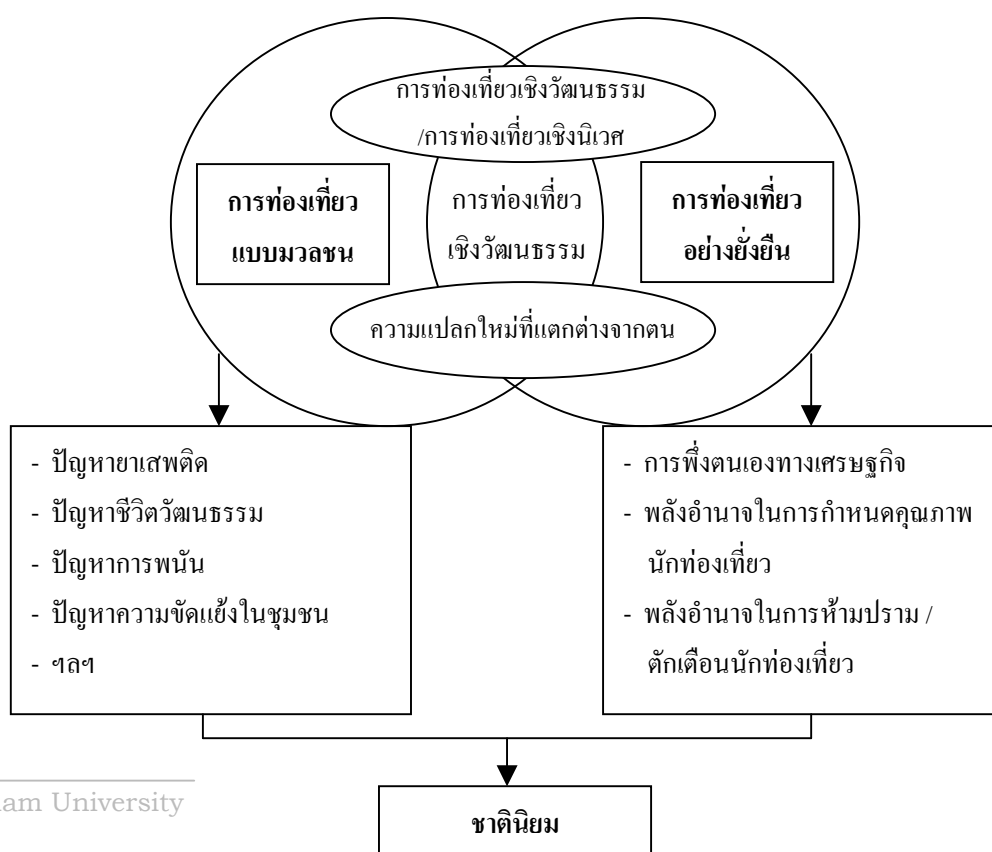
Friends and Relatives : VFR) อันทำให้เกิดความเข้าใจคนส่วนน้อยจากการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งเป็นนิยามใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่นักวางแผนทางการท่องเที่ยวควรรู้ให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าภาคการตลาด โดยนัยนี้บทความของกิงดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น นับเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ในมิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ดี ไม่เพียงแต่การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์จะเกี่ยวเนื่องกับการเป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชนเท่านั้น ยังส่งผลให้เกิดกระแสของความเป็นชาตินิยมได้อีกด้วย บทความของ Pitch Ford (1995 : 35-52) อาจารย์ประจำสาขาวิชาเสรีศึกษา (Liberal Studies Program) มหาวิทยาลัยวอชิงตันบอตเทิล (University of Washington-Bothell) ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ชื่อว่า การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และชาตินิยมในเวลส์ (Ethnic Tourism and Nationalism in Wales) ได้อธิบายถึงการเคลื่อนไหวของกระแสชาตินิยมที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ อันเนื่องมาจากการตกเป็นเมืองขึ้นที่ถูกลดความสำคัญทางวัฒนธรรมลง โดยนัยนี้แนวคิดเกี่ยวกับชาตินิยมจึงเกิดขึ้น เพื่อตอบโต้กับการตกเป็นเมืองขึ้นผ่านการเชื่อมโยงกับการตีความประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมใหม่ ทั้งนี้ในการศึกษาแคว้นเวลส์ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการก่อให้เกิดกระแสชาตินิยมด้วยการอธิบายวัฒนธรรมของตนเองว่าถูกกดขี่และมีความโดดเด่นต่างจากที่อื่น อันเป็นเงื่อนไขของการเคลื่อนไหวของชาตินิยมนั่นเอง น่าสังเกตว่า การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยิ่ง ทั้งนี้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในปัจจุบันส่วนใหญ่ถูกอธิบายในความหมายของการเป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยวแบบมวลชน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงชนบท หรือการท่องเที่ยวชาวเขาที่ได้รับคามนิยมจากนักท่องเที่ยวในการดูแลของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากตน ซึ่งถูกวิพากษ์จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในความหมายดังกล่าวเป็นเครื่องมือของการทำลายสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยิ่ง อาทิ ปัญหาเสียดินในชุมชน ปัญหาการทำลายชีวิตวัฒนธรรม ปัญหาการพนัน ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนเอง เป็นต้น ทั้งนี้กระแสการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเองก็ได้พยายามอธิบายการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์เอง จะต้องให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจด้านอื่นมากกว่าการท่องเที่ยว การที่จะต้องสร้างพลังอำนาจแก่สมาชิกชาติพันธุ์ในการกำหนดคุณภาพนักท่องเที่ยว รวมถึงพลังอำนาจในการตัดสินใจหรือห้ามปรามนักท่องเที่ยวที่อาจละเมิดความเป็นส่วนตัวในชุมชนได้ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เข้มข้นจนเกินไปของ ทั้งสองความหมายก็อาจก่อให้เกิดสำนึกของชาติพันธุ์อันนำไปสู่กระแสชาตินิยมไปอีกด้วย

ดั่งภาพประกอบ 8

(Pitchford. 1995 : 35-52)

ภาพประกอบ 8 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์

การใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในการศึกษานี้ เพื่อพยายามอธิบายการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ในความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือไม่ หรือดำเนินการควบคู่กัน นอกจากนี้วิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์บนเทือกเขาภูพาน ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นอย่างไร อันนำไปสู่ประเด็นการสร้างและถูกสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการท่องเที่ยวอีกด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) นับเป็นอีกแขนงหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยการท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนแล้ว คำประกาศ ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางตรง (Setting a Strategic Direction for the Development of Cultural Tourism) ในปี ค.ศ. 2001 ของคณะกรรมการอำนวยการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประจำ เมืองบลูมิงตัน (Position Bloomington for Cultural Steering Committee) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ศิลปะ วัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอันเป็นส่วนเติมเต็มให้กับประชาชน ประเพณี รูปแบบศิลปะ และเฉลิมฉลองอันหลากหลายภายใต้ความกลมเกลียวของคนในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องผนวกศิลปะท้องถิ่น การนันทนาการ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายไว้ด้วย

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังสามารถนำมาใช้ในยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้นอกจากการสร้างความกลมเกลียวกันของมนุษย์แล้วยังส่งผลให้มีการใช้วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวที่สำคัญเพื่อสร้างเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม

สมัชชาแห่งชาติว่าด้วยหน่วยงานศิลปะของรัฐ (The Nation Assembly of State Arts Agencies : NASAA) ประเทศสหรัฐอเมริกา นับเป็นหน่วยงานของรัฐต่างประเทศอีกแห่งหนึ่งที่ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ประเพณีสำคัญ รูปแบบทางศิลปะ งานเฉลิมฉลอง ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ของคนในชาติที่ปะติดปะต่อร่วมกัน โดยนัยนี้นิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

ในความหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีความเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติผ่านการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั่นเอง

ในส่วนการนิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานการท่องเที่ยวของรัฐได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการเรียนรู้ความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ของประเทศที่ไม่มีในตำราแนะนำการท่องเที่ยวเพื่อให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความหลากหลายของการดำเนินชีวิตของคนไทย นอกจากนี้ยังได้จำแนกประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยเอาไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ) เป็นการศึกษาชมวัฒนธรรมที่หลากหลายในเมืองหลวงที่จะพบว่าเป็นสยามเมืองยิ้ม
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ภาคเหนือ) เป็นการท่องเที่ยวเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 700 ปี อุดมไปด้วยตำนานและเรื่องเล่าต่างๆ ของล้านนา
3. ชาวเขา (Hill Tribes) พบได้ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ และตาก ที่ราบลุ่มเป็นเผ่าต่างๆ และมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง อันเป็นสิ่งชวนหลงใหลมาหลายทศวรรษ
4. การล่องลำน้ำ (River Cruises) เป็นการล่องเรือตามแม่น้ำลำคลองซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตของไทยในอดีต เที่ยวชมตลาดน้ำ การตัดกษัตริย์สงฆ์ที่พายเรือบิณฑบาต การเล่นน้ำของเด็ก เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การนิยามความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนนอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างการใช้วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อผลทางเศรษฐกิจแล้ว การใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งการร้อยรัดความเป็นชาติ (ดังเช่นกรณีประเทศสหรัฐอเมริกา) ผ่านวัตถุประสงค์ของรัฐอีกด้วย นอกจากนี้สำหรับในประเทศไทยเอง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนครอบคลุมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ และการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ อันชี้ให้เห็นการซ้อนทับของนิยามการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้อย่างดี

ขณะที่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ซึ่งเป็นหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมของโลกได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในลักษณะประนีประนอมระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ค่อนข้างตระหนักถึงผลกระทบต่อลบลบการสร้างสรรค์ได้ทางเศรษฐกิจไว้ว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างรายรับให้กับคนที่มีวัฒนธรรมหลากหลายแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่สร้างมิตรภาพและหลักประกันในการพัฒนาได้อีกเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่จะต้องมีกำหนดยุทธ

ศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์การให้ความเคารพต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การปกป้องและเพิ่มพูนความสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนการฝึกอบรมคนในท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความร่วมมือระดับชาติในอนาคต

ขณะเดียวกันตามความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว Smith (1989 : unpagged) ที่อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีการ “แต่งแต้ม (Picturesque)” หรือ “ละเลงสีถิ่นแก่ท้องถิ่น (Local Culture)” ที่การดำเนินชีวิตแบบเก่า (Old Style) ได้สูญหายจากความทรงจำของมนุษย์ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน การมุงหลังคาด้วยใบไม้ การใช้ม้าหรือวัวไถนา ตลอดจนการประดิษฐ์ของใช้ด้วยมือมากกว่าเครื่องจักร กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเห็นได้จากการรับประทานอาหารและพำนักในบ้านแบบชนบท การชมการแสดงท้องถิ่น การร่วมงามเทศกาลด้วยการแต่งกายหรือดื่มสุราท้องถิ่น กระทั่งการทำสุสานกลางแจ้งป่าด้วยตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ถูกสร้างขึ้น

สมิธได้ยกตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บากหลิดและสเปนที่คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมได้รับความลำบากมากขึ้นจากการที่ต้องใช้ที่ดินในชนบทของตนเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเพื่อมาอาศัยในชนบทและถ่ายรูปรรยากาศชนบทโดยตรง

นอกจากนี้ สมิธยังได้กล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ว่าแท้ที่จริงเกิดขึ้นมาจากรากเหง้าของการท่องเที่ยวสองประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature Tourism) กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนับเป็นต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) ในมิติของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ในสังคม ขณะที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระทั่งเป็นต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในมิติที่เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมนั่นเอง (ดังภาพประกอบ 5)

อย่างไรก็ดี ไม่เพียงแต่สมิธเท่านั้นที่ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าทรงคุณค่าแก่คนในท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศแคนาดา ซึ่งมีชื่อว่ากลุ่มพันธมิตรเพื่อศิลปวัฒนธรรม (Alliance for Arts and Culture) ได้มีการจัดประชุมทั่วไปว่าด้วยองค์กรคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Visiting Audiences : A Tourism Guide for Cultural Organizations) ณ กรุงแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2001 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือวางแผนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งกระทบกับวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยที่สุด และก่อให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจในท้องถิ่นมากที่สุด ทั้งนี้ในการประชุมดังกล่าวได้นิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ดีที่สุดในการสร้างความเข้าใจความเป็นชุมชนเจ้า

ของสถานที่ท่องเที่ยว การท่องเที่ยววัฒนธรรมจะประกอบไปด้วยศิลปะการแสดงจินตลีลา มรดกที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมและพหุชาติพันธุ์ (Multicultural 12 Ethnic) และสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวอื่นๆ อย่างไรก็ตามวิธีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดีที่สุดประการหนึ่งก็คือ การเข้าไปเพื่อศึกษาเรียนรู้ อย่างมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้สัมผัสกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมในระดับสูง

นอกจากนี้กลุ่มพันธมิตรเพื่อศิลปวัฒนธรรมยังได้ระบุถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ว่าอย่าคิดว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องไปสัมผัสกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นแบบโบราณเสมอไป เนื่องจากในธุรกิจการท่องเที่ยวแล้วสามารถสร้างวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมาแสดงให้นักท่องเที่ยวดูได้

แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ในที่สุดการระหว่างประเทศว่าด้วยอนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี (International Council on Monuments and Sites : ICOMOS) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนอีกแห่งหนึ่งที่มีสมาชิกประกอบด้วยประเทศในภูมิภาคยุโรป ออสเตรเลีย และอเมริกาใต้ ได้ร่วมกันจัดทำกฎบัตรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (International Cultural Tourism Charter Managing Tourism at Places of Heritage Significance) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและสนับสนุนการอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าถึงแก่คนในชุมชนและผู้มาเยือน อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการรณรงค์ให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเคารพต่อมรดกและชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชน อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้เกิดการประสานกันระหว่างการอนุรักษ์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มรดกทางวัฒนธรรม และชีวิตวัฒนธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือสู่ความยั่งยืนในอนาคต และสนับสนุนการวางแผนการกำหนดนโยบายการพัฒนาหลักเกณฑ์ เป้าหมายและยุทธศาสตร์สอดคล้องกัน ระหว่างการแสดงออกและการสื่อสารความหมายสถานที่และกิจกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมกับบริบทในการอนุรักษ์ทั้งนี้รายละเอียดดังนี้

1. การท่องเที่ยวภายในและระหว่างประเทศนับเป็นพาหนะที่ดีที่สุดในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การอนุรักษ์จึงต้องเป็นไปอย่างรับผิดชอบพร้อมกับการจัดการที่ดีควบคู่กันระหว่างสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจถึงมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนทางตรงมากที่สุด โดยรายละเอียดดังนี้

1.1 มรดกทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมเป็นวัตถุดิบและทรัพยากรทางจิตใจอันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น และมีบทบาทที่สำคัญต่อรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ทางกายภาพ ภูมิปัญญา และจริยธรรมแก่สาธารณชนส่วนใหญ่ ดังนั้นรายการอนุรักษ์และปกป้องเนื่องด้วยเหตุผลทางรูปธรรม นามธรรม ความเป็นวัฒนธรรมปัจจุบัน และการอยู่ในบริบทเดียวกันจึงควรได้รับการสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจและประทับใจมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวระหว่างคนในชุมชนและผู้มาเยือนอย่างมีความเท่าเทียมกัน

1.2 ทิศทางอันเป็นปัจเจกของมรดกทางวัฒนธรรมและชนชาติที่มีความแตกต่างกันในระดับต่างๆ ทั้งในระดับความเป็นสากลชาติ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น ในการสื่อความหมายจึงต้องกระทำอย่างตรงประเด็นและเข้าใจได้ง่ายระหว่างคนในชุมชนและผู้มาเยือนอย่างเหมาะสมผ่านสื่อต่างๆ อาทิ การให้การศึกษาเครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยี ตลอดจนการอธิบายทางตรงให้ทราบถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

1.3 ควรมีการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้การสื่อความหมายกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะในระดับสูงเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมและชนชาติคงอยู่ได้นาน

1.4 การสื่อความหมายต่อสถานที่ ประเพณี และสิ่งที่เกี่ยวข้องจากวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างหลากหลายทั้งในอดีตและปัจจุบันของชุมชนจะต้องให้ความสำคัญต่อคนกลุ่มน้อยที่แตกต่างทางภาษา ซึ่งผู้มาเยือนสังเกตได้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังกล่าวด้วย

2. ความเกี่ยวพันระหว่างสถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวที่มีความเคลื่อนไหวและความขัดแย้งกัน ควรได้รับการจัดการเพื่อให้เกิดการยั่งยืนในปัจจุบันและเพื่อคนในอนาคต

2.1 สถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แท้จริงของทุกคนมีความสำคัญต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาสังคม ปกป้องและอนุรักษ์ชีวิต วัฒนธรรม สถานที่และวัตถุต่างๆ ให้ยืนนานในด้านกายภาพ ระบบนิเวศ ความมั่นคง และบริบทสิ่งแวดล้อมดั้งเดิมนับเป็นส่วนสำคัญของนโยบายการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

2.2 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวที่มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปนั้น การสร้างโอกาสและการทำทนายภายใต้ขีดความสามารถที่มีอยู่ของการท่องเที่ยว กิจกรรม และการพัฒนาจึงควรเป็นไปเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางบวกและก่อให้เกิดผลกระทบต่อมรดก ชีวิตวัฒนธรรมและคนในชุมชนน้อยที่สุด ควบคู่ไปกับการตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือน

2.3 การอนุรักษ์ การสื่อความหมาย และการพัฒนาการท่องเที่ยวควรอยู่ในพื้นฐานของความเข้าใจลักษณะเฉพาะโดยรวมผ่านการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งกับมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว

2.4 สิ่งปลูกสร้างที่สงวนไว้ในสถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ ไม่ว่าในด้านรูปธรรม ความทรงจำ และนามธรรมที่เกิดขึ้นในอดีต ควรได้รับการนำเสนอและสื่อความหมายต่อสถานที่หรือวัฒนธรรมนั้นๆ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว

2.5 การพัฒนาการท่องเที่ยวด้านสาธารณูปโภค ควรทำอย่างมีสุนทรียภาพสอดคล้องกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ชนชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่วัฒนธรรม

ธรรมนั้นๆ นอกจากนี้ควรใช้วัตถุบิณฑิณในท้องถิ่น โดยใช้สถาปัตยกรรมตามท้องถิ่นหรือตามจารีตพื้นเมือง

2.6 ก่อนการเผยแพร่และพัฒนาสถานที่มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการขยายตัวทางการท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการดังกล่าวจึงควรกำหนดให้อยู่ในเงื่อนไขทางธรรมชาติและวัฒนธรรม นอกจากนี้การจัดการสร้างใดๆ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจึงควรถูกจำกัดไม่ว่าจะเป็นผลกระทบจากจำนวนผู้มาเยือน ความมั่นคงทางระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพต่อสถานที่นั้นๆ การเข้าถึงท้องถิ่นด้วยระบบการขนส่งและสังคม ตลอดจนเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของคนในชุมชน

2.7 ผลกระทบที่ดำเนินไปอันเนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องเป็นไปอย่างมีพัฒนาการและมีความก้าวหน้าต่อสถานที่หรือชุมชน

3. การอนุรักษ์และการวางแผนการท่องเที่ยวด้านสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมจะต้องสร้างความบันเทิงแก่ผู้มาเยือนตามความต้องการ

3.1 การอนุรักษ์และการท่องเที่ยวควรนำเสนอข้อมูลในระดับสูงเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้มาเยือนมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจการปกป้องสถานที่และความสนุกสนานจากการท่องเที่ยว

3.2 หากเลือกได้ผู้มาเยือนควรได้รับความประทับใจจากการสัมผัสด้วยการเดินเท้าในบริเวณที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อนามธรรมและรูปธรรมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมน้อยที่สุด

3.3 ควรให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่นั้นๆ ด้วยความเคารพไม่ว่าจะเป็นผู้มาเยือน ผู้กำหนดนโยบาย ผู้วางแผน และผู้ปฏิบัติการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้มาเยือนควรเป็นแขกที่ดีที่ให้ความเคารพต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน โดยการไม่ปฏิเสธหรือละเมิดวัฒนธรรมในชุมชน

3.4 การวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวควรอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสมและมีความปลอดภัยแก่ผู้มาเยือนเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภูมิประเทศและระบบนิเวศ

4. คนในชุมชนและชาวพื้นเมืองควรร่วมมือกันวางแผนอนุรักษ์การท่องเที่ยว

4.1 สิทธิและผลประโยชน์ของคนในชุมชนทั้งในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น และคนพื้นเมืองจะต้องมีสิทธิตามจารีตของตนเอง ดังนั้นการกระทำใดๆ ต่อสถานที่ต่างๆ จะต้องเป็นไปด้วยความเคารพ นอกจากนี้คนพื้นเมืองยังสามารถกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ นโยบายและข้อตกลงเพื่อการสร้างอัตลักษณ์ การอนุรักษ์ การจัดการและการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเองในบริบทการท่องเที่ยว

4.2 สถานที่พิเศษของบางชุมชนหรือคนพื้นเมืองสามารถจำกัด จัดการทางภาพ จิตวิญญาณ หรือภูมิปัญญาได้ การปฏิบัติใดๆ ต่อวัฒนธรรม ความรู้ ความเชื่อ กิจกรรม วัตถุ หรืออื่นๆ ควรเป็นไปด้วยความเคารพ

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ควรสร้างผลกำไรแก่คนในชุมชน

5.1 ผู้กำหนดนโยบายควรชี้ให้เห็นถึงการแบ่งสรรผลกำไรจากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมด้วยความเสมอภาคในระดับประเทศ ภูมิภาค อีกทั้งเพื่อมีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการบรรเทาความยากจน

5.2 กิจกรรมการจัดการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวควรแบ่งสรรผลกำไรอย่างยุติธรรมระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กระทั่งความเป็นเพศชายและเพศหญิงในชุมชนผ่านการให้การศึกษา การฝึกอบรมการจ้างงานเต็มเวลา

5.3 มีการแบ่งรายได้จากภาษีอากรซึ่ง ได้มาจากการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อมาใช้ในการปกป้อง อนุรักษ์ และคุ้มครองสถานที่นั้นๆ ให้คงอยู่ในบริบทของธรรมชาติและวัฒนธรรมและผู้มาเยือนควรเข้าใจในการสรเงินภาษี

5.4 รายการท่องเที่ยวควรสนับสนุนการฝึกอบรมและการจ้างงานมัคคุเทศก์และผู้สื่อความหมายจากคนในชุมชนเองอันสามารถสื่อความหมายในฐานะคนในท้องถิ่นและวัฒนธรรมของตนได้อย่างดี

5.5 รายการสื่อความหมายและการให้การศึกษาต่อมรดกทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนควรได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่น โดยนัยนี้รายการท่องเที่ยวจึงควรให้ความรู้และการเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังคนในท้องถิ่นให้ได้รับผลประโยชน์จากการดูแลและรักษามรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

5.6 รายการท่องเที่ยวและการจัดการอนุรักษ์ควรผนวกภารกิจด้านการศึกษาและการฝึกอบรมเข้าไว้แก่ผู้กำหนดนโยบาย นักวางแผน นักวิจัย นักออกแบบ สถาปนิก นักสื่อความหมาย นักอนุรักษ์ และผู้ปฏิบัติการการท่องเที่ยว เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจและช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

6. รายการเผยแพร่การท่องเที่ยวควรเป็นไปเพื่อปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

6.1 รายการเผยแพร่การท่องเที่ยวควรกำหนดจากความหวังที่เป็นไปได้และมีข้อมูลเป็นจริงแก่ผู้มาเยือน

6.2 สถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมควรได้รับการเผยแพร่และการจัดการซึ่งสามารถจำกัดจำนวนผู้มาเยือนมิให้มีมากเกินไปในแต่ละครั้งได้

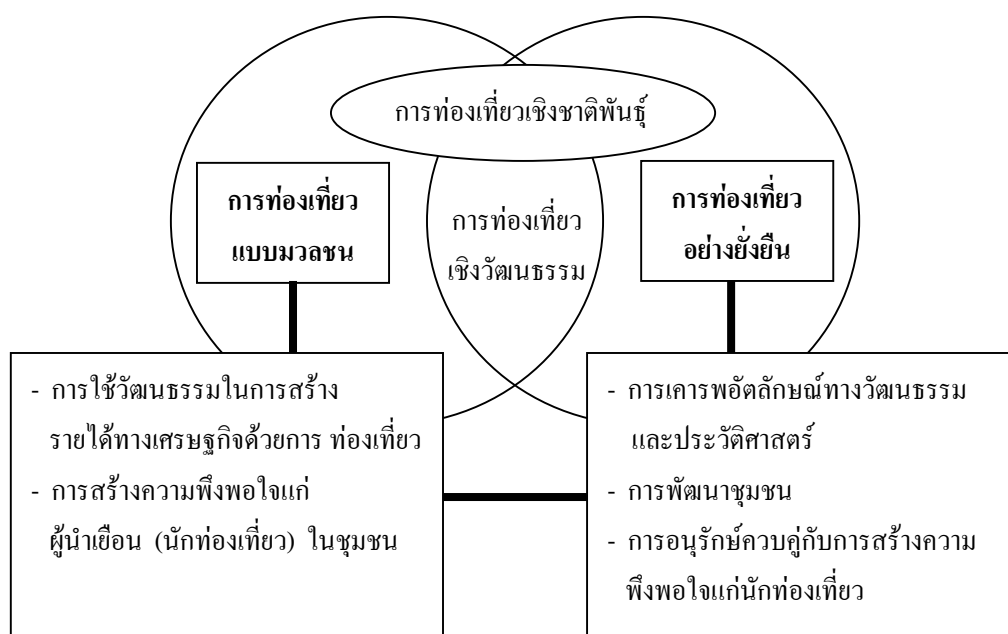

6.3 รายการเผยแพร่การท่องเที่ยวควรรนำเสนอการแบ่งสรรผลกำไรและบรรเทาความกดดันจากคนจำนวนมากในสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยือนที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอื่นๆ ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น

6.4 การเผยแพร่และการแบ่งสรรกำไรจําหน่วยห้ดกระทบท้องถิ่นหรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ ต้องเป็นไปเพื่อการย้อนกลับสู่ในชุมชนอย่างมีเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจอีกทั้งเพื่อสร้างความมั่นคงและลดความอับอายทางวัฒนธรรม

อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในประเด็นของการคาบเกี่ยวระหว่างการเป็นกรท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ตรงที่การใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวและเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามโดยมิให้กระทบกับวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้การที่ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถถูกอธิบายถึงความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ สามารถเข้าใจได้ถึงการถูกอธิบายการท่องเที่ยวในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็คือ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่างๆ ข้างต้นนั่นเอง

พิจารณาได้จากภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ แนวคิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมจะถูกนำมาอธิบายถึงลักษณะการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เวียดนาม และลาว ว่าการท่องเที่ยววัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีกี่ประเภท อะไรบ้าง และจัดอยู่ในลักษณะของการท่องเที่ยวแบบมวลชนหรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ดี สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนของความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทั้งหมดในการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือก และแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ และแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม ก็คือแนวคิดทั้งสิ้น นับเป็นแขนงหนึ่งในการศึกษาของแนวคิดเกี่ยวกับมานุษยวิทยาการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้การจำแนกแนวคิดออกมาเป็นหน่วยย่อย เนื่องจากเพื่อให้ทราบถึงประเด็นในการวิเคราะห์งานวิจัยนี้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับมานุษยวิทยา การท่องเที่ยวจะถูกนำมาใช้อธิบายผลกระทบการสร้างและการถูกสร้างอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการปรับตัวของคนในท้องถิ่นภายหลังการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเข้ามายังสามประเทศข้างต้น นอกจากนี้ยังใช้เปรียบเทียบนโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศ และนโยบายที่เกิดภายใต้บริบทของนโยบายการท่องเที่ยวในภูมิภาคและโลก
2. แนวคิดของการท่องเที่ยวทางเลือก จะนำมาใช้อธิบายการจัดประเภทการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พร้อมกับค้นหาความสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวในระดับแนวราบที่เกิดขึ้นในสามประเทศ นอกจากนี้แนวคิดการท่องเที่ยวทางเลือกยังใช้อธิบายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของแต่ละประเทศอีกด้วย
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้อธิบายลักษณะหนึ่งของรูปแบบที่สำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มประเทศที่จะศึกษา และอธิบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ ว่าเป็นการท่องเที่ยวในความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือการท่องเที่ยวแบบมวลชน นอกจากนี้ยังศึกษาลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ใช้อธิบายลักษณะหนึ่งของรูปแบบที่สำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มประเทศที่จะศึกษา และอธิบายการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศว่าเป็นการท่องเที่ยวในความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือการท่องเที่ยวแบบมวลชน นอกจากนี้ยังศึกษาลักษณะการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ใช้อธิบายลักษณะหนึ่งของรูปแบบที่สำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มประเทศที่จะศึกษา และอธิบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศว่าเป็นการท่องเที่ยวในความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือการท่องเที่ยวแบบมวลชน นอกจากนี้ยังศึกษาลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ

5. ประวัติลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) คือ ระบบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครอง สังคมและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ภายใต้ข้อกำหนดของความเป็นเจ้าของร่วมกัน และการมีรายได้ที่ขึ้นอยู่กับการผลิต การเคลื่อนไหวทางการเมืองในแง่นี้หมายถึงระบบคอมมิวนิสต์มุ่งจุดประสงค์ให้ประชาชนทุกคนมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน ระบบคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นระบบมหาอำนาจของการเมืองโลกในช่วงต้นคริสตศตวรรษที่ 20 ในขณะที่ในคอมมิวนิสต์สมัยใหม่มักจะยึดตามคำประกาศเจตนาคอมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto) ของคาร์ล มาร์กซ และฟรีดริช เองเงิลส ที่ว่าด้วยการแทนที่ระบบวัตถุนิยมที่เน้นกำไรเป็นหลัก ด้วยระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่ผลิตโดยรวมที่ได้มาจะกลายเป็นของส่วนรวม ลัทธิ มาร์กซกล่าวไว้ว่ากระบวนการดังกล่าวสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการปฏิวัติรัฐประหารต่อบรรดานายทุนและชนชั้นสูง จากนั้นจึงเปลี่ยนถ่ายการปกครองไปสู่สถานะของการปกครองระบบสังคมนิยม การกระทำดังกล่าวเรียกว่าอำนาจเผด็จการของชนชั้นแรงงาน (นิยามโดยคาร์ล มาร์กซที่เรียกว่า “Dictatorship of the proletariat”) ระบบคอมมิวนิสต์ที่แท้จริงที่ไม่มีรัฐบาลบริหารยังไม่เคยเกิดขึ้น และยังเป็นไปได้ในแง่ทฤษฎีเท่านั้น เพราะความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ระบบคอมมิวนิสต์” ตามทฤษฎีของมาร์กซคือ รัฐที่ปกครองโดยตลอดกาล หรือรัฐบาลแนวสังคมนิยม คำว่าคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันเป็นได้ทั้งระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และทฤษฎีสังคมของลัทธิมาร์กซ รวมถึงเงื่อนไขของพรรคคอมมิวนิสต์ยังมีกลุ่มชนอื่นที่มีแนวความคิดของมาร์กซ อาทิเช่น อนาธิปไตยหลายๆ กลุ่มที่เรียกตนเองว่าเป็นคอมมิวนิสต์แต่มีวิธีการที่ต่างจากมาร์กซในความพยายามที่จะสร้างสังคมไร้อำนาจ

5.1 แนวคิดคอมมิวนิสต์ในยุคเริ่มแรก

ความคิดที่มีรากฐานไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์มานานมากแล้วในโลกตะวันตก นานกว่าที่มาร์กซ์และเอนเงิลส์จะเกิดขึ้นอีก ความคิดที่ว่านี้ย้อนไปได้ถึงยุคกรีกโบราณที่ลัทธิคอมมิวนิสต์ถูกโยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับตำนานเกี่ยวกับยุคทองของมนุษยชาติที่ๆ สังคมอยู่ด้วยกันด้วยความสามัคคีปรองดองกันเสียก่อนจึงร่วมกันสร้างความงอกงามทางวัตถุในภายหลัง แต่บางคนก็แย้งว่าคำราชาชนรัฐ (The Republic) ของเพลโตและผลงานอื่นๆ ของนักทฤษฎีรัฐศาสตร์ในยุคโบราณ เพียงแค่สนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปรองดองเท่านั้น รวมถึงหลายๆ นิกายในคริสตจักรสมัยเก่า และเน้นเป็นพิเศษในโบสถ์สมัยเก่า ดังที่บันทึกไว้ในบัญญัติแห่งบรรดาอัครสาวก (Acts of the Apostles) อีกทั้งชนเผ่าพื้นเมืองแห่งทวีปอเมริกา ก่อนยุคโคลัมบัสบุกเบิกก็ยังปฏิบัติตามแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ว่าด้วยการอยู่ด้วยกันเป็นสังคมและ

ครอบครองวัตถุร่วมกันรวมถึงอีกหลายๆ ชนชาติที่พยายามที่จะก่อตั้งสังคมคอมมิวนิสต์ ได้แก่ นิกายเอชเซน แห่งยิว (Essences) และนิกายยูคาทะเลทราย

ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 นักบุญโทมัส มอร์ นักเขียนชาวอังกฤษกล่าวในหนังสือ ยูโทเปีย (Utopia) ของเขาว่า สังคมทุกสังคมมีรากฐานอยู่ที่การครอบครองวัตถุขึ้นใดๆ ร่วมกัน โดยมีหัวหน้าอยู่หนึ่งคนหรือหนึ่งคณะที่มีหน้าที่นำมันไปใช้ตามหลักแห่งเหตุผลที่เหมาะสม ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 17 แนวคิดคอมมิวนิสต์ผุดขึ้นมาอีกครั้งในประเทศอังกฤษ เมื่อเอ็ดเวิร์ด เบร์นส์ไตน์กล่าวในผลงานแห่งปี ค.ศ. 1895 ของเขา ครอบครองวัตถุ (Cromwell and Communism) อย่างเผด็จการว่ามีหลายๆ กลุ่มในสงครามกลางเมืองอังกฤษ โดยเฉพาะพวกนักขุด หรือผู้ขุดเปลือกใน (Digger หรือ True Leveler) ที่แสดงการสนับสนุนแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ อย่างชัดเจน เน้นความสำคัญไปที่บรรดาชาวไร่ชาวนา ซึ่งทัศนคติของโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ ต่อคนกลุ่มนี้มักเป็นความรำคาญ หรือแม้กระทั่งแสดงความเป็นศัตรูต่อคนกลุ่มนี้อย่างชัดเจน

ความไม่เห็นด้วยต่อการครอบครองวัตถุแต่เพียงผู้เดียวยังคงถูกแย้งมาโดยตลอด ในยุคแสงสว่าง (The Age of Enlightenment) แห่งคริสต์ศตวรรษที่ 18 ผ่านนักวิชาการชื่อดังเช่น ชอง-ชาก รูส โซ รวมถึงนักเขียนสังคมนิยมยูโทเปีย เช่น โรเบิร์ต โอเวน ซึ่งบรรดานักคิดเหล่านี้ก็ถูกขนานนามว่าเป็นคอมมิวนิสต์ในบางครั้ง

คาร์ล มาร์กซ์เห็นว่าแนวคิดคอมมิวนิสต์ในช่วงเริ่มแรกนั้นคือสถานะดั้งเดิมของมนุษยชาติที่พัฒนาตนเองขึ้นมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ ควบคู่ไปกับระบอบศักดินา ที่เป็นสถานะของระบบทุนนิยมในขณะนั้น เขาจึงเสนอก้าวต่อไปในวิวัฒนาการทางสังคมกลับไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ที่มีระดับสูงกว่าแนวคิดคอมมิวนิสต์เก่า ๆ ที่มนุษยชาติเคยปฏิบัติกันมา

ในขณะเดียวกัน ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็เติบโตมาจากการเคลื่อนไหวของชนผู้ใช้แรงงานในยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมพัฒนายิ่งขึ้น แต่นักวิชาการหัวคิดสังคมนิยมเห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้กำลังแรงงานด้อยคุณภาพลง ในขณะที่คนงานที่ทำงานในโรงงานกลางเมืองก็ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายยิ่งขึ้น และช่องว่างที่แคบลงระหว่างคนรวยและคนยากไร้

5.1.1 ลัทธิมาร์กซิสต์

มาร์กซ์และเอนเงิลส์พยายามหาแนวทางที่จะนำจุดจบมาสู่ระบบทุนนิยม และการกดขี่ผู้ใช้แรงงานเหมือนกับนักสังคมนิยมคนอื่นๆ แต่ในขณะที่นักสังคมนิยมคนอื่นหวังถึงการค่อยๆ ปฏิรูปสังคมในระยะยาว ทั้งมาร์กซ์และเอนเงิลส์คิดว่ามีอยู่หนทางเดียวเท่านั้นที่จะนำไปสู่ระบอบสังคมนิยมได้ นั่นคือการปฏิวัติตามที่ข้อสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ มาร์กซ์กล่าวไว้ว่า ลักษณะเฉพาะของเผ่าพันธุ์มนุษย์ในสังคมชนชั้นคือความไม่สนใจซึ่งกันและกัน และยังคงกล่าวอีกว่า ความคิดแบบคอมมิวนิสต์คือสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา เพราะมันนำมาซึ่งความหยิ่งรู้และการพบกับอิสระ

ภาพแห่งมนุษย์อย่างแท้จริง มาร์กซ์ในที่นี้กล่าวตามนักปรัชญาชาวเยอรมัน ชอร์ช วิลเฮล์ม ฟรีดริช ฮีเกิล (G.W.F.Hegel) ที่กล่าวว่าอิสรภาพมิใช่เพียงแค่การมิให้อำนาจเข้ามาควบคุมเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการกระทำที่มีสำนึกศีลธรรมอีกด้วย ไม่เพียงแค่ระบอบคอมมิวนิสต์จะทำให้คนทำในสิ่งที่พวกเขาต้องการเท่านั้น แต่การทำให้มนุษย์ที่มีสถานภาพเดียวกันและความเหมือนกันนั้น จะทำให้พวกเขาไม่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวอีกต่อไป ในขณะที่เฮเกิลคิดถึงการใช้ชีวิตตามหลักจรรยา ผ่านมโนภาพที่ยิ่งใหญ่ แต่สำหรับมาร์กซ์แล้วคอมมิวนิสต์นั้นเกิดขึ้นได้จากวัตถุและผลิตผล โดยเฉพาะการพัฒนารายได้ที่ประชาชนจะได้รับจากการผลิต

ลัทธิมาร์กซ์นั้นยึดถือว่าการแตกแยกระหว่างชนชั้นที่ต่างกัน ผสมกับการดิ้นรนต่อสู้ที่จะปฏิบัติจะนำชัยชนะมาสู่ชนชั้นแรงงาน และนำมาซึ่งการก่อตั้งสังคมคอมมิวนิสต์ที่สิทธิในการครอบครองทรัพย์สินส่วนบุคคลจะค่อยๆ ถูกกลบฝังไป และรายได้ของประชาชนจากการผลิตและความเป็นอยู่ที่ยึดติดอยู่กับชุมชนจะค่อยๆ เข้ามาแทนที่ ตัวมาร์กซ์เองนั้นชี้แจงไว้เพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่เมื่ออยู่ภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ แต่กล่าวถึงข้อมูลเฉพาะส่วนหลักๆ ที่เป็นแนวทางไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์เท่านั้น ซึ่งส่วนมากจะเกี่ยวกับการลดขอบเขตของสิ่งที่บุคคลพึงกระทำ เห็นได้จากสโลแกนของกลุ่มเคลื่อนไหวลัทธิคอมมิวนิสต์ที่มีความว่า สังคมคอมมิวนิสต์คือโลกที่ทุกๆ คนทำในสิ่งที่พวกเขาถนัดและได้รับตามที่พวกเขาต้องการ ตัวอย่างที่อธิบายแนวคิดของมาร์กซ์มาจากผลงานเขียนเพียงไม่กี่ชิ้นของเขาที่มีข้อมูลเกี่ยวกับอนาคตของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยละเอียด คือ แนวคิดลัทธิของเยอรมัน (The German Ideology) ในปี ค.ศ. 1845 งานชิ้นนี้มีใจความว่า “ในสังคมคอมมิวนิสต์ที่ไม่มีใครถูกจำกัดภาระหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะแต่ทุกคนสามารถประสบความสำเร็จในทุกๆ สาขาที่เขาต้องการ เมื่อสังคมกำหนดเป้าหมายการผลิตทำให้มันเป็นไปได้ที่จะทำสิ่งหนึ่งวันนี้และทำให้อีกสิ่งในวันพรุ่งนี้ ถ้าสัตว์ในตอนเช้า ตกลาในตอนกลางวัน ต้อนวัวในตอนเย็น และวิจารณ์หลังอาหารค่ำ ดังที่ตัวเองปรารถนา โดยไม่ต้องมีอาชีพเป็นนักล่าสัตว์ ชาวประมง คนเลี้ยงสัตว์ และนักวิจารณ์”

วิสัยทัศน์ที่มั่นคงของมาร์กซ์ ทำให้วิสัยทัศน์นี้กลายเป็นทฤษฎีวิทยา ศาสตร์ที่เกี่ยวกับความเป็นไปของสังคมที่เป็นระบบ ภายใต้ระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง และเป็นทฤษฎีทางการเมืองที่อธิบายถึงความจำเป็นที่จะต้องกระทำการปฏิบัติเพื่อที่จะได้สิ่งใดๆ มาที่มีข้อกังขาเล็กน้อย

ในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 นิยามของคำว่า ระบอบสังคมนิยมและระบอบคอมมิวนิสต์มักถูกใช้แทนกัน อย่างไรก็ตาม มาร์กซ์และเอนเงิลส์เห็นว่า สังคมนิยมคือ ระดับปานกลางของสังคมที่ทรัพย์สินส่วนบุคคลส่วนใหญ่จากการผลิตมีมวลชนเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยที่ยังคงความแตกต่างระหว่างชนชั้นไว้เล็กน้อยโดยที่พวกเขาสงวนนิยามของระบอบคอมมิวนิสต์ไว้ว่าเป็นขั้นสุดท้ายของสังคมที่ไม่มีความแตกต่างระหว่างชนชั้น ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี และรัฐ

บาลเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นอีกต่อไป หลักเกณฑ์เหล่านี้ต่อมาจึงถูกพัฒนา โดยเฉพาะจากวลาดีมีร์ เลนิน ซึ่งมีอิทธิพลในการกำหนดลักษณะของพรรคคอมมิวนิสต์ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ให้โดดเด่น นักเขียนรุ่นต่อมาเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ของมาร์กซ์โดยมอบอำนาจให้กับรัฐให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสังคม ดังกล่าว โดยแย้งว่าการที่จะให้เป็นคอมมิวนิสต์โดยสมบูรณ์ได้นั้น ต้องเริ่มมาจากการเป็นสังคมนิยมเสียก่อน จึงค่อยๆ แปลงสังคมภายใต้ระบอบสังคมนิยมให้กลายเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์โดยสมบูรณ์

คนรุ่นเดียวกับมาร์กซ์บางคน เช่น อนาธิปไตยอย่าง มิคาเอล บาคุนิน ก็สนับสนุนแนวคิดคล้ายๆ กัน แต่ต่างกันที่ทัศนคติของพวกเขาในเรื่องของวิธีที่จะนำไปสู่สังคมนิยมที่ไร้ชนชั้นได้ จนมาถึงทุกวันนี้ยังคงมีการแบ่งกลุ่มเคลื่อนไหวของคนงานอยู่ระหว่างกลุ่มลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์และกลุ่มอนาธิปไตย โดยที่พวกอนาธิปไตยมีความคิดเป็นปฏิปักษ์และต้องการที่จะล้มล้างทุกอย่างที่เป็นของรัฐบาล แต่ในหมู่พวกเขาก็มีนักอนาธิปไตย-คอมมิวนิสต์อย่าง ปีเตอร์ โครพอตคิน ที่เชื่อในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ไร้ชนชั้นในทันที ในขณะที่นักอนาธิปไตย-สหกรณ์นิยมเชื่อในสหภาพแรงงานที่เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในสังคมตรงกันข้ามกับพรรคคอมมิวนิสต์ (ที่เชื่อในสังคมไร้ชนชั้นนั้นคือไม่มีผู้นำ)

5.1.2 ยุคปัจจุบัน

ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพรรคสังคมนิยมทั่วยุโรป แม้ว่านโยบายของพวกเขาในเวลาต่อมาจะค่อนข้างคล้อยตามกับระบอบทุนนิยมที่กำลังปรับเปลี่ยนตัวเองมากกว่าที่จะก่อการรัฐประหาร ยกเว้นพรรคแรงงานสังคมนิยมประชาธิปไตยแห่งรัสเซีย (Russian social Democratic Workers' Party) โดยหนึ่งในกลุ่มในพรรคที่เป็นที่รู้จักในนามของกลุ่มบอลเชวิค ซึ่งนำโดยวลาดีมีร์ เลนิน ที่ประสบความสำเร็จในการปกครองประเทศหลังจากการล้มล้างรัฐบาลรักษาราชการในการปฏิวัติรัสเซีย (Russian Revolution of 1917) ใน พ.ศ. 2460 (ค.ศ. 1917) ในปี 1918 พรรคดังกล่าวเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งจากนั้นมาทำให้เกิดข้อแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างระบอบคอมมิวนิสต์และระบอบสังคมนิยม

หลังจากประสบความสำเร็จในการปฏิวัติตุลาคม (October Revolution) ในรัสเซีย ทำให้พรรคสังคมนิยมในหลายๆ ประเทศเปลี่ยนตัวเองเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีความภักดีต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตที่แตกต่างกันไป เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง คณะบริหารเรียกตนเองว่าคอมมิวนิสต์ก็เข้ายึดอำนาจในยุโรปตะวันออกในปี ค.ศ. 1949 พวกคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน นำโดยเหมาเจ๋อตุงก็ขึ้นสู่อำนาจและก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างนั้นบรรดาประเทศโลกที่สามต่างก็รับระบอบคอมมิวนิสต์เข้ามาเป็นระบอบการปกครอง ได้แก่ คิวบา เกาหลีเหนือ เวียดนาม ลาว แองโกลา และโมซัมบิก ในต้นทศวรรษที่ 1980 ประชากรหนึ่งในสามของโลกถูกปกครองภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์

ความเชื่อแบบคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นเรื่องต้องห้ามในสหรัฐอเมริกา จากประวัติศาสตร์การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่สมัยก่อนสงครามเย็นของอเมริกา ต่อมาในต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1970 นโยบายใหม่ที่เรียกว่า “ยูโรคอมมิวนิสต์” (Eurocommunism) ก็ถูกใช้ระบุนโยบายใหม่ของพรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันตก ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ตั้งใจจะปฏิเสธการช่วยเหลือที่ไม่มากนักและไม่คงเส้นคงวาของสหภาพโซเวียต บางพรรคดังกล่าวถือว่าเป็นพรรคใหญ่และเป็นหัวคะแนนในการเลือกตั้ง ได้แก่ ในฝรั่งเศสและอิตาลี แต่จากการล่มสลายของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกจากช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 จนไปถึงการล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน พ.ศ. 2534 (ค.ศ. 1991) ทำให้อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ลดลงไปอย่างมากในยุโรป อย่างไรก็ตามประชากรหนึ่งในสามของโลกก็ยังคงตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์อยู่ดี

5.2 คำประกาศเจตนาคอมมิวนิสต์

คำประกาศเจตนาคอมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto) หรือที่บางครั้งรู้จักในชื่อว่า คำประกาศเจตนาของพรรคคอมมิวนิสต์ (Manifest der Kommunistischen Partei) เป็นหนึ่งในหนังสือการเมืองที่มีอิทธิพลสูงที่สุดในประวัติศาสตร์โลกที่เขียนโดย คาร์ล มาร์กซ์ และ ฟรีดริช เองเงิลส์ ภายใต้การมอบหมายของสหพันธ์คอมมิวนิสต์ พิมพ์ครั้งแรกในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1848 (พ.ศ. 2390) หนังสือเล่มนี้ได้วางเป้าหมายของสหพันธ์และโปรแกรมสำหรับการดำเนินการ หนังสือ “คำประกาศ” ได้แนะนำแนวทางของกิจกรรมเพื่อการปฏิวัติของชนกรรมาชีพที่จะโค่นล้มระบบทุนนิยมและสร้างสังคมที่ปราศจากชนชั้นในที่สุด

5.3 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) (Communist Party of Thailand : CPT) เป็นพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ก่อตั้งเป็นรูปร่างเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2485 หลังการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีสมาชิกก่อตั้ง 57 คน แม้ตามกฎหมายแล้วคอมมิวนิสต์ฯ จะยังไม่ใช่พรรคการเมือง เนื่องจากไม่เคยจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติแล้วต้องถือว่าเป็นพรรคการเมืองจริง และมีอุดมการณ์ทางการเมืองชัดเจนมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง คือ ดำเนินแนวทางตามลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิเลนิน และความคิดเหมา เจ๋อตง นอกจากนั้นในอดีตก็ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย ที่สังกัดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อีกด้วย ได้แก่ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร จากจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในปัจจุบัน ถึงแม้จะยังไม่มีการประกาศยุบพรรค แต่ก็มิได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองแต่อย่างใด ช่วงปี พ.ศ. 2547 ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปมีกระแสข่าวจากหลายสื่อว่าทางพรรคอาจจะมีการจัดการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อีกครั้ง (เป็นการประชุมครั้งที่ 5) แต่จนถึงบัดนี้ (มีนาคม พ.ศ. 2548) ก็ยังไม่มีมีการเคลื่อนไหวใดๆ ที่เป็นรูปธรรม

5.4 ประวัติและการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์

ประวัติโดยสังเขปของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้ถือกำเนิดขึ้นในวันที่ 1 ธันวาคม 2485 โดยมีพิชิต ณ สุโขทัย (พายัพ อังคะสิงห์) เป็นเลขาธิการพรรคคนแรก ต่อมาในปี 2495 การประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 2 มีมติยอมรับ “ความคิดเหมาเจ๋อตง (MaoTse-Tung)” เป็นความคิดชั้นนำของพรรค โดยที่ประชุมเลือก ประสงค์ วงศ์วิวัฒน์ (ทรงนพคุณ) เป็นเลขาธิการพรรคเดือนกันยายน 2504 มีการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 3 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) กำหนดเข็มมุ่งที่จะดำเนินการต่อสู้ด้วยอาวุธทุกรูปแบบโดยที่ประชุมเลือก มิตร สมานันท์ (เจริญ วรรณงาม) เป็นเลขาธิการพรรค วันที่ 1 กรกฎาคม 2505 เปิดสถานีเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) วันที่ 7 สิงหาคม 2508 มีการปะทะกันระหว่างหน่วยจรยุทธ์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่บ้านนาบัว ต.เรณูนคร อ.นาแก จ.นครพนม ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้ประกาศให้เป็น “วันเสียงปืนแตก” เดือนพฤศจิกายน 2508 มีการประชุมกรรมการเมืองขยายวง มีมติให้เปิดการต่อสู้ด้วยอาวุธและให้มีการจัดตั้ง “พลพรรคประชาชนไทยต่อต้านอเมริกาแห่งประเทศไทย” (พล.ป.ตอ.) ถัดมา วันที่ 1 มกราคม 2512 มีมติให้พลพรรคประชาชนไทยต่อต้านอเมริกาแห่งประเทศไทย (พล.ป.ตอ.) เปลี่ยนเป็น “กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย” (ทปท.) พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ถือเป็นองค์กรจัดตั้งทางการเมืองการทหารที่ยึดกุมอุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิเลนิน และความคิดเหมาเจ๋อตง ในอดีตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้แก่ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร จากจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำหรับเอกสารชิ้นนี้เป็นเอกสารประวัติศาสตร์จีนสำคัญที่เกิดขึ้นภายหลังการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 4 ในเดือนมีนาคม-เมษายน 2525 โดยที่ประชุมเลือก “ประชา รัชัญญาไปบูลย์” (ซง แจ่มศรี) เป็นเลขาธิการคนที่ 4 กระทั่งนำไปสู่การล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) แม้จะไม่มี การประกาศอย่างเป็นทางการก็ตาม เหตุการณ์ดังกล่าวได้ผ่านมาแล้ว 2 ปีแล้ว หากยังไม่มีการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ครั้งที่ 5 เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าไทยโซลิดาริตี จะไม่ได้อยู่ในกระบวนการเรียกร้องให้มีการสมัชชา ครั้งที่ 5 หากแต่เราสนับสนุนให้มีการถกเถียงกันเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ขบวนการประชาชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่แนวทางการยึดอำนาจรัฐโดยใช้กำลังอาวุธและหนทางชนบทล้อมเมืองแบบพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) แทบจะเป็นไปไม่ได้แล้ว ดังนั้นจึงควรพิจารณาอย่างเข้มข้นถึงพรรคการเมืองในระบบรัฐสภา หรือรูปการขบวนการประชาชนใหม่ เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ก็ได้ถูกยกเลิกไปตั้งแต่ปี 2543 สิ่งสำคัญของ “คำรายงานการเมืองสมัชชาครั้งที่ 4 “ก็คือ การเป็นเอกสารที่ผลิตขึ้นท่ามกลางความไม่พอใจต่อศูนย์กลางการนำ รวมทั้งการวิเคราะห์สังคมไทยที่ตกลงกันไม่เป็นเอกฉันท์ของคณะ

กรรมการกลางว่า สังกมไทยเป็นสังคม” “กิ่งเมืองขึ้นกิ่งศักดิ์นา-ที่ปัจจัยทุนนิยมเพิ่มมากขึ้น” หรือ เป็น “ทุนนิยมกิ่งเมืองขึ้น-ที่ศักดิ์นาคำรงอยู่” ซึ่งสะท้อนเห็นถึงความขัดแย้งในขบวนการคอมมิวนิสต์สากล ในขณะที่ศูนย์กลางการนำของพรรคโหม่เอียงไปทาง “กิ่งเมืองขึ้นกิ่งศักดิ์นาฯ” ซึ่งเป็นแนวทางการวิเคราะห์มาจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน ดังนั้นไทยโซลิดารีตี้จึงเปิดคำรายงานการเมืองฉบับนี้เพื่อแลกเปลี่ยนกันให้ชัด ไม่ว่าจะมีการประชุมสมัชชา 5 หรือไม่ก็ตาม พร้อมกันนั้นไทยโซลิดารีตี้วารสารออนไลน์ได้จัดหาบทความเพิ่มเติมเพื่อขยายมโนทัศน์ต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งในคอลัมน์กระบวนทรรศน์ อาทิ แนวทางมวลชน การปลุกระดมมวลชน รวมทั้งคอลัมน์แนะนำองค์กรประชาชน ทั้งนี้เราจะพยายามค้นคว้าเอกสารของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) มาศึกษาเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

คำรายงานการเมือง สมัชชาครั้งที่ 4 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย สามัคคีพลังรักษาติกรประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง ต่อสู้อิกราชประชาธิปไตยที่แท้จริงถึงที่สุด 3 เมษายน 2525

5.4.1 สถานการณ์สากล

ในช่วง 20 ปีมานี้ ผลสำเร็จของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติด้านพลังงานปรมาณูและเทคโนโลยีด้านอิเล็กทรอนิกส์ คอมมิวนิสต์ได้ทำให้พลังการผลิตของโลก โดยเฉพาะคือการผลิตบางแขนงของประเทศทุนนิยมที่เจริญแล้วได้พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง ปรากฏการณ์เฟื่องฟูบางด้านนี้ ดูคล้ายกับว่าระบอบทุนนิยมผูกขาดยังมีพลังที่จะยืนยงคงอยู่ต่อไป แต่อย่างไรก็ดีตั้งแต่ปี 1973 เป็นต้นมา ความขัดแย้งต่างๆ ของโลกทุนนิยมก็ได้พัฒนาขยายตัวเพิ่มขึ้น วิกฤตต่างๆ ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและแก้ไขไม่ตกกระแสนการต่อสู้ของผู้ใช้แรงงานขยายตัว นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประชาชาติที่ถูกกดขี่ต่อสู้ช่วงชิงเอกราชทางการเมืองได้มากขึ้นทุกที และยังคงต่อสู้คัดค้านลัทธิล่าเมืองได้อ่างเด็ดเดี่ยวต่อไป การต่อสู้เพื่อสังคมนิยมก็ขยายตัวเช่นเดียวกัน

ปัจจุบันพัฒนาการของสถานการณ์โลกยังเกิดจากการขัดแย้งพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ความขัดแย้งระหว่างจักรพรรดินิยมกับประเทศเมืองขึ้นกิ่งเมืองขึ้น ความขัดแย้งระหว่างจักรพรรดินิยมกับประเทศสังคมนิยม ขณะนี้ยุคของเรายังคงเป็นยุคจักรพรรดินิยมและการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพเป็นยุคแห่งการพังทลายของระบบเมืองขึ้นและชัยชนะแห่งการต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยและสังคมนิยม

5.4.1.1 ลักษณะพิเศษของสถานการณ์โลกปัจจุบัน

1) วิกฤตเศรษฐกิจของโลกทุนนิยมหนักหน่วงรุนแรงขึ้น ปัจจุบันเศรษฐกิจของโลกทุนนิยมตกอยู่ในภาวะซบเซามีแต่ทรงกับทรุด ไม่สามารถฟื้นตัวเป็นระยะเวลาานาน วิกฤตเงินตราและภาวะเงินเฟ้อ รุนแรงขึ้นเศรษฐกิจการคลังทรุดหนักลงบวกกับ “วิกฤตพลังงาน” ซ้ำเติมเข้าอีก ประเทศทุนนิยมเหล่านี้ต้องเผชิญกับความขัดแย้งพื้นฐานของระบอบทุนนิยมที่แก้ไขไม่ตก

เมื่อเงินเพื่อ ค่าครองชีพ ค่าแรงต่ำ โรงงานต้องหยุดกิจการหรือลดการผลิตลง จำนวนคนว่างงาน และกึ่งว่างงานเพิ่มขึ้น ประชาชนผู้ใช้แรงงานจึงต้องประสบความเดือนร้อน

วิกฤตเศรษฐกิจของ โลกทุนนิยมครั้งนี้แม้จะมีความสลับซับซ้อน แตกต่างกับวิกฤตทั่วไปที่นำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ในอดีต แต่ขอบเขตและระดับความรุนแรงในการแย่งชิงแหล่งวัตถุดิบ พลังงานตลาดและเขตอิทธิพลของกลุ่มทุนผูกขาดสากลก็นับความทวีความดุเดือดแหลมคมยิ่งกว่าระยะใดๆ ที่ผ่านมา นักล่าเมืองขึ้นทั้งใหม่และเก่าปัจจุบันต่างได้ใช้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ได้เปรียบเชิงความเหนือกว่ามาผ่อนคลาวยกวิกฤตภายในของตน โยนภาระวิกฤตนี้ไปให้ผู้อื่นโดยเฉพาะประเทศโลกที่ 3 ทำให้ประชาชนประเทศโลกที่ 3 ส่วนใหญ่ต้องประสบกับความทุกข์ยากเดือดร้อนแสนสาหัส เกิดการปฏิวัติรัฐประหารอันสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างกลุ่มพลังต่างๆ ภายในหมู่ชนชั้นปกครองที่ต่างมีจักรพรรดินิยมหนุนหลัง และระหว่างกลุ่มปกครองที่จักรพรรดินิยมอยู่เบื้องหลังกับประชาชน นับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา สงครามภายในและสงครามในภูมิภาคได้ปะทุขึ้นที่นั่นที่นี่ยังต่อเนื่อง

2) ความขัดแย้งพื้นฐานของโลกดำเนินไปอย่างแหลมคมและสลับซับซ้อน ขณะเดียวกันการต่อสู้ของประชาชนที่ถูกกดขี่ก็ขยายตัวอย่างกว้างขวาง การขยายตัวของความขัดแย้งพื้นฐานของโลกได้ส่งผลกระทบต่อประเทศและกลุ่มพลังต่างๆ ในโลกมีการแยกตัวและรวมตัวปรับกำลังกันใหม่ จนประกอบเป็นกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจ การเมือง การทหารจำนวนมากที่ต่อสู้ขัดแย้งกีดกัน ผลักไส และถ่วงดุลกันสลับซับซ้อน ความขัดแย้งที่แหลมคมและเป็นอันตรายประการหนึ่งของโลกขณะนี้ คือ ความขัดแย้งระหว่างอเมริกากับโซเวียต ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามแข่งขันกันสร้างและติดตั้งอาวุธมหาประลัย แย่งชิงเขตอิทธิพลและผลประโยชน์กันสุดเหวี่ยงในขอบเขตทั่วโลก สร้างความตึงเครียดอยู่มิได้ขาด ความขัดแย้งระหว่างประเทศจักรพรรดินิยมอื่นๆ ลดระดับลงบ้างแต่ก็มีได้หมดไปหากยังแสดงออกในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ แย่งชิงตลาดโลกและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

ภายในประเทศจักรพรรดินิยมเอง ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นผู้ใช้แรงงานก็มีแนวโน้มสูงขึ้น แม้ว่าการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการผูกขาดตลาดโลก การขีดรีดและปล้นสะดมแบบใหม่ๆ จะทำให้กลุ่มทุนผูกขาดสากลกอบโกยกำไรได้มหาศาล และสามารถอาศัยระบบรัฐสวัสดิการ การปฏิรูปและการผ่อนคลาบบางอย่างมาฉวยผลลวงผู้ใช้แรงงานซึ่งอาจชะลอสถานการณ์ปฏิวัติได้ในระยะหนึ่ง แต่ก็ไม่อาจดับมอดการเคลื่อนไหวต่อสู้ปฏิวัติของประชาชนในประเทศลงได้ การชุมนุมเดินขบวนสำแดงกำลังเพื่อการมีงานทำ การนัดหยุดงานประท้วงเรียกร้องขอขึ้นค่าแรงงานและสวัสดิการ ตลอดจนการชุมนุมขบวนต่อต้านการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ของอเมริกาและโซเวียตในระยะที่ผ่านมาได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหลายระลอก ย่อมแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์การต่อสู้ที่สั่งสมมายาวนาน และระดับการจัดตั้งที่เข้มแข็งของชน

ชั้นคนงานในประเทศทุนนิยมได้เป็นอย่างดี หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบอบเมืองขึ้นได้สลายตัวลง ประเทศ “เอกราช” เกิดขึ้นใหม่ร่วมร้อยประเทศเหล่านี้แม้มีประชาธิปไตยทางการเมือง แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เป็นอิสระทางเศรษฐกิจหลายประเทศยังถูกประเทศเมืองแม่เดิมครอบงำ ความขัดแย้งจึงยังคงดำรงอยู่ อเมริกาพยายามรักษาอิทธิพลของตนและเข้าแทรกแซงครอบงำ ปล้นสะดมในประเทศโลกที่ 3 อย่างไม่ลดละ ส่วนโซเวียตก็พยายามแทรกแซงแผ่อิทธิพลเข้าไปอย่างเต็มที่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ประเทศโลกที่ 3 ส่วนใหญ่คัดค้านลัทธิล่าเมืองขึ้นทั้งเก่าและใหม่ ต้องการสู้เพื่อประเทศเป็นอิสระ และมีเอกราชอย่างแท้จริงประเทศส่วนหนึ่งคัดค้านอเมริกาและโซเวียต ส่วนหนึ่งอาศัยฝ่ายหนึ่งมาคัดค้านอีกฝ่ายหนึ่งมาคัดค้านอีกฝ่ายหนึ่ง อีกส่วนใช้ความขัดแย้งอิทธิพลของอเมริกาและโซเวียตของกลุ่มประเทศโลกที่ 3 ทำให้ความขัดแย้งระหว่างอเมริกาและโซเวียตกับประชาชาติประเทศต่างๆ ในกลุ่มนี้แหลมคมมากขึ้น และได้กลายเป็นความขัดแย้งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโลก โดยอเมริกาและโซเวียตต้องการครอบงำ อีกฝ่ายหนึ่งต่อต้านการครอบงำ การต่อสู้กับจักรวรรดินิยมและกลุ่มปกครองปฏิกิริยาด้วยรูปการต่างๆ ของประชาชนและประชาชาติที่ถูกกดขี่ในโลกที่ 3 นับวันขยายตัวไปอย่างกว้างขวางประชาชนบางประเทศได้ดำเนินการต่อสู้โดยใช้อาวุธอย่างดุเดือด เช่น นามิเบีย เอลซัลวาดอร์ ปาเลสไตน์ อัฟกานิสถาน กัมพูชา พม่า ตลอดจนไทยและบางประเทศในกลุ่มอาเซียน ฯลฯ

ส่วนความขัดแย้งระหว่างจักรวรรดินิยมกับสังคมนิยมในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตั้งแต่ช่วงปี 1956 โดยเฉพาะหลังปี 1968 เป็นต้นมา การมุ่งครอบงำประเทศสังคมนิยมอื่นๆ ของกลุ่มโซเวียตได้ส่งผลให้ค่ายสังคมนิยมสลายตัว ความขัดแย้งระหว่างจักรวรรดินิยมกับสังคมนิยมจึงไม่ได้แสดงออกในลักษณะค่ายต่อค่ายอีกต่อไป ประเทศสังคมนิยมบางประเทศคัดค้านอเมริกา บางประเทศคัดค้านทั้งอเมริกาและโซเวียต หรือใช้ความขัดแย้งของอเมริกาและโซเวียตให้เป็นประโยชน์

3) ปัญหาวิกฤตศรัทธา ความขัดแย้งและการแปรเปลี่ยนในประเทศสังคมนิยม ความผันผวนปั่นป่วนของโลกแม้จะก่อให้เกิดความสับสนซับซ้อนของสถานการณ์ในปัจจุบัน แต่กระแสหลักของโลกอยู่ที่การต่อสู้เพื่อรักษาอิทธิพลของจักรวรรดินิยมกับการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศชาติที่ถูกกดขี่ และเพื่อดำรงรักษาระบอบทุนนิยมของจักรวรรดินิยมกับการปฏิวัติสังคมนิยมของชนชั้นกรรมาชีพ แม้ทุนผูกขาดจักรวรรดินิยมจะมีลักษณะสาถกยิ่งขึ้น พลังการผลิตวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีพัฒนาก้าวหน้าไปไม่น้อย แต่ประชาชนผู้ใช้แรงงานต้องเผชิญกับความว่างงาน ความอดอยากหิวโหย ภาวะสังคมเสื่อมทรามวุ่นวาย ความคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และการเมืองชนิดต่างๆ ของชนชั้นนายทุนประสบความล้มเหลว ไม่สามารถแก้ปัญหาวิกฤตของระบบทุนนิยมได้ ปัญหานักวิชาการจึงหันมาค้นคว้าแสวงหาคำตอบของลัทธิมาร์กซ์ และทฤษฎีสังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์กันมากขึ้น ปัจจุบันคำสอนของลัทธิมาร์กซ์ ทฤษฎีการปฏิวัติสังคมนิยมของชนชั้น

กรรมาชีพแพร่หลายมากขึ้นในภาวะแวดล้อมของโลก ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมนิยม ระบบสังคมนิยมยังเป็นสิ่งใหม่ที่เยาว์วัย การสร้างสรรค์ยังขาดบทเรียนความชัดเจนที่สมบูรณ์ โดยทั่วไปยังไม่สามารถแสดงความกล้าเถียงในการพัฒนาเศรษฐกิจ และยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างเต็มที่ กระทั่งยังมีจุดอ่อนข้อบกพร่องและความผิดพลาดบางอย่าง เป็นที่ทราบกันดีว่าขบวนการคอมมิวนิสต์สากลซึ่งเคยเป็นเอกภาพกันมาก่อน ในช่วง 20 ปีมานี้ โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1956-1964 และในระยะต่อมา ได้มีการโต้แย้งในปัญหายุทธศาสตร์ยุทธวิธีของการปฏิวัติ ในการนี้พรรคใหญ่ที่อาศัยเกียรติภูมิของพรรคที่เลนิน สตาลิน สร้างขึ้นนั้นได้ละเมิดหลักการเสมอภาคและเคารพซึ่งกันและกันของลัทธิมาร์กซ์ บีบบังคับให้พรรคและประเทศอื่นขึ้นต่อการบงการของตนก่อนความแตกต่างในขบวนการคอมมิวนิสต์สากลกระทั่งใช้สนับสนุนการใช้กำลังทหารเข้าล้มล้างอริปไตยของประเทศอื่น เป็นต้น

นอกจากนั้นการกำเนิดนโยบายที่ผิดพลาดบางอย่างในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจของประเทศและสนใจชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไม่พอ การขาดประชาธิปไตยทางการเมือง การห่างเหินมวลชนของกลุ่มผู้นำจนตกอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มยุโรปตะวันออกที่เกิดสภาพขาดแคลนธัญญาหาร หนี้สินต่างประเทศเพิ่มพูนขึ้น ปริมาณสินค้าไม่พอสนองของแพง ทำให้ประชาชนผณีกำลังขึ้นมาต่อสู้เพื่อปากท้อง เพื่อสิทธิอันชอบธรรมต่างๆ และคัดค้านฝ่ายปกครองตลอดจนการครอบงำของโซเวียต วิกฤตการณ์ในโปแลนด์ เป็นตัวอย่างที่แสดงออกอย่างรวมศูนย์ที่สุดของปัญหาในกลุ่มนี้ ทางเอเชียก็มีตัวอย่าง เช่น เวียดนาม ซึ่งเคยเป็นเกียรติภูมิสูงในการต่อต้านจักรวรรดินิยมผู้รุกราน แต่หลังจากได้รับชัยชนะและรวมประเทศสำเร็จแล้ว ผู้กุมอำนาจเวียดนามได้ส่งทหารเข้าครอบครองลาวและรุกรานกัมพูชาภายใต้การสนับสนุนของโซเวียต อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิของอดีตประธาน โฮจิมินห์และประชาชนเวียดนาม ทำลายภาพพจน์ที่ดีงามของลัทธิคอมมิวนิสต์

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีเกียรติภูมิสูงได้เกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น การปฏิวัติใหญ่ทางวัฒนธรรม ความสับสนยุ่งยากทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมนิมีปัญหาจำนวนมากที่จะต้องแก้ไขและปรับปรุงในเวลาต่อมา

พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาในระยะที่ผ่านมาก็ได้ดำเนินนโยบายผิดพลาดเอียง “ซ้าย” ในหลายด้าน แม้ภายหลังจะสำรวจตนเองและได้พยายามแก้กระทั้งต่อมาได้ประกาศยุบพรรค แต่ก็ยังถูกพวกจักรวรรดินิยมรวมทั้งกลุ่มโซเวียต-เวียดนามนำไปขยายความและโหมการโฆษณาโจมตีเป็นการใหญ่อยู่ไม่ขาด

การแตกแยกของขบวนการคอมมิวนิสต์สากลโดยเฉพาะการแปรเปลี่ยนของโซเวียตของสามประเทศอินโดจีนและเหตุการณ์ในประเทศจีน รวมทั้งจุดอ่อนข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดที่ดำรงอยู่ในพรรคและการสร้างสรรค์ประเทศของพรรคที่ได้อำนาจรัฐ

จำนวนหนึ่ง ตลอดจนการโหมโฆษณาโจมตีของพวกปฏิปักษ์ปฏิวัติทั้งภายในและภายนอกประเทศ ก่อให้เกิด “วิกฤตศรัทธา” ต่อประเทศสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์

5.4.1.2 ปัญหา “วิกฤตศรัทธา”

1) ทฤษฎีลัทธิมาร์กซ์ ว่าด้วยระยะผ่านจากทุนนิยมไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ชี้ว่า ระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยมใครจะชนะยังเป็นช่วงประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ที่ดุเดือดและยาวนานระยะหนึ่ง กล่าวในความหมายก็คือ พรรคได้อำนาจรัฐแล้วหากยึดกุมหลักการลัทธิมาร์กซ์ประสานกับสภาพความเป็นจริงของประเทศตนไม่พอหรือทำตามสูตรของประเทศอื่น ก็อาจดำเนินนโยบายบางอย่างบกพร่องผิดพลาดทำให้การสร้างสรรค์ประเทศเกิดอุปสรรค หรือไม่สามารถบรรลุการสร้างสังคมนิยมอย่างแท้จริงได้

2) การสร้างสังคมนิยมในภาวะแวดล้อมของแรงบีบอิทธิพลทุนนิยมสากล ตลอดจนอิทธิพลด้านรูปการจิตสำนึกของชนชั้นขูดรีดที่ถูกโค่นไป ยังตกทอดอยู่ในสังคมเป็นเวลายาวนาน อิทธิพลปฏิกริยาจากภายนอกและภายในประเทศย่อมส่งผลกระทบ ทำให้บางพรรครับแนวทางและความคิดจิตสำนึกของชนชั้นอื่น ไปชี้นำการสร้างสรรค์และการดำเนินนโยบายของตน ทำให้เกิดความผิดพลาดสร้างความเสียหายอย่างหนักให้แก่ขบวนการคอมมิวนิสต์สากลได้

3) ประชาชนและประชาชาติที่ถูกกดขี่ทั่วโลกที่ไม่พอใจกับระบบสังคมนิยมเก่าได้ฝากความหวังไว้กับระบบใหม่แห่งสังคมนิยมอย่างสูง แต่เมื่อความจริงปรากฏว่าประเทศสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ก็มีจุดอ่อนข้อบกพร่องดำรงอยู่ไม่น้อย กระทั่งบางพรรคบางประเทศกลับดำเนินนโยบายที่ไม่ต่างอะไรกับจักรพรรดินิยม ย่อมทำให้คนทั่วไปไม่สามารถเข้าใจและเกิดหักมุมทางความคิดอย่างที่เรียกว่า “วิกฤตศรัทธา” ต่อประเทศสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ดังที่กล่าวมา

เราเชื่อว่า พรรคลัทธิมาร์กซ์ ที่แท้จริงและพลังประชาชนผู้ก้าวหน้าทั้งหมด ย่อมจะสรุปบทเรียนแก้ไขข้อบกพร่องท่ามกลางการต่อสู้ปฏิวัติและการสร้างสรรค์ของตนเอง ยืนหยัดในหลักการลัทธิมาร์กซ์และหนทางสังคมนิยม กำหนดนโยบายและเข็มมุ่งให้สอดคล้องกับสภาพของตน และเมื่อผ่านการปฏิบัติที่เป็นจริงของแต่ละพรรคแต่ละประเทศแล้ว ก็จะทำให้สังคมนิยมของลัทธิมาร์กซ์ ได้รับการพิสูจน์ความถูกต้องแจ่มชัดยิ่งขึ้น ระบบสังคมนิยมซึ่งสอดคล้องกับกฎการพัฒนาของประวัติศาสตร์และสามารถแสดงความกล้าเลี้ยวอย่างเต็มที่ ทำให้ขบวนการคอมมิวนิสต์สากล เป็นเอกภาพบนพื้นฐานลัทธิมาร์กซ์และสากลนิยมชนชั้นกรรมาชีพ ผลักดันกระแสการปฏิวัติโลกให้รุกคืบก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง

5.4.1.3 แนวโน้มสถานการณ์สากล

วิกฤติทางเศรษฐกิจ การเมือง ทำให้การชิงเขตอิทธิพลผลประโยชน์ระหว่างอเมริกากับโซเวียตรุนแรงขึ้น ขณะนี้การแข่งขันสร้างอาวุธมหาประลัยและการติด

ตั้งอาวรุณิวเคลียร์ขนาดกลางในยุโรประหว่างอเมริกากับโซเวียตเป็นไปอย่างคึกคัก จักรพรรดินิยมอเมริกาและโซเวียตได้พยายามทำให้เศรษฐกิจของตนเป็นแบบทหาร ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มงบประมาณเตรียมสงครามล้ำค้ำกำลังซ้อมรบอวดแสนยานุภาพข่มขู่คุกคามกันตลอดเวลา สร้างความตึงเครียดอยู่มิได้ขาด ทำให้อันตรายของสงครามโลกครั้งใหม่เพิ่มขึ้น โดยทั่วไปโซเวียตเป็นฝ่ายรุก อเมริกาเป็นฝ่ายรับแต่อเมริกาก็พยายามปรับกำลังตั้งกลุ่มตะวันตก โลกที่สามสกัดกันและตอบโต้การรุกของโซเวียต สิ่งที่มาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็คือ แนวโน้มที่กระแสนการต่อสู้คัดค้านสงครามโลกครั้งใหม่ คัดค้านสงครามนิวเคลียร์ของประชาชนที่รักสันติภาพในประเทศต่างสูงขึ้น

สถานการณ์ที่โลกทุนนิยมเผชิญวิกฤตทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหารจนตกอยู่ในสภาพทรงกับทรุด รวมทั้งการผลัดภาระวิกฤตให้แก่ประเทศโลกที่สาม ย่อมจะทำให้ประชาชนและประชาชาติที่ถูกกดขี่ทั่วโลกลุกขึ้นคัดค้านลัทธิล่าเมืองขึ้นทั้งเก่าและใหม่ คัดค้านการกดขี่คุกคามครอบงำและรุกรานคัดค้านสงครามที่ไม่เป็นธรรม ต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตย ความเป็นธรรมและสังคมนิยมอย่างเด็ดเดี่ยวต่อไป

5.4.2 สถานการณ์ภายในประเทศ

ผลพวงจากการเปิดประเทศต้อนรับการลงทุนจากกลุ่มทุนผูกขาดต่างชาติ ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ผลแห่งการดำเนินนโยบายรับใช้จักรพรรดินิยมอเมริกา นายทุนใหญ่ เจ้าที่ดินใหญ่กอบโกยโก่งเงิน กดขี่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของรัฐบาลปฎิบัติและผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก ตลอดจนผลลัพท์จากการทุ่มเทกำลังคนในการปราบปรามกองกำลังอาวุธของประชาชนอย่างต่อเนื่องมาเกือบ 17 ปี ได้ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเสื่อมทรุดลงอย่างรวดเร็ว ประชาชนต้องประสบความเดือดร้อนทุกข์ยากหนักขึ้นทุกทีและกำลังต่อสู้ดิ้นรนหาทางออกด้วยรูปแบบวิธีการต่างๆ

5.4.2.1 ลักษณะพิเศษขอสถานการณ์ในประเทศ

1) ชนชั้นปกครองปฎิบัติการ นับวันยากลำบากยิ่งขึ้นในการรักษาอำนาจการปกครองของตน 20 กว่าปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจทุนนิยมโดยเฉพาะทุนผูกขาดต่างชาติและทุนนิยมขุนนางนายหน้าในสังคมไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นค่อนข้างรวดเร็ว ทำให้เห็นไปว่า เศรษฐกิจของประเทศไทยได้เฟื่องฟูขึ้น แต่จากผลแห่งกรกอบโกยปล้นสะดมของทุนผูกขาดจักรพรรดินิยมและชนชั้นนายทุนใหญ่ เจ้าที่ดินใหญ่กับผลกระทบของวิกฤติทุนนิยมแห่งโลก ทำให้เศรษฐกิจการคลังของประเทศเสื่อมทรุด เกิดภาวะเงินเฟ้อ ของแพง รายได้ประชาตกต่ำ หนี้สินของประเทศเพิ่มมากขึ้น ประชาชนผู้ใช้แรงงานต้องเผชิญกับความทุกข์ยากเดือดร้อนกับทวีขึ้นทุกวัน

กลุ่มปกครองปฎิบัติการได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อผ่อนคลายความไม่พอใจของประชาชน รักษาการปกครองระบอบปฎิบัติการของตนให้ยืนยาวต่อไป ในด้านเศรษฐกิจพวกเขาประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ประกาศโครงการพยุงราคาพืชผลทางเกษตร

นโยบายปฏิรูปที่ดิน โครงการผันเงินสู่ชนบท โครงการปีเกษตรกร แผนพัฒนาเขตชนบทยากจน ฯลฯ ในด้านการเมืองมีการเปลี่ยนตัวระหว่างขุนศึกกับขุนนางขึ้นเป็นรัฐบาล มีการร่วมมือกันระหว่างนายทุนใหญ่ เจ้าที่ดินใหญ่ กลุ่มต่างๆ พรรคต่างๆ ในระยะหลังๆ ได้มีการดึงเอานักวิชาการ และนักการเมืองฝ่ายเสรีนิยมมาร่วมในคณะรัฐบาลมากขึ้น มีการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองระหว่างฟิสิกส์กับประชาธิปไตยจอมปลอม โดยเฉพาะที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” เมื่อเห็นว่าใช้รูปแบบไปไม่รอดก็หันมา “ปฏิวัติรัฐประหาร” ใช้ฟิสิกส์อีก มาตรการและโครงการแก้ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองและสังคมต่างๆ ของกลุ่มปกครองที่รับใช้ผลประโยชน์พันธมิตรปฏิกริยาทั้ง 3 (จักรพรรดินิยม ทุนนิยมขุนนาง นายหน้าศักดินานิยม) นั้นล้วนไม่สามารถแก้ปัญหาเอกราช ประชาธิปไตยความเป็นธรรมในสังคมของประเทศชาติและประชาชนที่เป็นปมเงื่อนให้ตกไปได้ ความขัดแย้งแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์ภายในหมู่ชนชั้นปกครองก็นับวันยิ่งดุเดือดรุนแรง ประชาชนได้เข้าใจสาเหตุแท้ของกลุ่มปกครองปฏิกริยาชัดเจนยิ่งขึ้นและต่างเอือมระอาต่อระบอบการปกครองปฏิกริยามากขึ้นทุกที กลุ่มปกครองปฏิกริยาไม่ว่ากลุ่มใดก็ตามที่ขึ้นมาเป็นรัฐบาลล้วนเผชิญกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจปกครองของตนให้มั่นคงและยืนยาวต่อไป

2) ประชาชนไทยมีประสบการณ์การต่อสู้มากขึ้น ต้องการการเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหวต่อสู้มากขึ้นมิได้ขาด 20 ปีที่ผ่านมาประชาชนไทยมีประสบการณ์การต่อสู้กับชนชั้นปกครองปฏิกริยาเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตน ความเป็นธรรมทางสังคม ลัทธิประชาธิปไตยทางการเมือง และต่อต้านการแทรกแซงครอบงำและป้อนสะดมของจักรพรรดินิยม โดยเฉพาะอเมริกามากขึ้นตามลำดับ ผลสะท้อนจากแบบอย่างการต่อสู้ขององค์กรประชาชนที่ต่อต้านคัดค้านการปราบปรามหลอกลวงของฝ่ายปกครองปฏิกริยาในต่างประเทศ ผลสะท้อนจากการต่อสู้ที่รักชาติ รักประชาธิปไตยของประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในชนบทและการเคลื่อนไหวต่อสู้ด้วยรูปการอื่นๆ ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) รวมทั้งได้เห็นความเสื่อมโทรมเน่าเฟะของระบอบการปกครองปฏิกริยาที่กดขี่ขูดรีดประชาชนอย่างชั่วร้าย อันเป็นต้นตอที่สร้างความทุกข์ยากเดือดร้อนแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนไทยต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมปัจจุบันให้มีเอกราช ประชาธิปไตยและเจริญรุ่งเรือง การเคลื่อนไหวรักชาติ รักประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมของ “ขบวนการ 14 ตุลา” ที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งนักเรียนนิสิตนักศึกษา ปัญญาชนเป็นหัวหอก การเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ที่เพิ่มค่าจ้างแรงงาน และสวัสดิการ ตลอดจนเรียกร้องสิทธิจัดตั้งสหภาพ สิทธินัดหยุดงาน และสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของขบวนการกรรมกร ลูกจ้างพนักงาน นายทุนน้อยและผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ การเคลื่อนไหวให้ประกันราคาพืชผล ลดค่าเช่าที่ดิน คัดค้านอิทธิพลเถื่อนต่างๆ ในท้องถิ่นของขบวนการชาวนา ชาวไร่และเกษตรกรอื่นๆ ได้ผนึกกันเข้าเป็น “พลัง 3 ประสาน” ที่เติบโตใหญ่เข้มแข็งจนศัตรูหวาดหวั่น ภายหลัง “กรณีนองเลือด 6 ตุลาคม 2519” ขบวนการรักชาติรักประชาธิปไตยของ

ประชาชนก็ได้รับบทเรียนที่มีค่ายิ่งในการเคลื่อนไหวต่อสู้ในเขตปกครองปฏิบัติกรด้วยรูปการต่างๆ มิได้ขาด การเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อแก้ไขความทุกข์ยากเดือดร้อนและเรียกร้องสิทธิประชาธิปไตยของกรรมกร เกษตรกร และประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตย รักความเป็นธรรมยังดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และนับวันจะคุ่เดือดร้อนแรงยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันกระแสต่อสู้ด้วยอาวุธของประชาชนในชนบทก็ยั่งยืนหยัดตอได้รุกโจมตีศัตรู การต่อสู้ปฏิวัติเพื่อเอกราชประชาธิปไตยและสังคมที่ดีกว่าของประชาชนไทย จะต้องก้าวรุดหน้าและขยายตัวไป

3) พลังปฏิวัติเติบโตใหญ่ขึ้น ได้เผชิญปัญหาอุปสรรค กำลังปรับ ขบวนการให้เข้มแข็งเพื่อก้าวรุดหน้าต่อไป ในระยะ 20 ปีมานี้กล่าวโดยส่วนรวมแล้วพลังปฏิวัติของประชาชนได้ฟันฝ่าอุปสรรคและความยากลำบากนานัปการ พัฒนาเข้มแข็งเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นลำดับ ท่ามกลางการต่อสู้ที่คุ่เดือดอาเป็นเอาตายกับศัตรูของประเทศชาติและประชาชน การต่อสู้ของกรรมกร เกษตรกร นายทุนน้อยที่เริ่มต้นจากการเรียกร้องปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ พัฒนาไปสู่การเรียกร้องสิทธิทางการเมือง การต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาปัญญาชนเพื่อเสรีภาพทางวิชาการ ความเป็นธรรมของสังคม สิทธิประชาธิปไตยของประชาชนและเอกราชของประเทศชาติและการต่อสู้ของกลุ่มพลังการเมืองต่างๆ ที่รักชาติรักประชาธิปไตยได้กลายเป็นพลังทางการเมืองที่สามารถกระหน่ำชนชั้นปกครองอย่างมีพลัง พลังการเมืองเหล่านี้ยังมีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ซึ่งยืนหยัดปฏิวัติเพื่อเอกราชของประชาธิปไตยและความกินอยู่ดีของประชาชนตลอดมา เป็นพลังสำคัญพลังหนึ่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) มีการจัดตั้งที่เข้มแข็ง มีกองทัพ มีฐานที่มั่น มีมวลชนแนวร่วมทั้งในชนบท ในเมือง และมิตรทางสากลสนับสนุน เมื่อพลังการเมืองเหล่านี้ประสานการต่อสู้เข้าอย่างสนิทแน่นแฟ้นก็ได้คุกคามฐานะของกลุ่มกุมอำนาจปกครองปฏิบัติกรอย่างหนักหน่วง

ขณะที่สถานการณ์ภายในประเทศไม่เป็นผลดีต่อกลุ่มปกครองปฏิบัติกร ภายในหมู่พวกเขา กำลังขัดแย้งแตกแยกกันมากขึ้นและประชาชนวงการต่างๆ กำลังประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนอย่างหนัก ขบวนการปฏิวัติของเราก็ได้รับผลกระทบอย่างแรงจากสถานการณ์สากล โดยเฉพาะการผันแปรในประเทศอินโดจีนและปัญหา “วิกฤตศรัทธา” ที่ส่งผลเข้ามาชนชั้นปกครองได้กุมโอกาสดำเนินแผนปราบปรามประสานกับแผนประชาธิปไตยจอมปลอม แผนคืนสู่เหย้า แผน 66/23 แผนปราบป่าก่อนเมือง เพื่อแยกสลายทำลายการปฏิวัติอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เองก็มีจุดอ่อนข้อบกพร่องอยู่ไม่น้อย กระทั่งดำเนินนโยบายโน้มเอียงบางประการ ส่งผลสะท้อนให้นักศึกษาปัญญาชน มิตรในองค์กรแนวร่วมและสหภาพพื้นฐานจำนวนหนึ่งแยกตัวออกไป แม้ว่าแนวทางนโยบายทั่วไปและการจัดการปัญหาจำนวนมากของพรรคถูกต้อง แต่การปฏิบัตินโยบายและยุทธวิธีจำนวนหนึ่งในช่วงเวลาที่แน่นอน มีความผิดพลาดไม่ยึดหยุ่นพลิกแพลงและไม่ทันการ ทั้งนี้เนื่องจากเรายังขาดการติดตามและคาดการณ์อย่างต่อเนื่อง

เนื่อง สํารวจค้นคว้าปัญหาด้านต่างๆ ยังไม่ลึกและรอบด้านพอ ท่วงทำนองการศึกษาและการทำงาน บางส่วนยังเป็นลัทธิอัตวิสัยที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ซึ่งมีทั้งประสบการณ์นิยมและลัทธิคัมภีร์ การดำเนินระบอบประชาธิปไตยโดยรวมศูนย์ภายในพรรคก็มีความเอนเอียง ฝ่ายนำหนักไปทางด้านรวม ศูนย์ ขยายประชาธิปไตยและเดินแนวทางมวลชนไม่เพียงพอ อีกทั้งเงื่อนไขภาวะวิสัยของการต่อสู้ ในภาวะสงคราม ศัตรูปิดล้อม การติดต่อสื่อสารติดขัดหรือล่าช้าก็มีส่วนทำให้การจัดการปัญหาของเราในบางช่วงไม่ทันสถานการณ์ เหล่านี้ทำให้ภายในขบวนการของเราเกิดความสับสนปั่นป่วนและเสียหายในระดับหนึ่ง

ความเรียกร้องต้องการสถานการณ์ ความรับผิดชอบต่อการปฏิวัติประชาชน ผลักดันให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ต้องเร่งปรับขบวนการ แก้ไขจุดอ่อน ข้อบกพร่องอย่างจริงจัง ขยายความร่วมมือและสามัคคีกับพลังฝ่ายต่างๆ ที่ต่อสู้เพื่อเอกราช ประชาธิปไตยให้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไป

5.4.2.2 แนวโน้มของสถานการณ์ภายในประเทศ

แม้ว่ารัฐบาลเปรมจะพยายามโหมการโฆษณาถึง “ผลงานที่โชติช่วง ชัชวาล” ต่างๆ นานา ใช้กลลวงประชาธิปไตยครึ่งใบ มามอมเมาประชาชน กระทั่งใช้การข่มขู่ คุกคามและปราบปรามประชาชน เพื่อหวังรักษาอำนาจปกครองปฏิกิริยาที่รับใช้ผลประโยชน์ของ จักรพรรดินิยม นายทุนใหญ่ เจ้าที่ดินใหญ่ให้ยืนยาวต่อไป แต่แนวโน้มของสถานการณ์ไม่ได้เป็นไปตามเจตจำนงของกลุ่มปกครองปฏิกิริยา กล่าวคือ

1) ความตกต่ำทางเศรษฐกิจ จะนำไปสู่ความยุ่งยากทางการเมือง ผลกระทบจากวิกฤตโลกทุนนิยมและความเสื่อมทรุดของเศรษฐกิจภายในประเทศที่เกิดจากนโยบาย กับใช้ทุนผูกขาดต่างชาติ นายทุนใหญ่ เจ้าที่ดินใหญ่ รวมทั้งการทุ่มงบประมาณจำนวนมหาศาล ปราบปรามประชาชนของรัฐบาล ปฏิกิริยาทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ทุกข์ยากเดือดร้อน การต่อสู้เพื่อ สิทธิผลประโยชน์ ความเป็นธรรมตลอดจนปัญหาเอกราชประชาธิปไตยของประชาชนผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มพลังต่างๆ จะปะทุขึ้นอย่างต่อเนื่อง และลุกลามขยายตัวซึ่งจะเป็นผลผลักดันให้เกิดวิกฤตทางการเมืองที่ลึกซึ้งต่อไป

2) ความขัดแย้งภายในชนชั้นปกครอง การแย่งชิงผลประโยชน์ และอำนาจอิทธิพล การเคลื่อนไหวโคล่นล้มกันทั้งในและนอกสภา และแผนการใช้กำลังทหารทำรัฐประหารชิงอำนาจกันเป็นเรื่องที่ได้เกิดขึ้นและยังจะเกิดขึ้นต่อไปอีก

3) ภาวะเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของไทยที่ตกอยู่ภายใต้เผด็จการอำนาจทางการเมืองและการผูกขาดทางเศรษฐกิจร่วมกันของอิทธิพลจักรพรรดินิยม ทุนนิยมขุนนางนายหน้าและศักดินานิยมที่มีรัฐบาลปฏิกิริยาเป็นตัวแทน การหวังให้การปกครองของไทยพัฒนา ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยผ่านการปฏิรูปของกลุ่มอำนาจปกครองปฏิกิริยานั้นเป็น

สิ่งที่เป็นไปได้ “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” เป็นเพียงกลอุบายตบตาหลอกลวงตามแผน “ปราบป่า
 ผ่อนเมือง” เพื่อมุ่งแยกสลายการต่อสู้ด้วยอาวุธของประชาชนในชนบท ขณะเดียวกันก็เพื่อผ่อนคลาย
 แรงต่อต้านคัดค้านของกลุ่มพลังประชาธิปไตยต่างๆ ในเมือง ตราบใดที่การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของ
 ประชาชนในชนบทยังยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีพลัง กลุ่มกุมอำนาจปกครองปฏิกิริยาที่อาจดำเนินมาตร
 การแบบประชาธิปไตยจอมปลอมที่พลิกแพลงสลับซับซ้อนอ่อนโยนยิ่งขึ้น เราจึงต้องเตรียมรับ
 มือและเปิดโปงแผนของศัตรูอย่างทันการ ควบคู่ไปกับการช่วงชิงโอกาสและเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นไป
 ได้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหวรักชาติรักประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมอย่างเต็มที่
 อย่างไม่รีไร แต่ประชาชนชั้นปกครองจะดำเนินนโยบายประชาธิปไตยจอมปลอม หรือ “ปราบป่าผอน
 เมือง” ในขณะนี้ แต่ภัยเผด็จการของพันธมิตรปฏิวัติทั้ง 3 ยังคงดำรงอยู่จะประมาทมิหนามิได้
 พวกเขาไม่เพียงแต่คุกคามข่มขู่และเก็บเจีบบ ผู้รักชาติรักประชาธิปไตยเท่านั้น ยังพร้อมที่จะเอา
 ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์กลับมาใช้อีก หากการเคลื่อนไหวของประชาชนคุกคามผลประโยชน์พื้น
 ฐานของเขา การคัดค้านการกดขี่การผูกขาด คัดค้านเผด็จการฟาสซิสต์เรียกร้องสิทธิประชาธิปไตยจึง
 เป็นเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชน

4) นอกจากภัยของจักรวรรดินิยมอเมริกาที่แทรกแซงและครอบงำ
 ประเทศไทยแล้ว ภัยคุกคามจากต่างประเทศทางชายแดนด้านตะวันออกก็ยังคงดำรงอยู่ ตราบใดที่
 ทหารต่างชาติเรือนแสนยังไม่ได้ถอนออกไปจากกัมพูชาและลาว อันตรายที่ประเทศไทยจะถูกทหาร
 ต่างชาติรุกรานก็ไม่สิ้นสุดไป ความตึงเครียดที่เกิดจากการข่มขู่ คุกคาม การปะทะตามบริเวณชาย
 แแดนและการรุกรานประชาธิปไตยเป็นครั้งคราวของทหารต่างชาติเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก

5) ระยะเวลาอันใกล้นี้ จะเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ การต่อสู้
 ระหว่างกระบวนการปฏิวัติกับชนชั้นปกครองปฏิกิริยาจะยิ่งทวีความดุเดือดแหลมคม รัฐบาลปฏิวัติ
 จะทุ่มเทความพยายามทั้งทางการเมือง การทหาร ทั้งปราบปรามและหลอกลวงหนักมือขึ้น แม้จะมี
 ความยากลำบากอยู่เบื้องหน้า แต่เงื่อนไขที่ขบวนการปฏิวัติจะเอาชนะอุปสรรค เอาชนะศัตรูไปขยาย
 กำลังปฏิวัติ สามัคคีผู้รักชาติรักประชาธิปไตยชั้นชนต่างให้กว้างขวางยิ่งขึ้นนั้นยังมีอยู่มากมาย
 ภายใต้งานนโยบายที่ถูกต้องขอให้ขบวนการปฏิวัติได้เพิ่มการเตรียมอย่างเต็มที่ ส่งเสริมจิต
 ใจวีรชนปฏิวัติ ยืนหยัดต่อสู้อย่างทรหดอดทน ปรับขบวนการให้เข้มแข็งสันทัดในการต่อสู้ด้วยยุทธวิธีที่
 พลิกแพลงหลากหลาย อาศัยมวลชนรวมศูนย์โจมตีรัฐบาลปฏิวัติอย่างเต็มกำลังแล้วขบวนการปฏิวัติจะ
 ยังคงก้าวรูดหน้าต่อไป

5.4.3 นโยบายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

เบื้องหน้าสถานการณ์เช่นนี้ เรียกร้องให้ประชาชนผู้รักชาติรัก
 ประชาธิปไตยต้องสามัคคีกันต่อสู้เพื่อให้ประเทศชาติมีเอกราช ประชาธิปไตยและเจริญรุ่งเรือง
 ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยินดีร่วมมือกับประชาชนผู้

รักชาติรักประชาธิปไตยทุกพรรคฝ่าย โดยการต่อสู้กับศัตรูเฉพาะหน้าบนพื้นฐานที่ต่างเป็นอิสระ เคารพซึ่งกันและกันและมีทำที่ปรึกษาหารือกันอย่างเสมอภาค เพื่อร่วมมือแก้ไขปัญหาของประเทศ ชาติและประชาชนจนถึงที่สุด

5.4.3.1 นโยบายทางการเมือง

1) สามัคคีประชาชนทุกชนชั้น ทุกชนชาติ ร่วมมือกับพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองและองค์กรต่างๆ ตลอดจนบุคคลที่รักชาติ รักประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมทั้งปวง โคนรัฐบาลปฏิวัติฯ ขจัดอิทธิพลจักรพรรดินิยมอเมริกาที่ครอบงำประเทศไทย จัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยของประชาชนที่ประกอบด้วยตัวแทนพลังรักชาติรักประชาธิปไตยฝ่ายต่างๆ สร้างประเทศไทยใหม่ที่มีเอกราชประชาธิปไตยและเจริญรุ่งเรือง

2) ยกเลิกกฎหมาย ประกาศ คำสั่ง ข้อบังคับ เป็นต้น ที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพและละเมิดผลประโยชน์ของประชาชนและของประเทศชาติ ปล่อยผู้รักชาติรักประชาธิปไตยและผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับกุมคุมขังโดยมิชอบ ประกันให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์โฆษณา การชุมนุม การเดินขบวน การนัดหยุดงาน การตั้งพรรคการเมือง สหภาพแรงงาน สมาคมอาชีพและองค์กรมวลชนต่างๆ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน

3) ร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย โดยผ่านการปรึกษาหารือกันของตัวแทนพลังรักชาติ รักประชาธิปไตยฝ่ายต่างๆ กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปโดยเร็ว เพื่อจัดตั้งรัฐบาลตามวิถีทางประชาธิปไตย สมาชิกสภาผู้แทนประชาชนต้องมาจากการเลือกตั้ง ผู้มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์มีสิทธิเลือกตั้งและรับเลือกตั้ง

4) ปรับปรุงระบบบริหารของรัฐบาลประชาชนให้มีประสิทธิภาพ สามารถรับใช้ประชาชนได้อย่างแท้จริง ขจัดการฉ้อราษฎร์บังหลวง กดขี่ข่มเหงรีดไถประชาชน

5) ข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ปฏิบัติหน้าที่ให้การสนับสนุนหรือไม่ขัดขวางการต่อสู้ที่รักชาติรักประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมของประชาชนจะได้รับเกียรติจากรัฐบาลประชาธิปไตยของประชาชนและให้ปฏิบัติหน้าที่การงานตามความเหมาะสม

5.4.3.2 นโยบายทางเศรษฐกิจ

1) ยกเลิกผูกขาดของทุนนิยมขุนนางนายหน้า และจักรพรรดินิยม ปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจของรัฐ คุ้มครองอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เกษตรกรรม การคมนาคมขนส่งและอื่นๆ ของทุนนิยมแห่งชาติ ช่วยเหลือผู้ประกอบการผลิตขนาดเล็กและการค้าย่อย ที่เป็นผลดีแก่ประชาชนและเศรษฐกิจของชาติ พักภัยและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม

2) เลิกล้มการขีดรีดแบบศักดินา ขจัดอิทธิพลท้องถิ่นที่ร้ายกาจให้ชาวนาชาวไร่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แก้ไขปัญหาที่ดินที่มือโก่งหรือแย่งยึดไปอย่างไม่เป็นธรรม แก้ไขปัญหาการตลาด วางแผนการผลิตอย่างมีโครงสร้าง ประกันราคาผลผลิตให้เป็นธรรมแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภค จัดระบบสินเชื่อ ขยายการชลประทานส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร พัฒนาการผลิตการเกษตร ยกกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้สูงขึ้น

3) ปรับปรุงค่าแรงขั้นต่ำของกรรมกร ลูกจ้าง พนักงานและเงินเดือนข้าราชการชั้นผู้น้อยให้สอดคล้องกับภาวะอาชีพ งานประเภทเดียวกันผลงานเท่ากันต้องได้รับค่าแรงเท่ากันโดยไม่แบ่งเพศ วัย และชนชาติ ห้ามการบังคับใช้แรงงานแบบทาส กลุ่มครองแรงงานเด็กและสตรี กลุ่มครองสิทธิผลประโยชน์อันชอบธรรมของผู้ใช้แรงงานชาวไทยในต่างประเทศ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาฝีมือแรงงาน และยกระดับการศึกษาของกรรมกร

4) พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์เศรษฐกิจของชาติและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

5.4.3.3 นโยบายต่างประเทศ

1) ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ยกเลิกสนธิสัญญา สัญญา ข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมทั้งปวงที่จักรพรรดินิยมได้ทำไว้กับประเทศไทย สร้างและเสริมความสัมพันธ์อันมิตรกับประเทศต่างๆ บนพื้นฐานของความเสมอภาค เคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน อำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน กลุ่มครองสิทธิผลประโยชน์อันชอบธรรมของชาวต่างประเทศ

2) คัดค้านจักรพรรดินิยม โดยเฉพาะจักรพรรดินิยมอเมริกา คัดค้านลัทธิล่าเมืองขึ้นทั้งเก่าและใหม่ คัดค้านการกดขี่ การคุกคาม การครอบงำและการรุกรานจากต่างชาติ รวมทั้งลัทธิเชื้อชาติและการเหยียดผิว สนับสนุนการต่อสู้ที่เป็นธรรมของประชาชนและประชาชาติที่ถูกกดขี่ทั่วโลก ประสานสัมพันธ์กับบุคคล กลุ่ม องค์กร พรรคการเมืองของชาวต่างประเทศที่รักความเป็นธรรมทั้งปวง

5.4.3.4 นโยบายสังคมและวัฒนธรรม

1) บุคคลมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ในการศึกษาและการประกอบพิธีกรรม โดยไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชนทุกศาสนาได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน คัดค้านการลบหลู่เหยียดหยามศาสนา

2) ประกันให้เยาวชนได้รับการศึกษาขั้นต้นอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะในชนบท ส่งเสริมการศึกษาวิชาชีพทั่วไปละชั้นสูงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ส่งเสริมนักศึกษา ปัญญาชน นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ให้มีบทบาทสามารถอุทิศภูมิปัญญา เพื่อร่วมสร้างสรรค์ประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

- 3) หนึ่งมีสิทธิเท่าเทียมชายทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษาและการประกอบอาชีพ คัดค้านการกดขี่เหยียดหยามสตรี
- 4) ดำเนินการประกันสังคมอย่างมีขั้นตอนประกันสวัสดิการของแม่และเด็กและคนชรา แก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชาวสลัมและคนยากจนในเมือง แก้ปัญหาการว่างงานอย่างมีโครงการ ประกันสวัสดิการในการทำงานของผู้ใช้แรงงาน ยกย่องชีวิตความเป็นอยู่และสวัสดิการของผู้ใช้แรงงานบนพื้นฐานการพัฒนาการผลิต
- 5) พัฒนาการสาธารณสุขและการรักษาพยาบาลให้ทั่วถึง โดยเฉพาะในชนบท ในโรงงานและแหล่งคนยากจนในเมือง ป้องกันและจัดมลภาวะ
- 6) สงเคราะห์ทหารและผู้ทำงานปฏิบัติที่ทุพพลภาพและชราภาพ สงเคราะห์ครอบครัวผู้พลีชีพเพื่อการปฏิบัติ ครอบครัวทหารปฏิบัติและครอบครัวผู้ทำงานปฏิบัติตามความเหมาะสม
- 7) รักษาความสงบสุขของประชาชนและความเรียบร้อยของสังคม แก้ไขปัญหาอาชญากรรม การกดขี่ข่มเหงประชาชน การหลอกลวงซื้อขายหญิงและเด็ก การค้าประเวณีและยาเสพติดให้โทษ
- 8) สืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ ขจัดวัฒนธรรมที่เสื่อมทรามของจักรพรรดินิยม สักดินานิยมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การศึกษาที่รักชาติ เป็นประชาธิปไตยและเป็นวิทยาศาสตร์ รับวัฒนธรรมต่างประเทศอย่างเหมาะสม รักษาและบูรณะสถานที่ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและโบราณวัตถุแห่งชาติ

5.4.3.5 นโยบายชนชาติส่วนน้อย

ชนชาติต่างๆ ในประเทศไทย มีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกัน เคารพและสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีสิทธิในการใช้ภาษา อักษร การนับถือศาสนา รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของตน คัดค้านการกดขี่เหยียดหยามระหว่างชนชาติ ชนชาติส่วนน้อยซึ่งมีถิ่นที่อยู่รวมกันมีสิทธิปกครองตนเอง โดยอยู่ในกรอบคร่าวๆ ของประเทศไทย บ่มเพาะบุคลากรชนชาติในด้านต่างๆ และพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และสาธารณสุขในเขตชนชาติส่วนน้อยอย่างจริงจัง

5.4.4 ภาระหน้าที่

จากบทเรียนทั้งด้านตรงและด้านกลับของพรรคเราในช่วงที่ผ่านมา ประสานกับสถานการณ์ปัจจุบัน ภาระหน้าที่สำคัญของพรรคเราในปัจจุบันก็คือ ขยายพลังปฏิบัติพื้นฐานอย่างเต็มที่ เสริมสร้างกำลังอาวุธของประชาชนให้เข้มแข็ง ร่วมมือกับพลังปฏิบัติทั้งปวง ขยายขบวนการรักชาติรักประชาธิปไตยให้กว้างใหญ่ โคนการปกครองของทุนนิยมขุนนางนายหน้า สักดินา

นิยม ขจัดอิทธิพลครอบงำของจักรพรรดินิยม สร้างประเทศไทยใหม่ที่มีเอกราชประชาธิปไตยและเจริญรุ่งเรือง เพื่อบรรลุนวาระหน้าที่ดังกล่าวองค์การพรรคทุกระดับชั้นจะต้อง

5.4.4.1 ขยายพลังรักชาติ รักประชาธิปไตยให้เติบโตใหญ่เข้มแข็งยิ่งขึ้น จะต้องกวดขันให้การศึกษแก่สมาชิกพรรค สยท. ผู้ปฏิบัติงานและปทท. ตลอดจนองค์การจัดตั้งมวลชนของพรรคให้เข้าใจถึงความสำคัญของการสร้างพันธมิตรที่ประกอบขึ้นเป็นแนวทางร่วมปฏิวัติอันกว้างใหญ่ที่มีอยู่ทุกระดับของการปฏิวัติ นอกจากต้องสนใจขยายงานในหมู่ชนชั้นกรรมกร เกษตรกร นายทุนน้อย ซึ่งเป็นชนชั้นพื้นฐานแล้ว ยังต้องสนใจสามัคคีกับชนชั้นนายทุนชาติและผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวง ปัจจุบันแม้ว่าจะมีนักศึกษาปัญญาชนและมิตรจำนวนหนึ่งแยกตัวออกไป เนื่องจากมีความเห็นแตกต่างกับพรรคเราหรือด้วยสาเหตุอื่นก็ตาม เมื่อพวกเขายังต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยต่อไป เราก็สามารถร่วมมือกันได้อีก ส่วนผู้ที่ยังร่วมมือกับเรา เราก็จะกระชับความสัมพันธ์ให้ดียิ่งขึ้น เราต้องพยายามขยายแนวร่วมทั้งที่มีรูปการและไม่มีรูปการให้กว้างขวางออกไป เราเชื่อมั่นว่าภายใต้สถานการณ์ที่ชนชั้นปกครองกำลังเผชิญกับวิกฤตที่แก้ไขไม่ตกทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ประชาชนที่ไม่พอใจต่อระบอบการปกครองในปัจจุบันจะนับวันเพิ่มขึ้น โอกาสและเงื่อนไขที่เราจะช่วงชิงสามัคคีกับประชาชนวงกว้างต่างๆ ก็จะมีมากยิ่งขึ้น สมาชิกพรรคของเราจะต้องเป็นแบบอย่างในการปฏิบัตินโยบายนี้ให้ปรากฏเป็นจริงขึ้นอย่างเอาการเอางาน

องค์การของพรรคทุกแห่งจะต้องสนใจขยายแนวร่วมทุกระดับให้ดียึดกุมสถานการณ์และนโยบายยุทธวิธีการต่อสู้ของพรรคโดยประสานกับสภาพความเป็นจริงของแต่ละเขตงาน สนใจกุมหลักการและวิธีการในการทำงานแนวร่วม ปฏิบัติตามเข็มมุ่งการสร้างแนวร่วมประชาธิปไตย คือ “ขยายกำลังปฏิวัติพื้นฐานอย่างเต็มที่สามัคคีกับพลังรักชาติ รักประชาธิปไตยทั้งปวงอย่างกว้างขวาง ต่อสู้กับรัฐบาลปฏิกริยาและอิทธิพลของจักรพรรดินิยมที่กดขี่ขูดรีดประชาชนอย่างเด็ดเดี่ยว ใช้ความขัดแย้งภายในกลุ่มปกครองปฏิกริยาให้เป็นประโยชน์”

5.4.4.2 ยืนหยัดต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทกับการต่อสู้รูปการอื่น ๆ ประสานกันทั้งในชนบทและในเมืองอย่างแน่นแฟ้น เกือบ 17 ปีมาแล้ว เนื่องจากพรรคเรายืนหยัดต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบท กองกำลังอาวุธของประชาชนได้ขยายตัวเติบโตใหญ่ขึ้น มีการเคลื่อนไหวในเขตต่างๆ ทุกภาคของประเทศกว่า 40 จังหวัด ส่งผลสะท้อนทั้งทางตรงและทางอ้อมให้การต่อสู้รูปแบบอื่นๆ ขยายตัวไป และมีส่วนสนับสนุนให้กำลังรักชาติรักประชาธิปไตยมีสถานดำรงอยู่และพัฒนาไปได้ กลุ่มปกครองปฏิกริยาไม่อาจจะกดขี่ขูดรีดประชาชนได้ตามอำเภอใจ เมื่อจำเป็นกำลังรักชาติรักประชาธิปไตยก็สามารถถือเขตต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นฐานที่พึ่งพิงได้ ฐานะและบทบาทการต่อสู้ด้วยอาวุธของพรรคเราย่อมเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ด้วยเหตุนี้กลุ่มปกครองปฏิกริยาจึงใช้ความพยายามทุกอย่างเพื่อแยกสลายและทำลายการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทของพรรคเรา ปัจจุบันกลุ่มปกครองปฏิกริยากำลังเร่งโหมโฆษณาแนวทางสันติลัทธินิรรูปและความคิดยอมจำนนเป็นการใหญ่

ประสานกับการปราบปรามทางทหารอย่างบ้าคลั่ง เพื่อทำลายขบวนการปฏิวัติของพรรคเราซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานแห่งชัยชนะของกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย องค์การพรรคทุกชั้นจะต้องเสริมงานด้านความคิด การเมือง ซึ่งให้ผู้ปฏิบัติงานและนักชมมองเห็นเหตุแท้ที่ปฏิกริยาและเล่ห์กลที่ร้ายกาจของศัตรู เชื่อมันแนวทางนโยบายที่ถูกต้องของพรรค ยืนหยัดการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทอย่างเด็ดเดี่ยว ประสานกับการต่อสู้รูปการอื่นๆ ใช้รูปการและวิธีการที่เป็นไปได้ทุกอย่างไปขยายงานมวลชน ขยายเขตต่อสู้ด้วยอาวุธให้กว้างขวาง สนับสนุนการเรียน ยกกระตือรือร้นนำสงคราม การดำเนินนโยบาย และยุทธวิธีต่างๆ ให้สูงขึ้น การต่อสู้ในเมืองและเขตปกครองอื่นๆ ของศัตรูเป็นแนวรบสำคัญอีกแนวหนึ่งที่สามารถขยายกำลังปฏิวัติโจมตีศัตรูและประสานหนุนช่วยการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทอย่างมีพลัง ประชาชนได้ผ่านการต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตย สิทธิผลประโยชน์และความเป็นธรรมต่างๆ มาแล้วหลายระลอกได้ผ่านเหตุการณ์ 14 ตุลาคมและกรณีนองเลือด 6 ตุลาคม รวมทั้งได้รับผลสะท้อนจากการต่อสู้ด้วยอาวุธของประชาชนในชนบท ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้นระดับหนึ่ง แม้ปัจจุบันนี้ ชนชั้นปกครองจะพยายามใช้วิธีการหลอกลวงยุเหยหรือแยกสลาย ใช้เงินและผลประโยชน์บางประการเป็นเหยื่อล่อดึงคนบางส่วนไปเป็นเครื่องมือรับใช้ตน กระทั่งใช้วิธีการติดตาม “เก็บเงียบ” มาข่มขู่คุกคามเพื่อหวังระงับยับยั้งการต่อสู้ของประชาชนวงการต่างๆ ที่กำลังคุกรุ่นไม่พอใจ แต่ก็ไม่อาจสงบจิตใจที่รักชาติรักประชาธิปไตย รักความเป็นธรรมของประชาชนลงได้ ความเลื่อมโทรมเน่าเฟะของสังคม ความเหลวแหลกของกลุ่มปกครองปฏิกริยาที่ขัดแย้งแก่งแย่งอำนาจผลประโยชน์กันอย่างตะกละตะกลาม การกดขี่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพและการขิดริดประชาชนอย่างหนักหน่วงรุนแรงทำให้ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองปฏิกริยากับประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งหลายไม่มีทางประนีประนอมกันได้ ด้วยเหตุนี้พรรคเราจึงต้องให้ความสนใจ ใช้รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมไปปลุกกระดม จัดตั้งประชาชนชั้นชนต่าง ๆ ขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อสู้อย่างกว้างขวาง

เราต้องผลักดันการต่อสู้อาวุธในชนบทกับการต่อสู้ทุกรูปแบบทั้งในชนบทและในเมืองให้ประสานหนุนช่วยกันและกันอย่างมีสำนึกและมีโครงการเฉพาะหน้านี้ ภาระหน้าที่สำคัญของแต่ละเขตคือพยายามพัฒนาพลังปฏิวัติในแต่ละแนวรบเติบโตใหญ่ยิ่งขึ้น เงื่อนไขโอกาสที่เราจะไปร่วมมือกับพันธมิตรและใช้ความขัดแย้งของศัตรูให้เป็นประโยชน์ก็จะมามากขึ้น สามารถอาศัยปัจจัยที่เป็นคุณทั้งปวง ช่วงชิงชัยชนะเป็นก้าวๆ ไปจนได้รับชัยชนะในที่สุด

ปัจจุบันมีคนไทยจำนวนไม่น้อยไปศึกษาและทำงานในต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยรักความเป็นธรรม ระยะที่ผ่านมาพลังส่วนนี้ได้มีบทบาทเข้าร่วมและหนุนช่วยการต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยและความเป็นธรรมของประชาชนในประเทศอย่างเอาการเอางาน ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในการสามัคคีร่วมมือกับมิตรชาวต่างประเทศและองค์

การมวลชนที่รักความเป็นธรรมทางการสนับสนุนช่วยเหลือการต่อสู้ของประชาชนไทย พรรคเราต้องสนใจสามัคคีและส่งเสริมบทบาทที่เอาภาระงานของพลังส่วนนี้ให้มากขึ้น

5.4.4.3 เสริมสร้างพรรคให้เติบโตใหญ่เข้มแข็ง 20 ปีที่ผ่านมาได้พิสูจน์ว่า แนวทางนโยบายทั่วไปของสมาชิกผู้แทนทั่วประเทศครั้งที่ 3 ถูกต้องโดยพื้นฐาน คณะกรรมการกลาง องค์การพรรคชั้นต่างๆ และสหายทั่วทั้งพรรคได้รับเอาชนะอุปสรรคและความโน้มเอียงประการต่างๆ มาเป็นลำดับ ประกันให้แนวทางนโยบายได้รับการปฏิบัติจนมีผลสำเร็จขั้นหนึ่ง พรรคได้เติบโตใหญ่เข้มแข็งขึ้นท่ามกลางการต่อสู้ปฏิวัติและสงครามประชาชนได้สร้างพันธมิตรกรรมกรเกษตรกรขึ้นในขั้นต้น บนพื้นฐานนี้พรรคยื่นหยัดการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทและขยายงานมวลชนทั้งในชนบทและในเมืองด้วยรูปการต่างๆ ได้พยายามสร้างแนวร่วมหนุนช่วยการต่อสู้ที่เป็นธรรมของประชาชนประเทศต่างๆ และช่วงชิงมิตรทางสากลมาสนับสนุนการต่อสู้ของเรา พรรคเราเป็นพรรคการเมืองที่มีประวัติยาวนาน มีพื้นฐานมวลชน มีกองกำลังอาวุธ มีการจัดตั้งเข้มงวดรัดกุม และไม่เคยหยุดยั้งการเคลื่อนไหวต่อสู้ปฏิวัติ พรรคเรามีฐานะและบทบาทที่แน่นอนในหมู่ประชาชน ปฏิวัติทั้งในและนอกประเทศ แม้ว่าสถานการณ์จะมีการผันแปรไป มีผลกระทบต่อพรรคเราระดับหนึ่ง พรรคเรายังคงยื่นหยัดร่วมกับประชาชนที่ปฏิวัติ ต่อสู้กับรัฐบาลปฏิกริยาอย่างเด็ดเดี่ยว แม้เมื่อเทียบกับภารกิจปฏิวัติอันยิ่งใหญ่แล้ว ผลงานของพรรคเราในปัจจุบันก็ยังนับว่าน้อยมาก การปฏิวัติประชาธิปไตยยังไม่บรรลุ เราต้องก้าวรุดหน้าต่อไป จนกว่าจะได้รับผลสำเร็จ พรรคเราจึงต้องพัฒนาตนเองเสริมข้อดีขจัดจุดอ่อน ปรับปรุงการงานด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับความเรียกร้องต้องการของสถานการณ์ดังนี้คือ

1) ยื่นหยัดแนวทางลัทธิมาร์กซ์อย่างแน่วแน่ ประวัติการต่อสู้ของพรรคเราพิสูจน์ว่า พรรคเราเป็นพรรคลัทธิมาร์กซ์พรรคหนึ่ง ซึ่งดำเนินการปฏิวัติประเทศไทยภายใต้เงื่อนไขที่ยากลำบาก พรรคเราได้บ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกพรรคที่สามารถยึดกุมทฤษฎีและแนวทางนโยบายของพรรคในระดับต่างๆ ขึ้นจำนวนหนึ่ง แต่การเผยแพร่และให้การศึกษาลัทธิมาร์กซ์ภายในพรรคยังไม่เพียงพอไม่ทันกับความต้องการของสถานการณ์และการปฏิวัติ ระดับลัทธิมาร์กซ์ของทั่วทั้งพรรคยังไม่สูงจะต้องยกระดับต่อไป พรรคต้องเร่งบ่มเพาะขบวนการผู้ปฏิบัติงานด้านต่างๆ ที่ได้ผ่านการทดสอบจากการปฏิบัติให้พวกเขาสามารถยึดกุมหลักการลัทธิมาร์กซ์ไปประสานกับการปฏิวัติของประเทศเรา คัดค้านการเหินห่างจากหลักการลัทธิมาร์กซ์และความเป็นจริง คัดค้านการศึกษาแบบคัมภีร์หรือสูตรนิยามตายตัว ส่งเสริมทงทำนองที่ดิงามและวิธีการทำงานที่เป็นวิทยาศาสตร์ อาศัยหลักการ จุดยืน ทรรศนะ วิธีการของลัทธิมาร์กซ์มาสำรวจค้นคว้าและวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ทั้งของประเทศเราและทางสากล ที่สำคัญคือต้องเข้าใจสภาพความเป็นจริงและปัญหาการปฏิวัติของประเทศเราให้มากขึ้น เพื่อดำเนินนโยบายและยุทธวิธีอย่างถูกต้องและทันกาล หลีกเลี้ยงการขึ้นงานแบบลัทธิอวัธวิสัยที่นำไปสู่การแกว่ง “ซ้าย” ป้ายขวา การดำเนินเข้มนุ่มงและโครง

การต่างๆ จะต้องหมั่นสำรวจตรวจสอบ ติดตามผลและสรุปบทเรียนความชัดเจนเป็นประจำ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการศึกษาและยกระดับวิธีการทำงานที่เป็นจริง ผลักดันการปฏิบัติให้ก้าวรุดหน้าไป ได้ดียิ่งขึ้น

2) ยืนหยัดหลักการจัดตั้งของพรรคอย่างเคร่งครัด ในระยะที่ผ่านมาการปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตยรวมศูนย์ขององค์การพรรคบางส่วนยังหย่อนยานขาดตกบกพร่องอยู่มาก กล่าวคือ ฝ่ายนำหรือองค์การพรรคชั้นบนมักเน้นหนักไปในทางรวมศูนย์ ฝ่ายถูกนำหรือองค์การพรรคชั้นล่างมักเน้นหนักไปทางประชาธิปไตย กล่าวสำหรับทั่วทั้งพรรคแล้วก็หนักไปทางรวมศูนย์ ยังขยายประชาธิปไตยไม่เพียงพอ ทำชั้นบนกับชั้นล่างห่างเหินกัน ยิ่งฝ่ายนำที่สนใจแก้ไขวิธีการทำงานและสัมพันธ์กับมวลชนไม่พอแล้วก็จะทำให้ลัทธิขุนนาง ลัทธิพ่อบ้านขยายตัว อันเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมลักษณะริเริ่มและลักษณะสร้างสรรค์ของมวลสมาชิกพรรคและการนำรวมหมู่ เมื่อไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันทางที่และดำรงอยู่เป็นเวลานานก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดประชาธิปไตยเพื่อ หรือเกิดสภาพอนาธิปไตยขึ้น ซึ่งนำความเสียหายร้ายแรงมาสู่พรรคและการปฏิบัติดังที่ได้เกิดขึ้นกับพรรคเราในระยะที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้องค์การพรรคทุกชั้นจะต้องสนใจขยายประชาธิปไตยภายในพรรค จัดความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับรวมศูนย์ให้เหมาะสม ปฏิบัติตามระเบียบการของพรรคอย่างเคร่งครัด คัดค้านพฤติกรรมที่เอาแต่ประชาธิปไตยหรือรวมศูนย์ด้านเดียว ในภาพสังคมปัจจุบัน รูปการจิตสำนึกหรือวิถีชีวิตของชนชั้นขุคริต ตลอดจนความเคยชินต่างๆ ในสังคมย่อมสะท้อนเข้ามาในขบวนการของเรา ง่ายที่จะเกิดปัญหาความโน้มเอียงทั้งสองข้างดังกล่าว ทั่วทั้งพรรคจะต้องสนใจให้การศึกษาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยรวมศูนย์สรุปบทเรียนและวิจารณ์ตนเองเป็นประจำ

3) ขยายสมาชิกพรรคให้มากขึ้น จากสมาชิก 3 ถึงปัจจุบัน ปริมาณสมาชิกพรรคได้เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว สมาชิกพรรคส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นแกนในงานด้านต่างๆ ของพรรค สามัคคีและนำมวลชนต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างเอาการเอางาน ปัจจุบันสถานการณ์ได้ขยายตัวไป ภารกิจปฏิบัติที่พรรคเราต้องแบกรับเมื่อเทียบกับจำนวนสมาชิกพรรคที่มีอยู่แล้วก็นับว่ายังไม่พอและไม่เพียงพอจึงมีความจำเป็นต้องขยายสมาชิกพรรคทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยรับผู้ที่ดีเด่นในหมู่ ทปท. กรรมการ เกษตรกร นายทุนน้อย นักศึกษาปัญญาชน เป็นต้น ที่ได้ผ่านการทดสอบหล่อหลอมจากการต่อสู้ปฏิบัติเพื่อเสริมพลังใหม่ให้แก่พรรค

4) พยายามพึ่งแรงตนเองเป็นหลัก ช่วงชิงการช่วยเหลือทางสากลอย่างเต็มที่ ภารกิจปฏิบัติประชาธิปไตยของประเทศเราเป็นหน้าที่โดยตรงของประชาชนชาวไทยผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทุกหมู่เหล่า เพื่อบรรลุภาระหน้าที่อันมีเกียรตินี้จะต้องอาศัยการปลุกกระดมจัดตั้งมวลชนมหาชนอันกว้างใหญ่ สามัคคีกันลุกขึ้นต่อสู้ โคนอำนาจการปกครองของพวกปฏิกริยาหลงไป

เราต้องเสริมความคิดที่เชื่อมั่นว่ามวลชนเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ต้องอาศัยพลังและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมวลชนอย่างเต็มที่ พร้อมกันนั้น ก็ต้องสนใจส่งเสริมและสืบทอดประเพณีที่ดีงามในการพึ่งแรงตนเองของนักปฏิวัติรุ่นเก่าๆ เสริมจิตใจปฏิวัติที่กล้ายืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรคความยากลำบากนานัปการอย่างเด็ดเดี่ยวและทรหดอดทน ขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชนแต่ละประเทศย่อมมีความสัมพันธ์และหนุนช่วยซึ่งกันและกัน สำหรับมิตรทางสากลที่หนุนช่วยการต่อสู้เพื่อเอกราช ประชาธิปไตยและความเป็นธรรมของประเทศเรานั้น เราขอขอบคุณความการวระอย่างสูง พรรคเราจะพยายามช่วงชิงการช่วยเหลือจากมิตรทางสากลอย่างกว้างขวางและเต็มที่ต่อไปโดยตั้งอยู่บนหลักการเสมอภาพ ต่างเป็นอิสระไม่มีเงื่อนไขผูกมัด การช่วยเหลือทางสากลเป็นเงื่อนไขภายนอก ซึ่งจะขาดเสียมิได้ แต่ที่สำคัญจะต้องอาศัยการพึ่งแรงตนเอง คือ อาศัยพลังประชาชนภายในประเทศนี้เป็นทิศทางที่ถูกต้องและไว้วางใจได้อย่างแท้จริง ขอให้เราส่งเสริมจิตใจสุขนิยมปฏิวัติ ยืนหยัดปฏิบัติตามแนวทงนโยบายของพรรคอย่างเด็ดเดี่ยวเป็นแบบอย่างในการสามัคคีกับพลังรักชาติรักประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง ต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยที่แท้จริงจนถึงที่สุด ขจัดอุปสรรคทั้งปวง ช่วงชิงชัยชนะของประชาชนให้จงได้

6. เทือกเขาภูพาน

เทือกเขาภูพาน เป็นเทือกเขาที่ทอดตัวในแนวตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นเทือกเขาที่ยาวที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เริ่มจากชายแดนไทยที่อำเภอพิบูลมังสาหาร ผ่านอำเภอโขงเจียม อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ขึ้นไปจังหวัดมุกดาหาร กาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี ขอนแก่น จนถึงภูพานคำที่เขื่อนอุบลรัตน์ในจังหวัดขอนแก่น

อุทยานแห่งชาติภูพาน มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอพรรณานิคม อำเภอเมือง อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร อำเภอสมเด็จ อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนพื้นที่ป่าแห่งนี้ในอดีตได้ชื่อว่าเป็น ปัญหาทางด้านการเมืองและในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังเป็นแหล่งสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้สำหรับต่อต้านทหารกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งนับเป็นประวัติศาสตร์ มีเนื้อที่ประมาณ 655.34 ตารางกิโลเมตร หรือ 415,439 ไร่

6.1 ประวัติความเป็นมา

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2502 ให้กำหนดป่าเขาภูพาน หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ป่าเขามภูพาน” จังหวัดสกลนครและจังหวัดกาฬสินธุ์และป่าอื่นๆ ในท้องที่จังหวัดต่างๆ รวม 14 ป่า เป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้เป็นการถาวรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม กรมป่าไม้ได้เสนอจัดตั้งป่าภูพานเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 244 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 กำหนดบริเวณที่ดินป่าภูพานในท้องที่ตำบลนาโน ตำบลไร่ ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม ตำบลโคกภู ตำบลนาม่อง อำเภอกุดบาก

และตำบลห้วยยาง ตำบลฝักกว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 170 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งที่ 7 ของประเทศ รวมเนื้อที่ประมาณ 418,125 ไร่

ต่อมาจังหวัดกาฬสินธุ์ได้มีหนังสือที่ กส 09/598 ลงวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2516 รายงานว่า ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 244 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 กำหนดให้ที่ดินป่าภูพานเป็นอุทยานแห่งชาตินั้น ปรากฏว่ามีพื้นที่บางส่วนในบางตำบลของจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเขตอุทยานแห่งชาติแต่ไม่ได้ระบุชื่อตำบลลงไว้ กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการตรวจสอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติใหม่ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกายกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ และกำหนดบริเวณที่ดินป่าภูพานในท้องที่ตำบลนาในตำบลไร่ ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม ตำบลพังขว้าง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง ตำบลนาม่อง ตำบลโคกภู อำเภอกุตุบาศ จังหวัดสกลนคร และตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ ตำบลคำบง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2518 ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 92 ตอนที่ 106 ลงวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2518

ซึ่งต่อมารกรมป่าไม้ดำเนินการรังวัดหมายแนวเขตของพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูพาน เพื่อทำการขอเพิกถอนแนวเขตอุทยานแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2520 ซึ่งอนุมัติในหลักการให้เพิกถอนพื้นที่บริเวณบ่อหิน เนื้อที่ไม่เกิน 5 ไร่ คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ 2/2521 เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ให้กรมป่าไม้ดำเนินการเพิกถอนพื้นที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ สำนักสงฆ์ถ้ำขาม (หลวงปู่ฝั้น) และอ่างเก็บน้ำห้วยแซ่ ออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูพาน แต่เนื่องจากแนวเขตอุทยานแห่งชาติตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าภูพาน ให้เป็นอุทยานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2518 ไม่ได้ระบุชื่อตำบลบางตำบลไว้ จึงไม่สามารถดำเนินการเพิกถอนได้ กรมป่าไม้จึงเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติได้มีมติในคราวประชุมครั้งที่ 3/2523 เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2523 ดำเนินการตามที่คณะกรรมการกฤษฎีกาให้แนวทางปฏิบัติ โดยให้เสนอร่างพระราชกฤษฎีกาขึ้นไปใหม่และกันพื้นที่ดังกล่าวออกเสียและเพิ่มตำบลที่ตกหล่นให้สมบูรณ์ เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวเขตอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตอุทยานแห่งชาติป่าภูพาน ในท้องที่ตำบลนาในตำบลไร่ ตำบลห้วยบ่อ อำเภอพรรณานิคม ตำบลพังขว้าง ตำบลห้วยยางอำเภอเมือง ตำบลนาม่อง ตำบลโคกภู ตำบลสร้างค้อ อำเภอกุตุบาศ จังหวัดสกลนคร และตำบลแซงบาดาล ตำบลมหาไชย ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ ตำบลคำบง กิ่งอำเภอห้วยผึ้งอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2525 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 161 ลงวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2525 รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 415,439 ไร่ (คือ ระบุตำบลเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงแนวเขตตำบลและเพิกถอนสำนักสงฆ์ถ้ำขาม บ่อหิน พระตำหนักภูพาน อ่างเก็บน้ำห้วยแซ่ ออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ)

6.2 สถานที่ที่น่าสนใจ

น้ำตกคำหอม เป็นน้ำตกที่น่าสนใจมากและเป็นที่ยู่อักกันโดยทั่วไปของชาวจังหวัดสกลนครและจังหวัดใกล้เคียง ในบริเวณน้ำตกแห่งนี้ทางราชการได้จัดงานสัปดาห์การท่องเที่ยว เพื่อชี้แจงให้ราษฎรได้รู้จักความสำคัญของป่าไม้ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นประจำทุกปี น้ำตกแห่งนี้อยู่ใกล้เคียงกับน้ำตกตาดโตนซึ่งอยู่ใกล้กับเขตพระราชฐาน

พระธาตุภูเพ็ก เป็นพระธาตุเก่าแก่สมัยขอมเรืองอำนาจ อยู่บนเทือกเขาภูพาน สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 544 เมตร สร้างด้วยศิลาแลงในลักษณะของเทวาลัยภายในวัดยังมีพระพุทธรูปโบราณที่เพิ่งขุดพบ

น้ำตกปรีชาสุขสันต์ มีลักษณะเป็นลานหินลาดเอียงประมาณ 30-40 องศา ยาวประมาณ 12 เมตร บนลานหินที่ลาดเอียงนี้มีน้ำไหลผ่านบนผิวเสมอกัน ทั้งแผ่นเหมือนกระดานลื่นที่มีน้ำคอกไหลเอื่อยอยู่เรียกได้ว่าเป็นลานสไลด์เดอร์ธรรมชาติ

สะพานหินธรรมชาติ (ทางผีผ่าน) มีลักษณะเป็นสะพานหินที่เชื่อมต่อระหว่างหินสองกลุ่ม ขนาดกว้างบนสะพานประมาณ 1.5 เมตร ยาวประมาณ 8 เมตร ด้านใต้เป็นเว้าถ้ำกว้างใช้เป็นที่หลบแดดหลบฝนได้ นับว่าเป็นความมหัศจรรย์ของธรรมชาติอย่างหนึ่ง

ถ้ำเสรีไทย เป็นแหล่งสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ไปต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นหัวหน้าขบวนการสายสกลนครบริเวณใกล้เคียงยังมีร่องรอยการขุดแต่งเพื่อเป็นสนามบินลับ และที่สะสมกำลังพลอีกด้วย

ผานางเมิน เป็นแนวหินผาที่ทอดตัวออกหัวหน้าไปทางทิศตะวันตก สามารถชมทิวทัศน์ออกไปไกลแสนไกล เหมาะแก่การตั้งค่ายพักแรมและดูพระอาทิตย์ตก

ผาเสวย อยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะเป็นหน้าผาที่หันหน้าไปทางทิศใต้ ณ ที่แห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยเสด็จและประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน จึงได้ชื่อว่า ผาเสวย มาแต่บัดนั้น

เทือกเขาภูพาน เป็นขุนเขาแห่งประวัติศาสตร์ที่มีผู้รู้จักมากที่สุด แต่เป็นดินแดนที่น้อยคนนักที่ได้เข้าไปสัมผัสความงดงามตามธรรมชาติ โดยเฉพาะรอยต่อระหว่างจังหวัดสกลนคร-กาฬสินธุ์ สภาน้ำ ภูเขา น้ำตกยังบริสุทธิ์ ทำให้ออกการพิสูจน์เสมอ

6.3 ความเปลี่ยนแปลงฐานที่มั่นภูพาน

ยุทธการชัยชนะของกองทัพภาคที่ 2 เมื่อเดือนธันวาคม 2523 เป็นชัยชนะครั้งสำคัญ เป็นการรุกครั้งยิ่งใหญ่ของกองทัพรัฐบาลต่อกองทัพนอกแบบของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) บนเทือกเขาภูพาน จุดเริ่มต้นของการต่อสู้ด้วยอาวุธแห่งแรกของประเทศตั้งที่พลเอกหาญ ลีนาทนัท เคยกล่าวไว้ว่า หากรัฐบาลสามารถทำลายฐานที่มั่นภูพานได้สำเร็จก็เสมือนทำลายกองทัพนอกแบบของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ทั่วประเทศได้เช่นกัน

ปี 2528 ณ แผ่นดินที่มีสมญานามว่า “เขนอานอีสาน” ของขบวนการปฏิวัติไทยยังเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่หมู่บ้านอำนาจรัฐแดงเก่าที่อยู่ในท้องที่อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร นับแต่บ้านปากช่อง บ้านนาหินกลอง บ้านข้าวสูง บ้านนาหลัก บ้านโพนสว่าง บ้านดิว และบ้านหนองคลอง ล้วนมีถนนตัดผ่านจากที่ราบเข้าสู่หมู่บ้านอย่างสะดวกสบาย ยกเว้นบ้านหนองหมูที่ทางการเพิ่งจะสร้างสะพานข้ามห้วยบังทรายตรงบ้านนาหลัก เพื่อจะสร้างถนนลาลงไปสู่หมู่บ้านดังกล่าวที่อยู่เชิงภูไก่อีเซีย ในความหมายของเขาก็คือนายทหารใหญ่ที่กำลังพุ่งแรงแข่งใครต่อใครในเวลานี้และเป็นคนเดียวกันกับ “คนรวยผู้อารี” ของชาวคงหมู

6.3.1. ยุทธวิธีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

ความพ่ายแพ้ของนายจำลอง อุ่นชัยในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดที่ผ่านมาก็ไม่ใช่บทสรุปถึงความล้มเหลวของการต่อสู้ในแนวทางสันติวิธี แต่ขณะเดียวกันความเจียบงันของการต่อสู้ด้วยอาวุธบนเทือกภูพานก็ไม่ได้เป็นข้อสรุปที่ยืนยันได้ 99% ว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อีสานเหนือพ่ายแพ้อย่างสิ้นเชิงแล้ว

“ผมก็แปลกใจที่กำลังฝ่ายเราสามารถเข้าไปตรวจค้นในภูพานได้สะดวก โดยไม่มีการขัดขวางแต่ก็ไม่สู้จะพบแหล่งที่เก็บซ่อนอาวุธ บางทีการข่าวแม่นยำมากแต่พอบุกเข้าไปจริงก็พบว่าการขนย้ายก่อนหน้าจะไปถึงไม่นานนัก จะว่ามีกำลังอยู่เป็นร้อยคนก็ไม่ใช่แน่เพราะเท่าที่ตรวจสอบกันจริงมีเหลืออยู่ไม่เกิน 20 คน” แหล่งข่าวในสังกัด ชค. 22 กล่าว

แหล่งข่าวคนเดิมให้ความเห็นว่าเพียง 20 คนไม่สามารถจะปกป้องแหล่งสะสมยุทโธปกรณ์ที่กระจายอยู่ในตามภูเขาดังกล่าวได้หมดแน่ หากไม่มีคนอีกจำนวนมากคอยเป็นหูเป็นตาดูแลรักษาให้ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าพวกเขาบ้านหรือพวกที่ออกมาจากป่าบางส่วนยังมีการติดต่อกับพวกที่อยู่ในป่า หรือพวกที่กลับใจเกิดความไม่แน่ใจในจึงพยายามรักษาอาวุธเหล่านี้เอาไว้หากว่าเกิดเหตุการณ์ผันแปรไปในทางตรงกันข้ามกับปัจจุบันนี้จะได้มีทางออกบ้าง

รายงานข่าวล่าสุด ที่ชาวบ้านบนภูพานหวาดหวั่นมากที่สุดก็เห็นจะเป็นการพบศพชายไม่ทราบชื่อคนหนึ่งที่น่าพะอู้อยู่ข้างทางบ้านนกกอก-กวนนุ่น เมื่อกลางเดือนตุลาคมนี้ นับว่าเป็นศพที่สองในปีนี้ในสถานที่เกิดเหตุแห่งเดียวกันด้วย ศพแรกรู้ชื่อแล้วเป็นสหายคนหนึ่งที่ยังไม่มอดตัว แต่ศพที่สองมีการคาดเดากันว่าอาจจะเป็นศพสหายนำที่ยังไม่มอดตัวคนในคนหนึ่ง

ใครเป็นมือสังหาร? ตายอย่างไร? แต่รายแรกนั้นถึงไม่ได้มอดตัวเขาก็เดินทางไปโน่นมานี่ได้อย่างเปิดเผยเป็นที่รู้จักกันดีทั้งในหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้กระมัง “คลังอาวุธ” บนเทือกภูพานจึงคงอยู่อย่างเต็มอัตราศึกมากกว่าเขตงานอื่นๆ

ป่าดงยังหนาแน่นเทือกภูยังซับซ้อน ภูพานจึงมีอะไรที่ซ่อนซ่อนอยู่เหมือนกรุงเทพฯ-ศูนย์กลางรัฐที่สะสมปัญหาด้วยปริมาณที่นำวิกฤต ทุกฝ่ายซ่อนอยู่ในความไม่ประมาท และพร้อมจะแตกหักเมื่อไหร่ก็ได้

6.3.2 บนทางเลือกระหว่างปักกิ่งกับมอสโคว

อดีตรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย (พคท.) คนสำคัญของภูพาน พுகถึง “พรรคใหม่” ว่า ความเคลื่อนไหวที่จะแยก 17 จังหวัดในอีสานเป็น “รัฐอิสระ” นั้นมีมานานแล้ว ในระหว่างปี 2500-2506 หมู่บ้านหลายสิบแห่งในพื้นที่รอยต่อ 3 อำเภอ คือ นาแก ปลาปาก เรณูนคร (นครพนม) ผู้ปฏิบัติงานของแนวลาวัรักษชาติได้เข้ามาเคลื่อนไหวปลุกกระดมโดยเปิดเผยมากขึ้นจนกระทั่งเกิดการปะทะกันครั้งแรกในปี 2505 ที่เถียงนาริมทางเชื่อมต่อบ้านนาบัวกับบ้านหนองฮี แต่เนื่องจากไม่ใช่สมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ทางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จึงมายึดถือเอาเหตุการณ์ปะทะกันที่ทุ่งนาใกล้บ้านนาบัวในปี 2508 เป็น “วันเสียงปืนแตก” ในเวลาต่อมา

“จริงแล้วนาบัวเป็นชุมกำลังของแนวลาวัรักษชาติ ไม่นับสมาชิกพรรคคอมฯ สายจีนที่มีพื้นเพอยู่แถวนี้ไม่พากันยกขบวนไปร่วมกบฏลาวนักร้อยหรือหก คนใหญ่คนโตของพรรคใหม่ในลาวก็เป็นคนบ้านนาบัว”

แหล่งข่าวในอำเภอเปิดเผยถึงที่มาของแนวทางการปฏิบัติที่ยึดแนวทางของโซเวียตในปัจจุบันนี้ เดือนมีนาคม 2524 นายขุนรัมย์ จิตมาตย์ (ส.อ.ช.) ชาวบ้านนาบัวข้ามย่านนั้นแยกตัวออกจากศูนย์การนำบนเทือกภูพาน ซึ่งทางนายขุนรัมย์ก็ประสบความสำเร็จในครั้งนั้น (ต่อมานายจันทะณีได้เดินทางกลับเข้ามามอบตัวแล้วแต่พรรคพวกอีกร้อยกว่าคนยังไม่ได้กลับมาแต่อย่างใด) จากเหตุการณ์ในปี 2524 ทำให้เขตการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อีสานเหนือถูกจัดแบ่งเป็นเขตเป็นค่ายโดยปริยาย

6.3.3 เขตป่าเขาคือเขตอิทธิพลพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

นักศึกษาไทยคนหนึ่งที่กำลังศึกษาต่ออยู่ในมหาวิทยาลัยในออสเตรเลียมีโอกาสเดินทางกลับมาเมืองไทยเพื่อทำวิทยานิพนธ์เรื่องขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยได้พูดถึงปัญหาต่อผู้ด้วยอาวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในห้องประชุมแห่งหนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้พอสรุปได้ว่าพุกให้ถึงที่สุดแล้วเหตุที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ต้องสูญเสียกำลังในป่าไม่ใช่เรื่องทะเลาะกันทางทฤษฎีหรือทางยุทธศาสตร์ (แนวทาง) เหมือนที่เข้าใจกันหากแต่เป็นเพราะยุทธศาสตร์การต่อสู้ด้วยอาวุธ โดยการหลบเข้าไปอยู่ในป่าแล้วขยายกำลังจากในป่าต่อไปได้จึงต้องมีเงื่อนไขกระแสทางการเมืองในประเทศและทางสากลอยู่ตลอดเวลา หากกระแสนี้ลดลงเมื่อใดปัญหาต่างๆ จะปะทุขึ้นมามากมายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวก็จะฆ่าตัวตายเอง

ภาพที่ปรากฏในช่วงปลายปี 2525 ถึงต้นปี 2526 พลพรรคพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) บนภูพานนับพันคนต่างทยอยกลับหมู่บ้านต่างๆ ในเขตดงหลวงอย่างบ้านดงหลวง บ้านนาหลัก บ้านดิว หรือในเขตนาแกอย่างบ้านโพนดุม บ้านจอมศรี บ้านดอนโตน ปรากฏการณ์นี้เจ้าหน้าที่ระดับล่างในพื้นที่สีแดงก็อธิบายได้ใกล้เคียงกับทัศนะของนัก

ศึกษาค้นคว้าเพียงแต่วิธีการมองไม่รอบด้านและมีอคติฝังใจว่า “คอมมิวนิสต์คือปีศาจ” จะต้องทำลายด้วยมาตรการรุนแรงและเหี้ยมขาดเท่านั้น

“ถ้าถามผมว่าข้าราชการในจังหวัดในอำเภอเข้าใจการปฏิบัติคำสั่ง 66/23 มากน้อยแค่ไหนก็ต้องบอกว่าพวกเขาไม่ได้ทำด้วยสำนึกแท้จริงหรือโดยส่วนใหญ่จะเห็นเป็นคำสั่งจากชั้นบนก็ต้องทำตามบางครั้งก็แบบเสียไม่ได้” แหล่งข่าวในอำเภอนาแกกล่าว

จากคำพูดของแหล่งข่าวที่ต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) มานับสิบปีพอจะคาดหมายถึงอนาคตของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) บนกฎหมายได้ว่า เหตุใดพวกเขาจำนวนมากหยิบมือเดียวจึงยังยืนหยัดต่อสู้ตามแนวทางเดิมต่อไป ขณะเดียวกันก็มีข่าวบางกระแสที่ยังไม่ได้รับการตรวจสอบว่าเท็จจริงเพียงใดระบุว่า การต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) กฎานวันนี้มีเป้าหมายอยู่ที่ “กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” ที่กองทัพอุปถัมภ์และ “พรรคใหม่” ที่โซเวียต เวียดนามอุปถัมภ์

6.3.4 พรรคร้อยชื่อเป้าหมายคืออีสาน

ย้อนหลังไปประมาณ 6 ปีที่แล้ว ข่าวการริเริ่มก่อตั้ง “พรรคใหม่” ในลาว เป็นข่าวที่มีผู้สนใจติดตามอย่างมาก รายงานข่าวระยะแรกระบุว่า พรรคคอมมิวนิสต์สายโซเวียตมีชื่อว่า “ไทยอีสานกู้ชาติ” (สายข่าวบางแห่งถึงขั้นระบุว่าขงพรรคใหม่พื้นสีแดงมีขบวนการสืบทอดอยู่ตรงกลางคืนธง) ต่อมาก็มีชื่อใหม่ว่า “อีสานเอกราช” และเกิด “พรรคสหพันธ์” ขึ้นมาอีก บางหน่วยงานมาแปลกคือนอกจากมี “ไทยอีสานกู้ชาติ” แล้วยังมีอีก 2 พรรค คือ พรรคใหม่กับพรรคปฏิวัติประชาชนไทย

สองปีหลังมามีกระแสข่าวที่ค่อนข้างเชื่อถือได้ว่าชื่อแท้จริงคือ “ขบวนการประชาชนไทยปฏิวัติ” (ขป.ทป.) จู่ๆ ก็มี “พรรคสยามใหม่” ปรากฏตัวขึ้นในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 ตอนกลางปีนี้เอง ส่วนในภาคอีสานนั้นล่าสุดมีการปลุกผี “เอเชีย 88” ขึ้นมาอีกหนที่ยโสธรแต่นักการทหารแห่งกองทัพภาคที่ 2 กลับให้ข้อสังเกตว่า ผี “เอเชีย 88” ใครเป็นผู้ปลุกกันแน่ระหว่างรัฐบาลกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เสนาธิการกองทัพบกกล่าวถึงพรรคใหม่ในวันแถลงผลการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในรอบปีที่ผ่านมาเอาไว้สั้นๆ ว่า “อยู่ในขั้นของการเดินร่นเพื่อเอาตัวรอดและอุปถัมภ์เพื่อเอาตัวรอด” และถ้ายังไม่ล้มนายทหารคนเดียวกันนี้เคยเปิดเผยว่ามีกำลังดาวเขียว 200 คนที่กฎหมาย ซึ่งก็ไม่อาจให้ความเชื่อมั่นต่อคำแถลงของท่านเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ได้ ถึงอย่างไรก็ตาม แนวทางที่จะยึด “อีสาน 17 จังหวัด” ยังมีความเป็นไปได้เหมือนความพยายามของลาว-เวียดนามที่ยื่นข้อเสนอต่อศูนย์การนำพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อีสานเหนือในปี 2520 แม้จะยังไม่มีความเคลื่อนไหวที่คืบหน้าไปกว่าที่แลมาแล้วแต่รัฐ

บาลและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) (สายจีน) ก็ไม่เคยไว้วางใจ “พรรคใหม่ (สายโซเวียต) เลย”

“พวกที่ยังไม่กล้าบ่ยอกว่าคนก็เป็นคนบ้านนาบัว บ้านหนองฮี บ้านปลาปาก มีแถวนาแก่ก็ไม่มากหรอก พวกกลับมาก็ไม่กี่สิบคน” อดีตผู้นำท้องถิ่นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ภูพานพูดถึงบรรดาสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ที่แปรพักตร์ไปอยู่ในลาว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวอำเภอเรณูนคร อำเภอปลาปาก (นครพนม)

“คงหมู” คือ ด้านหน้าถนนยุทธศาสตร์จากฝั่งลาว

นับแต่สายสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทย-อเมริกาพบกับปัญหาจนเกิดรอยร้าวที่ต่างกว้างออกไปเรื่อยๆ โซเวียตก็รุกเข้ามาแทนที่ทันที จังหวะก้าวนี้ของโซเวียตมีทั้งเสียงสนับสนุนและเสียงทักท้วงกลางเกมการทูตขอมหาอำนาจกับประเทศเล็กๆ เช่น ไทย แต่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือกำลังมีการเปลี่ยนแปลงที่พรมแดนไทย-ลาวติดกับแม่น้ำโขง

“พวกพ่อค้ากำลังเรียกร้องให้เปิดพรมแดนมีการค้าขายกับลาว ตอนนี้ทางลาวกำลังสร้างท่าเรือที่แก่งกะเบาปีหน้าผู้รับเหมาไทยจะข้ามไปรับเหมาสร้างถนนจากท่าแขกไปสุวรรณเขต ถ้าไทยสร้างท่าเรือด้วยก็จะช่วยให้เศรษฐกิจจังหวัดแถวนี้อดีขึ้นเยอะ”

เจ้าหน้าที่การข่าวมุกดาการกล่าวถึงภาวะเศรษฐกิจชายแดนไทย-ลาวที่มีพ่อค้าจำนวนไม่น้อยที่ต้องการให้มีการเปิดพรมแดนขณะเดียวกันทางลาวเองก็มีการสร้างท่าเรือขึ้นบริเวณ “แก่งกะเบา” ตรงกันข้ามกับบ้านคับพวง บ้านทรายมูล ตำบลน้ำก่ำ อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งมีรายงานข่าวยืนยันว่า ขณะนี้เวียดนามและโซเวียตได้ช่วยสร้างถนนยุทธศาสตร์จากเมืองท่าดานัง (เวียดนาม) ตัดผ่านที่ราบเวียดนามตอนใต้เข้าสู่ตอนกลางของลาวและถนนเส้นนี้มีจุดหมายที่ท่าเรือแก่งกะเบาที่กำลังก่อสร้างอยู่ในเวลานี้”

“ถ้าเหตุการณ์ 9 กันยาสำเร็จอาจจะมีการเตรียมสร้างท่าเรือทางฝั่งไทยเพื่อเชื่อมเส้นทางค้าขายจากกรุงเทพถึงดานังแต่คิดเรื่องเศรษฐกิจอย่างเดียวโดยไม่นึกถึงความมั่นคงอาจเกิดปัญหาภายหลังก็ได้” เจ้าหน้าที่คนเดิมกล่าว

มีผู้ให้ข้อสังเกตว่า ถ้ามีการเชื่อมต่อเส้นทางค้าขายจริง กองกำลังลาวฝั่งขวาที่ชำรุดแพวถูกกระทบแน่ และลึกเข้าไปอีก 4 กิโลเมตร จากฝั่งโขงที่บ้านทรายมูลคือบ้านคงหมู (หมู่บ้านผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย) ด้วยเหตุนี้ประการหนึ่งกระมังทางเบื้องบนที่กรุงเทพจึงทุ่มเททุกอย่างให้แก่บ้านคงหมูเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ อย่างน้อยเป็นเกราะป้องกันการรุกคืบของ “พรรคใหม่”

บนสถานการณ์ที่อดีตผลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เก่ายังสับสนระหว่างแนวทางโฆษณาของค่ายปักกิ่งกับค่ายมอสโก ระดับสูงของรัฐบาลไทยก็ยังไม่อาจจะตัดสินใจในขณะนี้ลงไปได้ว่า จะเลือกเอาค่ายใดเพื่อผลประโยชน์ของประเทศ แต่ก็

ระวางการตกเป็น “เหยื่อ” ของหมิวาเหมือนประเทศเพื่อนบ้านอย่างเห็นได้ชัด ช่วงเวลาดังกล่าวนับได้ว่าเป็นช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในเวทีการเมืองโลกที่มากที่สุด โดยเฉพาะกรณีแตกแยกกันระหว่างจีนกับโซเวียต ซึ่งถือเป็นห้วงบวคอมมิวนิสต์สากลที่คาร์ล มาร์กซ์ และเลนิน ได้ก่อตั้งขึ้นมาเป็นเวลาร่วมร้อยปีกับชัยชนะของเวียดนาม ลาว และกัมพูชาที่ส่งให้อเมริกาจำต้องถอนทหารออกจากอินโดจีนอย่างบอบช้ำที่สุด

ระหว่างสงครามในเวียดนาม ป่าภูพานได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2515 บนเนื้อที่ประมาณ 415,000 ไร่ ในเขตจังหวัดสกลนครและจังหวัดกาฬสินธุ์ ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาดและสามารถจัดตั้งรัฐบาลใหม่ได้ เมืองไทยก็เกิดเหตุการณ์เดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ที่มีเนื้อหาเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นภายใน 6 เดือน

ทว่าพอถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นักเคลื่อนไหวทางการเมือง 13 คน ก็ถูกจับและยึดเหยียดข้อหาการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เมื่อรวมเข้ากับข่าวคณะนายทหารและตำรวจชั้นผู้ใหญ่ใช้อาวุธและเฮลิคอปเตอร์ของราชการเข้าไปล่าสัตว์ในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เพียง 8 วัน ต่อมาจึงส่งผลให้จำนวนผู้ชุมนุมขยายตัวขึ้นจากร้อยเป็นพัน จากพันเป็นหมื่น จนหมื่นกลายเป็นเรือนแสน ปรากฏเป็นปฏิกริยาลูกโซ่ที่ทำให้เกิดการเดินขบวนประท้วงครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองเลือดไทย หลังเหตุการณ์ครั้งนั้น ใครบางคนถึงกับกล่าวไว้ว่าเป็น “ยุคฟ้าสีทองผ่องอำไพ” นับเป็นชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ของนักศึกษาและประชาชนทั่ว 3 ปีต่อมา ภาพลวงตานี้ก็จางหายไปในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

ฝนแรกเริ่มโปรยละอองเย็นชื้นผ่านม่านใบไม้หวานพรหมพินท่า เรายังสาวเท้าตามติดคนข้างหน้ากันต่อไป สามวันมาแล้วที่เราตระเวนไปตามเส้นทางเลียบชายขอบป่าภูพาน ช่วงเช้าอากาศหมอกอึมครึมฟ้าครึ้มหม่น พอเข้าบายฝนก็โปรยปรายลงมาทุกๆ วัน ระหว่างเดินทางไปตามสถานที่ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ผมก็อดนึกคิดไม่ได้ว่าเพราะเหตุใดป่าผืนนี้จึงเป็น “จุดหมาย” ที่ผู้คนมากหลายต่างยุคต่างสมัยเลือกใช้เป็นสถานที่แสวงหาคำตอบอันเป็นปริศนาทำทนายมนุษย์อยู่ไม่เสื่อมคลาย วันแรกผมพาตัวเองขึ้นไปที่พักสูงแห่งหนึ่งบนยอดภูพาน เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสุริยปฏิทิน และมายาคติอันเกี่ยวกับเพศหญิงกับชาย วันนั้นฝนพรำลงมาแต่เช้า เมื่อเราขึ้นมาถึงลานจอดรถที่อยู่สูงจากพื้นราบระดับหนึ่ง ม่านหมอกขาวก็ไหลเข้าห่มคลุมอยู่รายรอบตัวจากลานจอดรถ เราเดินต่อไปตามบันไดปูนที่ทอดขึ้นสู่ยอดภูอีก 491 ชั้น หมอกมัวไหลเรื่อยเข้าปกคลุมเป็นม่านหนา มองเห็นแนวบันไดทอดลับหายขึ้นไปราวเงาภาพรางตา ปลายทางบันไดบนผาหินสูงสุด พระธาตุภูเพ็กที่ก่อด้วยแท่งศิลาสลักเป็นรูปทรงปราสาทขนาดย่อมก็ปรากฏตรงเบื้องหน้า ม่านหมอกรายล้อม ดวงแดดบนท้องฟ้ามองเห็นเป็นจุดสว่างรางเลือน ผมเดินวนชมรอบๆ ฐานปราสาทแล้วไต่บันไดหินขึ้นไปด้านบนเบื้องหน้าประตูศิลาปรากฏแท่งหินรูปสี่เหลี่ยมขนาดครก

ดำขาว ที่กลางหน้าตัดด้านบนสลักเป็นหลุมสี่เหลี่ยมขนาดสองฝ่ามือกาง ราชล้อมด้วยหลุมสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก 16 หลุม มองเห็นโดยเด่นคู่กับแท่งหินรูปสิวลึงค์ นีคือ สุริยปฏิทิน 1,000 ปี ที่กลุ่มชนสมัยขอมได้ค้นพบความลับเกี่ยวกับระยะเวลาสั้น-ยาวในรอบปี แล้วสร้างเทวาลัยนี้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเพื่อทำการเกษตรกรรม ตามตารางเวลาที่กำหนดในสุริยปฏิทิน

ส่วนในตำนานการสร้างพระอุเพ็ทก์แต่โบราณ ได้กล่าวถึง “ดาวเพ็ทก์” ดวงดาวที่จะปรากฏบนท้องฟ้าเวลาใกล้สว่าง ตามตำนานอุรังคธาตุกล่าวไว้ว่า กลุ่มหญิงกับชายใดเร่งแข่งกันสร้างพระธาตุขึ้น เพื่อครอบครองพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า โดยกำหนดกันว่า หากดาวเพ็ทก์ปรากฏที่ขอบฟ้าเมื่อใด การก่อสร้างของทั้งสองฝ่ายถือเป็นอันสิ้นสุด ฝ่ายหญิงสร้างพระธาตุนารายณ์เจงเวงที่เมืองหนองหารหลวง ส่วนฝ่ายชายสร้างพระธาตุอุเพ็ทก์บนยอดภูพาน ปรากฏว่าฝ่ายชายพ่ายแพ้ เนื่องด้วยฝ่ายหญิงจุดโคมขึ้นแขวนลงว่าดาวเพ็ทก์โผล่พ้นขอบฟ้าแล้ว พระธาตุอุเพ็ทก์จึงถูกสร้างค้างไว้ไม่แล้วเสร็จตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ม่านหมอกเริ่มละลายหาย ผมเดินลงจากองค์พระธาตุไปทางสระน้ำริมหน้าผา ในนั้นมีดอกบัวหลวงบานอยู่หลายดอก ตามหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานว่าพระธาตุอุเพ็ทก์มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-17 โดยสร้างห้องครรภคฤหะไว้ตรงกลาง มีปราสาทประธาน กุฏิ หอพระ ศาลา และสระน้ำตามคติฮินดู ถัดจากสระน้ำอีกไม่ไกล ผมออกไปยืนที่ริมหน้าผาสูง รอเพียงครู่เมฆหมอกก็ถูกลมพัดกวาดหาย เผยให้เห็นทิวทัศน์เบื้องล่างที่มองออกไปได้ไกลถึงหนองหารและตัวเมืองสกลนคร นึกถึงโคมไฟที่ฝ่ายสร้างพระธาตุนารายณ์เจงเวงจุดขึ้นเพื่อลงเวลา ไม่ว่าในยุคสมัยใด ภาพศรัทธาและมายาคติอันเกี่ยวกับเพ็ทก์ล้วนมีแง่มุมที่น่าสนใจไม่ต่างกันเลย แดดเพียงฉายผ่านหมู่เมฆฝนเป็นลำสีขาว ลงจากพระธาตุอุเพ็ทก์ผมและช่างภาพจับรถเลียบป่าภูพานไปทางด้านทิศตะวันออก จุดหมายอยู่ที่ถ้ำขาม ศูนย์รวมศรัทธาแห่งหนึ่งของพระพุทธสายวิปัสสนากรรมฐาน

ในเขตอีสานตอนใต้ กล่าวได้ว่ามีพระเกจิอาจารย์สายวิปัสสนากรรมฐานที่มีวัตรปฏิบัติงดงามเลื่องชื่อบริเวณหลายองค์ เกือบทุกองค์ล้วนเคยออกจาริกแสวงหาความวิเวกที่ภูพาน อาจเป็นด้วยป่าไพรอันร่มรื่น มีกลุ่มบ้านกระจายอยู่ตามที่ราบและบนเทือกภู จึงเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับปฏิบัติธรรมกรรมฐาน หนึ่งในนั้นคือหลวงปู่เทศก์ เทศรังสี พระเกจิที่มีวัตรปฏิบัติงดงามในสายหลวงปู่มั่น กุริทัตโต ซึ่งเป็นพระกรรมฐานอาจารย์ หลังจากออกธุดงค์จำพรรษาตามวัดต่างๆ ตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่ไปถึงจังหวัดภูเก็ต ทำก็เลือกที่จะกลับมาจำพรรษาที่วัดถ้ำขามกับหลวงปู่พัน อาจาโร ในปีพ.ศ. 2507 ตรงกับพรรษาที่ 42 เนื่องจากอากาศที่ดีมากและญาติโยมล้วนศรัทธา กระทั่งท่านปลงธรรมสังเวยที่นี้ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2537 เราไปถึงวัดถ้ำขามขณะท้องฟ้าเริ่มหม่นมัวเมฆฝน เดินขึ้นไปที่เทศกเจดีย์ เทศรวีสืออนุสรณ์ ซึ่งสร้างเป็นองค์เจดีย์โคกเด่นที่ริมยอดภู ข้างบนอากาศเย็นสบาย มุมมองด้านหลังองค์เจดีย์เปิดโล่ง ไล่สายตาจากผืนป่าเขียวครึ้มลงไปเป็นท้อง

ทุ่งนาและที่ราบสกนกร ท่ามกลางหมู่ไม้ร่มรื่น ผมรู้สึกได้ว่ามีเพียงภาพตรงหน้าฉันที่ปรากฏอยู่ภายใน ไม่มีภาพอดีตหรืออนาคตที่ผุดขึ้นมารบกวนจิตใจไม่เว้นวาย

ลงจากวัดถ้ำขาม เราเดินทางต่อไปที่วัดอจาโรรังสี ซึ่งอยู่ห่างออกไปอีกไม่กี่กิโลเมตร เพื่อชมอาคารพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์ครบรอบ 100 ปี หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์ฯ สร้างเป็นอาคารคอนกรีตทรงไทย 2 ชั้น สำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมในชั้นล่างและจัดเป็นพิพิธภัณฑ์บนชั้นที่ 2 เราขึ้นไปชั้นสอง กราบนมัสการพระทรงวุฒิ ชัมมวโร เจ้าอาวาสวัดอจาโรรังสี ซึ่งเป็นพระเลขาของหลวงปู่เทศก์มายาวนาน แล้วเดินชมภายในพิพิธภัณฑ์ที่ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นปิดทองดูสง่างาม เสาอาคารทั้งหมดปิดทองด้วยศิลปะลายรดน้ำ ที่เรียกตามภาษาเชิงช่างว่า “งานลวดรดน้ำปิดทองลายฉลุ” ศิลปกรรมของ “งานช่างรัก” ซึ่งเป็นหมวดหนึ่งของสกุลงานช่างสิบหมู่ ตรงแถวกลางโถงอาคารประดิษฐานพระประธานพระพุทธรูปทุกขนิโรชบารมี เบื้องหน้าเป็นเจดีย์บุษบก ประดิษฐานพระธาตุทั้งหกของหลวงปู่เทศก์ หลังจากกราบนมัสการพระธาตุแล้วผมเดินไล่สายตาไปตามผนังที่แขวนภาพถ่ายเกี่ยวกับหลวงปู่ พระกรรมฐานอาจารย์ และพระเกจิอาจารย์ เช่น พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ภาพถ่ายหลวงปู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงตู้เก็บสิ่งของต่าง ๆ และบริวารของพระกรรมฐานอีกหลายท่าน ภาพถ่ายทั้งหมดบอกเล่าเรื่องราวว่าก่อนชีวิตที่หลวงปู่เลือกเดินทางสายพุทธวิปัสสนากรรมฐาน ออกเผยแผ่ธรรมะไปทั่วสารทิศ ทว่าในบั้นปลายท่านเลือกที่จะกลับมาละสังขารที่ภูพาน

นอกจากภูไพรอันเงียบสงบแล้ว ผมเชื่อว่าต้องมีศรัทธาในใจอันแน่วแน่เท่านั้น จึงสามารถเกิดวัตรปฏิบัติที่เที่ยงแท้และงดงามเช่นนี้ได้ รายละเอียดที่ได้พบบท ทำให้ผมนึกไปถึงคำพูดประโยค “ต่างวิธีการ ต่างจุดหมาย” ที่ไม่ว่าจะยุคสมัยใดผู้คนก็ล้วนแสวงหาความหมายของชีวิตด้วยวิธีคิดและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างหลากหลายแง่มุมขึ้นอยู่กับว่าใครจะก้าวเดิน ไปถูกทาง และถึงจุดหมายโดยไม่ปราศระหว่างทางเสียก่อน อย่างชายคนหนึ่งที่เป็นตำนานอีกบทในยุคเผด็จการเต็มใบหรือที่เรียกกันในหมู่ปัญญาชนว่า “ยุคแสวงหา” เราเดินทางต่อไปที่วัดบ้านหนองกุ้ง อำเภอวาริชภูมิ ด้านทิศเหนือของป่าภูพาน เขตตรงต่อกับอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก

ภายในวัด ใกล้กับกุฏิหลังเล็กที่มีรูปถ่ายกับประวัติของเจ้าของงานเขียนแปลหลายเล่ม คือสลูบที่บรรจเกล้ากระดูกของจิตร ภูมิศักดิ์ ชายที่ไฝฝันจะเป็นนักปราชญ์แห่งราชบัณฑิตยสถาน และภายหลังได้รับการยกย่องว่าเป็นนักคิดนักเขียนคนสำคัญในรอบ 100 ปีของไทย ซึ่งต้องมาจบชีวิตลงก่อนวัยอันควรที่ชายป่าภูพาน ช่วงที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมือง จิตนับเป็นนักเขียนปากกาคมที่กล้าเผยแพร่นวนคิดที่ขัดแย้งกับฝ่ายอำนาจรัฐอย่างชัดเจน หลังการปฏิวัติรัฐประหารปี พ.ศ. 2501 ตามมาด้วยการกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามแบบเหี้ยมโหด จิตรก็เป็นผู้หนึ่งที่ถูกรวบกุมในข้อหาการกระทำความผิดคอมมิวนิสต์ การที่จิตรตัดสินใจเข้าป่าหลังได้รับอิสรภาพ ไม่เพียงพึ่งใจในแนวคิดลัทธิคอมมิวนิสต์ หากภายในต้องการช่วยเหลือชาวบ้านผู้ทุกข์ยากให้สำเร็จอย่างแท้จริงเท่านั้น โดย

ไม่ลังเลที่จะเลือกทางเดินของคนที่ตนเองเชื่อมั่น จิตรเสียชีวิตลงด้วยวัยเพียง 36 ปี สิ้นสุดบทบาทของนักคิดนักเขียน นักภาษาศาสตร์ นักเพลง และกวี ไปอย่างน่าเสียดายเหมือนกับดอกประชาธิปไตยเมืองไทยในช่วงเวลานั้น ที่บานตอนเช้าแล้วถูกเด็ดในตอนเย็น มันอาจเป็นช่วงเวลาแห่งพายุร้ายของฝ่ายที่มีแนวคิดคนละฟากขั้ว โดยการกระโจนเข้าเล่นในเกมการเมืองอย่างเต็มตัว เสียอยู่ตรงที่พวกเขา “เล่น” กันแรงเกินไปหน่อยเท่านั้นเอง

ดวงแดดยามเย็นลดแสงจัดจ้า ท้อฟ้ากระจ่างใสอยู่เพียงครู่ หมู่เมฆฝนก็ลอยเรื่อยเข้าปกคลุมเหนือผืนป่าภูพาน ระหว่างทางกลับที่ทำการอุทยานฯ สองฟากทางที่ตัดผ่านป่าเต็งรังมีชาวบ้านนำเห็ดและของป่าที่หาได้มาวางขายอยู่ประปราย เห็ดส่วนใหญ่จะวางขายมากตั้งแต่ช่วงสาย ทั้งเห็ดระโงก เห็ดก่อแดง-ก่อขาว เห็ดไข่ และเห็ดป่าหายากอย่าง “เห็ดปลวก” หรือเห็ดโคน นอกจากนั้น ยังมีผักตั่ว ผักชะมวง หน่อไม้ และมะแงว ผลไม้ถูกผสมเงาะกับลิ้นจี่ ผลผลิตจากในป่าสองฝั่งถนน สมัยทำสงครามปฏิวัติ “ฝ่ายป่า” ก็อาศัยเสบียงธรรมชาติเหล่านี้พอประทังกันไปได้ โดยเฉพาะในช่วงถูกฝ่ายรัฐบาลล้อมปราบกบฏยังจำต้องอาศัยกินผักป่าตลอดทั้งปีจนเรียกกันว่า “ผักสามฤดู” เช่น หน่อไม้ในช่วงฤดูฝน ผักหวานฤดูแล้ง และฤดูหนาวที่ไม่แน่นอนว่าจะเป็นผักอะไร

ในช่วงปี พ.ศ. 2512 คนในป่าขาดการติดต่อกับภายนอก ขาดข่าวสารจากในเมือง ขาดเงินค่าพริกเกลือที่ต้องใช้ และขาดของหนูนช่วยจำเป็นอย่างหยูกยา ยามนั้นคนในป่าต้องอาศัยข้างคัมกับมันป่าประทังกันอย่างกระเบียดกระเสีย หน่วยรบหลักของทหารป่ามีอาวุธประจำตัวเพียงปืนเล็กยาว และปืนทอมป์สันรุ่นสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งผู้หมู่ ผู้หมวดเท่านั้นจึงจะมีได้ เครื่องนาก็ตัดแปลงจากวัสดุธรรมชาติ ช่วงหนึ่งที่อะลูมิเนียมจากพลูต่องสว่างที่ฝ่ายรัฐทิ้งลงมาข่มขวัญทำให้ฝ่ายป่าได้งาน ซ้อน และหม้อสนามจากกระบั้งพลู แทนบั้งไม้ไฟโก๊ะ และกะลาขัดเกลี้ยงที่เคยใช้กันแต่ก่อน ทว่าพอหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 สภาพการณ์ในป่าก็เปลี่ยนแปลงไป เขตปลดปล่อยจากอำนาจรัฐบาลบนภูพานเริ่มตกอยู่ในสภาพแออัด ทหารป่าที่เคยเป็นฝ่ายรุกเริ่มกลายเป็นฝ่ายตั้งรับเพื่อพิทักษ์ฐานที่มั่น ความขัดแย้งภายในเริ่มก่อตัวขึ้นทีละน้อย ทั้งจากกลุ่มนักศึกษา ปัญญาชน ฝ่ายนำแต่ละเขตงานที่มีแนวคิดขัดแย้งกันชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงแนวความคิดของพรรคพี่น้องในประเทศใกล้เคียงที่แตกแยกกัน โดยเฉพาะเงินกับเวียตนาม เมื่อมีการประกาศนโยบาย 66/2532 สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ใช้วิแก้ปัญหาลัทธิตั้งคมนิยมด้วยการทำเมืองไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ขบวนการปฏิวัติในนามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจึงถึงคราวล่มสลาย ภูพานสิ้นสุดบทบาทนานะ “บ้านนักรบ” ไปโดยปริยาย มีเพียงหนุ่มสาวนักศึกษาปัญญาชนที่ทยอยออกจากป่าด้วยสภาพจิตใจของผู้แพ้พ่ายอย่างบอบช้ำที่สุด ชาวไร่และชาวนาต้องกลับมานับหนึ่งเริ่มต้นชีวิตใหม่ ในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย มันคงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำใจ หากใครสักคนทุ่มใจทุ่มกายลงไปในวิถีทางหนึ่งด้วยศรัทธาอันเปี่ยมล้น แล้วพบจุดจบด้วยความพ่ายแพ้

กว่าสองทศวรรษผ่านไป เทือกเขาภูพานยังทอดยาวเป็นแหล่งอาหารและต้นน้ำหล่อเลี้ยงหมู่บ้านรายรอบอย่างไม่ขาดหาย ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนรายรอบก็ยังดำเนินกันต่อไป โดยมีโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นเสมือนเข็มทิศและ พี่เลี้ยงคอยชี้ทางถ่ายทอดความรู้ และประทับประคองให้พวกเขามีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัวอย่างไม่ลำบากนัก นอกจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริแล้ว ก่อนถึง พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ ตรงเชิงภูพานยังมีฟาร์มตัวอย่างหนองหมากเต่า ตามพระราชดำริอีกแห่งหนึ่งที่คอยถ่ายทอดวิชาความรู้ทางการเกษตรให้แก่หมู่บ้านใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีใหม่ของในหลวง การเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนการแปรรูปพืชผลที่ได้เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าในทางการจำหน่าย

หลังจากแวะเข้าไปชมฟาร์มตัวอย่างหนองหมากเต่าฯ เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ก็พาเราเข้าไปชมสะพานหินธรรมชาติที่เรียกกันว่า “ทางผีผ่าน” และน้ำตกห้วยใหญ่ ซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่อยู่ห่างออกไปฝั่งตรงข้ามถนน ที่น้ำตกห้วยใหญ่มีกลุ่มครอบครัวขับรถเข้ามาพักผ่อนกันอย่างสบายใจ บรรยากาศอันเงียบสงบ ป่าเต็งรังเขียวชอุ่มไปด้วยใบที่เพิ่งผลิแตกใหม่ และสายน้ำเย็นใสที่เต๋กๆ กระโจนลงไปเล่นสนุกสนานอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ท้องฟ้าเริ่มหม่นมัวไปด้วยเมฆฝนเมื่อเข้าบ่าย จากเส้นทางสายหลักหมายเลข 213 ที่พาดผ่านใจกลางป่าภูพาน เราขับรถย้อนขึ้นมาแล้วแยกซ้ายตามเส้นทางลำลำองที่ตัดเข้าไปในป่าเต็งรัง จุดหมายของเราอยู่ที่ถ้ำเสรีไทย สถานที่ซึ่งเคยถูกปิดลับในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ตำแหน่งของถ้ำอยู่ต่ำลงไปจากพลาญหินไม่มากนัก ปากทางเข้าเป็นช่องโพรงลงไปใต้ถ้ำหินขนาดใหญ่ ปกคลุมอยู่ด้วยดงไผ่ร่มครึ้ม จึงเป็นที่สังเกตได้ยากทั้งจากเครื่องบินและแม้แต่คนเดินป่าที่ไม่รู้หมดหมายแน่ชัดมาก่อน ในช่วงสงคราม ขบวนการเสรีไทยมีหน่วยพรรคอยู่ในเมืองไทย 24 แห่ง โดยมีการประสานงานกันอย่างลับๆ กับสำนักงานใหญ่ “หน่วยต่อต้าน” ซึ่งอยู่ที่เมืองแคนดี ประเทศอินเดีย

นายเตียง ศิริขันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตจังหวัดสกลนคร คือหนึ่งในผู้ประสานงานกลุ่มเสรีไทยสายอีสานที่ไซ้รหัสว่า “พลูโต” ทำงานให้กับ “รูธ” ซึ่งเป็นชื่อรหัสลับของนายปรีดี พนมยงค์ ทำการสร้างสนามบินลับเพื่อรับอาวุธจากฝ่ายสัมพันธมิตร นำไปซ่อนไว้ในถ้ำปิดลับแห่งนี้เพื่อรอวันดี-เคย์ ซึ่งเป็นวันที่ฝ่ายสัมพันธมิตรจะโจมตีญี่ปุ่นพร้อมกันทุกจุด ภารกิจของขบวนการเสรีไทยคือดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น และทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรับรองว่า การประกาศสงครามต่ออังกฤษและอเมริกาเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 นั้นเป็น “การกระทำอันผิดจากเจตนาของประชาชนชาวไทย” ในช่วงนั้นมีทหารญี่ปุ่นอยู่ในเมืองไทย 150,000 คน และเริ่มรับรู้ว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย ทว่าก่อนจะถึงวันโจมตีใหญ่ และความตึงเครียดระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจะขึ้นไปถึงจุดสูงสุด ระเบิดปรมาณูลูกแรกก็ถูกทิ้งที่เมืองฮิโรชิมา และอีกสามวันต่อมาที่เมืองนางาซากิ ทำให้ญี่ปุ่นต้องยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างไม่มีเงื่อนไข ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 หลังสงคราม นายเตียงได้รับฉายาว่า “ขุนพลภูพาน” จากเหตุการณ์รัฐ

ประหารปี พ.ศ. 2490 ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นหัวหน้าพรรคมหาชนรัฐให้กับนายปรีดี สามารถหลบหนีขึ้นไปซ่อนบนเทือกเขาภูพานได้และต่อมาขณะคดีที่ชั้นศาล ทว่าอีก 5 ปีต่อมา ในที่สุดขุนพลภูพานก็ถูกสังหารอย่างทารุณในวังวนเกมการเมืองเลือดไทย เป็นรางวัลสุดท้ายที่ตอบแทนการกู้ชาติเรากลับออกมาจากถ้ำเสรีไทย ขณะเมฆฝนเทาที่มิแผ่ขยายออกไปเป็นคลื่นสีดำปกคลุมท้องฟ้าเบื้องบน ไม่นานฝนก็โปรยปรายลงมาเป็นพายุใหญ่ ป่ารอบตัวคูหม่นมัวมืดครึ้ม แต่เพียงชั่วครู่พายุฝนก็ถูกลมพัดกวาดหายไป ท้องฟ้ากลับมากระจ่างใส ปรางค์รุ่งเจ็ดสีวาดโค้งขึ้นเหนือผืนป่าภูพาน ระหว่างทางผมนึกทบทวนเหตุการณ์มากมายที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และนึกถึงความหมายของคำว่า “ศรัทธา” ที่เป็นเหมือนประกายเริ่มต้นที่จุดไฟในการออกเดินทางแสวงหาความหมายของชีวิต บ้างล้มลุกคลุกคลาน วนเวียนจมอยู่ก้นบ่ออดีตอันเจ็บปวด มิใช่มีมากที่ก้าวเดินไปถูกทาง และถึงจุดหมายโดยไม่ปราศระหว่างทางเสียก่อน อาจมีสายใยที่เป็นมืออันอบอุ่นคอยจุดประกายให้ก้าวต่อไปข้างหน้า หรือมีศรัทธาที่แน่วแน่เพียงแท้ นำพาให้ไปพบกับจุดหมายแห่งชัย ดังที่ “ลุงโฮ” วีรบุรุษนักปฏิวัติแห่งอินโดจีน เคยกล่าวในกลอน “แล้วท้องฟ้าก็แจ่มใส” ไว้ว่า “ทุกสิ่งหมุนเวียนเปลี่ยนไปคือกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ หลังวันแห่งฝน อากาศแสนดีย่อมมีมาสู่! เพียงพริบตาโลกก็สลัดพัศตรารักษ์ที่เปียกชื้น พื้นหญ้าพินับหมื่นลิ้ว ดูเสมือนครอบคลุมด้วยแพรไหมยกดอกพราวระยับ ณ แมกไม้สูงเด่น เห็นผลพวงสดใสในคำรบ เหล่าสกุณาขึ้นบานขับขานเพลง ความสุขซึ้งซบเต็มหัวใจและในโลกล หลังความขมขื่น หวานชื่นย่อมมีมา เปลี่ยนไปตามมรรคาแห่งโลกธรรม”

6.4 ขบวนการเสรีไทย

ขบวนการเสรีไทย (Free Thai Movement) เป็นขบวนการใต้ดินที่ดำเนินการระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่สอง ในช่วง พ.ศ. 2484-2488 มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านการรุกรานของกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่น รักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไทย ขบวนการเสรีไทยกำเนิดขึ้นในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เมื่อกองทัพญี่ปุ่นยกทัพเข้ามาทางด้านทิศตะวันออกและยกพลขึ้นบกจากอ่าวไทย เดิมเรียกขบวนการนี้ว่า “องค์การต่อต้านญี่ปุ่น” ภายหลังจึงเปลี่ยนไป “เสรีไทย” มีบทบาทเป็นแหล่งข่าวสำคัญของฝ่ายสัมพันธมิตร

การที่รัฐบาลไทยนำโดยนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยินยอมตกลงเข้าร่วมกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ทำให้บุคคลสำคัญทางการเมือง การปกครอง ข้าราชการ และชาวไทยทั้งในและนอกประเทศไม่เห็นด้วยกับนโยบายประกาศสงคราม มีการรวมตัวกันเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น แบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มในประเทศ นำโดยนายปรีดี พนมยงค์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มคนไทยในสหรัฐอเมริกา นำโดยหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการไม่ยอมส่งคำประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกา และถือว่าการประกาศสงครามนั้นมิใช่เจตนาของคนไทย กลุ่มที่สามเป็นกลุ่มคนไทยในอังกฤษ นำโดยนักเรียนไทย ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ช่วงที่

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี การดำเนินงานของกลุ่มทั้งสามไม่ค่อยประสบผลสำเร็จมากนัก เพราะขาดการประสานงานร่วมกัน แต่เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลโดยมีนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ความร่วมมือระหว่างกันก็มีประสิทธิภาพมากขึ้น แม้ว่านายควง อภัยวงศ์ จะแถลงนโยบายร่วมมือกับญี่ปุ่นโดยใกล้ชิด ตามสัญญาพันธกรณีที่ได้มีต่อกันไว้ด้วยดี และให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นทุกประการ แต่ขณะเดียวกันคณะรัฐบาลก็มีรัฐมนตรีหลายคนที่เป็นบุคคลระดับหัวหน้าในองค์การต่อต้านญี่ปุ่น และคอยให้ความช่วยเหลือองค์การอย่างลับๆ

เสรีไทยมีเครือข่ายความร่วมมือในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ โดยได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายสัมพันธมิตร สหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้ส่งหน่วยปฏิบัติการมาประจำในกรุงเทพฯ ด้านฝ่ายไทย นายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งทหารไปประจำที่กองบัญชาการของฝ่ายสัมพันธมิตร ณ เมืองแคนดี ลังกา พร้อมกับส่งทหาร ตำรวจ และพลเรือนไปรับการฝึกกับหน่วย โอ.เอส.เอส. (O.S.S : Office of Strategic Services) ของสหรัฐอเมริกาและกองกำลัง 136 ของอังกฤษในอินเดีย และลังกา นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งโรงเรียนนายทหารสารวัตรและโรงเรียนนายสิบสารวัตรทหาร โดยรับสมัครนิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักเรียนเตรียมปริญญาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง นักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และนักเรียนโรงเรียนเตรียมนายเรือ มาฝึกให้เป็นผู้บังคับบัญชาของกองกำลังใต้ดินเพื่อเตรียมสู้รบกับกองทัพญี่ปุ่นในวันที่ฝ่ายสัมพันธมิตรกำหนด มีการประชาสัมพันธ์ให้คนไทยในประเทศร่วมกันต่อต้านญี่ปุ่น ส่งข่าวด้านยุทธศาสตร์ทางทหารตลอดจนรายงานสภาพดินฟ้าอากาศให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทราบ ซึ่งทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถปฏิบัติการทางทหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการปะทะกันระหว่างขบวนการเสรีไทยกับกองทัพญี่ปุ่นไม่มีโอกาสเกิดขึ้น เพราะญี่ปุ่นประกาศยอมจำนนอย่างไม่มีเงื่อนไข เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 หลังจากสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณูลงเมืองฮิโรชิมาและนางาซากิเมื่อวันที่ 6 และ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2488 แม้ว่าไทยจะร่วมกับญี่ปุ่นในการประกาศสงคราม แต่ความร่วมมืออย่างลับๆ ของไทยกับฝ่ายสัมพันธมิตรทำให้ไทยมีอำนาจต่อรองในการเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรหลังสงครามยุติ โดยสหรัฐอเมริกาถือว่าไทยไม่เคยประกาศสงครามต่อประเทศของตน ขณะที่อังกฤษดำเนินนโยบายต่อไทยแตกต่างไปจากสหรัฐอเมริกา

6.4.1 สมาชิกขบวนการเสรีไทย

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย ใช้รหัสว่า
“รูธ”

พันตรี จำกัด พลังกูร เลขานุการคณะเสรีไทยสายภายในประเทศและผู้แทนคณะเสรีไทยที่เดินทางไปติดต่อกับสัมพันธมิตรในจีน

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ผู้นำขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา

ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ผู้นำขบวนการเสรีไทยในอังกฤษ
 ม.จ.การวิก จักรพันธ์ ผู้นำขบวนการเสรีไทยในอังกฤษ
 สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี พระบรมราชินีในรัชกาล
 ที่ 7 เสรีไทยในอังกฤษ

ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้มีส่วนช่วยให้ไทยส่งข่าวสารถึงฝ่าย
 พันธมิตรได้เป็นผลสำเร็จ

พล อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)
 พลอากาศโท เฉลิม จิตตินันท์ (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)
 หลวงดิฐการภักดี เลขานุการเอกสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐ
 อเมริกา

อนันต์ จินตกานนท์ เลขานุการโทสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐ
 อเมริกา

ม.ล.ขาบ กุญชร (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)
 พ.ต.โผน อินทรทัต อดีตรองผู้อำนวยการโรงงานยาสูบ กระทรวงการ
 คลัง (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)

พลตรีนิรัตน์ สมถพันธ์ (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)
 ศาสตราจารย์ ดร.เจริญ เจริญรัชตภาคย์ (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)
 ศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บิณฑสันต์ (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)
 คุณกรองทอง ชุติมา (เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา)
 คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร
 ศาสตราจารย์ ดิเรก ชัยนาม
 ศาสตราจารย์ ดร.มาลัย ศาสตราจารย์ คุณหญิง อุบล หุวะนันท์ (เสรี
 ไทยสายสหรัฐอเมริกา)

ภาพประกอบ 10 เสรีไทยสายสหรัฐ

6.4.2 เสรีไทยภาคอีสาน

แม้จะล่วงเข้าวัย 70 ปีเศษ แต่ข้าราชการบำนาญอย่าง “นภาพร วงศ์กาฬสินธุ์” ก็ยังจดจำวีรกรรมของ “เตียง ศิริขันธ์” อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสกลนคร และหัวหน้าขบวนการเสรีไทยประจำภาคอีสานได้เป็นอย่างดี เธอเป็นหนึ่งในผู้ระดมทุนจัดสร้างอนุสาวรีย์ของวีรชนผู้นี้ ณ ลานจอดรถทางเข้าถ้ำเสรีไทย บนเทือกเขาภูพาน ซึ่งครั้งหนึ่งในอดีตเคยใช้เป็นที่ซุกซ่อนอาวุธไว้ทำห้้นกับทหารญี่ปุ่น นภาพรพยายามเท้าความย้อนไปเมื่อ 72 ปีก่อน ตั้งแต่เตียงจบการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับประกาศนียบัตรครุมัธยม (ป.ม.) สมัยนั้นยังไม่เปิดเรียนระดับปริญญาตรี จากนั้นไปเป็นครูที่โรงเรียนมัธยมหอวัง อีก 4 ปีต่อมาในปี 2477 ย้ายไปเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนอุครพิทยานุกูล สอนวิชาภาษาไทย อังกฤษ และประวัติศาสตร์ ที่นี่เองที่ครูเตียงถูกจับในข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์พร้อมกับเพื่อนอีก 3 คน คือ ครูปั้น แก้วมาตย์ ครูสุทัศน์ สุวรรณรัตน์ และครูฉวยง เอี่ยมศิลา เนื่องจากมีพฤติกรรมต้องสงสัยว่าจะฝักใฝ่คอมมิวนิสต์และเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในโรงเรียน เมื่อมีการชักธงรูปค้อนเคียวอันเป็นสัญลักษณ์ของคอมมิวนิสต์ขึ้นสู่ยอดเสาธง โดยถูกคุมขังอยู่ราว 2 เดือน ศาลก็มีคำพิพากษายกฟ้อง มีเพียงครูฉวยงคนเดียวที่ถูกตัดสินจำคุก 10 ปี

การได้รับอิสรภาพครั้งนั้นผลักดันให้ครูเตียงหักเหชีวิตจากครูก้าวเข้าสู่วงการเมือง ในปี 2480 ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสกลนคร ด้วยวัยเพียง 28 ปี มีโอกาสร่วมทำงานกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานที่มีอุดมการณ์เดียวกัน คือ ต่อสู้เพื่อคนยากจน เช่น ถวิล อุดล จากร้อยเอ็ด จำลอง ดาวเรือง จากมหาสารคาม ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ จากอุบลราชธานี จนถูกขนานนามว่า สี่รัฐมนตรีอีสาน หรือขุนพลอีสาน มีผลงานต่อสู้เพื่อ

ประชาธิปไตยให้แก่คนทุกซีก เชียงป่าเชียงไหล่ “ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์” อดีตนายกรัฐมนตรีนครและ
ผู้ก่อตั้งคณะราษฎร

ครูเตียงและเพื่อนร่วมกันต่อต้านฝรั่งคหฬ ซึ่งมึนโยบบายเพื่อเกษตรกร
และคนทุกซีกในสังคมไทย เพื่อจัดความเหลื่อมล้ำในสังคม กระจายอำนาจและรายได้สู่ประชาชน
ระดับล่าง แนวทางใกล้เคียงกับพรรคแนวรัฐธรรมนูญที่มี ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
เป็นแกนนำ ตลอดเวลาที่อยู่ในสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มครูเตียงพยายามนำเสนอแนวคิดดังกล่าว ขณะ
เดียวกันก็โจมตีนโยบายบริหารประเทศของผู้นำทหารที่มักจัดสรรงบประมาณให้กองทัพมากเกินไป
แทนที่จะกระจายไปสู่งานการศึกษาและพัฒนาอื่น ๆ ในชนบท สร้างความบ่นเคืองให้แก่ผู้นำ
ทหารตลอดมา

หลังจากกองทัพพลุพระอาทิตย์ยกพลขึ้นบนที่ประเทศไทย เมื่อวันที่ 8
ธันวาคม 2484 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำสัญญาร่วมกับญี่ปุ่น ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์
ไม่เห็นด้วย และถูกผลักดันพ้นตำแหน่งการเมืองเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์
เห็นควรติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อให้เข้าใจสภาพอันแท้จริงของไทยที่เสียอิสรภาพจึงมีการติด
ต่อกับอังกฤษ สหรัฐ และจีน โดย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเตียงได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้เจรจาไทย
ประจำภาคอีสาน มีนามลับว่า “พลูโต” ช่วงนั้นมีการชักชวนชาวบ้านมาร่วมฝึกอาวุธ เป็นกองทัพ
ประชาชน จัดทำสนามบิน 3 แห่ง ที่บ้านโนนหอม บ้านเต่างอย และตาคลวง ค่อนข้างเสียมมาก
เพราะขณะนั้นมีการประกาศกฎอัยการศึกและเสี่ยงต่อการถูกทหารญี่ปุ่นจับ มีโทษถึงประหารชีวิต
โชคดีที่ญี่ปุ่นแพ้สงคราม ทหารป่าเสรีไทยได้ไปเดินสวนสนามที่กรุงเทพฯ ในปลายเดือนกันยายน
2488 เก็บอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ทางราชการในเวลาต่อมา นภาพรเท่าความหลัง

ชีวิตเจ้าของฉายาพลูโตหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เขามีชื่ออยู่ในรัฐบาลทวี
บุญเกตุ รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และรัฐบาล พล.ร.อ.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ กระทั่งวันที่
10 เมษายน 2490 จึงลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี เพื่อเดินทางไปสหรัฐในฐานะรองตัวแทนการ
เจรจาประนีประนอมระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส ต่อมาวันที่ 8 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน พล.ท.
ผิน ชุณหะวัณ ได้ยึดอำนาจการปกครองล้มล้างรัฐบาล พล.ร.อ.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ และโอน
อำนาจปรีดี พนมยงค์ เชิญพรรคประชาธิปัตย์ตั้งรัฐบาลชั่วคราว ด้านครูเตียงเมื่อได้ข่าวการรัฐ
ประหารจึงหลบขึ้นเทือกเขาภูพานจัดตั้งกำลังต่อต้านคณะรัฐประหาร แต่ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์
ซึ่งลี้ภัยการเมืองอยู่ที่สิงคโปร์ได้ออกอากาศทางวิทยุห้ามพลพรรคเสรีไทยต่อสู้กับคณะรัฐประหาร
เพราะไม่ต้องการให้คนไทยเช่นฆ่ากันเอง ครูเตียงจึงยุติการจัดตั้งกองกำลังและซ่อนตัวอยู่บนภูพาน
นับแต่นั้นเป็นต้นมา รัฐบาลสั่งการให้ พ.ต.อ.หลวงพิชิต ธุรการ ตามล่าตัวครูเตียง แต่จนแล้วจน
รอดก็ไม่ประสบความสำเร็จ จนหนังสือพิมพ์ยุคนั้นพร้อมใจกันตั้งสมญานามให้ว่า “ขุนพลภูพาน” ต่อ
มาหลวงพิชิตธุรการจึงใช้วิธีข่มขู่ให้ชาวบ้านบอกที่ซ่อนของขุนพลภูพาน โดยจับครอบครัว จันดาวงศ์

และมิตรสหายของครูเพียงอีก 15 คน สร้างแรงกดดันจนเขาตัดสินใจมอบตัวต่อทางการในเดือน มีนาคม 2491 ทั้งหมดถูกดำเนินคดีในข้อหาทักท้วงแบ่งแยกดินแดนอีสาน แต่ท้ายที่สุดศาลมีคำ พิพากษาขกฟ้อง 4 ปีต่อมา เดือนพฤศจิกายน 2495 รัฐบาลได้กวาดล้างจับกุมฝ่ายค้านจำนวนมาก ในข้อหาทักท้วง ที่เรียกกันต่อมาว่า “กบฏสันติภาพ” และออกกฎหมายคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 เพื่อ ใช้เป็นเครื่องมือเล่นงานฝ่ายตรงข้าม มีรัฐมนตรี 4 คนถูกสังหารในครั้งนั้นด้วยระหว่างนี้เพียงดำรง ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในคณะกรรมการนิติบัญญัติฝ่ายรัฐบาล เขาถูกตำรวจตามตัวออก จากรัฐสภาเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2495 ตั้งแต่นั้นมาก็หายสาบสูญไปไม่ปรากฏตัวอีกเลย

อย่างไรก็ตาม หลักฐานต่อมาปรากฏว่า เตียง ศิริจันทร์ ถูกสังหาร เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2495 หรือ 2 วันหลังจากถูกตำรวจเรียกตัวออกจากรัฐสภา โดยถูกสังหารพร้อม ด้วยเล็ก บุญนาค ผ่อง เขียววิจิตร สง่า ประจักษ์วงศ์ และชาญ บุญนาค โดยศพถูกนำไปเผาทั้งที่ ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เตียง ศิริจันทร์ เป็นเล็ดลอดหนีเชื้อไขชาวอีสานแห่งลุ่ม น้ำโขง เกิดเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2452 ที่คุ้มวัดศรีสะเกษ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัด สกลนคร เป็นบุตรคนที่ 6 ในจำนวน 9 คนของนางอัม ศิริจันทร์ กับนายบุคดิ ศิริจันทร์ (ขุนนิเทศ พานิช) หรือที่ชาวบ้านเรียกทั่วไปว่า “นายฮ้อยบุคดิ” เนื่องจากเป็นนายฮ้อยยุคค้าควายไทย-พม่า อันเป็นที่มาของตำนานนายฮ้อยแห่งภาคอีสาน การเดินทางไปขายของในเมืองแต่ละครั้งจะมีพ่อค้า นำกองเกวียนรวมไปด้วย 20-30 ราย เดินทางไปจนถึงจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา หรือบางครั้ง ไกลถึงกรุงเทพฯ นานเป็นแรมเดือน บางครั้งก็นำวัว-ควายไปขายถึงเมืองมะละแหม่ง-ย่างกุ้ง ประเทศพม่า นับว่าเป็นผู้มีรายได้ดี มีฐานะเป็นคหบดีคนหนึ่งของสกลนคร ฉายา “ขุนพลภูพาน” ของเตียง ศิริจันทร์ หมายถึง การเป็นทั้งแม่ทัพใหญ่ในการศึกหัดเสรีไทยนับพันคนหลายรุ่น มี อัครยาชัยไมตรีเป็นที่ไว้วางใจของชาวสกลนคร ขณะเดียวกันก็มีความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวเต็มเปี่ยมไปด้วย อุทิศตนที่จะต่อสู้กับนักการเมืองที่มีอิทธิพล จนถูกยึดเยียดข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ยังเป็นหนุ่ม สุดท้ายถูกอำนาจทางการเมืองสั่งฆ่า

จากวีรกรรมการต่อสู้เพื่อคนทุกชั้นยาก วันนี้สมาคมข้าราชการนอกระจำ การจังหวัดสกลนครร่วมกับครอบครัวศิริจันทร์ มีความพยายามสร้างอนุสาวรีย์ 100 ปี ขุนพลภูพาน วีรบุรุษไทยสามัญชน “เตียง ศิริจันทร์” เพื่อรำลึกถึงวีรกรรมอันกล้าหาญเด็ดเดี่ยว รวบรวมพลพรรค ตั้งค่ายเสรีไทยแห่งแรกที่สกลนคร เพื่อก่อตั้งกองทัพพลเรือนเคลื่อนไหวกต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น จน เป็นที่ยอมรับของฝ่ายพันธมิตร

ถ้าสุุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้อนุมัติให้มีการสำรวจและเตรียมพร้อมพื้นที่ก่อสร้างอนุสาวรีย์ 100 ปี ขุนพล ภูพาน บริเวณลานจอดรถทางเข้าถ้ำเสรีไทยบนเทือกเขาภูพาน ระหว่างนี้มีการระดมทุนในการจัด

สร้าง โดยแบบที่จะสร้างนั้นเป็นรูปปั้นเหมือนตั้งอยู่ฐานคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด 6x6x6 เมตร คาดว่าจะใช้งบประมาณทั้งสิ้น 3 ล้านบาท (บทความขุนพลภูพาน. ม.ป.ป. : เว็บไซต์)

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. กรอบนโยบายของคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550-2554

1.1 ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ

1.2 ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่ม ภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้า (Brand) ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

1.3 ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย

1.4 ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและข้ามภูมิภาค

1.5 ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบและช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภูมิภาคนี้ในตลาดท่องเที่ยวโลก

1.6 มุ่งพัฒนาองค์กร ระบบบริหารจัดการและเสริมสร้างบุคลากรให้มีทักษะและขีดความสามารถทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการขับเคลื่อน (Driving Force) ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและมีศักยภาพทางการแข่งขันระดับนานาชาติภายใต้หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรในบทบาทเชิงวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตลาด

1.7 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (E-Tourism) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยและเสริมสร้างศักยภาพในการส่งเสริมการตลาดผ่านสื่อสารสนเทศ

1.8 ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยประสานความร่วมมือและแก้ไขปัญหาค่าที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

2. กรอบแนวคิดของแผนการตลาดการท่องเที่ยว

แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2552 ถูกจัดทำขึ้นจากกรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์หลัก 3 กรอบ ได้แก่

2.1 กรอบนโยบายรัฐบาล

2.1.1 เน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.2 เน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวคุณภาพและยั่งยืน ทั้งในมิติ “มูลค่า” และ “คุณค่า” ด้วย “สะดวก สะอาด ปลอดภัย”

2.1.3 ให้เอกลักษณ์ที่ชัดเจนง่ายต่อการรับรู้ จดจำในลักษณะกลุ่มพื้นที่ (Cluster)

2.2 กรอบนโยบายคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ส่งเสริมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงกลุ่มพื้นที่ (Cluster)

2.3 แผนวิสาหกิจ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (ปี 2551-2554) ดำเนินการตลาดภายใต้แนวคิดเชิงกลยุทธ์ โดยสร้างความแตกต่างในจุดขาย ประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านการตลาดใหม่ๆ และพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์

3. เป้าหมาย

เป้าหมายด้านตำแหน่งทางการตลาด “แหล่งท่องเที่ยวคุณภาพที่หลากหลายให้ประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าและน่าประทับใจ”

ภาพประกอบ 11 เป้าหมายด้านตำแหน่งการตลาด
เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

ตาราง 3 เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

	ตลาดต่างประเทศ	ตลาดในประเทศ
เป้าหมายรายได้ทางการท่องเที่ยว	เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 (ประมาณการรายได้ 630,000 ล้านบาท)	เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 (ประมาณการรายได้ 630,000 ล้านบาท)
ประมาณการจำนวนนักท่องเที่ยว	16 ล้านคน	87.06 ล้านคน

4. กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานในปี 2552

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ในปี 2552 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะเน้นการสร้างกระแสการเดินทางทั้งตลาดต่างประเทศและในประเทศให้เกิดขึ้นตลอดทั้งปี ภายใต้กลยุทธ์รณรงค์ส่งเสริม “ปีท่องเที่ยวไทย 2551-2552” ตามนโยบายของรัฐบาลผนวกกับการดำเนินงานสานต่อกลยุทธ์การตลาดในปีที่ผ่านมา ซึ่งจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปตามสถานะและแนวโน้มตลาดในแต่ละพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 กลยุทธ์ส่งเสริมปีท่องเที่ยวไทยทั้งในตลาดต่างประเทศและในประเทศ แนวทางการดำเนินงาน

4.1.1 สร้างกระแสให้เกิดการรับรู้และความร่วมมือสนับสนุนปีท่องเที่ยวไทย โดยยังคงนำเสนอแคมเปญ “Amazing Thailand” และสินค้าหลัก 7 หมวด (7 Wonders of Amazing Thailand) ในตลาดต่างประเทศ ซึ่งได้แก่

4.1.1.1 Thinness : The World’s Friendliness Culture นำเสนอความเป็นตัวตนของคนไทย วิถีชีวิตที่เป็นรากเหง้าที่มีความเรียบง่าย สงบเป็นเสน่ห์ของไทย โดยนำเสนอสินค้าที่สะท้อนแนวคิดของสังคมไทย อาทิ วิถีชีวิตของชุมชน การทำอาหารไทย มวยไทย ประเพณีไทย เป็นต้น

4.1.1.2 Treasures : Land of Heritage and History นำเสนอกลุ่มสินค้าด้านวัฒนธรรมไทยที่สร้างความภูมิใจในความเป็นชาติและพร้อมที่จะอวดสู่สายตาชาวโลก กลุ่มสินค้าเหล่านี้ อาทิ สถานที่ซึ่งเป็นมรดกโลก แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา รวมไปถึงพิพิธภัณฑ์ต่างๆ เป็นต้น

4.1.1.3 Beaches : Sun Surf and Serenity นำเสนอความแตกต่างที่หลากหลายของทะเลไทย สามารถสร้างความสุข และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทุกรูปแบบ อาทิ พักผ่อน หัวหิน-ชะอำ เป็นต้น

4.1.1.4 Nature : The Beauty of Natural Wonders นำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Green Tourism การท่องเที่ยวแบบประหยัดพลังงาน สร้างความตระหนักและเกิดความเข้าใจคุณค่าของการเป็นผู้ห่วงใยสิ่งแวดล้อม อาทิ การเดินชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติและระบบนิเวศ ส่องสัตว์ ดูนก การล่องแก่ง เป็นต้น

4.1.1.5 Health & Wellness : The Beauty of Wellness and Wellbeing นำเสนอสินค้าและบริการที่ให้ความสำคัญต่อการบำรุงและบำบัดสุขภาพกายและใจ อาทิ สปา สมาธิ การแพทย์ที่ทันสมัย เป็นต้น

4.1.1.6 Trends : Your Senses with Unique Trends นำเสนอกลุ่มสินค้าบริการที่สอดคล้องตามกระแสนิยม หรือ In Trend ซึ่งเป็นจุดขายด้วยรูปแบบที่ทันสมัย แปลกตาในแนว Chic, Hip, Modern ทั้งร้านอาหาร แหล่งช้อปปิ้ง บูติกโฮเต็ล รวมถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น อาทิ สวนสนุก ห้างสรรพสินค้าชั้นนำ เป็นต้น

4.1.1.7 Festivities : The Land of Year Round Festivities กิจกรรมท่องเที่ยวที่ควบคู่ไปกับความสนุกสนาน รื่นเริง และความบันเทิง โดยนำเอางานเทศกาลระดับโลกและระดับนานาชาติต่างๆ เป็นตัวดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและสื่อมวลชนต่างชาติ อาทิ Pattaya Music Festival, The Royal Trophy Europe vs Asia Golf Championship เป็นต้น

นอกจากนี้ในส่วนของ Festivities จะนำเสนอแนวคิดหลัก (Theme) ในการท่องเที่ยวในแต่ละเดือน เพื่อให้ประเทศไทยมีสิ่งที่น่าสนใจตลอดทั้งปี คือ

เดือนมกราคม : สวรรค์เมืองไทย (Thailand Extravaganza)

เดือนกุมภาพันธ์ : ดอกไม้กับความรัก (Flower Paradise)

เดือนมีนาคม : ھرรรษา กีฬา คนตรี (Summer Music & Sports)

เดือนเมษายน : เย็นทั่วหล้า มหาสงกรานต์ (Songkran Splendours)

เดือนพฤษภาคม : อร่อยทุกไร่ ชิมไปทุกสวน (Thai Fruit)

เดือนมิถุนายน : เที่ยวไทยหัวใจสีเขียว (Lively Green Journey)

เดือนกรกฎาคม : สืบสาน สานศิลป์ (Timeless Thai Elegance)

เดือนสิงหาคม : ครอบครัวสุขสันต์ (Family Festival)

เดือนกันยายน : สูดยอดเรือสยาม (International Boat Races)

เดือนตุลาคม : มหัศจรรย์ฝั่งโขง (The Magnificent Mekong River)

เดือนพฤศจิกายน : ลีลนแห่งสายน้ำ มหกรรมลอยกระทง (Loi

Krathong Festival)

เดือนธันวาคม : สยามสนุก (Siam Sanook)

ผนวกกับการตอกย้ำจุดแข็งในด้านภาพลักษณ์มิตรไมตรีและสีสันของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ภายใต้การชูจุดขายภาพลักษณ์ที่โดดเด่นและแตกต่างของแต่ละพื้นที่ในแต่ละภาค ซึ่งได้แก่

ภาคเหนือ ชูภาพลักษณ์ “แหล่งวัฒนธรรมล้านนาผาเสด็จมึระดับ” (Classy Lanna) นำเสนอความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา ผสมผสานกับความมีสไตล์และมีระดับของสินค้าและบริการ

กรุงเทพฯ ชูภาพลักษณ์ “วิถีชีวิตเมืองกรุง” (The Touch of Bangkok) นำเสนอบรรยากาศของชุมชนชาวบางกอกดั้งเดิมที่แฝงอยู่ในชีวิตทันสมัยสไตล์ชาวกรุงปัจจุบัน

ภาคกลาง ชูภาพลักษณ์ “การท่องเที่ยวแบบถวิลหาอดีต” (Nostalgia Tourism) นำเสนอความสงบสบายตามรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวไทยภาคกลางในอดีต

ภาคตะวันออก ชูภาพลักษณ์ “เที่ยวสนุก ทุกระดับ” (Affordable Active Beach) นำเสนอความสนุกสนานของกิจกรรมชายหาด ที่ทุกคนสามารถสัมผัสได้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชูภาพลักษณ์ “แหล่งเรียนรู้ อู่อารยธรรม” (The Cradle of Learning and Civilization) นำเสนอความลึกซึ้งของอารยธรรมอีสานที่สืบสาวย้อนไปได้ถึงยุคดึกดำบรรพ์

ภาคใต้ ชูภาพลักษณ์ “ป่าสวย ทะเลใส” (Blue and Green : Clean and Clear) นำเสนอความบริสุทธิ์ สดใสของผืนป่าและท้องทะเลที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ย้ำเจตนารมณ์อย่างต่อเนื่องที่จะรณรงค์ให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นผลงานในอดีตที่ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน อาทิ การให้รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดีเด่นด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม (Tourism Awards) การสนับสนุนการให้มาตรฐานโรงแรมสีเขียว (Green Leaf Hotel) การสนับสนุนกิจกรรมด้านรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ประกอบกับแนวโน้มโลกที่นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับสภาวะวิกฤต “โลกร้อน” การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงจะใช้โอกาสนี้ตอกย้ำภารกิจของการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอขายสินค้าการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด “7 Greens” ซึ่งประกอบด้วย

Green Hearts การสร้างความรู้สึกรักให้นักท่องเที่ยวและชุมชนมีหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยรัก ความศรัทธา ใส่ใจ และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม

Green Logistics การปรับเปลี่ยนวิธีการเดินทางหรือรูปแบบการให้บริการด้านการคมนาคมขนส่ง เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเน้นการเสนอขายกิจกรรมท่องเที่ยว

เที่ยวที่ใช้ยานพาหนะเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การขี่จักรยาน การเดินทางด้วยขนส่งมวลชน (รถไฟ รถประจำทาง)

Green Attractions สนับสนุนการเสนอขายแหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีที่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก

Green Communities สนับสนุนการเสนอขายแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้งชุมชนเมืองและชนบทที่ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

Green Activities สนับสนุนการเสนอขายกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอยู่ภายใต้ขอบเขตความเหมาะสมของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่/ครั้ง

Green Services สนับสนุนการเสนอขายรูปแบบการให้บริการของธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกที่สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ด้วยมาตรฐานและคุณภาพที่ดี ภายใต้การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่มีการดูแลอย่างเหมาะสม

Green Plus เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตอบแทนผู้สังคมด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการลด ละ เลิกพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดี เช่น การปลูกป่า เป็นต้น

ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จะสื่อ “สาร” ข้างต้นไปยังนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและทั่วโลก เพื่อตอกย้ำภาพลักษณ์ “คุณค่า” ของแบรนด์ “ประเทศไทย” ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกและเกิดความเชื่อว่าปี 2552 เป็นปีที่คุ้มค่าที่จะท่องเที่ยวไทย

แคมเปญโฆษณาปีท่องเที่ยวไทย

การโฆษณาและประชาสัมพันธ์รณรงค์ปีท่องเที่ยวไทยในต่างประเทศ จะยังคงใช้แคมเปญ “Amazing Thailand” เป็นตัวหลัก และเสริมด้วยแคมเปญ “Visit Thailand Year 2009” ส่วนตลาดในประเทศจะรณรงค์การเดินทางภายใต้แนวคิด “เที่ยวไทยครีกครีน เศรษฐกิจไทยคึกคัก” เพื่อสร้างความรู้สึให้นักท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของไทยให้ฟื้นตัว โดยระดมออกสื่อที่หลากหลายครอบคลุมทุกช่องทาง และผ่านบุคคลผู้มีชื่อเสียง รวมถึงการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ (Below the Line) ทั้งในและต่างประเทศ เช่น สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน เพื่อประชาสัมพันธ์ปีท่องเที่ยวไทย เป็นต้น

4.1.2 ส่งเสริมปีท่องเที่ยวไทยในตลาดต่างประเทศ : เน้นการดำเนินงานให้เกิดกระแสการเดินทางมาไทยตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นการขยายผลโครงการจากเฉพาะบางพื้นที่ตลาดไปสู่

การดำเนินงานพร้อมๆ กันในหลายตลาดหลักทั่วโลก โดยมีโครงการหลักใน 12 เดือน ดังนี้ (โครงการอาจมีการปรับเปลี่ยนกำหนดเวลาการดำเนินงานอีกครั้งตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ในอนาคต)

4.1.2.1 โครงการ Visit Thailand Year 2009 (ตุลาคม 2551) จัด Mega Familiarization Trip ครั้งใหญ่ เชิญผู้ประกอบการนำเที่ยว และสื่อมวลชนทั่วโลกเดินทางมาสำรวจสินค้าของไทย เน้นเสนอขายสินค้าใหม่ ภายใต้ 7 Wonders of Amazing Thailand และชูจุดขายเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่แตกต่าง

4.1.2.2 โครงการ Amazing Thailand: Friends Forever (พฤศจิกายน 2551) สานสัมพันธ์สร้างความภักดีกับลูกค้าด้วยการนำเสนอบัตร “Amazing Thailand Fan Club” เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เป็นส่วนลดสินค้าไทยทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย

4.1.2.3 โครงการ Lady Paradise (ดำเนินการตลอด 12 เดือน) สร้างภาพลักษณ์ให้ประเทศไทยเป็น “สวรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มตลาดสตรี” เน้นเสนอขายสินค้าเกี่ยวกับสุขภาพและความงาม สินค้าเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ เป็นต้น และกิจกรรมนำสมัย อาทิ กอล์ฟ เรียนการทำอาหารไทย เป็นต้น

4.1.2.4 โครงการ Thailand Health & Wellness (ดำเนินการตลอด 12 เดือน) เสนอขายสินค้าสุขภาพและความงามเข้าสู่ตลาดโลก โดยชูจุดเด่นด้านเอกลักษณ์ของสินค้าไทยที่แตกต่าง อาทิ นวดแผนไทย การบริการทางการแพทย์ที่คุ้มค่าเงิน เป็นต้น

4.1.2.5 โครงการ 72 Hours in Thailand (ดำเนินการตลอด 12 เดือน) เสนอขายรายการนำเที่ยว 3 วัน 2 คืน สำหรับตลาดระยะใกล้

4.1.2.6 โครงการ E-Marketing (ดำเนินการตลอด 12 เดือน) ใช้สื่อ IT เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมตลาด และเพิ่มขีดความสามารถด้านความรู้เกี่ยวกับสินค้าของไทยเข้าสู่กลุ่มผู้บริโภคและเครือข่ายธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

4.1.2.7 โครงการ Amazing Thailand: Romancing the Kingdom (กุมภาพันธ์ 2552) คัดเลือกคู่แข่งงานจากทุกตลาดทั่วโลกให้เดินทางมาจัดงานแต่งงานที่เมืองไทยในคราวเดียวกัน เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าแพ็คเกจแต่งงาน และสร้างการรับรู้ถึงความพร้อมของประเทศไทยสำหรับกลุ่มตลาดดังกล่าว

4.1.2.8 โครงการ Amazing Songkran Festival (เมษายน 2552) ใช้งานเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็น World Event ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ดึงดูดตลาดทั่วโลก

4.1.2.9 โครงการ Amazing Thailand: Adrenaline Rush (พฤษภาคม 2552) เสนอขายสินค้าด้านกีฬาและการผจญภัย เช่น กอล์ฟ มาราธอน ปีนหน้าผา เป็นต้น โดยจัดงาน/กิจกรรมดังกล่าวหลายๆ งาน เพื่อดึงดูดตลาดในคราวเดียวกัน

4.1.2.10 โครงการ Thailand Travel Mart+2009 (มิถุนายน 2552) จัดเวทีให้ผู้ประกอบการนำเที่ยวในต่างประเทศทั่วโลกเดินทางมาพบปะกับผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวของไทย

4.1.2.11 โครงการ Amazing Thailand: Learn to Love (มิถุนายน-สิงหาคม 2552) ส่งเสริมกลุ่มตลาดนักเรียน/นักศึกษาให้เดินทางมาเรียนรู้วัฒนธรรมไทยและภาษาอังกฤษในประเทศไทยในช่วงปิดเทอม โดยจัดเป็น Student Camp หรือจัดคอร์สด้านภาษาร่วมกับสถาบันการศึกษาต่างๆ

4.1.2.12 โครงการ Amazing Thailand Through the Lens (สิงหาคม 2552) เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกส่งภาพถ่ายประเทศไทยเข้าประกวด โดยผู้ชนะจะได้รับการคัดเลือกให้เดินทางมาเที่ยวและถ่ายรูปในประเทศไทย

4.1.2.13 โครงการ Amazing Loy Krathong Festival (พฤศจิกายน 2552) นำเสนอเทศกาลลอยกระทงของไทยเพื่อดึงดูดตลาด

4.1.3 กระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มคนไทย จัดให้มีกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการเดินทาง อาทิ โครงการ “ท่องเที่ยวประทับใจ เพื่อไทยทุกคน” ส่งเสริมให้คนไทย 12 กลุ่มเป้าหมาย อาทิ กลุ่มคนท้อง กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มท่องเที่ยวพร้อมสัตว์เลี้ยงแสนรัก กลุ่มท่องเที่ยวทางบุญ เป็นต้น โดยจัดทำคู่มือและร่วมกับพันธมิตรจัดทำรายการท่องเที่ยวพิเศษเสนอขายและการจัดงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทย รวมทั้งสร้างกระแสการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวรองคือ ภาคอีสาน ต่อจากปี 2551 ภายใต้การประกาศเป็น “ปีท่องเที่ยวอีสาน 2551-2553” โดยจะจัดงานส่งเสริมการขาย Amazing I-san Fair นำผู้ประกอบการในภาคอีสานมาออกบูชเจรจาธุรกิจกับผู้ประกอบการในกรุงเทพฯ และจัดทำโครงการ Check in I-san ร่วมกับสื่อต่างๆ จัดกิจกรรมร่วมสนุกเสนอรางวัลรายการนำเที่ยวภาคอีสานและร่วมกับพันธมิตรเสนอรายการนำเที่ยวราคาพิเศษ

4.2 การส่งเสริมตลาดต่างประเทศ

แนวทางการดำเนินงาน นอกเหนือจากการดำเนินงานภายใต้กลยุทธ์ปีท่องเที่ยวไทย ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นในตลาดต่างประเทศจะยังมุ่งสานต่อการดำเนินงานต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมาในอีก 4 กลยุทธ์ คือ

4.2.1 กลยุทธ์สร้างความเข้มแข็งให้กับแบรนด์ “ประเทศไทย” ดำเนินการโดยนำเสนอ “สาร” ที่เน้นย้ำความมีมิตรไมตรีของคนไทยผ่าน “รอยยิ้ม” และสร้างความรู้สึกรักให้นักท่องเที่ยวสามารถยิ้มได้ เมื่อมาเที่ยวเมืองไทย โดยประเทศไทยมีสินค้าแห่งความสุขที่จะนำเสนอได้ตลอดทั้งปี ภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand” ซึ่งจะเป็นการต่อยอดภาพลักษณ์ “คุณค่า” ของแบรนด์ประเทศไทยผ่านสื่อต่างๆ เข้าถึงนักท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งสื่อระดับโลก (Worldwide) เช่น ทาง

โทรทัศน์ ผ่านช่อง National Geographic และสื่อระดับท้องถิ่น (In Market) เช่น ป้ายโฆษณาใน สนามกีฬา ตัวถังรถประจำทาง/รถแท็กซี่ บิลบอร์ด เป็นต้น รวมทั้งเชิญสมาคมนักเขียนระดับโลก ให้เดินทางมาประชุมประจำปีในประเทศไทย เพื่อให้มีการเขียนบทความเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของ ไทยไปเผยแพร่ในต่างประเทศ

4.2.2 กลยุทธ์ขยายตลาดกลุ่มคุณภาพ เพื่อเพิ่มค่าใช้จ่ายต่อครั้งของนักท่องเที่ยว จะเน้นเจาะตลาดระดับบน ซึ่งมีกำลังซื้อสูงและสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้ภายใต้ภาวะวิกฤตพลังงานโลก โดยเฉพาะการเข้าถึงกลุ่มผู้มีรายได้สูงและกลุ่มตลาดความสนใจพิเศษ ซึ่งจะ ดำเนินการโดยเน้นสร้างความร่วมมือด้านการตลาดกับพันธมิตรทั้งในและนอกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเสนอขายสินค้าคุณภาพที่สนับสนุนแบรนด์ ในลักษณะการนำเสนอสินค้าที่มีแนวคิด เน้น เรื่องราวสู่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น จัดงานแต่งงานแบบวิถีล้านนาในประเทศไทย จัดการแข่งขัน กีฬาระดับนานาชาติ (มาราธอน/กอล์ฟ) จัดการแข่งขันช้อปปิ้งในห้างระดับหรู จัดการแข่งขันผจญ ภัยในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น และเข้าร่วมงานเสนอขายเฉพาะกลุ่ม อาทิ Luxury Mart Golf Mart เป็นต้น

4.2.3 กลยุทธ์ปกป้องฐานตลาดนักท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนทั่วไป (Leisure) เพื่อรักษฐานตลาดลูกค้าเก่า (Resistors) ควบคู่ไปกับการขยายฐานตลาดใหม่ (First Visitors) ทั้งใน พื้นที่ตลาดเดิมและพื้นที่ตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ ทั้งนี้ ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำจากวิกฤตพลังงาน โลก จะมุ่งสร้างความภักดีและบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่า รวมถึงการกระตุ้นตลาดโดยชูจุดแข็ง ด้านความคุ้มค่าเงินผ่านการนำเสนอบัตร “Amazing Thailand Card” ซึ่งเป็น Value Card ใช้เป็น ส่วนลดสินค้า/บริการของไทยในราคาพิเศษทั้งในต่างประเทศและในประเทศ และสานสัมพันธ์ต่อ เนื่องผ่านทาง Web Blog หรือส่งข่าว Update สินค้าของผ่านทาง E-mail Blast ไปสู่สมาชิก เป็นต้น

สำหรับตลาดระยะใกล้ เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือและอาเซียนจะ พลิกวิกฤตพลังงานโลกเป็นโอกาสในการดึงดูด ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ให้ประเทศไทยเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Holiday Breaks Destination) ภายใต้การนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยว 3 วัน 2 คืน ในโครงการ 72 Hours in Thailand ซึ่งจะเป็นเสมือน Gimmick สร้างแรงจูงใจให้เกิดการ เดินทางในระยะสั้นก่อนที่จะขยายผลให้นักท่องเที่ยวขยายวันพักจากการนำเสนอกิจกรรมที่หลากหลายเพิ่มเติมต่อไป

นอกจากนี้ยังคงส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วง Green Season อย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำ Green Season Special Package ร่วมกับสายการบินและพันธมิตร รวมถึงการจัด Road Show เข้าสู่เมืองใหม่ๆ ของตลาดที่มีศักยภาพ เช่น จีน รัสเซีย อินเดีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม เป็นต้น รวมประมาณ 14 ครั้ง เพื่อขยายฐานลูกค้าใหม่ (First Visitors)

4.2.4 กลยุทธ์เสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเน้นใช้ประโยชน์จากเทคนิคนำสมัยในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง อาทิ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของไทยผ่านทาง Internet TV ในออสเตรเลียและเยอรมนี ในลักษณะข้อมูลภาพเคลื่อนไหวผ่านหน้าเว็บไซต์ รวมทั้งสร้างช่องทางใน เว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างนักท่องเที่ยวในสหรัฐอเมริกากับผู้ประกอบการในไทย (E-Marketing) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังใช้สื่อร่วมสมัยดังกล่าวเพิ่มขีดความสามารถให้เครือข่าย โดยร่วมกับนิตยสารธุรกิจนำเที่ยวในอเมริกา จัดทำคู่มือ Thailand Travel Planner ให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการส่งเสริมการขายประเทศไทย โดยข้อมูลจะอยู่ในรูปของเอกสารและดิจิทัลที่บริษัทนำเที่ยวสามารถดาวน์โหลดเพื่อใช้ประโยชน์ได้และเป็นช่องทางให้ผู้ประกอบการไทยได้ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ไปยังผู้ประกอบการในตลาดอเมริกาโดยตรง รวมถึงโครงการ Thailand Ecademy (E-Learning) ที่จะสร้างระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศไทยอย่างเป็นระบบให้แก่ผู้ประกอบการในต่างประเทศผ่านทางเว็บไซต์ ในขณะเดียวกันจะมีการขยายการเปิดสำนักงานสาขาเพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงตลาดเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง โดยเน้นตลาดระยะใกล้ ได้แก่ สำนักงานเซี่ยงไฮ้และสำนักงานคุนหมิง ในประเทศจีน และสำนักงานมุมไบในประเทศอินเดีย

4.3 การส่งเสริมตลาดในประเทศ

แนวทางการดำเนินงาน สำหรับตลาดในประเทศนอกเหนือจากการดำเนินงานในกลยุทธ์ปีท่องเที่ยวไทยแล้วจะยังคงดำเนินการสานต่อกลยุทธ์ของปี 2551 เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อเนื่องในอีก 5 กลยุทธ์ คือ

4.3.1 กลยุทธ์สร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต จะใช้แนวคิดในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เช่นเดียวกับกลยุทธ์ปีท่องเที่ยวไทย ในการสร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต คือ “เที่ยวไทยครีกครีน เศรษฐกิจไทยคึกคัก” และเพื่อรองรับการสร้างกระแสให้มีการเดินทางท่องเที่ยว จะนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปและกิจกรรมท่องเที่ยวแปลกใหม่ในหลากหลายมิติตามความชอบและความสนใจของนักท่องเที่ยว อาทิ การงานเทศกาลท่องเที่ยวภาคใต้ เพื่อส่งเสริมให้มีการเดินทางไปยังภาคใต้มากขึ้น การจัดงาน Northern Eco & Adventure Mart ภาคเหนือ สำหรับกลุ่มผู้รักการผจญภัย การส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบประหยัดพลังงาน โดยการเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถตู้ (พลังงานหาร 10) รถบัส (พลังงานหาร 30) และรถไฟ (พลังงานหาร 100) รวมถึงการใช้จักรยานและสามล้อถีบในการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนั้นได้จัดตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในประเทศเพิ่มขึ้นอีก 13 แห่ง พร้อมทั้งปรับปรุงพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานและการดูแลรับผิดชอบให้ครอบคลุมทุกพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญได้อย่างใกล้ชิดและสามารถรองรับการเติบโตของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

4.3.2 กลยุทธ์ส่งเสริมการเดินทางเชื่อมโยง จะเน้นการส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้และภายในภูมิภาค โดยจะจัดทำเส้นทางและคู่มือท่องเที่ยว รวมทั้งเสนอขายแพ็คเกจภายใต้โครงการขับรถสุขใจเที่ยวเมืองไทยใกล้กรุงเทพฯ (ท่องเที่ยวภายในภาคกลาง) โครงการร้อยเรื่องเมืองใต้ (ท่องเที่ยวภายในภาคใต้) และมีการนำนวัตกรรมทางการตลาดมาใช้ในส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยว เช่น โครงการขับรถสุขใจไปกับ Mobile Phone โครงการขับรถสุขใจไปภาคกลางกับ GPS ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยวข้ามภูมิภาค โดยการจัดงาน Road Show ข้ามภูมิภาค และกิจกรรมกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวทั่วไทย เช่น โครงการบินไปบินกลับ ขับรถเที่ยว เป็นต้น

4.3.3 กลยุทธ์สร้างการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่จะนำเสนอจุดต่างภาพลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้ถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ โดยโฆษณาประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่แตกต่างกันตามแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4.3.4 กลยุทธ์รณรงค์ให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรู้ค่า รักษาแหล่งท่องเที่ยว จะรณรงค์ให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในมุมของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ต่อเนื่องจากปี 2551 ภายใต้แคมเปญ “เก็บเมืองไทยให้สวยงาม” ผ่านสื่อต่างๆ และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการเที่ยวอีสานสุขใจ ตระหนักภัยโลกร้อน โครงการตามรอยกินรี (การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ที่พัก ชุมชน และรายการนำเที่ยวที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยว) ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในระยะยาว

นอกจากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดทำโครงการปฏิญญารักษาสีสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างกระแสการรับรู้เรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยรณรงค์และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้เกิดการตระหนักและเห็นความสำคัญในการร่วมมือดำเนินการเพื่อลดภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้น ภายใต้กิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ

4.3.4.1 การรณรงค์เที่ยวไทยด้านภัยโลกร้อน ตามแนวคิด “7 Greens”

4.3.4.2 การจัดทำฐานข้อมูลสินค้าการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการ โดยคำนึงถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

4.3.4.3 การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวตัวอย่าง โดยคัดสรรสินค้าการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวคิดการด้านภัยโลกร้อน

4.3.4.4 การจัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยุคใหม่
ร่วมด้านกับโลกร้อน

4.3.5 กลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติของการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจากการเดินทางท่องเที่ยว เช่น จัดค่ายเยาวชนให้ความรู้ด้านต่างๆ ระบบนิเวศทางทะเล ระบบนิเวศทางบก จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

5. ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

ว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548 โดยที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว มีภารกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในการพัฒนามาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการสนับสนุนการประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ให้อยู่ในระดับมาตรฐาน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 3 2 แห่งราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ข้อ 1 (1), (3) และข้อ 3 (3) พ.ศ. 2545 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว จึงวางระเบียบไว้ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2548 : เว็บไซต์)

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548”

ข้อ 2 ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548 จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

ข้อ 3 ระเบียบนี้ใช้บังคับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ข้อ 4 ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548 ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจดทะเบียนเครื่องหมายรับรอง

ข้อ 5 ในระเบียบนี้

“เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย” หมายถึง เครื่องหมายที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวออกให้โฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าด้วยการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548 และได้ออกประกาศให้ทราบทั่วกันแล้ว

“มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย” หมายถึง โฮมสเตย์ที่มีมาตรฐานตามที่กำหนดในประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เรื่องกำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยว มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548

“คุณลักษณะเครื่องหมายรับรอง” หมายถึง เครื่องหมายหรือรูปตรา
สัญลักษณ์ที่มีลักษณะหลังคาทรงไทยลายกลอนอยู่บนตัวอักษร Home Stay Standard Thailand ตาม
รูปที่ปรากฏนี้ ซึ่งมีความหมายว่า

หลังคาทรงไทยลายกลอน มีสีน้ำตาล ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงโฮมส
เตย์ที่อยู่ในชนบทของไทย

ตัวอักษร Home Stay มีสีเขียว หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์
ซึ่งนักท่องเที่ยวจะพักรวมกับเจ้าของบ้านในบ้านหลังเดียวกัน

ตัวอักษร Standard Thailand มีสีแดง หมายถึง คำเพื่อใช้ยืนยันว่าเป็น
โฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานของประเทศไทย

ภาพประกอบ 12 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

“สำนักงาน” หมายถึง สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

“คณะกรรมการ” หมายถึง คณะกรรมการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย
ตามระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าด้วยการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548

“หนังสือรับรอง” หมายถึง หนังสือรับรองที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
ออกให้แก่โฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินมาตรฐาน

“ผู้อำนวยการ” หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

“คณะทำงาน” หมายถึง คณะบุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานพัฒนาการ
ท่องเที่ยว

ข้อ 6 เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เป็นลิขสิทธิ์ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวที่อนุญาตให้บุคคล กลุ่มบุคคล นิติบุคคล องค์กร นำไปใช้เป็นเครื่องหมายแสดงการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

ข้อ 7 การติดตั้งเครื่องหมายรับรองในโฮมสเตย์ไทย จะต้องติดตั้งในจุดที่สามารถมองเห็น ได้ชัดเจนที่ด้านหน้าของตัวบ้าน

ข้อ 9 หากผู้ประกอบการโฮมสเตย์รายใดใช้เครื่องหมายรับรองไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือจัดทำขึ้นเองโดยไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีความผิดตามกฎหมาย

ข้อ 10 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย ทำให้เสื่อมประโยชน์ ซึ่งเครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยหรือทรัพย์สินซึ่งทางราชการได้ทำขึ้น ต้องถูกลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด เว้นแต่ได้กระทำเพื่อประโยชน์ของทางราชการเท่านั้น

ข้อ 11 ผู้ใดทำเทียม ทำปลอม เลียนแบบ หรือทำด้วยประการใดๆ ให้มีรูปร่างรูปแบบ หรือคุณลักษณะซึ่งคล้ายเครื่องหมายรับรอง โดยไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจะถูกลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด

ข้อ 12 ผู้ใดปฏิบัติฝ่าฝืนระเบียบนี้ต้องถูกลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด

ข้อ 13 ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว รักษาการตามระเบียบนี้
ประกาศ ณ วันที่ มกราคม พ.ศ. 2548

6. องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization : WTO)

องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) มีพัฒนาการมาจากแกตต์ (General Agreement on Tariff and Trade : GATT) จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2538 โดยมีองค์กรสูงสุดในการตัดสินใจ คือ ที่ประชุมระดับรัฐมนตรี (Ministerial Conference) ซึ่งกำหนดให้มีการประชุมทุกๆ 2 ปี การประชุมครั้งแรกมีขึ้นที่ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 9-13 ธันวาคม 2539 ครั้งที่ 2 มีขึ้น ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 18-20 พฤษภาคม 2541 การประชุมครั้งที่ 3 มีขึ้น ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน 2542 และการประชุมครั้งที่ 4 จะมีขึ้น ณ เมืองโดฮา ประเทศกาตาร์ ระหว่างวันที่ 9-13 พฤศจิกายน 2544 ปัจจุบัน WTO มีสมาชิกทั้งสิ้น 140 ประเทศ องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization : WTO)

6.1 วัตถุประสงค์ขององค์กรการค้าโลก (WTO)

6.1.1 เป็นเวทีในการเจรจาลดอุปสรรคและข้อกีดกันทางการค้า และมีกฎระเบียบการค้าระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนให้การค้ามีความเสรียิ่งขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันที่เป็นธรรม

6.1.2 สร้างความเข้มแข็งให้แก่กระบวนการยุติข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

6.1.3 เป็นกลไกตรวจสอบและทบทวนนโยบายการค้าของประเทศสมาชิก

6.2 หลักการสำคัญขององค์การการค้าโลก (WTO)

6.2.1 กำหนดให้ใช้มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศโดยไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) คือ ให้การปฏิบัติต่อสินค้าจากทุกประเทศอย่างเท่าเทียมกัน (Most-favored Nation Treatment : MFN) กล่าวคือ แต่ละประเทศจะต้องเรียกเก็บภาษีศุลกากร หรือค่าธรรมเนียม หรือใช้มาตรการใดๆ กับสินค้าที่นำเข้าจากประเทศสมาชิกอื่นๆ เท่าเทียมกันทุกประเทศ และปฏิบัติต่อสินค้านำเข้าเท่าเทียมกับสินค้าภายในประเทศ (National Treatment) ไม่ว่าจะเป็นการเก็บภาษีภายใน หรือการกำหนดกฎระเบียบต่างๆ

6.2.2 การกำหนดและบังคับใช้มาตรการทางการค้าจะต้องมีความโปร่งใส (Transparency) โดยประเทศสมาชิกจะต้องพิมพ์เผยแพร่กฎระเบียบเกี่ยวกับมาตรการทางการค้าต่อสาธารณชน และแจ้งให้ประเทศสมาชิกอื่นๆ ทราบเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ประกอบการค้าระหว่างประเทศ

6.2.3 กลุ่มครองผู้ผลิตภายในด้วยภาษีศุลกากรเท่านั้น (Tariff-only Protection) โดยหลักการแล้วองค์การการค้าโลก (WTO) ห้ามใช้มาตรการจำกัดการนำเข้าทุกชนิด ยกเว้นบางกรณีที่สอดคล้องกับบทบัญญัติขององค์การการค้าโลก (WTO)

6.2.4 มีสิทธิใช้ข้อยกเว้นในกรณีฉุกเฉินและจำเป็น (Necessary Exceptions and Emergency Action) ประเทศสมาชิกสามารถใช้มาตรการคุ้มกันชั่วคราวในกรณีที่มีการนำเข้ามากผิดปกติและสามารถจำกัดการนำเข้า เพื่อจุดประสงค์ในการแก้ไขการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ หรือในกรณีที่เป็นข้อยกเว้นทั่วไป เช่น เพื่อรักษาสุขภาพของประชาชน สัตว์ และพืช เพื่อศีลธรรมอันดีและเพื่อความมั่นคงภายใน เป็นต้น

6.2.5 ส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม (Fair Competition) ประเทศสมาชิกสามารถเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุนสินค้านำเข้าได้ หากมีการไต่สวนตามกฎหมายขององค์การการค้าโลก (WTO) แล้วพบว่า ประเทศผู้ส่งออกมีการทุ่มตลาด หรือให้การอุดหนุนจริง และก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมภายใน นอกจากนี้ยังห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกอุดหนุนการผลิตและการส่งออกจนบิดเบือนกลไกตลาด

6.2.6 ให้มีการรวมกลุ่มทางการค้าเพื่อลดภาษีระหว่างกันได้ หากมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการค้า (No Trade Blocs) ประเทศสมาชิกสามารถตกลงรวมกลุ่ม เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะขยายการค้าระหว่างกัน แต่มีเงื่อนไขว่าการรวมกลุ่มต้องไม่มีจุดประสงค์ เพื่อกีดกันการ

นำเข้าสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มและเมื่อรวมกลุ่มกันแล้วต้องไม่กระทบต่อผลประโยชน์เดิมของประเทศนอกกลุ่ม

6.2.7 มีกระบวนการยุติข้อพิพาททางการค้า (Trade Dispute Settlement Mechanism) เมื่อมีกรณีข้อขัดแย้งทางการค้าให้หารือเพื่อหาทางยุติข้อพิพาท หากไม่สามารถหาข้อสรุปได้ให้นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติข้อพิพาทขององค์การการค้าโลก (WTO) โดยการยื่นเรื่องต่อองค์กรระงับข้อพิพาท (Dispute Settlement Body : DSB) ขององค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อจัดตั้งคณะลูกขุนขึ้นพิจารณากรณีดังกล่าว และรายงานผลให้ประเทศสมาชิกอื่นร่วมกันพิจารณา บังคับให้เป็นไปตามผลของคณะลูกขุน หากไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินประเทศผู้เสียหายสามารถทำการตอบโต้ทางการค้าได้

6.2.8 ให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศกำลังพัฒนาในการปฏิบัติตามพันธกรณี (Special and Differential Treatment : S&D) ผ่อนผันให้ประเทศกำลังพัฒนาจำกัดการนำเข้าได้ หากมีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และรักษาเสถียรภาพดุลการชำระเงิน และให้โอกาสประเทศพัฒนาแล้วให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร (GSP) แก่ประเทศกำลังพัฒนาได้แม้จะขัดกับหลัก MFN ก็ตาม

6.3 ประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO)

ปัจจุบันองค์การการค้าโลก (WTO) มีประเทศสมาชิกทั้งสิ้น 140 ประเทศ มีประเทศที่อยู่ระหว่างกระบวนการเข้าเป็นสมาชิกอีก 28 ประเทศ ที่สำคัญ อาทิ จีน รัสเซีย ซาอุดีอาระเบีย ไต้หวัน เวียดนาม ลาว กัมพูชา เนปาล เป็นต้น

7. องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization)

7.1 ภูมิหลัง

องค์การการท่องเที่ยวโลกเป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนานาชาติในระดับรัฐบาล เริ่มแรกได้จัดตั้งในนาม International Union of Tourist Publicity Organization เมื่อปี พ.ศ. 2468 และภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น International Union of Official Travel Organization (IUOTO) หรือสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และต่อมาได้ปรับเปลี่ยนองค์การเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถเป็นสมาชิกได้จึงเปลี่ยนชื่อเป็น World Tourism Organization (WTO) เมื่อปี พ.ศ. 2518

7.2 สมาชิกภาพ

ปัจจุบันองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) มีสมาชิกทั้งหมด 470 ราย โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

7.2.1 สมาชิกสามัญ (Full Member) ได้แก่ รัฐบาลของประเทศต่างๆ

138 ประเทศ

7.2.2 สมาชิกสมทบ (Associate Member) ได้แก่ ดินแดนที่อยู่ใต้อาณัติของประเทศอื่นจำนวน 5 ดินแดน ได้แก่ Aruba, Netherlands Antilles, Hong Kong และ Macau ในสาธารณรัฐประชาชนจีน Madeira ในสาธารณรัฐโปรตุเกส และ Flemish Community ในราชอาณาจักรเบลเยียม

7.2.3 สมาชิกร่วม (Affiliate Member) ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีจำนวนกว่า 350 ราย ได้แก่ สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาต่างๆ

ประเทศในกลุ่มอาเซียนที่เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ลาว และกัมพูชา สำหรับ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ได้เคยเป็นสมาชิกแต่ได้ลาออกเช่นเดียวกับไทย และได้กลับเข้าเป็นสมาชิกใหม่ในปี 2534 ประเทศในเอเชียอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี จีน

7.3 การบริหารงานขององค์การการค้าโลก (WTO)

องค์การการค้าโลก (WTO) มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงมาดริด ประเทศสเปน และมีสำนักงานสาขาภูมิภาค Regional Support Office for Asia & the Pacific ตั้งอยู่ที่นครโอซากา ประเทศญี่ปุ่น โดยได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2537

การบริหารงานขององค์การการค้าโลก (WTO) ดำเนินการโดยเลขาธิการ มีวาระดำรงตำแหน่งครั้งละ 4 ปี ซึ่งคนปัจจุบันคือ นายฟรานเชสโก ฟรันจิลลี (Mr. Francesco Frangilli) โดยดำรงตำแหน่งเป็นวาระที่ 2 ระหว่างปี 2544-2548 สำหรับการบริหารงานภายในองค์กรมีการแบ่งความรับผิดชอบในการดูแลประเทศสมาชิกโดยจำแนกออกตามภูมิภาคโลกเป็น 6 ภูมิภาค และแต่งตั้งผู้แทนประจำแต่ละภูมิภาคดูแลให้ความร่วมมือทางวิชาการส่งเสริมการจัดกิจกรรม กระจายข่าวสารทางการท่องเที่ยว แนะนำการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกจัดสัมมนาและฝึกอบรม ขณะนี้องค์การการค้าโลก (WTO) มีผู้แทนประจำภูมิภาคต่างๆ คือ

1. Regional Representative for Africa
2. Regional Representative for America
3. Regional Representative for Europe
4. Regional Representative for Middle East
5. Regional Representative for Asia มี Dr. Harsh Varma ดำรงตำแหน่ง

Regional Representative for Asia ทำหน้าที่ประสานงานความร่วมมือระหว่างองค์การการค้าโลก (WTO) และสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก จำนวน 13 ประเทศ และสมาชิกในภูมิภาคเอเชียใต้ อีก 8 ประเทศ

7.4 การประชุมหลักขององค์การการค้าโลก (WTO)

การดำเนินงานขององค์การการค้าโลก (WTO) ขึ้นอยู่กับแผนงาน (Programme of Work) ซึ่งจะผ่านการพิจารณาขององค์กรซึ่งจัดประชุมขึ้นตามวาระต่างๆ ดังนี้

7.4.1 การประชุมสมัชชาใหญ่ (General Assembly) เป็นองค์กรสูงสุดขององค์การการค้าโลก (WTO) มีการจัดประชุมเป็นประจำทุกๆ 2 ปี สมัชชาใหญ่ประกอบด้วย

7.4.1.1 Committee of the Whole

7.4.1.2 Credential Committee

7.4.1.3 Regional Commissions

7.4.2 การประชุมคณะมนตรีบริหาร (Executive Council) ทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานและงบประมาณขององค์การการค้าโลก (WTO) ประกอบด้วยสมาชิก 27 ประเทศ แบ่งตามอัตราส่วนของจำนวนประเทศสมาชิกในแต่ละภูมิภาค โดยประเทศสเปนดำรงตำแหน่งสมาชิกถาวร เนื่องจากเป็นประเทศที่ตั้งองค์กร (Host State) คณะมนตรีบริหารจะจัดประชุมปีละ 2 ครั้ง

7.4.3 การประชุม Regional Commission แบ่งตามภูมิภาคของโลกเป็น 6 ภูมิภาค และจัดประชุมแต่ละภูมิภาคปีละ 1 ครั้ง ได้แก่

7.4.3.1 WTO Commission for Africa (CAF) มีสมาชิก 48 ประเทศ

7.4.3.2 WTO Commission for America (CAM) มีสมาชิก 22 ประเทศ

7.4.3.3 WTO Commission for East Asia and the Pacific (CAP) มีสมาชิก 13 ประเทศ

7.4.3.4 WTO Commission for Europe (CEU) มีสมาชิก 39 ประเทศ

7.4.3.5 WTO Commission for Middle East (CME) มีสมาชิก 9 ประเทศ

7.4.3.6 WTO Commission for South Asia (CSA) มีสมาชิก 8 ประเทศ

7.5 การดำเนินงานขององค์การการค้าโลก (WTO)

การดำเนินงานตาม Work Programme ขององค์การการค้าโลก (WTO) เท่าที่ผ่านมามีวัตถุประสงค์ให้องค์การการค้าโลก (WTO) เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ดำเนินการด้านเทคนิคด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานไว้ 6 ประการ คือ

7.5.1.. การให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

7.5.2 การพัฒนาทรัพยากรบุคคล

7.5.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

7.5.4 การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว

7.5.5 ด้านสถิติและการวัดผลทางเศรษฐศาสตร์ของการท่องเที่ยว

7.5.6 ด้านส่งเสริมและการประเมินสถานการณ์ด้านการตลาด

7.5.7 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ

7.5.8 การสื่อสารและการจัดทำข้อมูล

นอกจากนี้ที่ผ่านมามองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) เคยดำเนินโครงการให้ความช่วยเหลือด้านการท่องเที่ยวให้แก่อาเซียนในโอกาสต่างๆ คือ ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่กำลังพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เช่น โครงการ Regional Tourism Development and Planning 1987-1988 โครงการ ASEAN Foreign Market Study 1987-1989 & ASEAN Tourism, Research, Development & Marketing 1987-1989

7.6 การปรับสถานะองค์การ องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) เป็นองค์กรชำนาญพิเศษขององค์การสหประชาชาติ

ขณะนี้องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) อยู่ระหว่างดำเนินการปรับสถานะเป็นองค์กรชำนาญพิเศษ (Specialized Agency) ขององค์การสหประชาชาติ โดยได้รับความเห็นชอบในขั้นต้นจากที่ประชุมคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ และคณะมนตรีบริหารองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) แล้ว และจะมีการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการปรับสถานะขององค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) เป็นองค์กรชำนาญพิเศษ และนำเสนอต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติและองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) พิจารณาให้การรับรองขั้นสุดท้ายต่อไป

การปรับสถานะเป็นองค์กรชำนาญพิเศษจะช่วยเสริมสร้างสถานะขององค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ให้มีอำนาจในการต่อรองมากยิ่งขึ้นในระดับองค์การระหว่างประเทศ

7.7 ประเทศไทยกับองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO)

ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกสามัญของ WTO ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2495 โดยกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อองค์การยังมีสถานะเป็นองค์การ International Union of Official Travel Organization (IUOTO) ต่อมาเมื่อปี 2518 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกสามัญขององค์การฯ จนกระทั่งวันที่ 30 ธันวาคม 2531 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ขอลาออกจากการเป็นสมาชิก ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 20 มกราคม 2533 เป็นต้นไป เพราะพิจารณาเห็นว่าการดำเนินการขององค์การฯ ไม่ได้อำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้แก่ประเทศไทยได้อย่างคุ้มค่าเท่าที่ควร ต่อมาในปี 2539 ประเทศไทยได้กลับเข้าเป็นสมาชิกองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเห็นว่า องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้ปรับปรุงการดำเนินงานและแผนงานขององค์การฯ ใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้แผนงานต่างๆ เป็นประโยชน์แก่สมาชิกมากขึ้น

7.8 บทบาทของประเทศไทยในองค์การการค้าโลก (WTO)

ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้กลับเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ประเทศไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีบทบาทในการแสดงความเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก โดยได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก ปี 2540-2542 ในระหว่างการประชุมสมัชชาใหญ่สมัยที่ 12 ขององค์การ องค์การการค้าโลก (WTO) ณ สาธารณรัฐตุรกี ในเดือนตุลาคม 2540

ในเดือนกุมภาพันธ์ 2541 ผู้แทนประเทศไทยได้ปฏิบัติหน้าที่ประธานการประชุมคณะกรรมการภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก สมัยที่ 32 และประธานร่วมในการประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการภาคพื้นเอเชียใต้ และภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก สมัยที่ 14 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

ในการประชุมคณะมนตรีบริหารขององค์การการค้าโลก สมัยที่ 66 เมื่อเดือนกันยายน 2544 ณ กรุงโซล ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ประเทศไทยยังได้รับเกียรติให้เป็นผู้แทนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิกในคณะกรรมการส่งเสริมและประเมินสถานการณ์ด้านการตลาด

ปัจจุบันประเทศไทยดำรงตำแหน่งสมาชิกคณะมนตรีบริหารองค์การการค้าโลก ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารระดับสูง มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2546 มีหน้าที่พิจารณาโครงสร้างนโยบายการดำเนินงาน และการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละปี (สุวิทย์ สิริธิจิระพันธ์. 2546 : เว็บไซต์)

8. มาตรฐานโฮมสเตย์

คำจำกัดความของโฮมสเตย์มาตรฐานไทย เนื่องจากการคัดสรรโฮมสเตย์มาตรฐานไทยครั้งนี้ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีความมุ่งหวังที่จะให้โฮมสเตย์มาตรฐานไทยคงความเป็นเอกลักษณ์และสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นที่ก่อให้เกิดรายได้ของชุมชน เช่น สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นต้น อีกทั้งเพื่อให้โฮมสเตย์เป็นกิจกรรมที่เสริมรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพหลักของชุมชน โดยก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างแท้จริง จึงให้คำจำกัดความของโฮมสเตย์มาตรฐานไทยที่จะได้รับการประเมินเพื่อคัดสรรโฮมสเตย์มาตรฐานไทย ดังนี้

โฮมสเตย์มาตรฐานไทย หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทมาตรฐานไทย หมายถึง บ้านที่อยู่ในชุมชนชนบทที่มีประชาชนในชุมชนเป็นเจ้าของ และเจ้าของบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ประจำ หรือใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในบ้านดังกล่าว นอกจากนี้บ้านดังกล่าวต้องมีความพร้อมในการเป็นโฮมสเตย์ กล่าวคือ เจ้าของบ้านและสมาชิกในครอบครัวต้องถือว่าการทำ

โฮมสเตย์เป็นเพียงรายได้เสริมนอกเหนือรายได้จากอาชีพหลักของครอบครัวเท่านั้น มีพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือและไม่ได้ใช้ประโยชน์ สามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้ นักท่องเที่ยวต้องเข้าพักค้างแรมในบ้านเดียวกับที่เจ้าของบ้านอาศัยอยู่ โดยมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน สมาชิกในครอบครัวต้องมีความยินดีและเต็มใจที่จะรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักค้างแรมในบ้าน พร้อมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นนั้นแก่นักท่องเที่ยว เจ้าของบ้านและสมาชิกในครอบครัวให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการโฮมสเตย์เป็นอย่างดี บ้านนั้นควรเป็นสมาชิกของกลุ่ม ชมรม หรือสหกรณ์ที่ร่วมกันจัดการโฮมสเตย์ของชุมชนนั้น

จากการจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทั้งโฮมสเตย์ทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2546 การสัมมนารั้งนี้คณะทำงานได้ดำเนินการในประเด็นสำคัญ คือ นำเสนอดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นและหลังจากนั้นได้แบ่งกลุ่มผู้เข้าสัมมนาเป็น 5 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มได้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานก่อนการระดมความคิดเห็นในเชิงวิเคราะห์กรอบของดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานที่คณะทำงานเสนอหลังจากนั้นทางคณะทำงานได้นำผลการประชุมกลุ่มย่อย และแบบสอบถามมาประมวลผลและวิเคราะห์หลังจากนั้นได้ปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรฐาน และตัวชี้วัดบางตัวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวปฏิบัติและรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละมาตรฐานและแต่ละตัวชี้วัด เพื่อให้ผู้ประกอบการโฮมสเตย์สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาโฮมสเตย์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งมีจำนวน 8 มาตรฐานคุณภาพ และ 43 ตัวชี้วัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.1 มาตรฐาน ตัวชี้วัด แนวปฏิบัติ/รายละเอียด

8.1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง โครงสร้างบ้านมีความมั่นคง หมายถึง ลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

8.1.1.1 ตัวบ้านต้องมั่นคงแข็งแรง ไม่อยู่ในสภาพชำรุด และเสี่ยงต่ออันตรายจากการใช้สอย

8.1.1.2 วัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้านแข็งแรงซึ่งไม่ควรใช้ไม้ไผ่ หรือฝาขัดแตะ หรือใบไม้เป็นวัสดุ เว้นแต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งจะต้องอยู่ในสภาพที่แข็งแรง

8.1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึงไม่มีกลิ่นอับ และมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้

8.1.2.1 ลักษณะบ้านที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและไม่มีกลิ่นอับ หมายถึง ห้องต่างๆ ของบ้านออกแบบให้ลมผ่านได้ทุกจุด เช่น ห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัว และห้องน้ำ ในขณะที่เดียวกันต้องมีความปลอดภัยควบคู่ไปด้วย

8.1.2.2 หลังคาکنน้ำฝนได้ หมายถึง วัสดุที่ใช้มุงหลังคาควรเป็น กระเบื้อง หรือสังกะสี และหากเป็นวัสดุอื่นจะต้องไม่มีรอยร้าว/ซึมลงตัวบ้านเมื่อฝนตก หรือหาก ตรวจพบว่ามีรูรั่วก็ควรซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม

8.1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาดที่นอน หมายถึง ที่นอนที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นฟูกและเตียง หรือฟูกอย่างเดียวก็ได้ โดยทำจากวัสดุ ดิบที่ดีส่วนประเภทของห้องพักอาจมีห้องเดี่ยว ห้องคู่ หรือห้องรวมตามสภาพของบ้านเครื่องนอน หมายถึง อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้นอน ได้แก่ ที่นอนหรือฟูก ผ้าปู หมอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม อาจจะมี โต๊ะเครื่องแป้ง กระจก และควรมีม่านหน้าต่างทุกบาน และควรมีพัดลมด้วยและที่สำคัญอุปกรณ์ เครื่องนอนต้องสะอาด

8.1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด

8.1.4.1 มีสบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผ้าเช็ดตัว สำรองไว้ในห้องน้ำกรณี ที่นักท่องเที่ยวไม่ได้นำติดตัวมา และควรมีที่แขวนหรือราวในห้องน้ำด้วย

8.1.4.2 ประตูห้องน้ำมีล็อกและการปิดเปิดอยู่ในสภาพดีและปลอดภัย ไม่มี รุ่ยและรอยร้าว หรือช่องที่มองเห็นได้จากภายนอก มีสวิทช์ไฟฟ้าหรือที่จุดไฟให้แสงสว่าง

8.2. มาตรฐาน ตัวชี้วัด แนวปฏิบัติ/รายละเอียด

8.2.1 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อมี นักท่องเที่ยวเข้ามาพัก มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก หมายถึง ผ้าปู ที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม จะต้องเปลี่ยนใหม่เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก ถ้าผ้าห่มเป็นผ้าวมควรซัก ปลอกผ้าวมด้วย แต่ในระหว่างที่แขกเข้าพักอาจไม่ต้องเปลี่ยนปลอกหมอน ผ้าปูที่นอนทุกวันก็ได้ เว้นแต่มีความจำเป็นหรือแขกต้องการ

8.2.2 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน การกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หมายถึง บริเวณบ้านหรือภายในบ้านอาจมีแมลง หรือสัตว์บางชนิด เช่น แมลงสาบ หนู ยุง มด เป็นต้น การกำจัดไม่ควรใช้สารเคมีที่อาจมีผล กระทบต่อสุขภาพของเจ้าของบ้านและแขกที่มาพัก แต่ควรจะหาวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญา เช่น สมุนไพร เครื่องดักสัตว์ เป็นต้น

8.2.3 มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณ รอบๆ บ้าน หมายถึง การดูแลเอาใจใส่รายละเอียดต่างๆ บริเวณบ้าน เช่น สวนหย่อม สวนครัว ต้นไม้ ร่องน้ำ ควรมีการปลูกต้นไม้ เช่น ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผลเพิ่มหากมีที่พอ มีที่นั่งเล่น บริเวณลานบ้าน นอกจากนี้ควรทำความสะอาดสิ่งที่อยู่บริเวณบ้านอยู่เสมอ ไม่ควรมีที่น้ำขังที่เป็น แหล่งเพาะยุงหากมีตุ่มน้ำฝนควรมีฝาปิด

8.3 มาตรฐาน ตัวชี้วัด แนวปฏิบัติ/รายละเอียดเป็นนักท่องเที่ยวก่อนคนไทยอาจสอบถามเกี่ยวกับความชอบก่อนปรุง ทั้งนี้การปรุงทุกขั้นตอนต้องเน้นความสะอาด

8.3.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดีคืออาหารที่ปรุงมาอย่างดี หมายถึง ชนิดของอาหาร เครื่องปรุง รสชาติของอาหารที่ทำ และขั้นตอนการปรุงอาหารต้องพิถีพิถัน สะอาด และถูกหลักโภชนาการชนิดของอาหาร ควรเป็นอาหารพื้นบ้านซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น แกงเหลืองของภาคใต้ แกงอ่อมของภาคอีสาน แกงอั้งเลขของภาคเหนือ เป็นต้น เครื่องปรุงควรเป็นสิ่งที่ไม่หาได้ในพื้นที่เป็นหลักและใช้พืชผักสวนครัวหรือของในชุมชนโดยเน้นความสด สะอาด และควรเป็นพืชผักปลอดสารพิษรสชาติของอาหาร ควรเป็นรสชาติที่ไม่จัดเกินไป

8.3.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัยภาชนะที่เกี่ยวกับการปรุงทุกชนิดและจาน ถ้วย ชามต้องสะอาดและต้องมีช่องกลางสำหรับตักอาหารทุกครั้งภาชนะต่างๆ ที่ใช้ปรุงอาหารและใช้รับประทานอาหารจะต้องทำความสะอาดและล้างด้วยน้ำสะอาด โดยใช้ น้ำยาล้างจานโดยเฉพาะห้ามใช้ผงซักฟอกล้างโดยเด็ดขาด และหลังจากล้างควรคว่ำไว้ให้แห้งก่อนเก็บ สำหรับแก้วดื่ม น้ำจะต้องใส สะอาด ไม่มีกลิ่นเหม็นคาว และควรแยกล้างต่างหาก

8.3.3 ครัวอยู่ในสภาพที่สะอาดไม่มีกลิ่นห้องครัวอาจอยู่ในตัวบ้าน หรือแยกจากตัวบ้านก็ได้ แต่ควรหมั่นทำความสะอาดอยู่เสมอ โดยเฉพาะหลังจากการปรุงอาหารทุกครั้ง

8.3.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะตู้กับข้าวในห้องครัวและอุปกรณ์เครื่องปรุง เช่น พริกกระเทียม กะปิ น้ำปลา ปลาร้า เกลือ เป็นต้น ต้องเก็บให้มิดชิดมีฝาปิดและกันแมลงได้ด้วยส่วนอุปกรณ์ต่างๆ ในครัวควรมีลักษณะดังนี้

8.3.4.1 เตา อาจเป็นเตาแก๊สหรือเตาถ่านก็ได้ ซึ่งต้องอยู่ในสภาพที่สะอาดและปลอดภัย หมั่นตรวจสอบอุปกรณ์ของเตาที่อาจชำรุดเพื่อมิให้เกิดอันตรายในขณะที่ปรุงอาหาร

8.3.4.2 ตู้กับข้าว ควรมีฝาปิดเปิดได้สะดวกและสะอาด กันแมลงได้ และมีระบายอากาศถ่ายเทได้

8.3.4.3 อุปกรณ์และเครื่องปรุงต่างๆ ในครัว เช่น พริก กระเทียมหอม กะปิ น้ำปลา ปลาร้า ควรเก็บไว้ในภาชนะที่สะอาดและมีฝาปิด

8.3.4.4 หากมีตู้เย็นจะต้องดูแลความสะอาดอยู่เสมอและใช้เก็บอาหารและเครื่องดื่มอย่างเหมาะสม โดยอาหารที่มีกลิ่นให้ใช้ถุงพลาสติก หรือกล่องปิดมิดชิด ส่วนอุณหภูมิควรอยู่ที่ 5 องศาเซลเซียส หรือน้อยกว่านั้น เมื่อสังเกตควรมีน้ำแข็งเกาะมากควรกดปุ่มละลายน้ำแข็งนั้นทันที

8.4 มาตรฐาน ตัวชี้วัด แนวปฏิบัติ/รายละเอียด

8.4.1 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาดน้ำดื่ม หมายถึง น้ำที่จะนำมาใช้ดื่มตลอดเวลาที่บ้านต้องเป็นน้ำที่สะอาด หากเป็นน้ำประปา ถ้าไม่แน่ใจควรต้มในภาชนะที่สะอาดก่อนบรรจุ

ขวดหรือภาชนะอื่นๆ และหากเป็นน้ำฝนที่รองไว้ในตุ่มต้องแน่ใจว่าหลังคาบ้านสะอาดจริง สังกะสีไม่เป็นสนิม ไม่มีฝุ่นละอองเกาะ และเก็บไว้ในตุ่มที่สะอาดมีฝาปิดมิดชิดน้ำใช้ หมายถึง น้ำที่ใช้อาบและซักล้างหากมิใช่ น้ำประปาจะต้องผ่านการทำน้ำให้สะอาด เช่น ใช้สารส้ม หรือกรองโดยคุณแลภาชนะทุกชนิดที่บรรจุต้องสะอาด ไม่มีลูกน้ำหรือสัตว์น้ำตลอดจนตะไคร่น้ำเกาะติดภาชนะนั้น

8.4.2 มีร้านอาหารในชุมชนมีการบริการอาหารของเจ้าของบ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวอาจมีเพียงอาหารเช้า หรือบางมื้อเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีร้านอาหารในชุมชน คอยให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารตามสั่งหรือร้านข้าวแกง และร้านอาหาร ดังกล่าวควรเป็นเครือข่ายในชุมชนที่ร่วมมือกันต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องร่วมมือในเรื่องของความสะอาดของอาหาร ร้านและอุปกรณ์ต่างๆ ที่สำคัญราคาปกติไม่แพงจนเกินไปนอกจากนี้ควรมีบริการที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและน่าประทับใจ

8.5 มาตรฐาน ตัวชี้วัด แนวปฏิบัติ/รายละเอียด 3 ด้านความปลอดภัย

8.5.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยควรมีการจัดให้มีเวรยามเฝ้าระวัง และดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวโดยมีตารางเวรยามชัดเจน และอาจมีหัวหน้าซึ่งเป็นผู้นำในชุมชนเพื่อรับผิดชอบ มีการอบรมและฝึกปฏิบัติให้กับเวรยามเมื่อมีเหตุร้าย และขอความร่วมมือให้ทุกคนในชุมชนสอดส่องดูแลคนแปลกหน้าและรีบแจ้งผู้เป็นเวรยามทันทีเมื่อมีเหตุร้าย

8.5.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วยเครื่องมือ หมายถึง อุปกรณ์หรือสิ่งที่ใช้เป็นสื่อเพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ทหาร พยาบาล สาธารณสุข พนักงานดับเพลิงในกรณีที่เกิดเหตุร้าย เช่น นักท่องเที่ยวเจ็บป่วยประสบอุบัติเหตุ จี๊ป ปั่น และอื่นๆ เครื่องมือดังกล่าว ได้แก่ โทรศัพท์ โทรสาร วิทยุ เป็นต้น ซึ่งควรมีอย่างน้อยอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างก็ได้ โดยสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารต่างๆ ดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง และควรมีการฝึกอบรมโดยใช้สถานการณ์จำลองเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง

8.5.3 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นการปฐมพยาบาลเบื้องต้น หมายถึง เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย ถูกแมลงสัตว์กัดต่อยและอุบัติเหตุต่างๆ ควรมีการปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้ ก่อนนำส่งสถานพยาบาล เช่น การห้ามเลือด การบีบหัวใจ การประคบ การทำแผล นอกจากนี้ควรมีอาสาสมัครประจำบ้านและที่เก็บยาดังกล่าวอย่างเหมาะสมและหาง่าย อาจมีผู้ยาเฉพาะติดตั้งไว้ในจุดที่มองเห็นในบ้านพัก

8.5.4 มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยา ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัววิธีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับรักษาทรัพย์สิน ควรบอกให้ระวังทรัพย์สินมีค่าต่างๆ เช่น กระเป๋าเงิน แหวน สร้อย และเครื่องประดับอื่นๆ ควรสอบถามเกี่ยวกับโรคประจำตัวนักท่องเที่ยวและควรเตือนให้เตรียมยาไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ควรระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในเอกสารการลงทะเบียนด้วย เพื่อมิให้นักท่องเที่ยวหลงลืม

8.6 มาตรฐาน ตัวชี้วัด แนวปฏิบัติ/รายละเอียด

8.6.1 มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในที่พัก เพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ เจ้าของบ้านต้องหมั่นดูแลสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในบ้าน เช่น ประตู หน้าต่าง ฝ้า ให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรง และใช้งานได้อย่างตลอดเวลา และหากชำรุดให้รีบดำเนินการซ่อมแซมทันที 4 ด้านการจัดการ

8.6.1.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน จัดการในรูปแบบของชมรม หรือสหกรณ์ การจัดการโฮมสเตย์ ควรจะเป็นการรวมกลุ่มของชุมชนในรูปแบบของกลุ่ม ชมรม หรือสหกรณ์ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด และจะต้องมีความพร้อมด้วยในทุกๆ ด้านสำหรับการดำเนินการ โดยองค์กร หรือบุคคลอื่นจากนอกพื้นที่อาจเข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนรวมกลุ่มกันทำได้ แต่ไม่ควรดำเนินการในเชิงธุรกิจ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง

8.6.1.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการเมื่อชุมชนรวมกลุ่มทำโฮมสเตย์ได้แล้ว ควรจัดให้มีคณะกรรมการบริหารโครงการโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักประชาธิปไตยเป็นสำคัญ กรรมการดังกล่าวจะมีบทบาทและหน้าที่ชัดเจนในการดำเนินการโฮมสเตย์ของชุมชน

8.6.1.3 มีการกำหนดข้อปฏิบัติ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อของชุมชนกรรมการบริหารโฮมสเตย์ของชุมชนต้องร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า โดยกำหนดสิ่งที่นักท่องเที่ยวทำได้และทำไม่ได้ เช่น การแต่งกายไม่สุภาพ การแสดงออกของชายและหญิงลักษณะผู้สาว การใช้สารเสพติด เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวยอมรับ และเข้าใจก่อนเดินทาง ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมของชุมชน

8.6.1.4 มีระบบการจองล่วงหน้า และลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวระบบจองล่วงหน้า หมายถึง เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการมาเที่ยวจะต้องสามารถจองล่วงหน้าได้โดยควรจัดเตรียมดังนี้

1) ใช้โทรศัพท์ หรือเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือไปรษณีย์จองโดยตรงกับกรรมการของโฮมสเตย์

2) จองผ่านบริษัทนำเที่ยว การจองล่วงหน้าดังกล่าวต้องมีการตอบรับ และต้องแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบข้อปฏิบัติล่วงหน้าด้วย

8.7 มาตรฐาน ตัวชี้วัด แนวปฏิบัติ/รายละเอียด

8.7.1 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจนค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆ ควรระบุไว้ในข้อมูลการประชาสัมพันธ์ เช่น ค่าที่พัก/คน/คืน ค่าอาหาร/คน/มื้อค่านำเที่ยว/คน หรือกลุ่ม เป็นต้น

8.7.2 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก เนื่องจากกิจกรรมที่จัดให้นักท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนมีลักษณะหลากหลาย และแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละชุมชน ดังนั้นจึงควรระบุกิจกรรมที่ชุมชนสามารถจัดไว้ให้ครบถ้วน และให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้เลือกตามความต้องการ

8.7.3 ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียวและต้องไม่มีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชนสมาชิกในชุมชนที่จัดโฮมสเตย์จะต้องตระหนักเสมอว่าโฮมสเตย์เป็นเพียงอาชีพเสริม มิใช่อาชีพหลักทั้งนี้สมาชิกของชุมชน หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน และบริษัททัวร์ต้องเข้าใจตรงกัน

9. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

9.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา จิ๋มป่าปิ้งเขา จักรยาน เป็นต้น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนเนื่องจากกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน มีหลากหลายตามสภาพพื้นที่และภูมิประเทศ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ชุมชนจะร่วมกันจัดขึ้น และกำหนดไว้ชัดเจน มีผู้นำเที่ยว มีความปลอดภัย และเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้พร้อม เช่น การตกปลาต้องเตรียมพร้อมว่าใครนำเที่ยวอุปกรณ์ตกปลาคืออะไรและสถานที่ตกปลาอยู่ที่ไหน เป็นต้น

9.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้าจกสาน เป็นต้น โดยทั่วไปชาวบ้านมีความรู้ความสามารถในด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว จึงควรจัดให้มีกิจกรรมนี้ให้นักท่องเที่ยวเลือกด้วย เช่น ฝึกหัดการทอผ้า การจักสาน เป็นต้น

9.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น เช่น บายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางถึงชุมชน ควรจัดกิจกรรมต้อนรับโดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เคยปฏิบัติอยู่แล้ว เช่น การบายศรีสู่ขวัญ หรือการต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสและอบอุ่น เป็นต้น โดยกิจกรรมดังกล่าวไม่ควรปรุงแต่งจนขัดแย้งกับประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

9.4 มีกิจกรรมบันเทิง เช่น คอนเสิร์ตการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น กิจกรรมด้านบันเทิง หรือนันทนาการในยามว่างหรือตอนเย็น หรือตามเวลาที่เหมาะสม ควรจัดให้นักท่องเที่ยวเลือกด้วย เช่น คอนเสิร์ตพื้นเมือง การเต้น/รำ และการแสดงพื้นบ้านโดยการแสดงต่างๆ ควรเป็นของชุมชน

9.5 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมกิจกรรมทุกชนิดทุกประเภทที่จัดให้กับนักท่องเที่ยวจะต้องยึดหลักการเดียวกัน คือ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ทิ้งขยะ ไม่ขีดเขียนบนแผ่นหิน ไม่ส่งเสียงดัง เป็นต้น

9.6 มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชน และการถ่ายทอดตำนานหรือประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ในระหว่างนักท่องเที่ยวอยู่ในชุมชนจะต้องตระหนักเสมอว่าเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ด้านนักท่องเที่ยวควรต้องเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ในขณะที่ด้วยกันชุมชนก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยวด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ

10. ด้านสภาพแวดล้อม

10.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภท เช่น แหล่งโบราณคดีโบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น ในบริเวณใกล้ที่พักควรมีแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 ประเภท ได้แก่

10.1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ทะเล น้ำตกน้ำพุ เป็นต้น

10.1.2 แหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ เช่น วัด เจดีย์ วัดอุโบสถ

เป็นต้น

10.1.3 แหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่แล้ว และเป็นอาชีพของชุมชน เช่น สวนผลไม้ แปลงผัก บ่อปลา รวมถึงการทำนา/ปลูกข้าว เป็นต้น

10.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนอยู่เสมอชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยร่วมมือกับหน่วยราชการที่มีหน้าที่ดูแลรักษาโดยตรง

10.3 มีสถานพยาบาลไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไปโฮมสเตย์ควรอยู่ไม่ไกลจากสถานพยาบาล เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวเมื่อเจ็บป่วย หรือหากไม่มีสถานพยาบาล ควรรู้สถานพยาบาลที่อยู่ใกล้ที่สุดส่วนไปรษณีย์ และธนาคารก็เช่นกัน หากไม่อยู่ใกล้ชุมชนควรจะรู้สถานที่ที่อยู่ใกล้มากที่สุด เพื่อแนะนำนักท่องเที่ยวได้ส่วนไปรษณีย์ และธนาคารก็เช่นกัน หากไม่อยู่ใกล้ชุมชนควรจะรู้สถานที่ที่อยู่ใกล้มากที่สุด เพื่อแนะนำนักท่องเที่ยวได้

10.4 พื้นที่หลักยังคงสภาพเดิมของชุมชนและยังรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของตนชุมชนที่มีโฮมสเตย์จะต้องช่วยกันรักษาสภาพเดิมของชุมชน โดยไม่ควรเปลี่ยนแปลงเพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจจนทำลายวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

11. ด้านมูลค่าเพิ่ม

11.1 มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชนควรจัดให้มีร้านค้า หรือมุมเล็กๆ ของชุมชนเป็นจุดจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก หากไม่มีชุมชนควรจัดการให้มีร้านค้าของชุมชนเกิดขึ้น

11.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิตชุมชน ควรใช้โอกาสนี้ใช้ภูมิปัญญาที่ชุมชนสั่งสมมา หรือสิ่งที่ชุมชนริเริ่มขึ้นใหม่ทำของที่ระลึก เพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งของที่ระลึกดังกล่าวอาจเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับ เสื้อผ้า ตลอดจนของตกแต่งหรืออาหาร ขนม โดยควรใช้วัสดุหรือวัตถุดิบที่มีในชุมชนนั้นเป็นหลัก

11.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนชุมชนได้ใช้โอกาสที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนทุกๆ ด้าน ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของตนอีกด้วย

11.4 มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนในด้านการให้บริการที่ประทับใจการที่ชุมชนมีโอกาสด้อนรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้ง คนในชุมชนได้มีโอกาสแสดงความสามารถของตนเองตามที่ตนถนัด เช่น การต้อนรับ มัคคุเทศก์ การปรุงอาหาร การทอผ้าจักสาน เป็นต้น

12. ด้านการส่งเสริมการตลาด

12.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเองและเป็นข้อมูลจริงโดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดต่างๆ ครบถ้วน เช่น รายการกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทางโฮมสเตย์แต่ละแห่ง ควรมีคู่มือหรือแผ่นพับ หรือเอกสารที่รวบรวมข้อมูลให้นักท่องเที่ยวรับทราบ โดยคู่มือดังกล่าวควรระบุรายละเอียดทุกประเภทให้นักท่องเที่ยวทราบด้วยอย่างน้อยควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยว รายละเอียดค่าใช้จ่าย และการติดต่อ เป็นต้น

12.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์เนื่องจากปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำค่อนข้างง่าย โดยคนในท้องถิ่นสามารถทำได้เอง ดังนั้นโฮมสเตย์จึงควรสร้างโฮมเพจของตนเอง ซึ่งเป็นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (หากมีปัญหาในการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากฝ่ายสนับสนุน)

12.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปัจจุบันสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำคู่มือและทำเนียบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของประเทศไทย ดังนั้นโฮมสเตย์ต่างๆ จึงควรติดต่อเพื่อให้อยู่ในระบบดังกล่าวและในขณะเดียวกันอาจมีการเชื่อมโยงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของกระทรวง ซึ่งมีโฮมเพจด้านนี้โดยเฉพาะ

13. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ มก.- ชกส. ที่พิกสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบท (โฮมสเตย์)

13.1 ขอบข่าย มาตรฐาน มก.- ชกส. นี้ ครอบคลุมเฉพาะคุณลักษณะที่พิกสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบท (โฮมสเตย์) 5 ด้าน คือ

13.1.1 ด้านบริการ จำแนกเป็นที่พัก อาหาร ความปลอดภัย

13.1.2 ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

13.1.3 ด้านสภาพแวดล้อม

13.1.4 ด้านการจัดการ

13.1.5 ด้านการส่งเสริมการตลาด

13.2 บทนิยาม ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานผลิตภัณฑ์ มีดังต่อไปนี้

13.2.1 ที่พักร่วมผู้พัฒนาธรรมชาติชนบท (โฮมสเตย์) หมายถึง กิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวที่จัดให้นักท่องเที่ยวได้พักร่วมกับเจ้าของบ้านหลังเดียวกัน นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ผ่านทางเจ้าของบ้านและสมาชิกในชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายเต็มใจจะถ่ายทอดเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ

13.2.2 การบริการ หมายถึง การบริการด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่พักร่วมผู้พัฒนาธรรมชาติชนบท อันได้แก่ การบริการที่พัก อาหาร และความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

13.2.3 กิจกรรมท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วม เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และสภาพธรรมชาติของท้องถิ่นนั้นๆ และเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

13.2.4 ด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

13.2.5 ด้านการจัดการ หมายถึง การจัดการตั้งแต่งค์กรหรือกลุ่ม กฎระเบียบ การวางแผน การดำเนินการ การติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในกิจกรรมที่พักร่วมผู้พัฒนาธรรมชาติชนบท

13.2.6 ด้านการส่งเสริมการตลาด หมายถึง การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดกลุ่มลูกค้าของที่พักร่วมผู้พัฒนาธรรมชาติชนบท การกำหนดราคา วิธีการขาย และการประชาสัมพันธ์

13.3 คุณลักษณะที่ต้องการ

13.3.1 ด้านการบริการที่พัก

- 1) มีห้องพักร่วมสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นสัดส่วน
- 2) มีที่นอน หมอน และเครื่องนอน เช่น ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม และปลอกผ้าห่มที่สะอาด ไม่เหม็นอับ และถูกสุขลักษณะ
- 3) มีห้องน้ำและส้วมที่สะอาดถูกสุขอนามัย
- 4) มีน้ำใช้สอยพอเพียงในการอาบน้ำและเข้าส้วม
- 5) ไม่มีแมลงและสัตว์ที่เป็นพาหะของโรค หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น หนู แมลงสาบ เป็นต้น
- 6) เป็นความเต็มใจของสมาชิกทุกคนในครัวเรือนในการให้นักท่องเที่ยวเข้าพักค้าง

พักค้าง

7) ชุมชนที่จัดให้มีที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ควรมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบชนบท มีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

8) มีการให้บริการที่เปี่ยมด้วยความเต็มใจ มีน้ำใจ และอัธยาศัยไมตรี

13.3.2 ด้านการบริการอาหาร

- 1) เป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่จากในท้องถิ่น
- 2) เป็นอาหารพื้นบ้านอย่างน้อย 1 อย่าง
- 3) อาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ
- 4) ครั้วและอุปกรณ์ที่ใช้มีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ
- 5) ภาชนะที่ใช้มีความสะอาดและปลอดภัย
- 6) มีการดูแลรักษาความสะอาดของสถานที่รับประทานอาหาร
- 7) มีน้ำดื่มสะอาด และปลอดภัย

13.3.3 ด้านความปลอดภัย

- 1) มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย
- 2) เป็นชุมชนที่ปลอดภัยเสพติด สงคราม และการก่อการร้าย
- 3) มีการตักเตือนนักท่องเที่ยวถึงการเก็บรักษาทรัพย์สินส่วนตัวและให้ข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในกรณีเกิดภัยธรรมชาติ
- 4) มีระบบสื่อสารที่สามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้ตลอดเวลาเมื่อเกิดเหตุร้าย
- 5) มีกลอนประตู/หน้าต่างในที่พักที่ใช้การได้ดี

13.3.4 ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

- 1) มีกิจกรรมจัดสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับสมาชิกชุมชนหรือเจ้าของบ้าน เช่น การประกอบอาหารด้วยกัน การชมหมู่บ้าน ไร่นาสวน ทัศนกรรม หรือกิจกรรมอาชีพอื่นๆ ของชุมชน การนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
- 2) มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีท้องถิ่น
- 3) มีกิจกรรมปฐมนิเทศให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวและให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
- 4) เป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น
- 5) มีผู้นำเที่ยวท้องถิ่นที่มีความสามารถในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว

13.3.5 ด้านสภาพแวดล้อม

- 1) มีแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยหนึ่งแห่งที่พร้อมในการให้นักท่องเที่ยวไปเยือน
- 2) มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนและในแหล่งท่องเที่ยว
- 3) สภาพแวดล้อมของชุมชนยังรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 4) บ้านพักมีลักษณะกายภาพกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ใช้วัสดุในท้องถิ่น
- 5) บริเวณบ้านโดยรอบมีความสะอาดเรียบร้อยไม่รกรุงรังเป็นแหล่งพาทะ

ของโรคและแมลง

- 6) โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคงแข็งแรง
- 7) บ้านพักมีอากาศถ่ายเท แสงสว่างส่องถึง ไม่มีกลิ่นอับและมีหลังคากันฝน
ได้
- 8) ที่ตั้งเหมาะสม ไม่ห่างไกลจากชุมชนและสถานพยาบาล

13.3.6 ด้านการจัดการ

- 1) มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อบริหารจัดการ เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ชมรม เป็นต้น
- 2) สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและกิจกรรมการบริการ
ต่างๆ
- 3) มีการบริหารจัดการที่พึงสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบทอย่างโปร่งใส ตรวจสอบ
ได้ และความเป็นธรรมแก่สมาชิกทุกคน
- 4) มีกิจกรรมการบริหารจัดการที่พึงสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบทที่ชัดเจน ได้แก่
มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล การกำหนดงบประมาณลงทุน งบการดำเนินงาน และบุคลากรในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผล
- 5) มีการกำหนดกฎข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและสมาชิกที่
เข้าร่วมกิจกรรมที่พึงสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบท
- 6) มีระบบการจองล่วงหน้าและการลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนัก
ท่องเที่ยว
- 7) มีการใช้วัสดุในท้องถิ่นหรือนำผลิตภัณฑ์จากชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้
ประโยชน์ เช่น การตกแต่ง เป็นภาชนะใส่อาหาร เครื่องนอน เป็นต้น
- 8) มีการนำผลิตภัณฑ์ซึ่งผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดจำหน่ายเป็นสินค้า
ของที่ระลึก
- 9) มีการเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่น

13.3.7 ด้านการส่งเสริมการตลาด

- 1) มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดที่ชัดเจน
- 2) มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมาย
- 3) มีข้อมูลเกี่ยวกับราคา ลักษณะของที่พักร และรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและการบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน
- 4) มีระบบการจองที่สะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการติดต่อ

13.4 เครื่องหมายและฉลาก

ชุมชนที่มีการจัดที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทต้องมีการแสดงเครื่องหมายสัญลักษณ์แจ้งรายละเอียด ว่ามี “ที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” หรือ “โฮมสเตย์” ส่วนบ้านที่จัดให้บริการที่พักต้องมีป้ายแสดงชื่อสมาชิกที่เข้าร่วมให้บริการแสดงหน้าบ้านพร้อมสัญลักษณ์การรับรองมาตรฐานของ มก.-ชกส. พร้อมปีที่ให้การรับรอง โดยการรับรองมีอายุ 2 ปี

13.5. การชักตัวอย่างและเกณฑ์ตัดสิน

13.5.1 การชักตัวอย่าง ที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทที่ต้องการเข้าร่วมโครงการอย่างน้อย 1 ครั้งในช่วงฤดูกาลที่เปิดให้บริการ โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า

13.5.2 เกณฑ์ตัดสิน เมื่อตรวจสอบแล้ว ต้องผ่านทุกเกณฑ์ที่ระบุในข้อ 13.3 จึงถือว่าการให้บริการที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทเป็นไปตามที่กำหนด

13.6 การตรวจสอบ

ให้เกณฑ์การตัดสินมีอายุ 2 ปี เมื่อครบกำหนดแล้ว ต้องมีการประเมินใหม่เพื่อรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์/การให้บริการที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท

บริบทพื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษาบนเทือกเขาภูพานในเขต 5 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมือง อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร อำเภอนาคู อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

1. จังหวัดสกลนคร

ข้อมูลทั่วไปจังหวัดสกลนคร

สกลนครเป็นเมืองพุทธศาสน์ พระธาตุห้าแห่ง แหล่งอารยธรรมสามพันปี ตามตำนานเล่าว่า เมืองหนองหานหลวงในอดีต หรือสกลนครในปัจจุบันนั้นสร้างขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 16 ในยุคที่ขอมมีอำนาจในดินแดนนี้ ต่อมาเมื่ออิทธิพลขอมเสื่อมลง เมืองหนองหานหลวงตกไปอยู่ในความปกครองของอาณาจักรล้านช้าง เรียกชื่อเมืองว่า “เมืองเชียงใหม่หนองหาน” และเมื่อมาอยู่ในความปกครองของไทยได้เปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองสกลทวาปี” ต่อมา ในปี พ.ศ. 2373 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เปลี่ยนชื่อจากเมืองสกลทวาปีเป็น “เมืองสกลนคร”

จังหวัดสกลนคร นครแห่งการแสวงหา ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธศาสน์พระธาตุ 5 แห่ง แหล่งอารยธรรม 3 พันปี ตามตำนานเล่าว่า เมื่อสมัยพุทธศตวรรษที่ 16 เมืองหนองหาน หลวงในอดีต หรือสกลนครในปัจจุบันนั้นสร้างขึ้นในยุคที่ขอมมีอำนาจในดินแดนนี้ โดยขุนขอมราชบุตรเจ้าเมืองอินทปัฐนคร ผู้ซึ่งอพยพครอบครัวและบ่าวไพร่ ชาวเขมรมาสร้างเมืองใหม่ที่ริมหนองหานหลวง มีเจ้าปกครองเรื่อยมาจนถึงสมัยพระยาสุวรรณภิงคาร เวลานั้นเกิดฝนแล้ง ข้าวยาก หมากรแพง เจ้าผู้ครองเมืองจึงต้องพาราษฎรอพยพกลับไปเขมร หนองหานจึงกลายเป็นเมืองร้างอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเมื่ออิทธิพลขอมเสื่อมลง เมืองหนองหานหลวงตกไปอยู่ในความปกครองของอาณาจักรล้านช้าง เรียกชื่อเมืองว่า “เมืองเชียงใหม่หนองหาน” ซึ่งแสดงว่าเมืองหนองหานมีความสัมพันธ์กับเวียงจันทน์เสมอมา ก่อนที่อิทธิพลกรุงเทพฯ จะเข้าไปถึงสกลนคร เมื่อประมาณ พ.ศ. 2321-2322

ครั้งถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏเจ้าเมืองชื่อ พระบรมราชา (มั่ง) เจ้าเมืองสกลทวาปี ในขณะนั้นไปเข้าข้างเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งเป็นกบฏยกเข้ามากวาดต้อนผู้คนทางภาคอีสาน พระบรมราชา (มั่ง) เข้าข้างเจ้าอนุวงศ์ อพยพครอบครัวไปอยู่ที่เมืองมหาชัยก่องแก้ว เหลือแต่กรรมการเมืองผู้น้อยทิ้งไว้ฝ่าเมือง ต่อมา พ.ศ. 2373 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระสุนทรราชวงศา (ปุต) เจ้าเมืองยโสธร ซึ่งทำความคิดความชอบเมื่อครั้งปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์มารักษาเมืองสกลทวาปี ต่อมาจึงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาประจันตประเทศวาปี และเปลี่ยนชื่อจากเมืองสกลทวาปีเป็นเมืองสกลนครตั้งแต่นั้นมาในปัจจุบัน

จังหวัดสกลนครอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 647 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 9,605 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกุศุดาบ อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอส่องดาว อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอมอนิบาล อำเภออากาศอำนวย อำเภอบ้านม่วง อำเภอพังโคน อำเภอคำตากล้า อำเภอนิคมน้ำอูน อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเจริญศิลป์ อำเภอโพนนาแก้ว และอำเภอภูพาน

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดหนองคาย และจังหวัดนครพนม

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดนครพนม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดกาฬสินธุ์

การเดินทาง

รถยนต์ จากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงหมายเลข 1 ถึงจังหวัดสระบุรีเลี้ยวขวาเข้าถนนมิตรภาพ (ทางหลวงหมายเลข 2) ผ่านจังหวัดนครราชสีมา แล้วเลี้ยวแยกเข้าทางไปอำเภอ

บ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 23 ผ่านจังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์
ทางหลวงหมายเลข 213 เข้าสู่จังหวัดสกลนคร

รถโดยสารประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด และบริษัทเอกชน มีรถประจำทาง
ไปจังหวัดสกลนครทุกวัน ออกจากสถานีขนส่งสายตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนกำแพงเพชร 2

รถไฟ การรถไฟแห่งประเทศไทย มีบริการรถไฟออกจากสถานีรถไฟหัวลำโพง
ไปลงที่จังหวัดอุดรธานีทุกวัน แล้วเดินทางต่อไปโดยรถประจำทางไปจังหวัดสกลนครอีกประมาณ
159 กิโลเมตร สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่หน่วยบริการเดินทางสถานีรถไฟหัวลำโพง

เครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด มีเที่ยวบินจากกรุงเทพฯ ไปจังหวัด
สกลนครทุกวันติดต่อสอบถามรายละเอียด

นอกจากนั้นการคมนาคมภายในตัวจังหวัดสกลนครมีรถเมล์เล็ก รถสามล้อถีบ
และรถสามล้อเครื่องรับจ้างวิ่งบริการในตัวเมือง (บริษัท โอเชียนสไมล์ จำกัด. ม.ป.ป. : เว็บไซต์)

ภาพประกอบ 13 แผนที่จังหวัดสกลนคร

การปกครองแบ่งออกเป็น 18 อำเภอ 125 ตำบล 1323 หมู่บ้าน

อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกุศบาก อำเภอพรรณานิคม อำเภอพังโคน อำเภอวาริชภูมิ อำเภอนิคมน้ำอูน อำเภอวานรนิวาส อำเภอคำตากล้า อำเภอบ้านม่วง อำเภออากาศอำนวย อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอสองดาว อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเจริญศิลป์ อำเภอโพนนาแก้ว อำเภอภูพาน

1.1 อำเภอเมือง

1.1.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดสกลนคร นครแห่งการแสวงหา ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธศาสน์พระธาตุ 5 แห่ง ตามตำนานเล่าว่าเมื่อสมัยพุทธศตวรรษที่ 16 เมืองหนองหารหลวงในอดีต สร้างขึ้นในยุคที่ขอมมีอำนาจ เจ้าเมืองอินทรีปฐนครผู้ซึ่งอพยพครอบครัวและบ่าวไพร่ชาวเขมรมาสร้างเมืองใหม่ที่ริมหนองหารหลวง มีเจ้าปกครองเรื่อยมาจนถึงสมัยพระยาสุวรรณหิงคาระ เวลานั้นเกิดฝนแล้ง ข้าวยากหมากแพง เจ้าผู้ครองเมืองจึงต้องพาราษฎรอพยพกลับไปเขมร หนองหารหลวงจึงกลายเป็นเมืองร้าง

อยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเมื่ออิทธิพลขอมเสื่อมลง เมืองหนองหารหลวงตกไปอยู่ในความปกครองของ อาณาจักรล้านช้าง เรียกชื่อเมืองว่า “เมืองเชียงใหม่หนองหาร” และเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองสกลวาปี” เมื่อ พ.ศ. 2321 ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2373 โปรดเกล้าฯ ให้พระสุนทร ราชวงศา (ปุต) เจ้าเมือง ยโสธร ซึ่งทำความดีความชอบเมื่อครั้งปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ มารักษาเมืองสกลวาปี และเปลี่ยนชื่อ จากเมืองสกลวาปีเป็นเมืองสกลนคร ซึ่งเป็นที่ตั้งของตำบลธาตุเชิงชุมในปัจจุบัน

1.1.2 สภาพทั่วไปของตำบล

บริเวณพื้นที่ของตำบลธาตุเชิงชุมทั้งหมดอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสกลนคร ซึ่งเป็นที่ตั้งของจังหวัดสกลนคร มีศูนย์ราชการจังหวัดสกลนคร ทางด้านทิศตะวันออกมีพื้นที่ติดกับ หนองหาร (ไทยตำบลดอคอม. ม.ป.ป. : เว็บไซต์)

1.1.3 อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับหนองหารและตำบลยางโสม อำเภอเมืองสกลนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลดงมะไฟ ตำบลจั่วคอน อำเภอเมืองสกลนคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองหาร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลธาตุนาเวง อำเภอเมืองสกลนคร

1.1.4 จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 51,655 คน เป็นชาย 25,593 คน เป็นหญิง 26,062

คน

1.1.5 ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก รับราชการ ค้าขาย และเกษตรกรรม

อาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป

1.1.6 ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร 2) หนอง

หาร 3) สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ 4) ปราสาทพระธาตุนารายณ์เจงเวง 5) พระธาตุคูม

6) พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์มั่น ภูมิตัดไต่

ภาพประกอบ 14 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

1.2 อำเภอภูพาน

ธรรมชาติหลากหลาย มากมายไม้ผล ภูผายนต์ภาพเขียนสีประวัติศาสตร์ สวย
สะอาดเขื่อนน้ำพุง

ภาพประกอบ 15 แผนที่อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร

1.2.1 ข้อมูลทั่วไป

พื้นที่ 559.0 ตารางกิโลเมตร ประชากร 36,161 คน (พ.ศ. 2550)
 ความหนาแน่น 65 คน/ตารางกิโลเมตร ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอภูพาน เลขที่ 216 หมู่ที่ 15 ถนน
 สกลนคร-กาฬสินธุ์ ตำบลโลกภู อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร 47180 หมายเลขโทรศัพท์
 0 4270 8155 หมายเลขโทรสาร 0 4270 8155

1.2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ภูพาน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสกลนคร อำเภอภูพานตั้งอยู่ทางตอนใต้
 ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอกุดบากและอำเภอเมืองสกลนคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองสกลนครและอำเภอเต่างอย

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอนาคู อำเภอห้วยผึ้ง และอำเภอสมเด็จ (จังหวัด

กาฬสินธุ์)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสมเด็จ อำเภอกำม่วง (จังหวัดกาฬสินธุ์)

และอำเภอกุดบาก

1.2.3 การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอภูพาน แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 4 ตำบล 61 หมู่บ้าน

1.2.3.1 สร้างค้อ (Sang Kho) 22 หมู่บ้าน

1.2.3.2 หลุบเลา (Lup Lao) 12 หมู่บ้าน

1.2.3.3 โคกภู (Khok Phu) 18 หมู่บ้าน

1.2.3.4 กกปลาชีว (Kok Pla Sio) 9 หมู่บ้าน

1.3 อำเภอภูคดบาก

1.3.1 ประวัติความเป็นมา

ชุมชนตำบลภูคดบาก อำเภอภูคดบาก จังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านเผ่า “กะเลอง” ซึ่งเป็น 1 ใน 7 เผ่าของประชาชนจังหวัดสกลนคร บรรพบุรุษชาวกะเลองเดิมตั้งถิ่นฐานในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริเวณเมืองภูวานากระแดง ทางตอนใต้ของประเทศเวียดนามเหนือ ช่วงราวต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พวกฮ่อได้รุกรานชนกลุ่มน้อยทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงชาวกะเลองจึงพากันหนีมารวมกันที่เมืองมหาชัยกองแก้ว และบางส่วนได้ข้ามลำน้ำโขงมาหาแผ่นดินตั้งหลักแหล่งใหม่ทางฝั่งขวาคือประเทศไทย บริเวณนครพนม สกลนคร มุกดาหาร จนได้พบบริเวณที่ราบลุ่มบนเทือกเขาภูพาน

1.3.2 สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลภูคดบาก เป็นตำบลที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มเทือกเขาภูพาน มีจำนวน 10 หมู่บ้าน

1.3.3 อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับตำบลภูคดไห อำเภอภูคดบาก จังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ ติดกับตำบลโคก อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันออก ติดกับตำบลนาม่อง อำเภอภูคดบาก จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันตก ติดกับตำบลคินจี อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3.4 จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 5,680 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,281 หลังคาเรือน

1.3.5 ข้อมูลอาชีพของตำบล อาชีพหลัก ทำนา

1.3.6 ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1.3.6.1 โรงเรียนประถมศึกษา (ขยายโอกาสถึง ม.3 จำนวน 3 แห่ง)

1.3.6.2 โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง

1.3.6.3 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง

1.3.6.4 วัด/สำนักสงฆ์/ที่พักสงฆ์ จำนวน 5 แห่ง

1.3.6.5 สถานือนามัยประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง

ภาพประกอบ 16 แผนที่อำเภออุดบาก จังหวัดสกลนคร

2. จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อมูลทั่วไป

เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี

กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์จังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน จากหลักฐานทางโบราณคดีบ่งบอกว่าเคยเป็นที่อยู่อาศัยของเผ่าละว้า ซึ่งมีความเจริญทางด้านอารยธรรมประมาณ 1,600 ปี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เริ่มตั้งเป็นเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2336 โดยท้าวโสมพะมิตรได้อพยพหลบภัยมาจากดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงพร้อมไพร่พล และมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมลำปาว เรียกว่า “บ้านแก่งสำโรง” แล้วได้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวายสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมือง และพระราชทานนามว่า “เมืองกาฬสินธุ์” หรือ “เมืองน้ำดำ” ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล “กาฬ” แปลว่า “ดำ” “สินธุ์” แปลว่า “น้ำ”

กาฬสินธุ์จึงแปลว่า “น้ำดำ” ทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตรเป็น “พระยาชัยสุนทร” ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรกกาฬสินธุ์อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 519 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 18 คือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอยางตลาด อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก อำเภอมัญจาคีรี อำเภอหนองกุงศรี อำเภอนามน อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอร่องคำ อำเภอสามชัย อำเภอนาคู อำเภอคอนจัน และอำเภอฆ้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์มีเนื้อที่ทั้งหมด 7,055.07 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศตอนบนเป็นภูเขาตามแนวเทือกเขาภูพาน ตอนกลางเป็นเนินเขาสลับป่าโปร่ง สภาพทั่วไปจังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 519 กิโลเมตร มีพื้นที่ 6,947 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4.3 ล้านไร่ อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 100-300 เมตร ฝนตกเฉลี่ย 1,400 มม./ปี อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 19 องศาเซลเซียส และสูงสุด 31.9 องศาเซลเซียส ภูมิประเทศเป็นป่าไม้ เทือกเขา และเนินเขา มีพื้นที่ราบที่ใช้ทางการเกษตรไม่มากนัก สภาพดินมีศักยภาพทางการเกษตรปานกลาง ประกอบด้วยดินไร่ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของจังหวัด ดินนาส่วนใหญ่อยู่ทางตอนล่างของจังหวัด และดินไร่กระจายทั่วทั้งจังหวัด มีดินที่มีปัญหา คือ ดินเค็มประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ของจังหวัด และดินทรายซึ่งอยู่กระจัดกระจายบริเวณเชิงตะวันออกของจังหวัด พื้นที่ถือครองทางการเกษตรมีประมาณ 2.3 ล้านไร่ ร้อยละ 65.2 เป็นที่นา ร้อยละ 30.4 เป็นที่ไร่ ที่เหลือเป็นไม้ยืนต้นและพืชอื่น

กาฬสินธุ์มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำปาว ลำน้ำชี และยังมีลำห้วยอีกหลายสายที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยโพธิ์ ห้วยสีทัน ห้วยแก่ง และห้วยผึ้ง แหล่งน้ำชลประทานมีโครงการขนาดกลางและขนาดใหญ่ 17 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ชลประทานทั้งสิ้น 406,500 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.3 ของพื้นที่การเกษตร โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ได้แก่ โครงการชลประทานลำปาว ซึ่งมีความจุเก็บกักน้ำ 1,430 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถส่งน้ำไปยังพื้นที่เพาะปลูก 338,000 ไร่ และในฤดูแล้งสามารถช่วยพื้นที่เพาะปลูกได้ 212,000 ไร่ โครงการชลประทานขนาดกลาง 16 โครงการเก็บกักน้ำได้ 76 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่งน้ำเพื่อการเพาะในฤดูฝนได้ 65,830 ไร่ และฤดูแล้งได้ประมาณ 20,000 ไร่ นอกจากนี้ยังมีสถานีน้ำด้วยไฟฟ้า 16 สถานี มีพื้นที่ส่งน้ำรวม 26,400 ไร่ ปริมาณน้ำสำรองสำหรับทุกกิจกรรมของจังหวัดประมาณ 1,500 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือประมาณ 4,800 ลิตรต่อคนต่อวัน กาฬสินธุ์มีพื้นที่ป่าไม้ 1.14 ล้านไร่ แต่เหลือพื้นที่ที่ถึงสภาพป่าเพียง 375,254 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.6 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด แหล่งแร่ที่สำคัญ ได้แก่ โปแตสเซและเกลือหินได้เอ่งโคราช พบมากที่อำเภอยางตลาด และแร่ลิกไนต์พบที่อำเภอ สหัสขันธ์ และอำเภอกุฉินารายณ์

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอุตรธานี และจังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมุกดาหาร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดขอนแก่น และจังหวัด

อุตรธานี

กาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 519 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอยางตลาด อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสมเด็จ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก อำเภอคำม่วง อำเภอหนองกุงศรี อำเภอนามน อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอร่องคำ กิ่งอำเภอสามชัย และกิ่งอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์มีเนื้อที่ทั้งหมด 7,055.07 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศตอนบนเป็นภูเขาตามแนวเทือกเขาภูพาน ตอนกลางเป็นเนินเขาสลับป่าโปร่ง

ภาพประกอบ 17 แผนที่จังหวัดกาฬสินธุ์

การปกครองแบ่งออกเป็น 18 อำเภอ 134 ตำบล 1509 หมู่บ้าน

อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอนามน อำเภอกมลาไสย อำเภอร่องคำ อำเภอ
กุฉินารายณ์ อำเภอเขาวง อำเภอขามเฒ่า อำเภอห้วยเม็ก อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอกำม่วง อำเภอ
ท่าคันโท อำเภอหนองกุงศรี อำเภอสมเด็จ อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอสามชัย อำเภอนาคู อำเภอกอนจัน
อำเภอหนองฮี

2.1 อำเภอนาคู

2.1.1 สภาพทั่วไปสภาพภูมิศาสตร์ ที่ตั้งและอาณาเขต

นาคูเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ และเป็นอำเภอที่อยู่ห่างตัวจังหวัด 88 กิโลเมตร จากหลักฐานมุขปาฐะที่เป็นคำบอกเล่าสืบต่อกันมา หลักฐานเอกสาร สภาพพื้นที่ และจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เริ่มตั้งบ้านเรือเมื่อ พ.ศ. 2384 โดยอุปฮาด ขุนเทพ และขุนมีสิทธิ พร้อมด้วยครอบครัวและญาติได้อพยพหลบภัยจากบ้านบก เมืองวังฝางซ้ายแม่น้ำโขง พร้อมไพร่พลมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณหุบเขาภูพานข้างทิศตะวันตกที่แห่งนั้น เป็นสันคูหรือเนินดินเรียกว่า “บ้านนาคู” การติดต่อกับจังหวัดใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2040 และ 2101 มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

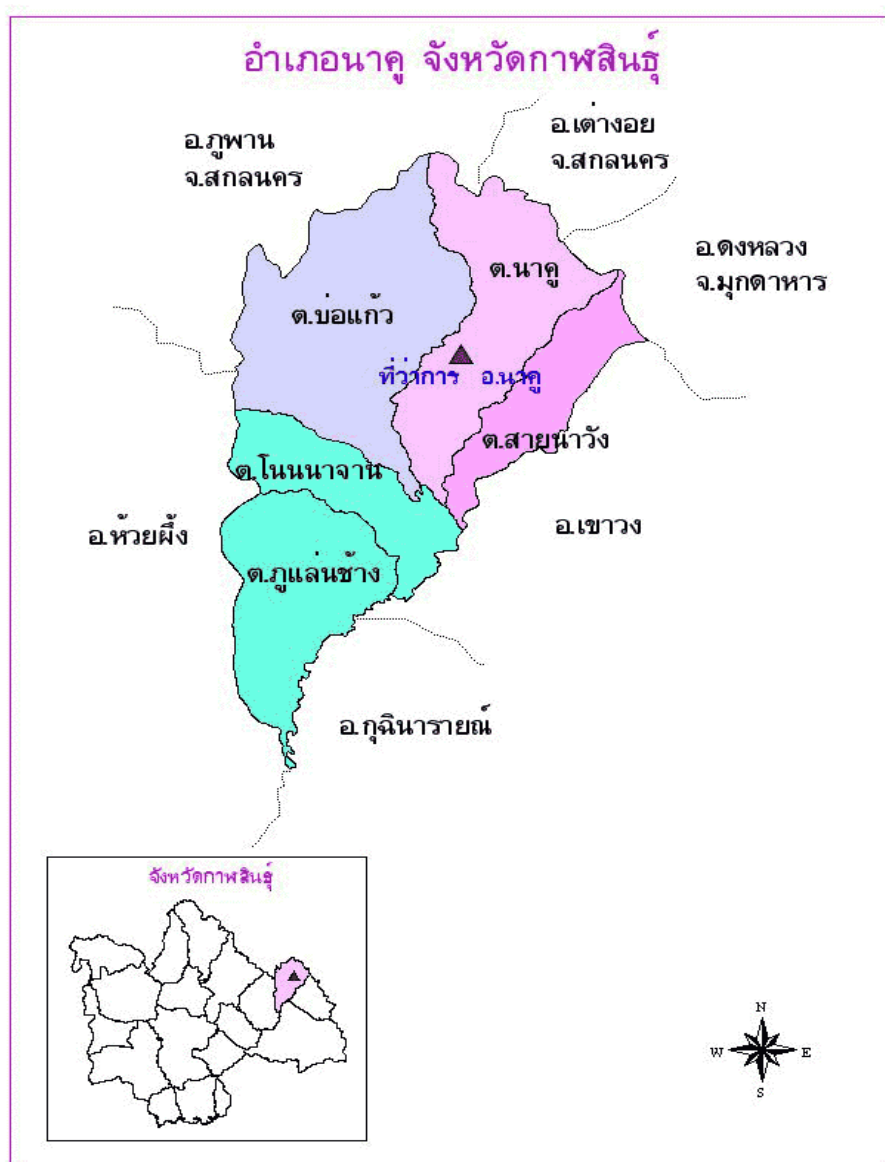
ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอภูพาน และอำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเขาวง และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอดวงหลวง จังหวัดมุกดาหาร และอำเภอเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอห้วยผึ้ง และอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพประกอบ 18 แผนที่อำเภอนาคู

2.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอนาคูประกอบด้วยภูมิลักษณะ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นาเกือบทั้งหมด มีที่ดอนและแหล่งน้ำอยู่บ้าง เป็นที่ราบกันกระทะ ตอนบนเป็นภูเขาตามแนวทิวเขาภูพาน ตอนกลางเป็นเนินดินสลับป่าโปร่ง เทือกเขาภูพานล้อมรอบแล้วลาดลงเป็นที่ราบทางด้านทิศใต้ บริเวณที่เป็นเขาภูพานปกคลุมด้วยป่าไม้มีลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ มีบริเวณตั้งแต่ด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก มีทิวเขาภูพานทอดตัวตั้งเป็นแนวยาวสลับหุบเขาและป่าโปร่ง และเป็นต้นกำเนิดลำห้วย

ยาง ลำห้วยมะโน และลำห้วยขาม ไหลลงสู่ลำน้ำยังในเขตท้องที่ตำบลเด่นช้าง จำนวนเนื้อที่ทั้งสิ้น ประมาณ 212 ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับสูงสุด 262 เมตร และระดับต่ำสุด 168 เมตร

2.1.3 สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศในถิ่นนี้โดยทั่วไปจะมีฝนตกชุกในฤดูฝน เนื่องจากเป็นหุบเขาและที่ราบระหว่างเขา ระดับอุณหภูมิที่แตกต่างกันจึงมีมากกว่าบริเวณที่ราบกว้างใหญ่ทั่วไป กล่าวคือฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ฤดูหนาวจะเริ่มเดือนพฤศจิกายน-มกราคม ฤดูร้อนจะเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ในฤดูร้อนอากาศร้อนจัด และฤดูหนาวอากาศหนาวจัด รวมทั้งมีการแตกต่างระหว่างอุณหภูมิในเวลากลางวันและกลางคืนด้วย

2.1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

นาคูเป็นแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ให้คุณประโยชน์แก่ประชากรในถิ่นนี้ และเป็นสมบัติล้ำค่าในยุคนี้นี้ คือ น้ำ ปศุสัตว์ พรรณไม้ และพันธุ์สัตว์นานาชนิดเหมาะแก่การศึกษาธรรมชาติวิทยาเป็นอย่างยิ่ง และเป็นแหล่งบ่อน้ำแร่ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของน้ำที่มีประสิทธิภาพสูงสุดกว่าอำเภออื่นๆ ในภูมิภาคนี้

ดิน ลักษณะดินเป็นดินเหนียวปนทราย โดยทั่วไปดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และอุ้มน้ำได้น้อย การตอบสนองของดินต่อการใช้ปุ๋ยมีต่ำ และปลูกพืชไม่ค่อยได้ผล

ข้อจำกัดของการตลาดเกษตร ประสพกับปัญหาขึ้นลงของราคาสินค้าเกษตรอย่างมากและโอกาสทางการตลาดมีจำกัด ซึ่งเป็นผลทำเกษตรกรปลูกข้าวเพื่อการยังชีพแทนที่จะปลูกเพื่อการขายและหลีกเลี่ยงการใช้ต้นทุนการผลิตที่มีราคาสูงด้วย

2.1.5 การตั้งถิ่นฐานและอาชีพ

การตั้งถิ่นฐานและอาชีพของประชาชนประกอบด้วย 5 ตำบล 53 หมู่บ้าน มีชนเผ่าต่างๆ อาศัยอยู่รวม 3 เผ่า ได้แก่ เผ่าลาวพวน หรือเผ่าไทพวน เผ่าพู่ไท หรือภูไท และเผ่ายี่อ

เผ่าลาวพวนหรือไทพวน เป็นชาวไทยกลุ่มใหญ่อาศัยอยู่ทั่วไปในอำเภอนาคู โดยเฉพาะในท้องที่ตำบลนาคู ภูแล่นช้าง และโนนนางาม ส่วนตำบลสาขานาวังมีสองหมู่บ้าน คือ บ้านนาอุดม และบ้านหนองขามป้อม ส่วนตำบลบ่อแก้วมีเพียงหมู่บ้านเดียว คือ บ้านบ่อแก้ว

พู่ไท หรือภูไทในอำเภอนาคูมี 7 หมู่บ้าน คือ ตำบลบ่อแก้วมีชาวพู่ไท ทำบ้านดอนแคน บ้านนางาม บ้านหินลาด บ้านห้วย และบ้านม่วงกุล ตำบลสาขานาวัง มีชาวพู่ไท ที่บ้านกุดตาไถ่ และบ้านจอมศรี

ข้อในท้องที่อำเภอนาคูเป็นชาวไทยกลุ่มน้อย มีเชื้ออาศัยอยู่ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านนากระเดา ตำบลสายนาวัง และบ้านโนนศาลา บ้านหนองห้าง ตำบลภูแล่นช้าง ซึ่งมีสำเนียงภาษาผิดเพี้ยนไปจากภาษาในท้องถิ่นเล็กน้อย

2.1.6 เขตการปกครอง

การปกครองหรือการบริหารราชการอำเภอนาคูมี 2 แบบ คือ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

การบริหารราชการส่วนภูมิภาคมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้า ทำหน้าที่บริหารราชการ และการปกครองบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการในจังหวัด และมีนายอำเภอทำหน้าที่บริหารราชการในอำเภอ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 ตำบล 53 หมู่บ้าน คือ

1. ตำบลนาคู ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2482 มี 13 หมู่บ้าน
2. ตำบลบ่อแก้ว ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2528 มี 13 หมู่บ้าน
3. ตำบลสายนาวัง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520 มี 8 หมู่บ้าน
4. ตำบลภูแล่นช้าง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2452 มี 10 หมู่บ้าน
5. ตำบลโนนนางาน ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2525 มี 9 หมู่บ้าน

ส่วนการบริการราชการส่วนท้องถิ่นในอำเภอนาคูนั้น มีเทศบาลตำบล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลนาคูและองค์การบริหารตำบล 5 แห่ง คือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนาคู
2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว
3. องค์การบริหารส่วนตำบลสายนาวัง
4. องค์การบริหารส่วนตำบลโนนนางาน
5. องค์การบริหารส่วนตำบลภูแล่นช้าง

โดยมีคณะกรรมการจากการเลือกตั้งในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นผู้บริหาร

2.1.7 สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจในพื้นที่หุบเขาภูพาน ยังอยู่ในสภาพที่ต้องพัฒนาค่อนข้างมาก เนื่องจากประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ส่วนใหญ่จึงมาจากผลิตทางการเกษตร

สภาพหนี้สินของเกษตรกร อยู่ในสภาพลูกหนี้กระจายในหมู่บ้านและตำบลต่างๆ ทั่วทั้งอำเภอ

ภาวะการว่างงาน การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ ในบริเวณหุบเขาภูพานอาชีพธรรมชาติคือน้ำฝน ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตลอดทั้งปี จำนวนคนว่างงานในช่วงรอการเก็บเกี่ยวและหลังฤดูเก็บเกี่ยวจึงมีมากทำให้มีการอพยพไปหางานทำนอกพื้นที่มาก

การประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม พื้นที่เกษตรกรรมในหุบเขาภูพานทั้งสิ้น 53,285 ไร่ เป็นที่ทำนา 51,441 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชยืนต้นและพืชผักเพื่อการเกษตรอื่นๆ 1,844 ไร่

โดยสรุปแล้ว การทำนาในพื้นที่หุบเขาภูพานอยู่ในสภาพที่มีปัญหา ผลผลิต และคุณภาพต่ำ ต้นทุนการผลิตสูงผลผลิตต่ำ ทั้งนี้เนื่องมาจากดินขาดความอุดมสมบูรณ์ อาศัยน้ำธรรมชาติและขาดระบบชลประทาน ทำให้น้ำขาดแคลนในช่วงที่ต้องการ

การประกอบอาชีพรับจ้างของประชาชนในหุบเขาภูพาน มีผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างโดยใช้แรงงานรับจ้างในพื้นที่และนอกพื้นที่ ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทั้งหมดทำเป็นอาชีพเสริม

2.1.8 สภาพสังคม

สภาพสังคมของประชาชนอยู่ในสภาพที่ต้องการพัฒนาเช่นเดียวกับเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชากร

เชื้อชาติและการนับถือศาสนาของประชากรในพื้นที่หุบเขาภูพานร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ เชื้อชาติไทยเผ่าลาวพวน หรือไทพวน ย้อ และภูไท หรือพู่ไท

2.1.9 การศึกษา

ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ กระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ส่วนประชากรที่เรียนต่อหลังจากจบภาคบังคับนั้นมิได้อยู่ทุกหมู่บ้าน

2.1.10 การสาธารณสุข

2.1.10.1 สุขภาพอนามัยของประชากรในพื้นที่หุบเขาภูพาน มีปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัยค่อนข้างมาก

2.1.10.2 น้ำดื่ม น้ำในพื้นที่มีปัญหาเรื่องน้ำสะอาด ไม่มีครอบครัวยุคใดเลยในหมู่บ้านที่มีน้ำสะอาดดื่มตลอดปี

2.1.11 ลักษณะพื้นที่และความเป็นอยู่แต่ละตำบล

2.1.11.1 ตำบลนาคู พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา เป็นที่ดอนและแหล่งน้ำบ้าง นอกจากนี้ยังมีคลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำลำห้วยมะโน เพื่อใช้ปลูกพืชในฤดูแล้ง เช่น ข้าวโพด ถั่วลิสง พืชผักชนิดอื่นๆ และยาเทอร์กิช เป็นอาชีพเสริม มีลำห้วยยาง และลำห้วยมะโนไหลผ่านลงสู่ลำน้ำยังหรือลำพันยังในท้องที่ตำบลภูแล่นช้าง ดินเป็นดินเหนียวปนดินทราย มีถ้ำเสรีไทยซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่งดงาม ทักษณภาพที่ร่มรื่น

2.1.11.2 ตำบลบ่อแก้ว พื้นที่เป็นพื้นที่นาเกือบทั้งหมดมีที่ดอนและแหล่งน้ำบ้าง มีลำห้วยจาน ลำห้วยแซ้ และลำห้วยขามไหลผ่านลงสู่ลำห้วยยาง ในท้องที่ตำบลโนนนาจานมีอ่างเก็บน้ำห้วยจาน ดินเป็นดินเหนียวปนทราย มีน้ำตกคำเตย และน้ำตกผานางคอย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม นำทัศนียภาพที่น่ารัก หน้าแล้งประชาชนจะปลูกพริก ข้าวโพด ถั่วลิสง พืชผัก ยาเทอร์กิช โดยอาศัยน้ำจากอ่างเก็บน้ำลำห้วยจาน

2.1.11.3 ตำบลสาขานาวัง ตำบลนี้มีลำห้วยนาไหลผ่านลงสู่ลำห้วยมะโน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาเกือบทั้งหมดมีที่ดอนและแหล่งน้ำอยู่บ้าง ดินเป็นดินเหนียวปนดินทราย หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ประชาชนเริ่มปลูกพริก ยาเทอร์กิช และพืชผักอื่นๆ เป็นอาชีพเสริม

2.1.11.4 ตำบลภูแล่นช้าง พื้นที่ตำบลนี้มีลำน้ำยังไหลผ่าน พื้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่ลุ่มมีน้ำท่วมถึงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา เป็นที่ดอนและแหล่งน้ำ ดินเป็นดินเหนียวปนดินทราย เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จจะเริ่มปลูกพริก พืชผลผักชนิดอื่นๆ

2.1.11.5 ตำบลโนนนางาน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาและมีที่ดิน มีลำห้วยขามไหลผ่านลงสู่ลำห้วยยาง ดินเป็นดินเหนียวปนดินทราย ประชาชนจะปลูกพริก ข้าวโพด ถั่วลิสง พืชผัก โดยอาศัยน้ำจากฝายน้ำล้นห้วยขาม หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว

นาถูกเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างตัวจังหวัด 88 กิโลเมตร เริ่มตั้งบ้านเรือนเมื่อ พ.ศ. 2384 โดย อุปฮาด ขุนเทพ ขุนมีสิทธิ์ พร้อมครอบครัวและญาติได้อพยพหลบภัยจากบ้านบง เมืองวัง ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณหุบเขาภูพานข้างทิศตะวันตก ที่แห่งนั้นเป็นสันคูดินหรือเนินดินขนานนามว่า “บ้านนาถูก”

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ทำนา มีที่ดอนและแหล่งน้ำบ้าง เป็นที่ราบกันกระตะตอนบนเป็นภูเขา ตอนกลางเป็นเนินดินสลับโปร่ง เขาภูพานล้อมรอบแล้วลาดลงเป็นที่ราบทางด้านทิศใต้ ทิวเขาภูพานทอดตัวตั้งเป็นแนวยาวสลับหุบเขา เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยยาง ห้วยมะโน และห้วยขาม ไหลลงสู่ลำน้ำยังในท้องที่ตำบลภูแล่นช้าง มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 212 ตารางกิโลเมตร

การตั้งถิ่นฐานประกอบด้วย 5 ตำบล 53 หมู่บ้าน มีชนเผ่าต่างๆ อาศัยอยู่ 3 เผ่า คือ 1) เผ่าไทพวน 2) เผ่าภูไท และ 3) เผ่าขย้อ

การประกอบอาชีพ มีพื้นที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น 53,285 ไร่ เป็นที่ทำนา 51,441 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชยืนต้นและผักเพื่อการเกษตร 1,844 ไร่

ประเพณีการทำบุญ ก็คือการปฏิบัติตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณี 12 เดือน และถือปฏิบัติสืบมาจนทุกวันนี้

การตั้งถิ่นฐานอันเกิดจากการवादค้อน พ.ศ. 2372-2387

1. การตั้งถิ่นฐานอันเกิดจากการवादค้อน

ภายหลังวิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์ ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ให้ความสนใจกับหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกมากขึ้น ทั้งยังมีความพยายามที่จะดึงหัวเมืองลาวทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เช่น เมืองพวน เมืองเชียงคำ เมืองกั๊ด เมืองสุย ตลอดจนหัวพันทั้งห้าทั้งหก มาอยู่ในเขตอิทธิพลทางการเมืองของกรุงเทพฯ ทั้งนี้เพราะในช่วงที่เจ้าอนุวงศ์หนีไปพึ่งญวน ได้ยกเมืองต่างๆ เหล่านี้ให้แก่ญวน เมื่อราชสำนักกรุงเทพฯ ได้เวียงจันทน์ไว้แล้วจึงต้องการเมืองเหล่านี้คืนด้วยในขณะเดียวกัน ญวนได้

กำจัดเจ้าน้อยเมืองพวน และได้ส่งคนมาเรียกเก็บส่วยที่เมืองพวนมีกองทัพมารักษาควบคุมเป็นระยะๆ ทั้งยังให้พวกลาวเมืองพวน บ้านทุ่งเชียงคำ เมืองโมซึ่งอยู่ใกล้ดินแดนญวน ไว้ผม นุ่งห่ม เป็นญวนหวังให้เป็นพวกของญวนอย่างเด็ดขาด

ราชสำนักกรุงเทพ ได้ตระหนักถึงความยากลำบากในการป้องกันดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จากการรุกรานของญวนเสมอมา นโยบายหลังจากปราบเจ้าอนุวงศ์ปราบคาบแล้ว จึงได้กวาดต้อนผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในบริเวณหัวเมืองชั้นใน ตลอดจนกรุงเทพฯ เช่น ในปี พ.ศ. 2372 ได้กวาดต้อนครอบครัวลาวจากแขวงเมืองหลวงพระบางมาไว้ที่กรุงเทพฯ 675 คน ที่บ้านอรัญญิก 76 คน ที่เมืองพรม 560 คน ที่กรุงเทพฯ 39 คน และกวาดต้อนครอบครัวจากเมืองนครพนมประมาณ 800 คนเศษลงไปตั้งที่ “ท่านซ่าน” (ต่อมาเป็นพนมสารคาม) แขวงเมืองฉะเชิงเทรา เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2373 พระยานมหาอำมาตย์ ได้กวาดต้อนครอบครัวลาวลงมาอีก 7 ครั้ง รวม 5,123 คน แล้วจัดให้อยู่ตามหัวเมืองต่างๆ ในหัวเมืองชั้นใน เช่น สุพรรณบุรี นครไชยศรีอ่างทอง กรุงเทพฯ ครอบครัวผู้คนที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาครั้งนี้ มีจำนวนไม่น้อยที่เคยอาศัยอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง เมื่อเกิดวิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์ ถูกกวาดต้อนข้ามไปทางฝั่งซ้าย และมีบางส่วนแตกตื่นหลบหนีกองทัพฝ่ายกรุงเทพฯ ที่ยกไปปราบปรามครั้งนั้นไปตกค้างอยู่แถบเมืองมหาไชย เมืองชุมพร (จำปอน) เจ้าพระยาจักรีได้มอบหมายให้เจ้าเมืองท้าวเพี้ยเมืองมุกดาหาร ไปกวาดต้อนและเกลี้ยกล่อมเอาครอบครัวเมืองมุกดาหารที่ตกค้างอยู่ตามค้ำงอยู่ตามหัวเมืองดังกล่าว กลับเข้ามาครั้งแรกได้ 351 คน ครั้งที่ 2 ได้ 706 คน ดังนี้ เป็นต้น

ในช่วงเวลาต่อมา ความตึงเครียดระหว่างราชสำนักกรุงเทพกับญวนก็มามากขึ้นนโยบายที่จะกวาดต้อนผู้คนเข้ามาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงจึงถูกนำมาใช้ เพราะพระยาจักรีได้ชี้ถึงความจำเป็นที่จะต้องกวาดต้อนไว้ ซึ่งจะให้อ้ายลาวพวนตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองอยู่นั้นไม่ได้ จะเป็นเสบียงอาหาร กองทัพของอ้ายญวนไปทางหน้า ควรจะโปรดให้กองทัพยกไปตีทำลายล้างไม่ให้ทันตั้งเป็นภูมิลานบ้านขึ้นได้ บ้านเมืองฝ่ายเราจะได้อยู่เย็นเป็นสุข

ราชสำนักกรุงเทพเองก็คิดว่า ถ้าอพยพครอบครัวออกไปแล้วจะทำให้ญวนเลิกสนใจในส่วนนี้ ดังนั้นการเกลี้ยกล่อมและกวาดต้อนผู้คนจึงเกิดขึ้นหลายครั้งหลายคราวต่างๆ ที่ไม่ใช่เหตุผลเดียวกัน แต่เป็นไปอย่างต่อเนื่องกัน กล่าวคือในช่วงแรกหลังวิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์ เพื่อตัดกำลังและทำลายล้างเวียงจันทน์ โดยส่งผู้คนเหล่านั้นเข้ามาอยู่หัวเมืองชั้นใน แต่การกวาดต้อนผู้คนเข้ามาตั้งอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ซึ่งทำให้เกิดเป็นเมืองต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไป และนับได้ว่าเป็นสงครามแย่งประชาชน ระหว่างราชสำนักทั้งสอง ครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสยาม-ญวน อันมีผลต่อหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกสืบมา แต่การกวาดต้อนของฝ่ายราชสำนักกรุงเทพ นั้นหาได้ราบรื่นนัก เช่นกรณีชาวลาวเมืองพวนถูกกวาดต้อนมาถึงเมืองหนองคายด้วย

ความสงบ แต่พอรู้ว่าจะถูกพาไปถึงกรุงเทพฯ เจ้าสะและเจ้าสาดีจึงพาผู้คนหลบหนีขึ้นไปเมืองพวน เป็นจำนวนมาก ส่วนครอบครัวที่เหลือก็ถูกกวาดต้อนไปอยู่ “ท่าซ่าน” และโอกาสต่อฝ่ายราชสำนัก กรุงเทพฯ ได้กวาดต้อนครอบครัวลาวเมืองพวน และลาวเมืองเวียงจันทน์มาเพิ่มเติมที่ท่าซ่านอีกหลาย ครั้ง

2. การกวาดต้อนครั้งสำคัญ

การกวาดต้อนครั้งสำคัญที่ส่งผลให้มีการตั้งถิ่นฐานในที่ราบสูงโคราชพอสรุปได้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2379 ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ให้พระยามหาอำมาตย์ (ป้อม) และพระมหาสงคราม ไปตั้งอยู่เมืองนครพนม ทำการเกณฑ์ผู้คนข้ามไปเกลี้ยกล่อมญาติพี่น้องแถบ เมืองมหาไชย เมืองคำเกิดเมืองคำมวน ได้มีผู้คนมาเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในแขวงเมืองสกลนครและเมือง กापสินธุ์

ในปี พ.ศ. 2384 ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้มอบหมายให้พระมหา สงครามกับเจ้าอุปราช (ติสสะ) แห่งเวียงจันทน์ เกณฑ์ผู้คนฝั่งแม่น้ำโขงไปเกลี้ยกล่อมญาติพี่น้อง แถบเมืองวังเมืองตะโปน เมืองพิน เมืองเชียงร่ม และเมืองผาบ้ง ปรากฏว่าผู้คนในเมืองดังกล่าว แยกต้อนหลบหนีเข้าป่าเป็นอันมากจึงได้รับคำหนัดจากทางราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ผู้คนมาน้อยเกินไป เพราะเกณฑ์คนไปถึง หนึ่งหมื่นคนเศษแต่กลับกวาดต้อนได้มาเพียง 1,177 คนกับช้าง 20 เชือกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เจ้าอุปราช (ติสสะ) กับพระมหาสงคราม จึงต้องกลับไปกวาดต้อนผู้คนเป็นการแก้ตัว ในปี พ.ศ. 2385 ปรากฏว่าได้ผู้คนมาอีกถึง 5,275 คน

ในปี พ.ศ. 2387 กวาดต้อนได้มาจากเมืองวัง 852 คน จากเมืองตะโปน 575 คนจากเมืองนอง 103 คน จากเมืองพิน 122 คน จากเมืองคำมวน 806 คน รวมทั้งหมด 2,458 คน อย่างไรก็ตาม การกวาดต้อนในระยะหลังๆ ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนักเพราะนอกจากการยกทัพกองทัพใหญ่ไปกวาดต้อน ทำให้ผู้คนแตกต้อนหลบหนีนักเพราะนอกจากการยกทัพกองทัพใหญ่ไปกวาดต้อน ทำให้ผู้คนแตกต้อนหลบหนีแล้วฝ่ายญวนยังได้ใช้วิธีการต่างๆ เช่นการเข้ามา เก็บส่วย หรือยกส่วยให้แทนที่จะเก็บ 5 ปี ต่อครั้ง ก็ขยายเวลาเป็น 6 ปีต่อครั้งบ้าง หรือเก็บเงิน เพียงคนละ 2 สลึงหนักบ้าง ตลอดจนมีหนังสือมาเกลี้ยกล่อม หัวเมืองลาวอยู่เสมอโดยกล่าวหา กรุงเทพฯ

ไม่ตั้งอยู่ในยุติธรรม ไม่มีเหตุไม่มีวิวาท ยกกองทัพมาตีเมืองญวนเบียดเบียนหัวเมืองทั้งปวงกองทัพไทยไปถึงไหนก็เผาบ้านเมืองกวาดต้อนเอาครอบครัวผู้คนไปเป็นกำลังไป ถึงไหนก็ทำดังนี้ทุกเมืองเมืองลาวทั้งปวง ถ้าแน่นจะมาเข้าด้วยกับญวนแล้วพวกไทยจะมาทำไม่ได้ นอกจากนี้ยังได้ส่งหนังสือไปเกลี้ยกล่อมเขมรให้เข้ากับญวนแล้วช่วยกันขับไล่กองทัพกรุงเทพฯ ออกไปจากพนมเปญ

3. การแต่งตั้งนายคร้วหัวหน้าไปเกลี้ยกล่อมครอบครัวที่หลบหนีเข้าป่า

ทางราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ทราบปัญหาดังกล่าวนี้จึงได้เปลี่ยนวิธีการใหม่ เช่น ให้พวกนายคร้วหัวหน้า พวกที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งทางฝั่งขวาแล้ว กลับขึ้นไปเกลี้ยกล่อมครอบครัวญาติพี่น้องที่หลบหนี และดักค้ำอยู่บ้านเมืองเดิมให้เข้ามาหากได้ครอบครัวมาก ก็จะมีความคิดเห็นชอบได้รับการตั้งเป็นเจ้าเมือง นโยบายประการที่ 2 คือการจัดตั้งกองการรักษาด่าน ขึ้นตามบริเวณเมืองต่างๆ ที่กวาดต้อนเข้ามาหลายแหล่ง เพื่อคอยสืบข่าวฉวยและคอยเกลี้ยกล่อมชักชวนครอบครัวที่หลบหนีอยู่ตามป่าดงหรือดักค้ำอยู่ให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง โดยใช้คนในท้องถิ่นดำเนินการ เช่น ให้เมืองมุกดาหารแต่งตั้งท้าวเพี้ย กรมการเมืองไปสืบราชการและรักษาด่านทางเมืองพลาณ เมืองชุมพร (จำพอน) ให้เมืองไชยบุรีแต่งตั้งท้าวเพี้ย กรมการเมืองไปสืบราชการและรักษาด่านทางเมืองแซก ให้เจ้าเมืองกรมการเมืองกาฬสินธุ์เกณฑ์พวกเมืองคำเกิด เมืองคำมวน ซึ่งเข้ามาตั้งอยู่แขวงเมืองกาฬสินธุ์ พร้อมด้วยกรมการเมืองสกลนคร เมืองไชยบุรี ไปสืบราชการและเกลี้ยกล่อมครอบครัวที่ดักค้ำอยู่ที่ค่ายนาหนองม้า ชายแดนญวนให้เข้ามาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงหากไม่มาแต่โดยดีก็ให้ยกกองทัพไปกวาดต้อนเอา ประการที่ 3 คือ หากยกกองทัพไปสู้รบกับญวน แต่เมื่อไม่ได้สู้รบก็ถือโอกาสกวาดต้อนเข้ามาเหล่านี้ เป็นต้น

ตามปกติการกวาดต้อนผู้คนดังกล่าวมักจะทำในหน้าแล้ง เพราะสะดวกในการเดินทาง แต่พอมีการกวาดต้อนบ่อยๆ เข้า ผู้คนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่ไม่ต้องการจะโยกย้ายถิ่นฐานก็หลบหนีเข้าป่า เพื่อหลีกเลี่ยงการกวาดต้อน พอถึงหน้าฝนจึงกลับเข้ามาบ้านเมืองทำการเพาะปลูกตามเดิม พระเทพวงษาเจ้าเมืองเขมราฐ ผู้ควบคุมกองทัพเมืองเขมราฐเมืองอุบลราชธานี และเมืองมุกดาหาร จึงลงไปกรุงเทพฯ และกราบบังคมทูลว่า “จะขอยกไปตีในระดู่ฝน หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกและครอบครัวที่หลบหนีอยู่ในป่าดงไม่รู้ระวังตัวจะทำเอาโดยง่ายครอบครัวที่หลบหนีอยู่ในป่าดงไม่รู้ระวังตัวจะทำเอาโดยง่าย”

จากกรณีความขัดแย้งระหว่างราชสำนักกรุงเทพฯ กับญวนในช่วงนี้ส่งผลให้มีการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมาก และได้มีการยกฐานะของชุมชนต่างๆ ขึ้นเป็นเมืองอย่างมากมาย ตามปกติแต่ละชุมชนก็มักจะเป็นที่รวบรวมของกลุ่มคนซึ่งอพยพมาจากเมืองเดียวกัน หรือมีเผ่าพันธุ์เครือญาติเดียวกัน เช่น ผู้คนจากเมืองวันมาอยู่หลายเมืองเดียวกัน มีเผ่าพันธุ์เครือญาติเดียวกัน เช่น ผู้คนจากเมืองวังมาอยู่หลายเมือง เช่น เมืองเว (เรณู) เมืองพรรณนา เมืองกุดสิม เมืองภูแล่นช้าง ผู้คนจากเมืองกะปองมาอยู่บ้านปลาเป่า (วาริชภูมิ) ผู้คนจากเมืองแซก มาอยู่บ้านนาลาดความ (อาทมาต) ผู้คนมาจากเมืองคำเกิด มาตั้งอยู่ที่บ้านท่าขอนอย่าง ผู้คนมาจากเมืองคำมวน มาตั้งอยู่ที่บ้านแซงบาดาน ผู้คนมาจากบ้านห้วยนายมั่ง อยู่ที่บ้านนาคองภายหลังยกขึ้นเป็นเมืองภูแล่นช้าง และผู้คนมาจากบ้านบก มาตั้งอยู่ที่บ้านนาคู ซึ่งภายหลังยกเป็นอำเภอนาคู และไม่ใช้หัวเมืองที่มี

หัวเมืองกาฬสินธุ์ถึงแม้จะอยู่ตอนกลางของภูมิภาค แต่หัวเมืองกาฬสินธุ์ เป็นหัวเมืองที่ตั้งอยู่ห่างจากริมฝั่งแม่น้ำโขงมากที่สุด ที่กลุ่มผู้ถูกกวาดต้อนจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในช่วงปี พ.ศ. 2372-2387 เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่และได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองถึง 4 เมือง ขึ้นกับหัวเมืองกาฬสินธุ์ คือเมืองท่าขอนยาง เมืองแซงบาดานเมืองกุศลนิมิต และเมืองภูแล่นช้าง ผู้คนในหัวเมืองขึ้นทั้ง 4 นี้ ได้อพยพมาจาก 3 หัวเมืองใหญ่ๆ ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง คือเมืองวัง เมืองคำเกิด และเมืองคำมวน ซึ่งมีลักษณะการเข้ามา และแหล่งที่อยู่แตกต่างกันกล่าว คือ

เมืองวัง เป็นเมืองใหญ่มีผู้คนเป็นจำนวนมาก และมีแบบแผนการปกครองที่ค่อนข้างจะก้าวหน้ากว่าเมืองอื่นๆ มีหลักฐานว่าชาวเมืองวังบางส่วนได้อพยพเข้ามาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ก่อนวิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์ด้วยซ้ำไป แต่มีจำนวนไม่มากนักสาเหตุการอพยพที่สำคัญคือหนีจากการกดขี่ของผู้ปกครอง ดังข้อความในตำนานไทย พุไทวัง ของนรท โทธิเบศร์วงษา ตอนหนึ่งกล่าวว่า พวกโคตรหลักคำ เมืองวังพากันไปร้องเรียนต่อเจ้าอนุวงศ์ที่นครเวียงจันทร์จะขออยู่กับเจ้าอนุวงศ์ที่เวียงจันทร์ ฝ่ายเจ้าอนุวงศ์ จึงตรัสถามว่า ยังมีที่แห่งใดบ้างที่เหมือนเมืองวัง มีขุนนางผู้หนึ่งกราบทูลขึ้นว่าตามที่เห็นมากก็มีที่ดงจีฮื่น หลุบอีมัน อีเต็ง และอีด่อน (ปัจจุบัน ได้แก่ ท้องที่ตำบลภูแล่นช้าง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์) เมื่อกลับมาเมืองวังแล้งอพยพครอบครัวหนีภัยโหดร้ายทารุณของพระยาเซโฆ เจ้าเมืองวัง มาอยู่ดงจีฮื่น หลุบอีมัน และอีด่อน ตามคำแนะนำทางนครเวียงจันทร์ ก่อนสมัยเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏต่อไทย

4. การตั้งเมืองหลังวิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์

หลังจากวิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์สงบลง เมื่อ พ.ศ. 2371 แล้วราชสำนักกรุงเทพได้ตระหนักถึงความลำบากในการปกป้องดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงนอกจากจะมิโนบายทำลายล้างเวียงจันทร์แล้ว ได้ตั้งเมืองหนองคายขึ้นมาควบคุมเวียงจันทร์และหัวเมืองต่างๆ ที่ขึ้นกับเวียงจันทร์มาก่อน ความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างราชสำนักกรุงเทพ กับราชสำนักกุซุน (เว้) ก็มีมากขึ้นเป็นลำดับ ราชสำนักกรุงเทพจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเอาคนเหล่านั้นเข้ามาอยู่ในอิทธิพลของตนเองอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น ดังที่เจ้าพระยาจักรีได้ชี้แจงถึงความจำเป็นที่ต้องไปกวาดต้อนเข้ามาว่า ซึ่งจะให้อ้ายลาวพวน ตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองอยู่นั้นไม่ได้ จะเป็นทางเสบียงอาหารกองทัพของอ้ายญวนไปข้างหน้า ควรจะโปรดให้กองทัพยกไปตีทำลายล้างเสียไม่ให้ทันตั้งตัวเป็นภูมิสถานเมืองขึ้นได้ บ้านเมืองฝ่ายเราจะได้อยู่เย็นเป็นสุข

ดังนั้นการเกลี้ยกล่อมและกวาดต้อนจึงเกิดขึ้นหลายครั้งหลายคราว เช่น

ในปี พ.ศ. 2372 ได้กวาดต้อนครอบครัวลาว จากแขวงเมืองหลวงพระบางมาไว้ที่กรุงเก่า อรัญญิก เมืองพรหม และกรุงเทพฯ กวาดต้อนจากนครพนม ไปตั้งอยู่ที่ท่าซ่าน (พนมสารคาม) แขวงเมืองฉะเชิงเทรา¹

ในปี พ.ศ. 2373 ได้กวาดต้อนครอบครัวลาวลงมาอีก 7 ครั้ง รวม 5,123 คน จัดให้อยู่ตามหัวเมืองชั้นใน เช่น สุพรรณบุรี นครไชยศรี อ่างทอง กรุงเก่า ลพบุรี และกรุงเทพฯ

ในปี พ.ศ. 2379 ราชสำนักกรุงเทพฯได้ให้พระยามหาอำมาตย์ (ป้อม) และพระมหาสงคราม ไปตั้งอยู่นครพนม คอยเกลี้ยกล่อมกวาดต้อนผู้คนแถบเมืองมหาชัย เมืองคำ เกิดคำมวน เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่แถบเมืองกาฬสินธุ์และสกลนคร

ในปี พ.ศ. 2384 ได้กวาดต้อนผู้คนจากเมืองวัง เมืองตะโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองเชียงร่ม เมืองผาบ้ง ได้คนมาเพียง 1,177 คน กับช้าง 20 เชือก จึงถูกราชสำนักกรุงเทพฯดำเนิน

ในปี พ.ศ. 2385 พระมหาสงครามจึงยกกำลังไปกวาดต้อนเป็นการแก้ตัวได้คนมาอีก 5,275 คน

ในปี พ.ศ. 2387 ได้กวาดต้อนผู้คนมาจากเมืองวัง เมืองตะโปน เมืองพิน เมืองนองได้อีก 2,458 คน

การกวาดต้อนผู้คนจากอาณาจักรล้านช้างเข้ามาตั้งถิ่นฐานในที่ราบภาคกลางของสยามภายหลังวิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์นั้น ผู้คนดังกล่าวถูกเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น ลาวพวนบ้าง ลาวเวียงบ้าง ลาวโขงบ้าง ทั้งนี้เพราะเดิมนั้นผู้คนที่ขึ้นกับหลวงพระบางมีหลายเมือง เช่น เมืองทัน ซึ่งญวนเรียกว่า เมืองซื่อหิง และเมืองม่วย ทั้งสองเมืองนี้ผู้คนส่วนใหญ่เป็นพวกลาวทรงดำหรือลาวโขงดำ พวกนี้ถูกส่งไปอยู่แถบเพชรบุรี สุพรรณบุรี

ส่วนพวกที่ถูกกวาดต้อนไปจากบริเวณรอบๆ เวียงจันทน์ ก็มักจะถูกเรียกว่า พวกลาวเวียง พวกนี้จะถูกกวาดต้อนไปอยู่แถบสระบุรี นครนายก ลพบุรี ฉะเชิงเทรา ราชบุรี และบางท้องถิ่นในจันทบุรี ส่วนพวกที่ถูกกวาดต้อนไปจากเมืองพวน (แขวงเชียงขวาง) ก็ถูกเรียกว่า ลาวพวน อย่างไรก็ตามพวกที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่บริเวณที่ราบสูงโคราช โดยทั่วๆ ไปมักจะถูกเรียกรวมๆ ว่า “ลาว” ถึงกระนั้นหากมองลึกลงไปแล้วจะพบว่าเป็นกลุ่มคนที่มีเผ่าพันธุ์และถิ่นฐานต่างๆ กัน หาได้เป็นพวกเดียวกันทั้งหมดอย่างที่เข้าใจไม่ เพราะในจำนวนนี้ก็มีพวกลาวเป็นพื้น นอกนั้นก็เป็นผู้ไทย ย้อ แสก โส้ กระเลิง โย้ย เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการกวาดต้อนในระยะต่อมาไม่ราบรื่นมากขึ้น เพราะปรากฏว่าชาวพื้นเมืองมักจะหลบหนี ประกอบกับฝ่ายญวนก็เข้ามาเกลี้ยกล่อมเช่นเดียวกัน ถึงกระนั้นผู้คนที่ถูกกวาดต้อนเข้ามานั้นไปตั้งชุมชนอยู่บริเวณที่ราบภาคกลาง เช่น กรุงเก่าอรัญญิก สุพรรณบุรี อ่างทอง นครไชยศรี ลพบุรี รวมทั้งกรุงเทพฯ แต่ระยะหลังกลับอนุญาตให้ตั้งชุมชนในบริเวณลุ่มน้ำสงครามและลุ่มน้ำป่าว ลุ่มน้ำยัง รวมทั้งลุ่มน้ำชีอย่างมากมาย ที่สำคัญได้แก่

ตั้งท้าวเพชร จากเมืองวัง เป็นพระแก้วโกมล เจ้าเมือง ยกบ้านคง
 หวายเป็นเมืองเรณูนคร (ชาวพื้นเมืองเรียกว่าเมืองเว) ขึ้นกับเมืองนครพนม กลุ่มนี้เป็นผู้ไทย
 ตั้งท้าวราชวงษ์ (กอ) จากเมืองวัง เป็นพระธิเบศร์วงษา เจ้าเมือง
 ยกบ้านกุดกว้าง (หรือกุดสิม) เป็นเมืองกุดสิมนารายณ์ ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ เมื่อ พ.ศ. 2388 กลุ่มนี้
 เป็นผู้ไทย

ตั้งท้าวสีหนาม จากเมืองคำอ้อ เป็นพระสีหนาม เจ้าเมือง ตั้งเพี้ยเมือง
 แสนจากเมืองวังเป็นอุปฮาด ยกบ้านหนองสูงคงบังอี เป็นเมืองหนองสูง ขึ้นกับเมืองมุกดาหาร
 กลุ่มนี้เป็นผู้ไทย

ผู้คนจากบ้านห้วยนายม แขวงเมืองวัง มาตั้งอยู่ที่บ้านนาขาม บ้านนาค
 อง ต่อมายกขึ้นเป็นเมืองภูแล่นช้าง ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ กลุ่มนี้เป็นลาวพวนหรือไทพวน

ผู้คนจากเมืองตะโปน (หรือเซโปน) มาตั้งอยู่บ้านคำเมืองแก้ว
 แขวงเมืองเขมราฐ ต่อมายกขึ้นเป็นเมืองคำเขื่อนแก้ว ขึ้นกับเมืองเขมราฐ

ผู้คนจากเมืองตะโปน เมืองผาบ้ง เมืองชุมพร มาตั้งที่อยู่บ้านเสนาง
 ต่อมายกขึ้นเป็นเมืองท่าอุเทนกลุ่มนี้เป็นชาวย้อ

ผู้คนจากเมืองคำเกิด มาตั้งอยู่บ้านห้วยแซง ต่อมายกขึ้นเป็นเมืองท่าอุ
 เเทนกลุ่มนี้เป็นชาวย้อ

ผู้คนจากเมืองคำเกิด มาตั้งอยู่ที่บ้านท่าขอนยาง ต่อมายกขึ้นเป็นเมือง
 ท่าขอนยางขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ กลุ่มนี้เป็นชาวย้อ

ผู้คนจากเมืองคำมวน มาตั้งอยู่ที่บ้านบึงกระดาน หรือแซงกระดาน
 ต่อมายกขึ้นเป็นเมืองแซงบาดาน ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ กลุ่มนี้เป็นชาวย้อ

ผู้คนจากเมืองมหาชัยกองแก้ว มาตั้งอยู่เมืองสกลทวาปี (ช่วงนั้นเป็น
 เมืองร้าง) ต่อมายกขึ้นเป็นเมืองสกลนคร ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ กลุ่มนี้เป็นชาวย้อ

ผู้คนจากเมืองแซก มาตั้งอยู่บ้านลาดควายต่อมาเป็นเมืองอาทมาต
 แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองสกลนคร ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ กลุ่มนี้เป็นชาวแสก

ผู้คนมาจากเมืองหลวงมูลแลง มาตั้งอยู่ที่บ้านกุดขาด ต่อมายกขึ้นเป็น
 เมืองกุสุมาลย์มณฑล ขึ้นกับเมืองสกลนคร กลุ่มนี้เป็นชาวโด้ หรือข่ากระโด้

ชุมชนที่เกิดจากการกวาดต้อนในช่วง พ.ศ. 2379 ถึง 2388 นี้ ได้รับความ
 การยกฐานะขึ้นเป็นเมือง เป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นก็มีกรอพยพเข้ามาเพิ่มเติมอีก แต่ไม่มากนัก
 คือ

ผู้คนจากเมืองหอมทาว มาตั้งอยู่ที่บ้านท่าม่วงริมแม่น้ำยาม ต่อมายก
 ขึ้นเป็นเมืองอากาศอำนวย เมื่อ พ.ศ. 2396 ขึ้นกับเมืองนครพนม กลุ่มนั้นเป็นชาวโ้ย

ผู้คนจากเมืองสิม เมืองตะโปน มาตั้งอยู่บ้านดงมาย เขตเมืองสกลนคร แต่มีใบบอกขอยกบ้านกุดสิงเป็นเมือง ได้ชื่อว่าเมืองวานรนิวาส เมื่อ พ.ศ. 2404 ขึ้นกับเมืองสกลนคร กลุ่มนี้เป็นผู้ไทย

ผู้คนจากเมืองกะปอง มาตั้งอยู่บ้านปลาเป่า ต่อมายกขึ้นเป็นเมืองวาริชภูมิ เมื่อ พ.ศ. 2420 ขึ้นกับเมืองหนองหาน กลุ่มนี้เป็นผู้ไทย

ผู้คนจากบ้านบก เมืองวัง มาตั้งอยู่บ้านปลานาคู ภายหลังได้ยกขึ้นเป็นอำเภอณาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มนี้เป็นลาวพวนหรือไทยพวน หลังจากตั้งถิ่นฐานอยู่ระยะหนึ่งแล้ว มีประชากรเพิ่มขึ้นจึงได้แยกออกตั้งชุมชนใหม่อีกหลายแห่งบางชุมชนได้ยกฐานะเป็นเมือง เช่น กลุ่มที่แยกจากเมืองอากาศอำนวย เมืองวานรนิวาส-มาตั้งอยู่บ้านโพนสว่างหาดยาวริมห้วยปลาหาง แขวงเมืองสกลนครแล้วยกขึ้นเป็นเมืองสว่างแดนดิน เมื่อ พ.ศ. 2406 ขึ้นกับเมืองสกลนคร กลุ่มที่แยกจากเมืองกุสุมาลย์มาตั้งอยู่บ้านนาโพ แขวงเมืองสกลนคร กลุ่มที่แยกจากเมืองกุสุมาลย์มาตั้งอยู่บ้านนาโพ แขวงเมืองสกลนคร ต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองโพธิ์ไพศาลนิคม เมื่อ พ.ศ. 2415 ขึ้นกับเมืองสกลนคร

ผู้คนในเขตอำเภอณาคู นอกจากกลุ่มลาวพวนหรือไทยพวนและผู้ไทยแล้ว ยังมีกลุ่มย่อย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านนากระเดา ตำบลสายนาวัง บ้านโนนศาลา และบ้านหนองห้างตำบลภูแล่นช้าง

ส่วนผู้คนกลุ่มอื่นๆ ก็กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป และมักจะเรียกชื่อตามแหล่งที่มา เช่น พุไทวัง พุไทหอ พุไทกะเตบ พุไทกะตาก เป็นต้น นอกจากกลุ่มพุไทแล้วในบริเวณลำน้ำยังแถบอำเภอเขาวง ยังมีผู้คนกลุ่มอื่นๆ ตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างกระจัดกระจาย เช่น พวกข่าจะหลี่หรือข่าตรีและข่าชะลุหรือเจือหลุย ข่าพวกนี้ตั้งบ้านอยู่สันสันเขาภูพาน ข่าจะหลี่หรือข่าตรีอยู่บ้านนาหลัก ข่าชะลุหรือข่าเจือหลุยอยู่บ้านล้านแก้ว บ้านนาหินกอง บ้านปากช่อง ขึ้นกับอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร (นรเก โทธิเบศร์วงษา ตำนานไทยวัง-พุไทวัง)

ชาวเมืองวังที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานตามคำชี้แนะของเจ้าอนุวงศ์นั้น อยู่ระหว่างเขาภูพานด้านทิศเหนือ ซึ่งมีเขาภูพานล้อมจากทิศตะวันตกไปทางทิศเหนือแล้วโค้งลงมาทางทิศตะวันออก ส่วนทางด้านทิศใต้มีภูโหล่ย ซึ่งเป็นภูเขาเดี่ยว ลูกหนึ่งในทิวเขาภูพานกัน โค้งเป็นวงกลม ในบริเวณหุบเขาภูพานนี้มีลำน้ำยัง ลำห้วยยาง ลำห้วยมะโน และลำห้วยขาม ไหลผ่านบริเวณดังกล่าวนี้ ในตำนานไทย-พุไทวัง ของนรเก โทธิเบศร์วงษา ได้ข้อความจากบั้งจุ่ม (เอกสารโบราณที่เก็บไว้ในกระบอกไม้ไผ่) ว่า

“ข้าฝักแพว แปวป่องฟ้า ภูอานม้า นาเตโซ ขัวไม้แก่น บ้านแก๊งกาแสน ส่วนพวกไทหอ อยู่ที่ภูเต่าแก่ เหล่าแม่ นาง ยางสามต้น อันสามชุย ขัวคำ ถ้ำมืด ขอน้ำพุ”

เมืองคำเกิด เมืองคำมวน สองเมืองนี้อยู่ใกล้ชิดกันมาก ทั้งผู้คนที่มีความ
 ธรรมเนียมภาษา การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนกันจนอาจเรียกได้ว่าเป็นเมืองแฝดชาว
 เมืองคำเกิดบางส่วนถูกกวาดต้อนข้ามแม่น้ำโขงมาที่เมืองไชยบุรี เมืองท่าอุเทน มีจำนวนผู้คนที่ทั้งหมด
 2,859 คน มีพระคำก้อน (คำควน) เป็นหัวหน้า ในจำนวนนี้มีชายฉกรรจ์ประมาณ 1,000 คนเศษ
 ตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บั้งบึงกระดาน หรือแขวงบาดาล แขวงเมืองกาฬสินธุ์ โดยอยู่ร่วมกันกับผู้
 อพยพมาจากเมืองคำมวนในคราวเดียวกัน ซึ่งมีผู้คนที่ทั้งหมด 933 คน จำนวนนี้มีชายฉกรรจ์ถึง 400
 คน มีพระคำแดง เป็นหัวหน้า ชาวเมืองทั้งสองได้มาตั้งอยู่บ้านบึงกระดานประมาณปี พ.ศ. 2381
 แต่อยู่ได้เพียงปีเดียว พระยามหาอำมาตย์เห็นว่าบ้านบึงกระดานมีเนื้อที่ไร่นาน้อย ในขณะที่มีผู้คน
 จากทั้งสองเมืองรวมกันเป็นชนฉกรรจ์ถึง 1,400 คน ที่ทำมาหากินจึงคับแคบเกินไป และเห็นว่าบ้าน
 ท่านขอนยางริมฝั่งแม่น้ำมีชัยภูมิที่เหมาะสม มีที่นาไร้วางขวางกว่าจึงได้ย้ายผู้คนชาวเมืองคำเกิดมา
 ตั้งอยู่ที่บ้านท่าขอนยางภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วในปี พ.ศ. 2381 นั่นเองดังนั้นจึงมีผู้คนชาว
 เมืองคำมวนเท่านั้นที่ยังคงตั้งหลักแหล่งอยู่ที่บ้านบึงกระดานต่อไป

ชำผักแพว	แปวปองฟ้า	หมายถึง	น้ำซบที่ไหลออกมาจากภูอานม้า
นาเดโช		หมายถึง	บ้านนาวัง
ภูเต่าเก่า		อยู่ทางทิศเหนือภูพานเลขบ้าน	โคกกลาง
เหล่าแม่นาง		อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือภูพาน	
ยางสามต้น		อยู่ภูผาซานบ้านแมด	
อันสามชุก		อยู่ทางทิศตะวันออกภูพาน	
ถ้ำมืด		ถ้ำหินอยู่บริเวณดินราบ	กลางดงกว้าง

เมื่อกวาดต้อนผู้คนมาได้และแยกย้ายกันเลือกตั้งถิ่นฐานตามใจสมัครแล้ว
 พระสุนทรราชวงษา (ฝ่าย) เจ้าเมืองสกลนคร ได้นำนายครวัหัวหน้ากลุ่มที่มาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงใน
 คราวเดียวกัน เช่น ท้าวโถง หลานเจ้าเมืองมหาชัย ท้าวไห้ บุตรเจ้าเมืองแซก มารบุดดี เจ้าเมือง
 แซก ตลอดจนพระคำก้อน นายครวัเมืองคำเกิด พระคำแดง อุปฮาดเมืองคำมวน ลงไปยังราช
 สำนักกรุงเทพ เพื่อทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และได้ยื่นนโยบายของราชสำนักกรุงเทพ ดั่งข้อ
 ความตอนหนึ่งว่า

“ซึ่งเจ้าเมืองท้ายเพีย นายไพร่ ครอบครวัพากันสามภักดีข้ามฟากของ
 มาโดยดีก็ให้จัดแจงครอบครวัตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นที่ทำมาหากิน ให้เป็นปรกติพร้อมมูลกัน และให้คิด
 อ่านจัดแจงไปเกลี้ยกล่อมเอาพวกครอบครวัซึ่งยังตกค้างอยู่ฟากของตะวันออกข้ามมาให้สิ้นอย่าให้
 เปนทางเสียบียงอาหารกองทัพอ้ายญวนได้”

จะเห็นได้ว่าการเข้ามาของผู้คนเหล่านี้แท้ที่จริงแล้วมิได้เข้ามาด้วยความ
 สมัครใจนักเพราะปรากฏว่ายังมีผู้คน กรมการเมืองหลายตำแหน่งรวมทั้งเจ้าเมืองหลายเมืองยังไม่ได้

เข้ามาด้วย ผู้คนเหล่านี้คงหลบหนีการกวาดต้อน เข้าไปอยู่ในป่าดง พอกองทัพที่ไปกวาดต้อนกลับเข้ามาแล้ว จึงได้ออกมาอยู่บ้านเมืองเดิมอีก การกวาดต้อนและเกลี้ยกล่อมผู้คนข้ามมาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง จึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในช่วงปี พ.ศ. 2379-2387

นโยบายของราชสำนักกรุงเทพ ที่มีต่อผู้อพยพเข้ามาใหม่ก็คือ การให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องอุปโภค บริโภคตลอดจนเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ดังข้อความในท้องตราของพระราชสำนักไปยังเจ้าเมืองกาฬสินธุ์และเมืองอื่นๆ ว่า

“อนึ่ง ครอบครัวยกมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใหม่ ครอบครัวยังหาปรกติไม่ แล้วยังจะคิดเกลี้ยกล่อมเอาครอบครัวมาใส่บ้านเมืองต่อไป ถ้าครอบครัวเก่าพวกใดไม่มีกระบือทำไร่นา ขัดสนข้าวปลาอาหารอยู่ก็ให้เอาเงินจัดซื้อกระบือเจือจานให้ครอบครัวให้ได้ทำไร่นาและจัดซื้อข้าวกระบือแจกจ่ายครอบครัว ซึ่งเกลี้ยกล่อมได้มาใหม่ เป็นกำลังทำไร่นา”

จากนโยบายดังกล่าวจึงปรากฏว่า ในโอกาสที่ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ส่งเครื่องปลงศพพระยาไชยสุนทร (เจียม) ขึ้นมายังเมืองกาฬสินธุ์จัดซื้อข้าวเปลือกได้ 2,000 ถังกับควม 10 ตัว แจกให้ครอบครัวเมืองคำเกิด ทำไร่นาที่บ้านท่าขอนยางและครอบครัวเมืองคำมวนทำนาที่บ้านบึงกระดาน ส่วนเมืองกาฬสินธุ์ก็ได้จัดจ่ายข้าวเปลือกอีก 379 ถัง เพิ่มเติมอีกด้วย นอกจากนี้ทางราชสำนักกรุงเทพฯ ยังได้เกณฑ์ข้าวเปลือกจากเมืองร้อยเอ็ดมาขึ้นลาวไว้ที่บ้านขาม เป็ยเพื่อแจกจ่ายช่วยเหลือ ในลักษณะเช่นนี้เพื่อการเป็นการสร้างศรัทธาและเกลี้ยกล่อมอีกวิธีหนึ่งทั้งยังหวังที่จะให้ครอบครัวเหล่านั้นหันหน้าทางไปเกลี้ยกล่อมครอบครัวญาติพี่น้องของตนที่ตกค้างอยู่ให้ข้ามเข้ามาเพิ่มเติมอีก ซึ่งจะเห็นได้ในช่วงเวลาต่อมาเพียงปีเดียว คือ ใน พ.ศ. 2382 ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้มอบให้พระสุนทรราชวงษา (ฝ่าย) เจ้าเมืองโยธธาและนครพนม ร่วมกับผู้นำกลุ่มที่เข้ามาใหม่คือเจ้าเมืองหรือกรมการเมืองคำเกิดที่มาตั้งแต่อยู่บ้านท่าขอนยางกรมการเมืองคำมวนที่มาตั้งบ้านบึงกระดานแขวงเมืองกาฬสินธุ์คิดอ่านกลับไปเกลี้ยกล่อมครอบครัวและได้กำชับว่า ถ้าครอบครัวไม่เข้ามาโดยดี จึงจะให้ยกทัพไปตีกวาดเอาครอบครัวมา

หัวเมืองกาฬสินธุ์เพิ่งเริ่มได้มีบทบาทในการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2386 ซึ่งพระมหาสงครามกับเจ้าอุปราช (ดิสสะ) ได้มอบหมายให้ราชบุตรเมืองกาฬสินธุ์พร้อมด้วยหัวหน้าครอบครัวที่เข้ามาใหม่ยกกองทัพไปเกลี้ยกล่อมและกวาดต้อนครอบครัวแถบเมืองวัง เมืองตะโปน เมืองชุมพร เมืองแซก เมืองกะตาก เมืองเชียงรัมย์ และเมืองผาบ้ง ได้ผู้คนทั้งลาวพวนไทย และข่าถึง 788 ซึ่งก่อนหน้าที่ได้รับมอบหมายให้เจ้าเมืองสกลนครไปกวาดต้อนมาแล้วถึง 1,353 เข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในแถบหัวเมืองกาฬสินธุ์ สกลนครและมุกดาหาร

5. การยกฐานะหมู่บ้านขึ้นเป็นเมือง

พอถึงปี พ.ศ. 2388 บรรดาหมู่บ้านต่างๆ ที่ตั้งขึ้นมาจากผู้อพยพเข้ามาใหม่หลายแห่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมือง ในแขวงเมืองกาฬสินธุ์มีถึง 4 เมือง คือ

1. ยกบ้านท่าขอนยาง เป็นเมืองท่าขอนยาง โปรดเกล้าฯ ให้พระคำ
ก่อนหรือพระคำควน เป็นพระสุวรณภักดี เจ้าเมือง ให้อุปฮาดเมืองคำเกิดเป็นอุปฮาด ให้ราชวงศ์
เมืองคำเกิดเป็นราชวงศ์ ให้ราชบุตรเมืองคำเกิดเป็นราชบุตร เมืองท่าขอนยาง
2. ยกบ้านบึงกระดาน ขึ้นเป็นเมืองแขงบาดาน โปรดเกล้าฯ ตั้งอุปฮาด
(คำแดง) เมืองคำมวนเป็นพระศรีสุวรณเจ้าเมือง ราชวงศ์ (จารจำปา) เมืองคำมวน เป็นอุปฮาด
ท้าวชิตยะ (พก) เป็นราชวงศ์ ท้าวสุริยะ (จารโท) บุตรพระศรีสุวรณ (คำแดง) เป็นราชบุตร
เมืองแขงบาดาน
3. ยกบ้านกุดกว้าง ซึ่งตั้งอยู่ริมโบสถ์นารายณ์เก่า ขึ้นเป็นเมืองกุดสิม
นารายณ์โปรดเกล้าฯให้ราชวงศ์ (กอ) เมืองวัง เป็นพระธิเบศร์วงษา เจ้าเมือง ท้าวด้วง เป็นอุปฮาด
ท้าวต้อเป็นราชวงศ์ ท้ายเนตรบุตรพระธิเบศร์วงษา (กอ) เป็นราชบุตร เมืองกุดสิมนารายณ์
4. ยกบ้านนาคอง เป็นเมืองภูแล่นช้าง โปรดเกล้าฯ ให้หมื่นเดช คน
เมืองเวียงจันทน์ที่ลงไปกรุงเทพฯ ซึ่งเคยพาครอบครัวจากบ้านห้วยนายม แขวงเมืองวัง เป็นพระพิ
ไชยอุดมเดช เจ้าเมือง ให้เพี้ยโคตรหลักคำ เป็นอุปฮาด ให้เพี้ยมหาธาเป็นราชวงศ์ให้เพี้ยพรหมดวง
ดีลี เป็นราชบุตรเมืองภูแล่นช้าง

ในระยะแระที่ยังไม่ตั้งเป็นเมืองนั้นกลุ่มผู้นำของหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ได้
ส่งผลเร็วและเงินบางส่วนลงไปถวายราชสำนักกรุงเทพฯ ตามธรรมเนียมหัวเมืองขึ้น คือ ใน พ.ศ.
2386 พระคำก่อน บ้านท่าขอนยางได้ส่งผลเร็วหนัก 2 หาบ กับเงินตรา 10 ตำลึง (รวมเป็นผลเร็ว
4 หาบ หรือเป็นเงินตรา 1 ชั่ง พระคำแดง) บ้านบึงกระดาน ส่งผลเร็ว 29 ชั่ง เงิน 5 ตำลึง
(คิดเป็นผลเร็วได้ 1 หาบ 29 ชั่งหรือเป็นเงิน 25.80 บาท ลงไปถวายราชสำนักกรุงเทพฯ แต่กลับถูก
ส่งคืนโดยให้เหตุผลว่า เจ้าเมืองคำเกิดคำมวนนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มาตั้ง
บ้านเรือนอยู่บ้านแขงบาดาน บ้านท่าขอนยาง ยังหาทันจะตั้งเปนบ้าน เปนเมือง ทำมาหากินเป็น
ภาคภูมิปรกติขึ้นได้ไม่ ยิ่งกำลังขัดสนอยู่ จะได้เอาเงินซื้อข้าวปลาเจ้าจารเลี้ยงครอบครัวต่อไป เรา
เห็นว่าจะทูลเกล้าฯ ถวายไม่ได้จึงให้ส่งคืนขึ้นมา เมื่อเจ้าเมืองคำเกิดเมืองคำมวนลงไปเฝ้าทูลเกล้าฯ
รับที่เมืองจึงจัดหาสิ่งของเปนผลเร็ว สี่ฝู้ง นอ งา ให้ เอาลงไปทูลเกล้าฯ ถวายจะได้มีความชอบ
เห็นจะดีกว่าลงไปถวายครั้งนี้

ดังนั้น พอได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองและยกฐานะชุมชนขึ้นเป็นเมือง ทาง
ราชสำนักกรุงเทพฯ จึงได้ระบุจำนวนส่วยของแต่ละหัวเมืองไว้ ดังนี้

1. เมืองท่าขอนยาง มีแกลก 506 คน ให้ทำส่วยผลเร็วปีละ 40 หาบ
2. เมืองแขงบาดาน มีแกลก 159 ให้ทำส่วยผลเร็วปีละ 16 หาบ
3. เมืองกุดสิมนารายณ์ มีแกลก 541 คน ให้ทำส่วยผลเร็วปีละ 37

หาบ

4. เมืองภูแล่นช้าง มีแลก 462 คน ให้ทำช่วยผลเร็วปีละ 55 หาบ
 ทั้งนี้ให้เริ่มส่งตั้งแต่วคปี 2388 ยกเว้นเมืองภูแล่นช้าง ให้ส่งในวค ปี
 2389 เป็นต้นไป ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ทางราชสำนักกรุงเทพ ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาการควบคุม
 แลกหรือปัญหาเขตแดนของแต่ละเมืองมากนัก จึงได้ให้แต่ละหัวเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่นั้นแทรกหรือ
 ปะปนอยู่ระหว่างเมืองต่างๆ การกำหนดเขตแดนของแต่ละหัวเมืองก็ไม่ค่อยชัดเจนและรักกุ่มนัก
 เช่น เขตแดนเมืองกุศลสินารายณ์ ก็มีหลักฐานปรากฏไว้เพียงว่า ทิศเหนือติดเขตเมืองสกลนคร ถือ
 สันปันน้ำทิวเขาภูพานเป็นแดน ทิศใต้ติดต่อกับเมืองโยธธาเป็นแดน และต่อเขตเมืองร้อยเอ็ด ทิศ
 ตะวันออกต่อเขตเมืองมุกดาหาร ตามสันภูพานยอดน้ำบังชายกับปลายน้ำบังอี ทิศตะวันตกต่อเขต
 เมืองกาฬสินธุ์ หรือแม้แต่เขตเมืองกาฬสินธุ์เองก็ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนนักดังข้อความตอนหนึ่งที่ราช
 สำนักกรุงเทพมีมายังเมืองสกลนคร และเมืองกาฬสินธุ์ว่า เขตแดนเมืองสกลนครกับเมืองกาลสินใกล้เคียง
 กัน ถ้าครอบครัวเมืองสกลนครจะมาทำมาหากินคาบเกี่ยวเข้ามาในเขตแดนเมืองกาลสินประการ
 ไດ อย่าให้พระยาไชยสุนทร อุปฮาด ท้าวเพี้ยรักแก หวงกันเขตแดน ให้ช่วยทำนุบำรุงให้ครอบครัว
 ได้ทำมาหากินอย่าให้มีความเดือดร้อน ถ้าและเมืองกาลสินกับเมืองสกลนครจะเกี่ยวข้องกันด้วยเขต
 แดนครอบครัวประการไດ ก็ให้ประนบประนอมผ่อนปรนกันตามฉันทันบ้านที่เมืองน้องอันเป็นเมือง
 ใกล้ขอบขันตะเสมอันเดียวกัน

ลักษณะผ่อนปรนกันเช่นนี้ ในช่วยแรกคงยังไม่เกิดปัญหานัก และทาง
 ราชสำนักกรุงเทพ ได้เปิดโอกาสให้ไพร่พลสามารถเลือกสังกัดหรือขอขึ้นกับเมืองใดก็ได้ตามใจ
 สมัยครั้งนี้ คงมุ่งหวังที่จะขจัดปัญหาการติดตามเก็บส่วยจาก “เลกเขยสุ” ที่ไปทำมาหากินอยู่ต่าง
 เมือง โดยให้โอกาสเลกเขยสุเหล่านั้นสามารถขอโอนสังกัดขึ้นกับเมืองที่ตนอยู่ได้

สรุปจากความขัดแย้งระหว่างราชสำนักกรุงเทพ กับญวนในช่วงนี้ส่งผลให้มี
 การกวาดต้อนผู้คนเข้ามาทางฝั่งแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมากและได้มีการยกฐานะของชุมชนขึ้นเป็นเมือง
 มากมาย

หัวเมืองกาฬสินธุ์ถึงแม้จะอยู่ตอนกลางของภูมิภาค และไม่ใช่ว่าหัวเมืองที่มีบทบาท
 โดยตรงต่อความขัดแย้งและการสู้รบกับญวนก็ตาม แต่หัวเมืองกาฬสินธุ์เป็นหัวเมืองที่ตั้งอยู่ห่าง
 จากริมฝั่งแม่น้ำโขงมากที่สุด

หัวเมืองกาฬสินธุ์เพิ่งมีบทบาทในการกวาดต้อนเข้ามาเพิ่มเติมในปี พ.ศ.
 2386 ซึ่งพระมหาสงครามกับเจ้าอุปราช (ติสสะ) ได้มอบหมายให้ราชบุตรกาฬสินธุ์พร้อมด้วยหัว
 หน้าครอบครัวที่เข้ามาใหม่ ยกทัพไปเกลี้ยกล่อมและกวาดต้อนครอบครัวแถบเมืองวัง เมืองตะโปน
 เมืองชุมพร เมืองแซก เมืองกะตาก เมืองเชียงรุ่ม และเมืองผาบ้ง เข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในแถบ
 หัวเมืองกาฬสินธุ์ สกลนคร และมุกดาหาร

เขตแดนเมืองกาฬสินธุ์กับเมืองสกลนคร ใกล้เคียงกันถ้าครอบครัวเมืองสกลนครจะมาทำมาหากิน เข้ามาในเขตแดนเมืองกาฬสินธุ์ก็อย่าได้หวงห้ามให้ช่วยกันทำนุบำรุงให้ครอบครัวได้ทำมาหากินอย่าให้มีความเดือดร้อนให้ประนอมประนอมผ่อนปรนกันตามฉันทน์บ้านพี่เมืองน้องอันเป็นเมืองใกล้ชิดติดกัน

นาคุณสมัยเริ่มต้นเพื่อความอยู่รอด

พงศาวดารหัวเมืองมณฑลหรืออีสาน จุลศักราช 1203 ปีฉลู ตรีศก พุทธศักราช 2387 เมื่อกองทัพไทยปรากฏกบฏเจ้าอนุวงศ์ราชคณาแล้ว ฝ่ายเจ้าอุปราชเมืองเวียงจันทน์นามว่า “ติสสะ” หรือ “ติสสะ” เป็นพระอนุชาเจ้าอนุวงศ์แต่ต่างมารดากันได้เข้าสวามีภักดีต่อกองทัพหลวง มีกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงเป็นจอมทัพตั้งแต่อยู่เมืองพันพร้าว จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอุปราชเมืองเวียงจันทน์ ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาหรือน้ำพระพิพัฒน์สัตจา

กาลต่อมาเจ้าอุปราช เมืองเวียงจันทน์ ผู้ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา อาสาจะไปเกลี้ยกล่อมหัวเมืองลาวฝั่งตะวันออกให้เข้ามาสู่ฝั่งตะวันตกโดยสิ้นเชิง จึงรวบรวมบุตรหลานของตนพร้อมด้วยพระมหาสงครามแม่ทัพไทย ยกไปเมืองนครพนมไปสมทบ กับพระสุนทรราชวงศา เจ้าเมืองยโสธร และเจ้าเมืองนครพนม พระประทุมเทวา เจ้าเมืองหนองคายเกณฑ์กำลังพลเมืองกาฬสินธุ์ เมืองสกลนคร หรือเมืองหนองหานหลวง เข้ามาสมทบพระมหาสงครามกับอุปราช เมืองเวียงจันทน์ ได้จัดเตรียมทัพ ดังนี้

1. ให้อุปราชกับท้าวเพี้ย บุตรหลาน 6 คน คุมทัพเมืองนครพนม เมืองกาฬสินธุ์เมืองหนองหานหลวง จำนวน 2,000 คน ยกไปทางเมืองงาย
2. ให้ท้าวเถื่อนบุตรเจ้าอนุวงศ์ ท้าวไข่ หลานเจ้าอุปราชกับท้าวเพี้ย คุมทัพเมืองท่าอุเทน เมืองไชยบุรี เมืองสกลนคร เมืองแสน จำนวน 3,305 คน ยกไปทางเมืองกระโปง
3. ให้พระประทุมเทวา เจ้าเมืองหนองคาย คุมทัพเมืองหนองคาย เมืองภูเขียว เมืองมุกดาหาร จำนวน 2,000 คน ยกไปทางเมืองราย
4. ให้ท้าวหมื่น ท้าวเรต บุตรเจ้าอุปราช คุมทัพเมืองเขมราฐ เมืองอุบลจำนวน 3,000 คน

รวม 4 ทัพเป็นจำนวนคน 10,305 คน ให้พระมหาสงครามอยู่รักษาเมืองนครพนมยกทัพข้ามแม่น้ำโขงทั้ง 4 เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2384 เดือน 5 แรม 5 ค่ำ เข้าตี เมืองวัง เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองเชียงรุ่ม และเมืองผาบ้ง แต่งคนไปกวาดต้อนครัวเรือน ก็ถูกปืนหน้าไม้กองทัพล้มตายหลายคน เกลี้ยกล่อมมาได้บ้างจับได้บ้างเป็นครัว 1177 คน ช้าง 20 เชือก ครั้นจะกวาดต้อนต่อไป ครัวก็หนีไปอยู่แดนญวนสิ้น ได้จุดไฟเผาบ้านร้อนเสียหายหมดจึงยกทัพกลับ และได้ครัวมาเพิ่มเป็นจำนวนมาก

ลุลศักราช 1206 พุทธศักราช 2387 ฝ่ายเจ้าอุปราชเมืองเวียงจันทน์และพระมหาสงครามลงไปเฝ้ากราบทูลว่า “ไปกวาดต้อนครัวเก่าใหม่ คือ ครัวเมืองวัง 852 คน ครัวเมืองตะโปน 575 คน ครัวเมืองพิน 112 คน ครัวเมืองนอง 103 ครัวเมืองคำมวน 806 ครัวเมืองคำเกิด 407 คน โปรดให้ถามว่าจะสมัครตั้งบ้านเมืองอยู่ตำบลใดให้ตั้งได้ตามใจสมัคร”

1. การกวาดต้อนครัวบ้านบก

ในปี พ.ศ. 2384 การกวาดต้อนครัวหัวเมืองลาวฝั่งตะวันออกครั้งนั้นมีครัวจำนวนหนึ่งที่ถูกกวาดต้อนมากับครัวเมืองอื่นๆ คือครัวบ้านบก เป็นเมืองหนองบกในปัจจุบัน มีอุปราช (กอง) ท่านเป็นผู้อาวุโสมีอายุมากแล้ว เป็นหัวหน้านำ มีขุนเทพ (ออน) และขุนมีสิทธิ์ (ผา) เป็นหัวหน้ารอง เข้ามาสมัครต่อนายทัพนายกอง ขอไปตั้งเคหะสถานในหุบเขาภูพานข้างทิศตะวันตก เพราะมีญาติพี่น้องไปตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อนแล้ว คือบ้านนาคู บ้านนาขาม และบ้านนาคอง นายทัพนายกองก็อนุญาตใจตามใจสมัคร แต่ไม่ปรากฏว่ามีจำนวนมากน้อยเท่าไร เพราะรวมอยู่ในครัวเมืองวัง และเมืองเซโปน ก็พอสันนิษฐานได้ว่า ครัวที่กวาดต้อนมาอยู่ระหว่างเขาภูพานข้างทิศตะวันตกครั้งนั้นเป็นครัวต่างเผ่าต่างสำเนียงต่างภาษาพูด ก็กระจายอยู่ตามหมู่บ้านที่เป็นสายญาติพี่น้องบ้างตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่บ้าง บางพวกติดตามญาติพี่น้องมาภายหลังบ้างต่างๆ คราวกัน และบางพวกเห็นว่าปลอดภัยจากข้าศึกศัตรูแล้ว กลับคืนบ้านเดิมก็มี ดังนี้

อุปราช ขุนเทพ และขุนมีสิทธิ์ เป็นท้าวเพียงในคณะกรรมการเมืองประเทศลาวอยู่ก่อนแล้ว ท่านรวมพรรคพวก บุตรภรรยาและญาติมิตร เข้ามาอยู่บ้านนาคูอย่างเงียบๆ ไม่แสดงตนให้ปรากฏในสังคมมากนัก ท่านเป็นนักปกครองที่เฉลียวฉลาดรอบคอบ ประชาชนในหมู่บ้านมีความผาสุกตลอดมา

ครัวเมืองเซโปน มีราชวงศ์ เป็นท้าวเพียงในคณะกรรมการเมืองประเทศลาวเป็นหัวหน้าครอบครัว พรรคพวกญาติมิตร เข้าสมัครต่อนายทัพนายกองไปขอตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านไค้่นุ่่น รวมกับพี่น้องมาอยู่ก่อนแล้ว นายทัพนายกองก็อนุญาตตามใจสมัครท่านเข้ามาอยู่บ้านไค้่นุ่่นอย่างเงียบๆ ไม่แสดงตนให้ปรากฏแต่สังคมมากนัก ท่านเป็นนักปกครองที่ดีมีความสามารถสูง ประชาชนมีความสุขเรื่อยมา

พุทธศักราช 2395 ประชาชนในหมู่บ้านเกิดโรคภัยไข้เจ็บประสมมรณภัย เรียกว่า “ห่าลงบ้าน” เป็นเหตุให้ผู้มีชีวิตอยู่เกิดความกลัวและคิดว่า มัจจุราขอาจมาถึงตนในอนาคตอันใกล้นี้ จึงใช้กุศโลบายอันเป็นวิธีป้องกันรักษาเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินจึงนิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระพุทธรมนต์ชำระบ้าน ตลอด 3 วัน 3 คืน ชาวบ้านให้ทานรักษาศีล เจริญเมตตา ภาวนา แผ่เมตตา ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย

พิธีกรรมดังกล่าวได้ช่วยกันปฏิบัติจนหมดความสามารถ ความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินหาไม่ ไพร่ฟ้าประชาชนที่เข้าร่วมเย็นเป็นสุขแต่ปางก่อนกลับเดือนร้อนดูจเปลว

เพลิงเผาผลาญ เพิ่มความทุกข์ทวียิ่งขึ้น คล้ายพื้นที่แห่งนั้นมีอาถรรพณ์ อันสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้เป็นอนิจจัง ขอมหมนเวียนเปลี่ยนแปลงไปสู่จุดสลายตัวทุกขณะ มีลาภเสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีเสื่อม มีเจริญ และมีวิบัติ โลกพิภพอันประกอบขึ้นด้วยแผ่นดิน มนุษย์และสัตว์ ทั้งของตัว ของมันเองและสิ่งทีประกอบทั้งมวลย่อมเกิดขึ้นอยู่ดับไป ในสภาวะอย่างเดียวกันบ้านนาคูก็ตกอยู่ในกฎอนิจจังเช่นเดียวกับสังขารทั้งปวง

เมื่อประสบภัยดังกล่าว อุปราชพร้อมด้วยขุนเทพและขุนมิสัทธิได้ประชุมปรึกษารื้อกับราษฎรในหมู่บ้านว่า สมควรอพยพบ้านเรือนไปตั้งหลักแหล่งที่อื่นจึงพร้อมกันถอนเสาเรือนไปตั้งถิ่นแห่งใหม่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เรียกว่า “บ้านเหล่านาคู” สาเหตุที่เรียกเช่นนี้ เพราะเป็นป่ารกชัฏไม่มีมนุษย์อาศัย เป็นที่อยู่ของสัตว์นานาชนิด เป็นที่ทำไมฝ่ายไร้พริก และปลุกพืชผลชนิดอื่นๆ เมื่อหยุดการทำไร่ป่าไม้ก็เกิดขึ้นเรียกว่า “เหล่า” เมื่อยกเข้ามาอยู่อาศัยในเหล่าจึงได้ชื่อว่า “บ้านเหล่านาคู”

ชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่ง เมื่อมรณภัยคุกคามทำให้เกิดความกลัว จึงอพยพแยกย้ายไปทางทิศเหนือ ใกล้เคียงที่ท่านา ทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของตนเอง ตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ขนานนามว่า “บ้านขาด” และอีกกลุ่มหนึ่งเคลื่อนย้ายครอบครัว ญาติมิตรไปทางทิศใต้ใกล้ที่ท่านา ทำไร่ของตนเองตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ ชื่อว่า “บ้านวังโกน” (บ้านวังเวียงในปัจจุบัน) ส่วนบ้านนาสินวลได้แยกออกจากบ้านวังโกน โดยอพยพไปทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน

บ้านขาด บ้านวังเวียง และบ้านนาสินวล ผู้เป็นหัวหน้านำครั้งแรกที่แยกออกจากบ้านนาคู ไม่ปรากฏชื่อหลักฐานไม่ได้บอกไว้ ผู้สูงอายุเล่าขานสืบต่อกันมาว่า เป็นชนเผ่าพันธุ์เดียวกัน เพราะสำเนียงภาษาพูดบ่งบอกว่า เป็นสายญาติเผ่าพันธุ์อันเดียวกัน

1.1 นิสัยและอุปนิสัย

ลักษณะทั่วไปของไทอำเภอนาคู ที่พอจะมองเห็นง่ายๆ ก็เช่นในความสัมพันธ์ประจำวัน ประจำชีวิตกับคนอื่นๆ มักจะทำไปตามความรู้สึกนึกคิด และตามจารีตประเพณี ไม่ได้ตั้งรากฐานของความสัมพันธ์ไปตามเหตุผล และไม่มีมีการพิจารณาตามเหตุที่ควรจะเป็นเราจะสังเกตเห็นไทอำเภอนาคูเรานิยมการรู้จักกันเป็นส่วนตัว คือ เป็นกันเอง

ไทอำเภอนาคูเป็นคนใจเกรงใจ ลืมง่าย ชอบความสะดวกสบาย ชอบงานฟุ้งเพื่อแสดงความโอฬาร และมีหน้ามีตา ชอบถือโชคลางของขลัง หรือสิ่งเร้นลับ ไม่ชอบการลงทุนทำมาค้าขาย เพราะไม่ชอบรอ หรือขาดความอดทนในการรอคอย

1.2 ประเพณีและวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของไทอำเภอนาคู ก็คล้ายคลึงกับหมู่บ้านอื่นๆ ในภาคเดียวกัน โดยเฉพาะความเชื่อถือตั้งแต่เดิมฝังแน่นในจิตใจ คือ ความเชื่อถือเรื่องผีสารทเวทดาไม่ว่าจะกระทำกิจการใดๆ แม้จะเขี่ยวาร์รักษาโรคย่อมมีเรื่องนี้แทรกอยู่เสมอโดยเชื่อ

ว่าปฏิบัติถูกต้องแล้วจะบันดลให้เกิดผลดีการนับถือผีบรรพบุรุษผีฟ้า และผีปู่ตา ก็ยังคงมีอยู่และมีการ เลี้ยงฉลองกันตามฤดูกาลทุกปี ส่วนประเพณีอื่นๆ ซึ่งเป็นส่วนเฉพาะของประชาชนในภาคนี้ก็มีการ ปฏิบัติอยู่ตามประเพณีนิยม

สรุปพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน พ.ศ. 2384 เมื่อกองทัพไทยปราบกบฏเจ้า อนุวงศ์เวียงจันทน์ราบแล้ว ฝ่ายเจ้าอุปราชเมืองเวียงจันทน์นามว่า “ติสสะ” ซึ่งเป็นพระอนุชาเจ้า อนุวงศ์ ต่างมารดา กัน ได้เข้าสวามิภักดิ์ต่อกองทัพหลวงมีกรมพระราชวังบวรสถานมงคลทรงเป็น จอมทัพ ต้องอยู่เมืองพันพร้าวจึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอุปราชเมืองเวียงจันทน์ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา

พระมหาสงครามกับอุปราชเมืองเวียงจันทน์ ได้จัดเตรียมทัพพร้อม 4 ทัพเป็น จำนวนคน 10,305 คน เมื่อเดือน 5 แรม 5 ค่ำ ตรงกับวันที่ 31 มีนาคม 2384 เข้าตีเมืองวัง เมือง เซโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองเชียงร่ม และเมืองผาบ้ง เกือบล้อมมาได้บ้าง จับได้มาบ้าง เป็นครัว 1,177 คน ช้าง 20 เชือก

อุปราช ขุนเทพ ขุนมีสิทธิ เป็นกรมการเมืองประเทศลาวอยู่ก่อนแล้วทำนรรม ไพร่พลบุตรภรรยาและญาติ เข้ามาอยู่บ้านนาๆอย่างเสียบๆ ท่านเป็นนักปกครองที่ชาญฉลาดรอบ คอบ ประชาชนมีความผาสุกตลอดมา

นาคูสงครามโลกครั้งที่ 2

1. เหตุการณ์ก่อนกองทัพญี่ปุ่นบุกสนามบินนาคู

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ประกาศตัวเองจากกรุงวอชิงตันว่า เขาเป็นเอก อัครราชทูตที่ไม่ขึ้นต่อรัฐบาลไทยอีกต่อไปแล้ว นับตั้งแต่วันที่กองทัพญี่ปุ่นบุกประเทศไทย และ ประเทศไทยประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศสในเวลาต่อมาเขาประกาศตัวเอง เป็นทูตอิสระ และดำเนินการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น และเรียกกลุ่มตัวเองว่า “เสรีไทย”

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช รวบรวมนักเรียนไทยและคนไทยในสหรัฐอเมริกา จำนวนหนึ่งก่อตั้งกองทัพเสรีไทยขึ้นมาทันที ซึ่งนับว่าเป็นการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้าน กองทัพญี่ปุ่น ในเมื่อกองทัพไทยได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตร ในการรุกรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับกองทัพ ญี่ปุ่น

กองทัพน้อยๆ ของเสรีไทยนอกประเทศได้กลายเป็นศัตรูรัฐบาลไทยใน สมัยนั้นด้วย จุดวิกฤตที่ร้ายแรงที่สุดทำให้ชาวบ้านนาคูและบ้านใกล้เคียงจังหวัดมหาสารคาม กापสินธุ์ยังไม่ตั้งเป็นจังหวัด พลพรรคเสรีไทย ทหารพลเรือน (ทพร.) และประชาชนแตกพ่าย โกลาหลอลหม่านนั้น คือ ภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นขยาย กำลังเข้ามาในเอเชียอาคเนย์ขับไล่ อิทธิพลของประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกออกไป โดยหวังที่จะสร้างอาณานิคมอันกว้างใหญ่ ไพศาล ของญี่ปุ่นขึ้นแทน ญี่ปุ่นได้เสนอนโยบายสัมพันธไมตรีกับไทย และผ่านประเทศไทยเพื่อขับ ไล่อังกฤษออกจากมลายู เมียนมาร์ (พม่า) และบุกเข้าอินเดีย รัฐบาลและผู้นำสำคัญๆ ของไทย

ในระยะสั้น ต้องเผชิญปัญหาอย่างหนักในการที่จะรักษาเอกราชของชาติเอาไว้ แต่ถ้าไทยไม่ยอมเป็นมิตรกับญี่ปุ่นไม่ยอมใช้พื้นแผ่นดินไทยเป็นทางผ่านตามยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นก็ต้องบุกประเทศไทยอย่างแน่นอน แล้วเมืองไทยและเอกราชของเราก็จะพินาศ ทั้งนี้เพราะกำลังทางเศรษฐกิจ การทหารและปัจจัยในการทำสงครามต่างๆ ของไทยไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งการรุกรานจากญี่ปุ่นได้

เมื่อเผชิญปัญหาคับขันดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม (หลวงพิบูลสงคราม) นายกรัฐมนตรีจึงไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น นอกจากจำเป็นต้องให้ญี่ปุ่นผ่านไปก่อน โดยรักษาเอกราชของไทยเอาไว้ รักษาบ้านเมืองเศรษฐกิจเลือดเนื้อและชีวิตของประชาชนเอาไว้และมีแผนในการเตรียมการที่สงครามกองโจรกับญี่ปุ่นในภายหลัง นอกจากนี้รัฐบาลยังให้การสนับสนุนอย่างเงียบๆ และลับๆ ให้ขบวนการเสรีไทย ซึ่งเป็นขบวนการใต้ดินอันมีนายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม) เป็นหัวหน้าอยู่ในประเทศไทย และม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าอยู่ในต่างประเทศ ดำเนินการจัดตั้งกำลังและดำเนินการสนับสนุนต่างๆ ในด้านข้างสาร และความร่วมมืออื่นๆ กับประเทศสัมพันธมิตรที่จะทำลายกำลังทหารญี่ปุ่นในไทย

ทวนหลังนับแต่กาลนี้ไปไม่ไกลนัก สมัยนั้นเป็นสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้ว กองทัพญี่ปุ่นในนามของหน่วย “จี” บุกประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 เวลาเช้ามีด กองทัพโยชิเดะสังกัดทหารรักษาพระองค์ ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่บางปู จังหวัดสมุทรปราการ กองพลที่ 5 ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่สงขลาและกองทัพญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทย เต็มบ้านเต็มเมือง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำชาติในครั้งนั้น ได้ทำสัญญากับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ เริ่มขัดแย้งกับจอมพล ป. พิบูลสงครามเพราะนายปรีดี ไม่ต้องการให้ไทยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น

ดังนั้น เมื่อเกิดขบวนการเสรีไทย “Free Thai Movement” ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นผู้ก่อตั้งขณะดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตัน โดยไม่รับรู้การประกาศสงครามของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยใช้นามแฝงว่า “Ruth” (รุช) โดยความร่วมมือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร - ข้าราชการ ฝ่ายทหาร ตำรวจ พลเรือน นิสิตนักศึกษา และประชาชน ระยะเวลาแรกๆ ใช้รหัสเรียกกลุ่มนี้ว่า “X.o.Group” (เอ็กซ์ โอ กรุ๊ป) มีแนวปฏิบัติเป็น 2 ทาง คือ

1. จัดตั้งรัฐบาลอิสระ นอกประเทศหรือในประเทศ
2. จัดหาพรรคพวกให้การฝึกพลพรรคเสรีไทย แบบกองโจร ทหารพลเรือน (ทพร.) ฝึกสืบราชการลับแบบกองสอดแนม โดยส่ง ส.ส. อดีต ส.ส. ไปจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีฝึกพลพรรค

เสรีไทยแบบกองสอดแนม เป็นต้น จังหวัดมหาสารคามได้จัดตั้ง “ค่ายเสรีไทย” ที่บ้านนาคู ชาวบ้านเรียกว่า “ค่ายนาคู” กภาพลัทธิยังไม่ตั้งเป็นจังหวัด ขณะนั้นขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม

นายจำลอง ดาวเรือง ส.ส. มหาสารคาม ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ไปฟื้นฟูสนามบินเก่าที่สร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2462 สมัยรัชการที่ 6 ที่บ้านนาคู และส่องสุ่มกำลังที่นั่น

ในปี พ.ศ. 2487 นายจำลอง ดาวเรือง และประชาชนส่วนหนึ่งให้ความร่วมมือในการปรับปรุงสนามบินนาคู ส่วนหนึ่งมาฝึกเป็นทหารพลเรือน (ทพร.) ใช้ไม้ทำเป็นรูปปืนเล็กและรูปปืนยาวใช้พลางก่อน ส่วนผู้หญิงช่วยกันจัดหาอาหาร และฝึกการปฐมพยาบาล ด้านรักษาความลับและความปลอดภัยนั้น กำนันเป็นผู้สั่งผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านให้ปิดปากให้สนิทเมื่อเห็นคนแปลกหน้าและทหารญี่ปุ่นมาถามให้ตอบเพียง บู้ บู้ บู้ บู้ 3 คำเท่านั้น จะพูดมากกว่านี้ไม่ได้ สนามบินและที่พักเสร็จเรียบร้อยภายในเวลาไม่ถึง 3 เดือน อาวุธยุทธโศปกรณ์ และผู้ช่วยเหลือหลังไหลเข้ามาเต็มอัตราศึกพลพรรคของเราก็เปลี่ยนจากปืนไม้เป็นปืนไรเฟิล ประสิทธิภาพสูง เสรีไทยระดับผู้นำหน่วยก็มีอาวุธประจำกาย ซึ่งล้วนแต่เป็นอาวุธทันสมัยจากต่างประเทศ พอทุกอย่างเข้ารูปเข้ารอยบรรดาพลพรรคเสรีไทยจากภาพลัทธิ ร้อยเอ็ดและมหาสารคาม ก็ทยอยเข้าฝึกและยุทธวิธีการรบแบบกองโจรและกองสอดแนม ทีละกลุ่มๆ ละ 5-20 คน ฝึกคนคนละ 3-4 วันแล้วก็พากันกลับ

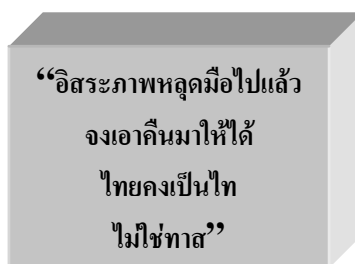
นายควง อภัยวงศ์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2487 ฝ่ายญี่ปุ่นไม่ได้ขัดขวาง เพราะเห็นว่านายควง อภัยวงศ์ เป็นบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรมขัดขวางใหม่จะร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วยดีและนายควงได้ตั้งรัฐบาล โดยได้รับความชื่นชมจากวงการทั่วไปทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่น

ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็เริ่มระแวงว่าไทยจะหักหลัง จึงคิดปลดอาวุธไทยแต่รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ก็พยายามทำให้ญี่ปุ่นเห็นใจ เช่น อำนวยความสะดวกให้แก่ญี่ปุ่นหลายประการ แต่สิ่งใดสามารถหลีกเลี่ยงได้ ก็พยายามหลีกเลี่ยงถึงแม้ว่า จะมีเหตุการณ์วิกฤตระหว่างไทยกับญี่ปุ่นรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ก็หาทางออกเอาตัวรอดได้ทุกครั้ง (หลวงโกวิทอภัยวงศ์) เป็นนายกรัฐมนตรีขบวนการเสรีไทยสามารถทำงานได้ติดต่อต้านญี่ปุ่นหลายรูปแบบ เช่น สร้างสนามบินลับหลายแห่ง เป็นที่ขึ้นลงของเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อส่งอาวุธยุทธภัณฑ์ และครูฝึกเข้ามาฝึกยุทธวิธีให้แก่พรรคเสรีไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะข้าราชการครู มีจำนวนมากกว่าพวกอื่นๆ ตลอดจนถึง ส.ส. และอดีต ส.ส. มาเคลื่อนไหวมวลชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีสนามบินนาคู เป็นต้น ก็อยู่ในข่ายนี้การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย มิได้รอดพ้นจากการสืบรู้ของญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นจึงพยายามค้นหาเพื่อทำลายสนามบินลับ และแหล่งฝึกยุทธวิธีเหล่านี้ มีครั้งหนึ่งฝ่ายญี่ปุ่นสงสัยว่า รัฐบาลสนับสนุนพวกเสรีไทยสร้างสนามบินนาคู ญี่ปุ่นจึงขออนุญาตจากรัฐบาลไทยมาตรวจสอบรัฐบาลจึงแจ้งให้คณะเสรีไทยทราบ

ก่อนทหารญี่ปุ่นกรีธาทัพเข้ามาค้นหาอาวุธยุทธโปกรณ์ต่างๆ ของขบวนการเสรีไทยที่ค่ายนาควั้น นายจำลอง ดาวเรือง ผู้กำกับกองก่อสร้างสนามบินนาคว ได้สั่งให้สหายตัวกลับไปอยู่ตามหมู่บ้านอื่นๆ ครูก็กลับไปสอนหนังสือ พร้อมอาวุธ ชาวบ้านก็กลับไปอยู่บ้านของตนเองหมดแล้ว เหลือไว้แต่สนามบินและซากของอาคารชั่วคราว นายจำลอง ดาวเรืองและคณะที่ติดตามมา ไปหลบซ่อนตัวที่วัดบ้านนากระเดาะและบ้านแจนแลน ตำบลแจนแลน อำเภอ กุฉินารายณ์ และพร้อมคณะกลับจังหวัดมหาสารคาม เพื่อรอคำสั่งจากหน่วยเหนือให้ปฏิบัติการ เพราะได้ฝึกกองกำลังทหารพลเรือน (ทพร.) ไว้ในจังหวัดต่างๆ อย่างเพียงพอแล้ว

ทางด้านขบวนการเสรีไทย ได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อปกปิดมิให้ญี่ปุ่นรู้ความเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย อันเป็นแผนใต้ดินที่จัดตั้งขึ้นต่อต้านกำลังพลของญี่ปุ่น โดยเฉพาะรัฐบาลได้เขียนคำเตือนสติประชาชนชาวไทย ดัดไว้หลังกล่องไม้ขีดไฟว่า

คำเตือนสตินี้รู้ได้เฉพาะคนใกล้ชิดกับเจ้านายเท่านั้น ทั้งนี้เพื่ออำพรางตาญี่ปุ่นมิให้ญี่ปุ่นรู้ความลับของไทย

เครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตร ที่ใช้ในสนามบินนาควั้น เป็นเครื่องบินขนาดสองเครื่องยนต์ครั้งแรกมาส่องอาวุธและวัดระยะเบ็ดแล้วรับคนไป 5-6 คน คนเหล่านั้นไม่รู้ว่ามาจากไหนแต่เป็นไทยทั้งหมด ครั้งที่ 2 มารับเอาฝรั่งที่บาดเจ็บจากวัดตระเบิดพร้อมคนไทยอีกจำนวนหนึ่งด้วย ที่สนามบินลับบ้านนาควนั้น ไม่เคยมีเครื่องบินสี่เครื่องยนต์มาลงและไม่เคยมาทิ้งร่มสัมภาระให้อาวุธ ส่วนใหญ่ก็ไปรับมาจากค่ายข้างเต่างอย จังหวัดสกลนครฝากเขาด่าน โนนบางครั้งเขาก็มาส่งไปเองทั้งอาวุธและกระสุน ต่อมาก็มีการส่งอาวุธมาให้จากจังหวัดขอนแก่น

2. ทหารญี่ปุ่นบุกสนามบินนาคว 1 สิงหาคม 2488

กองทัพอากาศที่ทรงแสนยานุภาพเกรียงไกรของญี่ปุ่นที่เคลื่อนย้ายทัพในครั้งนี้มีจำนวน 24 คน ยังคงยตราคืบหน้าเข้ามา เหมือนการเคลื่อนที่เข้ามาของแมงมุมยักษ์โอบล้อมเข้ามาทุกขณะ พลพรรคเสรีไทยก็เกิดความหวาดเกรงจนไม่อาจจะยืนหยัดอยู่ได้ หลายคนต่างพากันละทิ้งหน้าที่เอาตัวรอด โดยไม่ยอมคำนึงถึงที่มั่นแต่อย่างใด ความโกลาหลอลหม่านจึงเกิดขึ้นทั่วค่ายเหล่าพลพรรคเสรีไทยและประชาชนต่างหนีเอาตัวรอด

กองทัพลูกพระอาทิตย์อุทัย จึงรุกคืบหน้าใกล้เข้ามา โดยนำขบวนทัพเข้าสู่สนามบินนาคูทางด้านทิศเหนืออย่างตระนง หมายตาจะทะลวงขบวนการเสรีไทยให้ราบคาบ และเพื่อให้ทราบอย่างชัดเจนว่า รัฐบาลไทยสนับสนุนขบวนการเสรีไทยจริงหรือ

ขณะที่กองทัพมณูญย์แคะทำการรุกรานอย่างขนาดใหญ่ ขบวนการเสรีไทยได้รับคำสั่งจากรัฐบาลว่า “มิให้ต่อสู้ขัดขวางการเดินทัพของญี่ปุ่นแต่อย่างใด ให้นำเอายุทธวิธีการรบแบบกองโจร สั่งให้กระจายกำลังทหารพลเรือน (ทพร.) พลพรรคเสรีไทย และประชาชนหลบหนีไปซุกซ่อนตัวในป่าให้หมดสิ้น บางคนก็ปลอมตัวเป็นราษฎรปะปนกับชาวบ้าน ซึ่งล้วนเต็มใจช่วยเหลือปกปิดให้ทั้งสิ้น”

เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2488 ทหารญี่ปุ่นเดินทัพถึงหมู่บ้านหนองอีคอม ตำบลนาคู อำเภอกุฉินารายณ์ ได้จับตัว นายบา ลมพัต ผู้ใหญ่บ้านหนองอีคอม เป็นตัวประกัน ทหารญี่ปุ่นถามหาสนามบินนาคู ว่าสนามบินนาคูอยู่ที่ไหน ผู้ใหญ่บาตอบว่า บู้ บ่เห็น บ่จึก ทหารญี่ปุ่นจึงทำร้ายร่างกาย โดยเอาไฟนุหรือจี้ตามร่างกายหลายแห่ง เดชะบุญผู้ใหญ่นายบา มีคาถาอาคมขลังป้องกันไฟไหม้ จึงได้รับบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากนั้นก็ให้ผู้ใหญ่นายบาเดินทางถึงสนามบินนาคู พักค้างคืนที่วัดนาคูได้เอาเชือกผูกผู้ใหญ่นายบาติดกับเสาศาลาการเปรียญตลอดคืน

เมื่อกองทัพญี่ปุ่นกรีธาทัพเข้ามาถึงเขตสนามบินนาคูแล้ว จึงเห็นแต่ไร่พริก ไร้ฝ้าย พืชผลชนิดอื่นๆ และค้นหาเข้าใจว่าระดมประชาชนปลูกพืชและทำคันทนาในบริเวณสนามบินและค่ายพักแรมทั้งวันทั้งคืน เพื่อตอบตญี่ปุ่น แต่ถึงกระนั้นญี่ปุ่นก็ไม่หายสงสัย

กองทัพเพชรฆาตของญี่ปุ่น ยกมาถึงสนามบินนาคูจึงไม่ได้ต่อต้านจากขบวนการเสรีไทยแต่อย่างใด จึงยกพลเข้าหมู่บ้านอย่างสบาย พักค้างคืนอยู่ศาลาวัดนาคูได้โดยไม่ต้องเสียกำลังพลแต่อย่างใด แต่ทว่า ท่ามกลางสายฝนตกกระหน่ำลงมาอย่างหนักหน่วง และมีมือมืดของราตรีนั่นเองทำให้บรรยากาศการพักผ่อนของทหารญี่ปุ่นเต็มไปด้วยความสบาย ปราศจากศัตรู หมู่มิตรไม่เคียดรื้อนแต่อย่างใด

การค้นหาเพื่อทำลายสนามบินลับแหล่งฝึกยุทธวิธีของฝ่ายญี่ปุ่นไม่ประสบความสำเร็จ วันที่ 3 สิงหาคม 2488 ทหารญี่ปุ่นเดินทัพกลับสกลนคร เพื่อรายงานผลการตรวจสอบสนามบินนาคูให้แม่ทัพทราบ จึงจับสารวัตร กลม ละราที เป็นตัวประกันขณะที่ภรรยาคลอดบุตร ทหารญี่ปุ่นถามว่า สร้างสนามบินเพื่ออะไร สารวัตรกลม ตอบว่า บู้ บ่เห็น บ่จึก ทหารญี่ปุ่นเอาเชือกมัดแขนขาติดกับเสา แล้วจูงไป เมื่อเดินทางถึงโคกหินลาดระหว่างบ้านนาคูหนองอีคอม ญี่ปุ่นปวดท้องอึ จึงเอาปืนและส้อมภาระให้นายกลมถือไว้ ญี่ปุ่นนั่งอึ นายกลมจึงตัดสินใจเตะทหารญี่ปุ่นล้มลงที่กองอึ ทหารญี่ปุ่นพลาดท่าเสียทีให้แก่นายกลม นายกลมเห็นดาบอยู่ที่เอวของทหารญี่ปุ่น จึงจับดาบนั้นแทงเข้าที่ต้นแขนซ้ายของทหารญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นร้องโอย...ด้วยความเจ็บปวด

นายกลมถือดาบวิงหนีเข้าป่าไป “นายกลมผู้สร้างวีรกรรมอันกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว สมควรยกย่องให้อนุชนรุ่นหลังถือเป็นแบบอย่างสืบไป”

ถึง พ.ศ. 2488 พลพรรคเสรีไทยก็สมบูรณ์เต็มที่ พร้อมทั้งจะประจันหน้าจู่โจมกองทัพญี่ปุ่นทุกแห่งพร้อมกันทั่วประเทศ เพียงแต่รอคำสั่งปฏิบัติการเท่านั้น

ในระบายนั้ญี่ปุ่นคงจะทราบระแคะระคายหรือมีความสงสัยอะไรอยู่มาก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงได้เตรียมป้องกันตัว เมื่อเผชิญหน้ากันแสดงความไม่พอใจซึ่งกันและกันก็มียากขึ้นทุกทีทหารพลเรือน ตำรวจ พลพรรคเสรีไทยก็เตรียมพร้อมทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง การประสานงานระหว่างขบวนการเสรีไทยกับกองทัพก็ใกล้ชิดยิ่งขึ้น แต่ก็สั่งห้ามอย่างเด็ดขาดให้หลีกเลี่ยงจากการปะทะกับทหารญี่ปุ่นไว้ก่อน จนกว่าจะถึงวันดีเดย์ ซึ่งเขาจะกำหนดขึ้นและแจ้งให้ทราบ

เมื่อถึงวันดีเดย์ วันดีเดย์ คือ วันที่เขาพร้อมจะส่งคนมาช่วยรบขึ้นแตกหักเพื่อกอบกู้อิสรภาพ ทหาร ตำรวจ พลพรรคเสรีไทย ในประเทศ จะเริ่มทำการต่อต้านกองทัพทหารญี่ปุ่น โดยทำการรบบแบบกองโจร เช่น ทำการโจมตีโดยไม่ให้รู้ตัว มีการรอบยิงก่อวินาศกรรมพร้อมกันทั่วประเทศ

แต่การปฏิบัติที่เฝ้ารอคอยอยู่นั้น มิได้เกิดขึ้นเนื่องจากญี่ปุ่นยอมแพ้เสียก่อนเมื่อกองทัพญี่ปุ่นถูกปลดอาวุธแล้ว พลพรรคเสรีไทยจำนวนหมื่นๆ คนได้ทำพิธีสวนสนามเป็นการพบปะและอำลากันที่กรุงเทพมหานคร ภายหลังการสวนสนามแล้ว ก็มอบอาวุธทั้งหมดให้กองทัพไทย และแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพปกติ โดยไม่หวังผลตอบแทนอย่างใด

งานของขบวนการเสรีไทย ได้กลายเป็นเรื่องอดีตไปแล้วที่อาจจะเหลืออยู่ก็แต่ความทรงจำของเราท่านทั้งหลายเท่านั้น ส่วนผู้ที่มิโอกาสรับใช้ชาติระหว่างสงคราม ก็มีแต่ความภูมิใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ ที่เกิดมาเป็นคนไทย

งานเสรีไทยหรืองานใต้ดิน ถ้าจะพิจารณาตัวบุคคลสำคัญที่ร่วมงานเสรีไทยครั้งนี้เราจะเห็นว่ามิทั้งเจ้านายในราชวงศ์ และคณะราษฎรที่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งบางคนไม่รู้จักมักคุ้นกันเลยก็มี แต่เมื่อทุกคนเห็นว่าประเทศชาติอยู่ในฐานะดับขันที่จะไปไม่รอดแน่แล้ว บุคคลเหล่านั้นก็หันหน้ามาร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดไม่ถือเขาถือเรา ก็รอดปากเหยี่ยวปากกามาได้ดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ นี่คื้อุทาหรณ์ ที่ข้าพเจ้าใคร่ขอฝากไว้ เป็นมรดกตกทอดแก่คนรุ่นหลัง ให้ยึดปฏิบัติและรักษาไว้ชั่วกัลปาวสานถ้าคนไทยเรายังรักษาคุณสมบัตินี้ไว้ได้ก็เป็นการเชื่อแน่ว่า “เราจะเป็นคนไทยตลอดไป”

รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ บริหารประเทศมาจนสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติและประเทศไทย ได้ประกาศว่า การประกาศสงครามเป็นโมฆะ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2488 พอถึง วันที่ 17 สิงหาคม 2488 รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ก็กราบถวายบังคมลาออกด้วยเหตุผลว่า “บัดนี้สภาวะสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว รัฐบาลที่บริหารประเทศระหว่างสงครามก็ต้องสิ้นสุดลงด้วย”

ความสำเร็จนั้นส่วนใหญ่ก็มาจากความร่วมมือเสียสละของประชาชนชาว
ไริ่ ชาวนาไม่ว่าจะเป็นข้าวปลาอาหาร กำลังแรงงานล้วนแต่มาจากประชาชนทั้งนั้น

ขบวนการเสรีไทย ได้กอบกู้ฐานะของประเทศชาติเนื่องจากสงครามนี้ได้
เป็นอย่างดีสมควรเป็นหนี้บุญคุณแก่ปวงชนชาวไทย และถ้ามีทางใดที่ประเทศชาติจะสมนาคุณแก่ผู้
เสี่ยงชีวิต เข้ามาในการกอบกู้ฐานะของประเทศชาติเช่นนี้ ก็น่าจะเป็นที่ยินดียิ่ง

สรุปกองทัพน้อยๆ ของขบวนการเสรีไทย ได้กลายเป็นศัตรูกับรัฐบาลไทย
ในสมัยนั้นด้วย จุดวิกฤตที่ร้ายแรงที่ทำให้ชาวบ้านนาคู พลพรรคเสรีไทย ทพร. ทหารและประชา
ชนได้แตกพ่าย หนีไปคนละทิศละทาง ภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่น ได้ขยายกำลังเข้ามาในเอ
เซียอาคเนย์ จับไล่อิทธิพลของประเทศจักรวรรดินิยมตะวันออกไปโดยหวังจะสร้างอาณาจักรอัน
กว้างใหญ่ไพศาลของญี่ปุ่นขึ้นแทน

เมื่อเกิดขบวนการเสรีไทย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมทย์ เป็นผู้ก่อตั้งขณะดำรง
ตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตัน โดยไม่รับรู้การประกาศสงครามของรัฐบาล จอมพล
ป.พิบูลสงคราม

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย
ไทย ใช้นามแฝงว่า รุช โดยความร่วมมือกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทหาร ตำรวจ พลเรือน นัก
ศึกษาและประชาชน ระยะแรกเรียกกลุ่มนี้ว่า เอ็กซ์ โอ กรุป มีแนวปฏิบัติเป็น 2 ทาง คือ

1. จัดตั้งรัฐบาลอิสระ นอกประเทศหรือในประเทศ
2. จัดหาพลพรรคให้มีการฝึกพลพรรคเสรีไทย ฝึกสืบราชการลับแบบ

กองสอดแนม

3. เกียรติภูมิของนาคูสมัยพัฒนา

ครั้งเมื่อ พ.ศ. 2435 สมัยรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 5 ทรงเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองพระราชอาณาเขต ลักษณะการปกครองแบบเดิมนั้น
พื้นกาลเวลาอันสมควรแล้ว ถ้าคงไว้จะกลับให้โทษแก่บ้านเมือง ให้เลิกประเพณีที่มีพระราช
ถวายเป็นดอกไม้เงิน ต้นดอกไม้ทอง ทรงจัดการปกครองเป็นมณฑล จังหวัด อำเภอ และตำบล

2.1.12 การปกครอง

พ.ศ. 2482 ตั้งบ้านเหล่านาคู เป็นตำบลนาคู ตัดคำว่าเหล่าออกเสียจึงได้ชื่อ
ว่า ตำบลนาคู เหมือนชื่อบ้านเดิม ขึ้นอำเภอภูนิทรายนธ์ จังหวัดมหาสารคาม กาลสินธุ์ยังไม่ตั้งเป็น
จังหวัด

พ.ศ. 2528 เป็นสุขาภิบาลนาคู รวมบ้านวังเวียงด้วย

พ.ศ. 2538 เป็นกิ่งอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2542 เป็นเทศบาลตำบลนาคู

2.1.13 การศึกษา

วันที่ 16 มกราคม 2465 ตั้งโรงเรียนประชาบาลวัดบ้านนาคู (ร.ร.บ้านนาคู)

วันที่ 17 กรกฎาคม 2515 ตั้งโรงเรียนบ้านนาคูพัฒนา “กรป.กลางอุปถัมภ์”

กรป.กลางอุปถัมภ์ ย่อมาจากคำว่า “กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติการคมนาคม” ทางบก จากนาคู-กาฬสินธุ์ ระยะทาง 88 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 2040 และ 2101 นาคู-กรุงเทพฯ ระยะทาง 604 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 2-209 และ 2040-2101 นอกจากนี้ยังสามารถติดต่อ กับจังหวัดใกล้เคียงได้ เช่น สกลนคร มุกดาหาร นครพนม และร้อยเอ็ด บรรดาผู้สัญจรไปมาและการขนส่งสินค้า ได้อาศัยเส้นทางสายนี้ที่สำคัญ

พ.ศ. 2501 จัดทำเอกสารสิทธิสนามบินนาคู มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 510 ไร่ 2 งาน 25 ตารางวา สร้างโดยกระทรวงกลาโหม อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 500 เมตร ด้านทิศเหนือมีบริเวณกว้างขวางเครื่องบินสามารถลงได้ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์บินปัจจุบันเป็นสนามหญ้าเลี้ยงสัตว์

พ.ศ. 2505 คณะรัฐบาลมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี มอบให้พลตรีเจริญ พงษ์พานิช เป็น ผ.บ.ศูนย์ฯ นำหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ น.พ.ค. แห่งแรกของประเทศไทย มาตั้งศูนย์ฯปฏิบัติภารกิจที่บ้านนาคู เพื่อพัฒนาถนนหนทางทั้งในและนอกหมู่บ้านในเขตทุรกันดารทำให้ น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีตลาด ปราศจากโรค บริโภคสมบูรณ์ เพิ่มพูนการศึกษา ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ความผาสุกก็ติดตามมาเป็นเงาตามตัว อย่างไม่มีใครปฏิเสธ

วันที่ 6 ตุลาคม 2506 ปลุกปั้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าทรงประทับตรัสรู้ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา นำมาจากประเทศอินเดีย พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ธีร์ ปุณณโก ป.ธ.9) วัดจักรวรรดิราชาวาส พระธรรมธีรราชชมหามุนี (พิมพ์ รัมมธโร ป.ธ.6) วัดพระศรีมหาธาตุ และพันเอกปิ่น มุกกันต์ อธิบดีกรมศาสนา เป็นผู้นำมาปลูกไว้ที่วัดนาคูได้

พ.ศ. 2386 ตั้งวัดนาคูใต้

พ.ศ. 2469 ตั้งวัดนาคูเหนือ เดิมเป็นป่าช้าเงียบสงัดวิเวกแว้ง เหมาะแก่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พระครูดอม เจ้าอาวาสวัดนาคูใต้ เห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมในการปฏิบัติกรรม จึงได้ปรึกษาหารือกับชาวบ้าน จึงพร้อมใจกันไปถางป่าสร้างกุฏิที่พำนักสงฆ์และศาลาการเปรียญ เพื่อใช้เป็นที่พักพิงของสาธุชนผู้ใคร่บุญ

2.1.14 สาธารณสุข

พ.ศ. 2506 ตั้งสถานีอนามัยตำบลนาคู

2.1.15. การเกษตร

พ.ศ. 2512 สร้างอ่างเก็บน้ำลำห้วยมะโน กักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร หลัง จากชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว เตรียมปลูกพืชตามไร่นาที่มีคลองน้ำไหลผ่านทำให้ชาวบ้านมีราย ได้เพิ่มสูงขึ้น

อำเภอนาคู ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม หุบเขาภูพาน มีลักษณะเป็นแอ่งก้นกระทะหน้าร้อนอากาศค่อนข้างร้อน หน้าหนาวอากาศหนาวจัด ฤดูฝนฝนตกตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายนจนถึงปลายเดือนกันยายน ลิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว ทำให้สังคมอำเภอเป็นสังคมเกษตรกรรม ปศุสัตว์ กล่าวได้ว่าประชากรประมาณร้อยละร้อย ประกอบอาชีพทางการเกษตร

อาชีพของราษฎร โดยสภาพทางภูมิศาสตร์ เหมาะกับการเกษตร ประกอบ กับประชาชนส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตเกี่ยวกับเกษตรกรรมมาเป็นเวลานาน อำเภอนาจักว่าเป็นสังคม เกษตรกรรม จึงมีลักษณะทั่วไปเช่นเดียวกับสังคมเกษตรกรรมอื่นๆ ยึดถือชาติตระกูลกำเนิดยึดตัว บุคคลมากกว่าหลักการ มีการเคลื่อนไหวถ่ายเทน้อยมากและเน้นในเรื่องแบบพิธีสิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิ พลและสัมพันธ์กับการปกครองเป็นอันมาก

อำเภอเป็นอำเภอเกษตรกรรม เนื่องจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของอำเภอเป็นที่ ราบลุ่มและมีลำห้วยหกสายไหลผ่านที่ราบลุ่ม คือ ลำห้วยยาง ลำห้วยมะโน ลำห้วยขาม ลำห้วยแเข้า ลำห้วยนา และแม่น้ำยัง ประกอบกับอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ทำให้ฝนตก ชุก ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวนี้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางพระราชดำริ

การผลิตเป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ ด้วยวิธีง่ายๆ ค่อยเป็นค่อยไปตาม กำลังให้พอมีพอกิน ไม่อดไม่อยาก ให้เกษตรกรมีความเพียงพอโดยเลี้ยงตนเองได้

นายแดง สิมสาร หมอдинอาสาประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนของกรม พัฒนาที่ดินในการดูแลรักษาทรัพยากรดินของท้องถิ่น ตลอดจนเกษตรกรในพื้นที่มีข้อมูลในการจัด การแก้ไขปัญหาคความเสื่อมโทรมของดิน หรือโรคของดิน ทำให้ผลผลิตลดลง เพื่อเพิ่มผลผลิตและ ลดต้นทุนการผลิตจากการปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน การใช้ปุ๋ยแบบผสมผสานในระยะเวลา ที่เหมาะสมการบำรุงรักษาที่ถูกต้อง จะทำให้ได้รับผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นและความเป็นอยู่ดีขึ้น พึ่งตนเอง ได้ อันนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนได้

2.1.16 เอกลักษณ์ของอำเภอ

เอกลักษณ์ของอำเภอ นาคู หัตถกรรมพื้นบ้าน ผ้าจิด ผ้ามัดหมี่ ผ้าสีเขา ผ้าหม่นวม การจักสานกระติบข้าวลายเป็นตัวอักษรไทย และการจักสานประเภทอื่นๆ เป็นเอก ลักษณ์ของอำเภอ

ปัจจุบันนี้ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอนาคู ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรกรรม มีทั้งทำนา พืชผักสวนครัว ข้าวโพด การทอผ้า ผ้าลายจิด หมอนจิด ผ้ามัดหมี่ และการจักสานที่เป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมไปถึงการเลี้ยงสัตว์ประเภทต่างๆ

เมื่อชาวอำเภอนาคู ทำนา ทำไร่ เสร็จแล้วก็จะไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ ทั้งนี้ ก็โดยได้มีการสร้างงานและสร้างอาชีพเสริมขึ้นมาหลายอย่าง เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวเป็นอย่างดี เช่น การค้าขาย และการทำหัตถกรรมพื้นบ้านโดยอาศัยวัตถุดิบในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์

2.1.17 วัฒนธรรมด้านดนตรี

ดนตรี มาจากศัพท์บาลีว่า “ดุริยะ” สันสกฤตว่า ดันตริณ อ่านว่า ดัน-ตะ-ริน แปลว่า ลำดับเสียงอันไพเราะ เมื่อพูดถึงดนตรีชาวอีสานมีดนตรีหลายชนิด เช่น กลองยาว กลองสั้น กลองคุ่ม กลองเพล กลองกิ่ง ฆ้อง ปางฮาด ระฆัง โปง ฉาบ ฉิ่ง แคน ปี่ พิณ ซอ เป็นต้น

ชาวอำเภอนาคูก็มีดนตรีเหมือนจังหวัดอื่นๆ ในภาคเดียวกัน เช่น แคน เป็นดนตรีที่มีเสียงแหลมคมใช้เป่าเดี่ยวหรือเป่าคู่ก็ได้ ชนิดเดี่ยวใช้เป่ากับลำคู่และลำเดี่ยว มีเสียงไพเราะเพราะพริ้งฟังแล้วเพลิดเพลิน ทำให้คิดถึงบ้านเกิดเมืองนอน การเป่าก็มีหลายแบบ เช่น แบบแม่ฮ้างกล่อมลูก แบบแมงภูตอมดอกไม้ (ชมดอกไม้) แบบลมพัดเขา เป็นต้น

โปงลาง เป็นประเภตดี และเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองกาฬสินธุ์ ชาวกาฬสินธุ์นำมาพัฒนาจากโปง เดิมมีรูปร่างสองข้าง มีลูกสองข้างเหมือนโปงไม้ที่วัด แต่เล็กกว่า โปงลางทำด้วยไม้มะหาด และไม้หมากเลื่อม ตัดเป็นท่อน ความยาว ความใหญ่ขึ้นตามความต้องการของผู้ใช้จะใหญ่หรือเล็ก ทำได้ทั้งนั้นแล้วนำมาเรียงกัน แต่ละท่อนจะมีขนาดลดหลั่นกันลงมา เพื่อจะได้เสียงทุ้มแหลมแตกต่างกัน ใช้เชือกห้อยตามรูที่เจาะ โดยให้ลูกใหญ่อยู่ด้านบน ลูกเล็กอยู่ด้านล่าง

2.1.18 เครื่องดนตรีพื้นบ้าน

เครื่องดนตรีเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในทุกภาคของประเทศ ไทย คนไทยชอบความสนุกสนานรื่นเริง จึงมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องดนตรีและการละเล่นต่างๆ ได้พัฒนาและสืบทอดกันต่อมาหลายยุค หลายสมัย มีการประดิษฐ์เครื่องดนตรีซึ่งใช้วัสดุธรรมชาติ มาสร้างทำให้เครื่องดนตรีมีลำดับเสียงอันไพเราะ มีหลายชนิด ได้แก่ กลองยาว กลองสั้น กลองคุ่ม กลองเพล กลองกิ่ง ฆ้อง ระฆัง ปางฮาด โปง ฉิ่ง แคน พิณ ปี่ ซอ โปงลางมีทั้งประเภตดี ประเภตตี ประเภตดีด และประเภตเป่า

จะเห็นได้ว่า ตามหัวไร่ปลายนาแทบทุกหมู่บ้านจะมีไ่ว้เล่น เมื่อยามเสร็จ
ภารกิจทำไร่ ทำนา รู้สึกว่าชาวนาชาวไร่ถ้าได้เล่นโปงลางแล้ว จะมีความสุขใจและเพลิดเพลินเป็น
อย่างยิ่ง

2.2 อำเภอเขาวง

อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ คำขวัญจังหวัด เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลาง
เลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์ สัตว์โลกล้านปี
คำขวัญอำเภอ เขาวงคงอุ້ขาว สาวภูไทยงาม น้ำตกพลิ้ว ทิวเขาเรียงราย มากมายผ้าห่ม อุดมวัฒน
ธรรม อ่างวังค่าน้ำใส ทฤษฎีใหม่น้ำพระทัยจากในหลวง ที่อยู่ที่ว่าการอำเภอ อำเภอเขาวง ตั้งอยู่ทาง
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่บริเวณเทือกเขาภูพานห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 91
กม. หมายเลขโทรศัพท์ 0-4385-9089 หมายเลขโทรสาร 0-4385-9089 เว็บไซต์อำเภอ
pockalasin.in.th/khaowong

ภาพประกอบ 19 แผนที่อำเภอเขาวง

ข้อมูลทั่วไป

2.2.1 ประวัติความเป็นมา ประชากรชาวอำเภอเขาวงเป็นคนเชื้อสายผู้ไทอพยพมาจากเมืองวัง แขวงคำม่วน เมื่อปี พ.ศ. 2384 โดยในปีดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงรับสั่งให้พระมหาสงครามเป็นแม่ทัพนำกำลังไปตีเมืองวังและเมืองใกล้เคียง เนื่องด้วยเมื่อปี พ.ศ. 2369 เจ้าอนุวงศ์ผู้ครองนครเวียงจันทน์เป็นกบฏต่อไทย กองทัพไทยไปปราบชนะ ต่อมาประเทศไทยเป็นคู่ริกับญวน (ประเทศเวียดนาม) เพื่อแย่งการปกครองเขมร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงมีรับสั่งให้ไปตีเมืองวังดังกล่าว เพื่อเป็นการตัดกำลังเสบียงญวน เมื่อตีเมืองวังได้จึงกวาดต้อนผู้คนจากเมืองวังและเมืองใกล้เคียง จำนวน 3,003 คน กลับเมืองไทยซึ่งมีบุคคลชั้นนำมาด้วย ได้แก่ เจ้าราชวงศ์ท้าวด้วย บุตรเจ้าเมืองวัง ท้าวต้อ บุตรอุปฮาด (อุปราช) เมืองวัง เมื่อมาถึงบริเวณภูพาน จังหวัดสกลนคร ได้ปลดปล่อยให้เป็นอิสระ ตั้งครอบครัวและประกอบอาชีพบริเวณนั้นได้ประมาณ 2 ปี เกิดน้ำท่วมจึงพากันอพยพลงทางใต้ มาถึงบริเวณอำเภอเขาวงปัจจุบันเห็นว่าภูมิประเทศเป็นที่ราบสองฝั่งลำน้ำยัง ประกอบกับมีลำน้ำสายเล็กๆ อื่นอีกหลายสาย อีกทั้งมีกุดน้ำ (หนองน้ำ) หลายแห่ง ซึ่งกุดน้ำแห่งแรกที่พบมีก้อนหินลายคล้ายใบเสมาอยู่ เห็นว่าบริเวณดังกล่าวมีความเหมาะสมจึงพากันตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหมู่บ้าน เรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านกุดสินนารายณ์” ตั้งแต่นั้นต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2388 (จ.ศ. 1207) ตรงกับปีมะเส็ง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นเมืองกุดสินนารายณ์ ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ โดยให้เมืองกุดสินนารายณ์ มีอาณาเขตการปกครองดังนี้

ทิศเหนือ จดเมืองสกลนคร

ทิศใต้ จดเมือง ยโสธรและเมืองร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก จดเมือง มุกดาหาร

ทิศตะวันตก จดเมืองกาฬสินธุ์ และเมืองกมลาไสย

2.2.2 เนื้อที่/พื้นที่ 207 ตารางกิโลเมตร

2.2.3 สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-มกราคม

2.2.4 ข้อมูลการปกครอง

2.2.4.1 ตำบล 6 แห่ง

2.2.4.2 หมู่บ้าน 71 แห่ง

2.2.4.3 เทศบาล 2 แห่ง

2.2.4.4 อบต 4 แห่ง

- 2.2.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ
- 2.2.5.1 อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา เลี้ยงสัตว์
- 2.2.5.2 อาชีพเสริม ได้แก่ ทอผ้าไหม ทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ จักรสาน
กระติบข้าว ทำไม้กวาด
- 2.2.6 ด้านสังคม
- 2.2.6.1 โรงเรียนมัธยม ได้แก่ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย
- 2.2.6.2 โรงเรียนเขาวงพิทยาคาร
- 2.2.6.3 โรงเรียนพุทธโฆภานาประชาสรรค์
- 2.2.6.4 วิทยาลัยเทคนิคเขาวง
- 2.2.7 ด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ
- 2.2.7.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำพะยัง ลำห้วยบง ห้วยปลาตุก
- 2.2.7.2 ป่าสงวนแห่งชาติภูโหล่ย ป่าสงวนแห่งชาติดงหมู ป่าสงวนแห่ง
ชาติดงด่านแย้
- 2.2.7.3 แหล่งน้ำห้วยสายนาเวียง อ่างเก็บน้ำห้วยวังคำ
- 2.2.8 ด้านประชากร
- 2.2.8.1 จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 45,408 คน
- 2.2.8.2 จำนวนประชากรชาย รวม 22,508 คน
- 2.2.8.3 จำนวนประชากรหญิง รวม 22,820 คน
- 2.2.8.4 ความหนาแน่นของประชากร 219 คน/ตารางกิโลเมตร
- 2.2.9 ด้านการคมนาคม
- ทางบก-รถยนต์ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2040, 2101, 2291
- 2.2.10 ด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม
- 2.2.10.1 ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวเหนียวเขาวง ข้าวเจ้า
หอมมะลิ
- 2.2.10.2 สานกระติบข้าว
- 2.2.10.3 ถักไม้กวาด
- 2.2.10.4 ทอผ้าไหม
- 2.2.10.5 ทอผ้าห่ม
- 2.2.10.6 ทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ
- 2.2.11 ชื่อแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ (แม่น้ำ/บึง/คลอง)
- 2.2.11.1 ลำน้ำยัง ลำห้วยบง ลำห้วยส้มป่อย

2.2.11.2 อ่างเก็บน้ำห้วยสาขานาเวียง

2.2.11.3 อ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

1.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาที่มีความหมายในหลายนัยตัวอย่างดังนี้ (ดิน ปรัชญพฤทธิ. 2549 : 174-177)

1. การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญๆ ของสังคมจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่มีคุณค่ามากกว่าหรือดีกว่า มองในแง่การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดของสังคม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่วัดผลได้อย่างชัดเจน

2. องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะก่อนปี 1914 การพัฒนา หมายถึง การสร้างรัฐสมัยใหม่ที่มีพื้นฐานอยู่บนวัฒนธรรมเครื่องจักร การแบ่งงานกันทำ ซึ่งรวมถึงการแบ่งแยกโครงสร้างและภารกิจที่เฉพาะเจาะจง มีการตั้งบริษัท โรงงาน ระบบราชการ การมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในการเพิ่มรายได้ประชาชาติต่อหัว การมีทุนนิยมภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีมีการปกครอง การบริหารแบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ และการมีผู้แทนที่นำไปสู่ปัจเจกชนนิยม ส่วนระยะหลังปี ค.ศ. 1914 การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านเทคนิค เทคโนโลยีการจัดการสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางปรากฏการณ์จากปัจเจกชนนิยมไปเป็นคตินิยมส่วนรวมหรือส่วนรวมนิยม (Collectivism) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบสังคมนิยมในสหภาพโซเวียต ในปี ค.ศ. 1917 และจีนในปี ค.ศ. 1949 อิทธิพลของความรู้สึเกี่ยวกับความเสมอภาคในการแจกจ่ายความมั่งคั่งและรายได้ และอิทธิพลของแนวความคิดรัฐสวัสดิการ เป็นต้น

3. การพัฒนา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาในประเทศโลกที่สาม) หมายถึง ความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มหาดมคานธี เรียกว่า “การตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์” (Realization of the Human Potential) นั่นก็คือ การเพิ่มความสามารถของคนที่จะเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเอง

4. การพัฒนาที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นสมัยใหม่ และการทำให้เป็นอุตสาหกรรม กล่าวคือ การทำให้เป็นอุตสาหกรรม เป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของการเป็นสมัยใหม่และการเป็นสมัยใหม่เป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของการพัฒนา

5. การพัฒนา (ในระดับปัจเจกบุคคล) หมายถึง การเพิ่มขึ้นของทักษะและความสามารถ การมีความเป็นอิสระมากขึ้น การมีความคิดสร้างสรรค์ การควบคุมตนเอง การมีความรับผิดชอบ และความอยู่ดีกินดี

จากความหมายข้างต้นของการพัฒนาจะพบว่าอาจมองการพัฒนาได้ในหลายระดับความหมายเป็นนามธรรมของแนวคิด (Level of Abstraction of Concept) คือ ระดับระบบ (โลก รัฐ ชาติ องค์กร กลุ่ม) และระดับปัจเจกบุคคล นอกจากนี้การพัฒนายังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงและการแปลงรูป (Transformation) ทั้งทางด้านกายภาพและจิตวิทยาด้วย

การพัฒนาไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้เพียงชั่วข้ามคืน แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและคลี่คลายมาเป็นลำดับในช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ มาตรฐานที่เคยใช้เป็นเกณฑ์หรือดัชนีในการอธิบายหรือตัดสินการพัฒนาในอดีตที่ผ่านมา อาจนำมาใช้ไม่ได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน มาตรฐานการพัฒนาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญการพัฒนาไม่ใช่สิ่งที่จะลอกเลียนหรือเป็นแบบอย่างสำเร็จรูปเสมอไป อีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีแบบจำลองการพัฒนาแบบใดที่ถือเป็นสากล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545 : 9)

1.1.1.1 เป้าหมายของการพัฒนา

เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนา คือ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ทุกคนบนโลก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545 : 9-10) โดยการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โทเดโรได้เสนอไว้ว่า เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาก็คือ การมีชีวิตที่ดีกว่า และไม่ว่าองค์ประกอบของการมีชีวิตที่ดีกว่าในแต่ละสังคมและวัฒนธรรมจะเป็นอย่างไร การพัฒนาในทุกสังคมล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ (Todaro. 1992 : 102)

1. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการกระจายปัจจัยอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการยังชีพให้กับสมาชิกทุกคนของสังคม ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย การสาธารณสุข และความมั่นคงปลอดภัย
2. เพื่อยกระดับการครองชีพโดยการเพิ่มรายได้ให้สูงสุด การสร้างงานเพิ่มขึ้น การกระจายโอกาสการศึกษาและการให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมการกินดีอยู่ดีของประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นส่งเสริมให้ประชาชนมีความภาคภูมิใจในตัวเองและประเทศชาติ
3. เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลและประเทศชาติมีทางเลือกอย่างกว้างขวางในทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยการเป็นอิสระจากการครอบงำและการพึ่งพามุคและประเทศอื่น รวมทั้งเป็นอิสระจากความโง่เขลาและความทุกข์ยากทั้งมวล

จากเป้าหมายของการพัฒนาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชนได้ หากปัญหาความยากจน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม หรือแม้แต่ปัญหาการว่างงานยังไม่ได้รับการแก้ไขเป้าหมายของการพัฒนาจึงไม่ใช่เรื่องของการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศอีกต่อไป แต่เป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนาจะต้องสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีที่ยั่งยืนให้กับมนุษย์ทุกคน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความคิดว่าด้วยการพัฒนานั้นมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

ประการแรก ความยากจนที่เกิดขึ้นกับประชาชนในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกนั้นไม่ใช่เรื่องของบุญทำกรรมแต่ง แต่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลของความเจริญเติบโต ความก้าวหน้าของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอเมริกาเหนือ ในยุโรปตะวันตก หรือแม้แต่ในญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นกลุ่มประเทศร่ำรวยในโลกฝ่ายเหนือ (The Rich North) ยังมีมากเท่าใด ประเทศยากจนในโลกฝ่ายใต้ (The Poor South) ก็ยังได้รับรู้ถึงความจริงและต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่างๆ มากเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ประชาชนทั้งหลายในโลกจึงรับรู้ว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนานั้นเป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับอย่างเท่าเทียมกัน

ประการที่สอง ภาวะสงครามเย็นในอดีตระหว่างโลกเสรีหรือประเทศในโลกที่หนึ่ง (First World Countries) ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำกับโลกคอมมิวนิสต์หรือประเทศในโลกที่สอง (Second World Countries) ที่มีสหภาพโซเวียตรัสเซียเป็นผู้นำ การต่อสู้ดังกล่าวเป็นการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์ว่าด้วยการพัฒนาระหว่างอุดมการณ์แบบทุนนิยมแห่งโลกเสรีที่เน้นกลไกตลาดและการค้าเสรีกับอุดมการณ์สังคมนิยมที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง อุดมการณ์ทั้งสองต่างพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์การพัฒนาตามแบบของตนเท่านั้นที่จะยังประโยชน์แก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นเพื่อที่จะเอาชนะและเพื่อการสร้างความเป็นใหญ่ในอนาคตจึงได้มีการเสนอโครงการความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ แก่ประเทศในโลกที่สามอย่างขนานใหญ่ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อสงครามเย็นคลี่คลายลงปรากฏว่าความช่วยเหลือจากประเทศทั้งในโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ในอดีตลดลงไปได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแบบอุดมการณ์ทุนนิยมและสังคมนิยมได้เป็นอย่างดี

ประการที่สาม ปัญหาการเพิ่มของประชากร กล่าวคือ เมื่อเดิมที่อัตราการเพิ่มของประชากรยังไม่สูงมากจนเกินไปนัก เนื่องจากอัตราการตายก็ยังคงสูงด้วยเช่นกัน ปัญหาเรื่องความยากจนยังไม่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนจนเกินไปนัก ททรัพยากรอื่นๆ ยัง

คงมีเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน แต่เมื่อประชากรเริ่มมีจำนวนมากขึ้น ทรัพยากรที่มีอยู่เริ่มขาดแคลน จึงส่งผลให้ต้องมีการเร่งเพิ่มผลผลิตเป็นการใหญ่เพื่อให้พอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และให้เพียงพอกับการรักษามาตรฐานการครองชีพของผู้คนเอาไว้ ผลที่ตามมาคือไม่สามารถที่จะชำระรักษาแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายไว้ได้อีกต่อไป สิ่งแวดล้อมต่างๆ เริ่มเสื่อมโทรม ผู้คนในโลกถือเอาภาวะความทันสมัยเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ซึ่งเป้าหมายที่กลับนำความทุกข์ยากมาสู่ผู้คนเหล่านั้นแทน

ประการที่สี่ การที่ประเทศต่างๆ ที่เคยตกเป็นอาณานิคมได้รับอิทธิพลเป็นจำนวนมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ภาวะการณ์หลุดพ้นจากพันธนาการของเจ้าอาณานิคมถือเป็นปรากฏการณ์ที่มีผลสำคัญมาก หลังสงครามสิ้นสุดลงในช่วงนั้นมีประเทศต่างๆ กว่าร้อยประเทศได้รับอิสรภาพ ภาวะสำคัญของประเทศเหล่านั้นก็คือ การสร้างประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้ามั่นคง ด้วยเหตุนี้การพัฒนาและการวางแผนพัฒนาประเทศจึงเป็นเสมือนสูตรสำเร็จสำหรับรัฐบาลของประเทศเหล่านั้นรวมทั้งเป็นเสมือนเครื่องมือที่รัฐบาลประเทศเหล่านั้นใช้หาเสียงกับประชาชนของตน

ปัจจุบันการพัฒนาไม่ได้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นเรื่องความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มนุษย์ที่มีระบบคุณค่าและวัฒนธรรมของตนเอง เป็นเรื่องของมนุษย์ที่สามารถสร้างทางเลือกของตนเองโดยปราศจากการครอบงำในทุกรูปแบบ การพัฒนาเป็นเรื่องของการมีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกนี้

1.1.1.2 ความหมายของการพัฒนาในบริบทของไทย

ในบริบทของไทยอาจจำแนกความหมายของการพัฒนาได้ดังนี้ (สมพร เทพสิทธิ์า. ม.ป.ป. : 4-6)

1. ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 คำว่า “พัฒนา” หมายถึง “ทำให้เจริญ”
2. พระบาทสมเด็จพระอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้นำเยาวชนและเจ้าหน้าที่ในโอกาสที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในวันที่ 14 ตุลาคม 2512 มีข้อความตอนหนึ่งว่า “คำว่าพัฒนาคืออะไร ก่อนอื่นเราต้องทราบว่ “พัฒนา” คือ มุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า คือ มุ่งให้คนมีความสุขสบาย ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งที่จะพัฒนา” จากพระบรมราโชวาทที่อัญเชิญมาแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาคือ การทำให้ทุกคนมีความเจริญก้าวหน้า มีความสุขสบายและการพัฒนานั้นเป็นหน้าที่ของทุกคน
3. ในเอกสารเรื่อง “การพัฒนาตน” ของพระธรรมปิฎก ใค้อธิบายคำว่า “พัฒนา” แปลว่า เจริญหรือทำให้เจริญ ซึ่งตรงกับศัพท์ในพระพุทธศาสนาว่า “ภาวนา” คำว่า

“ภาวานา” นอกจากแปลว่าเจริญแล้วยังแปลว่า ทำให้เกิดมีขึ้น เช่น เมตตภาวนา ทำให้เกิดมีความเมตตา สมถภาวนา ทำให้เกิดความสงบทางใจ วิปัสสนาภาวนา ทำให้เกิดปัญญาอรบรู้อันว่าภาวนาในพระพุทธศาสนายังหมายถึง “การฝึกอบรม” การฝึกอบรมจึงมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการพัฒนา พระพุทธศาสนาถือว่าผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมดีแล้วเรียกว่า อตตทนโต คือ ผู้ที่ฝึกตนแล้ว พระบรมศาสดาได้ยกย่องผู้ที่ฝึกอบรมตนว่า “ในบรรดามนุษย์ทั้งหลาย ผู้ที่ฝึกอบรมตนแล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุด”

4. สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชได้ประทานพระดำรัส เรื่อง “ศาสนาธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคม” เนื่องในสัปดาห์ส่งเสริมศาสนาและจริยธรรมในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ 1 ธันวาคม 2532 มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“การสร้างสรรคที่เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนา นั้น ควรเป็นการสร้างสรรคที่ทำให้ชีวิตและสังคมดีขึ้น เป็นต้นว่ามีความสุขมากขึ้น มีความปลอดภัยมากขึ้น มีปัญหาและความทุกข์ยากต่างๆ ลดน้อยลงจนถึงหมดสิ้นไป เพราะฉะนั้นการกระทำใดๆ ก็ตาม หากไม่ก่อให้เกิดผลดีดังกล่าวแก่ชีวิตและสังคมแล้วก็กล่าวไม่ได้ว่าเป็นการพัฒนาตามความหมายอันแท้จริงของคำว่า พัฒนา แม้ว่ามนุษย์จะสามารถสร้างสรรคสิ่งต่างๆ ในทางวัตถุได้อย่างวิจิตรพิสดารมากขึ้น มีเครื่องใช้ไม่สอยสะควกสบายและรวดเร็วขึ้น แต่ถ้าชีวิตและสังคมกลับมีความสุขและความปลอดภัยเป็นต้นน้อยลง ก็กล่าวไม่ได้ว่าชีวิตและสังคมนั้นพัฒนา คือ ดีขึ้นหรือเจริญขึ้น”

1.1.1.3 แนวคิดของการพัฒนาตามข้อเสนอ “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ”

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 นายปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอ “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นการอธิบายชี้แจงกรอบความคิดในการแก้ไขและฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติในสมัยนั้นเพื่อความสุขสมบูรณ์พูนสุขของราษฎรส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนา โดยเน้นบทบาทของรัฐบาลและสหกรณ์ เอกสารดังกล่าวสะท้อนพื้นฐานความคิดทางเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ในรูปแบบของข้อเสนอแนะเพื่อการพิจารณาในเบื้องต้นที่ยังสามารถจะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ตลอดจนการนำไปสู่รายละเอียดในการปฏิบัติได้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากพื้นฐานความคิดในทางเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ มีความขัดแย้งกับผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลผู้เคยอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบอยู่แล้วในสังคม ดังนั้นจึงได้รับการต่อต้านความคิดจากหลายวงการ จนกระทั่งไม่สามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้ความคิดและการดำเนินการในด้านสหกรณ์ในประเทศไทยซึ่งเริ่มจาก “สหกรณ์ทุนนิยม” ที่มุ่งการรวมกลุ่มเพื่อแสวงหาเงินกู้มาใช้หนี้จึงดำเนินต่อมาในรูปแบบเดิมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีได้ประสบความสำเร็จโดยแท้จริงในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจหลักของราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ “สหกรณ์สังคมนิยม” หรืออีกนัยหนึ่ง “สหกรณ์เอนก

ประสงค์” จึงยังคงเป็นภาพที่เลื่อนรางอยู่ต่อไปจนกระทั่งทุกวันนี้ (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. 2543 : 6-7)

พื้นฐานความคิดของนายปรีดี พนมยงค์ นับตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ. 2526 จะเห็นได้ว่านายปรีดี พนมยงค์ ได้ให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษในประเด็นต่างๆ ที่สำคัญ 5 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. เอกราชและอธิปไตยของชาติ ซึ่งเน้นความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจที่จะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของต่างชาติ
2. การฟื้นฟูพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท ซึ่งราษฎรในพื้นที่ชนบทรวมตัวกันในรูปแบบ “สหกรณ์สังคมนิยม” หรือ “สหกรณ์อ่อนแอกประสงค์” โดยใช้สามัคคีธรรมในการร่วมกันผลิต จำหน่าย และบริโภคภายใต้หลักการพึ่งตนเอง
3. ระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย โดยเน้นความเสมอภาคในการดำเนินเศรษฐกิจของราษฎร ไม่ปล่อยให้มีการเอาเปรียบกันและให้ราษฎรมีสិทธิที่เกี่ยวกับการปกครองประเทศอย่างเป็นธรรม
4. จัดสวัสดิการสังคมเป็นหลักประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรโดยทั่วไปมิให้อดอยาก ว่างงาน ขาดการดูแลสุขภาพอนามัย
5. ใช้ประโยชน์ “เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์” ในการพัฒนาการผลิตทั้งเพื่อการเพิ่มผลิตภาพและเพื่อลดความเหน็ดเหนื่อยของผู้ใช้แรงงาน หรือเพื่อเป็นการทุนแรง

พื้นฐานความคิดของนายปรีดี พนมยงค์ ในแต่ละประเด็นเป็นเรื่องที่ไม่ล้าสมัยสำหรับนโยบายการเศรษฐกิจของประเทศไทย แม้ว่าเศรษฐกิจประเทศไทยจะได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปมากในระหว่างครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะว่าการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังมีได้กระทบถึงแก่นของโครงสร้างปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท

1.1.1.4 แนวคิดการพัฒนาช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2555)

ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบททั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวในอนาคต และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาไว้ ดังนี้

1) วัตถุประสงค์

(1) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนนำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

(3) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

(4) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงินการคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

(5) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรมและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

(6) เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศและการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

(7) เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2) เป้าหมายเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ดังนี้

(1) เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคน ให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกายจิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะการประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย โดยเพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น 10 ปี พัฒนากำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็นร้อยละ 60 ของกำลังแรงงานทั้งหมด และเพิ่มสัดส่วน

บุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเป็น 10 คนต่อประชากร 10,000 คน พร้อมทั้งลดปัญหาอาชญากรรมลงร้อยละ 10 และกำหนดให้อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ควบคุมกักตุนอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง นำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของบุคคลลงในระยะยาว

(2) เป้าหมายการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาให้ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและลดสัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ 4 ภายในปี 2545

(3) เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืนโดยให้สัดส่วนภาคเศรษฐกิจในประเทศต่อภาคการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75 ภายในปี 2554 สัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15 ภายในปี 2554 อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยร้อยละ 3.0-3.5 ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไม่เกินร้อยละ 50 ความยืดหยุ่นการใช้พลังงานเฉลี่ยไม่เกิน 1 : 1 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนเป็นร้อยละ 8 รวมทั้งลดสัดส่วนการใช้พลังงานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลดการใช้น้ำมันในภาคการขนส่งให้เหลือร้อยละ 30 ของการใช้พลังงานทั้งหมด รายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 20 แรกมีสัดส่วนไม่เกิน 10 เท่าของรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 20 ภายในปี 2554 และสัดส่วนผลผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

(4) เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพโดยให้มีพื้นที่ป่าไม้ไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 33 และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 18 ของพื้นที่ประเทศ รักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า 31,000,000 ไร่ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ โดยรักษาคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ และแหล่งน้ำธรรมชาติให้อยู่ในเกณฑ์พอใช้และดี รวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 85 คุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM10) ต้องมีค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมงไม่เกิน 120 มก./ลบ.ม. อัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากรลดลงร้อยละ 5 จากปี 2546 คือไม่เกิน ๓648 เกิน 3.5 ตัน/คน/ปี ควบคุมอัตราการผลิตขยะในเขตเมืองไม่ให้เกิน 1 กก./คน/วัน และของเสียอันตรายจากชุมชนและอุตสาหกรรมได้รับการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 80

ของปริมาณของเสียอันตรายทั้งหมด รวมทั้งให้มี ระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่ สมบูรณ์ระดับประเทศ 1 ระบบ

(5) เป้าหมายด้านธรรมาภิบาล มุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีคะแนนภาพลักษณ์ของความโปร่งใสอยู่ที่ 5.0 ภายในปี 2554 ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสม และมีการดำเนินงานที่คุ้มค่าเพิ่มขึ้น ลดกำลังคนภาคราชการให้ได้ร้อยละ 10 ภายในปี 2554 ธรรมาภิบาลในภาครัฐกิจเอกชนเพิ่มขึ้น ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้และมีอิสระ ในการพึ่งตนเองมากขึ้นและภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง ภูมิทัศน์ หน้าที่ และมีส่วนร่วมมากขึ้นใน การตัดสินใจและรับผิดชอบในการบริหารจัดการประเทศ รวมทั้งให้มีการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ ประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในบริบทไทยเพิ่มขึ้นในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

1.1.2 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

นิยามความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีผู้กล่าวไว้หลากหลายสรุปได้ดัง นี้

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การตอบสนอง ความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปใน อนาคต เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ต้องมีการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนจึง เป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาโดยการพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ในลักษณะที่เป็นส่วนรวม หรือ มหภาค คือ หากมีความจำเป็นที่จะดำเนินการให้กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่ใดที่หนึ่งก็จะ ต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่อื่นๆ เป็นการชดเชย เพื่อให้ในแง่มหภาคของสภาพสิ่งแวดล้อม คงอยู่ได้ดั้งเดิม (UNDP, Public Sector Management, Governance, and Sustainable Development (New York, 1995) ในประจักษ์กับการเปลี่ยนแปลง โดยชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 : 57-63)

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ปรากฏขึ้น เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ในรายงานความคืบหน้าหลังการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน รายงานดังกล่าวหรือที่เรียกกันว่า รายงานบรันด์ท์แลนด์ (Brundtland Report) เสนอให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และเสนอให้ดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กระทรวงการต่างประเทศและสมาคมเพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม) เพื่อไม่ให้ระบบนิเวศเสียสมดุลเป็น การอนุรักษ์และป้องกันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีลักษณะการพัฒนาแบบบูรณา การในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

เมื่อปี พ.ศ. 2530 The World Commission on Environment and Development ได้แนะนำแนวทางการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรโลกไว้ 7 แนวทาง ดังนี้

1. ฟื้นฟูความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความสมดุลและเหมาะสมอยู่เสมอ

3. คำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการด้านหน้าที่การงาน อาหาร พลังงาน น้ำ และสุขอนามัย

4. ควบคุมจำนวนประชากรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

5. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร

6. ปรับปรุงเทคโนโลยีและจัดการความเสี่ยงต่างๆ อย่างเหมาะสม

7. รวมข้อควรพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจไว้ใน

กระบวนการตัดสินใจ

สำหรับประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลกมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 สืบเนื่องมาจากการประชุมสุดยอดของโลกทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการจัดประชุมสุดยอดของโลกทางด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นที่เมืองโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ (นิลวันต์ พิชญ์ดำรง. 2546 : 51)

ลักษณะสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนจึง มีดังนี้

1. สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาได้ตามกาลเวลาที่เหมาะสม

2. คำนึงถึงความเท่าเทียมกันและความยุติธรรม

3. เป็นแผนงานที่ใช้ระยะยาวได้และมีแผนป้องกันไว้ล่วงหน้า

4. มีการคิดเชื่อมโยงระบบและเกี่ยวเนื่องทั้งสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ

และสังคม

5. แนวทางการจัดการต้องไม่ใช่รูปแบบสำเร็จตายตัว มีความแตกต่างกันตามลักษณะของแต่ละท้องถิ่น ระยะเวลา และการผสมผสานกันของค่านิยมและทรัพยากร

1.1.2.1 นโยบายในการพัฒนาที่ยั่งยืน

1) องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เล็ก พงษ์สมักรไทย (2530 : 52) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนามนุษย์ของระบบการศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มิใช่การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวชั่วคราว โดยภาพรวมของสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะประกอบด้วย

1. ความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีได้พิจารณาถึงการสะสมทุนของธุรกิจ เอกชน หรือรายได้ประชาชาติตามทฤษฎีหรือแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์การคลัง แต่หมายถึง การมีอาชีพ การมีงานทำของประชาชน ความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และการยังชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงเหลือเป็นมรดกแก่อนุชนรุ่นหลัง

2. ความเท่าเทียมในสังคม หรือสังคมที่มีภราดรภาพ ประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคมจะต้องมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการประกอบอาชีพ การบังคับใช้ของกฎหมาย การได้รับบริการและความคุ้มครองจากรัฐ การได้รับโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียนที่รัฐได้จัดหรือสนับสนุนให้มีขึ้น การได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. คุณภาพชีวิตที่ดี สมาชิกในสังคมมีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม วัฒนธรรม มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมแก่สภาพ เข้าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ทางราชการกำหนด

4. ความมั่นคงของสังคม ได้แก่ ความสงบสุขร่มเย็นของสังคมโดยส่วนรวม สภาพสังคมที่ปราศจากอาชญากรรม ยาเสพติด การพนันอบายมุขทุกประเภท ถ้าจะมีสิ่งเหล่านี้อยู่บ้างในสังคมก็ต้องมีระดับหรือจำนวนไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับสังคมถือเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยตามวิสัยมนุษย์

2) กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

(1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2549 : 6-11) กล่าวถึง ปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการพัฒนา คือ

1. การพึ่งตนเองทางการเงิน การที่ต้องพึ่งพาจากต่างประเทศจะเป็นตัวที่กำหนดอัตราเจริญเติบโตของประเทศในระยะยาวและมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินภายในประเทศด้วย การพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศนั้นเปรียบเสมือนการยืมจมูกผู้อื่นหายใจ การที่เราสามารถสร้างเงินออมภายในประเทศให้เพียงพอแก่การลงทุนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ปัญหาความยากจน เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะไม่ว่าประเทศจะประสบความสำเร็จในด้านอัตรา

ความเจริญเติบโตส่วนรวม อย่างไรก็ตามหากประเทศนั้นมีประชาชนที่มีความยากจนอยู่เป็นจำนวนมาก ประเทศดังกล่าวก็นับได้ว่ามีความอ่อนแอโดยพื้นฐาน

3. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นเกี่ยวกับ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่อง สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการพัฒนาอย่างมาก เพราะความเสื่อมโทรมเสื่อมสภาพหรือสูญเสียของทรัพยากรธรรมชาติจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการจ้างงานและรายได้ของประชาชนจำนวนมาก

4. เทคโนโลยีที่เหมาะสม การมีเทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นฐานภายในประเทศเป็นเรื่องที่มีบทบาทอย่างมากต่อการเจริญเติบโตของประเทศอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเทคโนโลยีไม่เหมาะสมอาจมีผลกระทบถึงอัตราการทำงานของประชาชนซึ่งต้องสูญเสียงานไปให้แก่เครื่องจักร

5. พัฒนาการทางการเมือง การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องประกอบไปด้วยระบบที่ช่วยให้การตัดสินใจสาธารณะเป็นไปอย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการตัดสินใจสาธารณะเป็นเรื่องทางการเมือง ระบบการเมืองจึงควรมีวิวัฒนาการไปในทิศทางที่จะทำให้สังคมส่วนรวมเป็นสังคมที่มีเหตุผลมากขึ้น

6. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์และได้รับผลจากความเจริญสมแก่บทบาทของตน การพัฒนาที่เกิดจากคนชั้นผู้นำแต่เพียงฝ่ายเดียวจึงเป็นการพัฒนาที่ไม่แข็งแรงและอาจล้มเหลวได้

7. การกระจายอำนาจ เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการกับสภาพการพัฒนาที่หลากหลาย ซึ่งเป็นสถานการณ์ปกติของประเทศที่มีการพัฒนาในระดับสูง

(2) กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539 : 244-264) กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าแยกได้เป็น 2 ตอน (รายงานการวิจัย เรื่อง การหาตัวชี้วัดชุมชนปลอดภัย อบายมุขอย่างยั่งยืน) คือ

1. การพัฒนาคน โดยพัฒนาตัวบุคคลทั้งระบบครบทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

1.1 พฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนา และช่วยให้ปัญญาออกมามากน้อยเพียงพัฒนาพฤติกรรมไม่เบียดเบียน เป็นพฤติกรรมสร้างสรรค์ เกื้อกูล

1.2 จิตใจ จิตใจมีเจตจำนงที่เป็นตัวชี้้นำกำหนดพฤติกรรม และสภาพจิตที่พอใจ มีความสุขทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคง มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ได้ผลอย่างยั่งยืน

1.3 ปัญญา ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวจัดปรับทุกอย่าง
ที่พฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดีและเป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุข

2. การพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อมีการพัฒนาคนและคนได้รับการ
พัฒนา ในฐานะที่คนนั้นเป็นปัจจัยตัวกระทำก็นำเอาการพัฒนาคนและคนที่มีการพัฒนานั้นมาเป็น
แกนกลางของระบบการพัฒนาให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความ
สัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ดำเนินไปด้วยดี โดยที่ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลแก่กัน
ทำให้ดำรงด้วยดี ซึ่งข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการปฏิบัติต่อองค์ประกอบทั้ง 4 ประกอบด้วย
มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี

ทรงพล เจตนาวณิชย์ (2538 : 12-28) ได้นำเสนอว่า ในการพัฒนา
ชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น นักพัฒนาจะทำงานผ่านองค์กรชาวบ้าน เน้นการรวมกลุ่มไม่ได้มองปัจเจก
บุคคล หรือการเสริมคนใดคนหนึ่ง แต่เน้นความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน กระบวนการเรียนรู้
ขององค์กรชาวบ้านซึ่งจะต้องตระหนักถึงภูมิปัญญาชาวบ้านและความต้องการ และภูมิปัญญาสมัย
ใหม่ที่จะเข้าไปเสริมเพื่อให้ชาวบ้านมีความสามารถในการคิด ในการตัดสินใจด้วยตนเอง เป้าหมาย
อยู่ที่การพึ่งตนเอง และการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังภาพประกอบ 1 และในกระบวนการทำงานนั้นถือเป็น
กระบวนการสร้างคน กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการขยายผลงานที่ทำเป็นเครือข่าย

1.2 แนวคิดการบริหารการตลาด

การตลาด (Marketing) หมายถึง กระบวนการในการวางแผน และดำเนินงานใน
ส่วนที่เป็นแนวคิดทางด้านสินค้าที่จะนำเสนอสู่ผู้บริโภค การกำหนดราคา การจัดจำหน่ายสินค้า
และบริการสู่ผู้บริโภค การส่งเสริมการขาย ดังนั้นการตลาดจึงประกอบไปด้วยส่วนผสมทางการ
ตลาด (Marketing Mix) ที่สำคัญสี่ประการหรือ 4ps ดังนี้

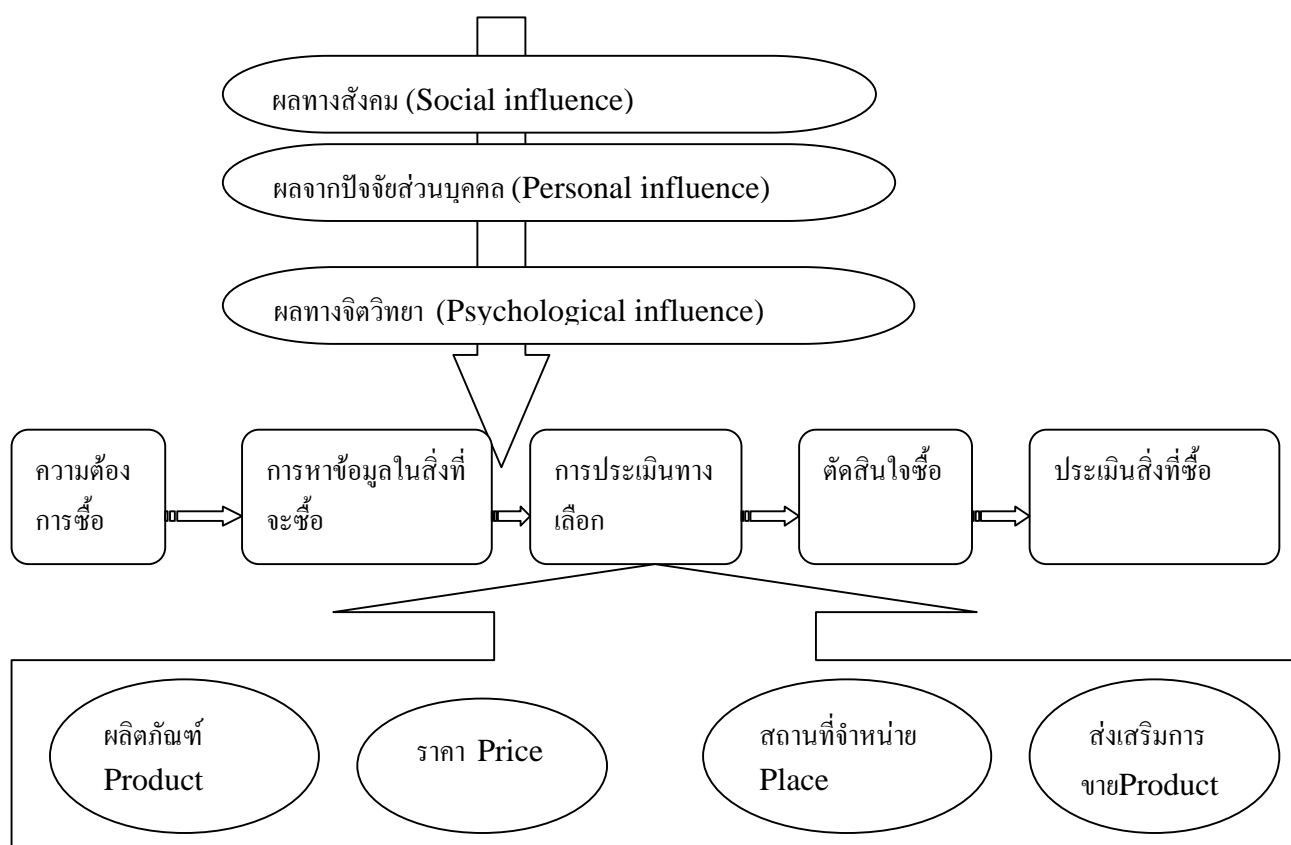
1. สินค้าและบริการที่จะนำเสนอขาย (Products)
2. ราคาสินค้าและบริการ (Prices)
3. สถานที่และช่องทางการนำสินค้าไปจำหน่าย (Places)
4. การส่งเสริมการขาย (Promotions)

1.2.1 กระบวนการซื้อของผู้บริโภค (Consumer Buying Process)

ในการทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้
บริโภคนั้น ในที่นี้จะขอเสนอรูปแบบที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจดังต่อไปนี้

ผลทางวัฒนธรรม (Cultural influence)

ภาพประกอบ 20 กระบวนการซื้อของผู้บริโภค

1.2.2 ส่วนผสมทางการตลาด (The Marketing Mix)

ปัจจัยพื้นฐานซึ่งเป็นเครื่องมือทางการตลาด ได้แก่ ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคาจำหน่าย สถานที่จำหน่าย และการส่งเสริมการขาย ปัจจัยทั้งที่สามารถอธิบายได้ดังนี้

จุดเริ่มต้นของกระบวนการตลาด ได้แก่ การที่กิจการจะนำเสนอสินค้า หรือ บริการใดสู่ตลาด สินค้าที่นำสู่ตลาดมีทั้งการนำเสนอขายผู้บริโภคที่เป็นลูกค้าทั่วไป (Business to Customer หรือ B2C) หรือการนำเสนอขายสินค้าให้กับผู้บริโภคที่เป็นองค์กรธุรกิจ เพื่อนำสินค้าไปทำการผลิตเป็นสินค้าอื่นต่อไป (Business to Business หรือ B2B) ในสภาพการแข่งขันยุค ปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ที่จะนำเสนอสู่ตลาดจะต้องประกอบด้วยคุณภาพที่เชื่อถือได้ และปัจจัยที่จะทำให้ได้เปรียบคู่แข่ง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างจากผู้อื่น (Differentiation) เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากคู่แข่งจะดึงดูดลูกค้าให้มาซื้อสินค้าของกิจการ ตัวอย่างเช่น ในช่วงที่โซนี่นำเสนอทีวีจอแบนก่อนที่ยี่ห้ออื่นจะมีทำให้โซนี่สามารถขายทีวีได้ดีกว่ายี่ห้ออื่นๆ ในช่วงแรกๆ ความแตกต่างในเรื่องของภาพลักษณ์เป็นต้น และอีกปัจจัยได้แก่การมีต้นทุนผลิตที่ถูกกว่าของกิจการอื่น (Cost Leadership) ซึ่งจะทำให้สามารถขายได้ในราคาที่ต่ำกว่า

1.2.3 หลักการบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์

1.2.3.1 การบริหารโดยการปรับระบบวัฒนธรรม (Re-Engineering Cultural Management)

1) ปัจจัยพื้นฐานองค์กรที่ต้องยกเครื่อง

- (1) องค์กรใด บริษัทใด กำลังมีปัญหา เช่น คนหนีออกไปทำงานที่อื่น คนไม่สนใจกิจกรรมที่หน่วยงานนั้นรับผิดชอบ คนไม่เข้ามามีกิจการ ประชาชนขาดความสนใจงาน
- (2) หน่วยงานนั้นทำงานแบบเชื่องช้ามาตลอดระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป โดยทำอยู่ในรูปแบบเดิมแก้ปัญหาไปวันๆ เพื่อเอาตัวรอด
- (3) เจ้าหน้าที่อึดอัด เห็นแก่ตัว ปฏิบัติงานแบบปลิงดูดเลือด คอยแต่ประโยชน์ เข้าขามเย็นขาม เห็นแก่ได้ ใจมีแต่อิจฉาริชยา หลงตัวเอง เป็นต้น ไม่เป็นที่ประทับใจต่อส่วนรวม
- (4) ดำเนินงานแบบอนุรักษ์นิยม จนเกิดคุณภาพงานอึดอัดและไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ จำเป็นจะต้องรื้อระบบแล้วดำเนินการใหม่โดยยึดหลักการสำคัญว่า “เร็วกว่าใหม่กว่า ดีกว่า และถูกกว่า” และผู้บริหารต้องขยันและมุ่งมั่นว่า “ต้องสำเร็จ ต้องบรรลุ ต้องสมบูรณ์”

2) หลักการรื้อระบบ

- (1) ทำทีละส่วนจากกิจกรรมเล็กๆ แล้วขยายผลไปทั้งระบบ
- (2) ตั้งเป้าไว้ให้สูงแล้วค่อยๆ ลดลง
- (3) วางแผนในการแก้ไขถ้าผู้ร่วมงานไม่เห็นด้วย
- (4) ติดตามผลตลอดเวลา

Professor Blaise Horner Reich แห่งคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย Simon Fraser ประเทศแคนาดาเสนอแนะว่าในการปรับปรุงยกเครื่องระบบการบริหารงานของราชการนั้น ควรจะได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาความยุ่งเหยิงของการบริหารในอดีต (Fads from the Past) เช่น ยุทธศาสตร์ในการวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างองค์กร การมอบอำนาจ คุณภาพ เทคโนโลยี

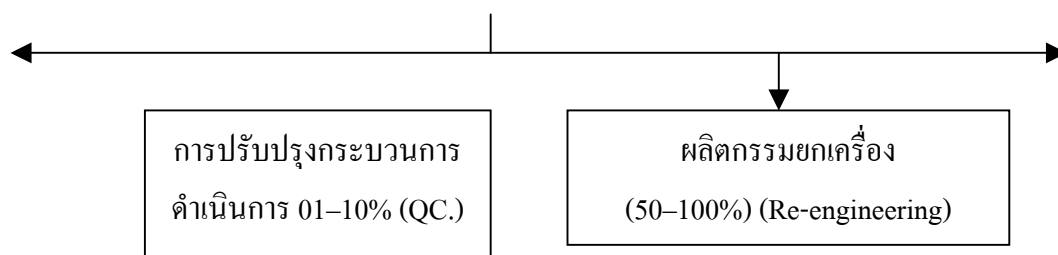
ยกเครื่องทางวัฒนธรรม (Re-engineering)

ยกเครื่องอย่างเร่งรีบเอาความ
เป็นไทยกลับคืนมาให้เกิดผล
10-30 % (TQM.)

เป้าหมาย

ภาพประกอบ 21 โครงสร้างการบริหารและจัดการเพื่อเร่งรัดให้ความเป็นไทยกลับมาเป็นวิถีชีวิต
ไทยในโลกร่วมสมัย

2. จะต้องกำหนดเป้าหมายร้อยละที่ชัดเจนว่าการยกเครื่องเพื่อต้องการ
ให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้าใจการทำงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น

3) มโนภาพทางความคิดเป็นพื้นฐาน (Fundamental Concepts) คือปัจจัยพื้นฐาน
ฐานว่าหน่วยงานหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มันกำลังดำเนินการนั้นอยู่ในสถานภาพใด

(1) ธุรกิจของเราคืออะไร (Business Process) ความเป็นไทยดังต่อไปนี้
มากน้อยและเหมาะสมกับความเป็นไทยในสังคมโลกเพียงใด

(1.1) การดำรงชีพ

(1.2) การศึกษาภาษา

(1.3) ศาสนา-จริยธรรม

(1.4) ศิลปะและภาพลักษณ์

(1.5) สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

(2) เรามีเป้าหมายจะทำอะไร (Stretch Target) เราจะพัฒนาให้คุณภาพ
วัฒนธรรมเป็นอย่างไร

(3) มาตรการในการดำเนินงาน (Measurement) ได้กำหนดมาตรการใน
การทำงานไว้ในเรื่องอะไรบ้าง มีมาตรการและกรรมวิธีในการดำเนินงานอย่างไร มาตรฐานขั้นต่ำ
(Bench Marking) ได้กำหนดเป้าแล้วหรือไม่ว่ามาตรฐานขั้นต่ำของวัฒนธรรมไทย ควรอยู่ในระดับ
ไหน?

4) กระบวนการจัดการธุรกิจ (What is a Business Process) ในการดำเนิน
การธุรกิจวัฒนธรรม จำเป็นจะต้องยึดหลักดังต่อไปนี้ไว้เป็นแนวปฏิบัติให้ชัดเจน คือ

(1) ย่อแ่งงานทีละด้ำน (Not Organization Unit) เช่น หยิบเอาเรื่องศีลธรรม จริยธรรม หรือสุขอนามัยมาพิจารณาร่วมกันในขณะที่ทุกจังหวัดทางราชการและพ่อค้าอนุญาตให้เปิดขยายสถานบริการทางเพศพาณิชย์

(2) ย่อมองแต่เพียงความรับผิดชอบ (Not Business Function) คือ การพิจารณาแก้ไขเฉพาะหน่วยงานนั้นๆ เป็นการเฉพาะเพื่อหวังผลในการปรับเป้าหมาย เช่น จำนวนคนเข้าร่วมกิจกรรม (Marketing)

(3) จงคูปฏิสัมพันธ์ทั้งองค์กรและหน่วยงาน ว่าหน่วยปฏิบัติที่จะทำให้เกิดผลดีนั้นมาจากองค์กรในความรับผิดชอบของกระทรวง ทบวง กรมใดบ้าง มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างไร (A Set of Logically Related Activities a Produce and Result)

(4) มีผลกระทบและประชาชนให้ความร่วมมือแค่ไหน (Has an Outcome and a Customer)

5) ต้องกำหนดเป้าหมายชัดเจน (Stretch Target) การปฏิรูปทางวัฒนธรรมนั้นไม่ใช่การทำงานแบบเลื่อนลอย แต่ต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่างานเหล่านี้จะเสร็จเมื่อใด โดยยึดแนวปฏิบัติดังนี้

(1) นำเอายุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่ทำไว้มาจัดทำแผนปฏิบัติการ (Link to Business Strategy)

(2) กำหนดแต่ละยุทธวิธีว่ามีมาตรการจะทำอย่างไร (Measurable) ตัวอย่างเช่น การลดเวลาทำงาน (Cycle Time Reduction) “งานการร่างแผนปฏิบัติตามปกติเสร็จภายใน 120 วัน จะต้องเสร็จภายใน 30 วัน ผู้กระทำผิดศีลธรรม-จริยธรรมควรถูกลงโทษ ภายใน 30 วัน” เป็นต้น

6) การปรับปรุงคุณภาพ (Quality Improvement)

(1) จะจัดสอนจริยธรรม คุณธรรม และลดจำนวนคนทำผิดลงร้อยละเท่าไร?

(2) จะลดความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ในการบริโภคลงเท่าไร?

(3) ให้หยุดกิจกรรมการจัดเพศพาณิชย์ เช่น อาบอบนวด ภายใน 30 วัน

(4) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามเพศพาณิชย์ ยาเสพติด จะต้องพร้อมบริการ

95% เป็นต้น

7) มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (Measurement)

(1) จำเป็นต้องจัดทำสถิติข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data)

(2) ราคาต่อหน่วย (Unit Cost)

(3) ตารางเวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน (Cycle Time)

- (4) ไบกำกับมาตรฐาน (Quality Indexes)
- (5) ควรเพิ่มการตรวจตราตลอดมาตรการ (Needs Careful Thought-What to Measure?)
- (6) ต้องจัดการเฝ้ามองตลอดเวลา (Also needs to set up Monitoring System)

(7) การกำหนดจุดเริ่มต้นมาตรฐานขั้นต่ำของโครงการ (Bench Marking) ซึ่งจะต้องพิจารณาปัญหาต่างๆ เช่น

- (7.1) เราสามารถใช้ก่อนการปรับปรุงงานยกเครื่องหรือไม่ (Can Be use before Improvement)
- (7.2) การเปรียบเทียบจุดเริ่ม (Competitive Bench Marking)
- (7.3) การเปลี่ยนทัศนคติ (To Unsettle Attitude)
- (7.4) เราสามารถกำหนดจุดระหว่างการยกเครื่อง (Can be used during the Improvement)

(7.5) การเปรียบเทียบมาตรฐานขั้นต่ำ (Comparative Bench Marking)

(7.6) การเลือกวิธีที่ดี (To Identify "The Best Practices")

(8) การกำหนดมาตรฐาน (To Set the Standard)

8) การใช้เครื่องมือในการพัฒนา

- (1) จัดตั้งเครื่องมือในการพัฒนา
- (2) คว้าเครื่องมือสามารถทำงานในการปรับปรุงได้หรือไม่?
- (3) สมาชิกหรือบุคลากรสามารถใช้ได้ทุกคนหรือไม่?
- (4) สามารถเข้ามาช่วยในการปรับปรุงงานได้จริงหรือไม่?

9) การยกเครื่องปรับปรุงองค์กร (Improvement and Organization Development) องค์กรต้องจัดไว้แล้วเสร็จพร้อมระเบียบก่อนดำเนินการโครงการ การฝึกอบรม และการจัดคณะทำงานเจ้าหน้าที่ต้องการเห็นนวัตกรรมและปัญหาที่ชัดเจน การกำหนดหน้าที่ การออกแบบ และแนวปฏิบัติเจ้าหน้าที่ต้องการคำแนะนำระหว่างการทำงานบ่อยครั้งเจ้าหน้าที่จะลาออก ถ้าไม่มีการแก้ไขทำให้งานการปรับปรุงงานล้มเหลวไปในที่สุด

10) ทุ่มเตการพัฒนาคัวตนเอง

- (1) การปรับปรุงงานคือการเปลี่ยนแปลง
- (2) การเปลี่ยนแปลงจะมีอยู่เสมอ
- (3) ไม่มีวิธีการไหนที่เปลี่ยนแปลงได้ดีที่สุด

(4) ต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความมั่นคงใจ

(5) การปฏิบัติการเป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบ ดังนั้นทุ่มมันลงไปให้

สุดตัว (Waste All Your Credits on Design)

11) ลักษณะของการปรับระบบเราต้องตระหนักในข้อเท็จจริง ความสำเร็จในการก้าววัฒนธรรมไทยเป็นเรื่องยาก เราต้องดำเนินการด้วยความมุ่งมั่นให้เกิดประโยชน์ตอบแทน มีจริยธรรม มีการเปรียบเทียบอย่างสม่ำเสมอ

1.2.3.2 หลัก 11 ประการจะต้องพร้อมเพื่อจะปรับระบบ

- 1) ศึกษาความยุ่งเหยิงของการบริหารในอดีต
- 2) ต้องกำหนดเป้าหมายร้อยละที่ชัดเจน
- 3) มีความเข้าใจพื้นฐานแห่งหลักการ
- 4) รู้ว่าอะไรคือการจัดการธุรกิจ
- 5) ต้องกำหนดเป้าหมายชัดเจน
- 6) การปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงาน
- 7) มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน
- 8) เครื่องมืออะไรมีส่วนช่วยในการพัฒนา
- 9) การยกเครื่องปรับปรุงองค์กร
- 10) ทุ่มเทการพัฒนาด้วยตนเอง
- 11) ต้องตระหนักและพร้อมในการพ่ายแพ้

1.3.2.3 ลำดับชั้นของการบริหาร (The Management Hierarchy)

1) ผู้บริหารระดับสูง (Senior Manager) จะกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแนวปฏิบัติที่มุ่งสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และทำการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ขององค์กรต่างๆ เพื่อสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2) ผู้บริหารระดับกลาง (Middle Manager) จะรับผิดชอบในการปฏิบัติการ เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ตลอดจนพัฒนาการปฏิบัติงานของส่วนงานรับผิดชอบให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

3) พนักงานที่ไม่ใช่ฝ่ายบริหารจัดการ (Non-management Personnel)

1.2.3.4 หน้าที่ของบริหารการจัดการ (Functions of Management)

1) การวางแผน (Planning)

(1) ดำเนินการตรวจสอบองค์กรเพื่อกำหนดสถานภาพในปัจจุบันขององค์กร

กร

- (2) สํารวจสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร
- (3) การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร
- (4) การพยากรณ์สถานการณ์ในอนาคต
- (5) การกำหนดแนวทางปฏิบัติงานและความจำเป็นในการใช้ทรัพยากร
- (6) การประเมินแนวทางปฏิบัติงานที่วางไว้
- (7) การทบทวนและปรับแผนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปและผลลัพธ์ไม่

เป็นไปตามที่กำหนด

- (8) การติดต่อสื่อสารในกระบวนการของการวางแผนเป็นไปอย่างทั่วถึง

2) การจัดการองค์กร (Organizing)

- (1) ระบุและอธิบายงานที่จะถูกนำไปดำเนินการ
- (2) กระจายงานออกเป็นหน้าที่
- (3) การรวมหน้าที่ต่างๆ เข้าเป็นตำแหน่งงาน
- (4) อธิบายสิ่งที่จำเป็นหรือความต้องการของตำแหน่งงาน
- (5) การมอบหมายงาน ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่
- (6) ทบทวนและปรับโครงสร้างเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปและผลลัพธ์ไม่

เป็นไปตามที่กำหนด

- (7) การติดต่อสื่อสารในกระบวนการของการจัดการองค์กรเป็นไปอย่าง

ทั่วถึง

- (8) การกำหนดความจำเป็นของทรัพยากรมนุษย์
- (9) การสรรหาผู้ปฏิบัติงานที่มีศักยภาพ
- (10) การคัดเลือกจากบุคคลที่สรรหามา
- (11) การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- (12) การทบทวนคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรมนุษย์เมื่อสถานการณ์

เปลี่ยนไปและผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่กำหนด

3) การนำ (Leading)

- (1) การติดต่อสื่อสารและอธิบายวัตถุประสงค์ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

ทราบ

- (2) การมอบหมายมาตรฐานของการปฏิบัติงานต่าง ๆ
- (3) การให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
- (4) การยกย่องสรรเสริญและดำเนินคดีอย่างยุติธรรมถูกต้องเหมาะสม
- (5) การจัดหาสภาพแวดล้อมมากระตุ้นการจูงใจ

(6) การทบทวนและปรับวิธีการของภาวะความเป็นผู้นำเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปและผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่กำหนด

4) การควบคุม (Controlling)

(1) การกำหนดมาตรฐาน

(2) การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน

(3) การแก้ไขความบกพร่อง

(4) การทบทวนและปรับวิธีการควบคุม เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปและผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่กำหนด

(5) การติดต่อสื่อสารในกระบวนการควบคุมอย่างทั่วถึง

1.2.3.4 บทบาทของการบริหารจัดการ (Managerial Roles)

1) บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles)

(1) บทบาทความเป็นผู้นำ

(2) บทบาทการเป็นผู้ประสานงาน

(3) บทบาทการเป็นผู้นำ

2) บทบาทด้านข้อมูลข่าวสาร (Informational Roles)

(1) บทบาทการรับข้อมูล

(2) บทบาทการกระจายข่าวสาร

(3) บทบาทการแถลงข่าว

3) บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Roles)

(1) บทบาทการเป็นผู้ประกอบการ

(2) บทบาทการจัดความขัดแย้ง

(3) บทบาทการจัดสรรทรัพยากร

(4) บทบาทด้านการเจรจาต่อรอง

1.2.3 พื้นฐานของการวางแผน

การวางแผน คือ กระบวนการในการกำหนดเป้าหมายขององค์กร การกำหนดกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และการกำหนดแผนย่อย เพื่อประสานงานองค์กรโดยรวม การวางแผนจึงเกี่ยวข้องกับทั้งผลลัพธ์ คือ เป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการจะทำ (What's to be done) และวิธีการปฏิบัติ (How it's to be done)

การวางแผนอาจเป็นแบบเป็นทางการ (Formal Planning) หมายถึง แผนที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดเป้าหมายชัดเจนและกำหนดขั้นตอนและวิธีปฏิบัติไว้เรียบร้อยแล้ว หรือเป็นแผนที่ไม่เป็นทางการ (Informal Planning) คือ แผนที่มีได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีการ

กำหนดเป้าหมายร่วมกันของคนในองค์กร และไม่มีความต่อเนื่องในการดำเนินการวางแผนในองค์กร โดยทั่วไปเป็นแผนที่เป็นทางการ

1.2.3.1 วัตถุประสงค์ของการวางแผน (Purposes of Planning) มี 4 ประการ

- 1) แผนช่วยกำหนดทิศทาง (Planning Gives Direction)
- 2) แผนช่วยลดความไม่แน่นอน (Planning Reduces Uncertainty)
- 3) แผนช่วยลดความซ้ำซ้อนและความสิ้นเปลืองในการทำงาน (Planning Reduces Overlapping and Wasteful Activities)
- 4) แผนช่วยกำหนดมาตรฐานในการควบคุม (Planning Sets the Standard Used in Controlling)

1.2.3.2 การวางแผนและการปฏิบัติงานขององค์กร (Planning and Organizational Performance) มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร สรุปได้ว่า

1) การวางแผนมีความสัมพันธ์กับกำไรที่สูงขึ้น (Higher Profits) และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (Higher Return On Assets)

2) กระบวนการวางแผนที่มีคุณภาพและการปฏิบัติตามแผนมีผลต่อการปฏิบัติงานที่ประสิทธิภาพมากขึ้นขององค์กรในองค์กรที่มีการวางแผนแต่ไม่ทำให้การปฏิบัติงานขององค์กรดีขึ้น เป็นเพราะผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร เช่น อุปสรรคจากกฎหมายสภาพแรงงาน เป็นต้น การวางแผนที่มีจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กรได้ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 4 ปี

1.2.3.3 บทบาทของเป้าหมายและแผนในการวางแผน (The Role Of Goals and Plans in Planning)

1) เป้าหมาย (Goals) คือ ผลลัพธ์ที่ต้องการของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือขององค์กรโดยรวม หรือเป้าหมายก็คือ วัตถุประสงค์ (Goals are objectives) ที่ให้แนวทางสำหรับผู้บริหารในการตัดสินใจและให้แนวทางปฏิบัติแก่ผู้ปฏิบัติงานขององค์กร เป้าหมายจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผน หากปราศจากเป้าหมายก็ไม่สามารถสร้างแผนได้ ดังนั้นแผน (Plans) ก็คือเอกสารที่กำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เช่น การจัดสรรทรัพยากร การกำหนดขั้นตอนและตารางการปฏิบัติรวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ขององค์กร

(1) ประเภทของเป้าหมาย (Types of Goals) โดยปกติองค์กรทั้งหลายมักมีเป้าหมายหลายอย่าง เช่น องค์กร ธุรกิจ นอกจากเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการทำกำไรสูงสุดแล้วยังอาจต้องการเพิ่มส่วนครองตลาดต้องการให้พนักงานกระตือรือร้นในการทำงาน หรือวัตถุประสงค์ในการรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

ตาราง 4 แสดงประเภทของเป้าหมาย

Stated Objectives From Large U.S. Companies	
Financial Objectives	Strategic Objectives
- Faster revenue growth	- A bigger market share
- Faster earnings growth	- A higher, more secure industry rank
- Higher dividends	- Higher product quality
- Wider profit margins	- Lower costs relative to key competitors
- Higher returns on invested capital	- Broader or more attractive product line
- Stronger bond and credit ratings	- A stronger reputation with customers
- Bigger cash flows	- Superior customer service
- A rising stock price	Recognition as a leader in technology and/or product innovation
- Recognition as a “blue chip” company	
- A more diversified revenue base	- Increased ability to compete in international markets
- Stable earnings during recessionary periods	- Expanded growth opportunities
Financial Objective & Strategic Objectives Stated Goals & Real Goals	

ประเภทของแผน (Type of Plans) การแบ่งประเภทของแผนทำได้หลายแบบแต่เกณฑ์ในการแบ่ง เช่น เกณฑ์ความครอบคลุม (Breadth) ของแผน เกณฑ์เวลา (Time) เกณฑ์เฉพาะเจาะจง (Specificity) เกณฑ์การนำไปใช้ (Frequency of Use)

ตาราง 5 แสดงการแบ่งประเภทของแผน

Types of Plans			
Breadth	Time Frame	Specificity	Frequency of Use
Strategic	Long term	Directional	Single use
Operational	Short term	Specific	Standing

จากรูปจะเห็นว่าเกณฑ์การแบ่งแต่ละเกณฑ์แบ่งประเภทของแผนได้ต่างกันและจะเห็นได้ด้วยว่าแผนกลยุทธ์ (Strategic) เป็นแผนระยะยาว (Long Term) ที่มีความยืดหยุ่น (Directional) และเป็นแผนที่ใช้ครั้งเดียว (Single Use) ในขณะที่แผนดำเนินการ (Operational) เป็นแผนระยะสั้น (Shot Term) ที่เป็นแผนเฉพาะเจาะจง (Specific) และใช้ได้ตลอดไป (Standing)

(1.1) แบ่งตามเกณฑ์ความครอบคลุม

แผนกลยุทธ์ (Strategic Plan)

แผนดำเนินการ (Operational Plan)

(1.2) แบ่งตามเกณฑ์เวลา

แผนระยะยาว (Long Term Plans)

แผนระยะสั้น (Short Term Plans)

(1.3) แบ่งตามเกณฑ์เฉพาะเจาะจง

แผนเฉพาะเจาะจง (Specific Plans)

แผนยืดหยุ่น (Directional Plans)

(1.4) แบ่งตามเกณฑ์การนำไปใช้

แผนที่ใช้ครั้งเดียว (Single Use Plans)

แผนที่ใช้ตลอดไป (Standing Plans)

(2) วิธีการกำหนดเป้าหมาย (Establishing Goals) เป้าหมายขององค์การจะช่วยกำหนดแนวทางการตัดสินใจของผู้บริหารและแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ทั้งยังเป็นเครื่องวัดและควบคุมความสำเร็จขององค์การวิธีการกำหนดเป้าหมายขององค์การมี 2 วิธี คือ

(2.1) วิธีการกำหนดเป้าหมายแบบดั้งเดิม (Traditional Setting)

กำหนดโดยผู้บริหารระดับสูงขององค์การแล้วแตกย่อยเป็นเป้าหมายย่อยลงมาสู่ระดับต่างๆ ขององค์การ

(2.2) การจัดการโดยกำหนดวัตถุประสงค์ (Management By Objectives : MBO) คือ ระบบการจัดการที่มีการกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารงาน มีการตรวจติดตามและประเมินการทำงานเป็นระยะๆ ร่วมกันและมีการให้รางวัลกับการทำงานที่มีความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์แทนที่จะใช้วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติงานเพียงอย่างเดียว MBO ยังใช้วัตถุประสงค์เป็นตัวจูงใจในการปฏิบัติงานด้วย

- (3) ลักษณะของเป้าหมายที่ดี (Characteristics of Well-Designed Goals)
- (3.1) ควรระบุผลลัพธ์ที่ต้องการมากกว่าการปฏิบัติ
  - (3.2) ควรเป็นตัวเลขและวัดผลได้
  - (3.3) ควรกำหนดช่วงระยะเวลาให้ชัดเจน
  - (3.4) ควรเป็นเป้าหมายที่สมเหตุสมผลและท้าทาย
  - (3.5) ควรระบุเป็นลายลักษณ์อักษร
  - (3.6) ควรสื่อให้พนักงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบทั่วกัน
- (4) ขั้นตอนในการกำหนดเป้าหมาย (Steps in Goal Setting) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

ด้วย 5 ขั้นตอน

- (4.1) ทบทวนพันธกิจขององค์การ (Review the Organization's Mission) พันธกิจ คือ “ความมุ่งหมาย” ขององค์การ (Purpose of an Organization) และสิ่งที่องค์การหวังว่าจะไปถึงให้ได้ (What It Hopes to Accomplish)
- (4.2) ประเมินทรัพยากรที่องค์การมีอยู่ (Evaluate Available Resources)
- (4.3) กำหนดเป้าหมายขององค์การ โดยให้สอดคล้องกับพันธกิจและเป้าหมายย่อยของฝ่ายและแผนกต่างๆ ในองค์การ
- (4.4) เขียนเป้าหมายเป็นลายลักษณ์อักษรและแจ้งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทราบ
- (4.5) ประเมินผลและปรับแก้ตามความเหมาะสม

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแผน (Contingency Factors in Planning)

มี 3 ประการ คือ

- (1) ระดับของผู้บริหาร (Manager's Level)
  - (2) ความไม่แน่นอนของสิ่งแวดล้อม (Environmental Uncertainty)
  - (3) ระยะเวลาของแผน (Time Frame of the Plans)
- 3) การวางแผนที่มีประสิทธิผลภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง (Effective Planning in Dynamic Environments) ผู้บริหารควรดำเนินการดังนี้
- (1) แผนจะต้องมีลักษณะเฉพาะเจาะจงในรายละเอียดหรือเป้าประสงค์ แต่มีความยืดหยุ่น และปรับได้หากจำเป็น (Specific But Flexible)

(2) ต้องระลึกว่าการดำเนินการตามแผนเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (Ongoing Process) และต้องคอยติดตามไปโดยตลอด

(3) ต้องปรับทิศทางองค์การเมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป (Change Direction if Environmental Conditions Changed)

(4) ผู้บริหารต้องกระตือรือร้นต่อสิ่งแวดล้อม (Stay Alert to Environmental Changes) ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของแผนที่ได้กำหนดไว้

1.3 การจูงใจ (Motivation)

การจูงใจหมายถึงการที่ผู้นำจะใช้ปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยภายในของแต่ละบุคคลมาใช้ในการกระตุ้นให้พนักงานใช้ศักยภาพที่ตนมีอยู่ในการทำงานเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูง ปัจจัยภายนอกได้แก่สิ่งต่างๆ ที่จะเป็นสิ่งกระตุ้น (Stimulus) จากภายนอก (Extrinsic) ทำให้บุคคลพึงพอใจและนำความสามารถของตนออกมาใช้ในการทำงาน เช่น รายได้ ผลตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ การเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายใน (Intrinsic) ได้แก่ ความมุ่งมั่น ความทะเยอทะยาน หรือความปรารถนาอื่นใดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลนั้น เช่น การได้เป็นหัวหน้า การได้เป็นเจ้าของกิจการ การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ดังนั้นองค์การสามารถนำศักยภาพที่พนักงานมีมาใช้ในการดำเนินงาน โดยการจูงใจด้วยปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

1.3.1 ประโยชน์ของการศึกษาทางด้านการจูงใจ (Benefit of Motivational Approach)

1.3.1.1 ทำให้พนักงานมีความพึงพอใจกับการทำงานและการอยู่ร่วมกัน

1.3.1.2 ทำให้พนักงานใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่ตนมีอยู่มาใช้ในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ

1.3.1.3 ทำให้กิจการสามารถประหยัดต้นทุนในทุกๆ ด้าน

1.3.1.4 ทำให้กิจการมีพัฒนาการและความเจริญรุ่งเรือง

1.3.2 ทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory) หมายถึง ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยที่จะเป็นสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งเร้ากับพฤติกรรมหรือทัศนคติในการทำงานของบุคคล ทฤษฎีการจูงใจมีหลายทฤษฎีและยังมีพัฒนาการต่อเนื่องมาเรื่อยๆ อย่างไรก็ตามทฤษฎีการจูงใจที่มีบทบาทในวงการบริหารก็มีดังต่อไปนี้

1.3.3 ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) โดย Victor H. Vroom ใน ค.ศ. 1960 เป็นทฤษฎีที่ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ความพยายามและประสิทธิภาพที่บุคคลมีในการทำงานจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพของงาน และส่งผลต่อเนื่องไปยังผลตอบแทนที่คาดหวังจากการทำงานนั้นๆ ด้วยในทฤษฎีความคาดหวังประกอบด้วยส่วนได้แก่ ความคาดหวัง (Expectancy) ความ

เชื่อมั่นในผลตอบแทนที่จะได้ (Instrument) และคุณค่าที่ผลตอบแทนเหล่านั้นมีต่อพนักงาน (Valence) แต่ละปัจจัยสามารถอธิบายได้ดังนี้

ความคาดหวัง (Expectancy) ในทฤษฎีความคาดหวัง หมายถึง การที่พนักงานคาดหวังว่าการที่ให้ความพยายามในการปฏิบัติงานสูงๆ จะส่งผลให้เกิดผลสำเร็จและประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงด้วย ดังนั้นความคาดหวังในทฤษฎีนี้จึงขึ้นอยู่กับความมั่นใจในตนเองของพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งความมั่นใจในตนเองของบุคคลจะมีไม่เท่ากัน

1.4 หลักการประชาสัมพันธ์

วิวัฒนาการของการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยได้กำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเกินกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เมื่อรัฐบาลได้ก่อตั้ง “กองโฆษณาการ” (กรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน) เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเพื่อเผยแพร่กิจกรรมต่างๆ ของทางราชการให้แก่ประชาชน จากนั้นการประชาสัมพันธ์ก็ได้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ได้เริ่มขยายด้วยการตั้งโรงเรียนการประชาสัมพันธ์ เพื่อสอนและอบรมให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในงานด้านนี้ไปรับใช้สังคมมากขึ้นและมีการเปิดสอนระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บทบาทของการประชาสัมพันธ์จึงมีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับในการที่ช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่หน่วยงาน ในขณะที่เดียวกันการประชาสัมพันธ์เปรียบเสมือนประตูที่เปิดรับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานนั้นๆ ปัจจุบันงานด้านประชาสัมพันธ์ได้เป็นที่ยอมรับในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และสมาคมมูลนิธิต่างๆ มากขึ้น หน่วยงานระดับกรม หรือเทียบเท่าของภาครัฐทุกสถาบันของรัฐวิสาหกิจหลายๆ ธุรกิจ เอกชน โดยเฉพาะสถาบันที่มีขนาดใหญ่หรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมากก็มีฝ่ายประชาสัมพันธ์และหรือผู้ปฏิบัติงาน/เจ้าหน้าที่ที่ทำงานทางด้านนี้โดยตรง

อย่างไรก็ตามจากอดีตถึงปัจจุบันการประชาสัมพันธ์สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ โดยในอดีตนั้นการประชาสัมพันธ์เป็นเพียงการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจข่าวสารข้อมูลและเรื่องราวต่างๆ ของสถาบันไปสู่ประชาชน หรืออาจสรุปได้ว่า เป็นการสื่อสารทางเดียวในอันที่จะให้ประชาชนได้รับทราบ มีความรู้ความเข้าใจ เกิดความนิยมและศรัทธา แต่ในปัจจุบันบทบาทของการประชาสัมพันธ์ได้เปลี่ยนแปลงไป นอกจากจะมีความหมายและความสำคัญในการส่งเสริม และสนับสนุนด้านการตลาดและการขายมีความสัมพันธ์กับการโฆษณาพร้อมๆ กับมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างบำรุงรักษาและแก้ภาพพจน์ให้แก่สถาบันแล้ว การประชาสัมพันธ์ยังสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับประชาชนให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการตระหนักและเคารพในความรู้ ความคิดเห็น ความต้องการ และพฤติกรรมของประชาชนที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ซึ่งยังผลให้การประชาสัมพันธ์มีลักษณะของการสื่อสารแบบยุดวิถีหรือการสื่อสารสองทางไป-กลับ (Two 3 way Communication) ที่สมบูรณ์ขึ้น

1.4.1 ความหมายของการประชาสัมพันธ์

คำว่า “การประชาสัมพันธ์” มาจากคำว่า “ประชา” กับ “สัมพันธ์” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Public Relations” หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “PR” ตามคำศัพท์นี้หมายถึง การมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประชาชน ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง การติดต่อสื่อสาร เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องต่อกัน และถ้าจะขยายความหมายให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นจะหมายถึง “ความพยายามที่มีการวางแผนและเป็นการกระทำที่ต่อเนื่อง ในอันที่จะมีอิทธิพลเหนือความคิดจิตใจของประชาชน กลุ่มเป้าหมายโดยการกระทำสิ่งที่ดีมีคุณค่าให้กับสังคม เพื่อให้ประชาชนเหล่านี้เกิดทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานกิจกรรมและบริการ หรือสินค้าของหน่วยงานนี้ และเพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนและร่วมมือที่ดีจากประชาชนเหล่านี้ในระยะยาว” อย่างไรก็ตามก็ได้มีผู้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดร.เสรี วงษ์มณฑา ให้ความหมายว่า “การประชาสัมพันธ์เป็นความพยายามที่มีการวางแผนในการที่จะมีอิทธิพลเหนือความคิดจิตใจของสาธารณชนที่เกี่ยวข้อง โดยกระทำสิ่งที่ดีที่มีคุณค่ากับสังคม เพื่อให้สาธารณชนเหล่านั้นมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงาน องค์กร บริษัท ห้างร้าน หรือสมาคม ตลอดจนมีภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ เพื่อให้หน่วยงานได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือที่ดีจากสาธารณชนที่เกี่ยวข้องในระยะยาวต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ”

สุพิน ปัญญาภัก อธิบายไว้ว่า “ความพยายามที่มีแผนที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติของประชาชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับหน่วยงาน”

สก๊อต เอ็ม. คัทลิป (Scott M. Cutlip) และแอลเลน เอช.เซ็นเตอร์ (Allen H. Center) ผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิชาการประชาสัมพันธ์ในช่วง 20 กว่าปีนี้ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นความพยายามที่มีการวางแผนในอันที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชนโดยให้ยอมรับการดำเนินธุรกิจของสถาบันและเป็นสื่อสารสองทาง”

จอร์น อี. มาร์สตัน (John E. Maraton) นักวิชาการชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงมากผู้หนึ่งกล่าวว่า “การประชาสัมพันธ์นั้นเป็นการสื่อสารที่โน้มน้าวใจ โดยมีการวางแผนเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อกลุ่มประชาชนที่สำคัญ”

สถาบันการประชาสัมพันธ์ (The Institute Public Relations) ของประเทศอังกฤษได้ให้ความหมายของการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ว่า “เป็นความพยายามที่สุ่มรอบคอบมีการวางแผนและมีการติดตามผลเพื่อเสริมสร้างและรักษาไว้ซึ่งความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างองค์กรกับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย”

สะอาด ตันสุภผล อาจารย์ผู้ซึ่งมีความสำคัญมากผู้หนึ่งในการวางรากฐานการเรียน การสอนวิชาการประชาสัมพันธ์ของไทยในปัจจุบันได้กล่าวว่า “การประชาสัมพันธ์ คือ วิธีการของสถาบันอันมีแผนการและกระทำต่อเนื่องกันไปในอันที่จะสร้างหรือยังให้เกิดความสัมพันธ์

อันดีกับกลุ่มประชาชน เพื่อให้สถาบันและกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจ และให้การสนับสนุนร่วมมือกันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ให้สถาบันนั้นดำเนินงานไปได้ผลดีสมความมุ่งหมาย โดยมีประชาคมติเป็นแนวบรรทัดฐานอันสำคัญด้วย”

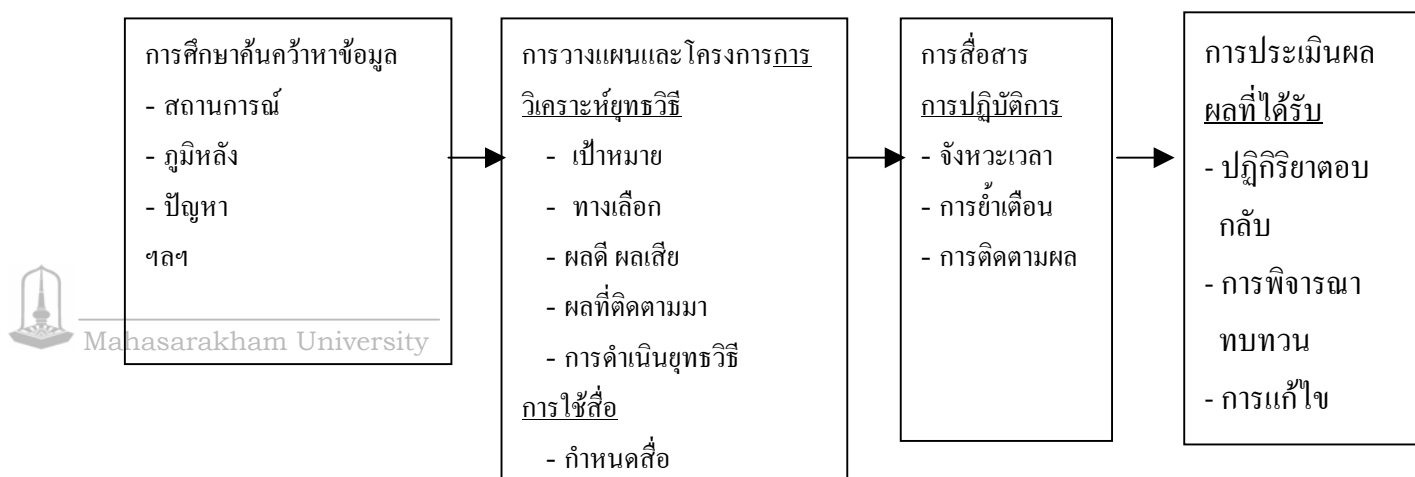
จากตัวอย่างความหมายของการประชาสัมพันธดังกล่าวข้างต้นนี้ถึงมีความแตกต่างกันแต่ก็พอสรุปความหมายได้ 4 ประเด็น คือ

1. มีการวางแผน การประชาสัมพันธไม่ใช่เป็นการกระทำที่จะทำเมื่อมีงานเกิดขึ้นแล้วจึงต้องทำ หรือจะทำการประชาสัมพันธเมื่อมีความต้องการจากประชาชนกลุ่มเป้าหมายหรือผู้บังคับบัญชาสั่งให้ทำแต่ที่ถุ่กนั้นการประชาสัมพันธเป็นการทำงานที่มีแผนเตรียมไว้อย่างรอบคอบตรงตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้อย่างชัดเจน มีลำดับขั้นตอนในการทำงาน โดยประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่ประสานและสอดคล้องกันเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

2. เป็นการทำงานที่ต่อเนื่องและหวังผลระยะยาว การประชาสัมพันธนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องไม่มีวันจบสิ้น ทั้งนี้เพราะประชาชนจำเป็นต้องได้รับข้อมูลที่ถูกต้องอยู่อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การขาดการรับรู้เกี่ยวกับข่าวสารและกิจกรรมนานๆ จะเป็นสาเหตุของการเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและจะเป็นบ่อเกิดของความรู้สึกที่ไม่ดี ซึ่งยังผลต่อปฏิภิริยาในทิศทางที่เป็นผลเสียต่อหน่วยงานได้ นอกจากนี้แล้วการประชาสัมพันธจะให้ผลที่เห็นเป็นรูปธรรมได้จะต้องใช้เวลาระยะหนึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะการประชาสัมพันธและกลวิธีในการประชาสัมพันธด้วย

3. มีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติ จุดมุ่งหมายของการประชาสัมพันธ คือ การโน้มน้าวจิตใจของประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้มีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงาน กิจกรรมและการบริการหรือสินค้าของหน่วยงาน การที่จะมีทัศนคติที่ดีนั้นหมายถึงการมีความรู้การเข้าใจที่ถูกต้องที่จะส่งผลให้มีความรู้สึกที่ดี และมีพฤติกรรมที่เป็นการสนับสนุนหรือร่วมมือ

4. มีความสัมพันธ์กับประชาชน ถ้าหากไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับประชาชนแล้วก็จะไม่มีการประชาสัมพันธเกิดขึ้นได้ ความสัมพันธ์นี้จะเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องและมีคุณค่าแก่ประชาชน และขณะเดียวกันหน่วยงานก็ยินดีที่จะรับฟังความคิดเห็นและให้ความสำคัญต่อปฏิภิริยาโต้ตอบของประชาชนด้วย

ภาพประกอบ 22 กระบวนการและขั้นตอนของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์

การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ (Fact-Fincling)

การศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงฯ ซึ่งเป็นงานวิจัยและรับฟังความคิดเห็นและเป็นขั้นตอนของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ขั้นแรก งานดังกล่าวอาจเป็นการค้นหา รวบรวม เอกสาร ข่าวสาร หนังสือพิมพ์ วารสารต่างๆ ที่อาจเป็นประโยชน์หรือเกี่ยวข้องต่อสถาบัน หรือรวบรวมข้อมูลจากสภาพแวดล้อม หรือปฏิกิริยาที่ประชาชนผู้เกี่ยวข้องแสดงออกหรือมีต่อองค์การ ด้วยการตรวจสอบบทความหรือข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ที่ข่าวนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การ แล้วตัดข่าวนั้นเพื่อเก็บรวบรวมไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

นอกจากนี้ยังอาจใช้วิธีพบปะพูดคุยกับประชาชนที่เป็นผู้นำความคิดเห็น หรือผู้นำทางประชามติ (Public Opinion Leader) และการสดับตรับฟังความคิดเห็นจากบทความ หรือบทวิจารณ์ทางวิทยุกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ รวมทั้งตรวจสอบดูจากบทบรรณาธิการ บทวิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือคอลัมน์ต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ถามคำถาม และแสดงความคิดเห็น ตลอดจนอาจศึกษารวบรวมจากจดหมายที่แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ คำชมต่างๆ ที่มีเข้ามายังองค์การสถาบันฯ เหล่านี้ แต่เป็นการวิจัยรับฟังความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ

สำหรับการวิจัยรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการนั้น อาจจะใช้วิธีการสำรวจวิจัย ประชามติ (Public Opinion Survey) จากกลุ่มประชาชนอย่างเป็นทางการด้วยวิธีใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งวิธีดังกล่าวเป็นวิธีที่ค่อนข้างยุ่งยาก สลับซับซ้อน และต้องอาศัยหลักวิชาการด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์และสถิติเข้าร่วมด้วย อย่างไรก็ตามวิธีนี้มีแนวโน้มที่จะทำได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด แม้จะสิ้นเปลืองเวลาและงบประมาณค่อนข้างสูงก็ตาม

สรุปแล้วงานในขั้นตอนนี้ ก็คือการถามตนเองว่า “องค์การของเรามีปัญหาอะไรบ้าง” หรือ “อะไรเป็นปัญหาสำหรับเรา” ซึ่งโดยทั่วไปแล้วปัญหาต่างๆ ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ขององค์การสถาบันมักจะได้แก่ปัญหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารหรือการแพร่กระจายข่าว
2. ปัญหาเกี่ยวกับการที่กลุ่มประชาชนไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนต่อองค์การสถาบัน รวมทั้งความเฉยเมยต่อการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานขององค์การ
3. ปัญหาเกี่ยวกับการที่ประชาชน เกิดความเข้าใจผิดในตัวองค์การ สถาบัน รวมทั้งความเชื่อถือ ศรัทธา และไว้วางใจด้วย
4. ปัญหาเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีปฏิกริยาหรือท่าทีที่ขัดแย้งไม่เป็นมิตรรวมทั้งการต่อต้านนโยบายหรือการดำเนินงานขององค์การสถาบัน ซึ่งปัญหานี้จะต้องศึกษาดูให้ได้ว่า การที่ประชาชนแสดงปฏิกริยาต่อต้านนี้จะเป็นเพราะสาเหตุอะไร องค์การสถาบันมีนโยบายหรือการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความคิดเห็นหรือความต้องการของประชาชนหรือไม่ เป็นต้น
5. ปัญหาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ขององค์การสถาบัน อันได้แก่ การที่ประชาชนมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อองค์การสถาบัน หรือองค์การมีภาพลักษณ์ที่เสื่อมเสียในสายตาของประชาชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ย่อมมีผลต่อความนิยม หรือชื่อเสียงเกียรติคุณขององค์การด้วยเสมอ

1.4.2 หลักในการวางแผนการประชาสัมพันธ์

การวางแผน (Planning) คือ ขบวนการขั้นหนึ่งในการบริหารงานให้ลุล่วงตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ แผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิชาการและวิจรรณญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องและมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปโดยเรียบร้อยสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่คิดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นหรือหวังจะให้เกิดขึ้นในอนาคต การวางแผนจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ต้องการจะมีขึ้น การกำหนดให้มีแผนเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงอัจฉริยภาพของมนุษย์ที่ใช้ความพากเพียรให้พยายามปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต

ฉะนั้นการวางแผนจึงเป็นการกำหนดวิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้องและมีเหตุผล เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามแผนเพื่อให้งานของฝ่ายประสานสอดคล้องกันตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ต้องการอย่างสมบูรณ์ เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ การวางแผนเป็นงานขั้นตอนที่ต่อจากการสำรวจวิจัยค้นหาหาข้อมูลอันเป็นงานขั้นแรกของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ จะเห็นได้ว่างานในขั้นวางแผนนี้เริ่มมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนขึ้น เพราะเป็นงานที่ต้องใช้สติปัญญา ความรอบคอบ ตลอดจนพิจารณาวิจรรณญาณในการกำหนดวางแผน รวมทั้งการใช้การตัดสินใจเข้าร่วมด้วยการวางแผนที่ดีย่อมต้องอาศัยข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด และควรมีน้ำหนักพอที่จะเชื่อถือได้ ฉะนั้นงานในขั้นนี้จึงเป็นการนำเอาข้อมูล ประชามติ ทศนคติ ความคิดเห็น ฯลฯ ที่ได้มาวิเคราะห์

ตัดสินใจว่าจะอะไรเป็นสิ่งที่พึงแก้ไขและอะไรบ้างเป็นสิ่งที่พึงยึดถือปฏิบัติ เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาจัดตั้ง หรือกำหนดเป็นนโยบายและโครงการขององค์การสถาบันต่อไปอันจะเป็นการช่วยให้ องค์การสถาบันสามารถกำหนดหรือวางนโยบายที่เป็นประโยชน์ หรือเป็นผลดีต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย งานขั้นนี้จึงต้องอาศัยความสุขุมรอบคอบเป็นพิเศษในการมองหรือพิจารณาปัญหาต่างๆ แล้วจึงทำการตัดสินใจกำหนดเป็นแผนขึ้นในที่สุด

การพิจารณาวางแผนนั้น มีหลักสำคัญๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ จะต้องกำหนดหรือระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่ออะไรบ้าง เราต้องการสร้างสรรค์ความเข้าใจในสิ่งใดบ้าง หรือต้องการแก้ปัญหาใด เป็นต้น
2. การกำหนดกลุ่มประชาชนเป้าหมาย จะต้องระบุให้แน่ชัดว่ากลุ่มประชาชนเป้าหมายคือใคร มีพื้นฐานการศึกษาหรือภูมิหลังอย่างไร รวมทั้งรายละเอียดต่างๆ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนด้านจิตวิทยา เช่น ใครสามารถจะเป็นผู้นำความคิดเห็นมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายข่าวสารสู่ประชาชนอีกต่อหนึ่ง
3. การกำหนดแนวหัวเรื่อง จะต้องกำหนดให้แน่นอนว่าแนวหัวข้อเรื่องนั้น จะเน้นไปทางใด ตลอดจนการกำหนดสัญลักษณ์หรือข้อความสั้นๆ เป็นคำขวัญต่างๆ ที่จดจำได้ง่าย หรือดึงดูดความสนใจและเตือนใจได้ดี
4. การกำหนดช่วงระยะเวลา จะต้องมีการกำหนดช่วงระยะเวลาหรือจังหวะเวลาที่ เหมาะสมที่สุดในการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จะเริ่มทำการ เผยแพร่ล่วงหน้า (Advanced publicity) เพื่อเป็นการอุ่นเครื่องหรือปูพื้นเสียก่อนเป็นการเรียกความสนใจและถึงวัน ธรรมดาเพื่อปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เมื่อไร วันเวลาอะไร สิ่งเหล่านี้จะต้องกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างแน่ชัด
5. การกำหนดสื่อและเทคนิคต่างๆ จะต้องกำหนดลงไปว่าจะใช้สื่อหรือ เครื่องมือใดบ้าง รวมทั้งจะใช้เทคนิคอื่นๆ อะไรบ้างเข้าร่วมด้วย เป็นต้น
6. การกำหนดงบประมาณ จะต้องกำหนดงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินการ ทำให้ชัดเจน เพื่อมิให้เกิดปัญหาภายหลัง เช่น งบประมาณไม่พอ หรือต้องใช้จ่ายเกินงบประมาณ ไป ฯลฯ การกำหนดงบประมาณนี้ยังหมายถึงรวมถึงกำลังบุคลากรต่างๆ ที่จะใช้ในการดำเนินการด้วย

1.4.3 การติดต่อสื่อสาร

เมื่อมีการวางแผนที่จะดำเนินการเรียบร้อยแล้ว งานขั้นต่อไปก็คือการติดต่อสื่อสารหรือการปฏิบัติการสื่อสารนั่นเอง การดำเนินงานในขั้นนี้จึงเป็นการลงมือปฏิบัติการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์กับประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินงานตามแผนหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รวมทั้ง การเลือกเครื่องมือและวิธีการสื่อสารเข้ามาช่วยดำเนินงานให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด อันจะทำให้การติดต่อสื่อสารจากองค์การไปยังประชาชนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ถับไว ประหยัด และสะดวกยิ่งขึ้น

ในการปฏิบัติตามสื่อสารนี้จะต้องให้เหมาะสมกับสถานการณ์และทันการณ์จึงจะได้ผลตอบสนองที่น่าพอใจ อนึ่งการติดต่อสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์นั้นเป็นการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง คือองค์การสถาบันสื่อสารประชาสัมพันธ์ไปยังประชาชนแล้ว ขณะเดียวกันก็รับฟังความคิดเห็น ปฏิกริยา ทำทีของประชาชนที่มีต่อข่าวสารนั้น หรือต่อองค์การสถาบันด้วย

ประเภทของการติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสารขององค์การอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การติดต่อสื่อสารภายใน (Internal Communication) หมายถึง การติดต่อสื่อสารภายในองค์การสถาบัน ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายในองค์การ บริษัท อันได้แก่ พนักงานลูกจ้างภายในบริษัท ซึ่งนับว่าเป็นหลักสำคัญแห่งโครงการดำเนินงานประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ มีตัวอย่างในอดีตที่ผ่านมา เจ้าของหน่วยงานธุรกิจขนาดเล็กต้องประสบกับการขยายตัวเติบโตอย่างมากภายในองค์การกลายเป็นองค์การธุรกิจขนาดใหญ่ เป็นเหตุให้การติดต่อสื่อสารอย่างใกล้ชิดระหว่างบริษัทกับพนักงานได้สูญสลายไป พนักงานลูกจ้างก็ไม่ได้รับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวจากบริษัทเหมือนเช่นเดิม ทำให้เกิดการเข้าใจผิดกันขึ้นระหว่างบริษัทกับพนักงานลูกจ้าง และเกิดข่าวลือแพร่สะพัดออกไปในทางด้านที่ไม่เป็นมงคล ก่อให้เกิดขวัญเสียแก่พนักงานลูกจ้าง แม้ว่าข่าวลือในทางที่ไม่ว่าเป็นมงคลดังกล่าว เช่น เจ้าของบริษัทกำลังจะปิดโรงงานหรือเลิกกิจการ ฯลฯ จะไม่เป็นความจริงแต่ประการใดก็ตาม แต่ก็ทำให้พนักงานลูกจ้างที่มีฝีมือและเป็นคนดีอีกหลายคนเกิดความหวาดกลัว เขาจะต้องตกงาน ต่างก็พากันไปหางานทำยังบริษัทแห่งอื่นจนในที่สุดโรงงานแห่งนี้ก็ต้องปิดไปโดยปริยายและหน่วยงานธุรกิจแห่งนี้ก็ต้องเลิกสัมกิจการไป นี่เป็นกรณีตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงาน ซึ่งปัญหายุ่งยากเหล่านี้ น่าจะหลีกเลี่ยงได้โดยการจัดให้มีการติดต่อสื่อสารภายในองค์การที่มีประสิทธิภาพ

2. การติดต่อสื่อสารภายนอก (External Communication) การติดต่อสื่อสารภายนอกองค์การก็เช่นกัน บ่อยครั้งที่ฝ่ายบริหารของบริษัทต้องเผชิญปัญหายุ่งยากในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มประชาชนภายนอก ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับปัญหาของการติดต่อสื่อสารภายในองค์การดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว อนึ่ง การเพิ่มจำนวนของประชากรที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ความสลับซับซ้อนของสังคมได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ในด้านการติดต่อสื่อสารเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในการจ้างสื่อมวลชนต่างๆ ให้เผยแพร่ข่าวสารสู่ประชาชนภายนอกก็มีราคาแพงมากขึ้นจนบริษัทธุรกิจหลายแห่งไม่สามารถที่จะใช้เครื่องมือสื่อมวลชนหลายๆ ประเภทในการเข้าถึงประชาชนภายนอกได้ สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคสกัดกั้นให้การติดต่อสื่อสารภายนอกขององค์การดำเนินไปได้ไม่เต็มที บริษัทหลายแห่งได้ใช้วิธีเลี่ยงจากการสื่อสารด้วยสื่อมวลชนหลายๆ ประเภท ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณมากมาใช่วิธีการติดต่อสื่อสารกับประชาชนภายนอกองค์การด้วยสิ่งพิมพ์ของบริษัทเป็นการทุ่มค่าใช้จ่ายได้มากพอสมควร เช่น ออกวารสาร จุลสารต่างๆ ของบริษัทรวมทั้งปรับ

ปรุ้งเทคนิคการสื่อสารต่างๆ ภายนอกองค์การให้ดีขึ้น นอกจากนี้ก็ยังใช้วิธีบอกกล่าวชี้แจงข่าวสารขององค์การ รวมทั้งนโยบายและการดำเนินงานขององค์การให้บรรดาพนักงานลูกจ้างได้ทราบและเข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อให้พนักงานลูกจ้างเหล่านี้สามารถแพร่กระจายข่าวสารดังกล่าวไปยังกลุ่มประชาชนต่างๆ ภายนอกองค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อหนึ่งด้วย

1.4.4 การประเมินผล

การประชาสัมพันธ์ ซึ่งเรากำลังปฏิบัติกันในปัจจุบัน โดยส่วนรวมแล้วยังทำกันไม่ถูกต้องตรงตามหลักการ อีกทั้งยังขาดการเลี้ยวแลเอาใจใส่อย่างจริงจังจากผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน จึงมีการปฏิบัติกันไปอย่างผิดพลาดและปราศจากความเข้าใจถึงลักษณะที่แท้จริงของงานในทางปฏิบัติทำกันอยู่ทุกวันนี้ จึงยังอาจห่างไกลจากลักษณะและความหมายที่แท้จริงของงาน อันได้แก่ ความไม่เข้าใจในความหมายของงานประชาสัมพันธ์ วัตถุประสงค์ วิธีการ หลักการ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นจุดอ่อนของการประชาสัมพันธ์ที่จะต้องหาทางขจัด และแก้ไขให้หมดสิ้นไปอย่างรีบด่วนจริงจังอยู่จนทุกประเภทย่อมต้องมีจุดอ่อนในตัวมันแฝงอยู่เสมอ ซึ่งถ้าค้นคว้าให้ดีก็จะพบได้โดยไม่ยาก แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าเราอยากจะทำจุดอ่อนเหล่านั้นหรือเปล่า ?

สำหรับในด้านการวิจัยและประเมินผลก็เช่นกัน เรายังมีการดำเนินงานในด้านนี้น้อยมาก ซึ่งการวิจัยนี้อาจเป็นการวิจัยที่เราทำขึ้นก่อนที่จะนำมาจัดตั้งเป็นนโยบาย หรือแผนการของเรา หรืออาจวิจัยเพื่อประเมินผลว่าที่เราทำการประชาสัมพันธ์ไปตามแผนนั้นสำเร็จแค่ไหน? มากน้อยเพียงใด ทัศนคติและท่าทีของประชาชนเป็นอย่างไร? เพื่อที่เราจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและดียิ่งขึ้น สำหรับงานคราวต่อไป กล่าวได้อีกนัยหนึ่ง คือ การวิจัยทางการประชาสัมพันธ์นั้นเราทำขึ้นเพื่อ

1. สสำรวจสภาพของกลุ่มชน ในด้านจำนวน เชื้อชาติ ศาสนา สถานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางการเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนสภาพอื่นๆ อันเป็นส่วนประกอบแห่งบุคลิกลักษณะของกลุ่มชนนั้นๆ
2. ค้นหาท่าทีและความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อนโยบาย การบริหาร ตลอดจนกิจการงานของสถาบัน
3. ทำนายล่วงหน้าถึงท่าทีของประชาชน อันจะเกิดปฏิกิริยาต่อนโยบายที่สถาบันจะนำออกใช้ แล้วนำมาประกอบพิจารณาแก่ผู้บริหารของสถาบันต่อปัญหาหนึ่งปัญหาใดนั้น
4. ค้นหาความเข้าใจผิดหรือความคิดที่ประชาชนมีต่อสถาบัน ตลอดจนสืบหาข้อกระทบกระเทือนที่กักร่อนความเชื่อมั่นซึ่งประชาชนมีต่อสถาบัน เพื่อหาทางแก้ไขความเข้าใจผิด และลบล้างข้อกระทบกระเทือนใจใดๆ ที่มีอยู่ให้หมดสิ้นไป
5. คุปฏิกิริยาที่ประชาชนมีต่อสถาบัน เมื่อมีสถานการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น

1.4.5 การเลือกใช้สื่อและเข้าถึงกลุ่มประชาชนเป้าหมาย

การเลือกใช้สื่อ เป็นกลยุทธ์ของการวางแผนการประชาสัมพันธ์ เพื่อที่จะเข้าถึงประชาชนเป้าหมาย เมื่อทราบว่ากลุ่มเป้าหมายคือใครแล้ว การหาวิธีการและการวางแผนการใช้สื่อที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการเลือกใช้สื่อ โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องซื้อสื่อ ผู้วางแผนต้องคำนึงถึงความครอบคลุม (Coverage) หรือจากที่สื่อ่นั้นสามารถเข้าถึงประชาชนได้มากน้อยเพียงใด โดยอาจจะพิจารณาจากยอดจำหน่าย หรือจากบทบรรณาธิการว่ามีลักษณะและคุณภาพน่าเชื่อถือ น่าอ่านเพียงใด

ความครอบคลุมนี้หมายถึง การสื่อสารเข้าถึงประชาชนเป้าหมาย ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ณ ช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ประชาชนเป้าหมายควรได้มีโอกาสรับฟัง ข่าวสารอย่างน้อยหนึ่งครั้ง โดยทั่วไปจะกำหนดระยะเวลาประมาณ 4 สัปดาห์ นอกจากคำนึงถึงความครอบคลุมของการเลือกใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ข่าวสารออกไป แล้วยังต้องคำนึงถึงความบ่อยครั้ง หรือความถี่ (Frequency) หมายถึง จำนวนครั้งภายในระยะเวลาที่กำหนดที่ประชาชนได้รับฟังข่าวสารนั้น (อย่างน้อยในช่วงระยะ 4 สัปดาห์) และสิ่งที่สำคัญที่ต้องพิจารณาคือ ความต่อเนื่อง (Continuity) ความต่อเนื่อง หมายถึง การใช้สื่อในการเผยแพร่ข่าวสารออกไปในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ (เช่น ในช่วงของการรณรงค์)ว่าจะใช้ระยะเวลานานเท่าใด ซึ่งบางครั้งอาจใช้ฤดูกาล เทศกาลหรือวันสำคัญทางประเพณีเป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะใช้สื่อให้มีความต่อเนื่องอย่างไร นอกจากที่กล่าวมาแล้วควรพิจารณาด้วยว่าจะใช้สื่อตัวใด เนื่องจากสื่อชนิดเดียวกันมีความหลากหลายในเนื้อหา รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย หรือสื่อวิทยุ ซึ่งมีหลายสถานีที่ทำการกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์ ซึ่งมีรายการในช่วงเวลาต่างๆ มากมาย แต่ละรายการอาจมีความหมายแตกต่างในด้านกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม อันมีผลต่อการจัดเนื้อหาในรูปแบบการนำเสนอเพื่อออกอากาศเผยแพร่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้การเลือกใช้สื่อจึงต้องมีความพิถีพิถันพอสมควรเพื่อให้การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์นั้นได้ผลมากที่สุด หรือมีประสิทธิภาพมากที่สุดด้วย

สื่อในการประชาสัมพันธ์มีหลายสื่อ บุคคล นับว่าเป็นสื่อเรียกว่า สื่อบุคคล ในสังคมไทยสื่อบุคคลนับว่ามีความสำคัญมากต่อการโน้มน้าวทัศนคติของบุคคลไปจนถึงขั้นการยอมรับความคิดใหม่ สื่อบุคคลที่สำคัญ คือ ผู้นำความคิดซึ่งที่ทราบกันคืออยู่แล้วอยู่ ผู้นำความคิดมีโอกาสของการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น และสังคมภายนอกมากกว่าผู้อื่น เพราะฉะนั้น โอกาสที่จะรู้มากเห็นมากและมีประสบการณ์ย่อมมีมากกว่าจึงเป็นโอกาสที่ผู้นำความคิดจะได้มีการถ่ายทอดความคิดใหม่พร้อมๆ กับถ่ายทอดทัศนคติของตนเองต่อเรื่องราวนั้น อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง และปฏิบัติการสะท้อนกลับของผู้ฟังอื่น นอกจากสื่อบุคคลยังมีสื่อมวลชนอื่น เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารวารสารต่างๆ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหน่วยเคลื่อนที่จากบรรดาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ผู้วางแผนการประชาสัมพันธ์จะต้องเข้าใจกลไกการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมตามโอกาสและช่วงเวลาที่เอื้ออำนวย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากการเข้าใจการ

เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ แล้ว ในการเข้าถึงกลุ่มประชาชนเป้าหมายด้วยการเยี่ยมชมและเข้าถึงตัวบุคคลที่ต้องการจะติดต่อประชาสัมพันธ์ด้วยก็เป็นวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพและนิยมกระทำกันมาก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น นักการเมือง ในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้งจากประชาชน นอกจากจะมีการกล่าวปราศรัยแล้วยังมีการออกหาเสียงโดยการเยี่ยมชมชาวบ้าน โดยแวะพูดคุยกับประชาชนถึงบ้านของชาวบ้านในละแวกที่ตัวเองต้องการหาเสียงสนับสนุน อีกวิธีหนึ่งในการเข้าถึงกลุ่มประชาชนเป้าหมายก็คือ การสาธิตซึ่งเป็นการนำมาแสดงให้เห็นประจักษ์ด้วยตนเอง ดังคำพังเพยที่ว่า “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ” ปัจจุบันการสาธิตได้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา การตลาด และการให้การศึกษา การสาธิตจึงนับว่าเป็นวิธีการที่ดีเพราะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้มีการประสบการณ์ด้วยตนเองได้สัมผัสจับต้อง เป็นการเพิ่มโอกาสของการติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กรหน่วยงานกับประชาชนได้มากขึ้น

ศิลปะในการเลือกใช้สื่ออย่างหนึ่งคือการเข้าใจและเข้าถึงคุณสมบัติ หรือความสามารถของสื่อที่จะมีผลกระทบต่อกลุ่มประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวสื่อที่จะมีผลความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของประชาชน จึงแบ่งสื่อต่างๆ ที่จะใช้ในการประชาสัมพันธ์ ออกเป็น 2 ประเภท

1. สื่อที่นักประชาสัมพันธ์สามารถควบคุมได้ ซึ่งมีลักษณะดังนี้
  - 1.1 สามารถควบคุมได้ทั้งการผลิต (เนื้อหา สาระ วิธีการนำเสนอ รูปแบบ เทคนิค ฯลฯ) และช่องทางการส่งสาร (ถึงใคร เมื่อไร ความถี่ หรือจำนวนเท่าใด)
  - 1.2 สื่อมวลชนที่นักประชาสัมพันธ์ซื้อเนื้อที่หรือเวลาเพื่อเผยแพร่ ข่าวสารสาระที่ต้องการหรืออาจเป็นข้อตกลงกับสื่อมวลชนที่ให้เนื้อที่หรือเวลาเพื่อเผยแพร่แทนการจ่ายเงิน
2. สื่อที่นักประชาสัมพันธ์ไม่สามารถควบคุมได้ โดยมากมักจะเป็นสื่อมวลชนที่นักประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือให้เผยแพร่ข่าวสาร ซึ่งปกติจะมีความเป็นอิสระมีดุลพินิจเป็นของตัวเองที่จะพิจารณา อะไรน่าเป็นข่าวได้ หรือเป็นข่าวที่ที่น่าสนใจแก่สาธารณชน สมควรที่จะเผยแพร่ต่อไปหรือไม่

นักประชาสัมพันธ์ต้องรู้จักการเลือกใช้สื่อให้ถูกต้องเหมาะสม พยายามใช้ทั้งสื่อที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ประสานกัน เพราะหากสื่อทั้งสองทำงานอย่างสอดคล้องตรงกันจะเป็นการเพิ่มความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้แก่ ประชาชน

การสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์ (Commercial Value)

องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีการวิจัยและพัฒนาโดยหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความหลากหลายและได้ส่งสมต่อเนื่องมา

มานานตลอดจนได้มีการเร่งรัดพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการแข่งขันในสังคมโลก ตัวอย่างเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่อสังคมและการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การถนอมและแปรรูปอาหาร การบรรจุหีบห่อ เทคโนโลยีชีวภาพ ตัวอย่างเทคโนโลยีเพื่อที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านอิฐดินซีเมนต์ ตัวอย่างเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ เช่น การผลิตซอฟต์แวร์ การผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ เซรามิกส์ เป็นต้น ผลงานการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีจุดมุ่งหมายเพื่อไปสู่ผู้ใช้ให้สามารถรับการถ่ายทอดได้ (Absorptive Capability) และใช้งานได้จริง และเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ (Commercial Value) เทคโนโลยีที่สามารถใช้ประโยชน์ให้เกิดมูลค่านี้เรียกว่า นวัตกรรม (Innovation)

กลยุทธ์ทางการตลาดและส่วนผสมทางการตลาดที่มีต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์

1. กลยุทธ์ (Strategy) เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยเกี่ยวข้องกับการแข่งขัน ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ที่ดีเป็นข้อได้เปรียบและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์อันใดอันหนึ่งหรือหลายๆ วัตถุประสงค์พร้อมกันให้ความเสี่ยงน้อยที่สุด ณ ระดับที่ยอมรับได้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541 : 290) ผู้กำหนดกลยุทธ์ (Strategist) เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ไม่ว่าผู้บริหารระดับสูง ฝ่ายปรึกษาหรือผู้ประกอบการ ผู้บริหารระดับรองหรือเจ้าหน้าที่ แผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) เป็นข้อกำหนดกรอบทิศทางในอนาคตที่เกี่ยวกับภารกิจ วัตถุประสงค์ในองค์กร และกระบวนการจัดวางกลยุทธ์ สามารถแบ่งออกได้ คือ 1) การพิจารณาโอกาสและข้อจำกัด คือ การตรวจสอบและพิจารณาให้ทราบถึงโอกาสและข้อจำกัดต่างๆ ไม่ว่าจะตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมโยงไปถึงเรื่องทั้งหมดทุกอย่าง รวมทั้งประมาณการขนาดของความเสี่ยง ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์และผลกระทบของสิ่งที่เกิดขึ้น 2) การกำหนดกลยุทธ์หลัก คือ แนวทางที่เป็นวิธีการพื้นฐาน (General Approach) ที่จะใช้ปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งประมาณเพื่อจัดวางขึ้นมา จากการประสานงานและความสามารถต่างๆ เท่าที่มีอยู่ด้วยคุณลักษณะกำหนดกลยุทธ์หรือนโยบายจะเปลี่ยนแปลงในตลอดเวลา เพื่อปรับให้ทันหรือเหมาะกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนไป 3) การประเมินกลยุทธ์ คือ การวัดเป้าหมายสำเร็จ ผลงานสำเร็จ ตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้หรือไม่ เพราะจะแก้ไขบางครั้งคราว เพื่อให้กลยุทธ์เหมาะสมหรือกลมกลืนกับภาวะเหตุการณ์เสมอ

2. การตลาด (Marketing) สมาคมการตลาดแห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความว่า “การตลาด” หมายถึง การกระทำกิจกรรมของธุรกิจที่เกี่ยวกับการผ่านสินค้าและบริการจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคในระดับที่ผู้บริโภคพึงพอใจ การกระทำกิจกรรมของการตลาดที่จะให้สินค้าผ่านจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค มีดังนี้ (เชาว์ โรจนแสง. 2542 : 409) 1) การวิจัยรูปร่างลักษณะ รูปแบบและความต้องการของลูกค้าที่คาดหมาย 2) การกำหนดราคาในระดับผู้ผลิต ผู้ค้าส่ง และผู้ค้า

ปลีก 3) การขนส่งของผู้ผลิตและการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ของผู้ค้าปลีก 4) การโฆษณา ซึ่งรวมถึงการใช้สื่อตรง คือ วารสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นป้ายโฆษณา วิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออื่นๆ 5) การจัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้สำหรับการขายและสิ่งๆ ที่ช่วยในการส่งเสริมการขายให้กับตัวแทนจำหน่าย 6) การบริหารตัวแทนจำหน่ายในการทำให้ผู้บริโภคได้รับบริการที่ประทับใจ ตลอดทั้งการให้โควตาในการขาย นโยบายการขาย การจัดทำแผนการขายและการควบคุมการขาย 7) การขายโดยใช้พนักงานขายที่เป็นบุคลากรของตัวแทนจำหน่าย 8) การช่วยเหลือทางการเงินให้กับตัวแทนจำหน่ายในด้านสินค้าคงเหลือและการขายผ่อนชำระให้กับผู้ซื้อ และ 9) การเตรียมให้บริการการจูงสินค้าเพื่อความสะดวกและความพึงพอใจ

3. ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการตลาดมาก เพราะการที่องค์กรหรือหน่วยธุรกิจใดๆ จะเลือกใช้กลยุทธ์ทางการตลาดให้ตรงกับตลาดเป้าหมายได้ถูกต้องและเหมาะสมนั้นต้องสร้างสรรค์ ปรับเข้ากันเพื่อให้เกิดความกลมกลืนในระหว่างปัจจัยสำคัญทางการตลาดที่เรียกว่า “ส่วนประสมการตลาด” ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด และการกำหนดราคานั้นเอง

4. กลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านการจัดจำหน่าย (Place) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านราคา (Price) บุคคล (People) การสร้างและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) และกระบวนการ (Process) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541 : 337)

2. ทฤษฎีหลัก

2.1 ทฤษฎีการบริหาร

ความหมายของการบริหาร

คำว่า การบริหาร นั้นมีคำในภาษาอังกฤษที่ใช้แทนกันได้ 2 คำ คือ Administration และ Management แต่คนจะเลือกใช้คำว่า Administration ถ้าหมายถึงการบริหารงานราชการ ส่วนคำว่า Management นั้น นิยมใช้ในทางบริหารธุรกิจ (กมล อุดลพันธ์. 2521 : 5) Hardwick และ Landuyt (1966 : 4) ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึง การจัดการเกี่ยวกับราชการหรืองานของรัฐ ความหมายของการบริหาร มีผู้กล่าวไว้หลากหลาย เช่น สมพงษ์ เกษมสิน (2526 : 6) ไชมอน (Simon. 1966 : 3) กมล อุดลพันธ์ (2521 : 7) ภิญโญ สาธร (2523 : 1) ชารี มณีศรี (2526 : 5) สงวน สิทธิเลิศอรุณ (2527 : 1) พยอม วงศ์สารศรี (2529 : 1) จำรัส นองมาก (2541 : 93) สรุปได้ดังนี้

ความหมายของการบริหารงานในการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การบริหารงาน คือ กระบวนการที่ผู้บริหารใช้กลยุทธ์ต่างๆ ทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยอาศัยหลักการประสานงาน

อำนวยความสะดวก เพื่อให้บุคคลในองค์กรร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความหมายของการบริหารดังกล่าวมาจะมีลักษณะ ดังนี้ คือ

1. บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป
2. ร่วมมือกันทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง
3. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

แนวคิดทฤษฎีบริหาร (Administrative Theory) นักทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theorists) ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ Fayol (1949 : 58-59) ซึ่งเป็นวิศวกรและนักบริหารชาวฝรั่งเศส เขากล่าวถึงส่วนประกอบสำคัญ 5 ส่วน ในกระบวนการบริหาร ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) ผลการศึกษาของเขาสามารถนำมาสรุปเป็นกฎทั่วไป ต่อมา กูลิค และ เออร์วิค (Gulick & Urwick) ได้ขยายแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารนี้ออกไปเป็นศัพท์การบริหารที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย คือ พอสต์คอร์บ (POSDCORB = Planning Organizing Staffing Directing Coordinating Reporting and Budgeting) ซึ่งมีอยู่ในหนังสือที่เขียนร่วมกัน ชื่อ รายงานเกี่ยวกับศาสตร์การบริหาร : ข้อสังเกตจากทฤษฎีการจัดองค์การ (Paper on the Sciences of Administration : Notes on the Theory of Organization) (ไพบูลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ. 2521 : 9)

แนวความคิดของ เฟโยล และกูลิค เออร์วิค จัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีการบริหาร (Administrative Management Theory) โดยเฉพาะเฟโยล ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของทฤษฎีการบริหาร และแนวความคิดของเขาเป็นต้นแบบความคิดของนักทฤษฎีการบริหารคนต่อไป เช่น หลีกพอสต์คอร์บของกูลิค (สมยศ นาวิกาน. 2523 : 9) การแบ่งส่วนการศึกษาการบริหารของคูนทซ์ (Koontz) และโอ ดอนเนลล์ (O'Donnell) และเดล (Dale) (พงศัสนันท์ ศรีสมทรัพย์. 2528 : 67) กล่าวคือ แนวความคิดของนักทฤษฎีการบริหารคนต่อ มาจะคล้ายคลึงกับแนวคิดการบริหารหรือทฤษฎีการบริหารของเฟโยล

หลักการหรือทฤษฎีการบริหารของเฟโยล มีจุดสนใจอยู่ที่ผู้บริหารและหน้าที่งานที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติโดยมีหลักที่ยึดถืออยู่เป็นประจำ เขามุ่งชี้ให้เห็นถึงหน้าที่สำคัญ (Function) ของนักบริหารและหลักบริหาร (Principles of Management) (ชาญชัย อัจฉินสมาจาร. 2527 : 10) แนวความคิดของเฟโยลอยู่ที่แสวงหากฎเกณฑ์ในการบริหารงานที่มีลักษณะเป็นสากล (Universal) ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักบริหารที่ต้องมีภาระหน้าที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อองค์การ เฟโยล ได้เสนอองค์ประกอบขั้นมูลฐานของการบริหารไว้ ดังนี้ คือ

1. การวางแผน (To plan)
2. การจัดองค์การ (To organize)
3. การสั่งการ (To command)
4. การประสานงาน (To coordinate)
5. การควบคุม (To control)

นอกจากนี้มีข้อเสนอที่น่าสนใจที่เกิดจากแนวความคิดของ เฟโยล คือ หลักเกี่ยวกับการบริหาร 14 ประการ ที่ผู้บริหารควรพิจารณา ได้แก่

1. การแบ่งแยกการทำงาน (Division of work)
2. อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน (Authority)
3. วินัยจรรยา (Discipline)
4. เอกภาพในการควบคุม (Unity of command)
5. เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of direction)
6. ประโยชน์ส่วนตนต้องรองจากประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual to general interest)

7. ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)
8. การรวมอำนาจมาไว้ในส่วนกลาง (Centralization)
9. สายการบังคับบัญชา (Chain of command)
10. คำสั่งและระเบียบข้อบังคับ (Order and regulation)
11. ความเสมอภาค (Equity)
12. ความมั่นคงในการทำงาน (Stability of personnel)
13. ความดำริริเริ่มในงาน (Initiative)
14. ความยึดมั่นและร่วมแรงร่วมใจ (Esprit de corps)

หลักการบริหารของนักทฤษฎีการบริหารคนอื่นๆ แนวความคิดของนักทฤษฎีการบริหารคนต่อมาจะคล้ายคลึงกับหลักการบริหารของเฟโยล และกุลลิคกับเออร์วิค ดังนี้

Koontz และ O'Donnell (1968 : 47-50) มีความคิดเห็นว่า การที่จะกำหนดหน้าที่ของผู้บริหารนั้น วิธีที่จะได้รับประโยชน์ที่สุดก็คือ แบ่งกลุ่มงานที่จะต้องปฏิบัติออกเป็น 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดบุคคลเข้าปฏิบัติงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุมงาน (Controlling)

Beach (1965 : 5-7) มีความคิดเห็นว่า การกำหนดหน้าที่ของนักบริหารออกเป็น 7 ประการ หรือหลักพอสต์คอร์ดของกุลลิค มีประโยชน์แต่ควรแก้ไขเพิ่มเติมบ้าง แม้จะมี 7 ประการ เช่นกัน คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดบุคคลเข้าปฏิบัติ

งาน (Staffing) การอำนวยการ (Direction) การควบคุมงาน (Control) การคิดค้นสิ่งแปลกสิ่งใหม่ (Innovation) และการเป็นตัวแทนของหน่วยงาน (Representation)

Hicks (1972 : 32-34) มีความคิดเห็นว่าคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) ซึ่งเป็นส่วนประกอบหลัก (Core Element) ในการปฏิบัติงานขององค์กร นักบริหารจะต้องรู้บทบาทของตนในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของการทำงานนั้น และต้องมีความสามารถ 3 ประการ ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในองค์กร คือ ความสามารถในการทำงาน (Ability to do) ความสามารถในการมีอิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นทำงาน (Ability to influence others to do) และความสามารถที่จะเข้าใจและใช้แนวความคิดต่างๆ ได้ (Ability to comprehend and use concepts) เขาจึงแบ่งหน้าที่ของนักบริหารเป็น 6 ประการ คือ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creating) การวางแผนงาน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจูงใจ (Motivating) การสื่อข้อความ (Communicating) และการควบคุมงาน (Controlling)

Robbins (1976 : unpagged) ได้เสนอกระบวนการบริหารเป็น 4 ส่วน คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำองค์กร (Leading) และการประเมินผล (Evaluation) อาจกล่าวได้ว่าเริ่มไปเน้นที่ระบบของการประเมินผล และพบว่า การควบคุม บังคับบัญชา การสั่งการ การจูงใจ การสื่อข้อความมีลักษณะที่สัมพันธ์กัน และเป็นศิลปะที่ต้องอาศัยทักษะ รอบบิษฐ์ ให้ศึกษารวมกันในส่วนที่เรียกว่า การนำองค์กร (Leading)

ปัจจุบันนักวิชาการด้านการบริหารได้เสนอแนวคิดกระบวนการจัดการ โดยได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวความคิดของกระบวนการจัดการจากที่ได้มีผู้เสนอคิดคิดไว้ทั้งหมด และสรุปว่ากระบวนการจัดการในปัจจุบันควรมีเพียง 4 ขั้นตอน คือ PODC ได้แก่

1. P = Planning หมายถึง การวางแผน
  2. O = Organizing หมายถึง การจัดองค์กร (รวมทั้งการจัดคนเข้าทำงานด้วย)
  3. D = Directing หมายถึง การอำนวยการหรือการชี้นำ
  4. C = Controlling หมายถึง การควบคุมติดตามผลการทำงาน
- สมพงษ์ เกษมสิน (2526 : 10) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลยุทธ์ (Develop Strategies) และจำแนกแผนเป็นโครงการ (Program) กำหนดงบประมาณ (Budget) และแนวปฏิบัติ (Procedure) ตลอดจนการปรับปรุงนโยบาย (Policy)

2. การจัดองค์การ (Organize) เกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างขององค์การ การสร้างขอบเขตของงาน และความสัมพันธ์ของงานต่างๆ การกำหนดตำแหน่งหน้าที่ ตลอดจนการกำหนดคุณสมบัติที่ต้องการในตำแหน่งนั้นๆ

3. การจัดเจ้าหน้าที่ (Staff) เป็นขั้นตอนเกี่ยวกับการเลือกสรร (Selection) ปฐมนิเทศ (Orientation) การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนาบุคคล (Personnel Development)

4. การอำนวยการ (Direct) เป็นหน้าที่เกี่ยวกับการตัดสินใจมอบหมายหน้าที่การทำงาน การจูงใจ การประสานงาน การจัดให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

5. การควบคุม (Control) การควบคุมงานจะต้องกำหนดระบบการรายงาน (Reporting System) พัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลงาน และดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่อง

นอกจากนี้ กมล อุดุลพันธ์ (2521 : 79-80) ได้สรุปหน้าที่ของนักบริหารออกเป็น 3 ประการ คือ 1) ขั้นคิด ตัดสินใจ และวางแผน 2) ขั้นลงมือปฏิบัติงาน และ 3) ขั้นควบคุมและประเมินผล แนวความคิดด้านการบริหารของ กมล อุดุลพันธ์ จึงสอดคล้องกับนักวิชาการข้างต้น

โดยสรุปกระบวนการบริหารแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ คือ 1) การวางแผนงาน (Policy and Planning) 2) การปฏิบัติตามแผน (Organizing and Executing) และ 3) การประเมินผล (Evaluation)

2.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เป็นกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า สังคมเป็นระบบที่ซับซ้อนระบบหนึ่ง ที่มีองค์ประกอบต่างๆ หลายส่วนทำงานร่วมกันจนเกิดความมีเสถียรภาพ (Stability) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ มีองค์ประกอบของทฤษฎี 2 ส่วน (Macionis. 1993 : 17-18) คือ

2.2.1 โครงสร้างสังคม (Social Structure) ซึ่งเป็นรูปแบบอันถาวรที่เกิดจากความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคม เช่น วิถีชีวิตภายในครอบครัวและระบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมประเภทหนึ่ง ที่เกิดจากพฤติกรรมทางสังคม โดยความร่วมมือระหว่างกัน ในครอบครัวจนเกิดเป็นระบบการผลิต การบริโภค การจำแนกแจกจ่าย และการบริการที่มีขนาดใหญ่ มีความเกี่ยวพันระหว่างกันทั่วทั้งสังคม

2.2.2 หน้าที่ทางสังคม (Social Functions) เป็นส่วนที่ทำหน้าที่เชื่อมโครงสร้างสังคมแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน ทำให้สังคมทั้งระบบเกิดการประสานงานและทำงานร่วมกันแนวความคิดของทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เกิดมาจากนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อ ออกุสต์ กองต์ ที่มองว่าการที่สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันทั้งระบบ

ต่อมา นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ได้เสนอแนวความคิดว่า สังคมมนุษย์ นั้นมีลักษณะเหมือนกับโครงสร้างร่างกายของมนุษย์ (Human organism) ที่มีส่วนประกอบต่างๆ ทั้ง ภายในและภายนอก แต่ละส่วนประกอบจะมีความความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบ และแนวความคิดของสเปนเซอร์ เป็นแนวความคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อนักคิดทาง สังคมในสมัยที่สเปนเซอร์มีชีวิตอยู่เป็นอย่างมาก

อิมิล เดอร์ไคม์ เป็นนักสังคมวิทยาในกลุ่มโครงสร้าง-หน้าที่ ชาวฝรั่งเศส ที่มองว่า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมเกิดมาจากความเป็นระเบียบของสังคม และความผาสุกของ ประชาชน หากประชาชนในสังคมไม่ให้ความสนใจหลักศีลธรรม ความไร้บรรทัดฐาน (Anomie) ก็ จะเกิดขึ้นในสังคม แต่อย่างไรก็ตามความเป็นปรักแผ่นของสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในสังคมแบบ ที่มีความเป็นปรักแผ่นแบบกลไกที่มีลักษณะทางสังคมเหมือนกันแบบสังคมดั้งเดิม และสังคมแบบท ที่มีความเป็นปรักแผ่นแบบอินทรีย์ที่มีลักษณะทางสังคมต่างแบบกันแบบสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังสามารถศึกษารูปแบบของสังคม (Social Pattern) และหน้าที่ของสังคม ได้จากการกระทำทาง สังคม (Social Action) ที่เป็นข้อเท็จจริงทางสังคม เช่น วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และค่านิยม

ทาลคอตท์ พาร์สัน เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันที่นำเอาแนวความคิดด้าน โครงสร้าง-หน้าที่มาพัฒนาในสหรัฐอเมริกาที่มองทุกๆ ระบบและทุกๆ หน้าที่หลักของสังคมจะเป็นตัว กระทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบและดำรงอยู่ต่อไป

โรเบิร์ต เค เมอร์ดัน เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันที่มองว่าแต่ละแบบอย่างทาง สังคม หรือโครงสร้างสังคมจะมีหน้าที่หลายและมีหน้าที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับการมองว่าจะ มองจากจุดใดและกับบุคคลใด บางแบบอย่างทางสังคมหรือโครงสร้างสังคมอาจมีหน้าที่ที่ชัดเจนมาก กว่าหน้าที่อื่น ซึ่งเรียกว่า หน้าที่หลัก (Manifest Functions) แบบอย่างทางสังคม หรือโครงสร้าง สังคมบางส่วนอาจมีหน้าที่ที่ไม่สำคัญหรือทำหน้าที่สนับสนุนมากกว่า ซึ่งเรียกว่า หน้าที่รอง (Latent Functions) แต่บางแบบอย่างทางสังคม หรือโครงสร้างสังคมที่เกิดขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่สังคมไม่ ต้องการจะเรียกว่า หน้าที่ที่ไม่มีประโยชน์ (Dysfunctions)

ตาราง 6 แสดงโครงสร้างของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

แนวคิด	ส่วนประกอบของสังคมทั้งหมดหรือสถาบันทางสังคม (Institutions) มีการทำงานร่วมกันหรือสนับสนุนกันอย่างไร
ขอบเขตของทฤษฎี	ระดับมหภาค (Macro level)

ตัวแบบของความคิด	หน้าที่หลัก หน้าที่รอง หน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา
นักทฤษฎี	เฮอ์เบิร์ต สเปนเซอร์, อิมิล เคอร์ไคม์, ทาลคอตต์ พาร์สัน, โรเบิร์ต เค เมอร์ตัน เป็นต้น

3 ทฤษฎีเสริม

3.1 ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อวัฒนธรรมมนุษย์ นักมานุษยวิทยาที่สำคัญ คือ เลสลีย์ ไวท์ ผลงานที่สำคัญ ชื่อ The Evolution of Culture พิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1957 เสนอความคิดอธิบายกฎของวิวัฒนาการ กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยผลักดันทำให้มนุษย์สามารถผลิตพลังงานเพิ่มขึ้น และสามารถนำพลังงานควบคุมสังคม พัฒนาการของวัฒนธรรมเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ไวท์เห็นว่าเทคโนโลยี-เศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญเพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมเทคโนโลยี-เศรษฐกิจในสังคมขึ้น เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เมื่อเกิดความสัมพันธ์ขึ้นมนุษย์จะสามารถสร้างระบบสังคมจนสามารถกำหนดแนวความคิดของบุคคลในที่สุด ระบบวัฒนธรรมจะควบคุมระบบสังคม ระบบสังคมจะควบคุมระบบจิตของมนุษย์แต่ละคนในสังคม

นักมานุษยวิทยาผู้ที่สนใจทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอีกคนหนึ่ง คือ จูเลียน เอล. สจ๊วต ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมนั้น สจ๊วตเห็นว่า การอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ศึกษาได้จากการปรับตัวของสังคมในสภาพแวดล้อมนั้น สจ๊วตสนใจศึกษาความสำคัญของสภาพแวดล้อมในการพัฒนาวัฒนธรรม โดยเสนอแนวความคิดประเด็นสำคัญ คือ วัฒนธรรมแต่ละสังคมมีการปรับตัวต่างๆ กัน เมื่อได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมใดสภาพแวดล้อมหนึ่งเป็นวิวัฒนาการเฉพาะวัฒนธรรมและได้เสนอความคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการหลายสาย

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในสังคม ศึกษาวิธีการที่วัฒนธรรมแต่ละชนิดปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น การประยุกต์แนวคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมก็เพื่ออธิบายระบบสังคมที่เป็นอยู่

3.2 ทฤษฎีการแพร่กระจาย (The Diffusionism)

นักทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมเข้าใจว่า วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันเกิดจากการแพร่กระจายวัฒนธรรม การศึกษาประวัติศาสตร์ตามแนวอเมริกัน เสนอแนวความคิดว่า การแพร่กระจาย

เป็นขบวนการวัฒนธรรมที่สำคัญ ถึงแม้ว่าจะกำหนดขอบเขตเพื่อการศึกษาการแพร่กระจายวัฒนธรรมภายในพื้นที่ซึ่งกำหนดไว้แน่นอน ทฤษฎีการแพร่กระจายมีลักษณะร่วมสมัยกับวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ตามแนวอเมริกัน นอกจากนี้ นักมานุษยวิทยาชาวยุโรปยังได้พัฒนาทฤษฎี โดยนำผลการแพร่กระจายวัฒนธรรมมากำหนดขอบเขตพื้นฐานวัฒนธรรม ในภูมิภาคต่างๆ ของโลกขึ้น แนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ การประดิษฐ์คิดค้นอย่างอิสระ (Independent Invention) และวิวัฒนาการแบบคู่ขนาน (Parallel Evolution) มีโอกาสเกิดขึ้นยากมาก หมายความว่า วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน เกิดจากขบวนการแพร่กระจาย (The Process of Diffusion) กลุ่มนักคิดทฤษฎีแพร่กระจายวัฒนธรรม ถัดกันผลการศึกษาของทฤษฎีวิวัฒนาการ เพื่ออธิบายการประดิษฐ์คิดค้นอย่างอิสระ และลำดับปรากฏการณ์ เปลี่ยนแปลงแบบคู่ขนาน โดยไม่คัดค้านแนวความคิดอื่นๆ ของทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรม

ในยุโรปได้แบ่งกลุ่มนักทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรมออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่อังกฤษ เป็นนักคิดกลุ่มที่มีจำนวนน้อย เน้นศึกษาองค์ประกอบวัฒนธรรมในโลกทั้งหมด รวมทั้งวัฒนธรรมชนเผ่าดั้งเดิมว่ามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอียิปต์โบราณอย่างไร วิธีซึ่งวัฒนธรรมแพร่กระจายไปยังภูมิภาคอื่นๆ ในโลก เนื่องจากมนุษย์มีการติดต่อระหว่างกันทางภาคพื้นดินและทางภาคพื้นสมุทร ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมบางกลุ่มก็พัฒนาวัฒนธรรมขึ้นหลังจากได้รับอารยธรรมอียิปต์ บางสังคมไม่สามารถพัฒนาอารยธรรมนั้นได้ ผลก็คือ เกิดความเสื่อมแบบถอยหลังเข้าคลอง

กลุ่มนักคิดทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มวงแหวนวัฒนธรรม (Kulturkreislebre or Culture-Circle School) หรือกลุ่มประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ถึงแม้ว่าจะได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดทางมานุษยวิทยาภูมิศาสตร์ของเซอร์มันคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในระยะหลังกลุ่มวงแหวนวัฒนธรรม ย้ายศูนย์กลางไปอยู่ที่เวียนนา ผู้นำกลุ่มคนสำคัญ 2 คน คือ เกรบเนอร์ (Fritz Graebner 1877-1943) ได้พิมพ์เผยแพร่ผลงานชื่อ Method of Ethnology ในปี ค.ศ. 1911 และชมิทท์ (Father Wilhelm Schmidt 1868 - 1954) พิมพ์เผยแพร่ผลงานเป็นภาษาอังกฤษ ชื่อ The Culture Historical Method of Ethnology ในปี ค.ศ. 1939

ผู้นำกลุ่มวงแหวนวัฒนธรรมก็เหมือนกับนักคิดกลุ่มชาวอังกฤษ ได้เสนอวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปสร้างทฤษฎี โดยการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของภูมิภาคต่างๆ ในโลก นักคิดกลุ่มนี้มีความเห็นว่า ในระยะแรก นักมานุษยวิทยามุ่งศึกษาความสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้นอย่างอิสระ และลำดับวิวัฒนาการแบบคู่ขนานมากเกินไป

ความแตกต่างระหว่างนักคิดกลุ่มวงแหวนวัฒนธรรมกับนักคิดกลุ่มแพร่กระจายวัฒนธรรมของอังกฤษ คือ กลุ่มวงแหวนวัฒนธรรม เห็นว่า การแพร่กระจายวัฒนธรรมเกิดจากจุดกำเนิดหลายศูนย์กลาง แต่ละศูนย์กลางจะมีองค์ประกอบวัฒนธรรมแตกต่างกันไปแต่ละกลุ่ม เรียกว่า วง

แหวนหนึ่ง ตัวอย่างเช่น วงแหวนวัฒนธรรมหนึ่ง ประกอบด้วยการเพาะปลูกมัน ไร่ไม้กระดาน ไม้พลอง และการสืบทอดเครือญาติ ฝ่ายมารดา ทั้งๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัว มีการผสมผสาน วัฒนธรรม หรือองค์ประกอบวัฒนธรรมบางอย่างสูญเสียไป แต่ละวงแหวนวัฒนธรรมยังคงรักษา คุณภาพอารยธรรมที่ได้รับมาจากศูนย์กลางและแพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของโลก ความสัมพันธ์ อันมีเสถียรภาพมั่นคงนี้ ทำให้นักมานุษยสังคมวิทยาสามารถกำหนดเขตวงแหวนวัฒนธรรมได้หลาย เขตและนำไปสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมได้

ในหลายภูมิภาคมนุษย์ได้สร้างศูนย์กลางวงแหวนวัฒนธรรมขึ้นและได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับชุมชนอื่นๆ ดังนั้นวัฒนธรรมหนึ่งอาจประกอบด้วยวัฒนธรรมหลายจุดศูนย์กลาง นักมานุษยวิทยาสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ ประการที่สำคัญคือสามารถจัดลำดับวงแหวนวัฒนธรรม ศึกษาระดับ ความสัมพันธ์ระหว่างวงแหวนวัฒนธรรมที่แพร่กระจายออกไป การศึกษาอายุจุดกำเนิดวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เป็นการศึกษาวงแหวนวัฒนธรรมตามลำดับชั้น วัฒนธรรม วัฒนธรรมชั้นสูง หรือวัฒนธรรมปัจจุบันอาจศึกษาได้จากหลักฐานที่จารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร วัฒนธรรมระดับชั้นต่ำที่มีอายุมากอาจจะศึกษาได้จากหลักฐาน โบราณคดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

กฤษฎดา ยะการ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนตำบลแม่ทราบ อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ พบว่า 1) ประชาชนตำบลแม่ทราบ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก 2) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน 3) ประชาชนคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน 4) ประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน 5) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน และมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน

พัชรพรรณ ภูคาพิน (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ที่มีความพร้อมด้านพื้นที่ต่างกัน โดยตำบลโคกสูงมีความพร้อมมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ตำบลหนองบัวและตำบลวังม่วง สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ตำบลมะนาวหวานมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่น่าสนใจ และตำบลแก่งฝักกุดมีความพร้อมด้านพื้นที่น้อยที่สุด

วิรัช มงคลพันธ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการและความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน พบว่า ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความต้องการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติ แต่ประชาชนท้องถิ่นเหล่านั้นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง และยังขาดความพร้อมด้านเงินทุนและทรัพยากรที่ใช้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้การศึกษายังพบอีกว่าประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บริการด้านพาหนะ-ส่งนักท่องเที่ยว ไม่ต้องการให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงไม่ต้องการจัดบริการขายอาหาร และเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่นไม่มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว

สัมฤทธิ์ วิชัยทา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเข้มแข็งของประชาสังคม ตำบลในการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวมว่า การรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมตำบลยังมีน้อย เนื่องจากขาดผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในเรื่องทรัพย์สินส่วนรวม รวมทั้งขาดอุดมการณ์ การมีส่วนร่วมทั้งในระดับองค์กรหมู่บ้าน และปัจเจกกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จำเป็นต้องให้ความเข้าใจแก่ประชาชน เพื่อให้การกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของความสามัคคีและความผูกพันกันในชุมชน

สมชาย สนั่นเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือ ผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นตั้งแต่การเตรียม การวางแผน การควบคุมดูแล การใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการและการได้รับผลประโยชน์จากการบริการ โดยชุมชน ซึ่งจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การให้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ประการสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มมากกว่าส่วนบุคคล

สุทิตย์ อบอุ่น (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหารและการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวกับชุมชนและรัฐ มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริหาร ขาดการวางแผนรองรับการท่องเที่ยวและไม่ได้มีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวทั้งจากชุมชนและรัฐ

มณีวรรณ ผิวนิ่ม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนหลังจากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำในพื้นที่ ตลาดน้ำที่เลือกศึกษาในครั้งนี้ คือ ตลาดน้ำดำเนินสะดวกราชบุรี และตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำทั้งสองแห่ง จากประวัติชุมชนและกระบวนการปรับตัวเข้าสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า ตลาดน้ำดำเนินสะดวกพัฒนามาจากตลาดขายของทางน้ำของชาวบ้านในชุมชน และจังหวัดใกล้เคียงไปสู่การเป็นตลาดเพื่อนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงเวลาประมาณ 30 ปี เริ่มจากมีนักท่องเที่ยวเข้าไปพบแล้วบอกกันต่อๆ ไป ต่อมาเมื่อการคมนาคมทางบกเจริญขึ้น การค้าขายทางน้ำในตลาดของชุมชนลดน้อยลงจนเกือบจะหมดไป แต่มีนายทุนจากภายนอกที่ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนารูปแบบตลาดเสียใหม่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างชาติ โดยเน้นกิจกรรมการลงเรือชมคลองและการขายของที่ระลึก มีข้อตกลงกับบริษัททัวร์ให้รับนักท่องเที่ยวมาแวะที่ตลาดน้ำเพียงช่วงสั้นๆ ก่อนจะเดินทางต่อไปที่อื่น ส่วนตลาดน้ำตลิ่งชันไม่ใช่ตลาดดั้งเดิมของชาวบ้าน เริ่มต้นจากการสร้างตลาดใหม่ขึ้นริมน้ำในที่ดินของราชการ เพื่อเป็นแหล่งขายสินค้าทางการเกษตรสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2530 มีการตั้งคณะทำงานที่มาจากชาวบ้านในพื้นที่ขึ้นมาทำหน้าที่บริหารงานในตลาดน้ำโดยเฉพาะ ใช้ชื่อว่าประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน ในระยะหลังพัฒนามาเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ มีเรือและแพขายอาหารในน้ำ บนบกมีการขายอาหาร ผักผลไม้และพันธุ์ไม้จากสวน ตลอดจนจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ดนตรีและรำไทย ช่วงหลังมีการเพิ่มกิจกรรมจัดเรือที่เที่ยวชมคลอง การนวดฝ่าเท้าและการร้องเพลงคาราโอเกะเข้ามาด้วย

การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อชุมชนทั้งสองแห่งทั้งในด้านบวกและลบ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทำให้เกิดปัญหาการแออัดของการคมนาคม ปัญหาน้ำเสีย มลพิษทางเสียงและอากาศ แต่มีส่วนทำให้มีการปรับปรุงพื้นที่และสาธารณูปโภคในชุมชนให้ดีขึ้น ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ไม่ต้องไปทำงานนอกชุมชน มีทางเลือกด้านอาชีพเพิ่มขึ้นที่ตลาดน้ำตลิ่งชันการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกชุมชน แต่ที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวกรายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่จากนอกชุมชน ผลกระทบทางสังคม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งในชุมชน โดยเฉพาะในตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่มีนักท่องเที่ยวมากและผลประโยชน์สูง มีความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันและระหว่างผู้ประกอบการกับคนในชุมชนที่ถูกกีดกันด้านการค้า มีการเอาเปรียบและหลอกลวงนักท่องเที่ยวในการขายสินค้าและให้บริการ ผลกระทบทางวัฒนธรรมเป็นไปในทางบวกเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ กระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในด้านการแต่งตัว กิจกรรมทางวัฒนธรรม ความรู้สึกรักภูมิใจในท้องถิ่นของคน

ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำยังมีอยู่มาก เพราะเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่เหมือนที่อื่น เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ คนในชุมชนทั้งสองยังต้องการให้มีการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำต่อไป และเห็นว่าสามารถจะพัฒนาเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ แต่ทั้งนี้ต้องใช้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตลาดน้ำในอดีตและปัจจุบัน สร้างกิจกรรมต่อเนื่องที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอวิถีทางวัฒนธรรมของวิถีชีวิตริมคลองมากกว่าจะเน้นด้านการขายของอย่างเดียว

สมชาย เลียงพรพรรณ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาปรากฏว่า

1. การประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งหมด 49 แหล่งสามารถแบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกตามระดับคะแนนศักยภาพได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

1.1 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก (ได้คะแนนร้อยละ 66-80) จำนวน 8 แหล่ง คือ สถาบันทักษิณคดีศึกษา (ร้อยละ 77.12) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย (ร้อยละ 73.85) พิพิธภัณฑ์สถานท่องเที่ยวสงขลา (ร้อยละ 68.27) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (ร้อยละ 68.08) หาดสมิหลา (ร้อยละ 67.89) วัดมิชฌิมาวาสารวิหาร (ร้อยละ 67.89) วัดเขียนบางแก้ว (ร้อยละ 67.89) และวัดท้ายขอ (ร้อยละ 66.35)

1.2 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง (ได้ร้อยละ 5.65) จำนวน 22 แหล่ง คือ วัดป่าสีไลยก์ (ร้อยละ 65.39) สวนสองทะเล (ร้อยละ 64.04) สวนป่าเปรม (ร้อยละ 64.04) วังเจ้าเมืองพัทลุง (ร้อยละ 63.46) หาดแสนสุขลำปำ (ร้อยละ 61.54) เขาดังกวน (ร้อยละ 60.58) วัดโพธิ์ปฐมาวาส (ร้อยละ 6.39) วัดสุวรรณคีรี (ร้อยละ 60.19) วัดแจ้ง (ร้อยละ 59.04) เมืองสงขลาเก่าเชิงเขาแดง (ร้อยละ 59.04) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวง (ร้อยละ 58.85) วัดบ่อทรัพย์ (ร้อยละ 57.12) เขาน้อย (ร้อยละ 57.12) วัดเขาน้อย (ร้อยละ 59.92) วัดวัง (ร้อยละ 56.92) สวนพฤกษศาสตร์พัทลุง (ร้อยละ 56.92) วัดวิหารเบิก (ร้อยละ 55.96) วัดบางเขียด (ร้อยละ 55.00) วัดโลกราม (ร้อยละ 54.23) วัดแหลมพ้อ (ร้อยละ 54.23) วัดกุฎาเบิก (ร้อยละ 52.89) และวัดสิริวรรณาราส (ร้อยละ 50.19)

1.3 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพน้อย (ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50) จำนวน 19 แหล่ง คือ วัดศาลาหัวยาง (ร้อยละ 49.42) สุสานพระยาแขก (มรณัม) (ร้อยละ 49.04) วัดยางงาม (ร้อยละ 48.85) ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา (ร้อยละ 48.65) วัดแหลมจาก (ร้อยละ 47.29) ศาลเจ้าปู่ทวด หัวเขาแดง (ร้อยละ 45.69) ป้อมปากน้ำแหลมทราบ (ร้อยละ 44.73) วัดสูงเกาะใหญ่ (ร้อยละ 43.17) วัดป่าขอม (ร้อยละ 43.15) แหลมจองถนน (ร้อยละ 43.00) สุสานตระกูล ณ สงขลา (ร้อยละ 42.65) ศาลหลบเสือ (ร้อยละ 42.12) แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาตึงหม้อ (ร้อยละ 41.31) เจดีย์เขาภูฎิ (ร้อยละ 41.23) เกาะสี่เกาะห้า (ร้อยละ 41.19) หาดไข่มุก (ร้อยละ 41.15) ศาลาบ่อแก้ง และสุสานเจ.วิ.ลาเซน (ร้อยละ 39.23) พิพิธภัณฑ์ชุมชนแหลมโพธิ์ (ร้อยละ 38.08) และศาลากวง (ร้อยละ 37.31)

2. ผลการสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพมากและปานกลางพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในทุกแหล่งแสดงความคิดเห็นให้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และการจัดการ ในแหล่งที่มีระดับศักยภาพมากและมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะได้รับความคิดเห็นที่หลากหลายว่าแหล่งที่มีระดับศักยภาพปานกลางและมีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยกว่า โดยความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นประโยชน์มากต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา ควรพัฒนาตามศักยภาพของแหล่ง การจัดการของชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการพัฒนาจะต้องยึดหลักการและปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเคร่งครัด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า

1. อุทยานแห่งชาติตั้ง 7 แห่ง มีความสามารถในการบริหารและการจัดองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน

2. ระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งมีความใกล้เคียงกันมากตามลำดับดังนี้ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ได้ระดับคะแนน 43 รองลงมาคือ อุทยานเขาน้ำตกพลี 42 คะแนน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติทับลาน ได้แห่งละ 41 คะแนน อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดได้ 40 คะแนน และอุทยานแห่งชาติปางสีดาได้ 38 คะแนน และเมื่อเฉลี่ยเปรียบเทียบระหว่างอุทยานแห่งชาติทางบกกับอุทยานแห่งชาติทางทะเลพบว่า อุทยานแห่งชาติทางบกมีระดับความสามารถสูงกว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเลเพียงเล็กน้อยที่ระดับ 41 (40 50 คะแนน)

3. แบบจำลองการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถปฏิบัติได้กับกิจกรรมที่อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง โดยมีการดำเนินการในระดับสูงตั้งแต่ร้อยละ 79.18 ถึง 89.58 ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าแบบจำลองการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ ได้

รัชชัช รัตนซ้อน (2542 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นที่สูง พบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน

ในด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิต และระบบความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมที่เคยได้ปฏิบัติกันมา ทำให้ชุมชนสามารถร่วมกันจัดทำกรท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นมาได้ และทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างสัมพันธ์กันกับวัฒนธรรมชุมชน

วิไลภรณ์ ชันติสิทธิ์ (2541 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาพรรณนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พรรณนะของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ พรรณนะของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปวัฒนธรรม เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เช่น การจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ใช้ธรรมชาติเป็นพื้นฐานต้องร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องออกแบบวางแผน จัดขอบเขตพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เกษตรกรเห็นว่าศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนประเพณีของเผ่าเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ควรได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้คงอยู่ตลอดไป เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อเกิดพลังและจิตสำนึกในการปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ เกษตรกรควรได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการผลิตของที่ระลึกเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนของตนเอง และท้ายสุดเกษตรกรเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีผลทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้เสริม นอกเหนือจากอาชีพหลัก ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องของรัฐบาลและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม การประชาสัมพันธ์ การจัดการผลประโยชน์ของชุมชนและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

ลินซ์ สโรบล (2546 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ โดยแห่งโครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาคเป็นเอกสารที่ประมวลแนวคิดและประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่นในการสร้างการวิจัยท้องถิ่นในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาหลังจากกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนในการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก (Earth Summit) ในปี พ.ศ. 2535 ณ ประเทศบราซิล ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในลักษณะต่างๆ อาทิ Green Tourism, Bio Tourism, Sustainable Tourism, Conversation Tourism and Responsible Tourism ฯลฯ ซึ่งส่วนให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน กระทั่งกลายเป็นนโยบายระดับชาติที่รัฐมุ่งให้ประเทศไทยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงปี พ.ศ. 2539-2540

การสรุปการวิจัยการท่องเที่ยวชุมชนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือทั้งที่จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา ดาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และลำปาง โดย

จังหวัดเชียงใหม่มีผู้วิจัยการท่องเที่ยวชุมชนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ แม่ฮ่องสอน และเชียงราย ตามลำดับ นอกจากนี้ในสรุปงานวิจัยแต่ละชิ้น จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์ท่องเที่ยวของชุมชน วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย (ซึ่งทั้งสิ้นให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน) เจาะลึกที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บทเรียนที่ได้จากการวิจัยทั้งทางด้านพื้นที่และฐานทรัพยากร ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วมด้านวิถีจัดการของชุมชนและนำไปสู่ข้อสรุปของงานวิจัย แต่ละชิ้นในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการวางทิศทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สุภาวดี ทรงพรพาณิชย์ (2546 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาเรื่องนิเวศวัฒนธรรมรากฐานใหม่แห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแห่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาคได้นำเสนอตัวอย่างการวิจัยทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ตำบลห้วยสี อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าปกากะญอ เช่นเดียวกับเอกสารอื่นๆ เป็นส่วนใหญ่ งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่การร่วมกันกับผู้วิจัยในการสำรวจเส้นทางการเรียนรู้ธรรมชาติ เช่น ฝืนป่าต้นน้ำแม่เย็นและน้ำตกแม่เย็น ฝืนป่าต้นน้ำแม่ปิงน้อยและน้ำตกแม่ปิงน้อย บ่อน้ำร้อนท่าปาย ฯลฯ การร่วมกับชาวปกากะญอ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ปกากะญอ ตลอดจนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมต่างๆ ได้แก่ การประชุมระดมความคิด การร่วมกันคิดวางแผน การตัดสินใจ การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ประเมินงานผลงาน และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ผลของการวิจัยพบว่าฐานทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ฐานทรัพยากรด้านธรรมชาติและฐานทรัพยากรบุคคล กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อธรรมชาติ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และรื้อฟื้นภูมิปัญญาและก่อให้เกิดการเคารพในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Kotogeorgopoulos (2003 : unpagged) ได้ศึกษาความลำบากในภูเก็ตที่โจมตีไม่เขยไป (เลย) การทบทวนความคิดด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการสนับสนุนการท่องเที่ยว “ทางเลือก” ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ด้วยการหลีกเลี่ยงการหาสิ่งใหม่การผจญภัย และการกำหนดการเดินทางด้วยตนเอง ซึ่งการท่องเที่ยวทางเลือกได้ประชาสัมพันธ์ให้เห็นว่าเป็นการพัฒนาชุมชนผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างยุติธรรม การสร้างคุณภาพชีวิตและการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมวลชนทางภาคใต้ของประเทศไทยอีกทางหนึ่ง ด้วยการให้ธรรมชาติกิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นฐานของ “ทางเลือก” เช่น การพายเรือคายัคและการเดินป่าซึ่งกำลังขยายตัวและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวนมาก โดยนัยนี้การเป็น “ทางเลือก” ของการท่องเที่ยวจึงเกิดขึ้นควบคู่ไปกับอุตสาหกรรม

ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวโดยมีค่าสำคัญ ได้แก่ การท่องเที่ยว “ทางเลือก” การท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวทางเลือกกับการช่วยเหลือชุมชนในด้านเศรษฐกิจสังคม ทั้งนี้ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยว “ทางเลือก” ทางภาคใต้ของประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทั้งด้านโครงสร้างและแนวคิดกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบมวลชนเป็นอย่างมากในลักษณะของการท่องเที่ยว “ทางเลือก” ยังไม่รู้ถึงการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกจะก่อให้เกิดความแตกต่างกับคนไทยเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ทว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “ทางเลือก” ดังกล่าว อาทิ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมวลชน” ก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนอย่างยุติธรรมเช่นกัน ขณะที่การท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการแบกเป้หรือผจญภัยกลับกลายเป็นข้อจำกัดทางการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่า

Toriskie (2003 : unpagged) ได้ประเมินติดตามการดำเนินงานโครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นชุมชนเป็นฐานในประเทศเนปาล ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ก่อให้เกิดประโยชน์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นที่การดูแลสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งกระตุ้นทางเศรษฐกิจของประเทศ ผลการติดตามโครงการพบว่าโครงการสามารถทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวไปยังท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ทรัพยากรธรรมชาติยังไม่ได้รับการดูแลอย่างเพียงพอสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

Johanness (2003 : unpagged) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับระบบนิเวศของป่าสงวน Waterberg Biosphere ในแอฟริกาใต้ ผลการศึกษาพบว่า ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ การท่องเที่ยว ในลักษณะนี้จำเป็นต้องเน้นความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่นั้นๆ เช่น พันธุ์ไม้ต่างๆ สิ่งมีชีวิต สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องเน้นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าสงวนมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวในพื้นที่แล้ว จำเป็นต้องให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักธรรมชาติการจัดป่าสงวนให้เป็นจริงเป็นทางออกของการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้

Hugehes และ George (1995 : 385-389) ได้ศึกษาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพบว่า การกำหนดโครงการและแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ ต้องเริ่มจากรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการ มีการชี้แนะแนวทางมีการจัดตั้งกลุ่มและกรรมการเฉพาะกิจ ระยะเวลาจะดำเนินการเป็นโครงการนำร่อง เพื่อแสวงหาความเหมาะสมก่อนลงมือทำอย่างจริงจัง สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ รัฐบาลต้องมีงบประมาณสนับสนุน

La-iard Silanoi (1990 : unpagged) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบของการส่งเสริมการขายโปรแกรมการนำเที่ยวของบริษัททัวร์ในภาคตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า บริษัททัวร์สามารถจัดการขายทัวร์มาประเทศไทยได้ และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจการให้ความช่วย

เหลือของ ททท. และผลการวิจัยครั้งนำไปสู่การวางแผนการตลาดได้ ทั้งนี้การวิจัยชุดนี้เป็นการทำวิจัยเฉพาะบริษัทที่ติดต่อกับ ททท. เท่านั้น ต่อไปจึงมีการทำวิจัยกับบริษัทที่ไม่ได้ติดต่อกับ ททท. ด้วย

Perdue และ others (1990 : 258) ได้ศึกษาการสนับสนุนของคนในพื้นที่ในการพัฒนาท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนหรือคัดค้านของคนในท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบทางด้านบวกและทางด้านลบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ การยอมรับผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของคนแต่ละกลุ่มในท้องถิ่น ลักษณะที่ใช้เป็นตัวบ่งชี้คือ ลักษณะพื้นฐานทางด้านประชากรและสังคมรวมถึงระยะห่างของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ ที่มีต่อการท่องเที่ยว ซึ่งตัวชี้วัดข้างต้นคือ การจ้างงานการเปรียบเทียบการลงทุนระหว่างคนในท้องถิ่นภาครัฐและกลุ่มคนภายนอก

สรุป จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณเทือกเขาภูพานหาการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจชุมชน เพราะที่ดังกล่าวนอกจากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์สามารถสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document) และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์จากผู้รู้ข้อมูลดี (Key Informant) และนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในสถานการณ์ศึกษาจะต่างๆ และสรุปประเด็นในการก่อเกิดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกที่เหมาะสมบนเทือกเขาภูพานต่อไป ดังรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตในการวิจัย
  - 1.1 ด้านเนื้อหา
  - 1.2 วิธีการวิจัย
  - 1.3 ระยะเวลา
  - 1.4 พื้นที่วิจัย
  - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
  - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
  - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย โดยการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่น่าสนใจนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดความเข้าใจในการจัด

การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยเจ้าของท้องถิ่นอย่างแท้จริง นำไปสู่ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนบนเทือกเขาภูพาน โดยกำหนดเนื้อหาในการศึกษาตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1.1 ศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

1.2 ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย

บนเทือกเขาภูพาน

1.3 การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

2. วิธีการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจเบื้องต้น สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยการจัดการกับข้อมูลดิบที่รวบรวมมาได้เพื่อหาทางที่จะตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

3. ระยะเวลาการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยโดยเริ่มจากที่ได้รับพิจารณาอนุมัติเค้าโครงวิทยานิพนธ์เป็นต้นไป

4. พื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยเลือกพื้นที่ด้วยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้ ผู้ทำวิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาในภาคอีสานเพื่อสำรวจประวัติความเป็นมา โดยสอบถามด้วยวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) คือ การได้รับการแนะนำจากผู้รู้ที่ให้ข้อมูลคนหนึ่งไปสู่ผู้รู้คนอื่นหนึ่งด้วยวิธีการแนะนำส่งต่อเป็นทอดๆ การวิจัยนี้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาบนเทือกเขาภูพานในเขต 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยการวิจัยนี้มุ่งศึกษาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ นั่นคือเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวคือที่ตั้งหลักของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในอดีตนั่นเอง

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคอีสาน ผู้ที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ บนเทือกเขาภูพาน

5.2 กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาและการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ต่อไป ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องจึงได้กำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลโดยทำการสุ่มตัวอย่างตามขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย โดยสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รู้ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ หรือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และ 3) บุคคลทั่วไป รวมทั้งสิ้น 168 คน ซึ่งแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) เป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลหลักและสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน จำนวน 40 คน จากทั้ง 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลหลักและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานผู้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน สภาพปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยภาพรวม ด้วยวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) คือ การได้รับการแนะนำจากผู้รู้ที่ให้ข้อมูลคนหนึ่งไปสู่ผู้รู้อีกคนหนึ่งด้วยวิธีการแนะนำส่งต่อเป็นทอดๆ (รัตนะ บัวสนธ์. 2543 : 37) และวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ หรือกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (Casual Informant) จำนวน 88 คน จากทั้ง 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมือง อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

5.2.2.1 ประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ ผู้อาวุโส เจ้าอาวาส สมาชิก อบต. ตัวแทนร้านค้า สมาชิกกลุ่มต่างๆ อำเภอละ 10 คน รวม 40 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย มุมมองสภาพการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ ความพร้อมและความเข้าใจในการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นแตก

ต่างกัน อีกทั้งสามารถบอกความเป็นมา บริบทชุมชน การประกอบอาชีพ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านต่างๆ การเก็บข้อมูลจากกลุ่มนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

5.2.2.2 เจ้าหน้าที่และองค์กรของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ในการนำนโยบายการท่องเที่ยวยุคใหม่ไปปฏิบัติ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายก อบต. ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้นำชุมชน พัฒนาการ กำนัน ฯลฯ อำเภอละ 10 คน รวม 40 คน เพื่อสะท้อนให้เห็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ การจัดตั้งโครงการ การจัดการท่องเที่ยวทางเลือก ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านต่างๆ เพื่อนำไปสู่การประเมินศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวทางเลือก เส้นทางตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การเก็บข้อมูลจากกลุ่มนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5.2.2.3 นักท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวทางเลือก เส้นทางตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การเก็บข้อมูลจากนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) อำเภอละ 2 คน รวม 8 คน

5.2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informant) จำนวน 40 คน จากทั้ง 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอ อำเภอเมือง อำเภอกุฉินคร จังหวัดสกลนคร อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ประเภท ได้แก่

1.1 แบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (Basic Survey) เพื่อการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่วิจัยและประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน

1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งออกเป็น 2 แบบ

1.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามกำหนดไว้แน่นอน การนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่อยู่ภายในชุมชน และกลุ่มผู้ปฏิบัติ หรือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

1.2.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดประเด็นคำถามแบบกว้างๆเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย สามารถถามได้ในหลายเรื่องราวที่จะโยงเข้าหาจุดประสงค์ของการวิจัย โดยไม่จำกัดเวลา หรือจำนวนครั้งของการพบปะสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview Guideline) เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ นักวิชาการ นักบริหาร ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน สภาพปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้น

1.3 แบบสังเกต (Observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในลักษณะของการเฝ้าดู ศึกษาเหตุการณ์ เพื่อให้เข้าใจในธรรมชาติของสิ่งที่สังเกตหรือพฤติกรรมของผู้คนในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน โดยผู้วิจัยได้แบ่งการสังเกตในการวิจัยออกดังต่อไปนี้

1.3.1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการสามขั้น คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก การซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจจากการสังเกต คือการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการแล้วค่อยจดบันทึก (ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 236)

1.3.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนพื้นที่ศึกษา

1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นข้อมูลที่ต้องการหาข้อสรุปและความชัดเจน ใช้สำหรับข้อมูลสนทนาในกลุ่มกลุ่มผู้ปฏิบัติ หรือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย คือ กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มผู้ผลิตของเล่นในชุมชน สมาชิกในชุมชน โดยกำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประมาณ 6-8 คน ในแต่ละพื้นที่และประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย เพื่อปรึกษาหารือ หาข้อสรุป ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน สภาพปัจจุบันของศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยภาพรวม อันจะนำไปสู่การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาและวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานครั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลยึดหลักข้อมูลที่มีความสอดคล้อง

กันกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ (ธีรวิทย์ เอกะกุล. 2546 : 191-193) ซึ่งมีการเก็บข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้หรือมีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาสภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานจากเอกสารและกลุ่มเอกสารต่างๆ ดังนี้

2.1.1 ข้อมูลเอกสารด้านความรู้ด้านสภาพทั่วไปของภูมิภาคอีสานและการท่องเที่ยว

2.1.1.1 ภูมิภาคอีสาน ประวัติความเป็นมา

2.1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน

2.1.1.3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Tourism)

2.1.1.4. แนวคิดเกี่ยวกับมานุษยวิทยาการท่องเที่ยว (Anthropology of Tourism)

2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือก

2.1.2.1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sub Sustainable Tourism)

2.1.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism)

2.1.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism)

2.1.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

2.1.3 ความรู้เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

2.1.3.1. ประวัติพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

2.1.3.2. เทือกเขาภูพาน

2.1.4 พื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่ในการศึกษาบนเทือกเขาภูพานในเขต 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

2.1.5. ข้อมูลเอกสารด้านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบนเทือกเขาภูพานในเขต 6 อำเภอ

2.1.6 ข้อมูลเอกสารจากบทความทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ วารสาร งานวิจัยในและต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ จากเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต หนังสือตำรา วิทยุทัศน์ หน่วยงานราชการ สถาบันต่างๆ เอกชนและหอสมุดต่างๆ โดยรวบรวมแยกประเด็นไว้ตามเนื้อหา

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Studies) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลโดยวิธีสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) สัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

(Unstructured Interview) สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์และตรงกับข้อเท็จจริง ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ดังนี้

2.2.1 การสำรวจเบื้องต้น เพื่อทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย และสำรวจบริบทพื้นที่ที่จะใช้วิจัยในด้านประวัติความเป็นมา สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ที่ใช้ในการจรรยา สถานที่ในการตั้งทัพ ตั้งค่ายของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน สภาพทางภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเก็บข้อมูลแบบ 2 ทาง (Two Way) คือ 1) เก็บข้อมูลจากการตามหาอดีตมาหาปัจจุบัน 2) เก็บจากปัจจุบันก่อนแล้วค่อยถอยกลับไปถึงข้อมูลในอดีต

2.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งออกเป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามแนวการสัมภาษณ์กับกลุ่มประชาชนทั่วไป ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับกลุ่มผู้รู้ การสัมภาษณ์เป็นการเก็บข้อมูลในประวัติศาสตร์ รูปแบบความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ ความต้องการ และการดำเนินชีวิตของสมาชิกกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สุด ด้วยวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยการถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เพื่อให้บอกชื่อบุคคลต่างๆ ที่รู้จักเป็นทอดๆ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามแนวการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นและนำมาตีความโดยใช้ทฤษฎีและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

2.2.3 การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลโดยเริ่มต้นที่การสังเกตทางกายภาพ อาทิ ภูมิศาสตร์ที่ตั้งชุมชน พื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต อาชีพของคนในชุมชน ฯลฯ และการสังเกตเพื่อเติมข้อมูลในส่วนของจัดการการท่องเที่ยวทางเลือก แบ่งออกเป็น

2.2.3.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant) เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัยในภาคอีสานในด้านสังคม สภาพทางภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ศาสนา การผลิต การเล่นของเด็ก วัสดุที่นำมาใช้ และอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ที่ต้องกำหนดบทบาทของผู้วิจัยให้สังเกตพฤติกรรมของผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยไม่จำเป็นต้องไปร่วมกิจกรรมด้วย อย่างไรก็ตาม

ดีการสังเกตบางส่วนจะกระทำร่วมกัน สัมภาษณ์ และบางส่วนจะมาจากการร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นในท้องถิ่น ทั้งนี้ประเด็นในการสังเกตดังกล่าวอาจพิจารณาในรายละเอียดดังนี้

1) การสังเกตที่กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ จะเป็นการสังเกตบุคคลิก สีหน้า อารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ความต้องการ ความพึงพอใจ และความเข้าใจในงานของผู้ให้สัมภาษณ์ขณะทำการสัมภาษณ์ว่ามีความรู้สึกเช่นไร เมื่อตอบคำถาม

2) การสังเกตในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นการสังเกตอารมณ์ ข้อเหมือน ข้อแตกต่าง ความโดดเด่น และลักษณะบางประการที่น่าสนใจอันเนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น บรรยากาศในงาน ขั้นตอนของกิจกรรม รูปแบบกิจกรรม การจัดแสดงตลอดจนการสังเกตตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ว่าคนและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร และมีอะไรน่าสนใจ เป็นต้น

3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตลักษณะทั่วไปของชุมชน และภูมิประเทศในพื้นที่ที่ทำการศึกษา

เมื่อมีการสังเกตสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าว จะไปสู่การจดบันทึกสิ่งที่ได้สังเกตตลอดจนการบันทึกภาพในบริเวณที่ได้รับอนุญาตพร้อมจัดลำดับเหตุการณ์เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.2.3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อเรียนรู้ รวมถึงศึกษาวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ตามความมุ่งหมายของการวิจัย

2.24 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เป็นข้อมูลที่ต้องการหาข้อสรุปและความชัดเจน โดยผู้วิจัยใช้สำหรับเก็บข้อมูลสนทนาในกลุ่มผู้ปฏิบัติ หรือกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ในเรื่องประวัติของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน และแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวนกลุ่มละ 5-8 คน เพื่อปรึกษาหารือหาข้อสรุปในประเด็นเกี่ยวกับประวัติของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน และแหล่งท่องเที่ยว สภาพปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยภาพรวม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การจัดทำการประชุมที่ครอบคลุมประเด็นการวิจัยที่ยังสงสัย ไม่ชัดเจนในข้อมูลของการวิจัยที่ได้มาในเบื้องต้น เครื่องบันทึกภาพและเสียง สมุดจดบันทึก

5. การจดบันทึก (Field Note) โดยดำเนินการบันทึกทุกครั้งและใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการบันทึกข้อมูลช่วยเพิ่มเติมรายละเอียด เช่น เครื่องถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เทปบันทึกเสียง เป็นต้น หลังจากนั้นดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

3. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดกระทำข้อมูล

ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลภาคสนามโดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัย มาจัดกระทำดังต่อไปนี้

3.1.1 นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารต่างๆ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลว่าถูกต้องเชื่อถือได้ในเชิงแนวคิดทฤษฎี ซึ่งพิจารณาจากเอกสารที่เป็นเรื่องเดียวกันจากหลายแหล่งหากข้อมูลตรงกันก็ถือว่าเชื่อถือได้ ใช้อ้างอิงได้ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียด พร้อมจัดระบบหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.1.2 นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากการสำรวจเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งได้จัดบันทึกไว้และบันทึกในแถบบันทึกเสียงมาถอดความมาแยกประเภท จัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

3.1.3 นำข้อมูลที่เก็บได้จากข้อมูลเอกสารต่างๆ และข้อมูลจากภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลว่าถูกต้องเชื่อถือหรือไม่ ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลผู้วิจัยใช้การตรวจสอบแบบ Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ของ Denzin (1970) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2547 : 31-33) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1.3.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล การใช้แหล่งข้อมูลต่างกัน (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ ซึ่งมีการตรวจสอบโดยตรวจสอบแหล่งข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ ข้อมูล 3 ด้าน คือ ด้านเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ด้านสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และด้านบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

3.1.3.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การใช้ข้อมูลจากนักวิจัยหลายคนที่เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเรื่องเดียวกันมาตรวจสอบว่าได้ข้อมูลตรงกับผลการวิจัยตรงกันหรือไม่

3.1.3.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ตามแนวคิดของ สุกงศ์ จันทวานิช (2546 : 131-137) ดังนี้

3.2.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้วก็คือเป็นข้อสรุป

3.2.2 การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ (Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป โดยการใช้วัฒนธรรมและแนวคิดและทฤษฎี เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์ถึงการจัดระเบียบทางสังคม การทำหน้าที่ของระบบย่อยแต่ละโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน โดยมีกรอบ ดังนี้

3.2.2.1 การกระทำ (Acts) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง

3.2.2.2 กิจกรรม (Activities) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง และมีความผูกพันกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม

3.2.2.3 ความหมาย (Meanings) คือ การที่บุคคลอธิบายหรือสื่อสารหรือให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำและหรือกิจกรรม อาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน

3.2.2.4 ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลายๆ คน ในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นรูปของการเข้ากันได้หรือความขัดแย้งก็ได้

3.2.2.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) คือ การที่บุคคลมีความผูกพันและเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3.2.2.6 สภาพสังคม (Setting) คือ สถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่การกระทำหรือกิจกรรมที่ทำการศึกษากำลังเกิดขึ้น

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้ ประการแรก ศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ประการที่สอง ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน และประการที่สาม เพื่อนำมาเป็นแนวทางการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลในลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีกรเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลาย เก็บจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม เพื่อนำมาตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ การนำเสนอผลการศึกษา การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
2. ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
3. การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

ศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

การศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

1. อำเภอเมืองสกลนคร

ประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในอำเภอเมือง

1.1 บุคคลสำคัญของท้องถิ่น

จังหวัดสกลนครมีบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและระดับประเทศ บุคคลเหล่านี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและเป็นผู้ให้กับสังคม รวมถึงผลงานในด้านต่างๆ เช่น ทางด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง และภูมิปัญญา จนเป็นบุคคลสำคัญของท้องถิ่น และมีชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่ยกย่อง อันเป็นแบบอย่างที่ดีงามของคนในสังคม

ภาพประกอบ 23 นายเตียง ศิริขันธ์

1.1.1 ประวัติ นายเตียง ศิริขันธ์

นายเตียง ศิริขันธ์ เกิดเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2453 ณ บ้านเลขที่ 89 ถนนมรรคาชัย ตำบลธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร บิดาชื่อนายบุตรดี ศิริขันธ์ มารดาชื่อนางอัม ศิริขันธ์ พี่น้องร่วมบิดามารดา 11 คน ท่านเป็นคนที่ 6 มีรูปร่างสูงปานกลาง ผิวเนื้อดำแดง แข็งแรง มีสติปัญญาดี มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ฉลาดไหวพริบดี ขยันหมั่นเพียร และมีความอดทนสูง ชีวิตในวัยเรียน ท่านได้ศึกษาปีที่ 3 (ม.3) จากโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล จังหวัดสกลนคร จากนั้นได้เข้าไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ และเรียนวิชาครูประโยคมัธยมที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อจบแล้วได้เป็นครูสอนที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และต่อมาย้ายไปสอนที่จังหวัดนครปฐม และย้ายไปสอนที่โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล จังหวัดอุดรธานี

เมื่อครั้งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นช่วงที่กระแสทางการเมืองกำลังรุนแรงอยู่นั้น ท่านได้ผันตัวเองเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นสกลนคร ในขณะที่เดียวกันท่านยังเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย รับผิดชอบในเขตอีสานเหนือ ด้วยความมีศักยภาพสูงในหลายๆ ด้าน ชาวสกลนครทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างยกย่องให้ท่านเป็นวีรบุรุษของชาวสกลนคร เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ชีวิตในบั้นปลายต้องพบจุดจบโดยไร้ร่องรอยแม้แต่ญาติๆ และคนใกล้ชิดก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้้นอกจากผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ยุคมีดของพลตำรวจเอกเผ่า ศิริยานนท์

1.1.2 ผลงานของนายเตียง ศิริขันธ์

ภายหลังจากศาลยกฟ้องจากข้อหาคอมมิวนิสต์ นายเตียงได้เปลี่ยนวิถีชีวิตทางการดำเนินชีวิตหันเข้ามาเล่นการเมือง เมื่อมีการเลือกตั้งครั้งแรกในประเทศไทยในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งโดยอ้อมนายเข้ารับสมัครเลือกตั้งในจังหวัดสกลนคร และได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในปีนั้น และได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรของจังหวัดสกลนครทุกสมัย เช่น ใน พ.ศ. 2480 ซึ่งมีการเลือกตั้งโดยตรง นายเตียงก็ได้รับเลือกตั้งเข้าไปนั่งในสภาผู้แทน และมีความสนิทสนมกับนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (ส.ส.อุบลราชธานี) นายถวิล อุดล (ส.ส.ร้อยเอ็ด) และนายจำลอง ดาวเรือง (ส.ส.มหาสารคาม) มีความใกล้ชิดขึ้นจนนายปรีดี พนมยงค์ จนเป็นที่ไว้วางใจหลังจากที่นายเตียงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่กี่ปี ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นยกพล ขึ้นบกในประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ประเทศไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำสัญญาร่วมมือและร่วมรบกับญี่ปุ่น นายปรีดี พนมยงค์ ไม่เห็นด้วยและถูกผลักดันให้พ้นจากตำแหน่งการเมืองเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน นายปรีดี พนมยงค์ เห็นว่าควรติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อให้เข้าใจสภาพอันแท้จริงของไทยที่ต้องเสียอิสรภาพจึงได้มีการติดต่อกับอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และจีน นายเตียงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำเสรีไทยประจำภาคอีสานทำการชักชวนชาวบ้านร่วมฝึกอาวุธเป็นกองทัพ ประชาชนจัดทำสนามบิน 3 แห่ง ที่บ้านโนนหอม บ้านเต่างอย และตาคลีวง นับว่าเป็นการเสี่ยงภัย ในขณะที่มีการประกาศกฎอัยการศึกและเสี่ยงภัยต่อการถูกญี่ปุ่นจับประหารชีวิต แต่โชคดีที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงคราม ทหารป่าเสรีไทยได้ไปเดินสวนสนามที่กรุงเทพฯ ในปลายเดือนกันยายน 2488 เก็บอาวุธยุทโธปกรณ์ส่งให้ทางราชการต่อไป ชีวิตนายเตียงศิริขันธ์ หลังสงครามญี่ปุ่นได้เป็นคณะรัฐมนตรี อยู่ในคณะรัฐบาล 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม-17 กันยายน 2488 ในสมัยรัฐบาลนายทวี บุณยเกตุ ครั้งที่ 2 ในรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ตั้งแต่วันที่ 17 กันยายน 2488 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2489 ครั้งที่ 3 ในคณะรัฐบาลพลเรือเอกถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ วันที่ 23 สิงหาคม 2489 แต่ต่อมาในวันที่ 10 เมษายน 2490 นายเตียงได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีเมื่อต้องเดินทางไปยังสหรัฐอเมริกา ในฐานะเป็นรองตัวแทนการเจรจาประนีประนอมระหว่างประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศส ภายหลังจากที่รัฐมนตรีถูกฆ่าตายอย่างทารุณ นายเตียงไม่ไว้วางใจสถานการณ์ทางการเมืองจึงตัดสินใจหนีขึ้นภูพานพร้อมลูกน้องจำนวนไม่กี่คน ซึ่งต่อมาทางการได้ตั้งข้อหานายเตียงว่า “แบ่งแยกดินแดน” ท่ามกลางการติดตาม ไล่ล่าตัวของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง ต่อมาเมื่อผู้พบศพนายเตียง ศิริขันธ์ พร้อมด้วยบุคคลอื่นๆ อีก 5 คน ที่ป่าแห่งหนึ่งในตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี คาดว่าบุคคลดังกล่าวถูกฆ่าตามเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2495 นายเตียง มีภรรยา 1 คน คือ นางนิवासน์ ศิริขันธ์ และมีบุตร 1 คน ชื่อ นายวิฑูร เกิดในปี พ.ศ. 2485 หลังจากนางนิवासน์เสียชีวิตด้วยโรคหัวใจแล้ว ไม่ช้านายวิฑูรก็ ออกจากบ้านในกรุงเทพมหานคร โดยไม่มีผู้ใดพบเห็นอีกเลย นายเตียงได้ฉายาว่า “ขุนพลภูพาน” ก็ เป็น

ทั้งแม่ทัพใหญ่ในการฝึกหัดเสรีไทยนับเป็นพันคน หลายรุ่นมีอัครยาศัยไมตรีจนเป็นที่ไว้วางใจของชาว สกลนคร ความเคียดเคี้ยวอุคมคติที่ต่อสู้กับนักการเมืองที่มีอิทธิพลทำให้เขาถูกยึดเชียดข้อหาจนกรจ้งใน สมัยนั้นจนถูกฆ่าตายในที่สุด สมควรที่จะเป็นวีรบุรุษคนสำคัญของสกลนคร

ภาพประกอบ 24 กำเสรีไทย

1.1.3 ความสำเร็จในชีวิต

1.1.3.1 ด้านการเมือง หลังจากได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2480-2499 เป็นต้นมา นายเตียง ศิริขันธ์ ได้มีโอกาสเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองเพื่อประชาธิปไตยในรัฐสภาาร่วมกับเพื่อนสมาชิกผู้แทนราษฎรในภาคอีสานหลายท่าน เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นไม่สงบเนื่องจากรัฐบาลกลางเกิดระแวงสงสัยการดำเนินงานของคอมมิวนิสต์ในหมู่ชาวอีสาน ซึ่งมีชาวอีสานบางคนเข้าร่วมกลุ่มกับชาวญวนอพยพในอีสาน ใน พ.ศ. 2477 มีการปฏิบัติการของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกตนเองว่า คณะกรรมการแห่งสยามหนุ่ม นำโดยโฮจิมินห์ เริ่มปฏิรูปในอีสานโดยก่อตั้งที่จังหวัดสกลนคร อุดรธานี นครพนม หนองคาย เพื่อกลับไปต่อสู้กอบกู้เอกราชฝรั่งเศส จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐบาลไทยเกิดความระแวงสงสัยในพฤติกรรมของนายเตียง ศิริขันธ์ และกล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลขณะนั้นทนต่อกระแสการเมืองที่รุนแรงและสับสนไม่ไหวจึงกำหนดให้มี การเลือกตั้งบ่อยครั้ง

บทบาทที่สำคัญของนายเตียง ศิริขันธ์ ในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชาวสกลนครนั้นขึ้นอยู่กับกาลสมัย กล่าวคือ ในยุคการหาเสียงของนายเตียง ศิริขันธ์ จะใช้เกวียน ม้า และเดินด้วยเท้า ซึ่งเป็นไปด้วยความลำบาก เพราะต้องหาเสียงทั่วทั้ง จังหวัดสกลนคร อีกทั้งการคมนาคมไม่สะดวก ไฟฟ้าไม่มี ต้องใช้ตะเกียงเจ้าพายุ เครื่องเสียงไม่มี ต้องใช้สังกะสีมาทำกรวยตะโกนหาเสียง มีการใช้หมอลำเป็นสื่อในการหาเสียงด้วยลักษณะนิสัย

นายเตียง ศิริขันธ์ เป็นนักพูด นักโต้วาที มีความจริงใจ ไม่ถือยศถาบรรดาศักดิ์ เป็นคนคบง่าย และที่สำคัญท่านเขียนตำราครูประถม (ป.ป.) และชุดครูมัธยม (ป.ม) และตำราอื่นๆ อีกมากจึงเป็นผลทำให้ครูและข้าราชการรู้จักนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นอย่างดีและยังได้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยด้วยความเต็มใจทุกคน

ภารกิจหลังกลับจากประชุมรัฐสภา ท่านจะต้องออกไปเยี่ยมประชาชนชาวสกลนครมิได้ขาด โดยจะออกไปเล่าเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับรัฐสภาและนโยบายต่างๆ ในการพัฒนาท้องถิ่นให้ฟังและจะพูดคุยกับคนทุกระดับ จนผู้คนเหล่านี้เกิดความรักและผูกพันกับท่านอย่างดียิ่ง (เทียม ศิริขันธ์. 2541 : สัมภาษณ์)

1.1.3.2 การพัฒนาท้องถิ่น หลังจากได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย ท่านได้นำงบประมาณมาช่วยสร้างบ้านเมืองสกลนครหลายด้าน พอสรุปได้ดังนี้

- 1) สร้างถนนสายสกลนคร-นาแก-ธาตุพนม
- 2) สร้างถนนสายสกลนคร-กาฬสินธุ์ โดยผ่านเทือกเขาภูพาน
- 3) ส่งเสริมการเกษตร เช่น ตั้งศูนย์ผลิตไหม ทอผ้า ที่บ้านโนนหอม

ตำบลโนนหอม อำเภอเมืองสกลนคร

- 4) สร้างฝายน้ำล้นและอ่างเก็บน้ำหลายแห่ง
- 5) ส่งเสริมอาชีพเลี้ยงโค กระบือ และสัตว์ปีกต่างๆ

1.1.4 จริยธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่าง

1.1.4.1 ความรักชาติ แม้ว่าในช่วงเวลาสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้เข้ามาในฐานทัพในประเทศไทย ท่านได้เข้าร่วมกับขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อสู้กับอำนาจของญี่ปุ่นในที่สุดเมื่อสงครามยุติลงไทยได้รับชัยชนะด้วย

1.1.4.2 สร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ท่านนำเอาผลประโยชน์ที่ชาวสกลนครพึงจะได้จากงบประมาณแผ่นดินมาสร้างสาธารณประโยชน์ เพื่อให้พี่น้องชาวสกลนครมีฐานะและสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น ท่านเสียสละทั้งกำลังทรัพย์และปัญญา หาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครคนใดเสมอเหมือนมิได้

1.1.4.3 มองการณ์ไกลและมีความรับผิดชอบสูง ท่านได้วางผังเมืองสกลนครไว้โดยสร้างถนนไว้ล่วงหน้าและใช้เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ด้วย เช่น ทางเลี้ยวเมืองในปัจจุบันเดิมเป็นเส้นทางถนนที่สร้าง เพื่อพรางทหารญี่ปุ่น ทำเป็นทางเกวียน หรือเส้นทางถนนสายสกลนคร-กาฬสินธุ์ ถนนสายสกลนคร-นาแก-ธาตุพนม ปัจจุบันดังกล่าวได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเป็นอย่างดี

1.1.4.4 ไม่ย่อท้อต่ออำนาจที่ไม่เป็นธรรม ท่านรักความเป็นธรรมซึ่งจะเกิดผลจริงได้ เมื่อพร้อมที่จะต่อสู้กับอำนาจต่างๆ ที่ไม่เป็นธรรม ท่านต้องการแก้ปัญหาสังคมที่มีแต่ความเอารัดเอาเปรียบกัน ความไม่ยุติธรรมในวงราชการ ปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้บั่นทอนความคิดและกำลังใจ เกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน มีการถกเถียงกันทุกรูปแบบ เพื่อความสงบสุขจากปัญหาดังกล่าวท่านจึงต้องเข้าร่วมแก้ไขกับเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของชาวอีสาน ซึ่งในช่วงเวลานั้นมากต่อสู้อย่างรุนแรงในรัฐสภาหลายครั้ง

ครูเตียง หรือนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นศิษย์เก่าโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล และจบการศึกษาสูงสุดระดับประกาศนียบัตรครุมัธยม (ป.ม.) จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นชั้นสูงที่สุดในขณะนั้น ในปี 2473 ขณะที่มีอายุ 22 ปี ท่านเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เดียวกันกับอาจารย์เปลื้อง ณ นคร หลังจากจบการศึกษาได้มาเป็นครูที่โรงเรียนหอวัง ก่อนที่ครูเตียงจะย้ายกลับอีสานมาเป็นผู้ช่วยครูใหญ่ที่โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล จังหวัดอุดรธานี กล่าวกันว่าต่อมา ที่มีลูกศิษย์ได้ดำเนินรอยตามครูเตียง เป็นนักการเมืองที่มีคุณภาพแห่งภาคอีสานและของประเทศหลายท่านอย่างแล้ว นรปติ (สว.ขอนแก่น) พ.อ. สมคิด ศรีสังคม (สว.อุดรธานี) เป็นต้น ครูเตียงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างยิ่ง ท่านได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2480 ด้วยวัยเพียง 27 ปี และได้ร่วมทำงานกับผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานที่มีแนวทาง หรืออุดมการณ์เพื่อคนยากจนหลายๆ คน เช่น นายถวิล อุดล (ร้อยเอ็ด) นายจำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม) นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (อุบลราชธานี) หรือเรากลุ่มกันในนามของ “สี่รัฐมนตรีอีสาน” หรือ “ขุนพลอีสาน” และถือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากส่วนภูมิภาคที่โดดเด่นที่สุด ที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยให้กับคนทุกชั้นยาก เคียงบ่าเคียงไหล่ ท่านปรีดิพนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยและผู้ก่อตั้งคณะราษฎร

เตียง ศิริขันธ์ และมิตรสหายยังได้ร่วมกันก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาชื่อว่า “พรรคสหชีพ” “พรรคสหชีพ” เป็นพรรคการเมืองแรกๆ ที่มีนโยบายเพื่อเกษตรกรและคนทุกชั้นยากในสังคมไทย เพราะเบื้องหลังการเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนของกลุ่มแกนนำเหล่านี้ เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำในสังคม กระจายอำนาจและรายได้ไปสู่ประชาชนระดับล่างให้มากที่สุด โดยเฉพาะหัวเมืองที่ถูกหยามเหยียดหมิ่นแคลนขณะนั้นอย่างอีสาน ซึ่งมีแนวทางใกล้เคียงกับ “พรรคแนวรัฐธรรมนูญ” ที่มีท่านปรีดิ พนมยงค์ “รัฐบุรุษอาวุโส” เป็นแกนนำ ฉะนั้นตลอดระยะเวลาที่อยู่ในสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มของนายเตียงจึงพยายามนำเสนอแนวคิดกระจายความเจริญ การพัฒนาไปสู่สังคมส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะผู้คนห่างไกลในต่างจังหวัด และมักอภิปรายโจมตีนโยบายการบริหารประเทศของผู้นำทหารที่มีกจัดสรรงบประมาณให้กองทัพมากเกินไป แทนที่จะกระจายออกไปสู่งานการศึกษาและงานพัฒนาด้านอื่นๆ ในชนบท ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการสร้างความขุนเคืองให้กับกลุ่มผู้นำทหารตลอดเวลา

การเลือกตั้งเพื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยุคนั้น ไม่ได้ใช้เงินซื้อเสียงเหมือนนักการเมืองยุคปัจจุบัน แต่ในระหว่างไปหาเสียงชาวบ้านกลับเป็นฝ่ายดูแลผู้สมัคร โดยเฉพาะผู้ที่เข้าไปทำหน้าที่ให้กับประชาชน เมื่อปิดประชุม นายเตียง เดินทางกลับสกลนคร ไปร่วมกับชาวบ้านทำถนน ทำฝาย บ่อน้ำ จนชาวสกลนครในยุคนั้นได้พูดถึงกันติดปากว่า ถนน นายเตียง ฝายนายเตียง สะท้อนการเอาใจใส่ลงมือทำกับชาวบ้าน

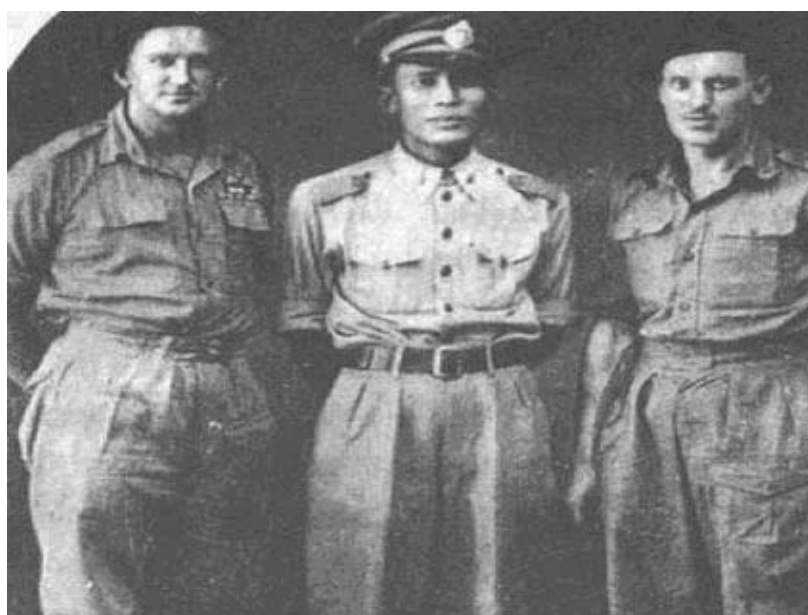
ศรีบูรพา หรือกุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงนายเตียง ตอนหนึ่ง ความว่า “บุคคลที่มีความสุจริต จริงใจ และบากบั่นในการทำหน้าที่ของตนนั้นเป็นบุคคลที่ข้าพเจ้าเห็นว่าสมควรเป็นผู้แทนราษฎรอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าแน่ใจว่าข้าพเจ้าได้พบคุณสมบัติสาระสำคัญนี้ในเตียง ศิริขันธ์ ผู้แทนของชาวสกลนคร” รวมไปถึงอาจารย์สุภา ศิริมานนท์ ผู้ซึ่งจิตร ภูมิศักดิ์ ครูแห่งวิทยาลัยครูเพชรบุรีพิทยาลงกรณ์ ศิษย์เก่ารุ่นน้องหลายปี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ของนายเตียง เคยทำงานร่วมด้วยและเป็นผู้เก็บต้นฉบับเอกสารทางวิชาการชิ้นสำคัญของประเทศไทย “ความเป็นมาของคำสยามฯ” ของจิตร ก่อนที่จิตร ภูมิศักดิ์ จะตายจากไปที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร เมื่อต้นปี 2509 ก็ได้กล่าวถึงครูเตียงว่า “ในจำนวนผู้แทนราษฎรทั้งหมด เตียง ศิริขันธ์ เป็นบุคคลที่ดี ซึ่งมีอยู่ไม่กี่คน เตียง ศิริขันธ์ เป็นนักรัฐธรรมนูญที่แท้จริง เขาทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรชาวสยามสมหน้าที่โดยสมบูรณ์”

นอกจากการทำงานของพรรคสหชีพของกลุ่มนายเตียงและแนวรัฐธรรมนูญของท่านปรีดีจะมีแนวทางที่ใกล้เคียงและทำงานร่วมกันตลอดแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ปรีดีกับนายเตียงเปรียบเหมือนครูกับลูกศิษย์ นายเตียงให้ความเคารพและนับถือท่านปรีดียิ่ง นายเตียงจะเรียกท่านปรีดีว่า “อาจารย์” หรือ “ท่านอาจารย์” ทุกคำ ดังนั้นระยะต่อมาหลังการบุกยึดประเทศไทยของทหารญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2484 ท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขณะนั้นได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นแบบลับๆ เตียง ศิริขันธ์ ทราบแผนการนั้นแต่แรก เขาและกลุ่มเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานในฐานะเป็นผู้นำประชาชนระดับล่างในภาคอีสานได้รับผิดชอบการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นขบวนการเสรีไทยที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศที่มีกองกำลังติดอาวุธ ลักษณะกองโจร โดยเฉพาะในแถบเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนครอันเป็นจุดแรก

เนื่องจากแถบเทือกเขาภูพานมีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม เพราะเป็นป่ามีเงื้อมผาและซอกถ้ำไว้ซ่อนกายและเก็บอาวุธเสบียง ในการเคลื่อนไหวต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นโดยมีเตียง ศิริขันธ์ เป็นแม่ทัพกองทัพพลเรือน (ท.พ.ร.) ซึ่งมีกองกำลังพลเรือนประมาณกว่าหมื่นคน โดยส่วนใหญ่เป็นครูประชาบาลและชาวนา รวมไปถึงข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เคารพและศรัทธาต่อนายเตียง ที่ยินดีมาร่วมภารกิจกู้ชาติ โดยที่มีได้ค่าจ้างตอบแทน หรือเข็มกลัดหาญ เป็นชาวนาชนบทจนๆ เมื่อเสร็จงานพากันมาร่วมฝึกเป็นทหารเสรีไทยลับๆ อยู่ปลายนา ชายป่า ภายใต้การ

นำของนายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล นายแพทย์ อ้วน นาคทรพร เป็นต้น รวมไปถึงแกนนำคนสำคัญอย่างนายสวัสดิ์และนายสวาสดี ตรีชู นาย สนิท ประสิทธิ์พันธุ์ นายถวิล สุนทรสาทกุล นายครอง จันดาวงศ์ และทหารฝ่ายสัมพันธมิตร อย่างพันตรีบาทหลวงซอลิเดย์ ชาวอเมริกา พันตรีเดวิด สไมเลย์ ชาวอังกฤษ โดยอาศัยทุนสำหรับการเคลื่อนไหวนั้นหนึ่งจากการเสียดสละส่วนตัวของนายเตียงและภรรยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนาย สวาสดีและนายสวัสดิ์ ตรีชู ผู้ทุ่มเทและเสียดสละต่อขบวนการเสรีไทยมากตระกูลหนึ่งรวมไปถึง เสบียงอาหารจากพี่น้องชาวนาในชนบทภาคอีสาน

ภาพประกอบ 25 นายเตียง ศิริขันธ์ และทหารฝ่ายสัมพันธมิตร

มีการจัดตั้งฐานที่มั่นครั้งแรกในเขตหมู่บ้านโนนหอม บ้านชาวผู้ไท ห่างตัวเมืองสกลนครไปราว 15 กิโลเมตร ออกไปทางจังหวัดนครพนม ในปี พ.ศ. 2485 นอกจากนี้ ยังมีค่ายเสรีไทยกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ในเขตป่าและบริเวณเทือกเขาภูพานในจังหวัดสกลนคร เช่น ค่ายคานนกยูง บ้านเต่างอย ค่ายดงพระเจ้า ค่ายบ้านหนองหลวง อำเภอสว่างแดนดิน ค่าย บ้านตาดภูวงส์ อำเภวาริชภูมิ ค่ายบ้านอากาศ อำเภออากาศอำนวย ค่ายบ้านภูสระคามา อำเภอ วานรนิवास รวมไปถึงค่ายบ้านหนองผือ อำเภอพรรณานิคม อันเป็นระยะเวลาเดียวกันกับที่พระ อาจารย์มั่น ภูริทัตโต และคณะศิษย์กว่า 30 รูป จำพรรษาที่เสนาสนะป่า บ้านหนองผือด้วย และ นายเตียงเองเคยเข้าไปกราบท่าน

นอกจากนี้ นายเตียงยังมีบทบาทนำในการจัดให้มีค่ายเสรีไทยอื่นๆ กระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ทั้งภาคอีสาน เช่น ที่นครพนม มหาสารคาม หนองคาย อุดรธานี อุบลราชธานี และยังเป็นผู้นำในการสร้างสนามบินเสรีไทยลับๆ ในเขตบ้านคาควงศ์ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร และ บ้านนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขนอาวุธของฝ่ายสัมพันธมิตรไว้สำหรับการฝึกและเตรียมรบกับญี่ปุ่น

นายเตียง ศิริขันธ์ หรือชื่อลับ “พลูโต” ได้กล่าวต้อนรับมิตรสหายที่เดินทางเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยที่ค่ายลับแห่งหนึ่งแถบคงพระเจ้า สว่างแดนดิน ตอนหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ของพลพรรคเสรีไทย ประชาชนแห่งเทือกเขาภูพานว่า “ยินดีต้อนรับพวกเธอทุกคนเข้าสู่ขบวนการ เราทุกคนคงทราบกันดีแล้วว่า ขณะนี้โลกของเรากำลังทำสงครามกันเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายอักษะกับฝ่ายพันธมิตร ฝ่ายอักษะนั้นมีเยอรมันนี อิตาลี และญี่ปุ่น ฝ่ายสัมพันธมิตร มีอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา รัสเซีย และจีน ขณะนี้ฝ่ายอักษะกำลังจะแพ้สงคราม อิตาลียอมแพ้ฝ่ายสัมพันธมิตร ไปเรียบร้อยแล้ว ไทยเราเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ร่วมกับญี่ปุ่นประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม ไทยเราก็ไม่พ้นถูกยึดครอง ท่าน “รุช” หัวหน้าใหญ่ของขบวนการของเราท่านเล็งเห็นการณ์ไกลจึงได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นเพื่อร่วมมือกับอังกฤษและอเมริกา เพื่อขับไล่ญี่ปุ่นเพื่อไม่ให้ญี่ปุ่นใช้เมืองไทยเป็นฐานทัพสู้กับฝ่ายพันธมิตร ฉะนั้นได้รับบัญชาจากท่านรุช หัวหน้าของขบวนการเสรีไทยที่รักชาติให้มารวบรวมพลพรรคเสรีไทยที่รักชาติ ทำการฝึกอาวุธเตรียมไว้สำหรับการขับไล่ญี่ปุ่นไปให้พ้นประเทศไทย บัดนี้พวกเธอทั้งหลายคงรู้แล้วว่าเรามาที่นี่เพื่ออะไร ขบวนการของเราต้องการผู้รักชาติมาร่วมกันทำงานเพื่อกอบกู้ชาติบ้านเมืองให้พ้นภัย

นายเตียง ศิริขันธ์ ได้ฝึกนักรบเสรีไทยแบบกองโจร เพื่อพร้อมรบในวันดีเดย์หรือวันยกพลขึ้นบกของฝ่ายสัมพันธมิตร ระหว่างนั้นนายเตียงได้เดินทางไปรับอาวุธของฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างลับๆ เพื่อเตรียมพร้อมรบที่ประจวบคีรีขันธ์ร่วมกับนายเกษม โทษยานนท์ นายจำลอง คามเรือง นายวิสุทธิ บุญยกุล ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรยังส่งอาวุธและเวชภัณฑ์ให้กับเสรีไทยอีสาน ตามป่าบนเทือกเขาภูพานหลายครั้ง แต่การรบยังมีได้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เพราะญี่ปุ่นได้ยอมแพ้สงคราม ก่อนที่จะถึงวันดีเดย์ เมื่ออเมริกาทิ้งระเบิดที่อิโรชิมาและนางาซากิ ในปี พ.ศ. 2488 พลพรรคเสรีไทยจากภูพานได้เดินทางปลดอาวุธของทหารญี่ปุ่นที่นครพนมและได้ร่วมเดินทางไปเข้าร่วมงานพิธีสวนสนามที่กรุงเทพฯ จากท้องสนามหลวงผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อแสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพของพลพรรคเสรีไทยที่ร่วมรบกับทางฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้มีหลักฐานอ้างอิงที่ประเทศไทยจะไม่เป็นประเทศผู้แพ้สงครามที่จะต้องจ่ายค่าเสียหายมหาศาลจากสงครามในฐานะผู้แพ้สงคราม รวมไปถึงอาจถูกแบ่งเป็นไทยเหนือ-ไทยใต้อย่างเกาหลี แม้ทางรัฐบาลทหารของจอมพล ป. จะประกาศสงครามกับประเทศสัมพันธมิตร หรืออยู่ฝ่ายเดียวกับญี่ปุ่นก็ตาม ท่านปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ประกาศสันติภาพและถือว่าการประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและ

อังกฤษในวันที่ 25 มกราคม 2485 เป็นการกระทำอันผิดไปจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ถือว่าเป็นโมฆะไม่ผูกพันต่อประชาชนชาวไทย

ภารกิจกู้ชาติคราวนั้นเพียง ศิริจันทร์ และผู้นำอีสานล้วนมีส่วนสำคัญยิ่ง ตั้งแต่คราวแรกๆ ที่เป็นผู้นำสำคัญในการต่อต้านญี่ปุ่น ที่เรียกว่า “องค์การต่อต้านญี่ปุ่น” ก่อนที่จะมีการตั้งขบวนการเสรีไทย แม้ปฏิบัติการของพลพรรคเสรีไทยแห่งเทือกเขาภูพานครั้งนั้นจะมีได้อะไรตอบแทน แต่สิ่งที่พวกเขาได้รับที่ยิ่งใหญ่ คือ ความภาคภูมิใจที่ได้ตอบแทนคุณของแผ่นดินไทย ต่อมาหลังเหตุการณ์บ้านเมืองสงบ นายเตียงยังทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป ด้วยความสามารถของท่านและแกนนำของพรรคสหชีพอย่างนายจำลอง นายถวิล นายทองอินทร์ ทั้งในและนอกสภาฯ ทำให้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี ในคณะรัฐบาลขณะนั้นหรือที่เรียกติดปากว่า “รัฐมนตรีอีสาน” นายเตียงได้เป็นรัฐมนตรีอยู่ 3 สมัย 3 รัฐบาล คือ รัฐบาลนายทวี บุญยเกษตร รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และรัฐบาลพลเรือเอกถวัลย์ ชำรงค่านาวาสวัสดิ์

อย่างไรก็ตามแม้ขบวนการเสรีไทยจะจบลงเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม แต่การขุดรีดคนพื้นเมือง ชาวนาชาวไร่มิได้เลือนหายไปจากดินแดนอินโดจีน มิหนำซ้ำอาจมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะในลาวและเวียดนาม ภายหลังที่ฝรั่งเศสกลับเข้าภูพานและแสดงตนเป็นเจ้าอาณานิคมอีก ทั้งๆ ที่เคยหนีหายไปตอนที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ดังนั้นอาวุธเสรีไทยจึงได้ถูกลำเลียงไปสนับสนุนพี่น้องลาวภายใต้การนำของเจ้าสุภานุวงศ์และพี่น้องเวียดนาม ภายใต้การนำของลุงโฮ “โฮจิมินห์” โดยภารกิจการสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชให้กับพี่น้องสองฝั่งโขง อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายภารกิจอันสำคัญนี้ให้นายเตียง นายเตียงสนับสนุนและริเริ่มให้มีการตั้งขบวนการเสรีลาวขึ้น บริเวณเทือกเขาภูพานและได้รับคนลาวมาฝึกอาวุธในค่ายเสรีไทยบนเทือกเขา ภูพาน ภายใต้การดูแลของครูครอง จันดาวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสกลนคร รวมไปถึงบนดอนสวรรค์ กลางหนองหารที่มีทหารในขบวนการเวียดมินห์ของโฮจิมินห์มาร่วมฝึกเพื่อไปรบกับฝรั่งเศสด้วย นอกจากนี้อดีตเสรีไทยอีสานบางส่วน ยังได้ข้ามแม่น้ำโขงไปช่วยลาวและเวียดนามรบ สิ่งที่ชัดเจนที่สุดแห่งสำนึกสันติภาพของประชาชนแห่งกลุ่มแม่น้ำโขง รวมไปถึงความตั้งใจในงานช่วยเหลือพี่น้องของนายเตียง ศิริจันทร์ และกลุ่มผู้นำอีสาน คือ ในเดือนกันยายน 2490 ได้มีการก่อตั้งขบวนการสันติบาตเอเชียอาคเนย์ขึ้น เพื่อต่อต้านการกลับคืนมาและร่วมต่อสู้เพื่อเอกราชต่อฝรั่งเศสให้กับพี่น้องอินโดจีน โดยมีนายเตียง ศิริจันทร์ เป็นประธาน มีเจ้าสุภานุวงศ์ เป็นเลขาธิการ มีนายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้อยเอ็ด เป็นประชาสัมพันธ์ และนายเลอฮาย เป็นเหรัญญิก ซึ่งมีอาจารย์ปรีดีเป็นต้นคิด โดยได้รับการสนับสนุนยิ่งจากโฮจิมินห์ “ลุงโฮ” และเจ้าเพชรราช แต่ได้สร้างความไม่พอใจให้กับฝรั่งเศสและอเมริกายิ่ง นอกจากนี้นายเตียงยังได้ให้การช่วยเหลือขบวนการกอบกู้เอกราชของพี่น้องลาว “ลาวอิสระ” และพี่น้องเวียดนาม “เวียดมินห์” ปีละ 5 ล้าน

บาท ซึ่งเตียง ศิริขันธ์ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกอบกู้เอกราชให้กับพี่น้องอินโดจีน แม้ท่านจะไม่มีโอกาสได้อยู่เห็นวันแห่งชัยชนะของลุงโฮและเจ้าสุภานุวงศ์ วันที่พี่น้องทั้งสองประเทศเป็นเอกราชในปัจจุบันก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ปลายปี พ.ศ. 2490 คือ วันที่ 8 พฤศจิกายน กลุ่มอำนาจเก่าหรือผู้ที่สูญเสียอำนาจภายหลังการกบฏสงครามของญี่ปุ่น คือ กลุ่มผู้นำทหารได้ทำการรัฐประหารและกวาดล้างกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ รวมไปถึงสมาชิกของเสรีไทยทั้งหลาย อันเป็นการกระทำที่สากลประเทศในขณะนั้นมิได้ยอมรับและรับรอง นายเตียงได้หลบหนีการจับกุมไปอยู่ภูพาน ซึ่งเป็นฐานที่มั่นเก่าของเสรีไทยตั้งสมณนาม “ขุนพลภูพาน” และตระเตรียมขุมกำลังเสรีไทยเก่า ลงจากเขาภูพานเพื่อที่จะกลับไปตอบโต้และยึดอำนาจจากกลุ่มเผด็จการทหารที่ทำการรัฐประหารอย่างไม่เป็นธรรมให้กับท่านปรีดีและคณะ แต่ได้รับการขอร้องจากท่านปรีดี เพราะมิอยากให้ประวัติศาสตร์ของประเทศหม่อมองที่คนไทยต้องฆ่ากันเอง นายเตียงเคารพอาจารย์ปรีดี จึงไม่จับอาวุธต่อสู้และหลบอยู่บนเทือกเขาภูพานที่มีป่าเขาและถ้ำเป็นจำนวนมาก โดยได้รับการช่วยเหลือและดูแลจากชาวบ้านในจังหวัดสกลนคร ที่รักท่าน ต่อมาท่านได้ขอกล่าวหาจากกลุ่มผู้นำรัฐบาลขณะนั้น หาว่าเป็น “กบฏแบ่งแยกดินแดนอีสาน” เป็นข้อหาที่ต้องการกำจัดเสรีไทย กำจัดกลุ่มของท่านปรีดี ด้วยการอ้างการก่อตั้งองค์การสันติบาตรอาเซียนอาณัติต่างๆ ที่แนวคิดดังกล่าวของท่านปรีดี พยายามที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มประเทศอินโดจีนเพื่อต่อรองกับประเทศตะวันตก ส่วนอาจารย์ปรีดีเดินทางไปลี้ภัยที่จีนและฝรั่งเศสตามลำดับ

วันที่ 4 มีนาคม 2492 เพื่อนรัฐมนตรีนักต่อสู้จากอีสาน เช่น ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ จำลอง ดาวเรือง ถวิล อุดล รวมไปถึงนักการเมืองหัวก้าวหน้าอย่างอดีตรัฐมนตรีทองเปลว ชลภูมิ ถูกตำรวจลูกน้องของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เกนนำคณะรัฐประหารสังหารโหดที่ถนนพหลโยธิน หลังจากเตียง ศิริขันธ์ เดินทางลงจากภูพานออกมามอบตัวต่อผู้คดีไม่นาน เพราะเกรงผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากการตามจับขุนพลภูพานแห่งสกลนคร “เตียง ศิริขันธ์” ของทางการเขาได้ใช้วิธีทำร้ายร่างกายและจิตใจ กำนันและชาวบ้านที่รักและศรัทธาครูเตียงรวมไปถึงเพื่อนมิตรผู้เกี่ยวข้องกับท่านก็ถูกจับ ต่อมาท่านได้ถูกอุ้มหายสาบสูญไปจนกระทั่งถูกฆ่ารัศคอตายที่เขตพระโขนง และถูกนำไปเผาอย่างศพ-ฝัง เมื่อกลางเดือนธันวาคม 2495 ที่ป่าตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ขณะมีอายุเพียง 43 ปี พร้อมกับขอกล่าวหา “กบฏแบ่งแยกดินแดน” และ “คอมมิวนิสต์” นี่คือนโยบายอันเจ็บปวดของสามัญชนที่ทำงานเพื่อประเทศชาติและประชาชนได้รับอย่างนายเตียงและขุนพลชาวอีสาน เช่นเดียวกันกับท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้ที่มีคุณูปการแก่สังคมไทยอย่างใหญ่หลวง ทั้งทางด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย การกอบกู้ประเทศชาติในฐานะหัวหน้าขบวนการเสรีไทย หรือแม้กระทั่งเป็นผู้วางแนวคิดในการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนระดับล่าง แต่สุดท้ายก็ถูกการป้ายสีให้กลายเป็นผู้ร้าย

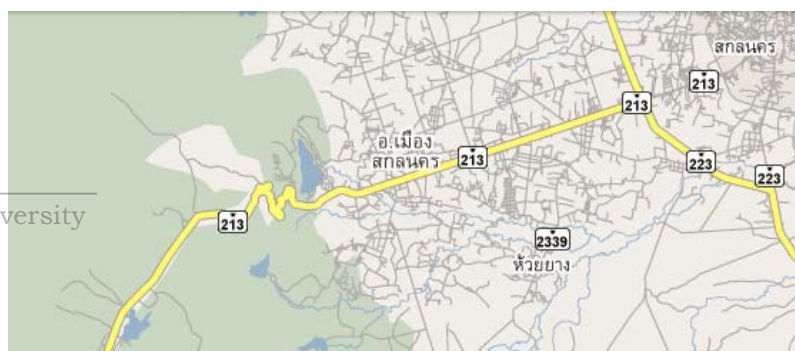
ของสังคม ฉะนั้นถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องเอาความจริงมาตีแผ่ เป็นสังคมแห่งความเป็นจริงมิใช่บิดเบือน บิดเบือนเพื่ออำนาจ เพื่อที่จะไม่ให้คนดีๆ ต้องถูกทำร้าย เจกเช่นเดียวกับสามัญชนผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติอย่างที่หลายๆ มา ศาสตราจารย์วิสุทธิ บุญยกุล อดีตเสรีไทยบ้านโนนหอม สกลนคร กล่าวถึง ฯพณฯ เตียง ศิริจันทร์ ตอนหนึ่งความว่า “นายเตียงทำทุกอย่างเพื่อชาติ แต่ต้องตายเพราะมีคนไทยที่เลวทราม และมีจิตใจโหดเหี้ยมเหมือนสัตว์ป่า หลอกเอาไปฆ่าด้วยการรัดคอ ชาติได้ทำอะไรแก่นายเตียงบ้าง สกลนครได้ทำอะไรแก่นายเตียงบ้าง” ในปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่แม้บุคคลผู้เป็นที่ชื่อ ฯพณฯ เตียง ศิริจันทร์ และพลพรรคเสรีไทยจะมีคุณูปการต่อประเทศชาติ ต่อสังคมพี่น้องกลุ่มแม่น้ำโขงและต่อสกลนคร แต่กลับมิได้มีสิ่งใดๆ ไว้เป็นอนุสรณ์ ไว้เป็นที่รำลึกถึง แม้กระทั่งประวัติศาสตร์เสรีไทยแห่งเทือกเขาภูพานอันยิ่งใหญ่ก็แทบจะมิได้มีที่ยืนบนสังคมไทย-สกลนคร ยังเป็นเรื่องที่ต้องปกปิด หลบๆ ซ่อนๆ อย่างกับเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ น่าเสียใจที่ลูกหลานชาวสกลนคร-อีสานทุกวันนี้ไม่รู้แม้กระทั่งว่าเตียง ศิริจันทร์ คือใคร ชีวิตนายเตียงลำบากเพื่อคนไทยมามาก ต่อสู้กับเผด็จการต้องพเนจรอยู่ตามป่าเขา อยู่อย่างหลบหลีเพื่อคนไทยจะได้เป็นเมืองขึ้นของต่างชาติในการต่อต้านญี่ปุ่น เอาใจใส่และดูแลพี่น้องร่วมสายโลหิตแห่งอินโดจีนในยามที่พวกเขาทุกข์ยากเมื่อถูกมหาอำนาจกดขี่ ต้องอดอยากบางครั้งข้าวมีได้กิน เดินฝ่าสายฝนและสายลมหนาวอันยะเยือก กลางภูพานเพียงลำพัง เพราะโดนข้อมกล่าวหาอันจอมปลอม เพื่อกำจัดนักการเมืองที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและคนยากไร้ในแผ่นดินที่มาจากดินแดนที่ราบสูง ต้องชมซานหนิไปตามซอกภูพาน บั้นปลายสุดท้ายแทนที่คนเหนืออยากเพื่อคนไทยและสันติภาพแห่งมนุษยชาติ อย่างเตียง ศิริจันทร์ จะมีความสุขกับชีวิตและครอบครัวบ้าง กลับถูกอุ้มฆ่ารัดคอและนำไปเผา-ฝังอย่างโหดเหี้ยมที่สุดและแทนที่วีรกรรมของวีรชนแห่งอีสาน-เทือกเขาภูพานจะได้รับเกียรติกลับถูกปิดเงียบและบิดเบือนไปอย่างน่าเสียใจที่สุด

นายเตียม ศิริจันทร์ 419/1 ถนนสุขเกษม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
อายุ 92ปี หมายเลขโทรศัพท์ 042-714213 เป็นเสรีไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นญาตินายเตียง ศิริจันทร์
พ่อของนายเตียงขุนนิเทศพานิชย์ (บุคคิ ศิริจันทร์) เป็นน้องชายของพ่อนายเตียม ศิริจันทร์

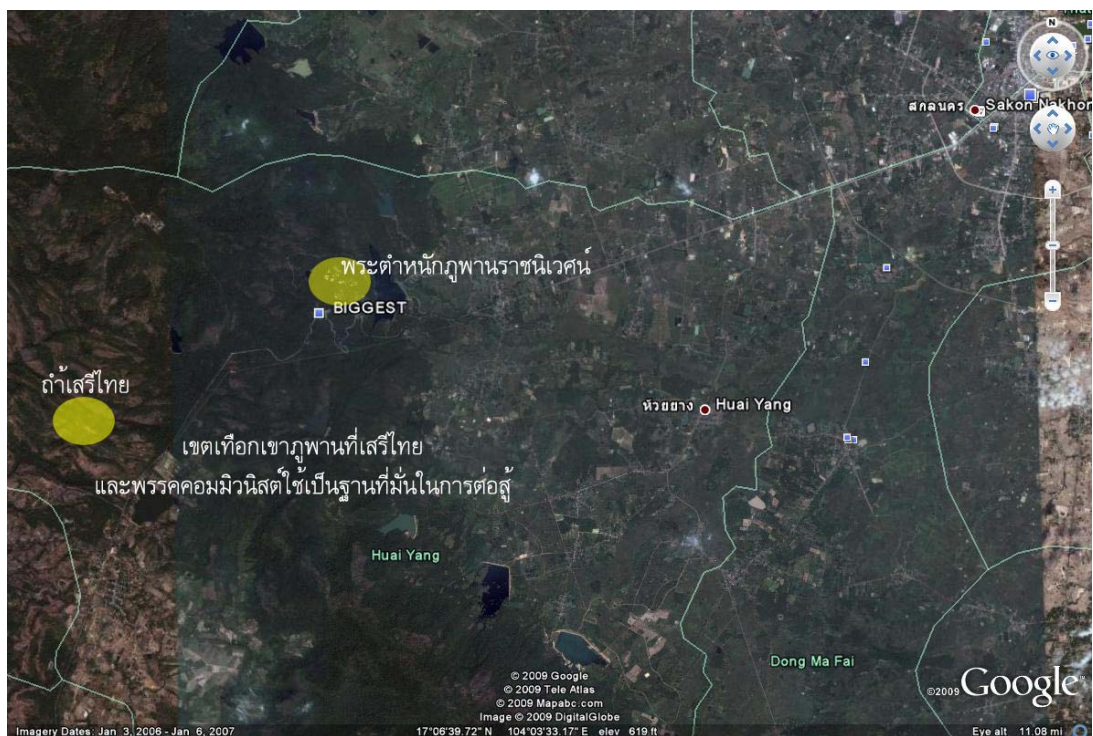
จ.ส.ต.ผจฉย ศิริมาส อายุ 89 ปี อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

นายอาคม พรหมสาขา ณ สกลนคร อายุ 90 ปี บ้านเลขที่ 215/1

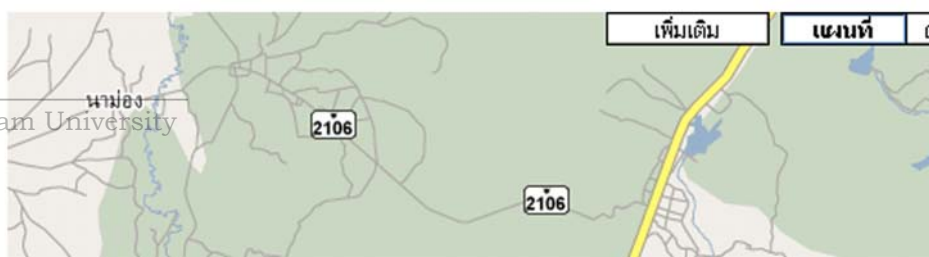
ถนนเปรมปรีดา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ภาพประกอบ 26 แผนที่อำเภอเมืองสกลนคร

ภาพประกอบ 27 ภาพถ่ายทางอากาศเทือกเขาภูพานและอำเภอเมือง
2. อำเภอภูพาน

ภาพประกอบ 28 แผนที่อำเภอเมืองสกลนคร

การดำเนินงานของขบวนการคอมมิวนิสต์ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยให้เป็นรัฐสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้นได้ดำเนินมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2485 เป็นพรรคการเมืองที่ถูกกฎหมาย แต่ได้ดำเนินการอันเป็นปฏิปักษ์กับการปกครองของไทยเรื่อยมา ครั้นในปี พ.ศ. 2492 เมื่อถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปรามจับกุมจึงเคลื่อนไหวกออกจากเมืองเข้าสู่ป่า จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธและดำเนินการต่อต้านอำนาจรัฐรุนแรงขึ้น จนกระทั่งรัฐบาลต้องประกาศใช้ พ.ร.บ.การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2495 และเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2501 ได้ทำการปราบปรามขั้นเด็ดขาด ได้ประหารชีวิตบุคคลซึ่งเป็นแกนนำของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เช่น นายครอง จันดาวงศ์ และนายรวม วงศพันธ์ เป็นต้น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จึงปรับยุทธศาสตร์การต่อสู้ โดยใช้แนวคิดของเหมา เจ๋อ ตุง คือ ยุทธศาสตร์ “ป่าล้อมเมือง” ปลุกระดมมวลชนชาวไร่ชาวนาในชนบทให้เข้าร่วมขบวนการเป็นแนวร่วม จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ สถาปนาฐานที่มั่น และขยายเขตงาน จนกระทั่งสถานการณ์เอื้ออำนวย คือ

งานการเมืองสุกงอม ประชาชนแนวร่วมและกองกำลังพร้อมที่จะจับอาวุธต่อสู้กับอำนาจรัฐแล้ว สงครามกองโจรจึงระเบิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2508 อันเป็นที่มาของ “วันเสียงปืนแตก”

วันเสียงปืนแตกวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2508 เป็นปฏิทินหน้า 1 ของประวัติศาสตร์การต่อสู้ด้วยอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เปิดฉากสงครามกองโจร ดักข่มโจมตีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นครั้งแรกที่บ้านนาบัว ตำบลโลกหินแสบ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม ทำให้ พ.ต.อ.สงัด โรจนภิรมย์ ผู้กำกับตำรวจภูธรจังหวัดนครพนมได้รับบาดเจ็บสาหัสในขณะที่นำกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 คัน รถจี๊ปไปตรวจท้องที่ โดยมีวัตถุประสงค์ไปติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ได้ทำการยิงต่อสู้กันอย่างหนัก เหตุการณ์ปะทะกันด้วยอาวุธในวันนี้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ถือเป็นวันสำคัญ โดยให้ชื่อว่า “วันเสียงปืนแตก” มีการจัดกิจกรรมเพื่อระลึกถึงวันนี้อยู่เสมอเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ แม้เวลาจะล่วงเลยมาเกือบครึ่งศตวรรษแล้วก็ตาม

บนเทือกเขาภูพานระหว่างปี 2500-2516 ถือได้ว่ายุคดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหวของขบวนการชาวบ้าน และในส่วนของปัญญาชนยุคเริ่มต้นไม่ว่าจะเป็นนายผี หรือจิตร ภูมิศักดิ์ ที่คนเมืองยุคใหม่รู้จัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ต้องถือว่าเป็นนักอุดมการณ์ที่มองเห็นว่าบ้านเมืองสมัยนั้นตกอยู่ภายใต้เผด็จการทหาร การต่อสู้ทางวิธีคิดเริ่มรุนแรง ดังนั้นการปราบปรามผู้ที่มีความคิดขัดแย้งจึงถูกปราบปราม ซึ่งนั่นเองคือภาคแรกที่ภูพานได้โอบอุ้มและให้ชีวิตใหม่กับคนเมืองได้เรียนรู้ชีวิตจากคำบอกเล่าของลุงวัฒนา สหายอาวุธ ผู้เคยรับผิดชอบแถบดงมูล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ถึงสหายผีและเป็นผู้นำทางให้พวกเราได้เข้าไปศึกษาและทำสารคดี เจาะโลกผ่านเลนส์ เรื่อง บทเพลงเพื่อชีวิต บนเทือกเขาภูพานเมื่อหลายปีก่อน จนทำให้สามารถนำเอาอัฐิของนายผีเข้าธาตุได้เป็นครั้งแรก หลังจากที่นายผีเองต้องรอส่วนบุญมากกว่า 30 ปี และหนึ่งในบทกวีที่ฝากไว้วันนั้นยังคงคอยเตือนคนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดีถึงชีวิตกับการเสียดสละเพื่อบ้านเมือง ดังความว่า (อรรถ นันทจักร. 2532 : ไม่มีเลขหน้า) ความรุนแรงในการต่อสู้เริ่มชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อมีการปะทะกันระหว่างทหารของรัฐบาลและทหารประชาชน ในเดือนสิงหาคม 2508 ซึ่งเรารู้ในชื่อ “วันเสียงปืนแตก” ที่บ้านนาบัว อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม จากคำบอกเล่าของสหายหลายๆ คนที่เป็นเจ้าของตำนานวันเสียงปืนแตกแห่งนาบัว ต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าการต่อสู้และเคลื่อนไหวนั้นมีมานานแล้ว แต่วันที่มีการปะทะกันและเกิดการสูญเสียเกิดขึ้นทั้งรัฐบาลและทหารประชาชนจึงถือเอาวันดังกล่าวเป็นวันต่อสู้อย่างเป็นทางการ และได้ก่อตั้งชมรมสิงหาคมขึ้นที่บ้านนาบัว ดังนั้นเทือกเขาภูพานจึงเป็นสมรภูมিরบ ระหว่างคนไทยด้วยกันเองตั้งแต่นั้นมา และยิ่งมาในช่วงที่คนเมืองที่ถือว่าเป็นปัญญาชนต้องทิ้งแสงสีมาสู่ป่า เทือกเขาภูพานก็ต้องรองรับเอาคนเหล่านั้นไว้สู่อ้อมกอดของภูผาอีกกระลอกหนึ่ง

ในยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน ขบวนการนิสิตนักศึกษาที่ถือว่าเป็นกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวที่มีความคิดอันเร่าร้อนและก้าวไกลต่างก็ต้องทยอยเดินทางเข้ามาพักร้อนในเขตงานต่างๆ เมื่อรัฐ

บาลทหารปราบปราม นอกจากเขตงานทางภาคเหนือแล้ว ภาคอีสานโดยเฉพาะเขตงานต่างๆ บนเทือกเขาภูพาน และนี่ก็เป็นอีกครั้งที่ภูพานรอทำหน้าที่รับเอาความร้อนหนาว จากปัญญาชนคนเมือง ด้วยกระแสการเมืองโลกที่แยกกันออกเป็นสองค่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายทุนนิยมและฝ่ายสังคมนิยม ผนวกกับการพยายามที่จะเข่นฆ่าฝ่ายตรงข้ามเพื่อชัยชนะ ในระยะดังกล่าวนี้เองที่ทุกฝ่ายต้องปรับยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของตนเอง และในที่สุดรัฐบาลไทยได้ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 66/2523 ที่เน้นการเอาชนะฝ่ายตรงข้ามโดยใช้ยุทธศาสตร์การเมืองนำการทหาร ในระยะดังกล่าวนี้เองถึงแม้ว่าการต่อสู้ใช้เวลาไม่นานนัก แต่การสูญเสียการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นอย่างมากมายบนเทือกเขาภูพาน เพราะวันนี้ภูพานยังคงยืนตระหง่านเพื่อรองรับและเก็บเอาตำนานของบ้านเมืองไว้ ในขณะที่คนที่เคยเดินทางไปรับเอาอาบอบอุ่นบนเทือกเขาภูพานต่างก็ทยอยกลับบ้านเมือง เพื่อรับใช้ชาติในมิติที่ต่างกัน คงทิ้งไว้แต่ความโศกเศร้าของภูพาน

ความเปลี่ยนแปลงฐานที่มั่นภูพาน ยุทธการชัยชนะของกองทัพภาคที่ 2 เมื่อเดือนธันวาคม 2523 เป็นชัยชนะครั้งสำคัญ เป็นการรุกครั้งยิ่งใหญ่ของกองทัพรัฐบาลต่อกองทัพนอกแบบของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) บนเทือกเขาภูพาน จุดเริ่มต้นของการต่อสู้ด้วยอาวุธแห่งแรกของประเทศดังที่พลเอกหาญ ลีนาทนที เคยกล่าวไว้ว่า หากรัฐบาลสามารถทำลายฐานที่มั่นภูพานได้สำเร็จก็เสมือนทำลายกองทัพนอกแบบของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ทั่วประเทศได้เช่นกัน (เทียม สิริจันทร์. 2552 : สัมภาษณ์)

ปี 2528 ณ แผ่นดินที่มีสมญานามว่า “เขานอนอีสาน” ของขบวนการปฏิวัติไทยยังเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่หมู่บ้านอำนาจรัฐแดงเก่าที่อยู่ในท้องที่อำเภอคงหลวงจังหวัดมุกดาหาร นับแต่บ้านปากช่อง บ้านนาหินกลอง บ้านข้าวสูง บ้านนาหลัก บ้านโพนสว่าง บ้านดิว และบ้านหนองคลอง ล้วนมีถนนตัดผ่านจากที่ราบเข้าสู่หมู่บ้านอย่างสะดวกสบาย ยกเว้นบ้านหนองหมูที่ทางการเพิ่งจะสร้างสะพานข้ามห้วยบังทรายตรงบ้านนาหลัก เพื่อจะสร้างถนนลาลองไปสู่หมู่บ้านดังกล่าวที่อยู่เชิงภูไก่เขียว ในความหมายของเขาก็คือนายทหารใหญ่ที่กำลังพุ่งแรงแข่งใครต่อใครในเวลานี้และเป็นคนเดียวกันกับ “คนรอยผู้อารี” ของชาวคงหมู

ยุทธวิธีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ความพ่ายแพ้ของนายจำลอง อุ่นชัยในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดก็ไม่ใช่บทสรุปถึงความล้มเหลวของการต่อสู้ในแนวทางสันติวิธี แต่ขณะเดียวกันความเจียบงันของการต่อสู้ด้วยอาวุธบนเทือกภูพานก็ไม่ได้เป็นข้อสรุปที่ยืนยันได้ ร้อยละ 99 ว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อีสานเหนือพ่ายแพ้อย่างสิ้นเชิงแล้ว

“ผมก็แปลกใจที่กำลังฝ่ายเราสามารถเข้าไปตรวจค้นในภูพานได้สะดวกโดยไม่มีการขัดขวางแต่ก็ไม่สู้จะพบแหล่งที่เก็บซ่อนอาวุธ บางทีการข่าวแม่นยำมากแต่พอบุกเข้าไปจริงก็พบว่ามิ

การขนย้ายก่อนหน้าจะไปถึงไม่นานนัก จะว่ามีกำลังอยู่เป็นร้อยคนก็ไม่ใช่น่าเพราะเท่าที่ตรวจสอบกันจริงมีเหลืออยู่ไม่เกิน 20 คน” แหล่งข่าวในสังกัด ชค. 22 กล่าว

แหล่งข่าวคนเดิมให้ความเห็นว่าเพียง 20 คนไม่สามารถจะปกป้องแหล่งสะสมยุทโธปกรณ์ที่กระจายอยู่ในตามภูเขาต่างๆ ได้หมดแน่ หากไม่มีคนอีกจำนวนมากคอยเป็นหูเป็นตาดูแลรักษาให้ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าพวกเขาบ้านหรือพวกที่ออกมาจากป่าบางส่วนยังมีการติดต่อกับพวกที่อยู่ในป่า หรือพวกที่กลับใจเกิดความไม่แน่ใจจึงพยายามรักษาอาวุธเหล่านี้เอาไว้หากว่าเกิดเหตุการณ์ผันแปรไปในทางตรงกันข้ามกับปัจจุบันนี้จะได้มีทางออกบ้าง

ที่ชาวบ้านบนภูพานหวาดหวั่นมากที่สุดก็เห็นจะเป็นการพบศพชายไม่ทราบชื่อคนหนึ่งที่น่าจะอยู่ข้างทางบ้านนกกอก-กวนนุ่น เมื่อกลางเดือนตุลาคม 2488 นับว่าเป็นศพที่สองสถานที่เกิดเหตุแห่งเดียว ศพแรกรู้ชื่อแล้วเป็นสหายคนหนึ่งที่ยังไม่มอบตัว แต่ศพที่สองมีการคาดเดากันว่าอาจจะเป็นศพสหายที่ยังไม่มอบตัวคนใดคนหนึ่ง ปาดงยังหนาแน่นเพื่อกบฏยังซับซ้อน ภูพานจึงมีอะไรที่ชุ่มชื้นอยู่เหมือนกรุงเทพฯ-ศูนย์กลางรัฐที่สะสมปัญหาด้วยปริมาณที่น่าวิตก ทุกฝ่ายชุ่มชื้นอยู่ในความไม่ประมาทและพร้อมจะแตกหักเมื่อไหร่ก็ได้

อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) คนสำคัญของภูพานพูดถึง “พรรคใหม่” ว่า ความเคลื่อนไหวที่จะแยก 17 จังหวัดในอีสานเป็น “รัฐอิสระ” นั้นมีมานานแล้ว ในระหว่างปี 2500-2506 หมู่บ้านหลายสิบแห่งในพื้นที่รอยต่อ 3 อำเภอ คือ นาแก ปลาปาก เรณูนคร (นครพนม) ผู้ปฏิบัติงานของแนวลาวัรักษชาติได้เข้ามาเคลื่อนไหวปลุกกระดมโดยเปิดเผยมากขึ้น จนกระทั่งเกิดการปะทะกันครั้งแรกในปี 2505 ที่เถียงนาริมทางเชื่อมต่อบ้านนาบัวกับบ้านหนองฮี แต่เนื่องจากไม่ใช่สมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ทางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จึงมายึดถือเอาเหตุการณ์ปะทะกันที่ทุ่งนาใกล้บ้านนาบัวในปี 2508 เป็น “วันเสียปืนแตก” ในเวลาต่อมา

“จริงแล้วนาบัวเป็นชุมกำลังของแนวลาวัรักษชาติ ไม่นานสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) สายจีนที่มีพื้นเพอยู่แถวนี้ไม่พากันยกขบวนไปร่วมกบฏลาวนับร้อยหรือคนใหญ่คนโตของพรรคใหม่ในลาวก็เป็นคนบ้านนาบัว” แหล่งข่าวในอำเภอเปิดเผยถึงที่มาของแนวทางการปฏิวัติที่ยึดแนวทางของโซเวียตในปัจจุบันนี้ เดือนมีนาคม 2524 นายขุนรัมย์ จิตมาตย์ (ส.ภูธร) ชาวบ้านนาบัวข้ามย่านนั้นแยกตัวออกจากศูนย์การนำบนเทือกภูพาน ซึ่งทางนายขุนรัมย์ก็ประสบความสำเร็จในครั้งนั้น (ต่อมานายจันทะนี้ได้เดินทางกลับเข้ามามอบตัวแล้วแต่พรรคพวกก็ร้อยกว่าคนยังไม่ได้อีกกลับมาแต่อย่างใด)

จากเหตุการณ์ในปี 2524 ทำให้เขตการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อีสานเหนือถูกจัดแบ่งเป็นเขตเป็นค่ายโดยปริยาย (เทียม ศิริจันทร์ และทิพาพร ศิริจันทร์. 2552 : สัมภาษณ์)

นายเดือน โธแก้วเจียน บ้านนามขาม อายุ 62 ปี อาชีพเกษตรกรและเปิดร้านขายของชำ ขายอาหารในหมู่บ้าน (ไม่ประสงค์ให้บอกเลขที่บ้าน)

นางสาวโจอม โธแก้วเจียน บ้านนามขาม อายุ 62 ปี

นางบุญเพ็ง โธแก้วเจียน บ้านนามขาม อายุ 62 ปี บอกว่าที่บ้านนามขามไม่มีสหภาพ แต่ในช่วงที่มีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมาเคลื่อนไหวมีการลงมารวบรวมมวลชนของสหภาพหลายครั้ง แต่ชาวบ้านไม่ขึ้นเขาไปด้วยที่ที่มีชาวบ้านเข้าร่วมด้วยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมากที่สุดคือบ้านหนองผักเทียมและบ้านยางโล้น ตำบลโคกภู อำเภอกุพาน บนภูเขาใกล้ๆ หมู่บ้าน (ชาวบ้านเรียกว่าสันป่ามีอยู่ในเทือกเขาภูพาน) มีค่ายทหารใหญ่ มีลานหินลานดินขนาดใหญ่ มีการนำหินมาเรียงเป็นโต๊ะขนาดใหญ่เอาไว้ประชุมของหัวหน้าทัพและแกนนำพรรค

ขยายไทย งามสิทธิ์ (สหภาพกคดี) อายุ 55 ปี อยู่บ้านเลขที่ 167 หมู่ 12 บ้านยางโล้นสามัคคี บอกว่าจากการที่มีคนมาปลุกระดมให้เข้าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ทำให้ทั้งครอบครัวเข้าร่วมและเข้าไปอยู่ในป่า ก่อนที่จะตัดสินใจเข้าป่าช่วง พ.ศ. 2519 มีชาวบ้านชื่อนายบัง หาญจ้า อายุ 80 ปี โคนจับไปอยู่บนภูคงเปลือยเป้า จับไปอยู่ 1 วันจับไปถามเรื่องเกี่ยวกับข่าวสารต่างๆ ของรัฐ เมื่อนายบังกลับลงมาจากภูคงเปลือยเป้า ได้เล่าให้ชาวบ้านฟังว่า ช้างบนภูมีทหารถือปืนจำนวนนับร้อยคน ในสันคำบักเกียง (ใกล้กับเขตจังหวัดกาฬสินธุ์) มีถ้ำชื่อ ถ้ำกกไฮ เพราะมีต้นไฮ (ภาษาอีสาน) ขึ้นที่ปากถ้ำใช้เป็นที่อยู่ของสหภาพ ไม่มีไฟฟ้าใช้สัญญาณด้วยการยิงปืน

สันคำบักเกียง พวกสหภาพหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเรียกว่า เขต 99 อยู่ติดกับมวลชน หมายถึง แบ่งสหภาพออกเป็นสองพวก พวกแรกอยู่บนเขา บางพวกลงมาอยู่ในหมู่บ้านคอยส่งข่าวและส่งเสบียงอาหารขยายไทย งามสิทธิ์ บอกว่า สามียายชื่อ วัลลพ โสวันทา ชื่อสหภาพคือ สหภาพเรือน หรืออุไร โสวันทา มีลูกด้วยกันสองคนอยู่ในทัพเลย การอาศัยในทัพกางฝ้ายเป็นที่พักอาศัย (ผู้นำเป็นคนจัดซื้อมาให้) ผูกเปลนอน น้ำกินใช้ต้มเอาใช้น้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติ การออกจระต้องชุดหุดเสร็จแล้วฝังกลบ การไปอาบน้ำต้องแบ่งกันไปครั้งละ 2-3 คน ผลัดกันอยู่เวรยามคนละ 2 ชั่วโมง มีสมาชิกในทัพทั้งหมด 60 คน อาหารการกินก็หาตามสภาพภูมิประเทศในธรรมชาติ เช่น หน่อไม้ เหียง กบ ปลา หมูป่า ฟาน ช้าง แดงข้าวโพด ปลุกข้าวไร้กิน และข้าวที่ส่งมาจากหมู่บ้านเวลาหุงหาต้องทำเป็นข้าวต้มเพื่อประหยัด เว้นแต่จะมีข้าวมากจึงจะได้กินข้าวสวย ต้องตื่นตีห้าเพื่อออกกำลังกายทุกคน หลังจากนั้นก็ศึกษาโดยหัวหน้าแจกเอกสารคำแปลคดีพจน์แนวทางเหมาเจ๋อตุง สอนโดยพ่อเกษม บ้านหนองผักเทียม กินข้าวร่วมกันแบ่งเวรกันทำอาหารคนทำอาหารในค่ายเรียกว่าพี่เลี้ยง โดยแต่ละวันจะแบ่งเวรกันทำวันละสองคน หลังจากศึกษาเสร็จก็แบ่งงานกันทำ พวกที่อยู่ทัพก็ต้องออกไปหาหาอาหารเพื่อนำมาแบ่งให้สหภาพกิน พวกที่ออกไปปลูกระดมมวลชนก็แยกย้ายกันไปตามหมู่บ้านต่างๆ ชุดละ 2-3 คนพบปีน เค และจุด 38

ฝ่ายหาอยู่หากิน (ภาษาที่สหายใช้) หาอาหาร ชื่อของ เรียกว่า ฝ่ายพลาธิการ ฝ่ายปลุกระดม เรียกว่า หน่วยการเมือง

ในเขต 99 นี้ก็จะประกอบไปด้วยทัพหรือหน่วยหลายหน่วย เจ้านาย คือ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล ผู้หญิงเมื่ออยู่ในป่าจะถือปืนสั้นคนละกระบอกใส่เสื้อผ้าชุดผลเรือนอยู่ด้วยกันด้วยความสามัคคี มีความสุขถึงแม้ว่าจะเหนื่อยกาย อยู่อย่างยากลำบาก อยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัวเดียวกันเรียนการใช้ชีวิต เรียนวิชาแพทย์ หมอ สามารถฉีดยารักษาผู้ป่วยได้ การป่วยไข้ที่เป็นส่วนใหญ่คือ ไข้มาเลเรีย ไข้ออกดอก (ไข้ไทฟอยด์) เมื่อมีคนตายก็ใช้วิธีเผาและไว้้อาลัย

กฎระเบียบในทัพ คือ ห้ามถามประวัติกัน ห้ามพูดเรื่องความลับให้ชื่อตรงต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทุกคนเสมอภาคกัน กฎระเบียบของคนป่วยและคนปกติก็แตกต่างกัน ในแต่ละทัพจะมีหมออยู่ที่ทัพเดียวกันคือ ทัพของดากรมบ้านกุดบาก ขายไทยออกมาจากป่า พ.ศ. 2524 ลงมาปลุกระดมมวลชน หาข่าว มีกลุ่มนักเรียนนักศึกษาเข้ามาร่วมเรื่อยๆ (นักศึกษาเริ่มเข้ามาตอน พ.ศ. 2521) มาจากที่ต่างในภาคอีสานและกรุงเทพฯ มีการเชิญชวนชาวบ้านขึ้นไปศึกษาคติพจน์ของเหมาเจ๋อตุง ในแต่ละเดือนจะมีเงินแบ่งให้สหายทุกคนเท่ากันคนละ 15 บาท ทัพหมอจะได้คนละ 18 บาท วินัย 10 ข้อ จะอยู่ในหนังสือดาวแดงเล่มเล็กๆ การขึ้นไปตีของราชการจะใช้ทหารอาสาขึ้นไปตี ถ้าเจอทหารอาสาต้องรีบหนีทัพ แต่ถ้าเป็นทหารกองทัพอจะไม่ได้ตีทหารกองทัพรู้ว่าทัพสหายเป็นคนดี บางครั้งหนี 2-3 วัน ไม่ได้กินข้าวก็ต้องอดทน ชาวบ้านเรียกสหายว่า คนป่า ทางราชการจะให้ชาวบ้านไปต่อคนป่ามาให้ทหารอาสาจับ

แนวร่วมที่นำเข้ามาให้จะใส่หน้ากาก สวมถุงมือไม่เห็นหน้า เอาข้าวใส่รถสิบล้อมาให้ครั้งละ 26 กระสอบ มาทิ้งให้นัดกันโดยให้ทหารสหายไปซุ่มดูก่อน 15-20 คนใช้การฉิวปากเป็นการส่งสัญญาณ โดยฉิวปากสามครั้งเป็นการส่งสัญญาณบอกว่ามาแล้ว

สืบเนื่องจากบรรดาผู้นำขบวนการเสรีไทยสายอีสานนั้นมีฐานะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนสำคัญของภาคอีสานในกลุ่มสมาชิกสภา “ฝ่ายค้าน” ในสภาผู้แทนราษฎรที่ได้พยายามเรียกร้องให้รัฐบาลหันมาสนใจพัฒนาส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะภาคอีสานอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนได้รับความร่วมมือจากสมาชิกภาคต่างๆ ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาลแพ้โหวตในสภาหลายครั้ง เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่นฝ่ายอักษะจึงได้มาร่วมมือกับนายปรีดิพนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบารมีทางการเมืองขณะนั้น ในฐานะผู้ประสานการณ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง (สุพจน์ ด้านตระกูล. 2514 : 225) จึงได้รับการยอมรับและร่วมมือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านด้วยกัน นอกจากนี้แล้วบรรดาผู้นำขบวนการเสรีไทยสายอีสาน ยังเป็นผู้ที่ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่น (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. 2532 : 71) ในฐานะ “ผู้แทน” ของคนอีกด้วยจึงทำให้การจัดตั้งขบวนการเสรีไทยสายอีสาน สามารถประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ในการทำงานเป็นไปได้ด้วยดี นายเตียง ศิริขันธุ์

ได้รวมกลุ่มก่อตั้งขบวนการเสรีไทยสายอีสานขึ้น โดยได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังจากเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสาน คือ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ โดยเฉพาะนายจำลอง ดาวเรือง นั้นกล่าวได้ว่าเป็นเพื่อนคู่คิดวางแผนการคนสำคัญของนายเตียง ศิริขันธ์ ต่อมาได้ระดมกำลังคนสร้างสนามบิน และค่ายฝึกเสรีไทยขึ้นที่บ้านนาคู อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์) ส่วนนายถวิล อุดล ซึ่งได้ร่วมงานมาตั้งแต่เริ่มต้นนั้นได้เดินทางไปจุงกิ่ง เพื่อติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรพร้อมกับคณะทหารเกี่ยวกับการเจรจาเรื่องสถานะของกองทัพไทยในเชียงตุงและภาคพายัพ สำหรับนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์นั้นได้ดำเนินการรวบรวมสมาชิกจัดตั้งเสรีไทยขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานีการรวมกลุ่มของสมาชิกขบวนการเสรีไทยสายอีสานนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีผู้แทนราษฎรคนสำคัญของจังหวัดนั้นๆ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ เว้นแต่ในจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดขอนแก่น อุรธานี นครพนม และหนองคาย นายเตียง ศิริขันธ์ ได้มอบหมายให้ข้าหลวงประจำจังหวัดหรือไม่ก็เป็นเพื่อนสนิทดำเนินการเอง (สวัสดิ์ تراฐ. 2527 : 40) แต่อย่างไรก็ตาม นายเตียง ศิริขันธ์ ก็ยังคงให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการจัดตั้งค่ายเสรีไทยในจังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะการฝึกอาวุธยุทธวิธีต่างๆ ซึ่งขั้นต้นต้องส่งคนมารับการฝึกอบรมจากหน่วยสกลนครก่อน แล้วจึงไปจัดตั้งค่ายฝึกพลพรรคในเขตจังหวัดของตน

นายจำลอง ดาวเรือง ได้จัดตั้งหน่วยเสรีไทยในจังหวัดมหาสารคาม เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2487 รับผิดชอบพื้นที่ทั้งจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับความร่วมมือจากข้าราชการในจังหวัดคือ ขุนไมตรี ประชารักษ์ ข้าหลวงประจำจังหวัด นายกว้าง ทองทวี ศึกษาธิการจังหวัด นายไสว ถีนานนท์ แขวงทางจังหวัดมหาสารคาม นายดิลก บุญเสริม นายมาบ ภูมาศ ครูโรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม และนายดิลก มะลิมาศ ครูใหญ่โรงเรียนเรืองวิทยาของนายจำลอง ดาวเรือง (ปัจจุบันได้เลิกกิจการแล้ว) ได้สำรวจสภาพภูมิประเทศในเขตจังหวัดมหาสารคาม ในท้องที่อำเภอกุฉินารายณ์ (ปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์) ได้เลือกบริเวณป่าเชิงเขาภูพานใกล้ๆ บ้านนาคู เป็นที่ตั้งค่ายเสรีไทยหน่วยมหาสารคาม ซึ่งอยู่ใกล้สนามบินเก่าตามคำแนะนำของนายเตียง ศิริขันธ์ หัวหน้าหน่วยเสรีไทยจังหวัดสกลนคร

การสร้างค่ายที่บ้านนาคู นายจำลอง ดาวเรือง ได้รับความร่วมมือจากราษฎรอำเภอกุฉินารายณ์ มาช่วยสร้างค่ายตามแนวยาวติดภูเขา โดยใช้ไม้ไผ่ทำแฝกมุงหลังคายกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร เพื่อใช้เป็นที่พัก บริเวณโดยรอบปกคลุมด้วยต้นไม้ ส่วนบริเวณหน้าค่ายเป็นที่ราบได้ปรับพื้นที่เพื่อใช้เป็นที่ฝึกทำการรบของพลพรรค ต่อมานายจำลอง ดาวเรือง ได้ดำเนินการจัดสร้างสนามบินขึ้นในบริเวณที่ตั้งสนามบินเก่า เพื่อให้เครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรขึ้นลงได้สะดวก (วิจิตรวงศ์ ณ ป้อมเพชร. 2543 : 186) โดยอาศัยแรงงานจากราษฎรในท้องที่อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอกมลาไสย ซึ่งในเวลานั้นขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม ชาวบ้านได้

นำเกวียนบรรทุกหินเป็นแผ่นๆ มาใช้ทำทางวิ่งหรือ “รันเวย์” สำหรับเครื่องบินขึ้นลงได้สะดวก มีความยาวประมาณ 2,000 เมตร ด้านกว้างขุดลึกลงไปประมาณเมตรครึ่งแล้วนำแผ่นหินลงปูพื้น ส่วนบนใช้หินก้อนเล็กๆ ปูทับแล้วจึงอัดด้วยหินศิลาแลง หรือหินลูกรังสีแดง เป็นชั้นสุดท้ายใช้แรงงานชาวบ้านประมาณ 80 คน รวมเวลาประมาณ 20 วันแล้วเสร็จ ส่วนบริเวณด้านข้างของรันเวย์ ได้จัดทำเป็นที่พักสำหรับพลพรรคเสรีไทย ภายหลังการสร้างสนามบินเสร็จแล้ว นายจำลอง ดาวเรือง ได้ประสานงานกับนายเตียง ศิริขันธ์ หน่วยจังหวัดสกลนคร เพื่อส่งข่าวให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทราบ จากนั้นเครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรได้ลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ ปืนคาบไซน์ ปืนไรเฟิล ปืนสะเต็น ปืนกลเบาเบรน ปืนกลหนัก ปืนพืดยุค และวัตถุระเบิด เพื่อใช้ในการฝึกพลพรรคเสรีไทย ซึ่งก่อนหน้านั้นยังไม่มีอาวุธจริงได้ใช้ไม้แทนอาวุธฝึก นอกจากนั้นสนามบินค่ายนาเกลือได้รับคนของเสรีไทยไปรับการฝึกการใช้อาวุธที่ประเทศอินเดีย เช่น นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ นายเสรี นวลมณี นายเปล่ง และนายสุรศักดิ์ เป็นต้น (เพ็ญ ดาวเรือง, 2552 : สัมภาษณ์)

การจัดหลักสูตรและโปรแกรมการฝึกอบรมต่างๆ ได้ยึดแนวเดียวกันกับหน่วยเสรีไทยจังหวัดสกลนคร ซึ่งนายจำลอง ดาวเรือง ทำหน้าที่บรรยายชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยแก่พลพรรค ต่อจากนั้นก็แบ่งหมวดหมู่ ประมาณหมู่ละ 15 คน รวมทั้งสิ้น 10 หมู่ ทำการฝึกอาวุธชนิดต่างๆ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ส่งนายทหารอังกฤษมาเป็นครูฝึกให้กับพลพรรคเสรีไทยจำนวน 2 นาย คือ พ.ต.สไมล์ หรือ “เมเยอร์กรีน” และสิบเอกคอลลินส์ หรือ “กันเนอร์” นอกจากนี้ยังมีการฝึกกระเบียดแถว การออกกำลังกาย การเล่นกีฬาประเภทต่างๆ เช่น ตะกร้อ ชกมวยไทย มวยสากล ยูโด โดยมีครูพลศึกษาจากโรงเรียนประจำจังหวัดเป็นผู้ฝึกสอนให้ เช่น นายรอด จันทโทภาส กับนายบุญชู ภักดีบุตร จากโรงเรียนสารคามพิทยาคม นายสุวรรณ เวชสิทธิ์ กับนายเลื่อน เจริญไชย จากโรงเรียนกาศสิษฐ์พิทยาสรรค์ นายนายชัย เจริญไชย จากโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย เป็นต้น

สมาชิกพลพรรคเสรีไทยค่ายนาเกลือในระยะแรก นายจำลอง ดาวเรือง ได้ชักชวนเพื่อนครูที่ใกล้ชิดเข้าร่วมขบวนการ คือ นายดิลก บุญเสริม และนายมาบ ภูมาศ ซึ่งทั้งสองเป็นครูโรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนายจำลอง ดาวเรือง เป็นอย่างดี ต่อมา นายดิลก มะลิมาศ ซึ่งเป็นครูใหญ่โรงเรียนเรืองวิทยาของนายจำลอง ดาวเรือง เข้ามาร่วมงานได้ชักชวนบรรดาครูประชาบาลและบรรดาลูกศิษย์ลูกหาของนายจำลอง ดาวเรือง เข้าร่วมเป็นสมาชิกพลพรรคเสรีไทยจังหวัดมหาสารคาม (เพ็ญ ดาวเรือง, 2552 : สัมภาษณ์) นายจำลอง ดาวเรือง ได้ส่งนายดิลก บุญเสริม นายมาบ ภูมาศ และนายดิลก มะลิมาศ เดินทางไปรับการฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโนนหอม หน่วยของนายเตียง ศิริขันธ์ จังหวัดสกลนคร ฝึกอบรมอยู่ประมาณ 4 วัน ก็เดินทางกลับมาพร้อมอาวุธ เพื่อทำหน้าที่เป็นครูฝึกพลพรรคเสรีไทยหน่วยมหาสารคาม หลังจากนั้นนายดิลก บุญเสริม นายมาบ ภูมาศ และนายดิลก มะลิมาศ ได้รับคำสั่งจากนายจำลอง ดาวเรือง ให้ไปปรับครู

อาจารย์อำเภอสหัชชันท์ ที่นายกว้าง ทองทวี ศึกษาธิการจังหวัดคัดเลือกไว้จำนวน 15 คน เดินทางไปฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโนนหอม โดยมอบให้นายดิลก บุญเสริม เป็นหัวหน้าควบคุม การฝึกอาวุธในครั้งนี้เป็นการฝึกอบรมในการใช้อาวุธปืนชนิดต่างๆ และวัตถุประสงค์ ใช้เวลาฝึกอบรม 2 วัน แล้วกลับมาเป็นครูฝึกที่ค่ายนาคว การฝึกอบรมพลพรรคที่ค่ายนาคว เริ่มขึ้นประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2488 ระยะเวลาเป็นการฝึกอบรมให้ชาวบ้านใกล้เคียงที่เกณฑ์มา อำเภอละ 3 รุ่น แต่ละรุ่นมีจำนวนตั้งแต่ 50-80 คน ใช้เวลาฝึกรุ่นต่อไป รุ่นละ 2 คน ซึ่งจะผลัดเปลี่ยนกันเป็นรุ่น ครูฝึกอาวุธที่อยู่ประจำค่ายตลอด คือ นายสุกัญท์ จุลถวิล นายพรหมเทพ ศรีขันซ้าย นายหยุ่น บุญนาค นายฝ่าย สิริพรทุม นายเพ็ง ดาวเรือง ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของนายจำลอง ดาวเรืองอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ นายจำลอง ดาวเรือง จะทำหน้าที่คอยประสานงานกับนายเตียง ศิริขันธุ์ หน่วยจังหวัดสกลนคร พลพรรคส่วนใหญ่เป็นครูประชาบาลจากจังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ซึ่งทำการฝึกเป็นชุดๆ เรียกว่า ทหารพลเรือน หรือ ท.พ.ร. (เป็นชื่อย่อ “ทหารพลเรือน” คือ สมาชิกขบวนการเสรีไทยหน่วยจังหวัดมหาสารคามซึ่งเป็นอาสาสมัครเข้ามารับการฝึกอาวุธ ทำการต่อต้านญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ครั้งละประมาณ 300-400 คน โดยนัดหมายรวมพลที่บริเวณโรงเรียนผดุงนารีในตอนเช้า แล้วเดินทางด้วยเท้าไปยังอำเภอกันทรวิชัย กาฬสินธุ์ ห้วยผึ้ง เข้าสู่อำเภอ กุฉินารายณ์ ที่ตั้งค่ายบ้านนาคว แต่ละรุ่นฝึกประมาณ 3 วัน ส่วนใหญ่เป็นการฝึกการใช้อาวุธฝึกยิงปืน ขึ้นเขาทดสอบความแข็งแรง ซึ่งบรรดาพลพรรคที่ไปรับการฝึกนี้มีความเป็นอยู่อย่างสะดวกสบายเมื่อครบกำหนดการฝึกก็กลับไปปฏิบัติหน้าที่ราชการตามเดิม (ปั่น พลพิมพ์, 2552 : สัมภาษณ์) นอกจากการฝึกพลพรรคที่ค่ายนาควแล้ว นายจำลอง ดาวเรือง ยังได้รวบรวมเด็กหนุ่มซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์ที่จบจากโรงเรียนเรื่องวิทยา และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอวาปีปทุมมาทำการฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโพนก้างปลา หน่วยสกลนคร รวมทั้งสิ้น 12 คน เช่น นายเพ็ง ดาวเรือง นายจันทร์ ประภาสพงศ์ นายดำรง แสนนา นายบุญเพ็ง ดงภูบาล นายบุญมา ปาวิระนัง นายสุทธิแสงสุรสีห์ นายธมล น้อยอาสา นายหยุ่น บุญนาค นายฝ่าย สิริพรทุม เป็นต้น การฝึกอบรมในครั้งนี้ใช้เวลานานประมาณ 1 เดือน แล้วจึงย้ายไปประจำที่ค่ายบ้านนาคว เป็นกำลังสนับสนุนการฝึกอาวุธให้พลพรรคเสรีไทยหน่วยมหาสารคาม ต่อมาภายหลังสงครามสิ้นสุดแล้ว พลพรรคเสรีไทยกลุ่มนี้ นายจำลอง ดาวเรือง ได้รับเข้าเป็นครูสอนในโรงเรียนเรื่องวิทยา คือ นายเพ็ง ดาวเรือง นายฝ่าย สิริพรทุม นายบุญเพ็ง ดงภูบาล และนายหยุ่น บุญนาค โดยมีนายดิลก มะลิมาศ เป็นผู้รับผิดชอบดูแลเรื่องการเงินและเอกสารต่างๆ นายมาบ ภูมาศ รับผิดชอบดูแลการเก็บอาวุธทุกชนิด รวมทั้งเรื่องการใช้วัตถุประสงค์และการต่อสู้แบบจรยุทธ์ (เพ็ง ดาวเรือง, 2552 : สัมภาษณ์) ส่วนฝ่ายพลาธิการ ซึ่งทำหน้าที่จัดเตรียมเสบียงอาหารนั้นได้มอบหมายให้ครูที่มาจากอำเภอต่างๆ ที่เห็นว่ามีความเหมาะสม ฝ่ายพลาธิการจะถูกคัดเลือกไว้ให้อยู่ประจำตลอดการฝึกการดำเนินการฝึกพลพรรคที่ค่ายบ้านนาคว ของนายจำลอง ดาวเรือง ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยเพราะได้จัดให้มี

ระบบรับผิดชอบในหน่วยต่างๆ ภายในค่ายๆ พลพรรคทุกคนที่เข้ามาทำการฝึกจะได้รับนโยบาย และวัตถุประสงค์ก่อนทำการฝึกขั้นต่อไป เรื่องความลับและความปลอดภัยภายในค่าย เป็นหัวใจ สำคัญที่พลพรรคทุกคนต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายญี่ปุ่นสืบทราบการเคลื่อนไหวอย่างเด็ดขาด และหลีกเลี่ยงการปะทะกับทหารญี่ปุ่นได้อาศัยกำลังสนับสนุนจากชาวบ้านทำหน้าที่เป็นเวรยามตลอดระยะเวลาที่ทำการฝึกพลพรรคที่ค่ายบ้านนาคูไม่ปรากฏมีปัญหภายในค่าย เพราะทุกคนต่างยึดมั่นในอุดมการณ์ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างแน่นเหนียว เป็นผลทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่าง มีระบบ

สำหรับพลพรรคเสรีไทยที่ค่ายบ้านนาคู ไม่ปรากฏว่ามีหรือพบพลพรรคคนใดทรยศ และถูกลงโทษเลย แสดงให้เห็นว่านายจำลอง ดาวเรือง เป็นผู้ที่มีความสามารถในการอบรมพลพรรคที่ดี ไม่เหมือนกับพลพรรคของนายเตียง ศิริขันธ์ ที่จังหวัดสกลนคร ถูกพลพรรคทรยศถึง 4 คนเพราะเป็นสายลับให้ญี่ปุ่น จึงถูกนายเตียง ศิริขันธ์ ยิงเป้าเป็นการลงโทษ (กเชนทร์ (คำบ่อ) เดชกุญชร. 2530 : 63) ต่อมามีชาวเวียงจันทน์จำนวน 13 คน ได้เข้ามาทำการค้าขายที่บ้านนาคู ถูกชาวบ้านจับตัวไว้เพราะสงสัยจะเป็นสายลับให้กับญี่ปุ่น และห้ามมิให้เข้าไปในบริเวณที่ตั้งค่าย แล้วให้ออกไปจากหมู่บ้าน แต่พอรุ่งเช้าได้กลับเข้ามาอีกจึงถูกจับกุมนำตัวไปสอบสวนที่ค่ายนาคู และถูกยิงทิ้งทั้งหมด และในระยะใกล้สงครามจะสิ้นสุด มีทหารญี่ปุ่นเข้ามาที่บ้านนาคู จำนวน 28 คน มาพักอยู่ที่วัดได้จับสารวัตร กำนัน เป็นตัวประกัน (เพ็ง ดาวเรือง. 2552 : สัมภาษณ์) แต่ไม่ได้ทำอันตรายทหารญี่ปุ่น ซึ่งมีอาวุธคือ ดาบปลายปืนและชาวบ้านได้ส่งข่าวให้พลพรรคเสรีไทยที่ค่ายนาคูทราบ นายจำลอง ดาวเรือง ได้วางแผนสั่งการให้พลพรรคนำอาวุธไปซ่อนไว้ตามบ้าน และอาศัยทางเกวียนเป็นที่หลบซ่อนตัว ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการเผชิญหน้ากัน

เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามในวันที่ 15 สิงหาคม 2488 นายจำลอง ดาวเรือง ได้นำพลพรรคเสรีไทยที่ค่ายนาคู เดินทางไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นที่มุกดาหาร (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. 2543 : 186) ถือว่าเป็นการยุติบทบาทและการเคลื่อนไหวภายใต้ขบวนการเสรีไทยของนายจำลอง ดาวเรือง นอกจากบทบาทการเคลื่อนไหวในขบวนการเสรีไทยแล้ว นายจำลอง ดาวเรือง ยังได้ให้การสนับสนุนขบวนการกู้ชาติในประเทศเพื่อนบ้านร่วมกับนายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายถวิล อุดล ล้วนแต่เป็นแกนนำคนสำคัญในขบวนการเสรีไทยในภาคอีสาน โดยได้เข้าร่วมขบวนการกับญวนอิสระ ลาวอิสระ (แมน มนต์เมศรี. 2524 : 270) เพื่อขับไล่กองทัพญี่ปุ่นออกจากภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ต่อมาได้ให้การสนับสนุนคณะเสรีลาวของท้าวอุ่น ชนะมิตร (คนลาวที่เข้ามารับราชการในกองทัพไทย ต่อมาได้ลาออกมาร่วมกับขบวนการเสรีไทย และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะเสรีลาวได้นำคนลาวมาฝึกอาวุธในภาคอีสาน) โดยให้การช่วยเหลือทางด้านการจัดส่งอาวุธให้กับขบวนการกู้ชาติลาว เพื่อให้คณะเสรีลาวกอบกู้เอกราชจากฝรั่งเศส (อดิเรก บุญคง. 2536 : 151-152) ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสยึดเวียงจันทน์ได้ ในปี พ.ศ. 2487 เป็นผลทำให้คณะเสรี

ลาวกึ่งชาติส่วนหนึ่งเข้ามาในประเทศไทย เกิดเป็นลาวอิสระ จัดตั้งรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มแกนนำขบวนการเสรีไทยภาคอีสาน ประกอบด้วยนายจำลอง ดาวเรือง นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายถวิล อุดล มีความเห็นว่า ประเทศไทยและกลุ่มประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศส ได้แก่ ลาว เขมร และเวียดนามจะต้องประสบปัญหาในเรื่องลัทธิเผด็จการของจักรวรรดินิยม จึงได้รวมตัวกันเพื่อต่อต้านการรุกรานของมหาอำนาจ โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มพันธมิตรสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ขึ้นมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพฯ เพราะไม่ต้องการให้กระจัดกระจายกัน อยู่ในแต่ละถิ่น ซึ่งอาจจะถูกกลืนหายไปทีละชาติจนหมด (แมน มนต์เมศรี. 2524 : 270)

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ แม้จะไม่ประสบผลสำเร็จ อันเนื่องมาจากเกิดรัฐประหารภายในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2490 พร้อมทั้งการกลับมาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยที่ 2 ซึ่งมีแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในขบวนการเสรีไทย จึงได้ต่อต้านและขับไล่หน่วยงานลาวอิสระและพวกเวียดนามออกจากกรุงเทพฯ ตามคำขอร้องของฝรั่งเศส จึงมีผลทำให้กลุ่มพันธมิตรสันนิบาตเอเชียอาคเนย์สลายไปในที่สุด จะเห็นได้ว่า จากแนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาเป็นแนวทางก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอาเซียนขึ้นในระยะต่อมาเมื่อคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองไว้แล้วสนับสนุนให้นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระยะหนึ่ง จากนั้นจึงได้บีบบังคับให้ลาออกแล้วสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ทำให้เกิดมีกระแสต่อต้านรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งนี้ได้ดำเนินนโยบายทางการเมืองในลักษณะเผด็จการทหารมีการใช้ความรุนแรงกับนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้าม โดยเฉพาะนักการเมืองฝ่ายอดีตแกนนำคนสำคัญของขบวนการเสรีไทยสายอีสาน อาทิ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ จำลอง ดาวเรือง และถวิล อุดล ได้ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐจับกุม และถูกยิงเสียชีวิตพร้อมกับนายทองเปลว ชลภูมิ ในเวลาต่อมา จากนั้นนโยบายของรัฐบาลยังมีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะกับบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างจากรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลถือว่าเป็นพวกนิยมคอมมิวนิสต์ ในเรื่องนี้มีประชาชนจำนวนมากถูกจับในข้อหาคอมมิวนิสต์ เพราะกระทำการในลักษณะที่ต่อต้านรัฐบาล จนในที่สุดรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 มาใช้ส่งผลทำให้บุคคลต่างๆ ถูกจับกุมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็รวมทั้ง นายเตียง ศิริขันธ์ และพรรคพวกคนสนิทด้วย ได้ถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลจับกุมตัวนำไปทำทารุณกรรมถึงจนถึงชีวิต ที่จังหวัดกาญจนบุรีในปลายปีเดียวกันนี้เอง จึงเป็นการยุติบทบาททางการเมืองของกลุ่มผู้นำขบวนการเสรีไทยสายอีสานลงตลอดกาล

เมื่อขบวนการเสรีไทยยุติบทบาท ผนวกกับนักการเมืองภาคอีสานถูกมองว่าเป็นผู้มีความนิยมชมชอบในอุดมการณ์ทางการเมืองแบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นแนวคิดอีกขั้วหนึ่งที่ต่างจากผู้มีอำนาจในสมัยนั้น ดังนั้นการจับกุมและการเข่นฆ่าผู้มีอุดมการณ์ที่ต่างกันจึงเกิดขึ้น

และรุนแรงตามลำดับ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่นครบที่อ้อมไปด้วยอุดมการณ์หลายส่วนต้องทิ้งบ้านทิ้งเมืองเข้าสู่เขตภูคอย ไม่ว่าจะเป็นทางภาคเหนือ ภาคใต้ และโดยเฉพาะภาคอีสานซึ่งมีเทือกเขาภูพานที่เป็นประหนึ่งกับอ้อมกอดอันอบอุ่นที่คอยรับรู้เอาทั้งความร้อน ความหนาวจากนครบผู้หว่าแห้วมาโดยตลอด

วินัย 10 ข้อ ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

1. ปฏิบัติการทุกอย่างต้องฟังคำปัญหา
2. ไม่เอาข้าวของ ของประชาชน
3. เคารพและช่วยเหลือประชาชน พุดจาต้องสุภาพ
4. การซื้อขายต้องเป็นธรรม ยืมของต้องคืน ทำของเสียหายต้องชดใช้
5. ไม่ทำพีชผลของประชาชนเสียหาย
6. ไม่ดื่มสุราในเวลาปฏิบัติหน้าที่
7. ไม่ดูคำทบตีผู้อื่น
8. ไม่ลวนลามสตรี
9. ไม่ทารุณเขลย
10. สิ้นสงครามต้องมอบให้ส่วนรวม

การเปลี่ยนแปลงทาง โลกทัศน์เป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นมูลฐานสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ จะต้องคึกคัก มีชีวิตชีวา จะต้องม็ใจปฏิบัติที่เข้มแข็ง จะต้องม็จิตใจ ไม่กลัวความยากลำบาก

3. อำเภอกุดบาก

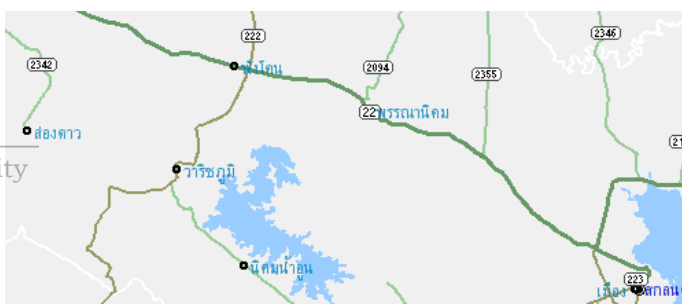

ภาพประกอบ 29 แผนที่อำเภอกุศบาก

คำว่า “กุศบาก” ไม่มีประวัติเขียนไว้เป็นหลักฐานแน่นอน แต่จากการบอกเล่าของคนท้องถิ่น ทราบว่าเป็นภาษาท้องถิ่น กล่าวคือ คำว่า “กุศ” หมายถึง หนองน้ำ ส่วนคำว่า “บาก” หมายถึง ต้นไม้กะบาก ที่ขึ้นล้อมรอบหนองน้ำ ต่อมาเมื่อมีการตั้งชุมชนอยู่ริมหนองน้ำดังกล่าวขึ้น จึงได้เรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “กุศบาก” กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

เดิมกุศบากเป็นตำบลหนึ่งซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ต่อมาปี พ.ศ. 2507 ได้ประกาศยกฐานะตำบลกุศบาก ตำบลนาม่อง และตำบลโคกภู ขึ้นเป็นกิ่งอำเภอกุศบาก จนถึงปี พ.ศ. 2510 มีพระราชกฤษฎีกา กระทรวงมหาดไทย ประกาศยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอกุศบาก มีการตั้งตำบลขึ้นใหม่อีก 3 ตำบล คือ ตำบลสร้างค้อ ตำบลกุดไผ่ และตำบลหลุบเตา รวมเป็น 6 ตำบล ในปี พ.ศ. 2537 กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอภูพานขึ้นเนื่องจากพื้นที่บางส่วนของตำบลโคกภู ตำบลสร้างค้อ และตำบลหลุบเตา อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอกุศบากมาก ปัจจุบันจึงเหลือพื้นที่ขึ้นอยู่กับอำเภอกุศบาก 3 ตำบล คือ ตำบลกุศบาก ตำบลกุดไผ่ และตำบลนาม่อง

ในยุคสมัยที่เมืองไทยมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอันเนื่องมาจากความคิดทางการเมืองที่แตกต่างเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ชื่อของภูพานถือเป็นหนึ่งในพื้นที่สีแดง (จัด) ที่ทางภาครัฐเฝ้าเกาะติดและส่งกำลังไปปราบปรามอย่างต่อเนื่อง แต่หลังเหตุการณ์คลื่นความเปลี่ยนแปลงเมืองนำการทหาร นักรบแห่งภูพานเดินทางออกจากป่ากลายมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เพื่อเกื้อหนุนภูพานก็ค่อยๆ เลือนลบลบหายไปจากการรับรู้ของคนส่วนใหญ่ทั้งไว้เพียงตำนานแห่งการต่อสู้กับความทรงจำของนักรบแห่งภูพานอันยากที่จะลืมเลือน ภูพานทางผ่านที่ไม่ควรมองผ่านทางหลวงหมายเลข 213 (สกลนคร-กาฬสินธุ์)

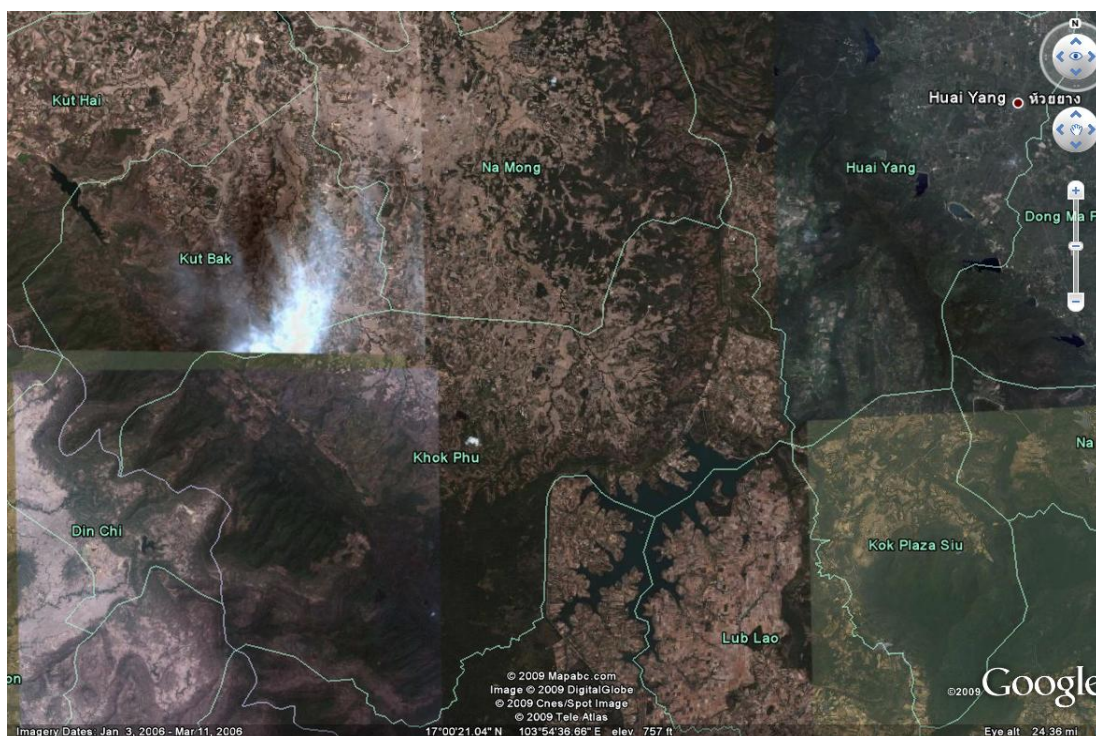
ภาพประกอบ 30 แผนที่อำเภอกุศบาก

เนื่องจากกุศบากตั้งอยู่ระหว่างภูเขาทั้งสี่ด้าน มีลำห้วยบางทรายไหลผ่าน อดีตก็เป็นชุมชนค่อนข้างปิด เพราะมีรถเข้าออกเพียงวันละเที่ยวและไม่แน่นอน เนื่องจากถนนยังไม่ได้ลาดยาง ทำเลลักษณะเช่นนี้จึงเป็นที่หมายปองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ที่เข้ามายึดพื้นที่เป็นเขตปลดปล่อยในหลายหมู่บ้าน กรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) มาประจำที่นี่ พท.พโยม หรือสหายคำตัน บิดาของอดีตท่านนายกฯ พลเอกสุรยุทธ์ ก็เข้าป่าที่นี่ นักการเมืองที่เห็นหน้าในจอทีวีบางคนก็เข้าป่าที่นี่ นักเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายคนก็เข้าป่าที่นี่ ชาวบ้านกะโซ่เกือบทั้งหมดยกกันหนีภัยเข้าป่ากันเต็มยอดเขารอบทิศทาง สภาพเป็นบ้านแตกสาแหรกขาด

เมื่อทุกอย่างเข้าสู่ความสงบ ทุกคนลงมากลับบ้านเกิด แต่ก็มาเผชิญความลำบากยากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะเท่ากับมานับหนึ่งเริ่มต้นชีวิตครอบครัว ชุมชนกันใหม่หมด วัว ควายหายไปหมดสิ้น เครื่องมือทำนาทำไร่ก็ไม่มีต้องสะสม สร้างกันใหม่ เผชิญปัญหาข้าวไม่พอกินเพราะไม่มีเก็บกักไว้ ราชการก็ไม่สามารถแบกรับภาระได้ ปล่อยให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกลับใจเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เผชิญกับความอดอยากอย่างรุนแรงนับแต่นั้นมา ทุกครอบครัวต้องออกไปเอาของป่าไปแลกข้าว นายเดือน โถแก้วเขียน ชาวบ้านนาขาม เล่าให้ฟังว่า ตอนนั้นผมยังเล็กแค่แต่เป็นความจำที่ฝังแน่น ไม่ลืม มันติดหูติดตามาตลอด ครอบครัวต้องตระเวนไปขอข้าวกิน ไปที่อำเภอกุศบาก ซึ่งเป็นจุดที่ใกล้ที่สุด ที่นั่นอุดมสมบูรณ์ เพื่อนบ้านย้ายกันไปที่อื่นๆ เช่น อำเภอนาแก จังหวัดสกลนคร แต่ก่อนขึ้นกับจังหวัดนครพนม บางสายไปที่อำเภอนาคู หรืออำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ บางสายก็ไปที่อำเภอลำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

ไม่มีอะไรไปแลกใช้สองมือไหว้ ขอความเมตตาสงสารขอข้าวข้าวเปลือกก็เอา ข้าวสารก็เอา บางบ้านก็ไม่มีให้ เพราะเขาก็ยากจน หลายบ้านก็ใจดี บางบ้านใจประเสริฐเขาให้พัก อาศัยด้วย ก่อนที่วันรุ่งขึ้นจะเดินทางต่อไปบ้านอื่น ส่วนใหญ่พักตามศาลาวัดกันก็ได้อาศัยข้าวกัน บาตรพระยามเช้าด้วย อันตรายต่างๆ ที่เกิดขึ้นคือ เพื่อนบ้านที่ไปส่วนใหญ่จะเป็นสาวจำนวนสามถึงสี่คนที่เพิ่งแต่งงาน ต่างก็มีลูกแล้วหนึ่งคน สองคน หน้าตายังผ่องใส นอกจากนี้ก็มีเด็กเล็กๆ อย่างผม และมีผู้ชายสักสองคนก็มักจะถูกนักเลงหมู่บ้านที่เราไปพักพยายามมาก่อกวนผู้หญิงของเรา บางครั้งผู้ชายไม่ได้นอนเลยทั้งคืนคอยอยู่ยามเฝ้า การมีเด็กเล็กๆ ไปอย่างผมนั้นก็ให้ดูน่าสงสาร (เหมือนปัจจุบันเลย) การไปขอข้าวแต่ละครั้งใช้เวลาสองถึงสามวัน ได้ข้าวเปลือกประมาณสองสามกระสอบ แล้วก็ขอเงินนั่งรถกลับดงหลวง เมื่อหมดข้าวก็ไปอีก แต่จะไม่ซ้ำหมู่บ้านกัน

ภาพประกอบ 31 ภาพถ่ายทางอากาศ อำเภอภูคา

ความยากลำบากของชาวบ้านผู้ให้สัมภาษณ์พวกเขาช่วยกันเล่าตำนานวีรกรรมของแต่ละคนเมื่อครั้งยังเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ครั้งหนึ่งสำหรับพวกเขาในชุมชนแห่งนั้น “แม่แต่หมาที่หมาคอมฯ” พวกเขาทั้งหมดบ้านเข้าป่าเป็นคอมมิวนิสต์ขับป็นต่อสู้กับรัฐบาล แล้ววันหนึ่งพวกเขาก็พ่ายแพ้กลับสู่หมู่บ้าน ยอมเข้าเป็นสมาชิกผู้เข้าร่วมพัฒนาชาติไทย พวกเขาเป็นฮีโร่ในป่า แต่ไร้เดียงสาสำหรับในเมืองพวกเขาตรงชื่อๆ เมื่อ 9 ปีที่แล้ว ในพื้นที่เหล่านี้หน่วย

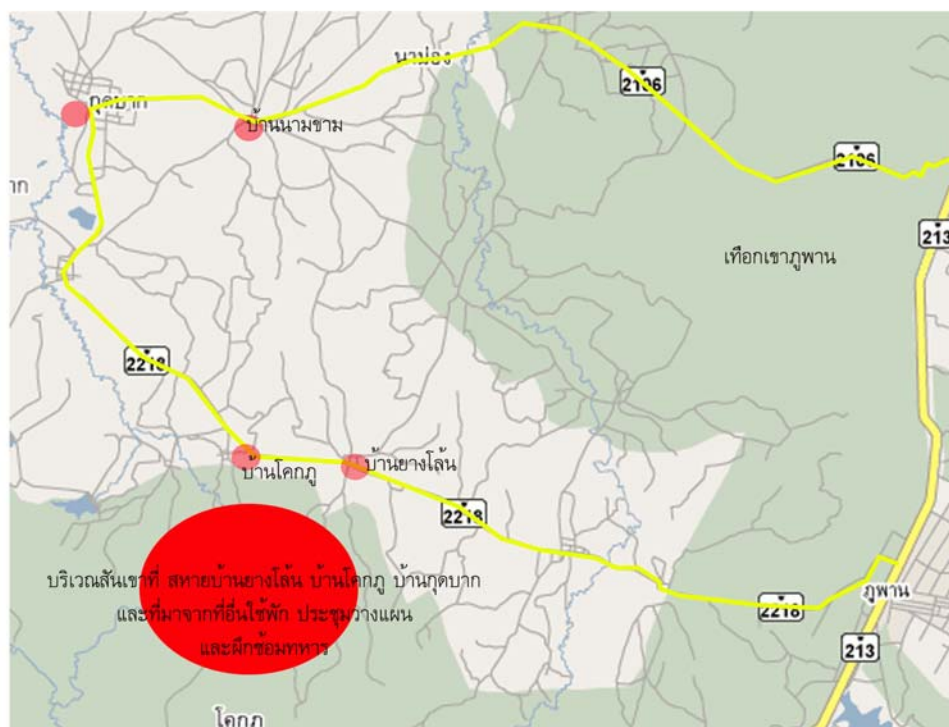
งานรัฐแทบจะเข้าไปทำงานในพื้นที่ไม่ได้ สำนักงานปฏิรูปที่ดิน เขาทำโครงการพัฒนานาชุมชนให้เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนสถานการณ์จึงดีขึ้น

พระกรม นามมะสุ อายุ 82 ปี วัดมงคลวิระพันธ์ หมู่ 4 บ้านกุดบาก อำเภอกุดบาก จากการให้สัมภาษณ์ เคยเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เข้าครั้งแรกตอน พ.ศ. 2510 ตำแหน่งร้อยตรี รับผิดชอบในเขตอำเภอกุดบาก (ชื่อตอนเป็นสหายชื่อ สหายสุพัฒน์) ขึ้นไปอยู่ในป่ารวมทั้งหมด 22 ปี ไปตอนอายุ 40 ปี (ค่ายภูสัถยหลาก หรือภูเตี้ย) ย้ายที่พักไปเรื่อยๆ ทำหน้าที่ปลูกระดุมมวลชน 8-10 วันย้ายครั้งตอนกลางคืนศึกษาหลักการของพรรค และประชุมวางแผนกัน ตอน 1 ทุ่ม โดยใช้แสงสว่างจากกระบองใต้ กระบองข้าง หรือจี้ใต้ หัวหน้าหลวงพ่อชื่อ สหายเกษม คนบ้านหนองผักเทียม มีการสัมมนาใหญ่ มีผู้มาเข้าร่วมจากทัพต่างๆ เช่น จากกุดบาก จากหนองผักเทียมจากนาแก ประมาณ 200-300 คน เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นให้ถูกต้อง ค่ายภูสัถยหลากหรือภูเตี้ยในเทือกเขาภูพาน ประชุมใหญ่ที่อำเภอนาแกฐานที่มั่นภูซัด ใส่ชุดลายเหมือนทหารพรานทะเล คนส่วนใหญ่ใส่สีเขียว ในการหลบซ่อนจะนอนแปลที่ผูกกับต้นไม้ ในเป็ของแต่ละคนจะมีผ้าเอาไว้ผูกแปลนอน ผ้าห่ม ผ้าเดินที่ ปีนสันประจำตัว 2 กระบอก ปืนอากาศยาว 1 กระบอก เวลาไปหามวลชนจะไปกับเพื่อน 3 คน แบ่งหน้าที่กันดังนี้ คนแรกทำหน้าที่เป็นทหารรักษาความปลอดภัยระวังภัยให้เพื่อน คนที่สองทำหน้าที่เป็นหมอคอยรักษาเมื่อบาดเจ็บจากการต่อสู้หรือป่วยใช้คนที่สามทำหน้าที่คอยปลูกระดุมมวลชนและหาข่าวใช้การสื่อสารกับพวกเดียวกันโดยการตีไม้เป็นเสียงจังหวะต่างๆ แล้วแต่จะกำหนด เวลาในการออกเดินทางไปปลูกระดุมมวลชนแต่ละครั้งใช้เวลา 7 วัน ค่อยกลับมาเจอเพื่อนครั้งหนึ่ง สหายที่ยังมีชีวิตอยู่ของหลวงพ่อคือชื่อ สหายทิศดี บ้านยางโกล้น ชื่อจริง พ่อจันดี พรหมสาขา ปัจจุบันอายุ 65 ปี อาชีพทำการเกษตร บ้านเลขที่ 91/2 บ้านยางโกล้น หมู่ 16 ตำบลโคกภู อำเภอกุพาน จังหวัดสกลนคร ใกล้กับสันคำบักเกียง บนเทือกเขาภูพาน

ข้อดีของการเกิดสงครามระหว่างรัฐกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยคือ มีการพัฒนาคนให้ดีมีถนนลาดยางเข้าพื้นที่ มีการสร้างสะพานข้ามลำน้ำเป็นสะพานปูน สาเหตุเนื่องจากทางรัฐบาลต้องการพัฒนาเพื่อที่จะได้ส่งทหารเข้าไปปราบพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่อยู่ในพื้นที่ได้สะดวกและรวดเร็วสะพานอันไหนที่เป็นสะพานไม้ชาวบ้านก็จะไปเผาเพื่อที่ทางการจะได้มาสร้างใหม่ให้เป็นสะพานปูนที่ยากต่อการทำลาย มีการสร้างโรงพยาบาลเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน ประชาชนจะได้นิยมรัฐมากกว่าพรรคคอมมิวนิสต์ ในหมู่ที่ท่านเป็นหัวหน้าตำแหน่งร้อยตรีดูแลผู้มีจำนวน 20-30 คน โดยนอกจากกระดุมมวลชนแล้วยังช่วยเหลือชาวบ้านโดยการส่งลูกน้องไปคอยสอดส่องดูแลตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น ในสมัยนั้นมีโจรขโมยวัวและควายตามหมู่บ้านก็ส่งลูกน้องลงไปหาข่าวว่าใครและก็ไปจับหรือฆ่าไม่ให้เป็นแบบอย่างต่อคนอื่นๆ ที่จะคิดทำไม่ดี เมื่อมีลูกน้องในหมู่บ้านก็จะทำศพ โดยการเผาโดยใช้กองไม้ตั้งขึ้นเผา ปัจจุบันสถานที่ต่างๆ ที่เคยใช้

ประกอบกิจกรรม เช่น อยู่อาศัย สถานที่เรียน ที่ฝึกซ้อมทหาร โรงอาหาร ที่ประชุม สถานพยาบาล ที่ซ่อนอาวุธ และอื่นๆ ไม่เหลือสภาพให้เห็นแล้วเนื่องจากวัสดุที่ใช้ทำส่วนใหญ่เป็นไม้และไม่ถาวร เนื่องจากการที่ต้องย้ายทัพบ่อยๆ ทุก 8-10 วัน เพื่อให้ไม่ให้ง่ายต่อการจับได้

ภาพประกอบ 32 แผนที่เส้นทางสหาย อำเภอกุดบาก

นายประสิทธิ์ไชย ไพคำนาม นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล (อบต.) กุดไหล่กุดบาก จังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ขณะนี้ที่ผืนป่าบนเทือกเขาภูพาน เขตบ้านค้อน้อย ตำบลกุดไหล่ ซึ่งอยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำ ห้วยกระเฒอ กำลังถูกบุกรุกอย่างหนัก เป็นบริเวณกว้างกว่า 200 ไร่ ต้นไม้ถูกตัดโค่นเป็นจำนวนมากเกรงว่าหากไม่มีการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบ และจับกุมขบวนการลักลอบตัดไม้อย่างเร่งด่วนแล้ว ป่าไม้แห่งนี้จะต้องถูกทำลายจนหมด

นายก อบต.กุดไหล่ กล่าวอีกว่า การบุกรุกผืนป่าดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าดงกระเฒอ นั้นมีการแผ้วถางบุกรุกจากริมเขื่อนห้วยกระเฒอขึ้นไปบนภูเขาคิดเป็นพื้นที่ ประมาณ 1 กิโลเมตร ไปจนถึงลำห้วยสามสา เมื่อก่อนนี้มีชาวบ้านเข้าไปแผ้วถางเพียง 11 ราย แต่ขณะนี้มีการบุกรุกเป็น 19 ราย ซึ่งได้เข้าไปรายงานต่อนาย อำเภอกุดบากแล้ว จากนั้นได้พร้อมกับนายอำเภอ และชาวบ้านกว่า 200 คน ขึ้นไปพิสูจน์แต่ก็ไม่พบตัวผู้แผ้วถางเนื่องจากหลบหนีไปก่อน

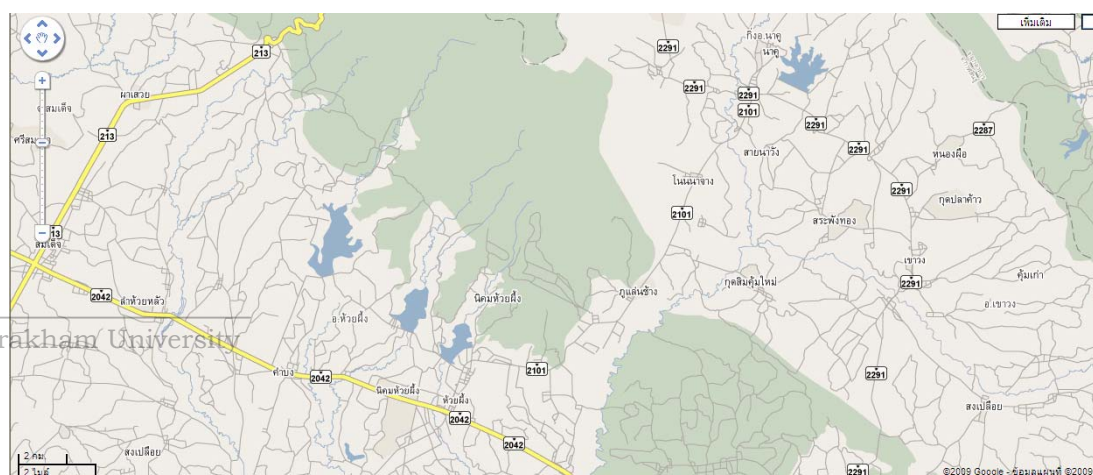

ด้านนายพลสิทธิ์ อุดมสุวรรณกุล นายอำเภออุบลราชธานี กล่าวว่า พื้นที่ตรงนี้มีชาวบ้านเข้าไปบุกรุก โดยมีกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาชาติไทยยื่นคำร้องขอที่ทำกิน ในสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมา มีหน่วยทหารจากกองทัพภาคที่ 2 เข้ามาตรวจสอบโดยมีการตั้งคณะทำงานขึ้นมา 1 ชุด พบว่า มีชาวบ้านเข้าทำกิน 11 ราย เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรงคือ ป่าไม้เขตอุบลราชธานีเป็นหน่วยงานหลัก หลังจากตนมารับตำแหน่งนายอำเภออุบลราชธานี ได้เชิญผู้เกี่ยวข้องมาประชุมเพื่อพิจารณาว่ามีพื้นที่บริเวณใดมีคุณสมบัติเข้าข่ายที่จะมอบให้ชาวบ้านหรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาจากแผนที่ป่าแล้ว เห็นว่าน่าจะเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ทำให้ต้องรายงานหน่วยเหนือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

4. อำเภออุบลราชธานี

ภาพประกอบ 33 ภาพถ่ายทางอากาศอำเภออุบลราชธานี

ภาพประกอบ 34 แผนที่อำเภอนาคู

อำเภอนาจูเป็นคนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนืออพยพมาจากบ้านบก ผังตะวันออก ประเทศลาว เมื่อ พ.ศ. 2384 จุลศักราช 1203 เนื่องจากเหตุผลทางสงครามบ้าง ถูกกดขี่ข่มเหง ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมจากผู้ปกครองบ้านเมืองบ้าง อุพฮาด ขุนเทพ และขุนมีสิทธิ์ เป็นหัวหน้าบ้าน นำครอบครัวพรรคพวก ญาติมิตร มารวมกับครอบครัวบ้านห้วยนายม และครัวเมืองเซโปน ข้ามแม่น้ำโขง ข้ามโขดสิงขร อพยพเรือมาเลือกหาภูมิทำเลที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน จึงตั้งหลักแหล่งในหุบเขาภูพานข้างทิศตะวันตก ซึ่งเป็นสันคูดินสูง เป็นป่าดงพงพีมีสัตว์ร้ายนานาชนิด ปราศจากมนุษย์อาศัย เป็นดินแดนอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหาร ประชาชนอยู่ดีมีความสุข

สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองพระราชอาณาเขต จัดการปกครองเป็นมณฑล จังหวัด อำเภอ และตำบล และเมื่อ พ.ศ. 2505 คณะรัฐบาลมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตั้งหน่วยพัฒนาการพื้นที่ โดยตั้งศูนย์ปฏิบัติการที่บ้านนาจู เป็นหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่แห่งแรกของประเทศไทย

อาชีพของราษฎรที่จัดว่าเป็นอาชีพหลัก คือ การทำนา อาชีพรอง ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทอผ้า งานจักสาน เอกลักษณะของอำเภอนาจู ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้าน ผ้าจิด ผ้ามัดหมี่ และการจักสานประเภทอื่นๆ อำเภอนาจูตั้งอยู่ในที่แอ่ง มีทิวเขาภูพานล้อมรอบเป็นขอบสูง เขาภูพานทอดตัวตั้งเป็นแนววงกลมจึงทำให้บริเวณนั้นเป็นแอ่ง เมื่อยืนอยู่บนภูเขาเหมือนอยู่ขอบกระทะ แลดูไปเห็นหมู่บ้านเหมือนอยู่ในก้นกระทะ แต่เป็นเรือกวานไร่นา มีบ้านช่องเต็มไปหมดในแอ่งนั้น

อำเภอนาจูอยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ ราว 88 กิโลเมตร เรียกตามพื้นที่ที่ตั้งหมู่บ้านว่า “นาจู” แปลว่า สันคูดิน หรือเนินดิน และได้รู้จักกันไปกระจายไปทั่วโลก เมื่อราวสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482-2488 ได้มีทหารญี่ปุ่นกลุ่มหนึ่งจำนวน 24 คน มาตรวจสอบสนามบินนาจู ที่กองทัพญี่ปุ่นสงสัยว่ารัฐบาลไทยสนับสนุนขบวนการเสรีไทยที่ค่ายนาจู

เมื่อ พ.ศ. 2505 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มอบให้พลตรีเจริญ พงษ์พานิช เป็น ผบ. ศูนย์ฯ นำหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (น.พ.ค.) แห่งแรกของประเทศไทยตั้งศูนย์ฯ ปฏิบัติการที่บ้านนาจู เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์สนามบินนาจู ถนนหนทาง และช่วยเหลือประชาชนใน

เขตทรกัณดาร ให้อยู่ดี กินดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์ขณะนั้นอำเภอนาคูเป็นดินแดนสุขาวดี เป็นหมู่บ้าน
สวรรค์ขึ้นทันตา ความสุขก็ติดตามเป็นเงาตามตัว อย่างไม่มีใครปฏิเสธ

4.1 เสรีไทยที่ค่ายนาครการตั้งขบวนการเสรีไทย

เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ทหารญี่ปุ่นบุกประเทศไทยและบังคับให้ไทย
ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้รัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม สุดจะหลีกเลี่ยงได้
จำต้องร่วมรบร่วมรุกรับมหาสมุทรญี่ปุ่น นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังขอเดินทัพผ่านประเทศไทยเพื่อไปตีพม่า
มลายูและสิงคโปร์ และในที่สุดได้ทำสัญญาพันธมิตรทางการทหารการเมืองและเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น
ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 แต่ขณะเดียวกันก็มีบุคคลคนหนึ่งไม่เห็นด้วย และได้ดำเนินงาน
เป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่นอย่างเงียบๆ บุคคลคนนี้เรียกตัวเองว่า “หน่วยกู้ชาติใต้ดิน” ซึ่งต่อมาเรียกว่า
“ขบวนการเสรีไทย” เดียง ศิริจันทร์ ทองอินทร์ ฎริพัฒน์ ถวิล อุดล และจำลอง ดาวเรือง
ได้ตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการนั้นทันที และได้รับมอบหมายให้ไปจัดตั้งหน่วยใต้ดินขึ้นที่ภาคอีสาน
ก้าวแรกส่งคนออกไปเรียนและฝึกหัดการรบแบบกองโจรและกองสอดแนมที่ค่ายบัญชาการพันสท
ประชาชาติประจำภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่อินเดียและซีลอนพร้อมด้วยเสรีไทยนอกประเทศ ใน
การติดต่อกับสหประชาชาติครั้งนั้น เดียง ศิริจันทร์ ได้รับขนานนามสำหรับสื่อสารว่า “พลูโต”
(Pluto)

ขบวนการเสรีไทย มีหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายต่าง
ประเทศ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายในประเทศทำการติดต่อประสานงานกัน โดย
ปฏิบัติการติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร

ขบวนการเสรีไทยทำงานร่วมกับฝ่ายอเมริกา ในการจัดวางมิให้ประเทศไทย
ร่วมมือกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งยกพลนำกำลังมากระจายอยู่ทั่วเมืองไทยและในเวลานั้น “เสรีไทย” คือ
ผู้เสียสละเพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกราชอธิปไตยของชาติได้ก่อกำเนิดขึ้นวันจันทร์ที่ 8 ธันวาคม 2484
เมื่อกองทัพญี่ปุ่นได้บุกประเทศไทยทำให้แผ่นดินไทยถูกเป็นไฟถูกรุกรานจากกองทัพต่างชาติวิรชน
คนไทย ทั้งทหาร ตำรวจ เยาวชน และพลเรือน ได้ต่อสู้ผู้รุกรานอย่างดุเดือด กล้าหาญเด็ดเดี่ยว
โดยพลีชีพเพื่อพิทักษ์ผืนแผ่นดินไทยจำนวนหลายร้อยคน จนกระทั่งได้รับคำสั่งหยุดยิงจากรัฐบาล

“ขบวนการเสรีไทย” เป็นการรวมพลังคนไทยทั้งในและนอกประเทศผู้มีจิต
สำนึกในการทำงานรับใช้ประเทศชาติได้ร่วมมือกันก่อตั้งขบวนการต่อต้านผู้รุกราน มีการติดต่อกับ
ฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อแสดงความจริงใจที่จะขับไล่ศัตรูผู้รุกรานไปให้พ้นแผ่นดินไทย ทั้งขอความช่วยเหลือ
ทางด้านอาวุธและครูฝึกสอนทางด้านยุทธวิธี ฝ่ายสัมพันธมิตรเข้าใจและจัดฝึกนักเรียนไทยและคน
ไทยในอเมริกาและอังกฤษที่อาสาจากประเทศชาติแล้วจัดส่งคนเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ขบวน
การเสรีไทยภายในประเทศ ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของหัวหน้าขบวนการ “ปรีดี พนมยงค์” การ
ปฏิบัติการกิจกอบกู้ชาตินั้น เป็นภารกิจที่เป็นความลับสุดยอดอันเกี่ยวกับความเป็นความตามประเทศ

ชาติ เพราะศัตรูที่เข้ามาครอบครองนั้นมีอยู่ทั่วประเทศ อีกทั้งคนไทยให้ความร่วมมือกับศัตรูก็ยังมี อำนาจในแผ่นดินอยู่ ดังนั้นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานเสรีไทยแต่ละท่านจึงมีความรู้เฉพาะในหน้าที่ และภารกิจที่ตนต้องปฏิบัติเท่านั้น มิได้ล่วงรู้ถึงงานและเรื่องราวหน้าที่ความรับผิดชอบของคนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเองโดยตรง

ขบวนการเสรีไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านกำลังพลของญี่ปุ่นและปฏิบัติการร่วมกันกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อกอบกู้โบกให้กลับคืนสู่สภาวะปกติและเพื่อกอบกู้เอกราชของไทย ของชาติที่ได้รับผลกระทบจากกองทัพญี่ปุ่นที่ได้เข้ามายึดครองประเทศไทย ในระหว่างสงครามโลก ครั้งที่สอง หรือสงครามมหาเอเชียบูรพา สงครามครั้งนั้นประเทศไทยไม่มีกำลังเพียงพอที่จะต้านทานกองทัพญี่ปุ่นได้ รัฐบาลไทยจึงมีความจำเป็นต้องยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งขณะนั้นอยู่ในความปกครองของอังกฤษ เช่น พม่า เพราะในระยะแรกของสงครามญี่ปุ่นมีความได้เปรียบ สามารถยึดครองดินแดนส่วนใหญ่ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันญี่ปุ่นได้เรียกร้องความร่วมมือจากไทยทุกๆ ด้าน รัฐบาลไทยขณะนั้นภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่าเมื่อไม่สามารถต่อต้านญี่ปุ่นได้ก็สมควรร่วมมือกับญี่ปุ่น

ในวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ญี่ปุ่นกับไทยได้ลงนามในกติกาสัญญาเป็นพันธมิตรกันทั้งในทางการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ ณ วัดพระแก้ว ต่อมาในวันที่ 25 มกราคม 2485 ประเทศไทยได้ประกาศสงครามต่ออังกฤษสหรัฐอเมริกา ซึ่งหมายความว่า ไทยได้เข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่น ทั้งโดยนิตินัยและพฤตินัย

ขบวนการเสรีไทยพยายามติดต่อทำความเข้าใจกับฝ่ายสัมพันธมิตร อันได้แก่สหรัฐอเมริกา จีน และประเทศอื่นๆ ว่า ประชาชนชาวไทยมิได้เห็นดีเห็นชอบกับการทำสงครามของญี่ปุ่นที่เป็นเช่นนั้นเพราะความจำใจ และในขณะเดียวกันก็พร้อมจะร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรในการต่อต้านญี่ปุ่นทุกๆ ด้าน ดังจะเห็นได้จากการก่อสร้างสนามบินลับ กรณีสนามบินบ้านคู เป็นต้น มีการฝึกกองกำลังทหารเสรีไทย และทหารพลเรือน (ท.พ.ร.) โดยทหารฝ่ายสัมพันธมิตรในค่ายนาคว ค่ายเต่างอย ค่ายโดนหอม เป็นผู้ฝึกยุทธวิธีการใช้อาวุธการสอดแนม การระบบกองโจร และเรียนรู้วิธีข่มขู่โจมตีทำลายกำลังหลังถูกโจมตี เป็นต้น

เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 เครื่องบินญี่ปุ่นบินตรวจการบริเวณสนามบินบ้านนาควทุกคน ในวงการเสรีไทยสายอีสานยอมรับว่าหน่วยเสรีไทยต้องพึ่งอาวุธยุทธโประภัณฑ์ที่ฝ่ายอังกฤษและอเมริกาส่งมาให้ การส่งอาวุธให้ในในระยะแรกมีเพียงการทิ้งร่ม (ได้แก่ การเอาเครื่องบินบรรทุกอาวุธยุทธภัณฑ์บรรจุถังเหล็กมาทิ้งลง โดยอาศัยร่มชูชีพ ณ สถานที่ที่ตกลงกันเป็นคราวๆ) การทิ้งร่มเป็นกิจกรรมประจำที่ชาวเสรีไทยทุกคนรอคอย เพราะแต่ละครั้งหมายถึงการเพิ่มอาวุธสมัยใหม่ที่เรสร้างไม่ได้ แต่การทิ้งร่มจะทำได้เฉพาะคืนเดือนหงายคือประมาณระหว่างวันขึ้น 12 ค่ำไปถึงวันแรม 4 หรือ 5 ค่ำ และจำนวนอาวุธที่ส่งแต่ละครั้งก็มีจำกัด ต่อมาได้มีการสร้างทาง

วิ่งชั่วคราวสำหรับเครื่องบินขนาดกลาง และทุกคนก็เริ่มสร้างความหวังว่า สักวันหนึ่งการส่งอาวุธ และยุทธสัมภาระมาสู่หน่วยเสรีไทยจากฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นจะใช้เครื่องบินลำเดียวโดยตรง ไม่ต้องมีการรอคอยข้ามคืน ไม่ต้องวิ่งตามร่มบารวมที่อาจตกไกลจากที่หมาย ไม่ต้องเป็นปีนต้นไม้ในกรณีที่ร่มอาจติดค้างอยู่บนยอดไม้และเรื่องความกังวลที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ

นายเตียง ศิริขันธ์ ตกลงให้นายจำลองดาวเรือง เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง สนามบินที่มีทางวิ่งหรือสนามบินแรกที่สร้างขึ้นในภาคอีสานนั้น จัดทำขึ้นที่สนามบินบ้านนาคู ในปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคาม แต่ใน พ.ศ. 2485-2488 นั้น ยังเป็นจังหวัด มหาสารคามอยู่ สนามบินนี้เป็นลานดินแข็งซึ่งต้องปราบพื้นที่ให้เรียบ โดยอาศัยแรงคน ไม่มีรถบด หรือรถขุดดินใดๆ เลย เมื่อพันตรี Smiley ที่เป็นนายทหารอังกฤษประจำอยู่กับหน่วยเสรีไทยอีสาน เห็นว่า ถึงเวลาที่กองกำลัง 136 ของกองทัพอังกฤษในอินเดียจะได้ทดลองใช้สนามบินแห่งนี้ ในต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 กองกำลัง 136 ก็ได้ส่งเครื่องบิน Dakota ขนยุทธสัมภาระมาทดลองลง ที่สนามบินนี้ ปรากฏว่านักบินพอใจในลักษณะของสนามบินมากกว่าที่คาดไว้เพราะสนามบินมีขนาดใหญ่ยาว ไม่มีต้นไม้สูงบังหรือเกาะทางวิ่งขึ้นลงพื้นดินแข็งพอที่จะรับน้ำหนักเครื่องบินและ ยุทธสัมภาระได้เป็นอย่างดี และฝ่ายเสรีไทยก็พอใจ เพราะจำนวนอาวุธยุทธโศปกรณ์ที่ส่งมาโดยทาง เครื่องบินเช่นนี้มากกว่าที่ส่งมาทางที่ร่ม เนื่องจากต้องคำนึงถึงความปลอดภัยจากหน่วยทหารญี่ปุ่น ที่สกลนครและอุดรธานีมีหน่วยทหารญี่ปุ่นอยู่ประจำ มีการจ้างคนคิดยาเสพติดเป็นสายลับความ เคลื่อนไหวของหน่วยเสรีไทยตลอดเวลาอย่างไรก็ตาม นายเตียง ศิริขันธ์ จึงได้หาทำเลที่จะสร้าง สนามบินไว้ 2 แห่งที่บ้านต่างอยหนึ่งแห่งและบ้านคาตภูวงอีกหนึ่งแห่ง

เมื่อประสบเหตุการณ์ดังกล่าว นายเตียง ศิริขันธ์ จึงต้องทดลองใช้สนามบิน บ้านนาคู ซึ่งมีภูเขาล้อมรอบเกือบทุกด้าน ต้นไม้ใหญ่ตามทางขึ้นลงของเครื่องบินถูกตัดออกไปทั้งหมด และอยู่ห่างจากสนามบินบ้านต่างอยอำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร ประมาณ 21 กว่า กิโลเมตรทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ (210 องศา) ของค่ายบ้านต่างอย สนามบินบ้านนาคูได้เริ่มก่อสร้างมาก่อน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แต่ไม่ได้ปรับพื้นที่ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นจึงได้ปรับพื้นที่ให้แน่นแข็งแรง เครื่องบินขนาด 2 เครื่องยนต์สามารถลงได้ แต่หลังจากเครื่องบิน Dakota ได้ มาทดลองใช้สนามบินบ้านนาคูเป็นสิ่งที่ให้กำลังใจแก่หน่วยเสรีไทยอีสานเป็นอย่างมาก

ญี่ปุ่นเองมิใช่จะหลับตา ในต้นเดือนกรกฎาคม 2488 หน่วยทหารญี่ปุ่นใช้ เครื่องบินตรวจการบินอยู่ในระดับสูงและระดับต่ำอยู่ในบริเวณสนามบินบ้านนาคู และบินกลับไป กลับมาจนเป็นเหตุให้สงสัย และวันนั้นเป็นวันที่ทางหน่วยเสรีไทยที่บ้านนาคู คอยรับเครื่องบินจาก กองกำลัง 136 อยู่แล้วท้องฟ้าวันนั้น ก่อนข้างจะมีเมฆสลับเวลายังเชื่อกันว่าได้ตกลงไว้กับทาง อินเดียมาก ดูเหมือนเวลาที่เครื่องบินจากกองกำลัง 136 กำหนดจะมาถึงนั้นประมาณบ่ายโมงเศษ แต่เมื่อได้ยินเสียงเครื่องบินครั้งแรกในวันนั้น เป็นเวลาประมาณ 10 นาฬิกา วันนั้น เตียง ศิริขันธ์

กฤษณ์ โขษยานนท์ อยู่ที่สนามบินบ้านนาคูพันตรี Smiley และสิบเอก Gunner เป็นทหารจากอินเดียที่อยู่ประจำหน่วยบ้านนาคู ทุกคนสงสัยว่าเพราะเหตุใดเครื่องบินจึงมาก่อนกำหนดแต่เพราะว่าเครื่องบินไม่เคยบินมาบริเวณนี้เลย และเกรงว่าอาจเป็นเครื่องบินของฝ่ายเราจากอินเดียจริงๆ ก็ได้ การใช้วิทยุถามนั้นไม่มีทางทำได้เพราะการใช้วิทยุขึ้น ต้องนัดล่วงหน้า และเวลาที่จะติดต่อกันครั้งต่อไปก็ในเช้าวันรุ่งขึ้น ในที่สุด ก็ได้รับคำสั่งให้จุดไฟสัญญาณ ก่อไฟขึ้น 4 กอง ที่มุมสนามบินแล้วมีก่อก่อไฟเป็นตัวอักษร “ค.คอกววย ใช้เป็นรหัสลับ” เอาไปไม่สดๆ มาสูมไฟให้ควัน ทุกคนต่างออกมาจากค่ายที่พัก กระจายกันเกือบทั่วสนามบิน

เครื่องบินนั้นเป็นเครื่องบินตรวจการของญี่ปุ่น นักบินของญี่ปุ่นเห็นสัญญาณเครื่องบินไม่ลดระดับลงมาพวกเสรีไทยใช้กล้องส่องสองตาพยายามจะมองหาเครื่องบินแต่ก็ไม่เห็นได้ยินแต่เสียงบินไปมาในระดับสูง หลังจากที่บินวนกลับไปมาประมาณ 15 นาทีเครื่องบินก็ลดระดับลงมา ทุกคนสามารถมองเห็นเครื่องบินญี่ปุ่นได้ชัดเจนประมาณ 3 นาทีแล้วก็เงียบหายไป

กองทัพญี่ปุ่นได้นำเอาเรื่องสนามบิน “และพฤติกรรมอันเป็นที่น่าสงสัย” ถวายรัฐบาลไทยทันทีและรัฐบาลไทยได้ตอบไปอย่างไม่มีอะไรผิดปกติว่าที่นั่นเป็นสนามบินพาณิชย์มาก่อน และได้เลิกร้างไปแล้วร่วมสิบปีในปัจจุบันเป็นเพียงทุ่งกว้าง ประชาชนอาจจะทำอะไรทำนาหรือใช้ประโยชน์อย่างใดไม่สามารถจะตอบยืนยันได้ทันที

ญี่ปุ่นไม่ยอมเชื่อ ที่จริงก็ทำให้เขาเชื่อก็ถ้าหากสนามบินพาณิชย์สร้างขึ้นที่บ้านนาคู ห่างไกลจากตัวเมืองขนาดนั้นดูเป็นการที่จะให้เชื่อได้ยาก แล้วก็ปรากฏว่าในวันที่ 1 สิงหาคม 2488 ญี่ปุ่น จำนวน 24 คน มาตรวจสอบสนามบินบ้านนาคู พักค้างคืนที่วัดนาคูได้ 2 วัน 2 คืน แล้วเดินทางกลับสกลนคร ตั้งแต่นั้นมาเครื่องบินตรวจการของญี่ปุ่นจะออกบินตรวจอยู่ในระดับสูงทั่วทั้งภาคอีสาน และในต้นเดือนสิงหาคม 2488 กองทัพญี่ปุ่นได้ยืนยันว่าได้พบสนามบินอีกแห่งหนึ่ง ในเขตภาคอีสานที่บ้านตาดภูวง จังหวัดสกลนคร และขอให้ทางไทยอธิบาย

รัฐบาลไทยปฏิเสธ อ้างว่าไม่มีสนามบินใดๆ ในบริเวณที่กองทัพญี่ปุ่นอ้างถึง แต่ฝ่ายญี่ปุ่นยืนยันจะมาตรวจ “โดยทางเครื่องบิน” และจะต้องมีทหารไทยร่วมคณะไปด้วย กำหนดจะเดินทางมาตรวจในเวลาอีกเพียงสองวัน

ในขณะนั้นกองทัพญี่ปุ่นมีประจำอยู่ที่สกลนครนานแล้ว แต่ระยะทางจากหน่วยทหารนั้นถึงบ้านตาดภูวงนั้นไกลกว่า 60 กิโลเมตร และจำนวนทหารญี่ปุ่นที่มีอยู่ก็เพียงหยิบมือเดียว ถ้าหากต้องเผชิญหน้ากันเรานั้นมั่นใจว่าทหารญี่ปุ่นจะไม่เหลือรอดไปแม้แต่คนเดียว แต่เราได้รับคำสั่งให้คอยจนกว่าจะได้รับคำสั่งและเราจะทำอย่างอื่นไม่ได้ แม้แต่เรื่องสนามบินก็จำเป็นต้องหาทางปกปิด คุณเตียงนั่งซึม การที่จะทำลายสนามบินที่อุตสาหกรรมสร้างขึ้นมาจากด้วยหยาตแห่งของเสรีไทยนั้นเป็นสิ่งที่ทำลายจิตใจอย่างที่สุด และการทำลายสนามบินจะทำได้ด้วยวิธีใดก็ยังไม่รู้ด้วยซ้ำ

เหตุการณ์เกี่ยวกับสนามบินบ้านนาคู่กับสนามบินบ้านตาตุงวงนั้นที่จริงเราเองไม่ทราบว่าญี่ปุ่นยอมซื้อค่าแก้ตัวของเรามากแค่ไหน แต่เหตุการณ์เข้าข้างเรา เพราะในกลางเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 ญี่ปุ่นก็ยอมแพ้ และเรื่องสนามบินทั้ง 2 แห่งก็เป็นเรื่องของความพยายามของฝ่ายเสรีไทยพยายามทำเพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติ

การก่อสร้างสนามบินลับของขบวนการเสรีไทยที่บ้านนาคู่ ตำบลนาคู อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อ พ.ศ. 2437 (ปัจจุบันเป็นกิ่งอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์) ขณะนั้นกาฬสินธุ์ยังไม่ตั้งเป็นจังหวัดใช้เวลาก่อสร้างสนามบิน 2 เดือนเศษ

จังหวัดสกลนคร นายเตียง ศิริขันธ์ และคณะตั้งค่ายเสรีไทยที่บ้านโนนหอม บ้านโพนนาแก้วปลา ตั้งสนามบินที่ดาดนกงูย บ้านเต่างอย อำเภอเมือง (ปัจจุบันเป็นอำเภอเต่างอย) ค่ายบ้านนาอวน อำเภอวานรนิวาส

ค่ายบ้านดงหลวง อำเภอสว่างแดนดิน เมื่อ พ.ศ. 2485 ส่วนค่ายบ้านตาตุงวง อำเภอวาริชภูมิ จัดตั้งขึ้นหลังจากที่สามารถติดต่อกับสายอเมริกาได้แล้ว

จังหวัดอุดรธานี นายแพทย์อ้วน นาคทรพรพ นายแพ่ง โปธิจินดา และคณะตั้งค่ายเสรีไทยที่บ้านไชวานอำเภอหนองหานและบ้านสามพร้าว อำเภอเมือง เมื่อ พ.ศ. 2488

จังหวัดนครพนม นายถวิล สุนทรศาลทูล นายสัมฤทธิ์ ขุมเมือง และคณะตั้งค่ายเสรีไทยที่บ้านหนองสูง อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม (มุกดาหารยังไม่ตั้งเป็นจังหวัด) เมื่อ พ.ศ. 2488

จังหวัดอุบลราชธานี นายทองอินทร์ ฐริพัฒน์ และคณะตั้งค่ายเสรีไทยที่โรงเรียนบ้านพนา อำเภอพนา บ้านสวนงิ้ว อำเภอม่วงสามสิบ บ้านนาขาม อำเภอเมือง เมื่อ พ.ศ. 2488

ผู้ร่วมขบวนการเสรีไทย คุณจำลอง ดาวเรือง และเพื่อนผู้ร่วมอุดมการณ์จากจังหวัดมหาสารคามได้เดินทางจากบ้านสร้างคือ จังหวัดสกลนครไปยังบ้านนาคู จังหวัดมหาสารคามในอดีตปัจจุบันคือจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อสร้างสนามบินลับและแสวงหาผู้ร่วมขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งใช้เวลาเดินทางขึ้นเขาและลงเขาเกือบก่อนคืนจึงถึงที่หมาย ปัจจุบันกลายเป็นถนนลาดยางที่ไร้รถยนต์แล่นลงไปไม่ถึง 1 ชั่วโมงก็ถึง

บ้านกุศิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่เลยบ้านนาคูออกไปอีกประมาณ 10 กิโลเมตรที่บ้านกุศิมคุ้มใหม่เป็นที่ตั้งของสมาคมครูนอกราชการ

ครูเสน ขนิษฐวงศ์ ท่านเล่าให้ฟังว่า ในช่วงนั้นท่านเป็นครูโศคอายุประมาณ 20 กว่าปี ได้รับทราบเรื่องราวจากคุณจำลองฯ และคณะที่มาประชุมครูที่โรงเรียนบ้านภูแล่นช้างในฐานะที่ท่าน เป็นผู้แทนราษฎร ท่านพูดว่าขณะนี้รัฐบาลญี่ปุ่นผูกพันอย่างซึ่ง จนประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตรคืออังกฤษและอเมริกาญี่ปุ่น และพันธมิตรในกลุ่มอักษะคือเยอรมัน และอิตาลี กำลังจะ

แพ้สงครามแนวรบทุกด้านถูกตีร่น หากญี่ปุ่นแพ้สงครามเราประเทศไทยก็ต้องแพ้สงครามด้วยต้อง
ถูกต่างชาติยึดครองเรียกเรื่องเอาค่าเสียหาย พวกเราต้องช่วยกันกอบกู้เอกราชของชาติเราไว้ โดยตั้ง
ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นขับไล่ทหารญี่ปุ่นไปให้พ้นแผ่นดินไทย บัดนี้เราได้รับความร่วมมือจาก
อังกฤษและอเมริกาจัดส่งอาวุธให้เราไว้ตีตลบหลังญี่ปุ่นเรือฝ่ายอังกฤษและอเมริกายกพลขึ้นบก
ในประเทศไทย ครูทุกท่านที่มาอยู่ที่นี้ต้องได้เป็นทหาร ฝึกอาวุธไว้ต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นช่วยกันสร้าง
ปรับปรุงสนามบินไว้รอรับอาวุธที่เขาจะขนมาให้เราที่สนามบินเก่าบ้านนาคู “มีใครแสดงความคิดเห็น
คัดค้านแผนงานของคุณจำลองฯ บ้างไหม” ไม่มี ทุกคนเห็นดีเห็นชอบให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้ง
กำนันผู้ใหญ่บ้านและประชาชน ต่อจากนั้นก็พากันเคลื่อนพลไปยังบ้านนาคู พักที่บ้านกำนันลิบ
พลนาคู แล้วออกไปตั้งค่ายอยู่ข้างสนามบิน เริ่มมีราษฎรอาสาสมัครมาช่วยสร้างสนามบินกันอย่าง
มากมาย ต่างคนก็นำเทียนเทียนแว้วพร้อมเสบียงอาหารมาช่วยทำงานกัน อย่างไม่ถนัดเหน็ดเหนื่อย

คนที่ร่วมคณะของคุณจำลองฯ มาในวันนั้นมีครูฉีก บัญเสริม ครูนาถ
เงินทาบ เพราะท่านทั้งสองที่ค่ายของมีอาวุธกันมายังไม่ครบ ครูอดดี แสนพาน และครูพรหมเทพ
ศรีขันชัย ไปฝึกมาจากค่ายบ้านโนนหอมได้รับอาวุธมาน้อยไม่เพียงพอ คุณจำลองฯ จึงส่งครู
ผดุง หนองกุดสาร ครูใหญ่บ้านเหล่าใหญ่ เป็นหัวหน้าทีมไปฝึกอาวุธอีกรุ่นหนึ่งที่ค่ายใหญ่ บ้านเต่า
งอย และรับเอาอาวุธจากบ้านกำนันเขียน จันทลาไสมฯ กำนันตำบลเต่างอย จังหวัดสกลนคร มาเพิ่ม
อีกจำนวนหนึ่ง ไปฝึกที่ค่ายใหญ่เต่างอยประมาณ 2 อาทิตย์ กลับมารับหน้าที่ครูฝึกให้คนที่มาเข้า
ค่ายทีหลัง เมื่อพลพรรคมากขึ้นก็จำเป็นต้องมีหน่วยพลาธิการคอยบริการอาหารการกินแก่พลพรรค
โดยเฉพาะพลพรรคที่มาเพิ่มเติมนี้มีทั้งชาวบ้านและครูบาอาจารย์ศึกษากันมากทีเดียวยิ่งต่อมามีทั้ง
ฝรั่งและเครื่องบินมาลงส่งอาวุธ ให้กิจกรรมอื่นๆ นั้น ผมเองไม่ค่อยรู้ลึกซึ้งเท่ากับ ครูพรหมเทพ
ศรีขันชัย นายศมาคมฯ เจ้าของบ้านหลังนี้วันนี้ท่านไม่อยู่ไปเยี่ยมลูกหลานที่กรุงเทพฯ เดี่ยววัน
หน้าค่อยมาคุยกับท่านคงได้รายละเอียดมากกว่าผม

บ้านของอาจารย์พรหมเทพ เพื่อสัมภาษณ์เรื่องงานเสรีไทยเมื่อ 50 กว่าปี
ก่อนท่าน “มันนานพอสมควรที่จะลืมมันได้แล้วแต่เมื่อมีใครมาสะกิด ดูเหมือนว่าเราได้กลับไปอยู่ใน
เหตุการณ์อันมีเกียรตินั้น ทุกคนทั้งข้าราชการครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในแคว
วงแห่งขุนเขาภูพาน ได้ร่วมมือกันปฏิบัติงานกู้ชาติ ทุกคนทำหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายอย่าง
เต็มความสามารถ และแล้วงานที่ยิ่งใหญ่ก็สำเร็จลงด้วยดี” (นายถวิล นาครินทร์. 2552 : สัมภาษณ์)

ครูได้พบกับคุณจำลองฯ กับพวกครั้งแรกที่ไหนท่านได้บอกกับครูว่าอย่างไร
จึงได้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทย ขณะนั้นผมเป็นครูใหญ่อยู่โรงเรียนกุดกว้างสวาสดีวิทยา ศึกษาธิการ
อำเภอภูผินารายณ์ มาชวนไปบ้านนาคูก็ต้องติดตามท่านไปคนเดียว พบคุณจำลองฯ กับพวกที่บ้าน
นาคูเท่าที่จำได้มีครูมาก ภูมาศ ครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคาม ครูดิเลก บุญเสริม
ครูนารถ เงินทาบ

คุณจำลองฯ ก็บอกตรงๆ ว่าจะสร้างสนามบินลับและรวบรวมพลพรรคเพื่อทำการกู้ชาติ เพราะญี่ปุ่นไม่มีทางจะชนะสงครามแล้วผมก็ไม่ปฏิเสธที่จะร่วมขบวนการกับท่าน

คุณจำลอง คาวเรื่อง ท่านเป็นนักการเมืองที่ข้าราชการครูบาอาจารย์และประชาชนรักใคร่นับถือ ใครได้สัมผัสและนั่งล้อมวงคุยกับท่านแล้วความเครียดทั้งหมดจะหายวับไปกับตา ท่านมีแต่เรื่องสนุกสนานมาคุยสู่ฟังเมื่อเป็นการเป็นงานท่านจะเข้มแข็งอดทนและกล้าหาญที่จะทำ และปกป้องพรรคพวกเพื่อนฝูง

ผมนิยมชมชอบท่านเป็นการส่วนตัวอยู่แล้ว เมื่อท่านออกคำสั่งให้ผมพบกับเพื่อนครูเท่าที่จำได้มี ครูสุภรณ์ จรฉวีล ครูโอภาส ล้ำเลิศ ครูอดิษฐ์ แสนพาน ครูเสน ขนิษฐวงศ์ สารวัตรกลม ละราก็ ออกเดินทางไปฝึกอาวุธใหม่ที่ค่ายบ้านโนนหอม จังหวัดสกลนคร ก็พากันออกเดินทางทันทีแต่เพียงเสื้อผ้าติดตัวกับผ้าขาวม้าผืนเดียว การเดินทางในยุคนั้นลำบากมากต้องเดินทางด้วยเท้าเปล่าขึ้นเขาลงเขาฝ่าป่าดงพงพีขึ้นเขาลงห้วยเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายนานา ชนิดที่ร้ายที่สุดคือต้องเดินทางในตอนกลางคืนเพื่อให้พ้นสายตาของคนทั่วไป เพราะคุณจำลองฯ กำชับนักหนา ให้ทุกอย่างเป็นความลับ เมื่อเดินทางถึงหมู่บ้านโนนหอมก็ค่อยสบายใจนำเอาหนังสือลับของคุณจำลองฯ มอบให้กำนัน ซึ่งดูเหมือนจะเป็นใหญ่กว่าใครในบ้านนั้นชื่อกำนันละเอียด อภิวัตน์สิรินี้แหละที่ผมจำได้ดี เพราะแกมีลักษณะพิเศษคือ พูดภาษากลางตลอด เขาพาเข้าไปรายงานตัวที่ค่ายฝึกกลางดงอ้อยมีครูฝึกอยู่ 2-3 คน เราเริ่มต้นเรียนรู้เรื่องปืนกันก่อนเป็นปืนอัตโนมัติ 4-5 ชนิด แต่ละชนิด เขากว่าและยิงได้มากกว่าปืนที่ตำรวจทหารเราใช้ ครูฝึกสาธิตให้เราดูถึงวิธีบำรุงรักษาวิธีพกพาต่อจากนั้นเราฝึกยิงกระสุนจริงเพียงไม่กี่วันเราก็รู้จักใช้มันอย่างชำนาญ ต่อจากนั้นก็ฝึกการใช้ระเบิดมือการขว้างระเบิดแต่ไม่ได้ขว้างจริงเพราะกลัวว่าเสียงระเบิดจะทำให้ญี่ปุ่นที่อยู่ในตัวเมืองจะรู้ตัววันสุดท้ายของการฝึกดูเหมือนว่าวันนั้นคุณเตียง ศิริขันธ์ ผู้แทนสกลนคร ที่ครูฝึกเรียกท่านว่า “หัวหน้าใหญ่” ได้มาที่ค่ายฝึกและได้บอกกับพวกเราว่า “ให้ตั้งใจฝึกและกลับไปฝึกเพื่อนๆ ให้รู้จักวิธีใช้อาวุธเหล่านี้ให้ดีเพราะต่อไปนี้จะถูกส่งมาให้พวกเราอีกมากมาย เมื่อทุกจุดพร้อมเราจะลุกฮือขึ้นขับไล่ทหารญี่ปุ่นไปให้พ้นแผ่นดินไทย”

เรากลับมายังบ้านนาคู พร้อมกับอาวุธกระสุนและระเบิดติดตามตัวมาจำนวนหนึ่ง ในช่วงนั้นผู้คนที่หลั่งไหลเข้ามาสร้างสนามบินและฝึกอาวุธ จนไม่มีที่พักเพียงพอ จำเป็นต้องสร้างอาคารขึ้นใหม่ถ่ายเทผู้คนจากศาลา วัดโรงเรียนและบ้านของชาวบ้านออกมาอยู่ที่ใกล้ๆ กับบริเวณสร้างสนามบินผมและเพื่อนครู ต้องทำหน้าที่เป็นครูฝึกชุดแล้วชุดเล่า ข้าราชการครู จากร้อยเอ็ด สारคาม กภาพสินธุ์ ถูกส่งมาฝึกชุดละ 10-20 คน ชุดละ 5-7 วัน จากนั้นก็ปล่อยกลับไปอาวุธก็เริ่มหลั่งไหลเข้ามาเพียงพอต่อการจัดตั้งกองกำลังระดับกองร้อย กองพันขึ้นมา และจัดส่งบางส่วนให้แก่กลุ่มที่เข้ามาฝึกไปเก็บรักษาไว้เมื่อถึงวันเวลาวัน “ดีเดย์” อันเป็นวันที่เสรีไทยทุกหน่วยจับอาวุธเข้าขับไล่ทหารญี่ปุ่นไปให้พ้นแผ่นดินไทย

การไปกรรมของคุณจำลองๆ นั้นลึกกลับมาก บางทีก็โผล่มา 2-3 วันแล้วก็หายเงียบไปเป็นอาทิตย์ บางวันก็จะโผล่มาตั้งแต่เช้าพอตกค่ำก็ออกเดินทางไปไหนก็ไม่รู้ ทุกคนในค่ายไม่มีใครสนใจได้ถาม ท่านมาแต่ละครั้งล้วนแต่มีเรื่องสำคัญเช่นมาส่งอาวุธให้ ช่วงที่สนามบินใช้ได้ท่านก็มารับอาวุธจากเครื่องส่งคนเดินทางไปกับเครื่องบิน บางทีก็มีฝรั่งบ้าง คนไทยบ้าง พอท่านมาถึง ท่านจะตระเวนถามไถ่ทุกข์สุขของพรรค *แต่ทุกคนถามถึงความพร้อมในการสู้รบเข้า คลุกคลีแม้แต่กับชาวบ้านที่เข้ามาช่วยงานสร้างสนามบินทุกคนเมื่อเห็นท่านมาก็มีกำลังใจเพิ่มขึ้นเยอะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ท่านเข้าทักทายจับมือถือน้อยอย่างเป็นกันเอง พลพรรคทุกคนเริ่มเปลี่ยนสรรพนามใช้เรียกท่านว่า “ผู้แทน” เปลี่ยนเป็นคำว่า “หัวหน้าใหญ่” แทน

อาหารการกิน “พอเพียง” ถึง “เหลือเฟือ” เป็นประเพณีของคนในท้องถิ่น เราถือว่าคนที่มาฝึกอาวุธและสร้างสนามบินนั้นเป็น “อาคันตุกะ” ของเรา ข้าวปลาอาหารมีอยู่เท่าใดก็จะจัดมาเลี้ยงดูให้ผู้นมาเยือนอิมหน้าสำราญ พอคนมากขึ้นอาหารเป็นประเภทเนื้อวัว เนื้อหมู เนื้อไก่ เราจัดซื้อมาจากประชาชน ในละแวกนั้นบางทีก็ออกไปซื้อมาจากอำเภออื่น ๆ ส่วนข้าวสารกับผักพืชทอง ผักหอมหน่อไม้ ฯลฯ นั้นชาวบ้านนำมาช่วยเหลือจนเหลือเฟือ ฝ่ายพลธิการเขาก็เห็นใจจ่ายเงินไปให้บ้างเป็นการตอบแทน บางทีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็จัดส่งไก่มาให้ทีละหลายๆ แข่งทุกคนอิมหน้าสำราญดี เพราะเขาอยู่กันที่บ้านนั้นนานวันจึงจะได้กินเนื้อหมูเห็ดเป็ดไก่กันทีหนึ่ง

ในช่วยเดือนสิงหาคม 2488 ก่อนที่สมเด็จพระจักรพรรดิชิโรฮิโตะจะยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรโดยปราศจากเงื่อนไขนั้น ทหารญี่ปุ่นในเมืองไทยได้รู้แล้วว่า มีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเกิดขึ้นในเมืองไทย ทหารญี่ปุ่นจำนวนมากได้เคลื่อนกำลังออกค้นหาสนามบินลับที่ซ่อนแค้น และเพื่ออกเขาภูพานทั้งสองฟากฝั่งสกลนครและกาฬสินธุ์นั้น กระทั่งถึงสนามบินลับบ้านนาภูเหตุการณ์ตอนนั้นสับสนวุ่นวายมาก ดีแต่ฝ่ายข่าวของเรา ทราบข่าวมาล่วงหน้าก่อนเป็นเวลาหลายวัน ผู้ร่วมอุดมการณ์กู้ชาติทุกชีวิตสลายตัวไปหมดพร้อมอาวุธประจำกาย เหลือแต่ประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งบรรดาครูอาจารย์ที่ประจำอยู่ตามหมู่บ้านประชาชนแต่ละคนปฏิบัติตามคำสอน “บ๊จ๊ก บ่สู้ บ่เห็น” จนทำให้ทหารญี่ปุ่นต้องใช้วิธีรุนแรงในการสอบสวนหาความจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านในบริเวณรอบๆ สนามบินลับบ้านนาภูที่ทหารญี่ปุ่นมุ่งจะจับเอาคนที่รู้ความจริงก็คือ กำนันลับ พลนาภู นั่นเอง กำนันลับรู้ตัวก่อนจึงหลบหนีไปอยู่ทุ่งนาใกล้ภูเขาจึงจับตัวไม่ได้ ทหารญี่ปุ่นจึงยกกำลังเข้าค้นบ้าน บ้านไต่ถุญแจจึงฟังเข้าไปค้นหาหลักฐานแต่ไม่ได้อะไร นอกจากรูปถ่ายของจอมพล ป. พิบูลสงครามเท่านั้น เขาไปถามชาวบ้านว่ารูปใคร ก็ได้คำตอบสั้นๆ ว่า “บ๊จ๊ก” ส่วนตัวผมและครอบครัวต้องพากันหลบขึ้นไปอยู่ที่กระต๊อบ เลี้ยววับนภูเขากำลังส่วนหนึ่งถอยไปคุมเชิงอยู่ทางบ้านเหล่านใหญ่และบ้านโพนสว่าง

ทหารญี่ปุ่นฉลาดมาก เมื่อมีสนามบินใหญ่โตอยู่ใกล้หมู่บ้านคนที่รู้จักความจริงทั้งหมดก็คงไม่พังกำนันผู้ใหญ่บ้านดูเหมือนว่า อาจารย์เสน ขนิษฐวงศ์ ครูบ้านนาจะเคาะอยู่ใน

เหตุการณ์นั้นด้วย ถูกทหารญี่ปุ่นกักตัวไว้ท่านก็บอกว่าชาวบ้านไม่รู้หนังสือ อ่านหนังสือไม่ออก ก่อนที่ทหารญี่ปุ่นจะนำเอาชาวบ้านหนองคองมาชี้ตัวว่าเป็นครู ถือโอกาสตอนทหารญี่ปุ่นเข้าคั้นบ้านกำนัน หลบหนีไปซ่อนตัวในป่ากล้วย เมื่อเห็นทหารญี่ปุ่นพลอก็หนีออกจากหมู่บ้านไปรายงานให้กองกำลังเสรีไทยคุมเชิงอยู่ทางบ้านเหล่าใหญ่ทราบ

หลังจากเสรีงานเสรีไทยแล้วเมื่อคุณจำลองฯ ถูกฆ่าบรรดาเสรีไทยที่เคยปฏิบัติงานในค่ายนาถูกคุกคามจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองฝ่ายปกครองกับตำรวจ ออกมาตรวจค้นบ้านคนสำคัญ ๆ พยายามจะให้พาไปหาที่ซุกซ่อนอาวุธผมและพรรคพวกหลาย ๆ คน ก็ตอบตรงกันว่าอาวุธนั้นมอบเก็บไว้ที่จังหวัดมหาสารคามหมดตั้งแต่วันสวนสนามเสร็จก่อนที่จะกลับมาภูมิลำเนาเดิมคงเหลือแค่ปลอกกระสุนจำนวนมากที่ซุ่มยิงเก็บฝังไว้ เมื่อครั้งปิดค่ายหนีญี่ปุ่น ต้องพาพวกเขาไปซุกดูปลอกกระสุนที่ฝังทิ้งไว้ พวกเขาจึงพอใจ จากนั้นก็ไม่เห็นอะไรผมก็รับราชการต่อมาจนเกษียณอายุราชการและที่อยู่ที่นี่จนทุกวันนี้

เหตุการณ์ก่อนกองทัพญี่ปุ่นบุกสนามบินบ้านนาคู ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ประกาศตัวเองจากอชิงตันว่า เขาเป็นเอกอัครราชทูตที่ไม่ขึ้นต่อรัฐบาลไทยอีกต่อไปแล้ว นับตั้งแต่วันที่กองทัพญี่ปุ่นบุกประเทศไทย และประเทศไทยประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส ในเวลาต่อมาเขาประกาศตัวเองเป็นทูตอิสระ และดำเนินการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น และเรียกกลุ่มตัวเองว่า “เสรีไทย” รวบรวมนักเรียนไทยและคนไทยในสหรัฐอเมริกาจำนวนหนึ่ง ก่อตั้งกองทัพเสรีไทยขึ้นมาทันที ซึ่งนับว่าเป็นการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น ในเมื่อกองทัพไทยได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตร ในการรุกรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับกองทัพญี่ปุ่น

กองทัพน้อยๆ ของเสรีไทยนอกประเทศได้กลายเป็นศัตรูกับรัฐบาลไทยในสมัยนั้นด้วยจุดวิกฤตที่ร้ายแรงที่สุดทำให้ชาวบ้านนาคู และบ้านใกล้เคียงจังหวัดมหาสารคาม กาลปสินธุ์ยังไม่ตั้งเป็นจังหวัด พลพรรคเสรีไทย ทหารพลเรือน (ท.พ.ร.) และประชาชนแตกพ่าย โกลาหลอลหม่านนั้น คือ ภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นขยายกำลังเข้ามาในเอเชียอาคเนย์จับไล่อิทธิพลของประเทศจักรวรรดินิยม ตะวันตกออกไป โดยหวังที่จะสร้างอาณานิคมอันกว้างใหญ่ไพศาลของญี่ปุ่นขึ้นแทน ญี่ปุ่นได้เสนอนโยบายสัมพันธไมตรีกับไทย และผ่านประเทศไทยเพื่อขับไล่อังกฤษออกจากมลายู เมียนมาร์ (พม่า) และบุกเข้าอินเดีย รัฐบาลและผู้นำสำคัญๆ ของไทยในระบอบนั้น ต้องเผชิญปัญหาอย่างหนักในการที่จะรักษาเอกราชของชาติเอาไว้แต่ถ้าไทยไม่ยอมเป็นมิตรกับญี่ปุ่นไม่ยอมให้ญี่ปุ่นใช้ผืนแผ่นดินไทยเป็นทางผ่านตามยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นก็ต้องบุกประเทศไทยอย่างแน่นอน แล้วเมืองไทยและเอกราชของเราก็จะพินาศทั้งนี้เพราะกำลังทางเศรษฐกิจ การทหาร และปัจจัยในการทำสงครามต่างๆ ของไทย ไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งการรุกรานญี่ปุ่นได้

เมื่อเผชิญปัญหาคับขันดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม (หลวงพิบูลสงคราม) นายกรัฐมนตรีจึงไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น นอกจากจำต้องให้ญี่ปุ่นผ่านมาก่อน โดย

รักษาเอกราชของไทยเอาไว้ รักษาบ้านเมือง เศรษฐกิจเลือดเนื้อและชีวิตของประชาชนเอาไว้ และมีแผนในการเตรียมการที่จะทำสงครามกองโจรกับญี่ปุ่นในภายหลัง นอกจากนี้รัฐบาลยังให้การสนับสนุนอย่างเงียบๆ และลับๆ ให้ขบวนการเสรีไทย ซึ่งเป็นขบวนการใต้ดินอันมีนายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐ์ มนูธรรม) เป็นหัวหน้าอยู่ในประเทศไทยและ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าอยู่ในต่างประเทศ ดำเนินการจัดตั้งกำลังและดำเนินการสนับสนุนต่างๆ ในด้านข่าวสารและความร่วมมืออื่นๆ กับประเทศสัมพันธมิตรเพื่อที่จะทำลายกำลังทหารญี่ปุ่นในไทย

ทวนหลังนับแต่กาลนี้ไปไม่ไกลนัก สมัยนั้นเป็นสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา เป็นเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้ว กองทัพญี่ปุ่นในนามของหน่วย “จี” บุคประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 เวลาเช้ามืด กองพลโยชิตะสังกัดกองทหารรักษาพระองค์ ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่บางปู จังหวัดสมุทรปราการกองพลที่ 5 ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่สงขลาและกองทัพญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทยเต็มบ้านเต็มเมือง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายรัฐมนตรี ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำชาติในครั้งนั้นได้ทำสัญญากับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ เริ่มขัดแย้งกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะนายปรีดี ไม่ต้องการให้ไทยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ดังนั้น เมื่อเกิดขบวนการเสรีไทย “Free Thai Movement” ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชเป็นผู้ก่อตั้ง ขณะดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตัน โดยไม่รับรู้การประกาศสงครามของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยใช้นามแฝงว่า “Ruth” (รุท) โดยความร่วมมือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ พลเรือน นิสิตนักศึกษา และประชาชนระยะแรกๆ ใช้รหัสลับ เรียกกลุ่มนี้ว่า “X.O.Group” (เอ็กซ์ โอ กรู๊ป) มีแนวปฏิบัติเป็น 2 ทาง คือ

1. จัดตั้งรัฐบาลอิสระนอกประเทศหรือในประเทศ
2. จัดหาพรรคพวกให้การฝึกพลพรรคเสรีไทย แบบกองโจร ทหารพล

เรือน (ทพร.) ฝึกสืบราชการลับแบบกองสอดแนม โดยส่ง ส.ส. อดีต ส.ส. ไปจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีฝึกพลพรรคเสรีไทยแบบกองสอดแนม เป็นต้น จังหวัดมหาสารคามได้จัดตั้ง “ค่ายเสรีไทย” ที่บ้านนาคู ชาวบ้านเรียกว่า “ค่ายนาคู” กภาพสินธุ์ยังไม่ตั้งเป็นจังหวัด ขณะนั้นขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม

นายจำลอง ดาวเรือง ส.ส.มหาสารคาม ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ไปฟื้นฟูสนามบินเก่าที่สร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2462 สมัยรัชการที่ 6 ที่บ้านนาคู และช่องสุ่มกำลังที่นั่น

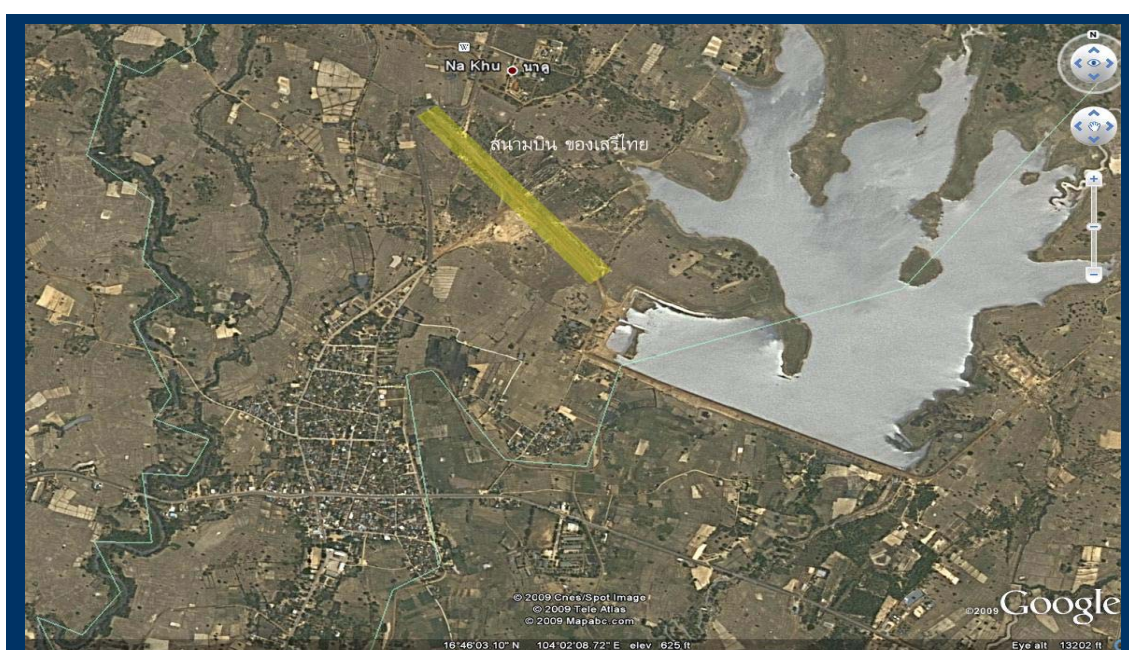
ในปี พ.ศ. 2487 นายจำลอง ดาวเรือง พร้อมด้วยนายดิลก บุญเสริม นายนารถ เงินทाय นายกว้าง ทองทวี ศึกษาธิการจังหวัด นายสุพัฒน์ วงศ์วัฒนะ นายอำเภอคูค

นารายณ์ และคณะเดินทางถึงบ้านนาคูจัดประชุมครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนแจ้งวัตถุประสงค์วิธีดำเนินงานตลอดถึงอำนาจหน้าที่ ที่ท่านว่ามีอำนาจตัดสินใจคดี ลงโทษ ผู้ฝ่าฝืนได้ ทุกคนจึงต้องพร้อมใจปฏิบัติตามคำสั่ง และได้สั่งให้ถือเป็นการรับที่สุด เห็นคนแปลกหน้ามาถามให้ปฏิเสธว่า “บ่ฮู้ บ่เห็น บ่จัก 3 คำเท่านั้น” มีหน่วยเวรยามตรวจการตลอดเวลา ห้ามบุคคลแปลกหน้าผ่านเข้ามาในเขตบ้านนาคูโดยเด็ดขาด และไม่ให้อำนาจติดสินคดี กลอง ระฆัง เป็นอันขาด เว้นแต่มีศรัตรูบุกเข้ามาเท่านั้น (นายถวิล นาครินทร์. 2552 : สัมภาษณ์)

4.2 การบูรณสนามบิน

ภาพประกอบ 35 แผนที่แสดงที่ตั้งสนามบินเสรีไทย อำเภอนาคู

ใช้แรงงานจากราษฎร ประชาชนส่วนหนึ่งให้ความร่วมมือในการปรับปรุงสนามบินบ้านนาคู ส่วนหนึ่งเป็นทหารพลเรือน (ท.พ.ร.) ใช้ไม้ทำเป็นรูปปั้นเล็กและรูปปั้นยาวใช้ไปพลางก่อน ส่วนผู้หญิงช่วยกันจัดหาอาหารและฝักการปฐมพยาบาล ด้านการรักษาความลับและความปลอดภัย กำนันสั่งให้ผู้ใหญ่บ้านปิดปากให้สนิท เมื่อเห็นคนแปลกหน้าและทหารญี่ปุ่นมาถามให้ตอบได้เพียงว่า “บ่ฮู้ บ่เห็น บ่จัก 3 คำเท่านั้น” จะพูดมากไปกว่านี้ไม่ได้

การใช้แรงงานเริ่มต้นด้วยการใช้แรงงานจากราษฎรตัดต้นไม้ใหญ่เล็กให้หมดในบริเวณก่อสร้างสนามบินใหม่ ในสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องจักรกลจึงใช้เกวียนเป็นพาหนะ มีเกวียนจากอำเภอต่างๆ ทั้งจังหวัดมากันมากมาย พักนอนตามทุ่งนาข้างบ้านนาคู และบ้านใกล้เคียง ทุกคนพากันขนหินจากเชิงเขาภูอ่างอ้อม ภูน้ำจาง เทือกเขาภูพาน เป็นก้อนหินขนาดเล็กเท่าลูกมะพร้าวหรือเล็กกว่าน้ำหนัก พอยกไปยกมาได้ ไม่ใช่หินลูกรัง งานทุกอย่างทำด้วยแรงงานคนทั้ง

นั้น ชาวบ้านทั้งหญิงและชาย พวกกันเรียงก้อนหินเพื่อใช้เครื่องบินเล่นลงได้ แต่ไม่ทั่วถึงทำเฉพาะลานบินเท่านั้น และมีการสร้างที่พักชั่วคราว เช่น โรงครัว เป็นโรงยาว หลังคามุงหญ้า ฝาขัดแตะและกรุใบตอง พื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ ทำแบบง่ายๆ ส่วนที่พักผู้ใหญ่ระดับหัวหน้า สร้างเป็นบ้านยาพื้น 2 หลังการสร้างค่ายสร้างในป่าข้างสนามบิน (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอ) เรื่องอาหาร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน จัดหาข้าวสาร พริกเกลือ มะเขือ หน่อไม้ ปลาสุกร ปลาร้า และผลไม้เท่าที่หาได้ ทางราชการหาสมทบบ้างเป็นครั้งคราว ส่วนไก่ตัวผู้ไม่ต้องหามาเพราะมันขึ้น เป็นตัวเมียก็ไม่ต้องเอามาเพราะมันร้องเสียงดัง กลัวข้าศึกจะรู้ความลับ อาหารการกินมีเหลือเพื่อไม่อดไม่อยาก เพราะชาวบ้านให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี สร้างสนามบินเสร็จภายในเวลา 2 เดือนเศษ

เมื่อทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์แล้ว จัดเตรียมฝึกวิชาทหารให้แก่ทหารเสรีไทย ทหารพลเรือน (ท.พ.ร.) จัดส่งครูฝึกวิชาทหารเพิ่มเติมจากค่ายบ้านโนนพรม กลางไร่ อ่อน ฝึกอยู่ 5 วัน ก็กลับมาฝึกสอนผู้อื่นในค่ายของผู้อื่นในค่ายของตนเอง ผู้เข้าฝึกอาวุธมีครูประจำบาลมากกว่าพวกอื่นๆ มีประชาชนปะปนบ้าง การฝึกจะแบ่งออกเป็นรุ่นๆ รุ่นละ 4-5 วัน ครูทั้งจังหวัดมากันหมดการฝึกโดยวิธีหมุนเวียน สถานที่ฝึกก็ใช้ข้างสนามบินนั่นเอง แต่เวลาจะยิงด้วยลูกกระสุนจริง ต้องขึ้นไปยิงที่ภูเขาใช้ดินไม้เป็นเป้าทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก

ขอย้อนกล่าวถึงทหารญี่ปุ่นที่บ้านนาคูทั้ง 24 คน ซึ่งพักค้างคืนที่ศาลาวัดนาคูได้ ทหารญี่ปุ่นเริ่มหุงหาอาหาร ซ้อหมู-ไก่จากชาวบ้านใช้ภาษาไปเป็นสื่อ พุดจาไม่รู้ภาษา ธนบัตรก็พิมพ์ใช้เอง ฟินก็เอาตามใต้ถุนบ้านที่ชาวบ้านเขาแตกหนีไปแล้ว เมื่อมันรับประทานอาหารเสร็จก็พักผ่อนหลับนอนจัดเวรยามตลอดคืน รุ่งเช้าพวกมันก็จะเวรหาข่าวตามบ้านเรือนและหาซื้ออาหาร เช่นสุกร ต่อมาชาวบ้านนาคูประลองฝีมือกันบ้างเป็นที่สนุกสนาน ทหารญี่ปุ่น 24 คน มีคนหนึ่งเป็นหัวหน้า พุดจาภาษาไทยได้บ้าง ไม่โกนหัวโล้นเหมือนคนอื่นๆ และมีทหารไทยปะปนมาด้วย ไม่มากนัก

การฆ่าและสุกรมันจะลอกหนัง ฝ่าห้องเอาเครื่องในออกหัว กระจกเครื่องใน มอบให้ชาวบ้านที่ไปช่วยมันและมองดูอยู่ใกล้ๆ

หลังจากรับประทานอาหารเสร็จ ทหารญี่ปุ่นตะเวนหาข่าวและตรวจค้นบ้านนายสิบ พลนาคู บ้านกำนันเป็นตึกไม้ชั้นเดียวปิดบ้านเจียบเจ้าของบ้านหนีไปแล้ว มันสั่งให้พวกของมันถึบประตูเข้าไป ทหารญี่ปุ่นเข้าไปข้างในมีแต่ข้าวสารที่เกณฑ์มาเพื่อส่งให้เสรีไทย มันมองไปเห็นภาพจอมพล ป. พิบูลสงคราม มันชูขึ้นให้พรรคพวกของมันดูทุกคนรู้จักดี ครูเสน ขนิษฐวงศ์ครูใหญ่บ้านนากระเดา (กล่าว)

สารวัตรกลม ละราศี เป็นวีรบุรุษเสรีไทยที่ค่ายบ้านนาคูคนหนึ่ง ผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติด้วยความกล้าหาญ เป็นวีรกรรมอันทรงเกียรติ เป็นเครื่องกระตุ้นเตือนบรรดาผู้อยู่หลังให้เกิดมโนปณิธานว่า “เราจะรักษาแผ่นดินไทยให้เป็นของไทยชั่วกัลปาวสาน”

หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ทางอำเภอ จังหวัดและตำรวจตลอดทั้งพลพรรคเสรีไทย ก็มาถึง ให้ขวัญและกำลังใจ สารวัตรกลม ระลาดี และชาวบ้าน โดยให้รางวัลเป็นเงินชดเชยค่าเสียหายที่ทหารญี่ปุ่นเอาไปกินเอาไปใช้ในครัวมันมาอยู่บ้านนาคู

เมื่อสงครามสิ้นสุดท่านจำลอง ดาวเรือง หัวหน้าเสรีไทย ก็นัดเสรีไทยทุกคน เดินสวนสนามที่กรุงเทพฯ ในเดือนตุลาคม แต่ต้องไปมุกดาหารก่อนเพราะมีทหารญี่ปุ่นข้ามแม่น้ำโขงจากฝั่งประเทศลาว ลงเรือขนาดใหญ่ทั้งทหารและอาวุธ มีม้าใหญ่ๆ ที่เป็นม้าศึกใช้ในสงครามก็มาก ลงไปปลดอาวุธที่กรุงเทพฯ

พลพรรคเสรีไทยที่ค่ายบ้านนาคูได้เดินทางล่วงหน้าไปก่อน โดยมีครูพรหมเทพ ศรีจันทร์ชัย เป็นหัวหน้าไปด้วยกัน 3-4 คน เดินทางด้วยเท้าตลอดทั้งวัน พักค้างคืนที่วัดบ้านคำเขื่อง ห่างจากมุกดาหารไม่มากนัก สามารถได้ยินเสียงรถยนต์ญี่ปุ่นวิ่งลงกรุงเทพฯ ตลอดทั้งวันทั้งคืน พักอยู่ที่บ้านคำเขื่อง 3 คืน พลพรรคเสรีไทยก็เดินทางมาถึงและเดินทัพเข้ามามุกดาหาร พักแรมที่โรงเรียนตั้งอยู่กลางทุ่งนา พอเข้าไปพักเรียบร้อยก็จัดการเรื่องอาหารการกินจัดเวรยามตามระเบียบทหารญี่ปุ่นข้ามโขงมาผ่านหน้าโรงเรียนที่พลพรรคเสรีไทยตั้งอยู่จะยืนจืนหมัดทำความเคารพ

จากนั้นทหารเสรีไทย เดินทางด้วยรถยนต์ถึงบ้านไผ่ ซึ่งขนย้ายอยู่ 3 วัน จึงหมดพักอยู่บ้านไผ่ 3 วัน จึงได้ออกเดินทางโดยรถไฟมุ่งสู่กรุงเทพฯ ถึงสถานีหัวลำโพง ประมาณ 6 ทุ่มเศษ ให้พักอยู่ที่สถานีหัวลำโพง ไม่เคลื่อนย้ายไปไหน นอนไม่ให้กางมุ้ง ปีนแนบตัว ไม่รู้ว่าเหนื่อหรือไต้ ตะวันออกตะวันตกไม่รู้ทางไหน ความหิวและความอดโรย จากการเดินทางก็มาเยือนเวลาตี 1 ตี 2 ทุกคนต้องตื่นผวา เพราะได้ยินเสียงปืนยิงเข้ามาอย่างหูดับดับใหม่ เสียงลูกปืนดังวี๊ดๆ วี๊ดๆ อย่างน่ากลัว ไม่ตายคราวนี้ไม่รู้ว่าจะไปตายคราวไหน (เสียงเสรีไทยรำพึง) ปืนสั้นปืนยาวที่ติดตัวมาก็ห้ามยิงที่ร้ายที่สุดพวกเรามีกระสุนคนละ 5 นัดเท่านั้น พวกเราพากันกลัวจนตัวสั่นนานพอสมควร จึงได้ยินเสียงปืนยิงโต้ตอบไปบ้าง จากทหารฝ่ายสัมพันธมิตร เขาวิ่งมา เราก็วิ่งไป คุ่มมาก็คุ้มไปเป็นเช่นนี้อยู่จนสว่าง

พอฟ้าสว่าง มองเห็นคนเดินไปมา ความกลัวก็ค่อยหมดไป เพราะสิ่งกำบังมีตั้งเยอะแยะ และจุดที่เขายิงมาก็ไกลมาก รถตำรวจวิ่งเข้ามาหลายคันตกทายและปลอบใจ ให้เดินออกทางประตูที่ไม่ใช่ทางปืน และให้เดินเข้าที่พักโรงเรียนเบญจมราชาลัย เสาชิงช้าปิ่นไม่ให้แบกให้สะพายเอา

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นพวกชาวจีนที่อาศัยอยู่กรุงเทพฯ พวกเขาเข้าใจว่าไทยแพ้สงคราม ได้ปลดธงชาติไทยลงมา ชักธงชาติจีนขึ้นแทนปิดร้านไม่ขายของให้คนไทย พวกจีนรวมพลังกันที่ตึก 9 ชั้น แถวเยาวราช ฝ่ายปราบปรามของไทยก็ล้อมไว้ยังไม่ได้ปราบปรามถึงขั้นแตกหัก และได้ติดต่อไปทางรัฐบาลประเทศจีน ทางจีนตอบมาว่าให้รัฐบาลไทยดำเนินการตาม

กฎหมายไทยได้เลย รัฐบาลจีนไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ฝ่ายก่อความข่มขู่จี้หน้าทีไทยใช้รถ ขนไปสู่วีรอนจำตั้งหลายคัน เหตุการณ์จะสงบลงได้ก็ใช้เวลาหลายวัน

ทหารเสรีไทยทุกคนได้รับเบี้ยเลี้ยงรายวัน วันละ 5 บาท นับตั้งแต่เคลื่อน ออกจากค่ายถึงกรุงเทพฯ จนกลับ ใครประหยัดก็พอใช้ ใครไม่ประหยัดก็ลำบากเพราะหาซื้อกินเอง เมื่อเดินสวนสนามเสร็จสิ้นแล้ว ถึงบ้านท่านรัฐมนตรีจำลองท่านจัดเลี้ยงอาหารอย่างใหญ่โต ทุกคน อิ่มหน้าสำราญดี และมอบอาวุธปืนไว้ที่นั่น รุ่งเช้าพวกเราที่อำลาท่านเดินทางกลับบ้านด้วยความ ภาคภูมิใจ

นายควง อภัยวงศ์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2487 ฝ่ายญี่ปุ่นไม่ได้ขัดขวาง เพราะเห็นว่านายควง อภัยวงศ์ เป็นบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรมขัดขวาง การดำเนินการของญี่ปุ่น และนายควง อภัยวงศ์ ก็ได้ให้ความสนใจแก่ญี่ปุ่นว่ารัฐบาลใหม่จะร่วมมือ กับญี่ปุ่นด้วยดีและนายควงก็ได้ตั้งรัฐบาลโดยได้รับความชื่นชมจากวงการทั่วไปทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่น

ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็เริ่มระแวงว่าไทยจะหักหลัง จึงคิดจะปลดอาวุธไทยแต่รัฐ บาลของนายควง อภัยวงศ์ ก็พยายามทำให้ญี่ปุ่นเห็นใจ เช่น อำนวยความสะดวกให้แก่ญี่ปุ่นหลาย ประการ แต่สิ่งใดสามารถหลีกเลี่ยงได้ก็พยายามหลีกเลี่ยงถึงแม้ว่าจะมีเหตุการณ์วิกฤตระหว่างไทย กับญี่ปุ่นรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ก็หาทางออกเอาตัวรอดได้ทุกครั้ง

ในช่วงนายควง อภัยวงศ์ (หลวงโกวิทอภัยวงศ์) เป็นนายกรัฐมนตรีขบวนการเสรีไทยสามารถทำงานได้ดินต่อต้านญี่ปุ่นหลายรูปแบบ เช่น สร้างสนามบินหลายแห่ง เป็นที่ขึ้น ลงของเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อส่งอาวุธยุทธภัณฑ์และครูฝึกเข้ามาฝึกยุทธวิธีให้แก่พลพรรค เสรีไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะข้าราชการครู มีจำนวนมากกว่ พวกอื่นๆ ตลอดจนถึง ศ.ส. และอดีต ศ.ส. มาเคลื่อนไหวมวลงชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีสนามบินนาคู เป็นต้น ก็อยู่ในข่ายนี้การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยมิได้รอดพ้นจากการ สืบรู้ของญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นจึงพยายามค้นหาเพื่อทำลายสนามบินลับ และแหล่งฝึกยุทธวิธีเหล่านี้มีครั้ง หนึ่งฝ่ายญี่ปุ่นสงสัยว่า รัฐบาลสนับสนุนพวกเสรีไทยสร้างสนามบินนาคู ญี่ปุ่นจึงขออนุญาตจากรัฐ บาลไทยมาตรวจสอบรัฐบาลจึงแจ้งให้คณะเสรีไทยทราบ

ก่อนทหารญี่ปุ่นกรีธาทัพบุกเข้ามาค้นหาอาวุธยุทธโปกรณ์ต่างๆ ของขบวนการเสรีไทยที่ค่ายบ้านนาคูนั้น นายจำลอง ดาวเรือง ผู้กำกับการก่อสร้างสนามบินนาคู ได้สั่งให้ สลายตัวกลับไปอยู่ตามหมู่บ้านอื่นๆ ครูก็กลับไปสอนหนังสือ พร้อมอาวุธ ชาวบ้านก็กลับไปอยู่ บ้านของตนเองหมดแล้ว เหลือไว้แต่สนามบินและซากของอาคารชั่วคราว นายจำลอง ดาวเรือง และคณะที่ติดตามมาไปหลบซ่อนตัวที่วัดบ้านกระเดา ตำบลนาคู และบางกลุ่มก็ไปหลบซ่อนตัวอยู่ บ้านโพนสว่าง บ้านเหล่าใหญ่ และบ้านแจนแลน อำเภอภูผินารายณ์ แล้วพร้อมคณะกลับจังหวัด มหาสารคาม เพื่อรอคำสั่งจากหน่วยเหนือให้ปฏิบัติการเพราะได้ฝึกกำลังทหารพลเรือนไว้ในจังหวัด

ต่างๆ อย่างเพียงพอแล้ว ทหาร พลเรือน ล้วนแต่เป็นชายฉกรรจ์ทั้งสิ้น ส่วนครู ตำรวจ ข้าราชการ ส่วนอื่นๆ กำนัน สารวัตรกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เป็นทหารเสรีไทยโดยตำแหน่งทางด้านการเสรีไทย ได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อปกปิดมิให้ญี่ปุ่นรู้ความเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย อันเป็นแผนใต้ดินที่จัดตั้งขึ้นต่อต้านกำลังพอของญี่ปุ่นโดยเฉพาะ รัฐบาลได้เขียนคำเตือนสติประชาชนชาวไทย ดิดไว้หลังกล่องไม้ขีดไฟว่า (นายถวิล นาครินทร์. 2552 : สัมภาษณ์)

“อิสรภาพหลุดมือไปแล้ว จงเอาคืนมา
ให้ได้ไทยคงเป็นไท ไม่ใช่ทาส”

คำเตือนสตินี้รู้ได้เฉพาะคนใกล้ชิดกับนายเท่านั้น ทั้งนี้เพื่ออำพรางตาญี่ปุ่นมิให้ญี่ปุ่นรู้ความลับของไทย

เครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรที่มาใช้สนามบินนาคูนั้น เป็นเครื่องบินขนาดสองเครื่องยนต์ครั้งแรกมาส่งอาวุธและวัตถุระเบิดแล้วรับคนไป 5-6 คน คนเหล่านั้นไม่รู้ว่ามาจากไหน แต่เป็นคนไทยทั้งหมด ครั้งที่ 2 มารับเอาฝรั่งที่บาดเจ็บจากวัตถุระเบิดพร้อมคนไทยอีกจำนวนหนึ่งด้วย ที่สนามบินลับบ้านนาคูนั้นไม่เคยมีเครื่องบินสี่เครื่องยนต์มาลงและไม่เคยมาทิ้งร่มสัมภาระให้อาวุธ ส่วนใหญ่ก็ไปรับมาจากค่ายบ้านต่างอย จังหวัดสกลนครฝากเขาด่านโน้น บางครั้งเขาก็มาส่งให้เองทั้งอาวุธและกระสุน ต่อมาก็มีการส่งอาวุธมาให้จากจังหวัดขอนแก่น (นายถวิล นาครินทร์. 2552 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 36 นายถวิล นาครินทร์ ซึ่งบอกสภาพปัจจุบันสนามบินเสรีไทย อำเภอนาคู

ทหารญี่ปุ่นบุกสนามบินนาคู 1 สิงหาคม 2488 กองทัพอากาศที่ทรงแสนยานุภาพอันเกรียงไกรของญี่ปุ่นที่เคลื่อนย้ายทัพในครั้งนี้ มีจำนวน 24 คน ยังกองยตราคืบหน้าเข้ามา เหมือนการเคลื่อนที่เข้ามาของแมงมุมยักษ์โอบล้อมเข้ามาทุกขณะ พลพรรคเสรีไทยก็เกิดความหวาดเกรงจน 'ไม่อาจจะยืนหยัดอยู่ได้' หลายคนต่างพากันละทิ้งหน้าที่เอาตัวรอดโดยไม่ยอมคำนึงถึงที่มั่นแต่อย่างใด ความโกลาหล อลหม่านจึงเกิดขึ้นทั่วค่าย เหล่าพลพรรคเสรีไทยและประชาชนต่างหนีเอาตัวรอด

กองทัพลูกพระอาทิตย์อุทัยจึงรุกคืบหน้าใกล้เข้ามา โดยนำขบวนทัพเข้าสู่สนามบินนาคูทางด้านทิศเหนืออย่างรุนแรงหมายตาจะทะลวงขบวนการเสรีไทยให้ราบคาบและเพื่อให้ทราบอย่างชัดแจ้งว่า รัฐบาลไทยสนับสนุนขบวนการเสรีไทยจริงหรือ

ขณะที่กองทัพมณูญย์กระทำการรุกตายเป็นขนาดใหญ่ ขบวนการเสรีไทยได้รับคำสั่งจากรัฐบาลว่า "มิให้ต่อสู้ขัดขวางการเดินทัพของญี่ปุ่นแต่อย่างใด ให้นำเอายุทธวิธีการรบแบบกองโจร สั่งให้กระจายกำลังทหารพลเรือน (ท.พ.ร.)" พลพรรคเสรีไทยและประชาชนหลบหนีไปซุกซ่อนตัวในป่าให้หมดสิ้น บางคนก็ปลอมตัวเป็นราษฎรปะปนกับชาวบ้านซึ่งล้วนเต็มใจช่วยเหลือปกปิดให้ทั้งสิ้น

ทหารญี่ปุ่นจับนายบา ลมพัต ผู้ใหญ่บ้านหนองอิกอมเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2488 ทหารญี่ปุ่นเดินทัพจากสกลนครถึงหมู่บ้านหนองอิกอม ตำบลนาคู อำเภอกุฉินารายณ์ ได้จับตัวนายบา ลมพัต ผู้ใหญ่บ้านหนองอิกอม เป็นตัวประกัน ทหารญี่ปุ่นถามหาสนามบินนาคูว่า สนามบินอยู่ที่ไหน ผู้ใหญ่บาตอบว่า "ปู้ บ่เห็น บ่จัก" ทหารญี่ปุ่นจึงทำร้ายร่างกาย โดยเอาไฟบุหรีจี้ตามร่างกายหลายแห่ง เฉชะบุญผู้ใหญ่บามีคาถาอาคมขลังป้องกันไฟไหม้ จึงได้รับบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากนั้นก็ให้ผู้ใหญ่บ้านำทางถึงสนามบินนาคู พักค้างคืนที่วัดนาคูได้เอาเชือกผูกผู้ใหญ่บาติดกับเสาศาลาการเปรียญตลอด 2 วัน 2 คืน

เมื่อกองกำลังหน่วยลาดตระเวนญี่ปุ่นกรีธาทัพเข้ามาถึงเขตสนามบินนาคูแล้ว จึงเห็นแต่ไร่พริก ไรฝ้ายพืชผลชนิดอื่นๆ และคั่นนาเข้าใจว่าระดมประชาชนปลูกพืชและทำคั่นนาในบริเวณสนามบินและค่ายพักแรมทั้งวันทั้งคืนเพื่อตบตาญี่ปุ่น แต่ถึงกระนั้นญี่ปุ่นก็ไม่หายสงสัย

กองทัพเพชฌฆาตของญี่ปุ่นยกมาถึงสนามบินนาคูจึงไม่ได้ต่อต้านจากขบวนการเสรีไทยแต่อย่างใด จึงยกพลเข้าหมู่บ้านอย่างสบาย พักค้างคืนอยู่ศาลาวัดนาคูได้โดยไม่ต้องเสียกำลังพลแต่อย่างใด แต่ว่าท่ามกลางฝนตกกระหน่ำลงมาอย่างหนักและมีมิดของราตรีนั้นเองทำให้บรรยากาศการพักผ่อนของทหารญี่ปุ่นเต็มไปด้วยความสบาย ปราศจากศัตรู หม่อมมิตรไม่เคียดรื้อนแต่อย่างใด

ทหารญี่ปุ่นจับสารวัตรกลม ละคราคี ตอนเช้าที่หมู่บ้านนาคู ข้าราชการของทหารญี่ปุ่นที่กำลังกรีธาทัพ เข้าสู่สนามบินนาคูอยู่นั้นทำให้ “ขบวนการเสรีไทย” และชาวบ้านทุกคนต่างพากันกบดานเงียบอยู่ตามหัวไร่ปลายนา อยู่ในที่กำบังพอที่จะหาได้เพียงหวังเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น คำของวันนั้นในบ้านของนายกลม ละคราคี ญี่ปุ่นบุกเข้าบ้านขณะที่ภรรยาคลอดบุตร ส่วนนายกลมผู้เป็นสามีนำอาวุธที่ใช้ในราชการสงครามซ่อนไว้ในถ้ำ ในเพิงหิน ภู่อ่างอม เมื่อสามีกลับมาถึงบ้านประมาณ 18.00 นาฬิกาเศษ จึงทราบที่ญี่ปุ่นได้บุกเข้าบ้านเสียแล้วและทราบว่าผู้ใหญ่บ้านได้หนีออกจากหมู่บ้านไปหลบซ่อนตัวอยู่ตามหัวไร่ปลายนาหมด ครั้นเมื่อกองทัพญี่ปุ่นรุกเข้าถึงเขตสนามบินบ้านนาคูชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐก็แตกหนีไปคนละทิศละทางหาที่หลบซ่อนให้ปลอดภัย เพราะพฤติกรรมของญี่ปุ่นที่ยกมาครั้งนี้มาด้วยความยิ่งใหญ่สมศักดิ์ศรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2488 พักค้างคืนที่วัดนาคูได้ 2 วัน 2 คืน ก็เดินทางกลับสกลนคร

เช้าวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ญี่ปุ่นเดินทางกลับสกลนคร เพื่อหารายงานผลการตรวจสอบสนามบินนาคูให้แม่ทัพทราบจึงจับสารวัตรกลม ละคราคี เป็นตัวประกันขณะภรรยาคลอดบุตร ทหารญี่ปุ่นถามว่า สร้างสนามบินเพื่ออะไร รู้บ้างไหม เห็นหรือเปล่า สารวัตรกลมตอบสั้นๆ ว่า “บั้ง บั้ง บั้งเห็น” ทหารญี่ปุ่นจึงเอาเชือกของนายกลมที่ห้อยไว้ในผนังบ้าน มัดข้อมือขวาติดกับเสาส่วนปลายเชือกอีกข้างหนึ่งญี่ปุ่นจับไว้แล้วจึงไป เดินทางออกจากบ้านนาคูด้านทิศเหนือ ญี่ปุ่นมาด้วยกัน 24 คน โดยแบ่งกำลังพลออกเป็น 3 กอง กองที่ 1 ออกนำหน้าจำนวน 12 คน กองหลัง 11 คน ส่วนนายกลมและญี่ปุ่นอยู่กองกลาง จำนวน 2 คน ญี่ปุ่น 1 คน นายกลม ละคราคี 1 คน

เมื่อญี่ปุ่นเดินทางถึงโคกหินลาดระหว่างบ้านนาคู บ้านหนองอีคอม ทหารญี่ปุ่นปวดท้องอุจจาระจึงเอาอาวุธปืนและสัมภาระให้นายกลมถือไว้ นายกลม ละคราคี จึงเอาปืนพิงไว้กับต้นไม้ (แล้วคิดในใจว่าเป็นทีของเขาที่จะเอาคืนแล้ว) จึงตัดสินใจเตะญี่ปุ่นล้มลงที่กองอุจจาระ ญี่ปุ่นพลาดท่าเสียทีให้แก่ นายกลม นายกลมเห็นดาบอยู่ที่เอวของญี่ปุ่นจึงจับดาบนั้นแทงเข้าที่ต้นแขนซ้ายของญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นร้องด้วยความเจ็บปวด นายกลมได้สติคิดว่าพรรคพวกของเขาจะตามมาทันจึงถือดาบวิ่งหนีเข้าป่าไป เมื่อพรรคพวกของฝ่ายทหารญี่ปุ่นเดินทางมาถึงเห็นพวกของตนถูกทำร้ายก็กราดปืนยิงตามแนวรบเป็นร้อยๆ นัด นายกลมรีบวิ่งหนีเพื่อเอาตัวรอด วิ่งไปเรื่อยๆ ไม่คิดหน้าคิดหลัง วิ่งเตลิดไปถึงบ้านนากระเดาแล้วเอาดาบเข้าแจ้งความต่อนายจำลอง ผู้อำนวยการก่อสร้างสนามบินนาคู นายจำลองจึงแจ้งให้ราษฎรทราบ “ให้พากันหลบหนีเข้าศึกอีกครั้งหนึ่ง เพราะญี่ปุ่นถูกนายกลมทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บสาหัสอาจกลับมาทำร้ายพวกเราอีกก็ได้” ราษฎรแตกหนีอีกเป็นครั้งที่สองหลบหลุกหลน จากหัวไร่ปลายนาหาที่หลบซ่อนพักผ่อนหลับนอนให้ปลอดภัย แต่แล้วญี่ปุ่นก็ไม่หวนกลับมาอีกเลย

นายกมล ละคราคี ผู้นำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวสมควรยกย่อง ให้อนุชนรุ่นหลังถือเป็นแบบอย่าง เป็นวีรกรรมอันทรงเกียรติยอมเป็นที่ประจักษ์แก่เหล่าศัตรูหมู่มิตรทั้งหลายยอมเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนบรรดาผู้อยู่หลังให้เกิดมโนปณิธานว่า “เราจะรักษาแผ่นดินไทยให้เป็นของไทยชั่วกัลปาวสาน” เราผู้อยู่หลังจึงขอคารวะวีรกรรมของท่านด้วยเศียรเกล้า

ถึง พ.ศ. 2488 พลพรรคเสรีไทยก็สมบูรณ์เต็มที่พร้อมที่จะประจันหน้าโจงอกทัพญี่ปุ่นทุกแห่งพร้อมกันทั่วประเทศ เพียงแต่รอคำสั่งปฏิบัติการเท่านั้น

ในระยะสั้นญี่ปุ่นคงจะทราบระแคะระคายหรือมีความสงสัยอะไรอยู่มาก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงได้เตรียมป้องกัน เมื่อเผชิญหน้ากันแสดงความไม่พอใจซึ่งกันและกัน และข่าวที่ว่าไทยกับญี่ปุ่นจะรบกัน ไทยก็ได้ยื่นหน้าหุ่ยขึ้น ความระแวงซึ่งกันและกันก็มีมากขึ้นทุกที ทหารพลเรือน ตำรวจ พลพรรคเสรีไทยก็เตรียมพร้อมทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง การประสานงานระหว่างขบวนการเสรีไทยกับกองทัพก็ใกล้ชิดยิ่งขึ้น แต่ก็สั่งห้ามอย่างเด็ดขาดให้หลีกเลี่ยงจากการปะทะกับทหารญี่ปุ่นไว้ก่อน จนกว่าจะถึงวัน D-Day ซึ่งเขาจะกำหนดขึ้นและแจ้งให้ทราบ

เมื่อถึงวัน D-Day คือ วันที่เขาพร้อมส่งคนมาช่วยรบขึ้นแตกหักเพื่อกอบกู้อิสรภาพ ทหาร ตำรวจ พลพรรคเสรีไทยในประเทศไทย จะเริ่มทำการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น โดยทำการรบแบบกองโจร เช่น ทำการโจมตีโดยไม่ให้รู้ตัว มีการรอบยิงก่อวินาศกรรม พร้อมกันทั่วประเทศ แต่การปฏิบัติที่เฝ้ารอคอยอยู่นั้นมิได้เกิดขึ้น เนื่องจากวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2488 สหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดปรมาณูลูกแรกที่กลางเมืองฮิโรชิมา และวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ก็ได้ทิ้งระเบิดปรมาณูลูกที่สองลงที่เมืองนางาซากิ ทำให้อาคารบ้านเรือนพังพินาศและประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมากสมเด็จพระจักรพรรดิของญี่ปุ่น จึงมีราชโองการให้ยอมจำนนแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2488 โดยปราศจากเงื่อนไขและให้ทหารของสมเด็จพระจักรพรรดิทั้งหมดอาวุธโดยสิ้นเชิง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง รัฐบาลของพันตรี ควงอภัยวงศ์ ได้ประกาศสันติภาพ และถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเปิดโอกาสให้หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 7 ของไทย เพื่อทำการเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตร

ทั้งนี้ก็เนื่องจากฝ่ายอักษะเป็นผู้พ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยซึ่งประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตรก็ต้องตกเป็นฝ่ายที่พ่ายแพ้ด้วยและจะต้องถูกปรับค่าปฏิกรรมสงคราม แต่ผลงานของขบวนการเสรีไทยได้ใช้เป็นหลักฐานเจรจาท่องกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากพันธกรณีตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามนั้นมาได้อย่างหวุดหวิด

แม้แต่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ต้องตกเป็นผู้ต้องหาอาชญากรรมสงคราม และถูกจับกุมคุมขังเป็นเวลาหลายเดือน แต่ในที่สุดก็ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ

ผลของการทำสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 4282 ประเทศมหาอำนาจ ได้เปิดศึกทำสงครามการสู้รบต่อกันมีผลทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น การทำสงครามใช้เวลายาวนานถึง 5 ปี คือเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2482-2488 ก่อให้เกิดผลกระทบไปทั่วโลกทั้งในทวีปยุโรป แอฟริกา เอเชีย ออสเตรเลีย ตลอดจนมหาสมุทรแปซิฟิกและแอตแลนติกผลกระทบโดยตรงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เห็นชัดที่สุดก็คือ ทำให้ประชากรทั้งทหารและพลเรือนของประเทศผู้ทำสงคราม เสียชีวิตเป็นจำนวนมากถึง 40 ล้าน คน หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่เพียงแต่ทำลายชีวิตของทหารที่ทำการสู้รบเท่านั้นแต่ได้ทำลายชีวิตของประชาชนพลเรือนที่อยู่ในแนวหลังตลอดจนอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย โรงงานโบสถ์ วิหาร โบราณสถาน โบราณวัตถุรวมทั้งพื้นที่ทางการเกษตรจนหมดสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสงครามที่ไม่ได้จำกัดขอบเขต นอกจากนั้นยังมีความก้าวหน้ามากทางด้านวิทยาการ การสู้รบ เช่น มีการใช้รถถัง การใช้เครื่องบินทิ้งระเบิด การรบด้วยกองเรือรบ เรือดำน้ำ เป็นต้น จึงทำให้สงครามโลกครั้งที่ 2 ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็วและมีพลังทำลายล้างที่รุนแรง

สงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากจะทำให้ทหาร พลเรือนเสียชีวิตจำนวนมากแล้วยังทำให้ประเทศผู้แพ้สงคราม ได้แก่ เยอรมนีที่ถูกจำกัดอำนาจและถูกแบ่งแยกให้อยู่ภายใต้การยึดครองของ 4 ประเทศ คือ สหภาพโซเวียต อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ส่วนญี่ปุ่นก็ต้องคืนดินแดนที่ยึดครองทั้งหมดและตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังมีผลทำให้โลกแบ่งออกเป็น 2 ค่าย คือค่ายโลกเสรี มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำและค่ายคอมมิวนิสต์ มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ทั้ง 2 ค่ายได้พยายามทำโฆษณาทางจิตวิทยา และโจมตีซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดภาวะการณ์ที่เรียกว่า “สงครามเย็น” ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประเทศ เช่น การปิดล้อมเบอร์ลินรวมทั้งเกิดการสร้างกลุ่มพันธมิตร ทางทหารที่อาจจะนำไปสู่การเผชิญหน้ากัน โดยการก่อตั้งองค์การสนธิสัญญา แอตแลนติกเหนือ (NATO) และองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO)

ผลของการยินยอมให้ประเทศผู้นำสงครามเป็นเส้นทางผ่านไปสู่ประเทศอื่นนั้นทำให้อำเภอนาคูมีอนุสรสถานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปคือ สนามบินเสรีไทย และถ้ำเสรีไทย เป็นอนุสรณ์สถานสำคัญที่ทำให้คนรุ่นหลังต้องระลึกถึง และจดจำต่อไปอีกนาน รวมทั้งผลพวงอันเศร้าสลดเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในครั้งนั้น ก็คือ นายบา ลมพัต ผู้ใหญ่บ้านหนองอีกลมถูกญี่ปุ่นจับเป็นตัวประกัน นำมาผูกติดกับเสาศาลาวัดนาคูใต้ และนายกลม ละราก็ สารวัตรกำนันตำบลนาคู ก็ถูกญี่ปุ่นจับเป็นตัวประกันในขณะภรรยาคลอดบุตร และได้หลุดพ้นจากเงื้อมมือของทหารญี่ปุ่น โดยการทำร้ายร่างกายญี่ปุ่นขณะนั่งอีดด้วยดาบของญี่ปุ่นเอง

แล้ววิ่งหนีเขาป่า ด้วยความปลอดภัย เมื่อกองทัพญี่ปุ่น ถูกปลดอาวุธแล้ว พลพรรคเสรีไทยจำนวน
หมื่นๆ คน ได้ทำพิธีสวนสนามเป็นการพบปะและอำลากันที่กรุงเทพมหานคร ภายหลังจากสวน
สนามแล้วก็มอบอาวุธทั้งหมดให้กองทัพไทยและแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพปกติโดยไม่หวังผล
ตอบแทนแต่อย่างใด

งานเสรีไทยหรืองานใต้ดิน ถ้าจะพิจารณาตัวบุคคลสำคัญที่ร่วมงานเสรีไทย
ครั้งนี้ เราจะเห็นว่า มีทั้งเจ้านายในราชวงศ์ และคณะราษฎรที่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24
มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งบางคนไม่รู้จักรักคุ้นกันเลยก็มี แต่เหล่านั้นก็หันหน้ามาร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด
ชิดไม่ถึงเรื่อเรื่อเขาก็รอดปากเหยี่ยวปากกามาได้ดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ นี่ก็คืออุทสาหกรรมที่ข้าพเจ้าใคร่ขอ
ฝากไว้เป็นมรดกตกทอดแก่คนรุ่นหลัง ให้ยึดถือปฏิบัติและรักษาไว้ชั่วกัลปาวสาน ถ้าคนไทยเรายัง
รักษาคุณสมบัตินี้ไว้ได้ก็จะเป็นการเชื่อแน่ว่า “เราจะเป็นคนไทยตลอดไป”

รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ บริหารประเทศมาจนสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติและ
ประเทศไทยได้ประกาศว่า การประกาศสงครามเป็นโมฆะ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488
พอถึงวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2488 รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ก็กราบถวายบังคมลาออกด้วยเหตุ
ผลที่ว่า “บัดนี้ สภาวะสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว รัฐบาลที่บริหารประเทศระหว่างสงครามก็ต้องสิ้นสุด
สุดลงด้วย” งานของขบวนการเสรีไทยได้กลายเป็นเรื่องอดีตไปแล้วที่อาจจะเหลืออยู่ก็แต่ความทรงจำ
ของเราท่านทั้งหลายเท่านั้น ส่วนผู้มีโอกาสรับใช้ชาติระหว่างสงครามก็มีแต่ความภูมิใจที่ได้ปฏิบัติ
หน้าที่ที่เกิดมาเป็นคนไทย ความสำเร็จครั้งนั้น ส่วนใหญ่ก็มาจากความร่วมมือเสียสละของประชาชน
ชาวไร่ ชาวนา ไม่ว่าจะป็นข้าวปลาอาหาร กำลังแรงงานล้วนแต่มาจากประชาชนทั้งสิ้น

ขบวนการเสรีไทยได้กอบกู้ฐานะของประเทศชาติ เนื่องจากสงครามนี้ได้เป็น
อย่างดี สมควรเป็นหนี้บุญคุณแก่ปวงชนชาวไทย และถ้ามีทางใดที่ประเทศชาติจะสมนาคุณแก่ผู้เสีย
ชีวิต เข้ามาในการกอบกู้ฐานะของประเทศชาติเช่นนี้ก็จำเป็นที่ยินดียิ่ง (นายถวิล นาคินทร์.
2552 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 37 สหายพลัง (นายเสวย รังหอม อายุ 62 ปี) อำเภอนาคู

นายเสวย รังหอม (สหายพลัง) อายุ 62 ปี อยู่บ้านเลขที่ 70 บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ โคนทหารของรัฐบาลเผด็จการบีบบังคับก็เลยไปเข้ากับพรรคฯ ก่อนเข้าก็ต้องมีการเขียนใบสมัครก่อน แล้วก็จึงสอบประวัติโดยกรรมการพรรคฯ สอบสัมภาษณ์ ขึ้นเขาไปอยู่เขต 99 ภูพาน อยู่ในแผนกการเมือง คุมทุกหน่วยดูแลความทุกข์สุขของสหาย เรื่องอาหารการกินทัพใหญ่เป็นคนจัดหามาให้ได้เงินเดือนเดือนละ 30 บาท คุมทหารฝึกทุกเดือนสถานที่ฝึกก็บนภูพานฝึกตามภูมิประเทศย้ายที่ฝึกไปตลอดเวลา ฝึกการหลบ การยิง ได้ลงมาปลูกระดุมมวลชนที่ดงแม่เพ็ด มีตำแหน่งเป็นพันเอก มีคนติดตาม 10 คน คุมอำเภอเมือง แต่ละคืนต้องประชุมกันบนภูพาน การลงมาปลูกระดุมในหมู่บ้านแต่ละที่ก็ต้องมีการไปสำรวจก่อนว่าในหมู่บ้านมีใครทำอะไรบ้าง แล้วค่อยวางนโยบายลงมาเพื่อปลูกระดุมมวลชน แนวทางในการปลูกระดุม คือ เริ่มจากการเข้าหาชาวบ้านๆ ก่อนแล้วค่อยเข้าไปหาคนฐานะปานกลางและคนรวยในที่สุดตามลำดับ สหายที่ทำงานร่วมกันตอนนั้นมี

1. นายสกุล พรหมพินิจ ชื่อสหาย ส.ขจัด บ้านแก่งนาง ตำบลคงพูน อำเภอคานางาน จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นกรรมการบริหารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
2. นายแพทย์แหวง โตจิราการ ชื่อสหายเข้ม
3. นายปรีชา ทัตญูไพบูล เป็นหัวหน้าหลัก
4. ดร.ประสม เพชรจำรัส ชื่อสหายลุงสมุด อาจารย์สอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. นายชอบ เศรษฐูริต ชื่อสหาย ส ผจก อยู่บ้านซ่ง ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
6. นายสวน บุตรศรีรัก ชื่อสหาย ส สมทบ บ้านหนองฝือ ตำบลหนองฝือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.3 บุคคลสำคัญของท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน

นาคูเป็นอำเภอประวัติศาสตร์ เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลได้จัดตั้งสนามบินนาคู เพื่อต่อต้านกำลังพลของญี่ปุ่นและรักษาอธิปไตยของชาติไว้

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ตั้งหน่วย พัฒนาการเคลื่อนที่แห่งแรกของประเทศไทย มีอักษรย่อว่า น.พ.ค. เป็นหมู่บ้านได้รับการพัฒนา ก่อนหมู่บ้านอื่นๆ ในภูมิภาคนี้มีบุคคลสำคัญและปราชญ์ชาวบ้านเกิดขึ้นที่ควรได้รับการยกย่อง ทั้งฝ่ายฆราวาส และบรรพชิตสมควรจารึกไว้เป็นบุคคลสำคัญและปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองสำหรับอำเภอนาคู มีบุคคลสำคัญ 5 ท่าน และปราชญ์ชาวบ้าน 3 ท่าน

4.3.1 บุคคลสำคัญ คือ

4.3.3.1 ประวัตินายกมล ละคราคี

1) ชาตภูมิ นายกมล ละคราคี เกิดเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2454 บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม บิดาชื่อนายสี ละคราคี มารดาชื่อนางชอย ละคราคี มีอาชีพทำนา เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 4 คน

2) การศึกษา เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นชั้นสูงของโรงเรียนประชาบาลวัดบ้านนาคูและได้ช่วยบิดา มารดา ทำนาและงานอื่นๆ ในครอบครัว จนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ บิดามารดาจึงให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้เพียง 5 พรรษา ก็ลาสิกขาบท

นายกมล ละคราคี สมรส 2 ครั้ง ครั้งแรกกับนางปา มีบุตรด้วยกัน 2 คน และครั้งที่ 2 กับนางปิก มีบุตรด้วยกัน 7 คน ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2513 เมื่ออายุ 58 ปี

3) การทำงาน เป็นสารวัตรกำนันตำบลนาคู เป็นครูฝึกทหารพลเรือน (ทพร.) ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นผู้ใหญ่บ้านนาคูหมู่ที่ 15 คุ้มวัดนาคูใต้ จังหวัดกาฬสินธุ์และเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ จังหวัดกาฬสินธุ์

4) ผลงานการทำงานร่วมขบวนการเสรีไทย ตอนเข้าตู่ที่หมู่บ้านนาคูข่าวการมาของทหารญี่ปุ่นที่กำลังกรีธาทัพ เข้าสู่สนามบินนาคูอยู่นั้นทำให้ “ขบวนการเสรีไทย” และชาวบ้านทุกคนต่างพากันกบดานเงียบอยู่ตามหัวไร่ปลายนาน อยู่ในที่กำบังพอที่จะหาได้เพียงหวังเพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดขึ้น

ครั้นเมื่อกองทัพญี่ปุ่น รุกเข้าถึงเขตสนามบินนาคู ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐก็แตกหนีไปคนละทิศคนละทาง หาที่หลบซ่อนให้ปลอดภัย เพราะพฤติกรรมของญี่ปุ่นที่ยกมาครั้งนี้ มาด้วยความยิ่งใหญ่สมศักดิ์ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2488 พักค้างคืนที่วัดนาคูได้ 2 วัน 2 คืน ก็เดินทางกลับสกลนคร

ญี่ปุ่นบุกเข้าบ้านของนายกลม ละครากิ ขณะที่ภรรยาคลอดบุตร ส่วนนายกลมผู้เป็นสามีนำอาวุธที่ใช้ในราชการสงครามไปซ่อนไว้ในถ้ำ ในเพิงหิน ภู่อ่างออม เมื่อสามีกลับมาถึงบ้าน ประมาณ 18.00 นาฬิกาเศษ จึงทราบว่าญี่ปุ่นได้บุกเข้าบ้านเสียแล้วและทราบว่าผู้คนในหมู่บ้านได้หนีออกจากหมู่บ้าน ไปหลบซ่อนตัวอยู่ตามหัวไร่ปลายนามดสิ้น

เช้าวันที่ 3 สิงหาคม 2488 ญี่ปุ่นเดินทัพกลับสกลนคร เพื่อรายงานผลการตรวจสอบสนามบินนาคูให้แม่ทัพบก จึงจับนายกลม ละครากิ เป็นตัวประกันโดยฝ่ายญี่ปุ่นเอาเชือกของนายกลมที่ห้อยอยู่ผนังบ้าน มัดข้อมือขวติดกับเอว ส่วนปลายเชือกอีกข้างหนึ่งญี่ปุ่นจับไว้แล้วจึงไป เดินทางออกจากบ้านนาคู ด้านทิศเหนือ ฝ่ายญี่ปุ่นได้แบ่งกองกำลังออกเป็น 3 กอง กองที่ 1 ออกนำหน้ามีจำนวน 12 คน กองหลังจำนวน 11 คน ส่วนนายกลม และญี่ปุ่นอยู่กองกลางจำนวน 2 คน เมื่อเดินทางถึงโคกหินลาด ระหว่างบ้านนาคู-บ้านหนองอีคอม ญี่ปุ่นปวดท้องอี จึงเอาอาวุธปืนและเครื่องสัมภาระให้นายกลมถือไว้ นายกลม จึงตัดสินใจเตะญี่ปุ่นล้มลงที่กองญี่ปุ่นร้อง ด้วยความเจ็บปวด นายกลมจึงวิ่งหนีเข้าป่าไป เมื่อพรรคพวกของฝ่ายที่ญี่ปุ่นเดินมาเห็นพวกของตนถูกทำร้ายก็กราดปืนตามแนวรบเป็นร้อยๆ นัด นายกลมรีบวิ่งหนีเพื่อเอาตัวรอด วิ่งไปเรื่อย ๆ วิ่งเตลิดไปถึงบ้านนากระเดา แล้วเอาดาบเข้าแจ้งความต่อ นายจำลอง ดาวเรืองผู้อำนวยการก่อสร้างสนามบินนาคู นายจำลองจึงแจ้งให้ราษฎร ทราบว่า “ให้พากันหลบหนีเข้าศึกอีกครั้งหนึ่ง เพราะญี่ปุ่นถูกทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัสอาจกลับมาราวีทำร้ายพวกเราอีกก็ได้” ราษฎรแตกหนี หอบลูกจูงหลานจากหัวไร่ ปลายนาหาที่หลบซ่อนพักผ่อน หลับนอน ให้ปลอดภัย

นายกลม ละครากิ ผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติด้วยความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวเป็นวีรกรรมอันทรงศักดิ์ ย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่เหล่าศัตรูหมู่มิตรทั้งหลาย ย่อมเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนบรรดาผู้อยู่หลัง ให้เกิดมโหฬารว่า “เราจะรักษาแผ่นดินไทยให้เป็นของไทยชั่วกัลปาวสาน” เราผู้อยู่หลัง จึงขอคารวะวีรกรรมของท่านด้วยเศียรเกล้า

4.3.1.2 ประวัติพระครูวิมลธรรมนิเทศ (จวง เกสรโ)

1) ชาตัญญิมิ พระครูวิมลธรรมนิเทศ เดิมชื่อ จวง เถาว์ชาลี เกิดเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2447 บ้านนาโค ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม เป็นบุตรของ นายสน นางไปร้ เถาว์ชาลี มีพี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกัน 7 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 1 คน จวงเถาว์ชาลี เป็นบุตรคนที่ 3

2) การศึกษา เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนประชาบาล วัดบ้านนาโก อุปสมบทเป็นพระภิกษุ และสอบนักธรรมชั้นตรีได้ สำนักเรียนวัดสิมนาโก คณะ

จังหวัดกาฬสินธุ์ และได้เรียนอักษรธรรม อักษรขอม จากพระอธิการเสี้ยน กนต์สีโล วัดโพธิ์ชัย บ้านหวาย

3) การปกครอง

พ.ศ. 2492 เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านชาด ตำบลนาคู

พ.ศ. 2493 เป็นเจ้าคณะตำบลนาคู

พ.ศ. 2493 เป็นครูสอนปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดบ้านชาด

พ.ศ. 2496 เป็นพระอุปัชฌาย์ ตำบลนาคู

พ.ศ. 2509 เป็นพระธรรมทูต อำเภอเขาวง

4) สมณศักดิ์ 5 ธันวาคม 2508 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานสมณศักดิ์พระครูสามัญญ์สัญญาบัตร พระราชทินนามที่ “พระครูวิมลธรรมนิเทศ”

5) สาธารณูปการ

พ.ศ. 2484 สร้างกุฏิวัดบ้านกุดลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2486 สร้างกุฏิวัดบ้านนาเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2493 สร้างกุฏิวัดบ้านชาด ตำบลนาคู

พ.ศ. 2499 สร้างอาคารเรียนโรงเรียนนาโกวิทศึกษาสูง

พ.ศ. 2510 สร้างศาลาการเปรียญวัดบ้านชาด ตำบลนาคู

พ.ศ. 2520 สร้างอุโบสถ วัดบ้านชาด ตำบลนาคู

6) เมตตาธรรม หลวงปู่พระครูวิมลธรรมนิเทศ เป็นพระเถระผู้ใหญ่มีเมตตาธรรมต่อชนทุกชั้นที่มาหาท่านตั้งมั่นในขันติธรรม หลวงปู่ฯ เป็นผู้มีขันติธรรมสูง ทั้งต่ออารมณ์ภายในอารมณ์ภายนอกและทุกขเวทนา ตามปกติหลวงปู่เป็นคนอดทน สุขภาพแข็งแรงไม่ค่อยอยู่เฉยๆ จึงไม่ค่อยเจ็บไข้ได้ป่วย แม้เมื่อเจริญพรรษา อายุเข้าสู่ปัจฉิมวัย สังขารชราภาพไปตามกฎธรรมดาแล้ว ท่านก็ยังไม่เคยแสดงความอ่อนแอทางจิตใจให้ปรากฏ ยังแข็งแรงเดินเหินไปไหนมาไหน ทำอะไรต่อมิอะไรยังคงอยู่ จนใครๆ อดแปลกใจไม่ได้ว่าหลวงปู่คงจะมียาอะไรดีกระมัง

7) จริยวัตร หลวงปู่พระครูวิมลธรรมนิเทศ ตามปกติแล้วชอบออกเดินธุดงค์วัตร ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ เมษายน เป็นประจำทุกปี และเดินธุดงค์จาริกไปถึงจังหวัดสุโขทัย เชียงใหม่ เวียงจันทร์ เชียงของ ภูเขาคอย ในระหว่าง พ.ศ. 2482-2520 แม้ว่าท่านจะมีโรคประจำตัวก็ตาม มิได้เป็นอุปสรรคต่อการจาริกธุดงค์วัตรของท่านเลย

8) คำสวดมนต์ของหลวงปู่ คำสวดมนต์นี้หลวงปู่เคยบอกพระครูเมตตาคุณากรณ์ เจ้าคณะอำเภอภูพานรายณ์ว่าได้มาจากภูผาเอกโดยนิมิตของตนเอง ในขณะที่ท่านหลวงปู่ปฏิบัติธรรม และจำพรรษาที่ภูผาเอกคำสวดมนต์ว่าดังนี้

นโมตัสสะ ฐัมมัสสะ ราชาโต ปะนิทา ทัสสะ อุเอะวะ เมสะพะหุเทวา มังคะลัง ยานี ะอิ อธิัมปิ ะสุทา ะโลวะสะนะ ะระณี สัพพะสี วิรูปะปะ อุเทตะ เอ ะเมวะ ทัสสะฆัง อิติปิโส สวากขาโต ตะกิสสะ อัมปิสสะ สัพพิโตโยโต หังคุดสังฆัง เอกัมปิ เอกะทา ปะหิณายัน ทุนนิ ทุกขา ะยยันโต สักกัตวา สัพพา วุอั้ง วุอั้ง วุอั้ง สะวาหะยะ (สวด 9 จบ ใช้สวดขณะปฏิบัติธรรมและใช้ทำน้ำพระพุทธรมนต์)

หลวงปู่พระครูวิมลธรรมนิเทศ ได้บวชอุทิศตนในพระบวรพุทธศาสนา เป็นเถระผู้ใหญ่และถึงพร้อมด้วยปฏิบัติทานอันนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาอุทิศตนบำเพ็ญไว้แล้ว ย่อมประดับไว้ในโลกตลอดไป

4.3.1.3 ประวัติพระครูพิศาลกิตติคุณ (เขียน จนทวโส)

1) ชาตภูมิ พระครูพิศาลกิตติคุณ เดิมชื่อ เขียน นามสกุล หาขึ้น เกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2457 บ้านโคกยาว ตำบลภูแล่นช้าง อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตรของนายตัน หาขึ้น และนางสีไท สุขทวี มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 8 คน เป็น ชาย 7 คน หญิง 1 คน เขียน หาขึ้น เป็นบุตรคนที่ 4

2) การศึกษาทางโลก เรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนประชาบาลวัดม่วงนาดี

3) สมรส นายเขียน หาขึ้น สมรสกับนางอ่อน ศรีโคตร มีบุตรธิดา 4 คน คือ 1) นายอ่าน หาขึ้น 2) นายอุคร หาขึ้น 3) นายสุนทร หาขึ้น 4) นางจิ๋ว หาขึ้น

4) อุปสมบท และการศึกษาทางธรรม

พ.ศ. 2487 อุปสมบทเป็นพระภิกษุ โดยมีพระครูภูสีนารา

พิทักษ์เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. 2488 สอบนักธรรมชั้นตรีได้

พ.ศ. 2501 สอบนักธรรมชั้นโท

5) การปกครอง

พ.ศ. 2494 เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านม่วงนาดี

พ.ศ. 2498 เป็นเจ้าคณะตำบลภูแล่นช้าง

พ.ศ. 2502 เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม

พ.ศ. 2505 เป็นพระอุปัชฌาย์

6) สาธารณูปการ

พ.ศ. 2516 สร้างกุฏิวัดม่วงนาดี

พ.ศ. 2518 สร้างศาลาการเปรียญ วัดม่วงนาดี

พ.ศ. 2526 สร้างพระอุโบสถ วัดม่วงนาดี

พ.ศ. 2537 สร้างเมรุเผาศพ

พ.ศ. 2537 สร้างศาลา เข็มนามอุทิศ

พ.ศ. 2538 สร้างกุฏิแม่ชี

หลวงปู่พระครูพิศาลกิตติคุณ เป็นพระเถระผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย บำเพ็ญศีลสมาธิและปัญญา ทำวัตรปฏิบัติมิได้ขาด มีอำนาจเมตตาจิตสูง นอกจากนี้แล้วท่านยังเรียนวิชาตำรายาแผนโบราณอีกด้วยท่านชอบนำสมุนไพร มาปรุงยาไว้ฉันเองบ้าง อนุเคราะห์สัตว์วิหริกและอันเตวาสิก ผู้อาพาบบ้าง ปรากฏว่า ยาของหลวงปู่มีสรรพคุณดีนักแล ทราบถึงประชาชนก็พากัน มาขออีก ท่านก็เมตตาแจกจ่ายให้ไป เป็นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เป็นการสงเคราะห์ด้วยเมตตาธรรม ไม่หวังผลตอบแทน บริการของท่านเป็นบริการฟรี

หลวงปู่พระครูพิศาลกิตติคุณ ได้บวชอุทิศกายถวายอุระเป็นพระบวรพุทธศาสนา เป็นเถระผู้สมบูรณ์ด้วยศิวาจารย์วัตรถึงพร้อมปฏิบัติทานนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธา ของพุทธศาสนิกชน ความดีที่หลวงปู่ได้บำเพ็ญไว้แล้ว ย่อมประดับไว้ในโลกต่อไปชั่วกาลนานบุคคลสำคัญของท้องถิ่นฝ่ายบรรพชิต

4.3.1.4 ประวัติพระครูอุดมมรวัด (ลี อนุตตโร)

1) ชาตัญญิ พระครูอุดมมรวัด เดิมชื่อ ลี บุญแสน เป็นบุตรนายบุญ นางแพง บุญแสน เกิดวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2570 ตรงกับ วันอาทิตย์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ปีเถาะ ณ บ้านนาคู อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม มีพี่น้องร่วมบิดา มารดา เดียวกัน 6 คน พระครูอุดมมรวัด เป็นบุตรคนที่ 6

2) การศึกษาวิชาสามัญ เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประชาบาลวัดบ้านคู

3) การสมรส นายลี บุญแสน สมรสกับนางแหวน มีบุตร 1 คน นางบุญเทียน บุญแสน

4) อุปสมบท นายลี บุญแสน ได้อุปสมบทเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2497 ณ วัดสงเปลือย อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าอธิการสา จันทโชโต เป็นพระอุปัชฌาย์ ให้นามฉายาว่า “อนุตตโร”

5) การศึกษาทางธรรม สอบได้นักธรรมชั้นเอก คณะจังหวัดนครราชสีมา

6) สังกะกิจด้านการปกครอง

พ.ศ. 2509 เป็นเจ้าอาวาสวัดนาควเหนือ

พ.ศ. 2509 เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. 2530 เป็นเจ้าคณะตำบลนาคว

7) สังฆกิจด้านสาธารณูปการ

พ.ศ. 2514 สร้างโรงอุโบสถวัดนาควเหนือ

พ.ศ. 2521 สร้างศาลาการเปรียญวัดนาควเหนือ

พ.ศ. 2527 สร้างกุฏิวัดนาควเหนือ

8) สังฆกิจด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

พ.ศ. 2520 เป็นพระธรรมทูต จาริกอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมในเขตอำเภอเขาวง และอำเภอใกล้เคียง

พ.ศ. 2533 เป็นผู้ผ่านการอบรมพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อโครงการอีสานเขียว ณ วิทยาลัยครูมหาสารคาม

9) สมณศักดิ์ 5 ธันวาคม 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสามัญชั้นโท พระราชทินนามที่ “พระครูอุดมวรวัตร”

พระครูอุดมวรวัตร ได้ครองเพศบรรพชิตทั้งหมด 50 พรรษา ท่านเป็นนักปกครองโดยธรรม ใครผิดก็ว่า กล่าวตักเตือนอบรมสั่งสอนและให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวเองเสียใหม่ ใครถูกก็สนับสนุนให้กำลังใจในการทำความดี จึงเป็นที่ชื่นชมเชิ่ฟงและเคารพของผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง

ในด้านพัฒนานับแต่เข้ามาอยู่วัดนาควเหนือ ได้ปรับปรุงวัดวาอาราม สร้างถาวรวัตถุเพิ่มเติม เช่น โรงอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิหอรระฆัง และกำแพงวัด เป็นต้น วัดสะอาดร่มรื่น สวยงาม เป็นผู้มีขันติสูง ทั้ต่ออารมณ์ภายใน อารมณ์ภายนอก และทุกขเวทนา แม้จะรู้อยู่ว่า

สังขารไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตาทุกรูปแบบทุกนาน ย่อมหมุนไปสู่จุดเสื่อมสลายและแตกดับไปที่สุด ไม่มีใครหลีกเลี่ยงความตายได้ แต่อดใจไม่ได้สุดจะห้ามความโศกเศร้าโศกาอาดูรลงได้ นับแต่นี้ไปจะไม่มิมร่วมโพธิ์ร่วมไทรอีกแล้วเหลือแต่อนุสรณ์แห่งความดีที่ท่านทำไว้ ซึ่งจะไม่มีวันสูญหายไปจะคงอยู่เป็นเครื่องเตือนสติให้เรา ท่านทั้งหลายสร้างแต่ความดี

พระครูอุดมวรวัตรได้บวชอุทิศกายถวายอุระในพระบวรพุทธศาสนา ครองเพศพรหมจรรย์มาตลอดอายุขัย เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่สมบูรณด้วยศิลาจารวัตรและถึงพร้อมด้วยปฏิบัติอันมาซึ่งความเลื่อมใส อุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาติศาสนาโดยตลอด

คุณความดีที่พระครูอุดมวรวัตรได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ชาติศาสนาโดยตลอด คุณความดีที่พระครูอุดมวรวัตรได้บำเพ็ญมาข้อมประดับอยู่ในโลกต่อไป พระครูอุดมวรวัตร มรณภาพเมื่ออายุได้ 67 ปี

4.3.1.5 ประวัติหลวงปู่เมือง อตุตเตโข

- 1) ชาตภูมิ เดิมชื่อเมืองพิบุตร เกิดเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2459 บ้านห้วย ตำบลบ่อแก้ว กิ่งอำเภอนาเกลือ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตรของนายยม นางไฮ พิบิตร มีพี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกัน 4 คน หลวงปู่เมืองเป็นบุตรคนที่ 2
- 2) การศึกษา เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนประชาบาลวัดบ้านห้วย ตำบลบ่อแก้ว กิ่งอำเภอนาเกลือ จังหวัดกาฬสินธุ์
- 3) การทำงาน ได้ทำงานช่วยเหลือบิดามารดาอยู่หลายปี จึงลาบิดามารดาไปทำงานต่างถิ่น รับจ้างทำงานเกษตรกร และเป็นลูกจ้างกรมทางหลวง จึงคิดบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเพื่อทดแทนบุญคุณบิดาและมารดาผู้ให้กำเนิด
- 4) อุปสมบท นายเมือง พิบิตร อุปสมบทเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2499 ณ วัดศรีชุมเมือง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พระครูพิทักษ์สังฆการ เป็นพระอุปัชฌาย์ ให้นามฉายาว่า อตุตเตโขอุปสมบทเมื่ออายุ 40 ปี
เมื่ออุปสมบทสมความตั้งใจแล้วอยู่จำพรรษาศึกษาพระธรรมวินัยกับพระอุปัชฌาย์ตลอดพรรษา จากนั้นได้ลาพระอุปัชฌาย์ เคนธรงควัตรไปยังสถานที่วิเวกต่างๆ จากจังหวัดเลยผ่านอุดรธานีเข้าสู่จังหวัดหนองคาย
การเดินธุดงค์ครั้งนี้ต้องเดินบุกป่าฝ่าดง ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่านานาชนิดจึงต้องฝ่าฟันอันตรายและได้รับความลำบากอย่างยิ่ง
- 5) การศึกษาพระธรรมวินัย พระเมือง อตุตเตโข ได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กับพระอาจารย์ปานเจ้าอาวาสวัดเนินพนาว์ จังหวัดหนองคาย เป็นเวลาหลายปี และได้ธัมมจิตว่า “ข้าพเจ้าจะไม่พูดกับใครในเวลา 4 ปี” ท่านก็ทำได้จริงๆ เมื่อครบ 4 ปี ท่านกลับมาพูดใหม่เหมือนกับเด็กฝึกพูดนั้นแล
เมื่อศึกษาหลักธรรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จบหลักสูตรจากสำนักพระอาจารย์ปานแล้ว ท่านได้ลาอาจารย์ออกเดินธุดงค์ จากจังหวัดหนองคาย ผ่านอุดรธานี สกลนคร จำวัดตามป่า ถ้ำ เฝิงหิน และทุ่งนา เทียวโปรดสัตว์เรื่อยมาจนถึงภูจ้อก้อ รอยต่อระหว่างจังหวัดสกลนครและกาฬสินธุ์ ได้จำพรรษาที่ภูจ้อก้อเป็นเวลา 2 พรรษา
เมื่อว่าโดยอริยาศัยหลวงปู่เมืองเป็นผู้มีอริยาศัยงาม โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนทั่วไป ทั้งบรรพชิตและฆราวาส ท่านยอมเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ไม่เป็นนักสะสมตระหนี่ถี่เหนียว มกน้อย สันโดษ เป็นที่พึ่งแก่บุคคลทั่วไปพระสงฆ์มีหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชนให้ละเว้นความชั่ว ประพฤติแต่ความดี ทำจิตใจให้ผ่องใสและบำเพ็ญ

ประโยชน์ทั้งในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และท่านยังบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในด้านอื่นๆ
หลายอย่าง เท่าที่ภาวะของท่านจะอำนวย

6) สาธารณูปการ

พ.ศ. 2502 สร้างสำนักสงฆ์ป่าตาลอุดม บ้านห้วย ตำบลบ่อแก้ว
อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2505 สร้างสำนักสงฆ์สร้างก่อ บ้านสร้างก่อ จังหวัดสกลนคร

พ.ศ. 2510 สร้างสำนักสงฆ์หนองคัน จังหวัดเลย

พ.ศ. 2520 สร้างสำนักสงฆ์ดอยมณีธรรม (ภูจ้อก้อ) บ้านสร้างแก้ว
สกลนคร

พ.ศ. 2533 สร้างสำนักสงฆ์อรุณเรืองศรี บ้านนาสีนวล กิ่งอำเภอนาคู
จังหวัดกาฬสินธุ์

หลวงปู่เมืองเป็นผู้ตั้งมั่นในขันติธรรม มีขันติธรรมสูงทั้งต่ออารมณ์
ภายนอกและอารมณ์ภายใน และทุกขเวทนา เป็นพระเถระผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย บำเพ็ญศีล
สมาธิและปัญญา มีอำนาจจิตสูง แม้ในวาระสุดท้ายอายุสังขารจนจะถึงมรณกาลขณะกำลังอาพาธ
หนักอยู่นั้น ท่านไม่โอดโอย หรือครวญครางออกมาเลย คงนอนสงบนิ่งอยู่อย่างนั้นเป็นเวลานาน
จนมรณภาพไปด้วยอาการอันสงบนิ่ง ท่ามกลางความเศร้าโศกรันทดใจ อาลัยรักของลูกศิษย์สาธุชน
ทั่วไป ที่เฝ้าอยู่จนกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งลมปราณดับลงเป็นการจากไปอย่างไม่มีวันกลับ เมื่ออายุ
83 ปี

หลวงปู่เมือง อุตตเตโธ ได้บวชอุทิศกายถวายอุระในพระบวรพุทธ
ศาสนาครองเพศพรหมจรรย์ มาตลอดอายุขัย เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตรและถึง
พร้อมด้วยปฏิบัติ อันนำมาซึ่งความเลื่อมใส ศรัทธา ได้อุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาติศาสนา
โดยตลอด คุณความดีที่หลวงปู่ได้บำเพ็ญไว้ย่อมประดับอยู่ในโลกชั่วกาลนาน

4.3.2 ประชาชนชาวบ้าน

4.3.2.1 นายบุญมี ภูเดช

1) ชาตภูมิ บุญมี ภูเดช เกิดเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2465
บ้านภูแล่นช้าง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตร นายพร นายัง ภูเดช อาชีพทำนา

2) การศึกษา

พ.ศ. 2479 เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาบาลวัด
กลางภูแล่นช้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพสินธุ์
 พ.ศ. 2481 บรรพชาเป็นสามเณร สอบนักธรรมชั้นตรีได้ คณะจังหวัด
 กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2484 สอบนักธรรมชั้นโทได้ คณะจังหวัดภาพสินธุ์
 พ.ศ. 2492 สอบเปรียญธรรม 3 ประโยคได้ คณะจังหวัด
 กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2493 สอบเปรียญธรรม 4 ประโยคได้ คณะจังหวัด
 กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2497 สอบเปรียญธรรม 5 ประโยคได้ คณะจังหวัด
 กรุงเทพมหานคร

3) หน้าที่การงานคณะสงฆ์

พ.ศ. 2485 อุปสมบทเป็นพระภิกษุและเป็นครูสอนปริยัติธรรม
 พ.ศ. 2487 เป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอภูฉิม
 พ.ศ. 2497 เป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดภาพสินธุ์
 พ.ศ. 2497 เป็นพระวินัยธร จังหวัดภาพสินธุ์
 พ.ศ. 2499 รับราชการที่กรมชลประทาน บางกระบือ กรุงเทพฯ จน
 เกษียณ อายุราชการ

4) ผลงาน ได้จัดทำหนังสือพงสาวดารเมืองภาพสินธุ์และประวัติเมืองขึ้น
 ในยุคเก่า เช่น เมืองสกลนคร ขุขันธ์ ร้อยเอ็ด และเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดทำหนังสือ
 พงสาวดารเมืองภาพสินธุ์และประวัติเมืองภูแล่นช้าง เมืองภูฉิม

4.3.2.2 นายบัวทอง ยะมะหาร

1) ชาตภูมิ บัวทอง ยะมะหาร เกิดเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2475
 บ้านหินลาด ตำบลนาคู อำเภอภูฉิม จังหวัดภาพสินธุ์ เป็นบุตรนายเฒ่า นางป๋อง ยะมะหาร
 มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 8 คน นายบัวทอง ยะมะหาร เป็นบุตรคนที่ 3

2) การศึกษา

พ.ศ. 2489 เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหินลาดนารายณ์
 สาร

พ.ศ. 2491 บรรพชา อุปสมบท และสอบนักธรรมชั้นตรีได้
 พ.ศ. 2499 สอบนักธรรมชั้นโทได้
 พ.ศ. 2504 สอบประโยคครูพิเศษมูลได้

3) หน้าที่การงานคณะสงฆ์

พ.ศ. 2496 เป็นครูสอนปรียัติธรรม

พ.ศ. 2500 เป็นเจ้าอาวาส วัดหินลาด

พ.ศ. 2501 เป็นเจ้าคณะตำบลนาคู เขต 2

4) การรับราชการ

พ.ศ. 2513 ครูโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลสร้างก่อ

พ.ศ. 2518 ครูโรงเรียนหินลาดนารายณ์สาร

พ.ศ. 2536 เกษียณอายุราชการ

5) สาธารณูปการ 1) สร้างกุฏิวัดหินลาด 2) สร้างโรงเรียนปรียัติธรรม
วัดหินลาด

6) การเผยแพร่ เป็นพระธรรมทูต จาริกอบรมศีลธรรม และวัฒนธรรม
ในเขตอำเภอภูมินารายณ์เขาวง และนาคู

นายบัวทอง ยะมะหาร ได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา
ได้ศึกษาพระธรรมวินัยตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจนสอบได้เป็นนักธรรมชั้นเอกและเป็นครูสอน
ปรียัติธรรมประจำสำนักเรียน วัดหินลาด ตำบลนาคู มีนักเรียน นักธรรมชั้นตรี โท เอก เข้ามา
ศึกษาในสำนักเรียนของท่านเป็นจำนวนมากจากนั้นท่านก็ได้ลาสิกขาบท เป็นฆราวาสเพื่อเตรียมตัว
เป็นครูสอนนักเรียนจนเกษียณอายุราชการ

4.3.2.3 นายถวิล นาครินทร์

1) ชาตภูมิ ถวิล นาครินทร์ เกิดเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2491 บ้านนาคู
ตำบลนาคู อำเภอภูมินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

2) การศึกษา

(1) ประถมศึกษา โรงเรียนประชาบาลวัดบ้านนาคู

(2) มัธยมศึกษา โรงเรียนศรีธรรมวิทยา อำเภอยโสธร จังหวัด

อุบลราชธานี

(3) พ.ศ. และพ.ม. ศึกษาด้วยตนเอง

(4) ค.บ. ปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต สถาบันราชภัฏมหาสารคาม

(5) นักธรรมชั้นเอก คณะจังหวัดมหาสารคาม

(6) ปรียัติธรรม 5 ประโยค คณะจังหวัด

3) หน้าที่การงาน

(1) เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองมหาสารคาม

(2) เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม

(3) ครูสอนปรียัติธรรม ทั้งบาลี และนักธรรม

- (4) กรรมการตรวจข้อสอบนักธรรมและข้อสอบบาลีนามหลวง
- กรุงเทพมหานคร
- (5) หัวหน้าคณะพระธรรมทูตจังหวัดมหาสารคาม
- (6) ครูโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยม และโรงเรียนบ้านห้วยแคน จังหวัด
- สกลนคร
- (7) ครูโรงเรียนบ้านวังเวียง จังหวัดกาฬสินธุ์
- (8) วิทยากรอบรมกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
- (9) ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
- 4) การสมรส สมรสกับนางสัมฤทธิ์ นาครินทร์ (ภูติ) มีบุตร 3 คน คือ
- (1) นางอัญชลี ธารชัย (นาครินทร์) พยาบาลวิชาชีพ 4 โรงพยาบาล
- กาฬสินธุ์
- (2) นางสาวจิราภา นาครินทร์ กำลังศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัย
- มหาสารคาม
- (3) นางสาวมยุรา นาครินทร์ กำลังศึกษาปริญญาตรี คณะ
- เกษตรศาสตร์ โปรแกรมวิชาเอกสัตวบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- 5) ผลงานการจัดทำหนังสือ
- (1) คณะกรรมการจัดทำหนังสือ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอก
- ลักษณะ และภูมิปัญญากาฬสินธุ์
- (2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนาคู และสืบสานฮีตคอง
- (3) ประวัติความเป็นมาของบทธกวีอีสาน
- (4) รอยเท้าไดโนเสาร์ 140 ล้านปีกาฬสินธุ์
- (5) ตำนานสุตรขวิญ
- (6) ไทนาคู
- (7) อุคมวรวัตธานุสรณ์
- (8) นิทานกุดนาคู
- (9) นิทานสมบัติเศรษฐี
- (10) นิทานสิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น

สรุปอำเภอนาคูเป็นอำเภอประวัติศาสตร์ เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้ตั้งหน่วยงานพัฒนาการเคลื่อนที่ที่บ้านนาคู เป็นหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่แห่งแรกของประเทศไทย และเป็นอำเภอที่ได้รับการพัฒนาก่อนหมู่บ้าน

อื่นๆ ในภูมิภาคนี้ มีบุคคลที่ได้รับการยกย่องสมควรจารึกไว้เป็นบุคคลสำคัญและปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งฝ่ายบรรพชิต และฆราวาส ดังนี้

1. บุคคลสำคัญของท้องถิ่น
  - 1.1 นายกลม ละคราคี
  - 1.2 พระครูวิมลธรรมนิเทศ
  - 1.3 พระครูพิศาลกิตติคุณ
  - 1.4 พระครูอุดมวราวัตร
  - 1.5 หลวงปู่เมือง อุดตเตโช
2. ปราชญ์ชาวบ้าน
  - 2.1 นายบุญมี ภูเดช
  - 2.2 นายบัวทอง ชะมะหาร
  - 2.3 นายถวิล นาครินทร์

4.4 สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในพื้นที่ใกล้เคียงพื้นที่ศึกษาบนเขต
เทือกเขาภูพาน

1. นายถวัลย์ แสนมหาชัย อายุ 63 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 60 หมู่ 1 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นผู้ปลูกระดุม มวลชน สถานที่ปฏิบัติการภูหลวง มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 25 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2508 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2519
2. นางหนู ชัยอุดม อายุ 48 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 30 หมู่ 8 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นผู้นำกลุ่มแนว ประจําฐาน สถานที่ปฏิบัติการเขต 99 ภูพาน มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 1,000 คน เข้าร่วมพรรค คอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2511 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2522
3. นายเอียง ชัยอุดม อายุ 55 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนาและเป็นผู้ใหญ่บ้าน อยู่บ้านเลขที่ 30 หมู่ 8 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็น แพทย์ประจําฐานสถานที่ปฏิบัติการเขต 99 ภูพาน มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 1,000 คน เข้าร่วมพรรค คอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2511 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2522
4. นายสอน อ่อนภูเขา อายุ 61 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 52 หมู่ 14 บ้านบาก ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นหัวหน้าหน่วยสื่อสาร ข่าวกว่า สถานที่ปฏิบัติการฐานที่ตั้งภูเขียว มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 40 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2511 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2526

5. นายเทวี กรรมวิสุ อายุ 39 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 80 หมู่ 7 บ้านคำเม็ก ตำบลแขงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นผู้ช่วยรักษาผู้บาดเจ็บ สถานที่ปฏิบัติการภูเขียว มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 50 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2513 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2522

6. นางพูน พรหมโคตร อายุ 48 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 60 หมู่ 1 บ้านแขงบาดาล ตำบลแขงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นผู้รักษาพยาบาล สถานที่ปฏิบัติการภูหลวง มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 25 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2511 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2519

7. นายสมเกียรติ พลขันธ์ อายุ 55 ปี อาชีพปัจจุบัน เกษตรกรทำนาและเป็นคณะกรรมการ สारวัตกำนัน ตำบลนาคู หมู่บ้าน อยู่บ้านเลขที่ 272 หมู่ 8 บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นคณะกรรมการเวลาประชุมและที่ปรึกษาด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ปฏิบัติการบ้านซาด มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 47 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2520 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2522

8. นายชอบ เศษฤทธิ์ อายุ 66 ปี อาชีพปัจจุบัน เกษตรกรทำนาและเป็นผู้นำองค์กรชุมชน อยู่บ้านเลขที่ 22 หมู่ 7 บ้านสันติสุข ตำบลกุดปลาข้าว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นผู้นำกลุ่มแนวปะจําฐาน สถานที่ปฏิบัติการเขตคงหลวง เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2519 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2527

9. นายวิไล กุตะพลัง อายุ 57 ปี อาชีพปัจจุบัน เกษตรกรทำนาและเป็นผู้ใหญ่บ้าน อยู่บ้านเลขที่ 81/1 หมู่ 7 บ้านสันติสุข ตำบลกุดปลาข้าว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นหัวหน้าหน่วยนายทหารประจำหมู่บ้าน (น.จ.บ.) สถานที่ปฏิบัติการเขตห้วยหอยหรือห้วยหินง้วน มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 1,000 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2518 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2522

10. นางรจนา คนหมั่น อายุ 46 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 199 หมู่ 6 บ้านห้วยแดง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นสมาชิกพรรคฯ ทำงานทั่วไป เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2518 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2522

11. นางเลื่อน ลาพลพันธ์ อายุ 65 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 130 หมู่ 14 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นสมาชิกพรรคฯ ทำงานทั่วไป สถานที่ปฏิบัติการไม่จำกัย้ายที่ตลอด มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 6 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2519

12. นายวีระชาติ แสงอรุณ อายุ 56 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา เคยเป็นหัวหน้าหน่วยนายทหารประจำหมู่บ้าน (น.จ.บ.) สถานที่ปฏิบัติการย้ายที่ตลอด มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 6 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2518

13. นายสีพันธ์ ทศบาย อายุ 48 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนาทำไร่ อยู่บ้านเลขที่ 132 หมู่ 5 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นสมาชิกพรรคฯ ทำงานทั่วไป สถานที่ปฏิบัติการไม่จำกัดย้ายที่ตลอด มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 6 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2518

14. นายไหม ชัชวาลย์ อายุ 56 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนาทำไร่ อยู่บ้านเลขที่ 124 หมู่ 14 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นสมาชิกพรรคฯ ทำงานทั่วไป สถานที่ปฏิบัติการเขตไม่จำกัดย้ายที่ตลอด มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 6 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2518

15. นายทา กระบวนจิต อายุ 52 ปี พระเจ้าอาวาสวัดคำม่วง อยู่บ้านเลขที่ 186 หมู่ 5 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เคยเป็นสมาชิกพรรคฯ ทำงานทั่วไป สถานที่ปฏิบัติการเขตไม่จำกัดย้ายที่ตลอด มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ 6 คน เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2517 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2525

16. นางถนอม เจริชา อายุ 58 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 154 หมู่ 6 บ้านโคกกลาง ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร เคยเป็นพี่เลี้ยงนักศึกษา ทำอาหาร และดูแลเรื่องเงิน เคยไปเวียดนามเพื่อเรียนแพทย์ เข้าร่วมสถานที่ปฏิบัติการเขต 99 บ้านยางโกล้นอำเภอกุศบาก พรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2513 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2525

17. นางบุญยัง บาพล (สหายอานนท์) อายุ 70 ปี อาชีพปัจจุบันเกษตรกรทำนา อยู่บ้านเลขที่ 26 หมู่ 6 บ้านโคกกลาง ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร เคยเป็นฝ่ายผลิตเสบียง เข้าร่วมสถานที่ปฏิบัติการเขต 99 บ้านยางโกล้นอำเภอกุศบาก พรรคคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2511 ออกจากป่าเมื่อ พ.ศ. 2524

จากการสัมภาษณ์ได้ข้อสรุปดังนี้

1. สาเหตุที่เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเนื่องจากในสมัยนั้นรัฐบาลจอมพลถนอม กิจติขจร ทำการปฏิวัติทำให้ประชาชนถูกกดขี่ทางการเมือง และได้มีกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยชักชวนให้เข้าร่วมต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ก็เลยเข้าร่วม การที่ประเทศไทยปกครองระบอบเผด็จการทหารในช่วง พ.ศ. 2507 มีการกดขี่ข่มเหงปราบปรามประชาชนผู้รักประชาธิปไตยอย่างหนัก จึงหันมาเข้าร่วมกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้เดือดร้อน

2. ในขณะนั้นมีการจัดตั้งหน่วยนายทหารประจำบ้าน (น.จ.บ.) มีการเข้าร่วมการศึกษา ฝึกวิชาทหาร ระดมเสบียง หาข่าว รายงานข่าว จนถูกรัฐบาลปราบปราม เกิดการต่อสู้จนต้องเสียชีวิตเนื้อของประชาชน

3. การดำรงชีพในขณะเข้าร่วมพรรคฯ ต้องปรับตัวตามเงื่อนไขของแต่ละท้องถิ่นอยู่แบบพอเพียงกับข้าวหาเอาตามธรรมชาติ ทำนาได้ข้าวเหลือกิน ขายแล้วก็แบ่งให้สหาย

4. ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยว คนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจต่อการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของสหายต่างๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวยังขาดกองทุนที่จะมาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

5. ความพร้อมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยว

5.1 ด้านการวางแผน จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการมาดูแลรับผิดชอบในด้านต่างๆ เพราะปัจจุบันนี้ยังไม่มี หากคนนำทางในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของสหาย

5.2 ด้านการจัดการองค์ความรู้ จะต้องรวบรวมกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเพื่อสอบถามองค์ความรู้ของชุมชนและเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ออกมา จัดหาเงินทุนสนับสนุน

5.3 ด้านการบริหารงานจัดตั้งคณะกรรมการระดับชุมชน และศึกษาเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

5.4 ด้านการอำนวยความสะดวกประชาชนประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรภาคเอกชนและส่วนอื่นๆ แบบองค์รวมและบูรณาการ

5.5 ด้านการควบคุมติดตามประเมินผลให้องค์กรประชาชนได้มีการเรียนรู้อการวิเคราะห์ วิจัยวางแผนและติดตามประเมินผลเองจากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นแล้วนำมาพัฒนาแก้ไขโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกฝ่ายเพื่อความยั่งยืน

ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

การศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

1. อำเภอเมืองสกลนคร
อุทยานแห่งชาติภูพาน

ภาพประกอบ 38 อุทยานแห่งชาติภูพาน

สะพานขอม หรือสะพานหินอยู่ก่อนเข้าตัวเมือง บนถนนสายสกลนคร-อุดรธานี สันนิษฐานว่าเป็นสะพานโบราณที่สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นเส้นทางสัญจรจากตัวเมืองสกลนคร ไปยังนอกเมือง เนื่องจากบริเวณนี้เดิมเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง สะพานที่เห็นในปัจจุบันก่อด้วยศิลาแลง เป็นสะพานซึ่งสร้างขึ้นใหม่หลังจากของเดิมได้ถูกรื้อทิ้งเพื่อก่อสร้างถนน

พระธาตุเชิงชุม ตั้งอยู่ในวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ปลายถนนเจริญเมือง ในเขตเทศบาลเมืองสกลนคร เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ฐานรูปสี่เหลี่ยม สูงประมาณ 24 เมตร ยอดฉัตรทองคำเหนือองค์พระธาตุเชิงชุม ทำด้วยทองคำบริสุทธิ์มีน้ำหนัก 247 บาท มีซุ้มประตู 4 ด้าน ข้างในทิบ สร้างครอบรอยพระพุทธรูปของพระพุทธรูปเจ้าสี่พระองค์ ซึ่งหมายถึงพระกกุสันธะ พระโกนาคม พระกัสสะปะ และพระโคตรมะ หรือพระศรีอาริย์เมตตรัย (คือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ชาวพุทธศาสนิกชนเคารพสักการบูชาอยู่ทุกวันนี้) สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัด แต่นับเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองสกลนครมาแต่โบราณ ภายในวิหารใกล้พระธาตุเชิงชุมเป็นที่ประดิษฐาน หลวงพ่อองค์แสนอันศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดสกลนคร ทุกวันพระในตอนค่ำจะมีประชาชนไปบูชากราบไหว้พระธาตุและหลวงพ่อองค์แสนเป็นจำนวนมาก งานประจำปีของพระธาตุเชิงชุมจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 9 ค่ำ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่ของทุกปี (กำหนดตามจันทรคติ)

หนองหาน เป็นทะเลสาบน้ำจืด ที่มีชื่อเสียงและกว้างใหญ่มากแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ 123 ตารางกิโลเมตร เป็นที่รวมของลำห้วยต่างๆ หลายสายและยังเป็นต้นน้ำของลำน้ำก่ำ ซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญทางด้านการเพาะปลูกการเลี้ยงสัตว์ การประมง ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชนรอบหนองหาน ระดับน้ำในหนองหานลึกประมาณ 3-8 เมตร ในบริเวณหนองหานมีเกาะต่างๆ กว่า 20 เกาะ

เช่น เกาะคอนสวรรค์ ซึ่งเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุด บนเกาะมีวัดร้างและพระพุทธรูปเก่าแก่ นอกจากนั้นตามเกาะต่างๆ เหล่านี้จะมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่มากมายเป็นที่อยู่อาศัยของนกนานาชนิด บางเกาะได้สร้างศาลาพักร้อน เช่น เกาะแก้ว เกาะคอนสะคาม และเกาะคอนสะทุง เป็นต้น ซึ่งในเวลากลางวันสาหร่ายซึ่งอยู่ใต้พื้นน้ำ เมื่อแดดส่องลงในน้ำจะเห็นสาหร่ายเป็นสีทอง

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ตั้งอยู่ติดกับหนองหานบริเวณตำบลธาตุเชิงชุม ในตัวเมืองมีเนื้อที่ประมาณ 120 ไร่ ได้รับอนุมัติให้จัดสร้างขึ้นเป็นแห่งที่ 10 ของประเทศไทย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จเป็นองค์ประธานพิธีเปิดสวนฯ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2530 มีลักษณะเป็นสวนล้อมสระน้ำขนาดใหญ่ ชื่อ สระพังทอง เป็นสระโบราณ เชื่อกันว่าสร้างมาพร้อมกับการสร้างพระธาตุเชิงชุม ภายในบริเวณสวนประกอบด้วยสวนไม้ดอกไม้ประดับ สวนป่า สวนน้ำ สวนหิน สวนออกกำลังกาย และน้ำพุที่สูงราว 69 เมตร ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาหาความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ได้อีกด้วย สวนแห่งนี้เปิดตั้งแต่เวลา 04.00-21.00 น. นอกจากนั้นยังมีสวนเทิดพระเกียรติ 60 พรรษามหาราชาฯ สร้างขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 60 เมื่อ พ.ศ. 2536 เป็นสวนขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ 80 ไร่ อยู่ที่บ้านหนองบัวใหญ่ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 22 เส้นทางสายสกลนคร-บ้านธาตุ แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปอีกประมาณ 200 เมตร จะถึงบริเวณสวน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่คอนขาม คอนลังกา ภายในบริเวณประกอบด้วยสวนพฤกษชาตินานาพันธุ์ ศาลาพักร้อน น้ำพุ จุดชมวิว ที่อาศัยของนกนานาชนิด และยังเป็นสถานที่พักผ่อนของชาวสกลนครซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกัน

สถานแสดงพันธุ์ปลาน้ำจืด ตั้งอยู่ในสถานีประมงน้ำจืด ถนนใสสว่าง ภายในจัดแสดงและให้ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ปลาชนิดต่างๆ ที่ค้นพบในภาคอีสาน เช่น ปลาเผือก ปลาหอม ปลาเสือตอ ปลาออสก้าลาย ปลาจันทร์เทศ เป็นต้น

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร อยู่ภายในสถาบันราชภัฏสกลนคร ถนนนิตโย ตำบลธาตุนาแวง เป็นที่แสดงสิ่งของ เครื่องใช้ของชนเผ่าต่างๆ พร้อมภาพประวัติและเอกสารแสดงความเป็นมาทางศิลปวัฒนธรรม ติดต่อให้เข้าชมโทร. (042) 711274 เปิดบริการตั้งแต่เวลา 08.30-16.30 น.

พระธาตุคุ่ม อยู่ที่วัดพระธาตุคุ่ม บ้านธาตุคุ่ม ตำบลจิวัดอน ถนนสาย รพช. ทางไปโรงเรียนพัฒนศึกษาห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 3 กิโลเมตร มีปราสาทองค์เดียวสร้างด้วยศิลาแลงสมัยเดียวกับพระธาตุนารายณ์เจงเวง แต่องค์ปราสาทเล็กกว่ามีเพียงยอดเดียวไม่มีฐานรองรับ พบทับหลังทั้ง 4 ด้าน ด้านทิศเหนือเป็นภาพนารายณ์บรรทมสินธุ์ นอกจากนี้ยังมีภาพเทวดาทรงพาหนะเหนือหน้ากาลประกอบด้วยสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง สิงห์ และลายใบไม้ม้วน การกำหนดอายุ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-17 ศิลปะเขมรแบบบาปวน

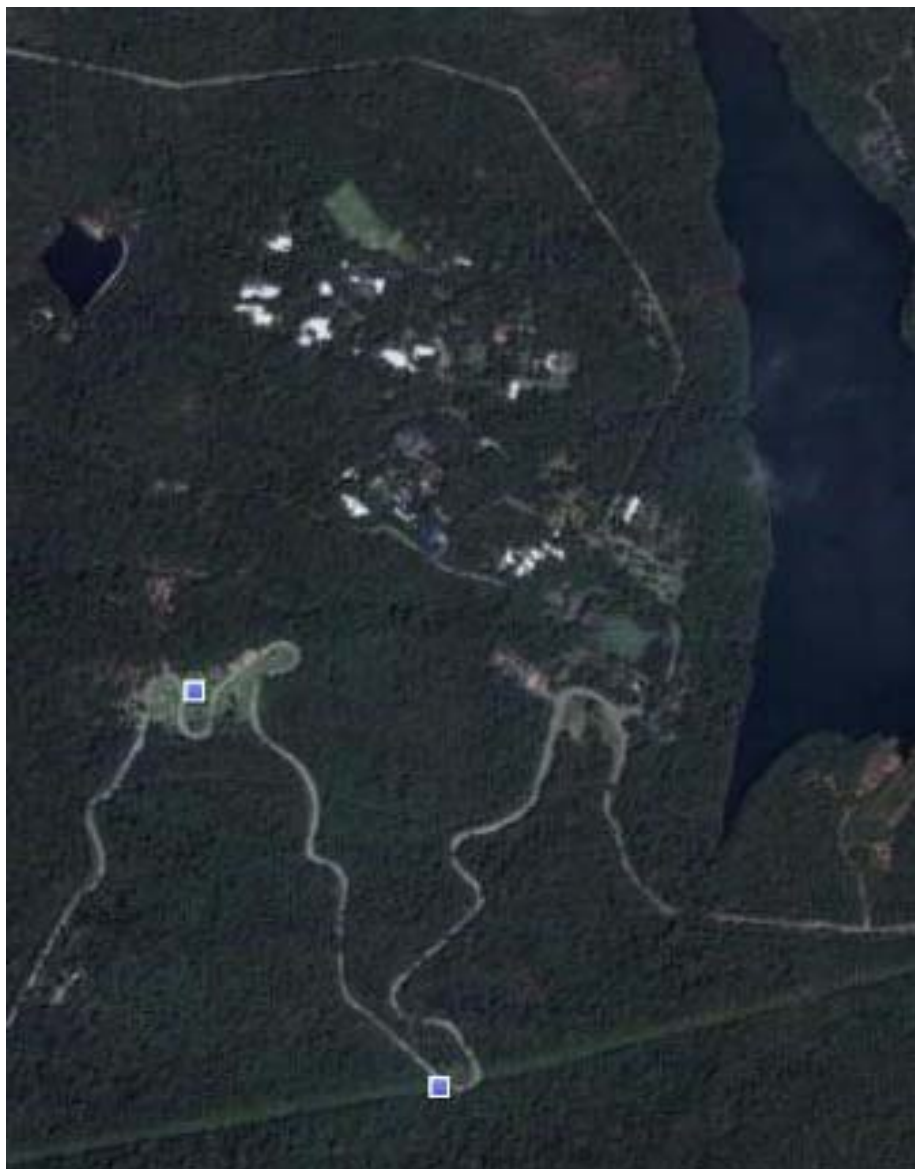

พิพิธภัณฑ์อาจารย์มั่น ภูริทัตโต ตั้งอยู่ในวัดป่าสุทธาวาส เดินทางไปตามถนนสุขเกษมจนถึงศูนย์ราชการจังหวัดมีทางแยกซ้ายไปอีกประมาณ 250 เมตร ตัวพิพิธภัณฑ์มีลักษณะการก่อสร้างแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ประยุกต์สร้างด้วยกระเบื้องดินเผา ภายในพิพิธภัณฑ์มีรูปหล่อเหมือนองค์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ในท่านั่งสมาธิ และมีตู้กระจกบรรจุอัฐิของท่านที่แปรสภาพเป็นแก้วลึกลับใสสีขาว ยกฐานสูงพื้นปูด้วยหินอ่อน พร้อมทั้งตู้แสดงเครื่องอัฐบริวาร รวมทั้งประวัติความเป็นมาของท่านตั้งแต่เกิดจนมรณภาพพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต กำเนิดในสกุลแก่นแก้วที่ตำบลโง้งเจียม จังหวัดอุบลราชธานี บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ 15 ปี และอุปสมบทเมื่ออายุ 22 ปี ที่วัดเลียบ จังหวัดอุบลราชธานี ท่านเป็นพระที่ยึดมั่นในปฏิมาชุดังคกรรมฐานเป็นวัตรมีพระในสายเดียวกับท่านอีกหลายองค์ที่ได้เข้ามาปฏิบัติและฝึกวิปัสสนากรรมฐานตามแนวของท่าน เช่น หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่ขาว อาณาโยหลวงปู่แหวน สุจิณฺ์โน เป็นต้น ในระยะหลังท่านเริ่มมีอาการป่วยบ่อย จึงย้ายจากการชุดังคกรรมฐานเข้ามาจำพรรษาที่วัดป่าสุทธาวาส และมรณภาพเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492

ปราสาทพระธาตุนารายณ์เจงเวง ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดพระธาตุนารายณ์เจงเวง บ้านธาตุ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 5 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางสายสกลนคร-อุดรธานี ทางหลวงหมายเลข 22 ถึงบริเวณบ้านธาตุ ซึ่งอยู่ก่อนถึงสี่แยกถนนเลี้ยวเมืองไปเล็กน้อยแล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีก 400 เมตร เป็นพระธาตุประกอบด้วยปราสาทองค์เดียว สร้างด้วยหินทรายบนฐานศิลาแลงขนาดใหญ่ สลักลวดลายลงบนเนื้อหิน มีทับหลังจำหลักภาพพระกฤษณะฆ่าสิงห์ ในรูปแบบศิลปะเขมรสมัยบาปวน ลักษณะคล้ายกับปราสาทหินของขอมที่ปรากฏหลายแห่งภาคอีสาน ลวดลายสลักหินบนซุ้มประตู หน้าต่างยังมีลักษณะสมบูรณ์ปรากฏชัด ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นฝีมือของผู้หญิงสร้างทั้งหมด เพื่อแข่งขันกับผู้ชายที่สร้างพระธาตูกูเพ็ก รูปแบบและศิลปะกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 งานประเพณีของพระธาตุเจงเวงจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 11 ค่ำ-15 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี

พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ ตั้งอยู่กลางเทือกเขาภูพาน บนเส้นทางหลวงสายสกลนคร-กาฬสินธุ์ เส้นทางหลวงหมายเลข 213 ห่างจากตัวเมืองสกลนคร 13 กิโลเมตร มีทางแยกเข้าไปทางด้านขวามือ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2106 เป็นสถานที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถตลอดจนพระราชวงศ์ ในคราวเสด็จแปรพระราชฐานเยี่ยมพสกนิกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณสถานที่ตั้งเป็นป่าไม้ร่มรื่น มีไม้ดอกไม้ประดับตกแต่งไว้อย่างสวยงาม ในระหว่างที่ไม่ได้ประทับอยู่ที่พระตำหนัก ทรงอนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมได้ทุกวัน โดยทำหนังสือถึงสำนักเลขาธิการพระราชวัง พระบรมมหาราชวัง ถนนหน้าพระลาน กรุงเทพฯ 10200 และเมื่อได้รับหนังสือตอบรับแล้วจึงจะเดินทางไปชมได้

ภาพประกอบ 39 อุทยานแห่งชาติภูพาน

ชาวภูไทบ้านโนนหอม ตำบลโนนหอม อยู่ห่างจากตัวเมืองไปตามเส้นทาง สกลนคร-นาแก (ทางหลวงหมายเลข 223) ประมาณ 13 กิโลเมตร มีทางแยกขวาอีกประมาณ 2 กิโลเมตร ชาวภูไทที่บ้านโนนหอมนี้อพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เมื่อประมาณ 100 กว่าปีแล้ว และยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวภูไทไว้ ดัดต่อการแสดงจัดพาแลงและการฟ้อนรำของ ชาวภูไทล่วงหน้าที่ศูนย์สาธิตการตลาดบ้านโนนหอม เลขที่ 5 หมู่ที่ 2 ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

เส้นทางสาย 213 จัดเป็นถนนสายสวยอีกเส้นหนึ่งของเมืองไทย เพราะตัดผ่านกลาง ผืนป่าภูพานอันร่มรื่นเขียวครึ้ม ซึ่งเมื่อเดินทางพ้นจากตัวเมืองสกลนครขึ้นเทือกเขาภูพานมาได้ราว 13 กิโลเมตร สถานที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระ

ราชวงศ์ทุกพระองค์ในคราวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพสกนิกรในภาคอีสาน หลักกิโลเมตรชัยภูมิ บริเวณโค้งปิ้งงู หลักกิโลเมตรชัยภูมินี้เป็นหลักกิโลเมตรที่ 21 มีขนาดสูงกว่าตัวคน บนหลักบอกระยะห่างจากจุดนี้กับเมืองสำคัญต่างๆ อาทิ ห่างจากกรุงเทพฯ 632 กิโลเมตร ห่างนราธิวาส 1781 กิโลเมตร ห่างแม่สาย 1030 กิโลเมตร ซึ่งหลักกิโลเมตรชัยภูมินี้นอกจากจะเป็นจุดให้ผู้ขับรถผ่านทางแวะจอดถ่ายรูปแล้วยังถือเป็นสิ่งสะท้อนแนวคิดความเป็นที่สุจริตระดับโลกแบบไทยๆ ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ

1. ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
2. ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว
3. การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวในบางที่ที่ไม่ได้อยู่ในเขตเมือง เช่น สะพานขอม หรือสะพานหิน ยังขาดห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพัก ระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผ่นพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร

2. อำเภอกุฉินารายณ์

นอกจากกุฉินารายณ์จะเป็นฐานที่มั่นสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแล้ว (พทท.) ที่นี่ยังเป็นจุดยุทธศาสตร์ของขบวนการเสรีไทยในการต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย โดยมีถ้าเสรีไทยเป็นแหล่งสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ มีนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นหัวหน้าขบวนการสายสกลนคร ซึ่งปัจจุบันถ้าเสรีไทยถือเป็นจุดท่องเที่ยวอันน่าสนใจอีกแห่งหนึ่งในอุทยานแห่งนี้

ข้อมูลทั่วไปอุทยานแห่งชาติกุฉินารายณ์ ปัจจุบันมีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอพรรณานิคม อำเภอเมือง อำเภอกุดบาก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร อำเภอสมเด็จ อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนพื้นที่ป่าแห่งนี้ในอดีตได้ชื่อว่าเป็นปัญหาทางด้านการเมือง และในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังเป็นแหล่งสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ใช้สำหรับต่อต้านทหารกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งนับเป็นประวัติศาสตร์ มีเนื้อที่ประมาณ 415,439 ไร่ หรือ 664.70 ตารางกิโลเมตร

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2502 ให้กำหนดป่าเขากุฉินารายณ์หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ป่าเขามกุฉินารายณ์” จังหวัดสกลนคร และจังหวัดกาฬสินธุ์ และป่าอื่นๆ ในท้องที่จังหวัดต่างๆ รวม 14 ป่า เป็นอุทยานแห่งชาติเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้เป็นการถาวร เพื่อประโยชน์ส่วนรวม กรมป่าไม้ได้เสนอจัดตั้งป่ากุฉินารายณ์เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 244 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2515 กำหนดบริเวณที่ดินป่ากุฉินารายณ์ในท้องที่ตำบลนาใน

ตำบลไร่ ตำบลนาห้วยบ่อ อำเภอพรหมานนิคม ตำบลโคกภู ตำบลนาม่อง อำเภอกุดบาก และตำบล
ห้วยยาง ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร และตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ
จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื้อที่ 418,125 ไร่ หรือ 669 ตารางกิโลเมตร เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งลงประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 170 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2515 นับเป็นอุทยานแห่งชาติ
ลำดับที่ 7 ของประเทศ

จังหวัดกาฬสินธุ์ได้มีหนังสือที่ กส 09/598 ลงวันที่ 12 มกราคม 2516 รายงานว่า
ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 244 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2515 กำหนดให้ที่ดินป่าภูพานเป็น
อุทยานแห่งชาตินั้นปรากฏว่ามีพื้นที่บางส่วนในบางตำบลของจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นเขตอุทยานแห่ง
ชาติแต่ไม่ได้ระบุชื่อตำบลลงไว้ กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการตรวจสอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติใหม่
โดยได้มีพระราชกฤษฎีกายกเลิกประกาศคณะปฏิวัติและกำหนดบริเวณที่ดินป่าภูพานในท้องที่ตำบล
นาใน ตำบลไร่ ตำบลนาห้วยบ่อ อำเภอพรหมานนิคม ตำบลพังขว้าง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง
ตำบลนาม่อง ตำบลโคกภู อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ
ตำบลคำบง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งลงประกาศในราชกิจจา
นุเบกษา เล่ม 92 ตอนที่ 106 ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2518 กรมป่าไม้ดำเนินการรังวัดแนวเขตของพื้น
ที่อุทยานแห่งชาติภูพาน เพื่อทำการขอเพิกถอนแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ
วันที่ 12 ตุลาคม 2520 ซึ่งอนุมัติในหลักการให้เพิกถอนพื้นที่บริเวณบ่อหิน เนื้อที่ไม่เกิน 5 ไร่
คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ 2/2521 เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2521
ให้กรมป่าไม้ดำเนินการเพิกถอนพื้นที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ สำนักสงฆ์ถ้ำขาม (หลวงปู่ฝั้น)
และอ่างเก็บน้ำห้วยแซ่ ออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูพาน แต่เนื่องจากแนวเขตอุทยานแห่งชาติตาม
แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าภูพานให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2518
ไม่ได้ระบุชื่อตำบลบางตำบลไว้ จึงไม่สามารถดำเนินการเพิกถอนได้ กรมป่าไม้จึงเสนอคณะ
กรรมการอุทยานแห่งชาติได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ 3/2523 เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2523 ดำเนิน
การตามที่คณะกรรมการกฤษฎีกาให้แนวทางปฏิบัติ โดยให้เสนอร่างพระราชกฤษฎีกาขึ้นไปใหม่และ
กันพื้นที่ดังกล่าวออกเสียและเพิ่มตำบลที่ตกหล่นให้สมบูรณ์ เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวเขตอุทยาน
แห่งชาติ ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตอุทยานแห่งชาติป่าภูพาน ในท้องที่ตำบลนาใน
ตำบลไร่ ตำบลห้วยบ่อ อำเภอพรหมานนิคม ตำบลพังขว้าง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง ตำบลนาม่อง
ตำบลโคกภู ตำบลสร้างค้อ อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และตำบลแซงบาดาล ตำบลมหาไชย
ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ ตำบลคำบง กิ่งอำเภอห้วยผึ้ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ.
2525 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 161 ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2525 รวมเนื้อที่ทั้ง
หมดประมาณ 415,439 ไร่ หรือ 664.70 ตารางกิโลเมตร (คือระบุตำบลเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลง

แนวเขตตำบลและเพิกถอนสำนักสงฆ์ถ้ำขาม บ่อหิน พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ อ่างเก็บน้ำห้วย
 เข้ ออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ)

2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติภูพานตั้งอยู่ในเขตเทือกเขาภูพาน มีลักษณะโครงสร้างทางธรณี
 เป็นหินทราย โดยมีความสูงอยู่ระหว่าง 200-567 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประกอบด้วยภู
 นางอย ภูมะแงว ภูน้อย ภูเทือก โดยมีภูเจิวซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจุดสูงสุดในเขตอุทยาน
 แห่งชาติ มีความสูง 567 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารและห้วย
 ต่างๆ เช่น ห้วยเลา ห้วยอีโคก ห้วยยาง ห้วยเวียงไพร ห้วยจิ้งก ห้วยโคก ห้วยวังถ้ำ ห้วยผึ้ง ห้วย
 อีดอน น้ำอุนตอนบน ห้วยทราย และห้วยนาจาน ซึ่งจะไหลลงสู่แม่น้ำอุน ห้วยเข้ ห้วยแสนง
 และน้ำพุตอนบนไหลลงแม่น้ำพุ่ง ห้วยสะทต ห้วยแก้งหว้า ห้วยแก้งโคก และห้วยหลัก ไหลลงลำ
 น้ำยังห้วยพริกไหลลงลำปาว ห้วยทรายและห้วยเคียวไหลลงสู่หนองหาร

ภาพประกอบ 40 อุทยานแห่งชาติภูพาน

2.2 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคม-เดือน
 พฤษภาคม ฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน-เดือนตุลาคม ฝนตกชุกประมาณเดือนกันยายน และฤดู
 หนาว ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เดือนกุมภาพันธ์ อากาศเย็นสบาย

2.3 พืชพรรณและสัตว์ป่า

สภาพป่าในอุทยานแห่งชาติภูพานประกอบด้วยชนิดป่าที่สำคัญ 3 ชนิด คือ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรังพบขึ้นอยู่ตั้งแต่ตอนกลางของอุทยานแห่งชาติขึ้นไปจนถึงด้านทิศเหนือ ในระดับความสูง 200-400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง ตีนนก กว้าว แดง ส้าน ช้างน้ำว กระจโดน มะพอก เป็นต้น พืชพื้นล่างประกอบด้วยหญ้าเพ็ก ตะโกหิน ปอหู่ ปรง พวงประดิมธู รวงจืด เป็นต้น ป่าดิบแล้งพบขึ้นอยู่เป็นผืนใหญ่ตอนกลางก่อนไปทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติและเป็นหย่อมเล็กๆ กระจายอยู่ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ ในระดับความสูงตั้งแต่ 400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป ชนิดไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เขลียง นางคำ ก่อ กะพี้เขาควาย หว่า เปล้าหลวง ขนุนป่า แคนหาง เหมือด หมามู่ย เป็นต้น พืชพื้นล่างส่วนใหญ่เป็นลูกไม้และกล้าไม้ของไม้ชั้นบน เช่น ตีนตั้ง นางคำ รวมทั้งเข็มขาว เข็มแดง เฟิน ไม้เถา เป็นต้น และป่าเบญจพรรณ พบขึ้นอยู่ทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติ ชนิดไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตีนนก ตั้ว คางสุ้ง แดง มะกอกเลื่อม แสนคำ ประดู่ โมกมัน ตะแบก ฯลฯ ส่วนพืชพื้นล่างประกอบด้วยลูกไม้ของไม้ชั้นบน มะเฒ่า ไม้ หญ้าคา ไม้เถา เป็นต้น

สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติภูพานมีไม่น้อยกว่า 162 ชนิด ประกอบด้วย ช้างป่า กวางป่า เก้งธรรมดา หมูป่า ค่างแว่นถิ่นเหนือ หมีหมา ชะมดแดง สันหางดำ ลิงกัง อ้นเล็ก นากใหญ่ขนเรียบ กระจ๊อน ค้างคาวขอบหูขาวกลาง นกยางไฟ เขี้ยวรุ่ง นกกระทาทู่ง นกกระปูดใหญ่ นกตะขาบทู่ง นกปรอดสวน นกแซงแซวสีเทา นกเด้าดินทู่ง ไก่ป่า คางคกบ้าน เขียดจะนา กบอ่อง อึ่งอ่างบ้าน จิ้งจกหางหนาม ตุ๊กแกบ้าน กิ้งก่าหัวแดง แย้ จิ้งเหลนหลากหลาย งูเขียว ดอกหมาก งูสายมันธรรมดา งูปล้องจนวนลาว เป็นต้น และในบริเวณแหล่งน้ำพบปลาน้ำจืดหลายชนิด เช่น ปลาชิว ปลาตะเพียนทราย ปลาสวาย ปลากระสูบจุด ปลาก้าง ปลาคูดิน และปลากุ้ม เป็นต้น

2.4 แหล่งท่องเที่ยว

2.4.1 พระธาตุภูเพ็ก เป็นปราสาทที่สร้างขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-17 สมัยขอมโบราณ อยู่บนยอดเขาภูเพ็กของเทือกเขาภูพานสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 544 เมตร ปราสาทแห่งนี้ก่อด้วยหินทราย ในลักษณะทวารวดีที่ไม่แล้วเสร็จ เรือนธาตุตั้งอยู่บนฐานยกสูง ตัวเรือนธาตุทั้งสี่ด้านย่อมุมๆ ละ 5 เหลี่ยม รวมเป็น 20 เหลี่ยม สูงจากพื้นดินถึงช่อ 7.95 เมตร มีบันไดขึ้นเรือนปราสาท 3 ด้าน คือ ทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก หน้าอาคารปราสาทหันไปทางทิศตะวันออก ได้มีการขุดพบรูปเคารพสตรีหน้าตักกว้างประมาณ 12 นิ้ว สลักจากศิลาทราย ลักษณะของสิริภรณ์ของสตรีคล้ายกับสิริภรณ์สมัยปาวัน (พ.ศ. 1560-1630) ทางเข้าพระธาตุภูเพ็กอยู่ก่อนถึงน้ำตกคำหอม อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 59 กิโลเมตร

2.4.2 ถ้ำเสรีไทย เป็นแหล่งสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ไปต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นหัวหน้าขบวนการสายสกลนคร มีเส้นทางเดินเป็นวงรอบรวมระยะทาง 5 กิโลเมตร ผ่านป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ถ้ำเสรีไทย แล้วยังต่อไปชมพระอาทิตย์ตกและจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น ทางช่วงสุดท้ายจะผ่านทุ่งกระเจียวที่จะออกดอกงามในช่วงเดือนสิงหาคม อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปทางทิศเหนือ 4.5 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 41 ถ้ำเสรีไทย

ภาพประกอบ 42 ด้านหน้าทางเข้าถ้ำเสรีไทย

2.4.3 เทือกเขาภูพาน เป็นขุนเขาแห่งประวัติศาสตร์ที่มีผู้รู้จักมากที่สุด แต่เป็นดินแดนที่น้อยคนนักที่ได้เข้าไปสัมผัสความงดงามตามธรรมชาติ โดยเฉพาะรอยต่อระหว่างจังหวัดสกลนคร-กาฬสินธุ์ สภาพป่า ภูเขา น้ำตกยังบริสุทธิ์ ทำท่ายต่อการพิสูจน์เสมอ

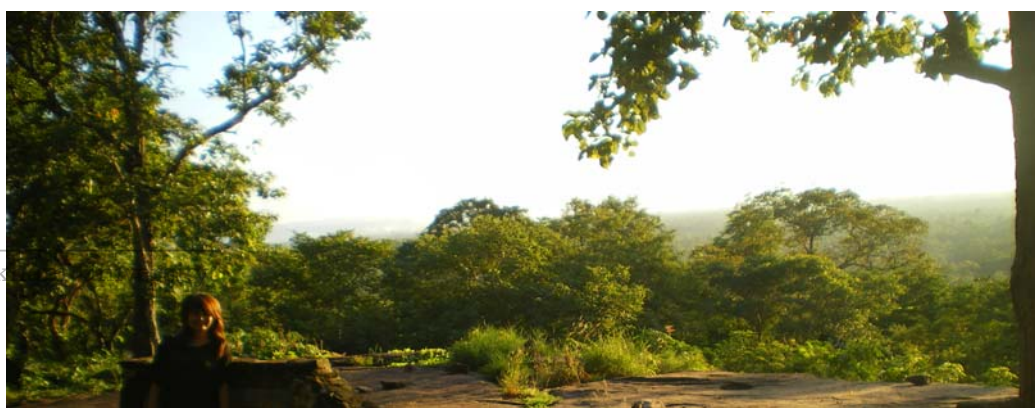
2.4.4 น้ำตกคำหอม เป็นน้ำตกที่รู้จักกันโดยแพร่หลายของชาวสกลนครและจังหวัดใกล้เคียง ในบริเวณน้ำตกแห่งนี้ทางราชการได้จัดงานสัปดาห์การท่องเที่ยว เพื่อชี้แจงให้ราษฎรได้รู้จักความสำคัญของป่าไม้ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นประจำทุกปี น้ำตกแห่งนี้อยู่ใกล้เคียงกับน้ำตกตาดโตน ซึ่งอยู่ใกล้กับเขตพระราชฐาน

ภาพประกอบ 43 น้ำตกคำหอม

2.4.5 น้ำตกปรีชาสุขสันต์ มีลักษณะเป็นลานหินลาดเอียงประมาณ 30-40 องศา ยาวประมาณ 15 เมตร บนลานหินที่ลาดเอียงนี้มีน้ำไหลผ่านบนผิวเสมอกันทั้งแผ่นเหมือนกระดาน ลื่นธรรมชาติกลางป่าเขา ทางเข้าอยู่ก่อนถึงน้ำตกคำหอม อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 50 กิโลเมตร

2.4.6 ผานางเมิน เป็นแนวหินผาที่ทอดตัวออกหันหน้าไปทางทิศตะวันตก สามารถชมทิวทัศน์ออกไปได้ไกลแสนไกล เหมาะแก่การตั้งค่ายพักแรมและดูพระอาทิตย์ตก อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 700 เมตร

ภาพประกอบ 44 ผานางเมิน

2.4.7 ผาเสวย อยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะเป็นหน้าผาที่หันหน้าไปทางทิศใต้ ณ ที่แห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยเสด็จและประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน จึงได้ชื่อว่า ผาเสวย มาแต่บัดนั้น อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 40 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 45 ผาเสวย

2.4.8 สะพานหินธรรมชาติ มีลักษณะเป็นสะพานหินที่เชื่อมต่อระหว่างหินสองกลุ่ม ขนาดกว้างของสะพานประมาณ 1.5 เมตร ยาวประมาณ 8 เมตร ด้านใต้เป็นเว้ากว้างใช้เป็นที่หลบแดดหลบฝนได้ นับว่าเป็นความมหัศจรรย์ของธรรมชาติอย่างหนึ่ง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 7 กิโลเมตร

2.4.9 น้ำตกแก้งกระอาม เป็นน้ำตกขนาดเล็กที่มีลานหินขนาดใหญ่สวยงาม แต่มีน้ำเฉพาะในช่วงฤดูฝน อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปสุดเขตทางตอนใต้ 45 กิโลเมตร กิจกรรม ที่เขื่อน้ำตก

2.4.10 ลานสาวเอ้ เป็นลานหินที่แวดล้อมด้วยป่าเต็งรัง ยามเปลี่ยนสีเข้าสู่ฤดูแล้ง จึงสวยงามมาก บนลานหินยังเต็มไปด้วยดอกไม้เล็กๆ สวยงามอย่างดุสิตา กระดุมเงิน และสร้อยสุวรรณ สถานที่ติดต่ออุทยานแห่งชาติภูพาน

2.5 การเดินทาง

2.5.1 รถยนต์ จากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ผ่านจังหวัดสระบุรี เลี้ยวเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) ผ่านจังหวัดนครราชสีมาจนถึงขอนแก่น ต่อด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 209 (ขอนแก่น-กาฬสินธุ์) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 213 (กาฬสินธุ์-สกลนคร) อีกประมาณ 115 กิโลเมตร จะถึงบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติซึ่งอยู่ริมทางหลวง หากมาจากอำเภอเมือง จังหวัดสกลนครไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 213 ประมาณ 25 กิโลเมตร ผ่านพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูพาน

2.5.2 ที่พักแรม/บ้านพัก มีบ้านพัก จำนวน 6 หลัง ค่ายพักแรม 2 หลัง ไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

2.5.3 สถานที่กางเต็นท์/เต็นท์ มีพื้นที่กางเต็นท์ พร้อมห้องน้ำ-ห้องสุขารวมไว้ให้บริการ ท่านสามารถนำเต็นท์มาเอง หรือติดต่อขอใช้บริการเต็นท์ของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีค่าบริการอยู่หลายอัตราขึ้นอยู่กับชนิด ขนาดของเต็นท์และอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ รายละเอียดเกี่ยวกับที่พักระวังเต็นท์ขอให้ติดต่อสอบถามกับอุทยานแห่งชาติโดยตรง

2.5.4 บริการอาหาร /มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว /ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาขอรับบริการข้อมูลได้ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ ระหว่างเวลา 8.00-16.30 น.

ภาพประกอบ 46 แผนที่อุทยานแห่งชาติภูพาน

จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ

1. ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว แบบคูนก เดินป่า
2. ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
3. ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว
4. การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อม เช่น ถ้ำเสรีไทยขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน น้ำตกคำหอม ขาดห้องน้ำ ผานางเมินขาดถังขยะ ห้องน้ำ ผาเสวย ห้องน้ำ สะพานหินธรรมชาติ ขาดป้ายบอกทาง ขยะ ห้องน้ำ โดยภาพรวมสิ่งที่ขาดคือยังขาดห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผ่นพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร
5. ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สถานที่ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและเสรีไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ขาดการจัดนำเที่ยว

เชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยว ได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การจ้ดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น

6. สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานการที่จะเข้าไปพัฒนาจึงเป็นการยากลำบากในบางเรื่องเพราะอยู่ในอำนาจของรัฐดูแล

3. อำเภอกุดบาก

3.1 แหล่งท่องเที่ยวเกษตรศูนย์อินแปลง

บ้านบัว ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก สนใจสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ สำนักงานเกษตรจังหวัดสกลนคร โทร. 0-4273-2978-9 สำนักงานเกษตรอำเภอกุดบาก โทร. 0-4278-4022 ศูนย์อินแปลง โทร. 0-9942-5228

3.2 กิจกรรมในการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเกษตรศูนย์อินแปลง บ้านบัว ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จะได้พบกับกิจกรรมทางการเกษตรที่น่าสนใจ ประกอบด้วยขั้นตอนการผลิตไวน์ผลไม้ เช่น หมากเฒ่า หมากแวง หมากไฟ หมากค้อ การผลิตสมุนไพร การนวดสมุนไพร นอกจากนี้ยังสามารถหาซื้อผลิตภัณฑ์การเกษตร เช่น ไวน์ผลไม้ สมุนไพร และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้ๆ คือ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ อุทยานแห่งชาติภูพาน ทะเลสาบหนองหาร พิพิธภัณฑ์หลวงปู่่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่หลุยส์ จันทสาโร กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

3.2.1 การปลูกพืชสมุนไพรและการแปรรูปสมุนไพร

3.2.2 การทำน้ำดื่มผลไม้พื้นบ้าน ได้แก่ น้ำหมากเฒ่า น้ำหมากแวง

3.2.3 การทำการเกษตรแบบผสมผสาน

3.3 แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

3.3.1 เชื่อน้ำพุ จากตัวเมืองไปตามถนนสายสกลนคร-กาฬสินธุ์ประมาณ 37 กิโลเมตร จะอยู่ทางด้านซ้ายมือ เป็นเขื่อนแบบหินทิ้ง เป็นแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความยาว 1,720 เมตร สูง 40 เมตร ผลิตกระแสไฟฟ้าแจกจ่ายให้ประชาชนในเขตจังหวัดสกลนคร และนครพนม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงทำพิธีเปิดเขื่อนน้ำพุ เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504 ธรรมชาติรอบบริเวณเขื่อนเขียวสงบเย็นสบาย

ภาพประกอบ 47 เขื่อนน้ำพุง

เขื่อนน้ำพุงเป็นโครงการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำที่ก่อสร้างแล้วเสร็จเป็นแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าสนองความต้องการของประชาชนในเขตจังหวัดสกลนครและนครพนมได้เป็นอย่างดี เขื่อนน้ำพุงได้ช่วยเสริมระบบการผลิตและการส่งกระแสไฟฟ้าในแถบภูมิภาคนี้ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าได้อย่างเพียงพอ อีกทั้งทัศนียภาพโดยรอบบริเวณเขื่อนมีความงดงามเรียงรายด้วยขุนเขาน้อยใหญ่ที่ให้บริการชมรมัน เขื่อนน้ำพุงจึงเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาสัมผัสธรรมชาติอันบริสุทธิ์

ลักษณะเขื่อน เขื่อนน้ำพุงตั้งอยู่บริเวณน้ำตกคำเพิ่ม ใกล้ทางหลวงสายสกลนคร-กาฬสินธุ์ ในเขตอำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร ห่างจากตัวเมืองสกลนครไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 31 กิโลเมตร ตัวเขื่อนเป็นแบบหินทิ้ง มีแกนกลางเป็นดินเหนียว สันเขื่อนยาว 1,720 เมตร กว้าง 10 เมตร สูงจากท้องน้ำ 41 เมตร ระดับสันเขื่อนสูง 286.5 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

อ่างเก็บน้ำมีขนาดเนื้อที่ 21 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำที่ไหลเข้าอ่าง เฉลี่ยปีละ 111 ล้านลูกบาศก์เมตร และสามารถเก็บกักน้ำได้ 165 ล้านลูกบาศก์เมตร

โรงไฟฟ้า เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก มีเนื้อที่ 670 ตารางเมตร ติดตั้งเครื่องผลิตไฟฟ้า ชนิดแกนตั้งระบายความร้อนด้วยอากาศ จำนวน 2 เครื่อง กำลังผลิตเครื่องละ 3,000 กิโลวัตต์ รวมกำลังผลิต 6,000 กิโลวัตต์ และส่งไปเชื่อมโยงกับระบบส่งของเขื่อนอุบลรัตน์ที่สถานีไฟฟ้าแรงสูงมหาสารคาม การก่อสร้างได้แล้วเสร็จและมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2508

ประโยชน์เขื่อนน้ำพุง สร้างขึ้นเพื่ออำนวยประโยชน์หลายประการทั้งในด้านการผลิตพลังงานไฟฟ้าด้วยพลังน้ำเฉลี่ยปีละ 17 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งกระแสไฟฟ้าของภูมิภาคนี้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันอุทกภัยจากน้ำที่ไหลบ่ามาเป็นจำนวนมากในฤดูน้ำหลาก และในปีน้ำแล้งก็จะระบายน้ำที่เก็บไว้มาใช้ด้านการชลประทาน ในพื้นที่เพาะปลูกบริเวณจังหวัดสกลนครและนครพนม รวมทั้งยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งด้วย

การเดินทาง หากจะเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปยังเขื่อนน้ำพุงโดยรถยนต์ส่วนตัว ควรใช้เส้นทางสายพหลโยธินไปจนถึงจังหวัดสระบุรี จากนั้นให้ใช้ถนนมิตรภาพแยกไปทางจังหวัดนครราชสีมา ต่อไปยังจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ และจากอำเภอสมเด็จไปตามเส้นทางเทือกเขาภูพานอีกประมาณ 40 กิโลเมตร จะถึงทางแยกเข้าเขื่อนน้ำพุง รวมเป็นระยะทางในการเดินทางทั้งสิ้น ประมาณ 600 กิโลเมตร สำหรับการเดินทางโดยรถประจำทางให้ขึ้นรถที่ตลาดหมอชิตสายกรุงเทพ-สกลนคร รถจะแล่นผ่านปากทางแยกเข้าเขื่อนโดยตรงและจากทางแยกเดินทางต่อเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร จะถึงจุดหมายที่เขื่อนน้ำพุง

สิ่งอำนวยความสะดวก เขื่อนน้ำพุง เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00 -16.00 น. เมื่อท่านเดินทางมาถึงเขื่อน สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดการเข้าเยี่ยมชมได้ที่เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยป้อมยามแรกก่อนเข้าเขื่อน ทางเข้าเขื่อนได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่ไว้บริการและรักษาความปลอดภัยให้แก่ทุกท่าน นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ร้านอาหาร ห้องประชุม และสนามกีฬาต่างๆ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ในการเดินทางมายังเขื่อนน้ำพุงท่านสามารถแวะชมความงามของสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ ที่น่าสนใจได้หลายแห่งในจังหวัดสกลนคร ดังนี้

1. พระธาตุเชิงชุม ปุชนิยสถานสำคัญของจังหวัดสกลนคร ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระธาตุเชิงชุม ซึ่งอยู่ในตัวเมือง องค์พระธาตุเป็นเจดีย์ 4 เหลี่ยม ก่อด้วยอิฐถือปูนสูง 24 เมตร
2. พระธาตุนารายณ์เจงเวง ตั้งอยู่ที่บ้านธาตุ ปากทางเข้าจังหวัดสกลนคร ห่างจากตัวเมือง 6 กิโลเมตร ลักษณะพระธาตุเป็นปราสาทขอม สร้างด้วยศิลาแลง สูง 12 เมตรเศษ มีภาพจำหลักหินที่ทับหลังงดงามมาก ปัจจุบันชาวบ้านเรียกกันว่า พระธาตุนาเวง และมิงานนมัสการพระธาตุ ในวันขึ้น 11 ค่ำ ถึง 14 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี
3. หนองหาน ทะเลสาบกว้างใหญ่ในตัวเมือง เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 32 กิโลเมตร มีเกาะกลางน้ำที่งดงาม คือ เกาะดอนสวรรค์ เป็นสถานที่พักผ่อนอันสงบ สามารถเช่าเรือจากริมหนองหานไปเที่ยวได้

4. พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ อยู่บนเทือกเขาภูพาน ห่างจากตัวเมือง ประมาณ 13 กิโลเมตร เปิดให้นักท่องเที่ยวเดินชม บริเวณอันกว้างใหญ่และร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้ดกงดงาม

5. วัดป่าสุทธาวาส อยู่ตรงข้ามศาลากลางจังหวัดสกลนคร ภายในบริเวณ มีศาลาสร้างแบบศิลปะไทยประยุกต์สวยงามแปลกตาใช้เป็นพิพิธภัณฑ์เก็บเครื่องอัฐบริวารและพระธาตุของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

6. วัดป่าอุดมสมพร อยู่ในเขตอำเภอพรรณานิคม ห่างจากตัวเมือง 37 กิโลเมตร เคยเป็นวัดที่พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จำพรรษาอยู่ภายในวัดร่มรื่นด้วยไม้ใหญ่น้อยและจัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์อาจารย์ฝั้น ควรแก่การแะนมนัสการเป็นอย่างยิ่ง

7. อุทยานแห่งชาติภูพาน มีอาณาเขตครอบคลุม 3 จังหวัด คือ สกลนคร นครพนม และกาฬสินธุ์ ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่ง สลับทุ่งหญ้า พื้นที่เป็นเนินสลับกับเนินเขาต่างระดับและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่ามากมาย

จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ

1. ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว

2. ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

3. ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว

4. การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อม โดยภาพรวม สิ่งที่ขาดคือยังขาด ห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผ่นพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร

5. ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism)

4. อำเภอนาคู

อำเภอนาคูเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์และเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัด 88 กิโลเมตร จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เริ่มตั้งบ้านเรือนเมื่อ พ.ศ. 2384

อำเภอตากู แบ่งการปกครองเป็น 5 ตำบล คือ ตำบลนาคู ตำบลบ่อแก้ว ตำบลสายนาวัง ตำบลโนนนางาน และตำบลภูแล่นช้าง มีเนื้อที่ทั้งหมด 212 ตารางกิโลเมตร สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับสูงสุด 262 เมตร และระดับต่ำสุด 168 เมตร

โบราณสถาน โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่บ่งบอกความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม เช่น บันทึกของคนสมัยก่อนเอกสารโบราณพงสาวดาร นิทาน ศิลจารึก หนังสือผูกโบราณ หนังสือข่อย เป็นต้น

1. พระพุทธตำริดบ้านภูแล่นช้าง เป็นพระพุทธรูปที่มีหน้าตักกว้าง 20 เซนติเมตร ปางมารวิชัย หล่อด้วยโลหะสำริดมีพระพุทธรูปลักษณะงดงามมาก ได้มาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงประเทศลาวในคราวอพยพมาอยู่ฝั่งขวาประเทศไทย เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองชาวบ้านจะอัญเชิญออกมาสร้างน้ำในเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำทุกปี เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านภูแล่นช้างและอำเภอตากู

ภาพประกอบ 48 พระพุทธตำริดบ้านภูแล่นช้าง

2. พระพุทธรูปคู่มิ่งมงคล เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีผ้ารัดอก ประดิษฐานอยู่วัดนาคูใต้ หน้าตักกว้าง 28 เซนติเมตร สูง 48 เซนติเมตร พระแท่นสูง 15 เซนติเมตร พระพุทธรูปลักษณะงดงามชาวบ้านจะอัญเชิญออกแห่ขอฝนในปีที่ฝนทำท่าจะแล้งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองเป็นที่สักการบูชาของชาวอำเภอตากูได้มาเมื่อคราวอพยพมาจากบ้านบกฝั่งซ้าย

แม่น้ำโขง ประเทศลาว เมื่อ พ.ศ. 2384 โดยนำเอาพระพุทธรูปขึ้นบนหลังช้าง เดินทางเรื่อยมาถึง หุบเขาภูพานข้างทิศตะวันตก เป็นทำเลที่เหมาะสมเพราะเป็นสันคูหรือเนินดินสูงจึงได้ตั้งบ้านเรือนใน เนินนั้น ตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านนาคู” ครั้นต่อมาชาวบ้านได้สร้างวัดและสิมเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธร นาคูมิ่งมงคล กาลเวลาผ่านไปหลายปีประชาชนในหมู่บ้านเกิดโรคภัยไข้เจ็บเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้ผู้มีชีวิตอยู่เกิดความกลัวจึงได้ถอนเสาเรือนอพยพไปตั้งบ้านใหม่เรียกว่า “บ้านเหล่านาคู” เมื่อบ้านร้างวัดก็ร้างไปด้วยจึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้ไปประดิษฐานที่วัดนาคูใต้จนตราบเท่าทุกวันนี้

3. พระพุทธสาริดจั้ง เป็นพระพุทธรูปที่มีหน้าตักกว้าง 9 เซนติเมตร สูง 18 เซนติเมตร ปางมารวิชัยหล่อด้วยโลหะสำริด ได้มาจากฝั่งซ้ายประเทศลาวในคราวอพยพ โดยใส่กระหังสะพายมาด้วยบ่า

4. พระพุทธสาริดนิรโรคันตราย หรือพระองค์ดำบ้านนาขาม (จำลอง) วัดบ้านนาขาม มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งมีพระวรกายสีดำทั้งหลายจึงเรียกว่า “พระองค์ดำ” เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ปีใดเกิดทุกข์ภัยฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลชาวบ้านจะรวมกันทำบุญสัมมาคารวะ อัญเชิญออกจากสิม (โบสถ์) สรงน้ำแล้วขอฝน ฝนก็ตกลงมาตามขอจริงๆ ยิ่งเพิ่มความศักดิ์ ความเคารพนับถือเป็นทวีคูณ พระพุทธรูปองค์นี้เป็นเนื้อทองคำสนิท มีอักษรธรรมจารึกไว้ที่ฐานองค์พระ ว่า “สังกะราชาชาได้ฮ้อย 72 ตัว มีกตสะง้า เดือน 2 ขึ้น 15 ค่ำ มีฮ้อยหม่านักขัดตะถุกยถักหน่วย ชื่อว่า ปุสสะยะ สังฆะสะมะดี มีเจ้าคูนานามเป็นเค้าเป็นเจ้าอะริกะสัททา ทายก อุบาสก พ้าพ้อม น้อมนำมายัง ตัมพะโลหะเป็นเอกะสัททา ส้างพระพุทธรูปองค์นี้ไว้ ให้เป็นที่ไหว้และบูชา แก่คน และเทวดา ตาบต่อเท่า 5 พันวัสสา นิพพานะ ปัจจะโย โหตุ นิจจิง ชูวัง ชูวัง ฯ”

พระพุทธรูปองค์นี้หล่อด้วยทองสำริดปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 45 เซนติเมตร สูงจากฐานถึงยอดพระเมาลี 75 เซนติเมตร ฐานสูง 34 เซนติเมตร ผู้สูงอายุเล่าให้ฟังว่า ผู้เป็นประธานได้พาชาวบ้านสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ คือ พระญาณุกิว เจ้าอาวาสวัดบ้านนาขาม ได้สร้างตอนหลังพระพิไชยอุดมเดช มาเป็นเจ้าเมืองภูแล่นช้าง

บ้านนาขามก่อนเป็นบ้านร้าง เกิดโรคระบาดผู้คนถึงแก่ชีวิตมากผู้มีชีวิตอยู่ เกิดความกลัว จึงพากันอพยพไปตั้งบ้านใหม่ ชื่อว่าบ้านโคกยาว ทำให้ภูสิม หอแจก ไม่มีผู้ดูแลรักษา จึงเกิดมูฟงเสียหาย เหลือแต่พระองค์ดำดินถมขึ้นมิดฐาน ครั้งถึงวันสงกรานต์ชาวบ้านบ้านจะพากันไปทำบุญสรงน้ำพระองค์ดำเป็นประจำทุกปี ครั้นต่อมา พระยาไชยสุนทร (เก) พ.ศ. 2433-2437 เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ ออกตรวจราชการและเยี่ยมเยียนราษฎร เขตเมืองเห็นแล้ว ท่านบอกว่า เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองถ้าปล่อยไว้อาจมีโจรผู้ร้ายขโมยไป สร้างความลำบากต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะนำไปรักษาไว้ที่เมืองกาฬสินธุ์ ท่านเจ้าเมืองก็ให้ชาวบ้านขุดดินออกแล้วนำองค์พระพุทธรูปขึ้นบนหลังช้างเข้าสู่เมืองกาฬสินธุ์ไปถวายไว้ ณ วัดกลางกาฬสินธุ์ เรียกพระนามใหม่ว่า

“พระพุทธสาริคนิรโรคันตราย” ซึ่งตอนนั้นพระครูภาพสินทวารจารย์ที่สังฆปาโมกข์ (อัม) เป็นเจ้าอาวาสวัดกลางและเจ้าคณะเมืองกาฬสินธุ์ วัน เดือน ปี ที่อัญเชิญพระองค์ดำไปจากวัดบ้านนาขาม และนำไปถวายไว้วัดกลางกาฬสินธุ์นั้นไม่ปรากฏหลักฐาน ชาวบ้านก็พอใจที่เจ้าบ้านเจ้าเมืองเอาไปปฏิบัติรักษาก็ดีแล้ว ข้าฯ ผู้น้อยขออนุโมทนา สาธุธิบายคำศัพท์อักษรจารึก

1. สังกระชาราชา ได้แก่ จุลศักราช ได้ฮ้อย 72 ตัว ได้แก่ 172 ปี
2. ปีกอสะง้าหรือปีสะง้า ได้แก่ ปีมะเมีย
3. เดือน 2 ได้แก่ เดือนยี่
4. วัน 5 ได้แก่ วันพฤหัสบดี
5. มือฮ่วงเหมา ได้แก่ เวลา คือส่วนหนึ่งของวัน 5 ได้แก่ วัน

พฤหัสบดี

6. นักขัตตะฤกษ์ ถึกหน่วยชื่อ ปุสตะยะ ถือได้แก่ ถูก-ตรงกัน
นักขัตตะฤกษ์ มี 27 ดวง ปุสตะยะ เป็นชื่อ ฤกษ์ดวง มีหนึ่งใน 27 ดวง
7. สังฆะสะมะดี ได้แก่ ความพร้อมเพรียงของสงฆ์และหมู่คณะ
8. เจ้าคูนานาม ได้แก่ พระญาณุกิว เจ้าอาวาสวัดบ้านนาขาม
9. อะธิกะสัททา ได้แก่ ผู้มากด้วยความเชื่อ
10. ตัมพะโลหะ ได้แก่ โลหะผสมต่างชนิดกัน เช่น นาก ทองเหลือง

ทองแดงฯ

11. เอกะสัททา ได้แก่ มีความเชื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
5. พระไม้ พระเขาควาย พระไม้ พระเขาควาย เป็นศิลปกรรมพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายไปและไม่มีให้เห็นอีกแล้ว เพราะคนรุ่นใหม่ไม่ได้สืบทอดหัตถกรรมประเภทนี้เลย ในอดีตกาลบรรพบุรุษได้คิดประดิษฐ์ขึ้นมาจำลององค์พระศาสดาเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตามคตินิยมของชาวพุทธที่วัดนาคูใต้ อำเภอนาคู มีพระไม้ พระเขาควาย ตั้งเรียงรายไว้สักการะและให้เห็นเป็นจำนวนหลายองค์
6. ไบเสมาหินที่บ้านดอนแคน เป็นเสมาหินทรายแผ่นเรียบ มีแก่นสลูปลบเหลี่ยมเล็กน้อย ล้มฝังดินหันปลายไปทางทิศตะวันออกจำนวน 6 หลัก ปักอยู่บริเวณกลางทุ่งนา ด้านทิศเหนือของบ้านดอนแคน ส่วนอีก 1 หลัก ปลายหักแล้ว เป็นกลุ่มศิลปกรรมร่วมสมัย ทวารวดีสันนิษฐานว่าคงมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16

ภาพประกอบ 49 ใบเสมาหินที่บ้านดอนแคน

ความภาคภูมิใจของชาวอำเภอนาคู ชาวอำเภอนาคูมีความภาคภูมิใจและพอใจในสิ่งที่ตนมี อำเภอนาคูก็มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและมีสิ่งเชิดหน้าชูตาไม่แพ้อำเภออื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรพบุรุษของชาวอำเภอนาคูเป็นผู้นำสร้างบ้านแปลงเมืองสิ่งสมสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์อย่างอนเนกอนันต์ให้ลูกหลานได้สืบสานมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ และวีรกรรมของบรรพบุรุษผู้สร้างวีรกรรมด้วยความกล้าหาญในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ย่อมเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนบรรดาผู้อยู่หลังให้เกิดมโนปณิธานว่า เราผู้อยู่หลังขอการระวีรกรรมของท่าน ด้วยเสียดเลือด ท่านเหล่านั้นได้กระทำการที่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และอื่นๆ ซึ่งหลายอย่างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนของเรา ชาวเมืองนาคูจึงภูมิใจในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น ดังมุมคำพูดเรียงร้อยด้วยถ้อยคำว่า

สนามบินเสรีไทย ถิ่นไดโนเสาร์ฝากรอย

ผานางคอยนำชม อุดมประเพณี สตรีโสภ

คำพูดซึ่งรวมเอกลักษณ์เด่นๆ ชำงต้นนี้ เป็นที่รู้จักกันดี หมายถึงเมืองนาคู

7. สนามบินเสรีไทย สนามบินเสรีไทยเป็นสนามบินลับเพื่อใช้เป็นหลักฐานปฏิบัติการของขบวนการเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อต่อต้านกำลังพลของญี่ปุ่นและรักษาอธิปไตยของชาติไว้การสร้างสนามบินเพื่อเป็นที่ขึ้นลงของเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อส่งอาวุธยุทธภัณฑ์และครูฝึกเข้ามาฝึกยุทธวิธีให้แก่พรรคเสรีไทย การฝึกยุทธวิธีแบบกองโจร ทหารพลเรือน (ทพร.) ฝึกสืบราชการลับแบบกองสอดแนม สนามบินนาคูมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 510 ไร่ 2 งาน 25 ตารางวา

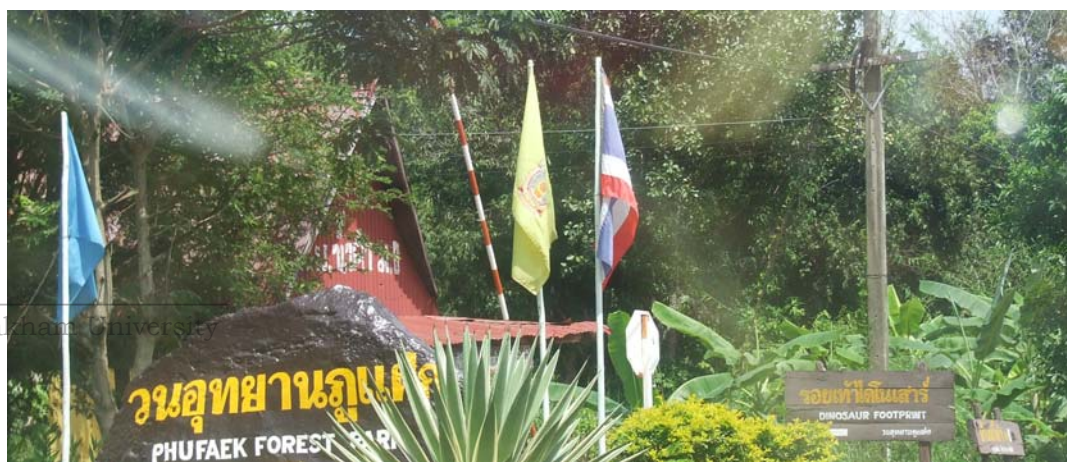

ภาพประกอบ 50 ลานสนามบินเสรีไทยบ้านนาคู

8. ถ้าเสรีไทย เมื่อมีโอกาสไปเยือนอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ สิ่งหนึ่งที่ไม่ควรพลาด ก็คือการไปชมความสวยงามของถ้าเสรีไทยที่ธรรมชาติได้สร้างสรรค์ไว้อย่างงดงาม

ถ้าเสรีไทยอยู่ในเขตหมู่บ้านชาด ตำบลนาคู อำเภอนาคู เป็นถ้ำอยู่หน้าผาสูงของภูอ่างอ้อม เทือกเขาภูพาน บริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์กัลยาณมิตร ถ้าเสรีไทยเป็นอนุสรณ์สถานสำคัญที่ใครก็รู้ว่าเป็นถ้ำประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารเสรีไทย ทหารพลเรือน (ทพร.) และประชาชนนำอาวุธปืนและอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ในสงครามไปซ่อนไว้เพื่อปกปิดมิให้ทหารญี่ปุ่นรู้ความลับ ในคราวญี่ปุ่นบุกสนามบินนาคูถ้าเสรีไทยอยู่ริมถนนสายนาคู-เต่างอย อยู่ห่างอำเภอนาคู 5 กิโลเมตร และห่างจากบ้านชาด 2 กิโลเมตร

9. ถิ่นไดโนเสาร์ฝากรอย รอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์กินเนื้อ ยุคดึกดำบรรพ์ บริเวณลำห้วยเครือจาน หุบเขาภูแฝกมี 3 นิ้วมำกัน 3 ตัว ปรากฏเป็นรอยลึกจากลานหินลำห้วยเครือจากเบื้องล่างผู้เชี่ยวชาญยืนยันเป็นพันธุ์ “คาร์โนซอร์” มีชีวิตอยู่เมื่อ 140 ล้านปี สูงกว่าใหญ่กว่าพันธุ์ที่พบเห็นที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 51 วนอุทยานภูผาแฝก

การค้นพบรอยเท้าไดโนเสาร์ครั้งนี้ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2539

โดยนายชวพงษ์ วัฒนสินธุ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ พร้อมด้วยนายรัช จาปะเกษตร ผู้ตรวจราชการกระทรวงอุตสาหกรรม คณะรองผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ นายวรารุช สุธีธร ผู้เชี่ยวชาญเรื่องไดโนเสาร์จากกรมทรัพยากรธรณี ได้นำสื่อมวลชนและหอการค้าของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งอยู่ห่างจากภูภูมิข่าวดักกะวัน อำเภอสหัสขันธ์ ที่พบกระดูกซากไดโนเสาร์ครั้งแรกประมาณ 50 กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองกาฬสินธุ์ ประมาณ 80 กิโลเมตร บริเวณลานหินลำห้วยเรือจาน ผู้เชี่ยวชาญจากกรมทรัพยากรธรณี ได้ชี้ให้ดูรอยเท้าสัตว์สองเท้าขนาดใหญ่จมลึกอยู่ในหินหลายรอย แต่ที่สังเกตเห็นได้ชัดมี 3 รอย จากการตรวจสอบอย่างละเอียดพบว่ารอยลักษณะมี 3 นิ้ว ขนาดกว้าง 32 เซนติเมตร ยาว 42 เซนติเมตร ทั้งหมดเกิดขึ้นขณะสัตว์ใหญ่ไม่ต่ำกว่า 3 ตัว ย่ำเท้าก้าวเดินไปในทิศทางเดียวกัน แต่ละก้าววัดแล้วห่างกัน ประมาณ 120 เซนติเมตร หรือ 1.20 เมตร ปรากฏจากลานหินลำห้วยเรือจานหุบเขาภูแฝกลาดลงไปถึงลำห้วยฝั่งตอนล่างเบื้องต้นผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่าเป็นรอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์ “เทอร์โรพอด” จัดอยู่ในตระกูล “คาร์โนซอร์” เป็นไดโนเสาร์ล่าเหยื่อกินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร

นายวรารุช สุธีธร กล่าวว่ารอยเท้าไดโนเสาร์ที่ฝังตัวอยู่ในเนื้อหินเป็นจำนวน 16 รอย และได้พบเพิ่มอีก 3 รอย เป็น 19 รอย ยืนยันว่าเป็นรอยเท้าไดโนเสาร์อย่างแน่นอนและสมบูรณ์มากที่สุดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่คอยมา จากการตรวจไดโนเสาร์ตัวแรกมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 120 องศา รอยเท้าด้านขวามีขนาดกว้าง 42 เซนติเมตร ยาว 40 เซนติเมตร ลึก 5 เซนติเมตร ระยะห่างจากรอยที่ 3 ประมาณ 120 เซนติเมตร รอยที่ 4 มี

ขนาดกว้าง 38 เซนติเมตร ยาว 40 เซนติเมตร ลึก 5 เซนติเมตร ห่างจากรอยที่ 4 ประมาณ 110 เซนติเมตร ลำดับรอบที่ 16 ถึง 19 ยังมีความชัดเจนน้อยลงไป

นายวารุชกล่าวว่ รอยเท้าไดโนเสาร์ที่ค้นพบเชื่อว่าเป็นไดโนเสาร์พันธุ์กินเนื้อ ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ดุร้ายที่สุดในโลก รอยเท้าที่ฝังอยู่ในเนื้อหินยุค “ครีเตเชียส” หรือสมัยยุคพระวิหาร มีอายุประมาณ 140 ล้านปี และแหล่งที่พบเป็นแหล่งที่ 4 ในประเทศไทย โดยที่เคยพบมาแล้ว 3 แห่ง ที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และบริเวณเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ทั้งหมดมีอายุ 120 ล้านปี ในสมัยยุคหินหมวดเสาขว่เมื่อเทียบกับไดโนเสาร์จำพวก “ซิริโรซอร์” ที่พบที่จังหวัดขอนแก่นมีขนาดรอยเท้าเพียง 10-12 เซนติเมตรเท่านั้น ส่วนที่จังหวัดกาฬสินธุ์ที่ค้นพบใหม่ซึ่งมีความสมบูรณ์คมชัด

ผู้ค้นพบรอยเท้าไดโนเสาร์ บริเวณลานหินลำห้วยเครื่องจาน หุบเขาภูแฝก ครั้งแรกเป็นเด็กหญิงวัย 10 ขวบ 2 คน คนหนึ่งชื่อเด็กหญิงพัชรี ไวแสน และเด็กหญิงกัลยา มาศสิงห์ นาคทอง พร้อมครอบครัวจำนวน 10 คน เดินทางเข้าไปในป่าหุบเขาภูแฝกบริเวณลานหินลำห้วยเครื่องจาน ซึ่งเป็นต้นน้ำลำธารภูแฝก เพื่อออกไปหาปูภูเขาในลำห้วยมาเป็นอาหารได้พบรอยเท้าไดโนเสาร์ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2539 เป็นรอยเท้าไดโนเสาร์ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดฝังอยู่ในชั้นหิน จึงได้เดินทางกลับบ้าน วันต่อมาได้แจ้งให้ครูที่โรงเรียนบ้านน้ำปุ่นทราย และรายงานมาถึงจังหวัด จนมีการนำสื่อมวลชน นักธรณีวิทยาเข้าไปพิสูจน์ร่องรอยที่พบเห็น

ภาพประกอบ 52 รอยเท้าไดโนเสาร์

คาดว่าไดโนเสาร์ทั้ง 3 ตัว ที่ค้นพบใหม่สูงประมาณ 2 เมตร ขึ้นไปมีความยาวตั้งแต่หัวจรดปลายหางยาว 7-8 เมตร ขึ้นไปนับว่าใหญ่ที่สุดในโลกรอยเท้าสัตว์โบราณร่วมสมัยไดโนเสาร์อายุ 140 ล้านปี เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539 ขณะที่นายบุญหลาย โพธิ์หอม ราษฎรหมู่ที่ 6 ตำบลภูแล่นช้าง กิ่งอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ กำลังต้อนฝูงสัตว์เลี้ยงบนภูแฝกบริเวณพื้นที่เขตป่าสงวนคงห้วยผา ภูแฝก ใกล้สถานที่ค้นพบรอยเท้าไดโนเสาร์ พันธุ์คาร์โนซอร์ ปรากฏว่าได้พบรอยสัตว์ประหลาด คาดว่าอาจเป็นรอยสัตว์โบราณประทับอยู่บนพื้นที่แปรสภาพเป็นหินไปแล้วจำนวนประมาณ 100 รอย จึงได้แจ้งไปยังคณะสำรวจกรมทรัพยากรธรณีออกไปตรวจสอบ

ต่อมานายวราวุธ สุธีธร นักธรณีวิทยากรมทรัพยากรธรณี หัวหน้าคณะสำรวจไดโนเสาร์ โบราณชีววิทยาไทย-ฝรั่งเศสพร้อมเจ้าหน้าที่และชาวบ้านประมาณ 15 คน เดินทางไปยังบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งอยู่ห่างจากที่พบรอยเท้าไดโนเสาร์ก่อนหน้านี้มีลักษณะเป็นเส้นตรงมี 3 ช่อง รอยห่างจากช่องกว้างประมาณ 2-3 นิ้ว วัดขนาดความยาวประมาณ 5-10 เมตร ปรากฏเป็นรอยทางเดินและหยุดเป็นจุดฝังอยู่ในลานหินกว้าง-แต่ละรอยลึกประมาณ 0.5 เซนติเมตร

นายวราวุธ กล่าวว่า รอยเท้าที่ค้นพบใหม่นี้เป็นรอยเท้าที่เกิดจากสัตว์โบราณไม่มีกระดูกสันหลังประเภทหนึ่ง ลักษณะกำลังเคลื่อนที่ แต่ยังไม่แน่ว่าเป็นจำพวกกระดูกทะเลแมงดาทะเลหรือหอย เวลาเคลื่อนที่ไปจะทิ้งร่องรอยไว้เป็นทางยาว รอยสัตว์ที่ประทับอยู่บนลานหินแห่งนี้ยุคในยุค “ครีเตเชียส” หรือยุคหินพระวิหารมีอายุ 140 ล้านปี เป็นรอยสัตว์โบราณร่วมสมัยไดโนเสาร์ คาร์โนซอร์ ที่ค้นพบบริเวณใกล้เคียงกันนี้ ลักษณะของรอยเท้าเหล่านี้เรียกว่า “เชลฟอคซิล” คือ ร่องรอยของสัตว์มีชีวิตในสมัยโบราณ

การค้นพบรอยเท้าสัตว์ร่วมสมัย 140 ล้านปี ที่แล้วว่าไดโนเสาร์อยู่ร่วมกับสัตว์อะไรบ้าง นอกจากการค้นพบรอยเท้าสัตว์แล้ว ยังพบร่องรอยอื่นอีกด้วยทำให้ทราบว่าบริเวณนี้

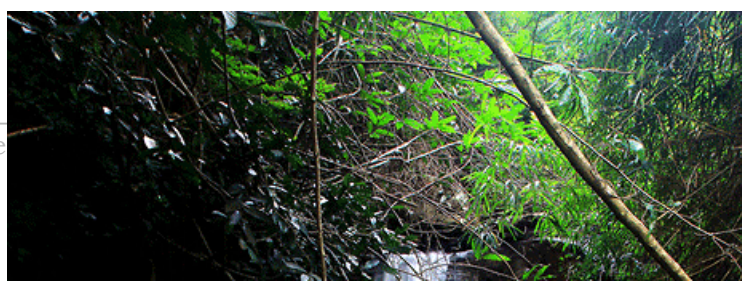
ในอดีตอันยาวนานที่ผ่านมาเป็นแหล่งน้ำลักษณะตื้นๆ เป็นชายหาด เพราะเนื่องจากมีรอยสัตว์หลาย รอยเดินเป็นทางยาวผ่าตัดริ้วคลื่น ซึ่งกลายเป็นหินในเวลาต่อมาสิ่งที่เห็นในบริเวณใกล้เคียงกันนี้จะ สามารถศึกษาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของไดโนเสาร์อีกมาก

10. ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บนเทือกเขาภูพาน ในเขตหมู่บ้านนางม ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากหมู่บ้านนางม 5 กิโลเมตร น้ำตกผานางคอย ในช่วงฤดูฝนน้ำจะไหลลดหลั่นกันลงมาอย่างสวยงาม ในฤดูแล้ง จะปรากฏโขดหินกระจัดกระจาย อยู่ทั่วไป

ภาพประกอบ 53 ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บนเทือกเขาภูพาน

11. น้ำตกคำเตย เป็นน้ำตกตั้งอยู่บนเทือกเขาภูพาน ในเขตหมู่บ้านบ่อแก้ว อำเภอนาคู น้ำตกคำเตยมีขนาดไม่ใหญ่นัก เป็นน้ำตกที่งดงาม มีบรรยากาศร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ

ภาพประกอบ 54 น้ำตกคำเตย น้ำตกคำเตย

สรุปชาวอำเภอภาคภูมิประวัติความเป็นมาอันยาวนาน และมีสิ่งเชิดหน้าชูตาไม่แพ้อำเภออื่นๆ ในภูมิภาคนี้ และมีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนมี บรรพบุรุษได้ตั้งสมสิ่งที่ดีงามมีคุณประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองอย่างเนกอนันต์ และวีรกรรมของบรรพบุรุษ ผู้สร้างวีรกรรมด้วยความกล้าหาญ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่านเหล่านั้นได้กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมซึ่งหลายอย่างเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่าสภาพปัญหาในปัจจุบัน คือ

1. ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือ แหล่งท่องเที่ยว มีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว แบบคูน ก เดินป่า

2. ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
3. ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว
4. การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อม เช่น 1) พระพุทธสาริธบ้านภูแล่นช้าง 2) พระพุทธรานาคูมิ่งมงคล 3) พระพุทธสาริธจั้งจั้ง 4) พระพุทธสาริธนิรโรคันทราย หรือ 5) พระองค์ดำบ้านนาขาม (จำลอง) 6) พระไม้ พระเขาควย 7) โบสถ์หินที่บ้านคอนแคน ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์ 8) รอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์กินเนื้อ ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ถึงขยะ 9) ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บน ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์ 10) สนามบินเสรีไทย ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดห้องน้ำ ถึงขยะ มัคคุเทศก์ โดยภาพรวมสิ่งที่ขาดคือยังขาดห้องสุขา ถึงขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผนพับเพื่อบอกเส้นทางบอกที่พัก บอกร้านอาหาร
5. ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สถานที่ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและเสรีไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ขาดการจัดนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยว ได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะหรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การจัดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น
6. ขาดการดูแลสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนปล่อยให้ชาวบ้านและชุมชนดูแลเองเช่นสนามบินเสรีไทยบ้านนาคู

ตาราง 7 สรุปสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

อำเภอ/สถานที่	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
---------------	------------------------------	--

1.อำเภอเมือง สกลนคร	1.อุทยานแห่งชาติภูพาน 2.สะพานขอม หรือ สะพานหิน 3.พระธาตุเชิงชุม 4.หนองหาน 5.สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ตั้งอยู่ติด6 .กับหนองหานบริเวณตำบลธาตุเชิงชุม 7.สถานแสดงพันธุ์ปลาน้ำ 8.ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร 9.พระธาตุคุ่ม อยู่ที่วัดพระธาตุคุ่ม 10.พิพิธภัณฑ์อาจารย์มั่น ภูริทัตโต 11.ปราสาทพระธาตุนารายณ์เจงเวง 12.พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ 13.ชาวภูไท บ้านโนนหอม	เส้นทางที่ขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้าน กองทัพของ ทหารญี่ปุ่น และ กลุ่มที่สองคือพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยใช้เส้นทางส่ง เสบียงอาหาร และอาวุธ บ้านเสรีไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ นายเทียม สิริ ชันซ์ (ญาตินายเตียง สิริชันซ์)419/1 ถนนสุข เกยม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อายุ 92ปี หมายเลขโทรศัพท์ 042-714213 เป็นเสรีไทยที่ ยังมีชีวิตอยู่ เป็นญาตินายเตียง สิริชันซ์ พ่อของ นายเตียงขุนนิเทศพานิชย์ (บุคดี สิริชันซ์) เป็น น้องชายของพ่อนายเทียม สิริชันซ์ จ.ส.ต. ผจกญ ศิ ริมาศ อายุ 89 ปี
2.อำเภอภูพาน	1.อุทยานแห่งชาติภูพาน 2.พระธาตุภูเพ็ก 3.ถ้ำเสรีไทย 4.เทือกเขาภูพาน 5.น้ำตกคำหอม 6.ผานางเมิน 7.ผาเสวย 8.สะพานหินธรรมชาติ 9.น้ำตกแก้งกระฮาม 10.ลานสาวเอ้	1.ถ้ำเสรีไทย 2.เทือกเขาภูพานที่ต่างๆที่ ผู้ร่วมพัฒนาชาติ ไทย เคยใช้ประกอบกิจกรรม เช่นอยู่อาศัย สถานที่ ที่เรียน ที่ฝึกซ้อมทหาร โรงอาหาร ที่ประชุม สถานพยาบาล ที่ซ่อนอาวุธ และอื่นๆ กลุ่มแรก คือขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้าน กองทัพของ ทหารญี่ปุ่น และ กลุ่มที่สองคือพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วย ประชาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษา ที่ออกมา เรียกร้องเสรีภาพคืนจากการ

ตาราง 7 (ต่อ)

อำเภอ/สถานที่	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ ไทยบนเทือกเขาภูพาน
		ปกครองของรัฐบาลทหาร สันค้ำบักเกียง(ใกล้กับเขตจังหวัด

		<p>กาฬสินธุ์) มีถ้าชื่อ ถ้ากกไฮ เพราะมีต้นไฮ (ภาษาอีสาน)จีนที่ปากถ้า ใช้เป็นที่อยู่ของ สหาย</p> <p>สันคำบักเกียง พวกสหายหรือพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเรียกว่า เขต 99</p>
3.อำเภอกุคบก	<p>1.เขื่อนน้ำพุง</p> <p>2.แหล่งท่องเที่ยวเกษตรศูนย์อินแปลง บ้านบัว</p>	<p>ทัตต่างๆที่ ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เคยใช้ ประกอบกิจกรรม เช่นอยู่อาศัย สถานที่เรียน ที่ฝึกซ้อมทหาร โรงอาหาร ที่ประชุม สถานพยาบาล ที่ซ่อนอาวุธ และอื่นๆ กลุ่มแรกคือ ขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้าน กองทัพของทหารญี่ปุ่น และ กลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วยประชาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษา ที่ออกมาเรียกร้องเสรีภาพคืนจากการปกครองของรัฐบาลทหาร ค่ายกุสั๊กลากหรือกุเตียในเทือกเขาภูพาน ประชุมใหญ่ที่อำเภอนาแกฐานที่มั่นภูซัด ใสซุดลาย เหมือนทหารพรานทะเล คนส่วนใหญ่ใส่สีเขียว ในการรับนอนจะนอนแปลที่ผูกกับต้นไม้ ในเป็ของแต่ละคนจะมี ผ้าเอาไว้ผูกแปลนอน ผ้าห่ม ผ้าเดินที่</p>

ตาราง 7 (ต่อ)

อำเภอ/สถานที่	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
4.อำเภอนาคู	<p>1.พระพุทธสารีร์คบ้านภูแล่นช้าง</p> <p>2.พระพุทธนาควิมังมงคล</p>	<p>1.สนามบินเสรีไทย</p> <p>2.ถ้าเสรีไทย อยู่ในเขตหมู่บ้านชาด</p>

	3. พระพุทธรูปสำริดจิ้งจก 4. พระพุทธรูปสำริดนิริโรคันตรายหรือ 5. พระองค์ดำบ้านนาขาม (จำลอง) 6. พระไม้ พระเขากวาย 7. ใบเสมาหินที่บ้านคอนแคน 8. รอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์กินเนื้อ 9. ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บน เทือกเขาภูพาน ในเขตหมู่บ้าน นางาม 10. น้ำตกคำเตย น้ำตกคำเตย	
--	--	--

สรุปสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ

1. ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือ แหล่งท่องเที่ยว มีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว แบบคุณนาค เดินป่า
2. ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
3. ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว
4. การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อมโดยภาพรวมสิ่งทีขาดคือ ยังขาดห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผนผังเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร
5. ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สถานที่ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และเสรีไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ขาดการจัดนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยว ได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การจัดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น

6. ขาดการดูแลสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนปล่อยให้ชาวบ้านและชุมชนดูแลเอง เช่นสนามบินเสรีไทยบ้านนาคู

การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมเส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม 5 ด้าน ดังนี้

1. อำเภอเมืองสกลนคร

1.1 ด้านบริการ จำแนกเป็น

1.1.1 ที่พัก ในส่วนมาตรฐานด้านที่พักเพื่อการท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างมาก เพราะนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีสถานที่พักระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว การกำหนดระดับคุณภาพของสถานที่พักต่างๆ ถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นการประกันคุณภาพที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม และยังเป็นการพัฒนาคุณภาพให้เทียบเท่ามาตรฐานที่พักในระดับสากลอันเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านที่พักอย่างยั่งยืนให้กับการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานมีมาตรฐาน ดังนี้

1.1.1.1 มีห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นสัดส่วน

1.1.1.2 มีที่นอน หมอน และเครื่องนอน เช่น ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน

ผ้าห่ม และปลอกผ้าห่มที่สะอาด ไม่เหม็นอับและถูกสุขลักษณะ

1.1.1.3 มีห้องน้ำและส้วมที่สะอาดถูกสุขอนามัย

1.1.1.4 มีน้ำใช้สอยพอเพียงในการอาบน้ำและเข้าส้วม

1.1.1.5 ไม่มีแมลงและสัตว์ที่เป็นพาหะของโรค หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น หนู แมลงสาป เป็นต้น

1.1.1.6 เป็นความเต็มใจของสมาชิกทุกคนในครัวเรือนนั้นในการให้นักท่องเที่ยวเข้าพักค้าง

1.1.1.7 ชุมชนที่จัดให้มีที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ควรมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบชนบท มีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.1.1.8 มีการให้บริการที่เปี่ยมด้วยความเต็มใจ มีน้ำใจและอัธยาศัยไมตรี

1.1.2 สถานที่พักที่ผ่านเกณฑ์ในพื้นที่มีดังนี้

1.1.2.1 อำเภอเมืองสกลนคร 39 Resort Hotel (โรงแรม 39 รีสอร์ท) 50 หมู่ 2 ถนนสกล-กาฬสินธุ์ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4273 3339-40 ราคา 330 บาท

1.1.2.2 Accommodation in Phu Phan National Park (ที่พักในอุทยานแห่งชาติภูพาน) อุทยานแห่งชาติภูพาน ตำบลห้วยยาง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4272 6616, 08 1263 5029 ราคา 500 - 3,000 บาท

1.1.2.3 Akkarasom Resort (อัครราชม รีสอร์ท) 147 หมู่ 11 บ้านหนองบัวสามัคคี ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 08 1261 0393 08 7096 4000 ราคา 400-1,200 บาท

1.1.2.4 AP Place Hotel (โรงแรม เอ พี เพลซ) 525 ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4297 0515, 08 4789 7186 ราคา 400-450 บาท

1.1.2.5 Boonyakiet Hotel (โรงแรมบุญเกียรติ) 479 ถนนเลี้ยวเมือง-กาฬสินธุ์ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4274 3722, 08 5851 2888 ราคา 400-450 บาท

1.1.2.6 Dusit Hotel (โรงแรมดุสิต) 1784 ถนนยูพัฒนา ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4271 1198-9, 0 4271 2200-1, 0 4271 3115 ราคา 350-4,000 บาท

1.1.2.7 Imperial Sakon Hotel (โรงแรม อิมพีเรียลสกล) 1892 ถนนสุขเกษม ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4271 1119, 0 4271 1887, 0 4271 3320, 0 4271 0001 ราคา 250-2,000 บาท

1.1.2.8 M.J. The Majestic Hotel (โรงแรมเอ็ม เจ เดอะ มาเจสติก) โทรศัพท์ : 0 4273 3771-4 ราคา 550-3,360 บาท

1.1.2.9 N.H.The Elegant Hotel (โรงแรมหนองหาร ดี เอลลิแกนซ์) 1636/32 ถนนรอบเมือง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4271 3338-9, 08 4934 3930 ราคา 600-1,000 บาท

1.1.2.10 Sakon Grand Palace Hotel (โรงแรมสกลแกรนด์พาเลซ) 383/14 หมู่ 13 ถนนไอนิยู ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000 โทรศัพท์ : 0 4271 4886-7

2. อำเภอภูพาน

2.1 สถานที่พัก ทางอุทยานฯ มีบริการบ้านพัก จำนวน 6 หลัง พักได้ 5-6 คน ราคา 500-600 บาท/คืน เรือนแถวพักได้ 16 คน ราคา 1,000 บาท พักได้ 36 คน ราคา 3,000

บาท/คืน เต็มที่ให้เช่าราคา 50-150 บาท/คืน และในกรณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเอง คิดค่าบำรุงสถานที่ราคา 30 บาท/คน/คืน สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่อุทยานแห่งชาติภูพาน ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000 โทร. 0 4270 3044 หรือสอบถามข้อมูลที่פקเพิ่มเติมได้ที่สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เขตบางเขน กรุงเทพฯ โทร. 0 2562 0760 และไร่ภูพานรีสอร์ท เบอร์โทรศัพท์ 084-9807-775

2.2 อาหาร มีมาตรฐานดังนี้

- 2.2.1 เป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่จากในท้องถิ่น
- 2.2.2 เป็นอาหารพื้นบ้านอย่างน้อย 1 อย่าง
- 2.2.3 อาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ
- 2.2.4 คราวและอุปกรณ์ที่ใช้มีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ
- 2.2.5 ภาชนะที่ใช้มีความสะอาดและปลอดภัย
- 2.2.6 มีการดูแลรักษาความสะอาดของสถานที่รับประทานอาหาร
- 2.2.7 มีน้ำดื่มสะอาด และปลอดภัย

รายชื่อร้านค้า ร้านอาหาร ที่ผ่านเกณฑ์ในพื้นที่มีดังนี้

1. สวนสน ที่ตั้งบ้านคำเพิ่ม หมู่ที่ 6 ตำบลโคกภู อำเภอภูพาน

โทร.0-4270-8210

2. ร้านเจี๊เล็ก ที่ตั้ง บ้านคำเพิ่มใหม่ หมู่ที่ 18 ตำบลโคกภู อำเภอภูพาน

โทร. 0-4280-8219

3. ไร่ภูพานรีสอร์ท 12/3 Ban Maipattana Tumbon Sang Kuo, Phuphan,

Sakon Nakhon Email : info@raiphuphanresort.com Tel. 042-981-016, 081-871-1716

2.3 ด้านความปลอดภัย

- 2.3.1 มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย
- 2.3.2 เป็นชุมชนหรือสถานที่ที่ปลอดภัยเสพติด สงคราม และการก่อการร้าย
- 2.3.3 มีการคัดเตือนนักท่องเที่ยวถึงการเก็บรักษาทรัพย์สินส่วนตัวและให้ข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในกรณีเกิดภัยธรรมชาติ
- 2.3.4 มีระบบสื่อสารที่สามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้ตลอดเวลาเมื่อเกิดเหตุร้าย
- 2.3.5 มีกลอนประตู/หน้าต่างในที่פקที่ใช้การได้ดี

ในเขตเทือกเขาภูพานมีอุทยานแห่งชาติภูพานซึ่งรับผิดชอบโดยกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดูแลความปลอดภัยมีเจ้าหน้าที่ประจำในทุกจุดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติและประวัติศาสตร์ อีกทั้งในตัวอำเภอภูพานยังมีสถานีตำรวจคอยดูแลอยู่อีกส่วนด้วย

2.4 ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว มีมาตรฐาน คือ

2.4.1 มีกิจกรรมจัดสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับสมาชิกชุมชนหรือเจ้าของบ้าน เช่น การประกอบอาหารด้วยกัน การชมหมู่บ้าน ไร่ นา สวน ทัศนกรรม หรือกิจกรรมอาชีพอื่นๆ ของชุมชน การนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

2.4.2 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีท้องถิ่น

2.4.3 มีกิจกรรมปฐมนิเทศให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวและให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

2.4.4 เป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

2.4.5 มีผู้นำเที่ยวท้องถิ่นที่มีความสามารถในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวบนเทือกเขาภูพานมี 2 รูปแบบดังนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1.1 อำเภอเมืองสกลนคร กิจกรรม ธรณีวิทยา กางเต็นท์ แคมป์ปิ้ง ชมทิวทัศน์ ชมวิถีชีวิตวัฒนธรรม

1.1.1 อุทยานแห่งชาติภูพาน

1.1.2 สะพานขอม หรือสะพานหิน

1.1.3 พระธาตุเชิงชุม

1.1.4 หนองหาน

1.1.5 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

1.1.6 หนองหานบริเวณตำบลธาตุเชิงชุม

1.1.7 สถานแสดงพันธุ์ปลาน้ำ

1.1.8 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร

1.1.9 พระธาตุคูม อยู่ที่วัดพระธาตุคูม

1.1.10 พิพิธภัณฑ์อาจารย์มั่น ภูริทัตโต

1.1.11 ปราสาทพระธาตุนารายณ์เจงเวง

1.1.12 พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์

1.1.13 ชาวภูไท บ้านโนนหอม

1.2 อำเภอภูพาน กิจกรรม เทียวถ้ำ/ธรณีวิทยา เทียน้ำตึก/กางเต็นท์ แคมป์ปิ้ง ชมทิวทัศน์

1.2.1 อุทยานแห่งชาติภูพาน

- 1.2.2 พระธาตุภูเพ็ก
- 1.2.3 ถ้ำเสรีไทย
- 1.2.4 เทือกเขาภูพาน
- 1.2.5 น้ำตกคำหอม
- 1.2.6 ผานางเมิน
- 1.2.7 ผาเสวย
- 1.2.8 สะพานหินธรรมชาติ
- 1.2.9 น้ำตกแก้งกระฮาม
- 1.2.10 ลานสาวเอ้

นอกจากนี้ได้จัดทำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยวที่อุทยานฯ เริ่มตั้งแต่บริเวณผานางเมิน ลานสาวเอ้ แก้งจี้ลิง เขตป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง แล้วกลับสู่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติอีกครั้ง และตลอดเส้นทางเดินป่ามีจุดสำหรับการศึกษาธรรมชาติในเรื่องของสภาพป่าไม้โดยทั่วไปของพื้นที่อุทยานฯ เฟิร์น หินทราย มอส และไลเคนส์ ลานสาวเอ้ ต้นไม้เพื่อนรัก เป็นต้น โดยใช้เวลาเดินประมาณ 1 ชั่วโมง ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร

- 1.3 อำเภอกุศบากุฏ กิจกรรม /ทางเดินที่ แคมป์ปิ้ง - ชมทิวทัศน์
- 1. เชื่อนน้ำพุ

2.แหล่งท่องเที่ยวเกษตรศูนย์อินแปง บ้านบัว

- 1.4 อำเภอนาคู กิจกรรม -/ธรณีวิทยา - เทียน้ำตก/ทางเดินที่ แคมป์ปิ้ง-

ชมทิวทัศน์

- 1.4.1 พระพุทธสาริดบ้านภูแล่นช้าง
- 1.4.2 พระพุทธานุภูมิมงคล
- 1.4.3 พระพุทธสาริดจั้ง
- 1.4.4 พระพุทธสาริดนิรโรคันทรายหรือ
- 1.4.5 พระองค์ดำบ้านนาขาม (จำลอง)
- 1.4.6 พระไม้ พระเขาควย
- 1.4.7 ไบเสมาหินที่บ้านดอนแคน
- 1.4.8 รอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์กินเนื้อ
- 1.4.9 ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บนเทือกเขาภูพานในเขตหมู่

บ้านนางาม

- 1.4.10 น้ำตกคำเตย น้ำตกคำเตย

2. สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

2.1 อำเภอเมืองสกลนคร กิจกรรม-ชมประวัติศาสตร์

เส้นทางที่ขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้านกองทัพของทหารญี่ปุ่น และกลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยใช้เดินทางส่งเสบียงอาหารและอาวุธ ตามทางหลวงหมายเลข 213 จากจังหวัดสกลนครเข้าสู่เทือกเขาภูพาน บ้านเสรีไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ นายเทียม ศิริจันทร์ (ญาตินายเตียง ศิริขันธ์) 419/1 ถนนสุขเกษม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อายุ 92 ปี หมายเลขโทรศัพท์ 042-714213 เป็นเสรีไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นญาตินายเตียง ศิริขันธ์ พ่อของนายเตียงขุนนิเทศพานิชย์ (บุคดี ศิริขันธ์) เป็นน้องชายของพ่อนายเทียม ศิริจันทร์ จ.ส.ต.ผจญ ศิริมาศ อายุ 89 ปี

นายอาคม พรหมสาขา ณ สกลนคร อายุ 90 ปี บ้านเลขที่ 215/1 ถนนเปรมปรีดา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

2.2 อำเภอภูพาน กิจกรรม -ชมประวัติศาสตร์

2.2.1 ถ้ำเสรีไทย

2.2.2 เทือกเขาภูพานทัตต่างๆ ที่ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เคยใช้ประกอบกิจกรรม เช่น อยู่อาศัย สถานที่เรียน ที่ฝึกซ้อมทหาร โรงอาหาร ที่ประชุม สถานพยาบาลที่ซ่อนอาวุธ และอื่นๆ กลุ่มแรกคือ ขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้านกองทัพของทหารญี่ปุ่น และกลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วยประชาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษา ที่ออกมาเรียกร้องเสรีภาพคืนจากการปกครองของรัฐบาลทหาร

สันคำบักเกียง (ใกล้กับเขตจังหวัดกาฬสินธุ์) มีถ้ำชื่อ ถ้ำกอกไฮ เพราะมีต้นไธ (ภาษาอีสาน) ขึ้นที่ปากถ้ำใช้เป็นที่อยู่ของสหาย สันคำบักเกียง พวกสหายหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเรียกว่า เขต 99 บ้านยางโหล่นสามัคคี

2.3 อำเภอกุดบาก กิจกรรม -ชมประวัติศาสตร์

ทัตต่างๆ ที่ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเคยใช้ประกอบกิจกรรม เช่น อยู่อาศัย สถานที่เรียน ที่ฝึกซ้อมทหาร โรงอาหาร ที่ประชุม สถานพยาบาล ที่ซ่อนอาวุธ และอื่นๆ กลุ่มแรกคือขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้านกองทัพของทหารญี่ปุ่น และกลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วยประชาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษา ที่ออกมาเรียกร้องเสรีภาพคืนจากการปกครองของรัฐบาลทหาร ค่ายภูสัถลาค หรือภูเตี้ยในเทือกเขาภูพาน ประชุมใหญ่ที่อำเภอนาแกฐานที่มั่นภูซัดใส่ชุดลายเหมือนทหารพรานทะเล คนส่วนใหญ่ใส่สีเขียว ในการหลบซ่อนนอนแปลที่ผูกกับต้นไม้ ในป่าของแต่ละคนจะมีผ้าเอาไว้ผูกแปลนอน ผ้าห่ม ผ้าเดินที่ บ้านกุดบาก

2.4 อำเภอนาคู กิจกรรม -ชมประวัติศาสตร์

- 2.4.1 สนามบินเสรีไทยในอำเภอนาคู
- 2.4.2 ถ้าเสรีไทย อยู่ในเขตหมู่บ้านชาด
- 2.4.3 ด้านสภาพแวดล้อม มีมาตรฐานคือ
- 2.4.3.1 มีแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยหนึ่งแห่งที่พร้อมในการให้นัก
เที่ยวไปเยือนของแต่ละอำเภอ
- 2.4.3.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนและในแหล่งท่องเที่ยว
- 2.4.3.3 สภาพแวดล้อมของชุมชนยังรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม
ท้องถิ่น
- 2.4.3.4 บ้านพักมีลักษณะกายภาพกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
ใช้วัสดุในท้องถิ่น
- 2.4.3.5 บริเวณบ้านโดยรอบมีความสะอาดเรียบร้อย ไม่รกรุงรัง
เป็นแหล่งพาหะของโรคและแมลง
- 2.4.3.6 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคงแข็งแรง
- 2.4.3.7 บ้านพักมีอากาศถ่ายเท แสงสว่างส่องถึง ไม่มีกลิ่นอับ
และมีหลังคากันฝนได้ ที่ตั้งเหมาะสม ไม่ห่างไกลจากชุมชนและสถานพยาบาล

3. ลักษณะทั่วไปทางกายภาพของพื้นที่มีสภาพดังนี้

3.1 อำเภอเมืองสกลนคร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มหนองหาน
ที่ราบเชิงเขา ที่ราบสูง และเทือกเขาสูง ประกอบด้วยลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้นมี 3 ฤดู มีปริมาณน้ำ
ฝนตลอดทั้งปีค่อนข้างมาก ฝนตกเฉลี่ยต่อปีมากกว่า 1,500 มิลลิเมตร ส่งผลต่อสภาพสังคมความ
เป็นอยู่ของชาวอำเภอเมืองสกลนคร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสภาพแวดล้อม
ทางธรรมชาติจึงได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ปัญหาการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติและ
พื้นที่สาธารณประโยชน์

3.2 อำเภอภูพาน ตั้งอยู่ในเขตเทือกเขาภูพาน มีลักษณะโครงสร้างทาง
ธรณีเป็นหินทราย โดยมีความสูงอยู่ระหว่าง 200-567 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประกอบด้วย
ด้วยภูนางอย ภูมะแงว ภูน้อย ภูเพ็ก สภาพป่าในอำเภอภูพานประกอบด้วยชนิดป่าที่สำคัญ 3 ชนิด
คือ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรังพบขึ้นอยู่ตั้งแต่ตอนกลางของอุทยานแห่งชาติ
ขึ้นไปจนถึงด้านทิศเหนือ ในระดับความสูง 200-400 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พันธุ์ไม้ที่
สำคัญ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง ตีนนก กว้าว แดง ส้าน ช้างน้ำว กระจูด มะพอก ฯลฯ พืช
พื้นล่างประกอบด้วยหญ้าเพ็ก ตะโกหิน ปอหู ปรัง พวงประดิมธู รวงจืด เป็นต้น ป่าดิบแล้ง พบ
ขึ้นอยู่เป็นผืนใหญ่ตอนกลางก่อนไปทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติ และเป็นหย่อมเล็กๆ กระจายอยู่

ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ในระดับความสูงตั้งแต่ 400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป ชนิดไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เชลิง นางคำ ก่อ กะพี้เขาควาย หว้า เปล้าหลวง ขนุนป่า แควหางค่าง หมือด หมามู๋ย ฯลฯ พืชพื้นล่างส่วนใหญ่เป็นลูกไม้และกล้าไม้ของไม้ชั้นบน เช่น ดินดั่ง นางคำ รวมทั้งเข็มขาว เข็มแดง เฟิน ไม้เถา เป็นต้น และป่าเบญจพรรณพบขึ้นอยู่ทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติ ชนิดไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ดินนกก ตั้ว คางสูง แดง มะกอกเลื่อม แสนคำ ประคู้ โมกมัน ตะแบก ฯลฯ ส่วนพืชพื้นล่างประกอบด้วยลูกไม้ของไม้ชั้นบน มะเมาะ ใผ่ หญ้าคา ไม้เถา เป็นต้น สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติภูพานมีไม่น้อยกว่า 162 ชนิด ประกอบด้วย ช้างป่า กวางป่า เก้งธรรมดา หมูป่า ค่างแว่นถิ่นเหนือ หมีหมา ชะมดแดงสันหางดำ ลิงกัง อ้นเล็ก นากใหญ่ขนเรียบ กระรอก ค้างคาวขอบหูขาวกลาง นกยางไฟ เขี้ยวรุ้ง นกกระทาทูง นกกระปูดใหญ่ นกตะขาบทุ่ง นกปรอดสวน นกแซงแซวสีเทา นกเค้าดินทุ่ง ไก่ป่า คางคกบ้าน เขียดจะนา กบอ่อง อึ่งอ่างบ้าน จิ้งจกหางหนาม ตุ๊กแกบ้าน กิ้งก่าหัวแดง แย้ จิ้งเหลนหลากหลาย งูเขียวดอกหมาก งูสายมันธรรมดา งูปล้องจนวนลาว เป็นต้น และในบริเวณแหล่งน้ำพบปลาน้ำจืดหลายชนิด เช่น ปลาชิว ปลาตะเพียนทราย ปลาสร้อยนกเขา ปลากระสูบจุด ปลาก้าง ปลาดุกบ้าน และปลากริม

3.3 อำเภอกุศบาก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขา ประมาณร้อยละ 70 เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ การคมนาคมมีถนนติดต่อกับจังหวัดและอำเภอต่างๆ เป็นถนนลาดยางตลอด การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและหมู่บ้านต่างๆ เป็นถนนลูกรังเป็นบางส่วน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขา ประมาณร้อยละ 70 เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก ประมาณ ร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ อำเภอกุศบากมีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดสกลนคร ประมาณ 50 กิโลเมตร การประกอบอาชีพทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก หรือร้อยละ 86 ของครอบครัวทั้งหมดประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และประมง

พื้นที่ทั้งหมด 455 ตารางเมตร หรือ 284,375 ไร่

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 229,496 ไร่

พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ 10,187 ไร่

พื้นที่เขต สปก . 25,689 ไร่

พื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดิน 6,238 ไร่

พื้นที่อื่นๆ (พื้นที่สาธารณะต่างๆ) 12,765 ไร่

3.4 อำเภอนาคู อำเภอนาคู สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นาเกือบทั้งหมด มีที่ดอนและแหล่งน้ำอยู่บ้าง เป็นที่ราบกั้นกระทะ ดอนบนเป็นภูเขาตามแนวทิวเขาภูพาน ตอนกลางเป็นเนินดินสลับป่าโปร่ง เทือกเขาภูพานล้อมรอบแล้วลาดลงเป็นที่ราบทางด้านทิศใต้ บริเวณที่เป็น

เขาภูพานปกคลุมด้วยป่าไม้มีลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ มีบริเวณตั้งแต่ด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก มีทิวเขาภูพานทอดตัวตั้งเป็นแนวยาวสลับหุบเขาและป่าโปร่ง และเป็นต้นกำเนิดลำห้วยยาง ลำห้วยมะโน และลำห้วยขาม ไหลลงสู่ลำน้ำยังในเขตท้องที่ตำบลแล่นช้าง จำนวนเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 212 ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับสูงสุด 262 เมตร และระดับต่ำสุด 168 เมตร

4. ด้านการจัดการ มีมาตรฐาน คือ

- 4.1 มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อบริหารจัดการ เช่น วิชากิจชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ชมรม
  - 4.2 สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและกิจกรรม การบริการต่างๆ
  - 4.3 มีการบริหารจัดการที่พึงสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบทอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และความเป็นธรรมแก่สมาชิกทุกคน
  - 4.4 มีกิจกรรมการบริหารจัดการที่พึงสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบทที่ชัดเจน ได้แก่ มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล การกำหนดงบประมาณลงทุน งบการดำเนินงาน และบุคลากรในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผล
  - 4.5 มีการกำหนดกฎข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมที่พึงสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบท
  - 4.6 มีระบบการจองล่วงหน้าและการลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
  - 4.7 มีการใช้วัสดุในท้องถิ่นหรือนำผลิตภัณฑ์จากชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ เช่น การตกแต่ง เป็นภาชนะใส่อาหาร เครื่องนอน เป็นต้น
  - 4.8 มีการนำผลิตภัณฑ์ซึ่งผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดจำหน่ายเป็นสินค้าของที่ระลึก
  - 4.9 มีการเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่น
- การจัดการใน 5 ด้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ
1. ผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ การเริ่มอาชีพของผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถเริ่มทำได้ทั้งเป็นกลุ่มบุคคล หรือครอบครัวที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว แบบคูนก เดินป่า ล่องแก่ง ดำน้ำ ปีนผา เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ฯลฯ ผู้ประกอบการอิสระเหล่านี้จะเป็นผู้กำหนดรายการนำเที่ยว

แบบต่างๆ การคิดราคาค่าบริการ การจัดการอำนวยความสะดวก และทำหน้าที่มีทัศนคติที่นำทางด้วยตนเอง สามารถทำเป็นอาชีพเสริมในวันสุดสัปดาห์ หรือช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

2. ผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว รายได้จากการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวคิดเป็นอัตราส่วนกว่าร้อยละ 25 ของค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังนั้นหากชุมชนใดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประชากรในชุมชนนั้นสามารถสร้างรายได้ด้วยการจัดทำสินค้าที่ระลึกประเภทหัตถกรรม เครื่องจักสาน ฝ้ายทอ ผลิตภัณฑ์อาหาร ขนม หรือเลือกรูปสถานที่ท่องเที่ยวบนเทือกเขาภูพาน รูปบุคคลสำคัญ เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ หรือจิต ภูมิศักดิ์ เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวได้

3. ทัศนคติท้องถิ่น อาชีพที่ไม่ต้องลงทุน แต่ต้องขยันหาความรู้ การเดินทางท่องเที่ยวจะไม่สมบูรณ์ หากขาดคนนำทางที่ดี หรือคนที่จะให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี หรือประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ทัศนคติที่มีประสบการณ์สูง สามารถหาเลี้ยงชีพได้อย่างอิสระและมีรายได้ดี

4. การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยว ในเรื่องของ

4.1 ห้องสุขา

4.2 ถังขยะ

4.3 ป้ายบอกเส้นทาง

4.4 ที่นั่งพักระหว่างทาง

4.5 เตรียมสถานที่สำหรับกางเต็นท์

4.6 แผ่นพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร

5. ประเภทของการจัดนำเที่ยว

5.1 การจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซาบซึ้งกับความงาม ความยิ่งใหญ่หรือความพิสดารของธรรมชาติ เช่น การชมนก การเดินป่า เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น

5.2 การจัดนำเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เป็นการนำเที่ยวเชิงเกษตร อาทิ สวนผลไม้ ไร่ทุ่งน ฟาร์มโคนม ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา ศูนย์เกษตรอินแปลง ชมสวนหมากเม่า ชมสวนหวาย เป็นต้น

5.3 การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การเยี่ยมชมศูนย์ทดลองด้านการเกษตร โครงการในพระราชดำริ หรือฝึกทักษะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การเรียนภาษา หรือการ

เรียนศิลปหัตถกรรม เทียวเชิงเกษตรที่ศูนย์เกษตรอินแปง เทียวสถานที่ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และเสรีไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น

5.4 การจ้ดนำเทียวเชิงสุขภาพและกีฬา (Health and Sport Tourism) เป็นการนำเทียวที่มุ่งเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่นกีฬา การบำรงผิว การนวดตัว การฝึกสมาธิ การอาบน้ำแร่ การอบสมุนไพร การเดินชมธรรมชาติภายในแหล่งท่องเที่ยวตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เป็นต้น

5.5 การจ้ดนำเทียวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเทียวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยว ได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

5.6 การจ้ดนำเทียวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น (Ethnic Tourism) การนำเทียวประเภทนี้มุ่งตอบสนองนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างใกล้ชิด เช่น การไปท่องเที่ยวโดยอาศัยอยู่กับคนต่างวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง (Home stay) ตามเส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ในหมู่บ้านที่ยังมีสหายเหลืออยู่ เช่น บ้านนาคู บ้านยางโล้น บ้านโคกภู เป็นต้น

5. ด้านการส่งเสริมการตลาด มีมาตรฐาน คือ

5.1 มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดที่ชัดเจน

5.2 มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมาย

5.3 มีข้อมูลเกี่ยวกับราคา ลักษณะของที่พัค และรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและการบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน

5.4 มีระบบการจองที่สะดวกแก่นักท่องเที่ยว ในการติดต่อ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดประชุมภูมิภาคเพื่อกำหนดแผนการตลาดเริ่มต้นที่ภาคอีสาน ในระหว่างเดือนเมษายนที่ผ่านมาเผยแพร่สถานการณ์การท่องเที่ยวภาคอีสานในภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้เยี่ยมเยือนคนไทย ร้อยละ 95 รายได้จากการท่องเที่ยวหลักจึงมาจากกลุ่มคนไทย ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย เท่ากับ 657 บาท/คน/วัน ในจำนวนผู้เยี่ยมเยือน แยกเป็น นักท่องเที่ยวที่มีการพัคค้างกว่า ร้อยละ 60 ที่เหลือเป็นนักทัศนจร จำนวนห้องพัคของภาคอีสานทั้งหมด 20,476 ห้อง มีอัตราการเข้าพัคเฉลี่ย ร้อยละ 51 โดยกลุ่มโรงแรมราคาต่ำกว่า 500 บาท ลงมา มีอัตราการเข้ามากที่สุด ร้อยละ 55 เมืองหลักที่มีการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวเรียงตามลำดับ ได้แก่ โคราช ขอนแก่น อุดรธานี อุบลราชธานี หนองคาย ส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพฯ และเป็นการเดินทางภายในภูมิภาคจากจังหวัดใกล้เคียงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการท่องเที่ยว ร้อยละ 48 และกลุ่มประชุม สัมมนา การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (ตลาด MICE) ร้อยละ 30 รูปแบบการเดินทางนิยม

เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวรถเช่า ร้อยละ 68.45 รถโดยสาร ร้อยละ 21 รถไฟ ร้อยละ 8 เครื่องบิน ร้อยละ 1.5 ในส่วนของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งมีเพียง ร้อยละ 5 นั้นมาจากตลาดแถบเอเชียเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60) ยุโรป (ร้อยละ 30) โดยจังหวัดที่เป็นจุดหมายปลายทาง ได้แก่ หนองคาย อุดรธานี นครราชสีมา มุกดาหาร อุบลราชธานี ขอนแก่น นครพนม และมีแนวโน้มที่จะกระจายการเดินทางไปในเส้นทางท่องเที่ยวเมืองชายแดน เนื่องจากศักยภาพการท่องเที่ยวภาคอีสานมีจุดผ่านแดนเชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้านมากกว่า 10 ด่าน และในทางกลับกันยังสามารถนำนักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามายังประเทศไทยผ่านทางด่านชายแดน (Overland) ได้ด้วย ซึ่งรับกับโอกาสกระแสการท่องเที่ยวต่างชาติเริ่มเป็นที่นิยมในรูปแบบการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคมากขึ้น ทั้งนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จะได้รับปรับแนวทางในการจัดเตรียมสินค้าทางการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำแผนตลาดการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2549 โดยให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศที่สำคัญในทุกกลุ่ม อาทิ กลุ่มครอบครัววัยทำงาน ผู้มีรายได้สูง ผู้สูงอายุ เยาวชน Experts ประชุมสัมมนา รวมทั้งส่งเสริมการตลาดให้เข้าถึงกลุ่มความสนใจเฉพาะ เช่น ศาสนา ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

กระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มคนไทย รวมทั้งสร้างกระแสการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวภาคอีสาน ภายใต้ การประกาศเป็น “ปีท่องเที่ยวอีสาน” โดยจะจัดงานส่งเสริมการขาย Amazing I-san Fair นำผู้ประกอบการในภาคอีสานมาออกบูธเจรจาธุรกิจกับผู้ประกอบการในกรุงเทพฯ และจัดทำโครงการ Check in I-san ร่วมกับสื่อต่างๆ จัดกิจกรรมร่วมสนุกเสนอรางวัลรายการนำเที่ยวภาคอีสานและร่วมกับพันธมิตรเสนอรายการนำเที่ยวราคาพิเศษ

กลุ่มลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมาย

ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานแบ่งได้ 4 ระดับ คือ

1. กลุ่มลูกค้าระดับ A คือ กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้สูง มีฐานะทางการเงินดี มีอำนาจการซื้อสูง ชอบการบริการที่ดี มีระดับ ราคาไม่ใช่ว่าปัจจัยสำคัญในการพิจารณา กลุ่มลูกค้าระดับ A ได้แก่ ผู้บริหาร นักการเมือง เจ้าของกิจการ เป็นต้น กลุ่มลูกค้าระดับนี้จะเป็นกลุ่มเป้าหมายของบริษัทนำเที่ยวขนาดใหญ่ ที่มีชื่อเสียงด้านการบริการที่ดี

2. กลุ่มลูกค้าระดับ B คือ กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ปานกลาง ฐานะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่ราคาก็เป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาเช่นกัน กลุ่มลูกค้าระดับนี้มักจะเปรียบเทียบระหว่างราคากับการบริการ กลุ่มลูกค้าระดับ B ได้แก่ พนักงานระดับหัวหน้างาน ผู้จัดการบริษัท ข้าราชการระดับหัวหน้ากอง อาจารย์ นักวิชาการ เป็นต้น กลุ่มลูกค้าระดับนี้มักใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่

3. กลุ่มลูกค้าระดับ C คือ กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ไม่มากนัก มีอำนาจการซื้อน้อยจะใช้ราคาในการตัดสินใจ โดยไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องค่าบริการ กลุ่มลูกค้าระดับ C ได้แก่ ข้าราชการชั้นผู้น้อย พนักงานบริษัทฯ พนักงานโรงงาน เป็นต้น การจัดส่งเสริมการขายไม่ว่าจะเป็นการลดราคา หรือการส่งเสริมการขายพิเศษ จึงดึงดูดคนกลุ่มนี้ได้ดี กลุ่มลูกค้าระดับ C มักใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวขนาดเล็ก หรือจัดการนำเที่ยวด้วยตนเอง

4. กลุ่มลูกค้าระดับเยาวชน คือ กลุ่มลูกค้าที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับอุดมศึกษา มีอำนาจการซื้อในวงเงินจำกัด เดินทางเพื่อทัศนศึกษาเป็นหมู่คณะ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างประสบการณ์ชีวิตนอกห้องเรียน

การส่งเสริมตลาดในประเทศ

แนวทางการดำเนินงาน สำหรับตลาดในประเทศ

1. กลยุทธ์สร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต จะใช้แนวคิดในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในการสร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต คือ “เที่ยวไทยครีกครีน เศรษฐกิจไทยคึกคัก” ตามนโยบายของรัฐบาล และเพื่อรองรับการสร้างกระแสให้มีการเดินทางท่องเที่ยวจะนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป และกิจกรรมท่องเที่ยวแปลกใหม่ในหลากหลายมิติ ตามความชอบและความสนใจของนักท่องเที่ยว

2. กลยุทธ์ส่งเสริมการเดินทางเชื่อมโยง จะเน้นการส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้และภายในภูมิภาค โดยจะจัดทำเส้นทางและคู่มือท่องเที่ยว รวมทั้งเสนอขายแพ็คเกจภายใต้โครงการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

3. กลยุทธ์สร้างการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ จะนำเสนอจุดต่างภาพลักษณ์ของพื้นที่ เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้ถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ โดยโฆษณาประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่แตกต่างตามแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

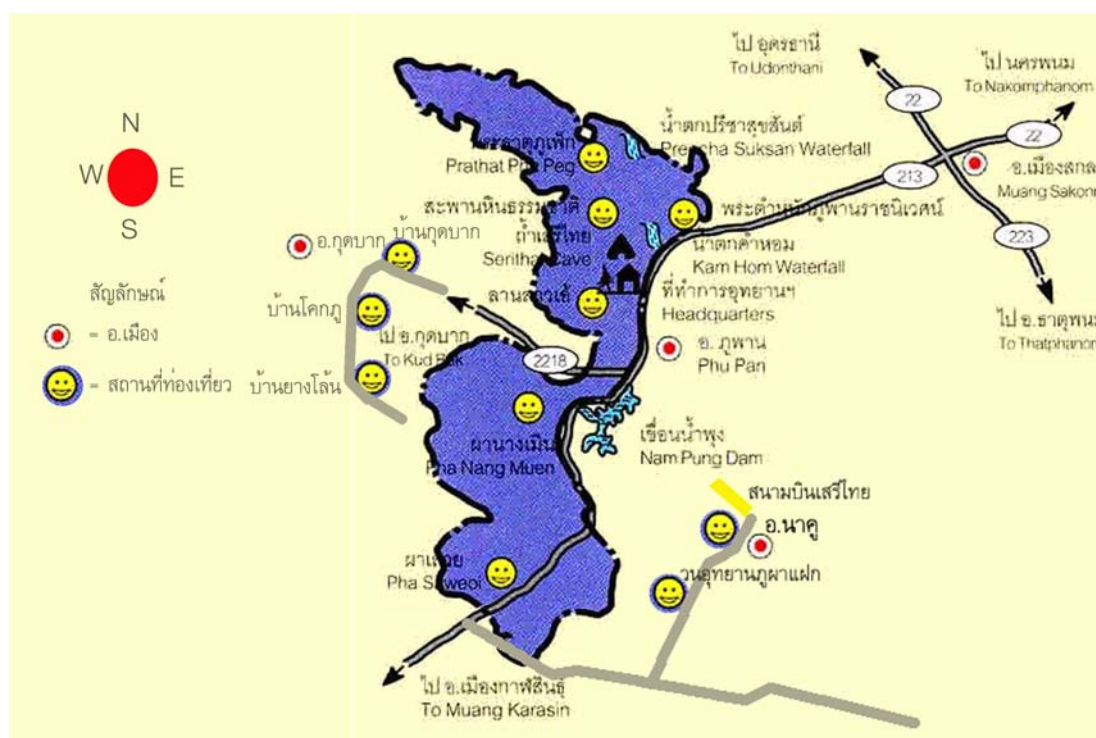
4. กลยุทธ์รณรงค์ให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรู้ค่ารักษาแหล่งท่องเที่ยว จะรณรงค์ให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในมุมมองของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีผ่านสื่อต่างๆ และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน โครงการรู้รักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการเที่ยวอีสานสุขใจ (การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ที่พักผ่อน และรายการนำเที่ยวที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยว) ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในระยะยาว

5. กลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติของการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจากการเดินทางท่องเที่ยว เช่น

ย้อนรอยประวัติศาสตร์ตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน จัดค่ายเยาวชนให้ความรู้ด้านต่างๆ ระบบนิเวศทางทะเล ระบบนิเวศทางบก จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ เป็นต้น

การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมเส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ รูปแบบใหม่เที่ยวได้ใน 1 วัน

ภาพประกอบ 55 แผนที่เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

กิจกรรมชมประวัติศาสตร์ เที้ยวถ้ำ/ธรณีวิทยา ด้านธรรมชาติที่สวยงาม

1. ถ้ำเสรีไทย เป็นแหล่งสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ไปต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นหัวหน้าขบวนการสายสกุลนคร มีเส้นทางเดินเป็นวงรอบรวมระยะทาง 5 กิโลเมตร ผ่านป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ถ้ำเสรีไทย แล้วยังต่อไปชมพระอาทิตย์ตกและจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น ทางช่วงสุดท้ายจะผ่านทุ่งกระเจียวที่จะออกดอกงามในช่วงเดือนสิงหาคม อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปทางทิศเหนือ 4.5 กิโลเมตร

2. เทือกเขาภูพาน เป็นขุนเขาแห่งประวัติศาสตร์ที่มีผู้รู้จักมากที่สุด แต่เป็นดินแดนที่น้อยคนนักที่ได้เข้าไปสัมผัสความงดงามตามธรรมชาติ โดยเฉพาะรอยต่อระหว่างจังหวัดสกลนคร-กาฬสินธุ์ สภามป่า ภูเขา น้ำตกยังบริสุทธิ์ ทำท่ายต่อการพิสูจน์เสมอ
3. น้ำตกคำหอม เป็นน้ำตกที่รู้จักกันโดยแพร่หลายของชาวสกลนครและจังหวัดใกล้เคียง ในบริเวณน้ำตกแห่งนี้ทางราชการได้จัดงานสัปดาห์การท่องเที่ยว เพื่อชี้แจงให้ราษฎรได้รู้จักความสำคัญของป่าไม้ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นประจำทุกปี น้ำตกแห่งนี้อยู่ใกล้เคียงกับน้ำตกตาดโตน ซึ่งอยู่ใกล้กับเขตพระราชฐาน
4. น้ำตกปรีชาสุขสันต์ มีลักษณะเป็นลานหินลาดเอียงประมาณ 30-40 องศา ยาวประมาณ 15 เมตร บนลานหินที่ลาดเอียงนี้มีน้ำไหลผ่านบนผิวเสมอกันทั้งแผ่นเหมือนกระดาน ลื่นธรรมชาติกลางป่าเขา ทางเข้าอยู่ก่อนถึงน้ำตกคำหอม อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 50 กิโลเมตร
5. ผานางเมิน เป็นแนวหินผาที่ทอดตัวออกหันหน้าไปทางทิศตะวันตก สามารถชมทิวทัศน์ออกไปได้ไกลแสนไกล เหมาะแก่การตั้งค่ายพักแรมและดูพระอาทิตย์ตก อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 700 เมตร
6. ผาเสวย อยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะเป็นหน้าผาที่หันหน้าไปทางทิศใต้ ณ ที่แห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยเสด็จและประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน จึงได้ชื่อว่า ผาเสวย มาแต่บัดนั้น อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 40 กิโลเมตร
7. สะพานหินธรรมชาติ มีลักษณะเป็นสะพานหินที่เชื่อมต่อระหว่างหินสองกลุ่ม ขนาดกว้างของสะพานประมาณ 1.5 เมตร ยาวประมาณ 8 เมตร ด้านใต้เป็นเว้ากว้างใช้เป็นที่พักหลบแดดหลบฝนได้ นับว่าเป็นความมหัศจรรย์ของธรรมชาติอย่างหนึ่ง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 7 กิโลเมตร
8. น้ำตกแก้งกระอาม เป็นน้ำตกขนาดเล็กที่มีลานหินขนาดใหญ่สวยงาม แต่มีน้ำเฉพาะในช่วงฤดูฝน อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปสุดเขตทางตอนใต้ 45 กิโลเมตร
9. ลานสาวเอ้ เป็นลานหินที่แวดล้อมด้วยป่าเต็งรัง ยามเปลี่ยนสีเข้าสู่ฤดูแล้งจึงสวยงามมาก บนลานหินยังเต็มไปด้วยดอกไม้เล็กๆ สวยงามอย่างดุสิตา กระดุมเงิน และสร้อยสุวรรณ
10. สนามบินเสรีไทยบ้านนาคู เป็นสนามบินที่ใช้แรงงานเริ่มต้นด้วยการใช้แรงงานจากราษฎรตัดต้นไม้ใหญ่ เล็ก ให้หมดในบริเวณก่อสร้างสนามบินใหม่ ในสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องจักรกลจึงใช้เกวียนเป็นพาหนะ มีเกวียนจากอำเภอต่างๆ ทั่วจังหวัดมาค้ำนมากมาย พักนอนตามทุ่งนาข้างบ้านนาคู และบ้านใกล้เคียง ทุกคนพากันขนหินจากเชิงเขาภูอ่างอ้อม ภูน้ำจาง เทือกเขาภูพาน เป็นก้อนหินขนาดเล็กเท่าลูกมะพร้าวหรือเล็กกว่าน้ำหนัก พอยกไปยกมาได้ ไม่ใช่

หินลูกรัง งานทุกอย่างทำด้วยแรงงานคนทั้งนั้น ชาวบ้านทั้งหญิงและชายพากันเรียงก้อนหินเพื่อใช้เครื่องปั้นแล่นลงได้ แต่ไม่ทั่วถึงทำเฉพาะลานบินเท่านั้น ถ้าเสรีไทยอยู่ในเขตหมู่บ้านชาด ตำบลนาคู อำเภอนาคู เป็นถ้ำอยู่หน้าผาสูงของภู่อ่างอ่อม เทือกเขาภูพาน บริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์กัลยาณมิตร ก่อนเดินทางมาสนามบินนาคูสามารถแวะเที่ยววนอุทยานภูผาแฝกชมความงามของธรรมชาติพันธุ์ไม้ต่างๆ น้ำตก และรอยเท้าไดโนเสาร์ 3 ตัว คาดว่าไดโนเสาร์ทั้ง 3 ตัว ที่ค้นพบใหม่สูงประมาณ 2 เมตร ขึ้นไปมีความยาวตั้งแต่หัวจรดปลายหางยาว 7-8 เมตร ขึ้นไปนับว่าใหญ่ที่สุดในโลกรอยเท้าสัตว์โบราณร่วมสมัยไดโนเสาร์อายุ 140 ล้านปี

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานครั้งนี้ สามารถสรุปขั้นตอนและเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน มีความมุ่งหมายในการวิจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
3. การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน ผลการศึกษามีดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
อำเภอเมืองสกลนคร

หลังการบุกยึดประเทศไทยของทหารญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2484 ท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลขณะนั้น ได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นแบบลับๆ เตียง ศิริจันทร์ ทราบแผนการนั้นแต่แรก เขาและกลุ่ม

เพื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) อีสาน ในฐานะเป็นผู้นำประชาชนระดับล่างในภาคอีสานได้รับผิดชอบการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นขบวนการเสรีไทยที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศที่มีกองกำลังติดอาวุธลักษณะกองโจร โดยเฉพาะในแถบเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนครอันเป็นจุดแรก

เนื่องจากแถบเทือกเขาภูพานมีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม เพราะเป็นป่า มีเงื้อมผาและซอกถ้ำไว้ซ่อนกายและเก็บอาวุธ เสบียงในการเคลื่อนไหวต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น โดยมีเตียง ศิริขันธ์ เป็นแม่ทัพกองทัพลเรือ (ท.พ.ร.) ซึ่งมีกองกำลังพลเรือประมาณกว่าหมื่นคน โดยส่วนใหญ่เป็นครูประชาบาลและชาวนา รวมไปถึงข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เคารพและศรัทธาต่อนายเตียงที่ยินดีมาร่วมภารกิจกู้ชาติ โดยที่มีได้ค่าจ้างตอบแทน หรือเข็มกลัดทองคำ เป็นชวานาชนบทจนๆ เมื่อเสร็จงานพากันมาร่วมฝึกเป็นทหารเสรีไทยลับๆ อยู่ปลายนา ชายป่า ภายใต้การนำของนายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล นายแพทย์อ้วน นาคทรพรพ เป็นต้น รวมไปถึงแกนนำคนสำคัญอย่างนายสวัสดิ์และนายสวาสดี ตรีราช นายสนิท ประสิทธิ์พันธุ์ นายถวิล สุนทรศาลทูล นายครอง จันดาวงศ์ และทหารฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างพันตรีบาทหลวงฮอลิเดย์ ชาวอเมริกา พันตรีเดวิด สไมล์เลย์ ชาวอังกฤษ โดยอาศัยทุนสำหรับการเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งจากการเสียดสละส่วนตัวของนายเตียงและภรรยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนายสวาสดีและนายสวัสดิ์ ตรีราช ผู้ทุ่มเทและเสียดสละต่อขบวนการเสรีไทยมากตระกูลหนึ่งรวมไปถึงเสบียงอาหารจากพี่น้องชาวนาในชนบทภาคอีสาน

มีการจัดตั้งฐานที่มั่นครั้งแรกในเขตหมู่บ้านโนนหอม บ้านชาวผู้ไทห่างตัวเมืองสกลนครไปราว 15 กิโลเมตร ออกไปทางจังหวัดนครพนม ในปี พ.ศ. 2485 นอกจากนี้ยังมีค่ายเสรีไทยกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ในเขตป่าและบริเวณเทือกเขาภูพานในจังหวัดสกลนคร เช่น ค่ายดำนกยูง บ้านเต่างอย ค่ายดงพระเจ้า ค่ายบ้านหนองหลวง อำเภอสว่างแดนดิน ค่ายบ้านตาดภูวงส์ อำเภวาริชภูมิ ค่ายบ้านอากาศ อำเภออากาศอำนวย ค่ายบ้านภูสระคาม อำเภอวานรนิวาส รวมไปถึงค่ายบ้านหนองผือ อำเภอพรรณานิคม

1.1 อำเภอภูพาน

การดำเนินงานของขบวนการคอมมิวนิสต์ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยให้เป็นรัฐสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้น ได้ดำเนินมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2485 เป็นพรรคการเมืองที่ถูกกฎหมาย แต่ได้ดำเนินการอันเป็นปฏิปักษ์กับการปกครองของไทยเรื่อยมา ครั้นในปี พ.ศ. 2492 เมื่อถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปรามจับกุมจึงเคลื่อนไหวนอกจากเมืองเข้าสู่ป่า จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธและดำเนินการต่อต้านอำนาจรัฐรุนแรงขึ้น จนกระทั่งรัฐบาลต้องประกาศใช้ พ.ร.บ.การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2495 และเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2501 ได้ทำ

การปราบปรามขั้นเด็ดขาดได้ประหารชีวิตบุคคล ซึ่งเป็นแกนนำของฝ่าย พทท. เช่น นายครอง จันดาวงศ์ และนายรวม วงศพันธ์ เป็นต้น พทท. จึงปรับยุทธศาสตร์การต่อสู้โดยใช้แนวคิดของ เหมา เจ๋อ ตุง คือ ยุทธศาสตร์ “ป่าล้อมเมือง” ปลุกระดมมวลชนชาวไร่ชาวนาในชนบทให้เข้าร่วม ขบวนการเป็นแนวร่วม จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ สถานปนาฐานที่มั่น และขยายเขตงาน จนกระทั่ง สถานการณ์เอื้ออำนวย คืองานการเมืองสกอม ประชาชนแนวร่วมและกองกำลังพร้อมที่จะจับอาวุธ ต่อสู้กับอำนาจรัฐแล้ว สงครามกองโจรจึงระเบิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2508 อันเป็นที่มาของ “วันเสียปืนแตก”

บนเทือกเขาภูพานระหว่างปี 2500-2516 ถือได้ว่ายุคดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหว ของขบวนการชาวนาน และในส่วนของปัญญาชนยุคเริ่มต้นไม่ว่าจะเป็นนายผี หรือจิตร ภูมิศักดิ์ ที่คนเมืองยุคใหม่รู้จัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ต้องถือว่าเป็นนักอุดมการณ์ที่มองเห็นว่าบ้านเมืองสมัยนั้นตก อยู่ภายใต้เผด็จการทหาร การต่อสู้ทางวิธีคิดเริ่มรุนแรง ดังนั้นการปราบปรามผู้ที่มีความคิดขัดแย้งจึง ถูกปราบปราม ซึ่งนั่นเองคือภาคแรก ที่ภูพานได้โอบอุ้มและให้ชีวิตใหม่กับคนเมืองได้เรียนรู้ชีวิต จากคำบอกเล่าของลุงวัฒนา สหายอาวุธ ผู้เคยรับผิดชอบแถบคงมูล อำเภวาริชภูมิ จังหวัด สกลนคร ถึงสหายผีและเป็นผู้นำทางให้พวกเราได้เข้าไปศึกษาและทำสารคดีเจาะโลกผ่านเลนส์ เรื่องบทเพลงเพื่อชีวิต บนเทือกเขาภูพาน เมื่อหลายปีก่อนจนทำให้สามารถนำเอาอัลบั้มของนายผีเข้า ชาติได้เป็นครั้งแรก หลังจากที่นายผีเองต้องรอส่วนบุญมากกว่า 30 ปี

ความเปลี่ยนแปลงฐานที่มั่นภูพาน ยุทธการชัยชนะของกองทัพภาคที่ 2 เมื่อ เดือนธันวาคม 2523 เป็นชัยชนะครั้งสำคัญ เป็นการรุกครั้งยิ่งใหญ่ของกองทัพรัฐบาลต่อกองทัพ นอกแบบของ พทท. บนเทือกเขาภูพาน จุดเริ่มต้นของการต่อสู้ด้วยอาวุธแห่งแรกของประเทศดั่งที่ พลเอกหาญ ลีนาทนัท เคยกล่าวไว้ว่า หากรัฐบาลสามารถทำลายฐานที่มั่นภูพานได้สำเร็จก็เสมือน ทำลายกองทัพนอกแบบของ พทท. ทั่วประเทศได้เช่นกัน (นายเทียม ศิริจันทร์. 2552 : สัมภาษณ์)

เมื่อขบวนการเสรีไทยยุติบทบาทผนวกกับนักการเมืองภาคอีสานถูกมองว่าเป็นผู้ มีความนิยมชมชอบในอุดมการณ์ทางการเมืองแบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นแนวคิดอีกขั้ว หนึ่งที่ต่างจากผู้มีอำนาจในสมัยนั้น ดังนั้นการจับกุมและการเข่นฆ่าผู้ที่มีอุดมการณ์ที่ต่างกันจึงเกิดขึ้น และรุนแรงตามลำดับดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่นักรบที่อ้อมไปด้วยอุดมการณ์หลายส่วนต้องทิ้งบ้าน ทิ้งเมืองเข้าสู่เขตภูคดอยไม่ว่าจะเป็นทางภาคเหนือ ภาคใต้ และโดยเฉพาะภาคอีสานซึ่งมีเทือกเขาภู พานที่เป็นประหนึ่งกับอ้อมกอดอันอบอุ่นที่คอยรับรู้อาหังความร้อน ความหนาวจากนักรบผู้หว่าแห้ว มาโดยตลอด

1.2 อำเภอกุดบาก

ในยุคสมัยที่เมืองไทยมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอันเนื่องมาจากความคิดทางการเมืองที่ แตกต่างเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ชื่อของภูพานถือเป็นหนึ่งในพื้นที่สีแดง (จัด) ที่ทางภาครัฐเฝ้า

เกาะติดและส่งกำลังไปปราบปรามอย่างต่อเนื่อง แต่หลังเหตุการณ์คลี่คลายเพราะรัฐใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร นักรบแห่งกภูพานเดินทางออกจากป่ากลายเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เพื่ออกเขาภูพานก็ค่อยๆ เลื่อนลบกลบหายไปจากการรับรู้ของคนส่วนใหญ่ทิ้งไว้เพียงตำนานแห่งการต่อสู้กับความทรงจำของนักรบ แห่งกภูพานอันยากที่จะลืมเลือน กภูพานทางผ่านที่ไม่ควรมองผ่านทางหลวงหมายเลข 213 (สกลนคร-กาฬสินธุ์)

เนื่องจากกภูพานตั้งอยู่ระหว่างภูเขาทั้งสี่ด้านมีลำห้วยบางทรายไหลผ่าน อดีตก็เป็นชุมชนค่อนข้างปิดเพราะมีรถเข้าออกเพียงวันละเที่ยวและไม่แน่นอน เนื่องจากถนนยังไม่ได้ลาดยาง ทำลักษณะเช่นนี้จึงเป็นที่หมายปองของ พทท. ที่เข้ามายึดพื้นที่เป็นเขตปลดปล่อยในหลายหมู่บ้านกรรมการกลาง พทท. มาประจำที่นี่ พท.พโยม หรือสหายคำตัน บิดาของอดีตท่านนายกฯ พลเอกสุรยุทธ์ก็เข้าป่าที่นี่ นักการเมืองที่เห็นหน้าในจอทีวีบางคนก็เข้าป่าที่นี่ นักเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายคนก็เข้าป่าที่นี่ ชาวบ้านกะโหลกเกือบทั้งหมดยกกันหนีภัยเข้าป่ากันเต็มยอดเขารอบทิศทางสภาพเป็นบ้านแตกสาแหรกขาด เมื่อทุกอย่างเข้าสู่ความสงบทุกคนลงมากลับบ้านเกิดแต่ก็มาเผชิญความลำบากยากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะเท่ากับมานับหนึ่งเริ่มต้นชีวิตครอบครัว ชุมชนกันใหม่หมด วัควายหายไประยะหนึ่ง เครื่องมือทำนาทำไร่ก็ไม่มีต้องสะสม สร้างกันใหม่ เผชิญปัญหาข้าวไม่พอกิน เพราะไม่มีเก็บกักไว้ ราชการก็ไม่สามารถแบกรับภาระได้ ปล่อยให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกลับใจเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เผชิญกับความอดอยากอย่างรุนแรงนับแต่นั้นมา ทุกครอบครัวต้องออกไปเอาของป่าไปแลกข้าว นายเดือน โถแก้วเขียน ชาวบ้านนาขามเล่าให้ฟังว่าตอนนั้นผมยังเล็กแค่ แต่เป็นความจำที่ฝังแน่นไม่ลืม มันคิดหุดคิดตามตลอด ครอบครัวต้องตระเวนไปขอข้าวกินไปที่อำเภอภูพาน ซึ่งเป็นจุดที่ใกล้ที่สุด ที่นั่นอุดมสมบูรณ์ เพื่อนบ้านย้ายกันไปที่อื่นๆ เช่น อำเภอนาแก จังหวัดสกลนคร แต่ก่อนขึ้นกับจังหวัดนครพนม บางสายไปที่อำเภอนาคู หรืออำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ บางสายก็ไปที่อำเภอกำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

ข้อดีของการเกิดสงครามระหว่างรัฐกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยคือ มีการพัฒนาถนนให้ดีขึ้นลาดยางเข้าพื้นที่ มีการสร้างสะพานข้ามลำน้ำเป็นสะพานปูน สาเหตุนี้เองจากทางรัฐบาลต้องการพัฒนาเพื่อที่จะได้ส่งทหารเข้าไปปราบพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่อยู่ในพื้นที่ได้สะดวกและรวดเร็วสะพานอันไหนที่เป็นสะพานไม้ชาวบ้านก็จะไปเผาเพื่อที่ทางการจะได้อาศัยใหม่ให้เป็นสะพานปูนที่ยากต่อการทำลาย มีการสร้างโรงพยาบาลเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน ประชาชนจะได้ยินมรัฐฯ มากกว่าพรรคคอมมิวนิสต์

1.3 อำเภอนาคู

ในวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ญี่ปุ่นกับไทยได้ลงนามในกติกาสัญญาเป็นพันธมิตรกันทั้งในทางการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ ณ วัดพระแก้ว ต่อมาในวันที่ 25 มกราคม 2485

ประเทศไทยได้ประกาศสงครามต่ออังกฤษสหรัฐอเมริกา ซึ่งหมายความว่า ไทยได้เข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่น ทั้งโดยนิตินัยและพฤตินัย

ขบวนการเสรีไทยพยายามติดต่อทำความเข้าใจกับฝ่ายสัมพันธมิตร อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน และประเทศอื่นๆ ว่าประชาชนชาวไทยมิได้เห็นดีเห็นชอบกับการทำสงครามของญี่ปุ่น ที่เป็นเช่นนั้นเพราะความจำใจและในขณะเดียวกันก็พร้อมจะร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรในการต่อต้านญี่ปุ่นทุกๆ ด้าน ดังจะเห็นได้จากการก่อสร้างสนามบินลับ กรณีสนามบินบ้านนาคู เป็นต้น มีการฝึกกองกำลังทหารเสรีไทยและทหารพลเรือน (ท.พ.ร.) โดยทหารฝ่ายสัมพันธมิตรในค่ายนาคู ค่ายเต่างอย ค่ายโค่นหอม เป็นผู้ฝึกยุทธวิธีการใช้อาวุธการสอดแนม การรบแบบกองโจร และเรียนรู้วิธีซุ่มโจมตีทำลายกำลังหลังถูกโจมตี เป็นต้น

เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 เครื่องบินญี่ปุ่นบินตรวจการ บริเวณสนามบินบ้านนาคูทุกคน ในวงการเสรีไทยสายอีสานยอมรับว่าหน่วยเสรีไทย ต้องพึ่งอาวุธยุทธโปกรณ์ที่ฝ่ายอังกฤษและอเมริกาส่งมาให้ การส่งอาวุธให้ใน ระยะแรกมีเพียงการทิ้งร่ม (ได้แก่ การเอาเครื่องบินบรรทุกอาวุธยุทธสัณหาระบรรจุถึงเหล็กมาทิ้งลง โดยอาศัยร่มชูชีพ ณ สถานที่ที่ตกลงกันเป็นคราวๆ) การทิ้งร่มเป็นกิจกรรมประจำที่ชาวเสรีไทยทุกคนรอคอย เพราะแต่ละครั้งหมายถึงการเพิ่มอาวุธสมัยใหม่ที่เราสร้างไม่ได้ แต่การทิ้งร่มจะทำได้เฉพาะคืนเดือนหงาย คือ ประมาณระหว่างวันขึ้น 12 ค่ำไปถึงวันแรม 4 หรือ 5 ค่ำ และจำนวนอาวุธที่ส่งแต่ละครั้งก็มีจำกัด ต่อมาได้มีการสร้างทางวิ่งชั่วคราวสำหรับเครื่องบินขนาดกลาง และทุกคนก็เริ่มสร้างความหวังว่า สักวันหนึ่งการส่งอาวุธและยุทธสัณหาระมาสู่หน่วยเสรีไทยจากฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นจะใช้เครื่องบินลำเลียงโดยตรง ไม่ต้องมีการรอคอยข้ามคืนไม่ต้องวิ่งตามร่มบางร่มที่อาจตกไกลจากที่หมาย ไม่ต้องเป็นปีนต้นไม้ในกรณีทิ้งร่มอาจติดค้างอยู่บนยอดไม้และเรื่องความกังวลที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ

นายเตียง ศิริขันธ์ ตกกลงให้นายจำลองดาวเรือง เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างสนามบินที่มีทางวิ่งหรือสนามบินแรกที่สร้างขึ้นในภาคอีสานนั้น จัดทำขึ้นที่สนามบินบ้านนาคู ในปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคาม แต่ใน พ.ศ. 2485-2488 นั้น ยังเป็นจังหวัดมหาสารคามอยู่ สนามบินนี้เป็นลานดินแข็งซึ่งต้องปราบพื้นที่ให้เรียบ โดยอาศัยแรงคน ไม่มีรถบดหรือรถขุดดินใดๆ เลย เมื่อพันตรี Smiley ที่เป็นนายทหารอังกฤษประจำอยู่กับหน่วยเสรีไทยอีสาน เห็นว่าถึงเวลาที่กองกำลัง 136 ของกองทัพอังกฤษในอินเดียจะได้ทดลองใช้สนามบินแห่งนี้ ในต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 กองกำลัง 136 ก็ได้ส่งเครื่องบิน Dakota ขนยุทธสัณหาระมาทดลองลงที่สนามบินนี้ ปรากฏว่านักบินพอใจในลักษณะของสนามบินมากกว่าที่คาดไว้เพราะสนามบินมีขนาดใหญ่ยาว ไม่มีต้นไม้อุดตันหรือเกาะเกาะทางวิ่งขึ้นลงพื้นดินแข็งพอที่จะรับน้ำหนักเครื่องบินและยุทธสัณหาระได้เป็นอย่างดี และฝ่ายเสรีไทยก็พอใจ เพราะจำนวนอาวุธยุทธโปกรณ์ที่ส่งมาโดยทางเครื่องบินเช่นนี้มากกว่าที่ส่งมาทางทิ้งร่ม เนื่องจากต้องคำนึงถึงความปลอดภัยจากหน่วยทหารญี่ปุ่น ที่

สกลนครและอุดรธานีมีหน่วยทหารญี่ปุ่นอยู่ประจำ มีการจ้างคนติดยาเสพติดเป็นสายลับความเคลื่อนไหวของหน่วยเสรีไทยตลอดเวลาอย่างไรก็ตาม นายเตียง ศิริขันธ์ จึงได้หาทำเลที่จะสร้างสนามบินไว้ 2 แห่งที่บ้านเต่างอยหนึ่งแห่งและบ้านตาดกวางอีกหนึ่งแห่ง

เมื่อ พ.ศ. 2505 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มอบให้พลตรีเจริญ พงษ์พานิช เป็นผู้บัญชาการศูนย์ฯ นำหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (น.พ.ค.) แห่งแรกของประเทศไทยตั้งศูนย์ฯ ปฏิบัติการที่บ้านนาคู เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์สนามบินนาคู ถนนหนทาง และช่วยเหลือประชาชนในเขตทุรกันดารให้อยู่ดีกินดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์ขณะนั้นอำเภอนาคูเป็นดินแดนสุขาวดีเป็นหมู่บ้านสวรรค์ขึ้นทันตา ความสุขก็ติดตามเป็นเงาตามตัวอย่างไม่มีใครปฏิเสธ

สรุปการที่ประเทศไทยปกครองระบอบเผด็จการทหารในช่วง พ.ศ. 2507 ในสมัยนั้นรัฐบาลจอมพลถนอม กิจติขจร ทำการปฏิวัติทำให้ประชาชนถูกกดขี่ทางการเมืองมีการกดขี่ข่มเหง ปรามปรามประชาชนผู้รักประชาธิปไตยอย่างหนัก และได้มีกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยชักชวนให้เข้าร่วมต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยจึงหันมาเข้าร่วมกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้เดือดร้อน ในขณะนั้นมีการจัดตั้งหน่วยทหารประจำบ้าน (น.จ.บ.) มีการเข้าร่วมการศึกษาฝึกวิชาทหาร ระดมเสบียง หาข่าว รายงานข่าว จนถูกรัฐบาลปรามปราม เกิดการต่อสู้จนต้องเสียเลือดเนื้อของประชาชน การดำรงชีพในขณะเข้าร่วมพรรคฯ ต้องปรับตัวตามเงื่อนไขของแต่ละท้องถิ่นอยู่แบบพอเพียงกับข้าวหาเอาตามธรรมชาติ ทำนาได้ข้าวเหลือกิน ขายแล้วก็แบ่งให้สหായสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ที่ว่า สังคมเป็นระบบที่ซับซ้อนระบบหนึ่งที่มีองค์ประกอบต่างๆ หลายส่วนทำงานร่วมกันจนเกิดความมีเสถียรภาพ (Stability) ในการวิจัยเรื่องนี้จากการที่ประชาชนถูกบีบคั้นอย่างหนักจากรัฐบาลเผด็จการทหารจึงทำให้ระบบสังคมครอบครัวแตกแยกและหันไปพึ่งระบบคอมมิวนิสต์เพื่อนำพาประชาธิปไตยและอิสรภาพกลับมาอีกครั้ง และยังสอดคล้องกับทฤษฎีทฤษฎีการแพร่กระจาย ที่ว่า การแพร่กระจายวัฒนธรรมเกิดจากจุดกำเนิดหลายศูนย์กลาง แต่ละศูนย์กลางจะมีองค์ประกอบวัฒนธรรมแตกต่างกันไปแต่ละกลุ่ม เรียกว่า วงแหวนหนึ่ง ตัวอย่างเช่น วงแหวนวัฒนธรรมหนึ่ง ในเรื่องนี้เกี่ยวกับแนวคิดสังคมนิยม การล่าอาณานิคมและลัทธิคอมมิวนิสต์

ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยว คนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจต่อการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของสหายต่างๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ขาดกองทุนที่จะมาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ความพร้อมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยว

1. ด้านการวางแผน จะต้องมี การจัดตั้งคณะกรรมการมาดูแลรับผิดชอบในด้านต่างๆ เพราะปัจจุบันนี้ยังไม่มี หากคนนำทางในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของสหาย

2. ด้านการจัดการองค์ความรู้ จะต้องรวบรวมกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเพื่อสอบถามเอาองค์ความรู้ของชุมชนและเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ออกมา จัดหาเงินทุนสนับสนุน

3. ด้านการบริหารงานจัดตั้งคณะกรรมการระดับชุมชนและศึกษาเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

4. ด้านการอำนวยความสะดวกประชาชนประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรภาคเอกชนและส่วนอื่นๆ แบบองค์รวมและบูรณาการ

5. ด้านการควบคุมติดตามประเมินผลให้องค์กรประชาชนได้มีการเรียนรู้ การวิเคราะห์วิจัยวางแผนและติดตามประเมินผลเองจากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นแล้วนำมาพัฒนาแก้ไขโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกฝ่ายเพื่อความยั่งยืน สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารที่ว่า การบริหารงานคือ กระบวนการที่ผู้บริหารใช้กลยุทธ์ต่างๆ ทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยอาศัยหลักการประสานงานอำนวยความสะดวกเพื่อให้บุคคลในองค์กรร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากความหมายของการบริหารดังกล่าวมาในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานจะมีลักษณะดังนี้ คือ

1) ประสานความร่วมมือกับคนทุกฝ่ายทั้งชุมชน หน่วยงานของรัฐและเอกชน 2) ร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

2. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

ตารางสรุปสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ตาราง 8 สรุปสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย
บนเทือกเขาภูพาน

อำเภอ/สถานที่	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
1.อำเภอเมืองสกลนคร	1.อุทยานแห่งชาติภูพาน 2.สะพานขอม หรือ สะพานหิน 3.พระธาตุเชิงชุม 4.หนองหาน 5.สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ตั้งอยู่ติด6 6.กับหนองหานบริเวณตำบลธาตุเชิงชุม 7.สถานแสดงพันธุ์ปลาน้ำ 8.ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร 9.พระธาตุคูม อยู่ที่วัดพระธาตุคูม 10.พิพิธภัณฑ์อาจารย์มั่น ภูริทัต โต 11.ปราสาทพระธาตุนารายณ์เจงเวง 12.พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ 13.ชาวภูไท บ้านโนนหอม	เส้นทางที่ขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้าน กองทัพของทหารญี่ปุ่น และ กลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยใช้เส้นทางส่งเสบียงอาหาร และ อาวุธ บ้านเสรีไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ นายเทียม ศิริจันทร์ (ญาตินายเตียง ศิริขันธุ์) 419/1 ถนนสุขเกษม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อายุ 92ปี หมายเลขโทรศัพท์ 042-714213 เป็นเสรีไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นญาตินายเตียง ศิริขันธุ์ พ่อของนายเตียงขุน นิเทศพานิชย์ (บุคดี ศิริขันธุ์) เป็นน้องชายของพ่อ นายเทียม ศิริจันทร์ จ.ส.ต. ผจก.ศิริมาศ อายุ 89 ปี
2.อำเภอภูพาน	1.อุทยานแห่งชาติภูพาน 2.พระธาตุภูเพ็ก 3.ถ้ำเสรีไทย 4.เทือกเขาภูพาน 5.น้ำตกคำหอม 6.ผานางเมืง 7.ผาเสวย 8.สะพานหินธรรมชาติ 9.น้ำตกแก้งกระฮาม 10.ลานสาวเอ้	1.ถ้ำเสรีไทย 2.เทือกเขาภูพานที่ต่างๆที่ ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เคยใช้ประกอบกิจกรรม เช่นอยู่อาศัย สถานที่เรียน ที่ฝึกซ้อมทหาร โรงอาหาร ที่ประชุม สถานพยาบาล ที่ซ่อนอาวุธ และอื่นๆ กลุ่มแรกคือ ขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้าน กองทัพของทหารญี่ปุ่น และ กลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วยประชาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษา ที่ออกมาเรียกร้องเสรีภาพคืนจากการปกครองของรัฐบาลทหาร

ตาราง 8 (ต่อ)

อำเภอ/สถานที่	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
		<p>สันคำบักเกียง(ใกล้กับเขตจังหวัดกาฬสินธุ์) มีถ้ำชื่อ ถ้ำกกไฮ เพราะมีต้นไฮ (ภาษาอีสาน)ขึ้นที่ปากถ้ำ ใช้เป็นที่อยู่ของสหาย</p> <p>สันคำบักเกียง พวกสหายหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเรียกว่า เขต 99</p>
3.อำเภอกุคบก	<p>1.เขื่อนน้ำพุง</p> <p>2.แหล่งท่องเที่ยวเกษตรศูนย์อินแปลงบ้านบัว</p>	<p>ทัฟต่างๆที่ ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เคยใช้ประกอบกิจกรรม เช่นอยู่อาศัย สถานที่เรียน ที่ฝึกซ้อมทหาร โรงอาหาร ที่ประชุม สถานพยาบาล ที่ซ่อนอาวุธ และอื่นๆ กลุ่มแรกคือ ขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมต่อต้าน กองทัพของทหารญี่ปุ่น และ กลุ่มที่สองคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วยประชาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษา ที่ออกมาเรียกร้องเสรีภาพคืนจากการปกครองของรัฐบาลทหาร ค่ายภูสัถลาคหรือภูเตี้ยในเทือกเขาภูพาน ประชุมใหญ่ที่อำเภอนาแกฐานที่มั่นภูซัด ใสซุดลายเหมือนทหารพรานทะเล คนส่วนใหญ่ใส่สีเขียว ในการหรับนอนจะนอนแปลที่ผูกกับต้นไม้ ในเป็ของแต่ละคนจะมี ผ้าเอาไว้ผูกแปลนอน ผ้าห่ม ผ้าเต็นท์</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

อำเภอ/สถานที่	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
4.อำเภอนาकु	1.พระพุทธรูปสำริดบ้านภูแล่นช้าง 2.พระพุทธรูปนามิ่งมงคล 3.พระพุทธรูปสำริดจั้งจั้ง 4.พระพุทธรูปสำริดนिरโรคันทรายหรือ 5.พระองค์ดำบ้านนาขาม (จำลอง) 6.พระไม้ พระเขาควาย 7.ใบเสมาหินที่บ้านดอนแคน 8.รอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์กินเนื้อ 9.ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บนเทือกเขาภูพาน ในเขตหมู่บ้านนางาม 10.น้ำตกคำเตย น้ำตกคำเตย	1.สนามบินเสรีไทย 2.ถ้ำเสรีไทย อยู่ในเขตหมู่บ้านชาด

2.1 อำเภอเมืองสกลนคร จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้อง
สภาพปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ

2.1.1 ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกใน
สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

2.1.2 ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว

2.1.3 การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวในบางที่ไม่ได้อยู่ใน
เขตเมืองเช่นสะพานขอม หรือสะพานหิน ยังขาดห้องสุขา ถึงขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่ง
พักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผนพับเพื่อบอกเส้นทางบอกที่พัก บอกร้าน
อาหาร

2.2 อำเภอภูพาน จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องสภาพปัญหา
ที่พบในปัจจุบันคือ

2.2.1 ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยว ความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยวแบบคูนก เดินป่า

2.2.2 ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

2.2.3 ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว

2.2.4 การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อม เช่น ถ้าเสริไทยขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน น้ำตกคำหอมขาดห้องน้ำ ผานางเมินขาดถังขยะ ห้องน้ำ ผาเสวยห้องน้ำ สะพานหินธรรมชาติ ขาดป้ายบอกทาง ขยะ ห้องน้ำ โดยภาพรวมสิ่งที่ขาดคือยังขาดห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผ่นพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกร้านอาหาร บอกร้านอาหาร

2.2.5 ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สถานที่ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและเสริไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ขาดการจัดนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยวได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การจัดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น

2.2.6 สถานที่ท่องเที่ยว ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานการที่จะเข้าไปพัฒนาจึงเป็นการยากลำบากในบางเรื่องเพราะอยู่ในอำนาจของรัฐดูแล

2.3 อ่าเภออุบลาค จาการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ

2.3.1 ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยว มีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว

2.3.2 ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

2.3.3 ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว

2.3.4 การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อมโดยภาพรวมสิ่งที่ขาดคือยังขาดห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผ่นพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร

2.3.5 ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism)

2.4 อำเภอนาคู จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่าสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ

2.4.1 ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยว มีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว แบบคนูก เดินป่า

2.4.2 ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

2.4.3 ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว

2.4.4 การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อม เช่น 1) พระพุทธสารีร์บ้านภูแล่นช้าง 2) พระพุทธรูปมิ่งมงคล 3) พระพุทธสารีร์จังงัง 4) พระพุทธสารีร์นิรโรตันทราย หรือ 5) พระองค์ดำบ้านนาขาม (จำลอง) 6) พระไม้ พระเขาควย 7) ใบเสมาหินที่บ้านดอนแคน ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์ 8) รอยเท้าไดโนเสาร์ พันธุ์กินเนื้อ ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ถังขยะ 9) ผานางคอย น้ำตกผานางคอยอยู่บน ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์ 10) สนามบินเสรีไทย ขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดห้องน้ำ ถังขยะ มัคคุเทศก์ โดยภาพรวมสิ่งที่ขาด คือ ยังขาดห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผ่นพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร

2.4.5 ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สถานที่ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และเสรีไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ขาดการจัดนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยวได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การจัดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น

2.4.6 ขาดการดูแลสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนปล่อยให้ชาวบ้านและชุมชนดูแลเองเช่นสนามบินเสรีไทยบ้านนาคู

3. การจัดการเส้นทางรถท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

การจัดการเส้นทางรถท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมเส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ การจัดการเส้นทางรถท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านบริการ

3.1.1 ที่พัก ในส่วนมาตรฐานด้านที่พักเพื่อการท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างมาก เพราะนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีสถานที่พักระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว การกำหนดระดับคุณภาพของสถานที่พักต่างๆ ถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นการประกันคุณภาพที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ และยังเป็นการพัฒนาคุณภาพให้เทียบเท่ามาตรฐานที่พักในระดับสากลอันเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านที่พักอย่างยั่งยืนให้กับการจัดการเส้นทางรถท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานมีมาตรฐานดังนี้

3.1.1.1 มีห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นสัดส่วน

3.1.1.2 มีที่นอน หมอน และเครื่องนอน เช่น ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม และปลอกผ้าห่มที่สะอาด ไม่เหม็นอับและถูกสุขลักษณะ

3.1.1.3 มีห้องน้ำและส้วมที่สะอาดถูกสุขอนามัย

3.1.1.4 มีน้ำใช้สอยพอเพียงในการอาบน้ำและเข้าส้วม

3.1.1.5 ไม่มีแมลงและสัตว์ที่เป็นพาหะของโรค หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น หนู แมลงสาป เป็นต้น

3.1.1.6 เป็นความเต็มใจของสมาชิกทุกคนในครัวเรือนนั้นในการให้นักท่องเที่ยวเข้าพักค้าง

3.1.1.7 ชุมชนที่จัดให้มีที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ควรมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบชนบท มีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.1.1.8 มีการให้บริการที่เปี่ยมด้วยความเต็มใจ มีน้ำใจ และอัธยาศัยไมตรี

3.1.2 อาหาร มีมาตรฐานดังนี้

3.1.2.1 เป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่จากในท้องถิ่น

3.1.2.2 เป็นอาหารพื้นบ้านอย่างน้อย 1 อย่าง

3.1.2.3 อาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ

3.1.2.4 ครัวและอุปกรณ์ที่ใช้มีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ

3.1.2.5 ภาชนะที่ใช้มีความสะอาดและปลอดภัย

3.1.2.6 มีการดูแลรักษาความสะอาดของสถานที่รับประทานอาหาร

3.1.2.7 มีน้ำดื่มสะอาดและปลอดภัย

3.1.3 ด้านความปลอดภัย

3.1.3.1 มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย

3.1.3.2 เป็นชุมชนหรือสถานที่ที่ปลอดภัยเสพติด สงคราม และการก่อ

การร้าย

3.1.3.3 มีการคัดเตือนนักท่องเที่ยวถึงการเก็บรักษาทรัพย์สินส่วนตัวและให้ข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในกรณีเกิดภัยธรรมชาติ

3.1.3.4 มีระบบสื่อสารที่สามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้ตลอดเวลาเมื่อเกิดเหตุร้าย

3.1.3.5 มีกลอนประตู/หน้าต่างในที่พักที่ใช้การได้ดี

ในเขตเทือกเขาภูพานมีอุทยานแห่งชาติภูพานซึ่งรับผิดชอบโดยกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดูแลความปลอดภัยมีเจ้าหน้าที่ประจำในทุกจุดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติและประวัติศาสตร์ อีกทั้งในตัวอำเภอภูพานยังมีสถานีตำรวจคอยดูแลอยู่อีกส่วนด้วย

3.2 ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว มีมาตรฐานคือ

3.2.1 มีกิจกรรมจัดสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับสมาชิกชุมชนหรือเจ้าของบ้าน เช่น การประกอบอาหารด้วยกัน การชมหมู่บ้าน ไร่ นา สวน หัตถกรรม หรือกิจกรรมอาชีพอื่นๆ ของชุมชน การนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

3.2.2 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีท้องถิ่น

3.2.3 มีกิจกรรมปฐมนิเทศให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวและให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

3.2.4 เป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

3.2.5 มีผู้นำเที่ยวท้องถิ่นที่มีความสามารถในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวบนเทือกเขาภูพานมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
2. สถานที่ท่องเที่ยวทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

3.3 ด้านสภาพแวดล้อม มีมาตรฐานคือ

3.3.1 มีแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยหนึ่งแห่งที่พร้อมในการให้นักท่องเที่ยวไปเยือนของแต่ละอำเภอ

3.3.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนและในแหล่งท่องเที่ยว

3.3.3 สภาพแวดล้อมของชุมชนยังรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.3.4 บ้านพักมีลักษณะกายภาพกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ใช้วัสดุในท้องถิ่น

3.3.5 บริเวณบ้านโดยรอบมีความสะอาดเรียบร้อยไม่รกรุงรังเป็นแหล่งพาหะของโรคและแมลง

3.3.6 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคงแข็งแรง

3.3.7 บ้านพักมีอากาศถ่ายเท แสงสว่างส่องถึง ไม่มีกลิ่นอับ และมีหลังคา กันฝนได้ที่ตั้งเหมาะสม ไม่ห่างไกลจากชุมชนและสถานพยาบาล

3.4 ด้านการจัดการ มีมาตรฐาน คือ

3.4.1 มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อบริหารจัดการ เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ชมรม

3.4.2 สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและกิจกรรม การบริการต่างๆ

3.4.3 มีการบริหารจัดการที่ทันสมัยสอดคล้องกับทฤษฎีที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และความเป็นธรรมแก่สมาชิกทุกคน

3.4.4 มีกิจกรรมการบริหารจัดการที่ทันสมัยสอดคล้องกับทฤษฎีที่ชัดเจน ได้แก่ มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล การกำหนดงบประมาณลงทุน งบการดำเนินงาน และบุคลากรในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผล

3.4.5 มีการกำหนดกฎข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ทันสมัยสอดคล้องกับทฤษฎี

3.4.6 มีระบบการจองล่วงหน้าและการลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

3.4.7 มีการใช้วัสดุในท้องถิ่นหรือนำผลิตภัณฑ์จากชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ เช่น การตกแต่ง เป็นภาชนะใส่อาหาร เครื่องนอน เป็นต้น

3.4.8 มีการนำผลิตภัณฑ์ซึ่งผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดจำหน่ายเป็นสินค้าของที่ระลึก

3.4.9 มีการเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่น

การจัดการใน 5 ด้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ

1. ผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น
2. ผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว
3. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
4. การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยว และ
5. ประเภทของการจัดนำเที่ยว
  - 5.1 การจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism)
  - 5.2 การจัดนำเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism)
  - 5.3 การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism)
  - 5.4 การจัดนำเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา (Health and Sport Tourism)
  - 5.5 การจัดนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism)
  - 5.6 การจัดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น (Ethnic Tourism)

3.5 ด้านการส่งเสริมการตลาด มีมาตรฐานคือ

- 3.5.1 มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดที่ชัดเจน
  - 3.5.2 มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมาย
  - 3.5.3 มีข้อมูลเกี่ยวกับราคา ลักษณะของที่พักรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและการบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน
  - 3.5.4 มีระบบการจองที่สะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการติดต่อจัดกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มคนไทย รวมทั้งสร้างกระแสการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ท่องเที่ยว ภาคอีสาน ภายใต้การประกาศเป็น “ปีท่องเที่ยวอีสาน” โดยจะจัดงานส่งเสริมการขาย Amazing I-san Fair นำผู้ประกอบการในภาคอีสานมาออกบูชเจรจาธุรกิจกับผู้ประกอบการในกรุงเทพฯ และจัดทำโครงการ Check in I-san ร่วมกับสื่อต่างๆ จัดกิจกรรมร่วมสนุกเสนอรางวัลรายการนำเที่ยวภาคอีสานและร่วมกับพันธมิตรเสนอรายการนำเที่ยวราคาพิเศษ
- กลุ่มลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมาย
- ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานแบ่งได้ 4 ระดับ คือ
1. กลุ่มลูกค้าระดับ A คือ กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้สูง มีฐานะทางการเงินดี มีอำนาจการซื้อสูง ชอบการบริการที่ดี มีระดับ ราคาไม่ใช่ว่าปัจจัยสำคัญในการพิจารณา กลุ่มลูกค้า

ระดับ A ได้แก่ ผู้บริหาร นักการเมือง เจ้าของกิจการ เป็นต้น กลุ่มลูกค้าระดับนี้จะเป็นกลุ่มเป้าหมายของบริษัทนำเที่ยวขนาดใหญ่ ที่มีชื่อเสียงด้านการบริการที่ดี

2. กลุ่มลูกค้าระดับ B คือ กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ปานกลาง ฐานะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่ราคาก็เป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาเช่นกัน กลุ่มลูกค้าระดับนี้มักจะเปรียบเทียบระหว่างราคากับการบริการ กลุ่มลูกค้าระดับ B ได้แก่ พนักงานระดับหัวหน้างาน ผู้จัดการบริษัท ข้าราชการระดับหัวหน้ากอง อาจารย์ นักวิชาการ เป็นต้น กลุ่มลูกค้าระดับนี้มักใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวกว้างขวางไปจนถึงขนาดใหญ่

3. กลุ่มลูกค้าระดับ C คือ กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ไม่มากนัก มีอำนาจการซื้อน้อยจะใช้ราคาในการตัดสินใจ โดยไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องการบริการ กลุ่มลูกค้าระดับ C ได้แก่ ข้าราชการชั้นผู้น้อย พนักงานบริษัทฯ พนักงานโรงงาน เป็นต้น การจัดส่งเสริมการขายไม่ว่าจะเป็นการลดราคา หรือการส่งเสริมการขายพิเศษ จึงดึงดูดคนกลุ่มนี้ได้ดี กลุ่มลูกค้าระดับ C มักใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวขนาดเล็ก หรือจัดการนำเที่ยวด้วยตนเอง

4. กลุ่มลูกค้าระดับเยาวชน คือ กลุ่มลูกค้าที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับอุดมศึกษา มีอำนาจการซื้อในวงเงินจำกัด เดินทางเพื่อทัศนศึกษา เป็นหมู่คณะ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างประสบการณ์ชีวิตนอกห้องเรียน

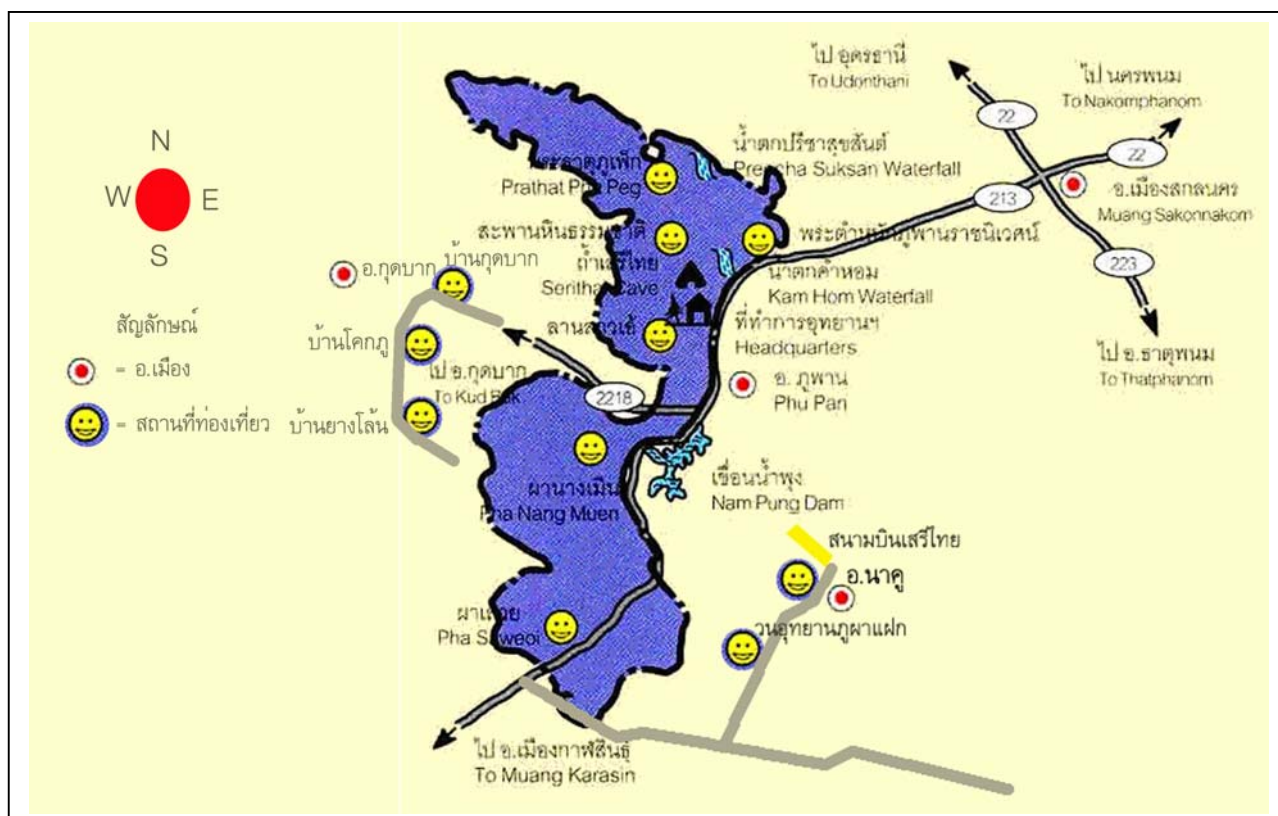
การส่งเสริมตลาดในประเทศ

แนวทางการดำเนินงาน สำหรับตลาดในประเทศ

1. กลยุทธ์สร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต
2. กลยุทธ์ส่งเสริมการเดินทางเชื่อมโยง
3. กลยุทธ์สร้างการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่
4. กลยุทธ์รณรงค์ให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรู้ค่า รักษาแหล่งท่องเที่ยว
5. กลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติของการเรียนรู้

การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมเส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ รูปแบบใหม่เที่ยวได้ใน 1 วัน

ภาพประกอบ 56 แผนที่เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

- ไทย
1. กิจกรรม ชมประวัติศาสตร์ เที้ยวถ้ำ/ธรณีวิทยา ด้านธรรมชาติที่สวยงามที่ถ้ำเสรี
  2. กิจกรรม เทียน้ำตก ชมทิวทัศน์ที่เทือกเขาภูพาน
  3. กิจกรรม เทียน้ำตก ชมทิวทัศน์ที่น้ำตกคำหอม
  4. กิจกรรม เทียน้ำตก ที่น้ำตกปรีชาสุขสันต์
  5. กิจกรรม แล่มีปี่ง ชมทิวทัศน์ที่ผานางเมิน
  6. กิจกรรม ชมทิวทัศน์ที่ผาเสวย
  - 7.กิจกรรม เที้ยวถ้ำ/ธรณีวิทยา ชมทิวทัศน์ที่สะพานหินธรรมชาติ
  - 8.กิจกรรม เทียน้ำตกที่น้ำตกแก่งกระอาม
  - 9.กิจกรรม ธรณีวิทยา ด้านธรรมชาติที่สวยงามที่ลานสาวเอ้
  - 10.กิจกรรม ชมประวัติศาสตร์- เที้ยวถ้ำ/ธรณีวิทยา ด้านธรรมชาติที่สวยงามที่สนาม
- บิณเสรีไทยบ้านนาคู

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน อภิปรายผลดังนี้

1. ความรู้ใหม่ที่พบจากการวิจัย

1.1 เป็นการรวบรวมองค์ความรู้และประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน โดยนำไปสร้างเป็นฐานข้อมูลทางเอกสาร และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์

1.2 การศึกษาทำให้เข้าใจสภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานที่เกิดขึ้น และหาแนวทางแก้ไขที่จะพัฒนาให้ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

สรุปผลจากการวิจัยได้แนวทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น 1) การจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism) 2) การจัดการนำเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) 3) การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) 4) การจัดการนำเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา (Health and Sport Tourism) 5) การจัดการนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) 6) การจัดการนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น (Ethnic)

2. ประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานหลังการบุกยึด

ประเทศไทยของท้าวบุญชุ่ม ในปี พ.ศ. 2484 ท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขณะนั้นได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นแบบลับๆ เต็ง ศิริจันทร์ ทราบแผนการนั้นแต่แรก เขาและกลุ่มเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) อีสาน ในฐานะเป็นผู้นำประชาชนระดับล่างในภาคอีสานได้รับผิดชอบการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยในภาคอีสานขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นขบวนการเสรีไทยที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศที่มีกองกำลังติดอาวุธลักษณะกองโจร โดยเฉพาะในแถบเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร อันเป็นจุดแรก

เนื่องจากแถบเทือกเขาภูพาน มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเพราะเป็นป่า มีเงื้อมผาและซอกถ้ำไว้ซ่อนกายและเก็บอาวุธ เสบียง ในการเคลื่อนไหวต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น โดยมีเต็ง ศิริจันทร์ เป็นแม่ทัพกองทัพลเรือ (ท.พ.ร.) ซึ่งมีกองกำลังพลเรือนประมาณกว่าหมื่นคน โดยส่วนใหญ่เป็นครูประชาชนและชาวนา รวมไปถึงข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เคารพและศรัทธาต่อนายเต็งที่ยินดีมาร่วมภารกิจกู้ชาติ โดยที่มีได้ค่าจ้างตอบแทน หรือเข็มกลัดหาญ เป็นชวานาชนบทจนๆ เมื่อเสร็จงานพากันมาร่วมฝึกเป็นทหารเสรีไทยลับๆ อยู่ปลายนา ชายป่า ภายใต้การนำของนายเต็ง ศิริ

จันทร์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล นายแพทย์อ้วน นาคทรพรพ เป็นต้น รวมไปถึงแกนนำคนสำคัญอย่างนายสวัสดิ์และนายสวาสดี ทรายชู นายสนิท ประสิทธิ์พันธุ์ นายถวิล สุนทรศาลทูล นายครอง จันดาวงศ์ และทหารฝ่ายสัมพันธมิตร อย่างพันตรีบาทหลวง สอติเดช ชาวอเมริกา พันตรีเดวิด สไมเลย์ ชาวอังกฤษ โดยอาศัยทุนสำหรับการเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งจากการเสียดสละส่วนตัวของนายเตียงและภรรยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนายสวาสดีและนายสวัสดิ์ ทรายชู ผู้ทุ่มเทและเสียดสละต่อขบวนการเสรีไทยมากตระกูลหนึ่งรวมไปถึงเสบียงอาหารจากพี่น้องชาวนาในชนบทภาคอีสาน

มีการจัดตั้งฐานที่มั่นครั้งแรกในเขตหมู่บ้านโนนหอม บ้านชาวผู้ไท ห่างตัวเมืองสกลนครไปราว 15 กิโลเมตร ออกไปทางจังหวัดนครพนม ในปี พ.ศ. 2485 นอกจากนี้ยังมีค่ายเสรีไทยกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ในเขตป่าและบริเวณเทือกเขาภูพานในจังหวัดสกลนคร เช่น ค่ายดำนนกงู บ้านเต่างอย ค่ายดงพระเจ้า ค่ายบ้านหนองหลวง อำเภอสว่างแดนดิน ค่ายบ้านตาควงวงศ์ อำเภวาริชภูมิ ค่ายบ้านอากาศ อำเภออากาศอำนวย ค่ายบ้านภูสระคามา อำเภอวานรนิวาส รวมถึงค่ายบ้านหนองผือ อำเภอพรรณานิคม

การดำเนินงานของขบวนการคอมมิวนิสต์ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยให้เป็นรัฐสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้น ได้ดำเนินมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2485 เป็นพรรคการเมืองที่ถูกกฎหมาย แต่ได้ดำเนินการอันเป็นปฏิปักษ์กับการปกครองของไทยเรื่อยมา ครั้นในปี พ.ศ. 2492 เมื่อถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปรามจับกุมจึงเคลื่อนไหวกออกจากเมืองเข้าสู่ป่า จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธและดำเนินการต่อต้านอำนาจรัฐรุนแรงขึ้น จนกระทั่งรัฐบาลต้องประกาศใช้ พ.ร.บ.การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2495 และเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2501 ได้ทำการปราบปรามขั้นเด็ดขาด ได้ประหารชีวิตบุคคลซึ่งเป็นแกนนำของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เช่น นายครอง จันดาวงศ์ และนายรวม วงศพันธ์ เป็นต้น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จึงปรับยุทธศาสตร์การต่อสู้ โดยใช้แนวคิดของเหมา เจ๋อตุง คือ ยุทธศาสตร์ “ป่าล้อมเมือง” ปลูกกระดมมวลชนชาวไร่ชาวนาในชนบทให้เข้าร่วมขบวนการเป็นแนวร่วม จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ สถาปนาฐานที่มั่น และขยายเขตงาน จนกระทั่งสถานการณ์เอื้ออำนวย คือ งานการเมืองสุกงอม ประชาชนแนวร่วมและกองกำลังพร้อมที่จะจับอาวุธต่อสู้กับอำนาจรัฐแล้ว สงครามกองโจรจึงระเบิดขึ้นเมื่อ วันที่ 7 สิงหาคม 2508 อันเป็นที่มาของ “วันเสียปืนแตก”

บนเทือกเขาภูพานระหว่างปี 2500-2516 ถือได้ว่ายุคดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหวของขบวนการชาวบ้านและในส่วนของปัญญาชนยุคเริ่มต้นไม่ว่าจะเป็นนายผี หรือจิตร ภูมิศักดิ์ ที่คนเมืองยุคใหม่รู้จัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ต้องถือว่าเป็นนักอุดมการณ์ ที่มองเห็นว่าบ้านเมืองสมัยนั้นตกอยู่

ภายใต้เผด็จการทหาร การต่อสู้ทางวิธีคิดเริ่มรุนแรง ดังนั้นการปราบปรามผู้ที่มีความคิดขัดแย้งจึงถูกปราบปราม ซึ่งนั่นเองคือภาคแรกที่ถูกพานไปโอบอุ้มและให้ชีวิตใหม่กับคนเมืองได้เรียนรู้ชีวิต

เมื่อขบวนการเสรีไทยยุติบทบาท ผนวกกับนักการเมืองภาคอีสานถูกมองว่าเป็นผู้มีความนิยมชมชอบในอุดมการณ์ทางการเมืองแบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นแนวคิดอีกขั้วหนึ่งที่ต่างจากผู้มีอำนาจในสมัยนั้น ดังนั้นการจับกุมและการเข่นฆ่าผู้มีอุดมการณ์ที่ต่างกันจึงเกิดขึ้นและรุนแรงตามลำดับ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่นักรบที่อ้อมไปด้วยอุดมการณ์หลายส่วนต้องทิ้งบ้านทิ้งเมืองเข้าสู่เขตภูคอย ไม่ว่าจะเส้นทางภาคเหนือ ภาคใต้ และโดยเฉพาะภาคอีสาน ซึ่งมีเทือกเขาภูพานที่เป็นประหนึ่งกับอ้อมกอดอันอบอุ่นที่คอยรับรู้เอาทั้งความร้อนความหนาวจากนักรบผู้หว่าแห้วมาโดยตลอด

ข้อดีของการเกิดสงครามระหว่างรัฐกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย คือมีการพัฒนาถนนให้ดีมีถนนลาดยางเข้าพื้นที่ มีการสร้างสะพานข้ามลำน้ำเป็นสะพานปูน สาเหตุเนื่องจากทางรัฐบาลต้องการพัฒนาเพื่อที่จะได้ส่งทหารเข้าไปปราบพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่อยู่ในพื้นที่ได้สะดวกและรวดเร็วสะพานอันไหนที่เป็นสะพานไม้ชาวบ้านก็จะไปเผาเพื่อที่ทางการจะได้มาสร้างใหม่ให้เป็นสะพานปูนที่ยากต่อการทำลาย มีการสร้างโรงพยาบาลเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน ประชาชนจะได้นิยมรัฐฯ มากกว่าพรรคคอมมิวนิสต์

ปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งเรียนทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติจึงควรปรับปรุงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น นอกจากนี้ศักยภาพด้านระบบนิเวศที่อุทยานมีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่มีความแตกต่างภูมิภาคอื่น เช่น ภูมิอากาศ พืชพรรณ ถ้ำและโขดหินเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์พอที่จะรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังมีชุมชนที่มีวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน น่วมแก้ปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์ ภายใต้ทุนทางนิเวศและวัฒนธรรม สอดคล้องกับ กฤษดา ยะการ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนตำบลแม่ทราย อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ พบว่า 1) ประชาชนตำบลแม่ทราย มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก 2) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน 3) ประชาชนคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน 4) ประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน 5) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน และมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้อาจตั้งองค์กรเข้ามาดูแลสร้างเครือข่ายประสานงานให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ สุทธิชัย อบอุ่น (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นใน

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหารและการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวกับชุมชนและรัฐ มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริการ ขาดการวางแผนรองรับการท่องเที่ยว และไม่ได้มีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวทั้งจากชุมชนและรัฐ

3. ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวคนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจต่อการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของสหายต่างๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ยังขาดกองทุนที่จะมาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ความพร้อมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยว

1. ด้านการวางแผน จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการมาดูแลรับผิดชอบในด้านต่างๆ เพราะปัจจุบันนี้ยังไม่มี หากคนนำทางในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของสหาย
2. ด้านการจัดการองค์ความรู้ จะต้องรวบรวมกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเพื่อสอบถามเอาองค์ความรู้ของชุมชนและเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ออกมา จัดหาเงินทุนสนับสนุน
3. ด้านการบริหารงานจัดตั้งคณะกรรมการระดับชุมชน และศึกษาเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
4. ด้านการอำนวยความสะดวกประชาชนประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรภาคเอกชนและส่วนอื่นๆแบบองค์รวมและบูรณาการ
5. ด้านการควบคุมติดตามประเมินผลให้องค์กรประชาชนได้มีการเรียนรู้ การวิเคราะห์ วิจัยวางแผนและติดตามประเมินผลเองจากกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นแล้วนำมาพัฒนาแก้ไขโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกฝ่ายเพื่อความยั่งยืน สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารที่ว่า การบริหารงาน คือกระบวนการที่ผู้บริหารใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยอาศัยหลักการประสานงานอำนวยความสะดวก เพื่อให้บุคคลในองค์กรร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากความหมายของการบริหารดังที่กล่าวมาในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน จะมีลักษณะ ดังนี้ คือ
  - 1) ประสานความร่วมมือกับคนทุกฝ่ายทั้งชุมชน หน่วยงานของรัฐและเอกชน
  - 2) ร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน จากที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ พบว่า จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำและชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่า สภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ

1 ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือ แหล่งท่องเที่ยว มีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว แบบคูนก เดินป่า

2 ขาดผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

3 ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ประจำในแต่ละที่คอยบรรยายให้แก่นักท่องเที่ยว

4 การเตรียมความพร้อมสถานที่ในการท่องเที่ยวขาดความพร้อมโดยภาพรวมสิ่งที่ขาดคือยังขาด ห้องสุขา ถังขยะ ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ที่นั่งพักระหว่างทาง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และขาดแผนพับเพื่อบอกเส้นทาง บอกที่พัก บอกร้านอาหาร

5 ขาดการนำเที่ยวแบบ การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สถานที่ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและเสรีไทยบนเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ขาดการจัดนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยวได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ หรือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน การจัดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น

6 ขาดการดูแลสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนปล่อยให้ชาวบ้านและชุมชนดูแลเองเช่นสนามบินเสรีไทยบ้านนาคู

สอดคล้องกับศตวรรษ สติชัยเพียรศิริ และคณะ (2544 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดการของชาวเขา ซึ่งเป็นงานวิจัยของสถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้นำเสนอหลักในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าประกอบไปด้วย 3 ประการ ได้แก่ การจำเป็นต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม พยายามให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งนี้การท่องเที่ยวของภาคเหนือซึ่งนำเสนอประเด็น “ชาวเขา” เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจนั้นไม่เป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ แต่อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยนักท่องเที่ยวมักเป็นแบบการท่องเที่ยวทางเลือก

(Alternative Tours) โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืน หรือที่เรียกว่า “ทัวร์ป่า” (Jungle Tour) ไม่ต้องการความสะดวกสบายแบบนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป ดังนั้นผลการศึกษาพบว่าการจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านชาวเขา ปัจจุบันซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ หมู่บ้านที่ถูกท่องเที่ยว การ

จัดการโดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดการแบบระบบราชการ และการจัดการรกรการเรียนรู้ของชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดีที่สุด จึงควรมีการศึกษาสภาพพื้นที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ด้วยการคัดเลือกชาวบ้าน การพิจารณาสภาพปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน รวมถึงการมีความชัดเจนระหว่างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้การตระหนักถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชน

4. การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบริการ 2) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว 3) ด้านสภาพแวดล้อม 4) ด้านการจัดการ 5) ด้านการส่งเสริมการตลาด กลุ่มลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมายลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานแบ่งได้ 4 ระดับ คือ 1) กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้สูง 2) กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ปานกลาง 3) กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ไม่มากนัก 4) กลุ่มลูกค้าที่เป็นนักเรียน นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมเส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานใน 4 อำเภอ รูปแบบใหม่เที่ยวได้ใน 1 วัน มีกิจกรรม คือ ชมประวัติศาสตร์ เทวถ้ำ/ธรณีวิทยา ด้านธรรมชาติที่สวยงาม สอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อวัฒนธรรมมนุษย์ นักมานุษยวิทยาที่สำคัญ คือ เลสลีย์ ไวท์ ผลงานที่สำคัญ ชื่อ The Evolution of Culture พิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1957 เสนอความคิดอธิบายกฎของวิวัฒนาการ กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยผลักดันทำให้มนุษย์สามารถผลิตพลังงานเพิ่มขึ้น และสามารถใช้จ่ายพลังงานควบคุมสังคม พัฒนาการของวัฒนธรรม เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ไวท์ เห็นว่า เทคโนโลยี เศรษฐกิจ มีบทบาทสำคัญ เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรม เทคโนโลยี - เศรษฐกิจในสังคมขึ้นเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เมื่อเกิดความสัมพันธ์ขึ้น มนุษย์จะสามารถสร้างระบบสังคมจนสามารถกำหนดแนวความคิดของบุคคลในที่สุด ระบบวัฒนธรรมจะควบคุมระบบสังคม ระบบสังคมจะควบคุมระบบจิตของมนุษย์แต่ละคนในสังคม ในการวิจัยครั้งนี้การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชนได้และจะทำให้คนในชุมชนและสังคมมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองส่งผลให้ทรัพยากรคงอยู่และมีความยั่งยืนสืบไป

สอดคล้องกับ Johanness (2003 : unpagged) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับระบบนิเวศของป่าสงวน Waterberg Biosphere ในแอฟริกาใต้ ผลการศึกษาพบว่าระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ การท่องเที่ยว ในลักษณะนี้จำเป็นต้องเน้นความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่นั้นๆ เช่น พันธุ์ไม้ต่างๆ สิ่งมีชีวิต สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องเน้นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าสงวนมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวในพื้นที่แล้ว

จำเป็นต้องให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก
 ธรรมชาติ การจัดป่าสงวนให้เป็นจึงเป็นทางออกของการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้

สอดคล้องกับ วิไลภรณ์ ขันติสิทธิ์ (2541 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาพรรณนะของ
 เกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง
 อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พรรณนะของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวคิดด้านการ
 ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ พรรณนะของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่อง
 เที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปวัฒนธรรม เชิงอนุรักษ์สิ่ง
 แวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เช่น การจัดกิจ
 กรรมทางการท่องเที่ยวที่ใช้ธรรมชาติเป็นพื้นฐานต้องร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องออกแบบวางแผน จัด
 ขอบเขตพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เกษตรกรเห็นว่าศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ตลอดจน
 ประเพณีของเผ่าเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ควรได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้คงอยู่ตลอดไป
 เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อเกิดพลังและจิตสำนึกในการปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรทาง
 การท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ เกษตรกรควรได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการ
 ผลิตของที่ระลึกเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนของตนเอง และท้ายสุดเกษตรกรเห็นว่า
 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีผลทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้เสริม
 นอกเหนือจากอาชีพหลัก ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 คือ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องของรัฐบาลและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะว่า
 ควรมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม การประชาสัมพันธ์ การจัดการผลประโยชน์ของ
 ชุมชนและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

สำหรับการบริหารจัดการควรเน้นให้เกิดความยั่งยืน เป็นระบบคล้องตัวในการให้
 บริการ ซึ่งอาจนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารของเฟโยล มีจุดสนใจอยู่ที่ผู้บริหารและหน้าที่
 งานที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติโดยมีหลักที่ยึดถืออยู่เป็นประจำ เขามุ่งชี้ให้เห็นถึงหน้าที่สำคัญ
 (Function) ของนักบริหารและหลักบริหาร (Principles of Management) (ชาญชัย อาจินสมาจาร.
 2527 : 10) แนวความคิดของเฟโยลอยู่ที่แสวงหากฎเกณฑ์ในการบริหารงานที่มีลักษณะเป็นสากล
 (Universal) ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักบริหารที่ต้องมีภาระหน้าที่เกี่ยวกับความ
 รับผิดชอบต่อองค์การ เฟโยล ได้เสนอองค์ประกอบขั้นมูลฐานของการบริหารไว้ ดังนี้ คือ

1. การวางแผน (To plan)
2. การจัดองค์การ (To organize)
3. การสั่งการ (To command)
4. การประสานงาน (To coordinate)
5. การควบคุม (To control)

ข้อเสนอแนะ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมอีสานปัจจุบันที่ได้รับผลกระทบจากระบบทุนนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์โลกไร้พรมแดน ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป รูปแบบของการท่องเที่ยวก็ได้เปลี่ยนแปลงไปสภาพสังคมและเศรษฐกิจ การสร้างการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่นำเสนอจุดต่างภาพลักษณ์ของพื้นที่ เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้ถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ โดยโฆษณาประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในมุมของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี” ผ่านสื่อต่างๆ และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการเที่ยวอีสานสุขใจ (การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ที่พัก ชุมชน และรายการนำเที่ยวที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยว)

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติของการเรียนรู้ : จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจากการเดินทางท่องเที่ยว เช่น ย้อนรอยประวัติศาสตร์ตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน จัดค่ายเยาวชนให้ความรู้ด้านต่างๆ ระบบนิเวศทางทะเล ระบบนิเวศทางบก จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในระยะยาวและที่สำคัญทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการคือ

1. มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อบริหารจัดการ เช่น วิชาชีพชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ชมรม
  2. สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและกิจกรรมการบริการต่างๆ
  3. มีกิจกรรมการบริหารจัดการที่พักสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบทที่ชัดเจน ได้แก่ มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล การกำหนดงบประมาณลงทุน งบการดำเนินงาน และบุคลากรในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผล
  4. มีการกำหนดกฎข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมที่พักสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบท
  5. มีระบบการจองล่วงหน้าและการลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
  6. มีการนำผลิตภัณฑ์ซึ่งผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดจำหน่ายเป็นสินค้าของที่ระลึก
- ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานครั้งต่อไปนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของเสรีไทยและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื่องจากปัจจุบันที่สภาพสังคม การดำเนินชีวิตของสังคมอีสานเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก คนเห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมมีการตัดไม้ทำลายป่าบุกรุกป่า เผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ทำให้สถานที่ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ถูกทำลายไปมากถ้าไม่ได้รับการไว้ใจจะไม่เหลือไว้ถึงรุ่นลูกหลานในอนาคตได้เห็น ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวทางในการที่จะอนุรักษ์ของเล่นพื้นบ้านเด็กอีสานไม่ให้สูญหายไป

2. ศึกษาการสร้างมาตรฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยวบนเทือกเขาภูพาน เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน และรวมไปถึงศึกษาการสร้างมาตรฐานให้กับที่พัก ร้านอาหาร ของที่ระลึก สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ถึงขยะ ห้องสุขา หรือโทรศัพท์ เป็นต้น

3. ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม และถ้าผลของการส่งเสริมนี้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ได้ด้วย ก็ถือได้ว่าเป็นประโยชน์อีกประการต่อระบบเศรษฐกิจชุมชนในภาคอีสาน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล อคฺคพันธ์. การบริหารรัฐกิจเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- กฤษดา ยะการ. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- กรมพัฒนาที่ดิน. แผนการใช้ที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2532. กรุงเทพฯ : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, ม.ป.ป.
- กรรณิการ์ ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ,” นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอะไรบ้าง. ม.ป.ป.
<<http://www.kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK27/chapter3/t27-3-11.htm>> 2552.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2525.
- . โครงการสำรวจการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2535 ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- . วิธีการจัดทำสถิติทางการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2525.
- . อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2529.
- . สถิติการท่องเที่ยว พ.ศ. 2530 ปีท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองวิชาการและฝึกอบรม, 2530.
- . “การท่องเที่ยวของประเทศไทย,” จุลสารการท่องเที่ยว. 9(1) : 1-4 ; มกราคม, 2533.
- . แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2534.
- . รายงานประจำปี. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546.
- ขวัญฤทัย ทองอินทร์. การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นผิวด้านพาณิชยกรรม : กรณีศึกษาเมืองใหญ่. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- คเชนทร์ (คำบ่อ) เดชกฤษกร. “ขบวนการเสรีไทยจังหวัดขอนแก่น,” ศิลปวัฒนธรรม. 8(6) : 58-63, 2530.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. เกษตรก้าวหน้า เศรษฐกิจเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.

- จารุพงศ์ พลเดช. “การท่องเที่ยว : ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ,” เทศาภิบาล. 82(2) : 3-7 ; กุมภาพันธ์, 2530.
- จำรัส นองมาก. ร่วมวงบริหาร. กรุงเทพฯ ; เสริมเสริมกิจ 2541.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. “ปัจจัยเบื้องต้นของความต้องการท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 7(7) : 88-90 ; มกราคม, 2531.
- ฉันทนา (นามแฝง). XO.Group เรื่องขบวนการเสรีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สารศึกษาการพิมพ์, 2522.
- ชัยอนันต์ สมุทวนิช. รัฐ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ชัยอนันต์ สมุทวนิช และคณะ. สัตว์การเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2513.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. “ปัจจัยเบื้องต้นก่อนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 6(4) : 51-54 ; ตุลาคม 2530.
- ชาญชัย ดวงจิตต์. “การท่องเที่ยวกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยา,” จุลสารการท่องเที่ยว. 2(3) : 75-78 ; เมษายน, 2526.
- ชาญชัย อัจฉินสมาจาร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2527.
- ชาติ มณีศรี. การบริหารงานราชการ. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2526.
- ชูสิทธิ ชูชาติ. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาวง. เชียงใหม่ : โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมบ้านสวนนนทบุรี, 2544.
- เชาว์ โรจนแสง. การศึกษาผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่มีต่อเจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมต่อการดำเนินชีวิตในสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2542.
- ดิน ปรัชญาพฤทธิ์. การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- . ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมพฤติกรรม ในองค์การหน่วยที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

- ทวิทอง หงส์วิวัฒน์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภณการพิมพ์, 2527.
- ทรงพล เจตนาวณิช. “ลักษณะของโครงการพัฒนาขนาดเล็ก และกระบวนการสนับสนุนจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,” ใน ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท : ประสบการณ์จากนักพัฒนา. หน้า 15-17. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2538.
- ทศพล กฤตยพิสิฐ. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- ไทยตำบลคอคคอม. “ตำบลธาตุเชิงชุมอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร,” ข้อมูลทั่วไป. ม.ป.ป. <<http://www.thaitambon.com/Tambon/ttambon.asp?ID=470101>> 2553.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. “แนวทางและมาตรการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว,” สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2525.
- ธวัชชัย รัตนซื่อน. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- นิลวันต์ พิษณุดำรง. “ดัชนีชี้วัดการบริหารจัดการที่ดี : เครื่องมือตรวจสอบการทำงานภาครัฐ,” เศรษฐกิจและสังคม. 40(4) : 51, 2546.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงเทพ, พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ : มติชน, 2538.
- นิธิดา ประยงค์. “ผลกระทบด้านสังคมของการท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 3(3) ; 73-8 ; เมษายน, 2527.
- “บทความขุนพลภูพาน,” คนดังในอดีต. ม.ป.ป. <<http://seedang.com/stories/59527>> 2553.
- บริษัท โอเชียนสไมล์ จำกัด. ข้อมูลท่องเที่ยวจังหวัดสกลนคร. ม.ป.ป. <<http://www.oceansmile.com/E/Sakonnakorn/Sakonnakorn.htm>> 2553.
- บุญช่วย ศรีคำพร. ธุรกิจท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- ประชาชาติธุรกิจ. UNWTO ชี้ทัวร์โศสานวิฤตสหรัฐไหลเข้าไทย 3 หมื่นล. 1 ตุลาคม 2550. <http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=27&s_id=725&d_id=722> 2553.
- ประยูร ดาศรี. “การท่องเที่ยว : กิจกรรมเชิงภูมิศาสตร์สมัยใหม่,” รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง บทบาทของภูมิศาสตร์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว. จัดโดย สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมกับวิทยาลัยครุกาญจนบุรี. 26-29 ตุลาคม 2530. ม.ป.ท.,

- ปาริชาติ วัลย์เสถียร. หนังสืออ้างอิง. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค. 651
ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- พงศธร เกษสำลี. “การพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน”, จุลสาร
การท่องเที่ยว. 9(4) : 8-11 ; ตุลาคม 2533.
- . การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย-พะเยา. วิทยานิพนธ์ ผ.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- พงศ์สัมพันธ์ ศรีสมทรัพย์. หลักการจัดองค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.
- พรพจน์ สุขเกษม. การศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียง.
วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ทำอย่างไรจะหายโกรธ. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพฯ :
กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- พะยอม วงศ์สารศรี. ทฤษฎี Z : เมื่ออเมริกามองญี่ปุ่น. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2529.
- พัชรพรรณ ภูคาพิน. ความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- พิภพ พิทักษ์ศิลป์. การศึกษาเพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์
ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- พีรยา คูวัฒน์ศิริ. แนวคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูริพัฒน์. วิทยานิพนธ์ อ.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ. วิทยาการจัดการและพฤติกรรมการบริหารองค์การ.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- ภิญโญ สาธร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- มนัส สุวรรณ. “แนวความคิดเชิงนิเวศวิทยาบางประการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว,” จุลสาร
สภาวะแวดล้อม. 6(4) : 19-26 ; พฤษภาคม-มิถุนายน, 2530.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่
รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.).
เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยโครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์
กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวง มหาดไทยกระทรวงมหาดไทย, 2541.

- มหาวิทยาลัยมหิดล. การศึกษาเบื้องต้นเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสุพรรณบุรี
อ่างทอง ลพบุรี สระบุรี. ม.ป.ท. : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ป.ป.
- _____. การศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนพรและระนอง. กรุงเทพฯ :
 คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.
- ฉวีวรรณ ผิวนิยม. ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อวิถีชุมชน : กรณีศึกษาชุมชน
ตลาดน้ำ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. แผนหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา (Foundation of
Education) หน่วยที่ 1-10. พิมพ์ครั้งที่ 25. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- แมน มนต์เมศรี. บันทึกอดีตนักการเมือง. กรุงเทพฯ : จินดาสาส์นการพิมพ์, 2524.
- ยศ สันตสมบัติ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2544.
- เล็ก พงษ์สมัครไทย. “ความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจ,” สยามรัฐ. 12 กุมภาพันธ์ 2530.
 หน้า 52.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, 2543.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. การวิจัยธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ไดมอนด์อินบิสเนสเวิร์ด, 2541
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับเศรษฐกิจแห่งประเทศไทย,
ราชบัณฑิตยสถาน. 26(1) : 51-62, 2543
- วินิจ วีรยางกูร. การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2532..
- วิไลภรณ์ ชันดีสิทธิ์. ทรรศนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ :
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- วิไลภรณ์ พานอ่อง. ท้องถิ่นของเรา 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน (ดินแดนล้านนา) เล่ม 2
แม่ฮ่องสอน-เชียงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- วีณา พันธุ์รัตน์. “ท่องเที่ยว โอกาสที่รออยู่,” วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 28(1) : 38-45 ;
 มกราคม-กุมภาพันธ์, 2534.
- วีระชัย มงคลพันธ์. ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนา
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน.
 การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. “การท่องเที่ยว : การพัฒนาที่มีขีดจำกัด,” จุลสารการท่องเที่ยว. 7(4) : 1-8 ; ตุลาคม 2531.
- . “การท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์เพียงใด,” จุลสารการท่องเที่ยว. 10-13 ; ตุลาคม, 2532.
- . “ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อแหล่งท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 8(2) : 10-13 ; ตุลาคม, 2532.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- वासนา งามภักดิ์. การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี โดยระบบเส้นทางนิเวศน์สำญจร. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง, 2531.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543.
- ศิริธร สุวรรณเลิศ. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สงวน สิทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯสายส่ง, 2527.
- สถาบันไทยคดีศึกษา. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย. ม.ป.ท. : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- สถาบันวิจัยสังคม. แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว พิชญ์โลก สุโขทัย กำแพงเพชร ตาก พิจิตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สมชาย เดชะพรหมพันธ์. การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเกาะช้าง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545.
- สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา. สงขลา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- สมชาย สนั่นเมือง. “ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 17(2) : 25-33 ; เมษายน-มิถุนายน, 2541.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- สมพร เทพสิทธิธา. การพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- สมยศ นาวิการ. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2523.

- สรศักดิ์ งามจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- สวัสดิ์ ตราชู. ลับสุดยอด เมื่อข้าพเจ้าเป็นเสรีไทยกับขุนพลภูพาน เดียง ศิริจันทร์. กรุงเทพฯ : มติชน, 2527.
- สันติ ชูดิษฐา. การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525. ถ่ายเอกสาร.
- สัมฤทธิ์ วิชัยทา. ความเข้มแข็งของประชาสังคมตำบล ในการดูแลรักษาทรัพยากรดินส่วนร่วม : กรณีศึกษาการดูแลรักษาบ่อบาดาลและอ่างเก็บน้ำของประชาชนตำบลแม่ปะ ตำบลแม่มอก และตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2443.
- สินธุ์ สโบล. การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, 2546.
- สุทิตย์ อบอุ่น. การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : เส้นทางสายน้ำกก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- สุพจน์ ด้านตระกูล. ชีวิตและงาน ของ ดร.ปรีดี พนมยงค์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2514.
- สุภาวิณี ทรงพรวานิชย์. นิเวศน์วัฒนธรรม : รากฐานใหม่แห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, 2546.
- สุวิทย์ สิทธิจิระพันธ์. องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization). 2546. <<http://www.mfa.go.th/web/1622.php?id=5389>> 2552.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ภาคเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน, 2531.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548. ม.ป.ป. <http://www.tourism.go.th/xmfiles/law_1111744387.doc> 2552
- อดิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

- อดิเรก บุญคง. บทบาทของขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิก
หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2495. ปริญญาโท กศ.ม. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2536.
- อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. การพัฒนาบุคคล กลุ่มและชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2524.
- Beach, Dale S. The Management of People at Work. New York : Macmillan Company,
1965.
- Buckley, Stephen M. Point wise multipliers for reverse Holder spaces II. Mathematical :
Proceedings of the Royal Irish Academy, 1995.
- Chua, L.A. A guide in preparing ; A Research Proposal. The Philippines : College
Laguna, 1984.
- Cohen, Wendy L. Agricultural Laws and Legislation ; Environmental Law; Consumer
Protection ; Soil Conservation ; Law and Legislation ; United States. Washington, D.C. :
Island Press, 1991.
- Dowling, P. J. "Current International Business Research in Europe." Academy of International
Business 2000 Annual Meeting, 17-20 November 2000. p 1-14. Phoenix, Arizona :
Chair International Conference, 2000.
- Fayol, H. General and Industrial Management. London : Pitman, 1949.
- Fennell, David A. Ecotourism. London : Routledge, 1999.
- Gearing, Charles E., Stewart W. William and Turget Var. Planning For Tourism
Development. Praeger Publishers Inc., 1976.
- Gee, Chuck Y., Makens C. James and Choy J.L. Dexter. The Travel Industry.
Second Edition. New York : Van Nostrand. 1989.
- Goh Choeng Leong and Gillian C. Morgan. Human and Economic Geography. Hong
Kong : Wing Thai Cheung Puintion Co. Ltd., n.d.
- Gonsalves ,Paul S. Alternative Tourism : An Operations Manual for Third World Groups.
Bangalore : Verba Network Services at St.Paul Press, 1987.
- Hardwick, C. T. and Landuyt, B. F. Administrative Strategy and Decision Making.
Ohio : Southern Western Publishing, 1966.
- Hicks, Herbert G. The Management of Organizations : A Systems and Human Resources
Approach. 2nd ed. New York : McGraw-Hill, 1972.

- Hudman, Lloyed E. and Jackson H. Richard. Geography of Travel & Tourism. New York : Delmar Published, Inc., 1990.
- Hugehes and George. "The Cultural Construction of Sustainable," Tourism. 16(1) : 385-389 ; January, 1995.
- J.H. Steward. Theory of Culture Change : The Methodology of Multilinear Evolution. Urbana : University of Illinois Press, 1955.
- Johannes, Van Biesebroeck. "Exporting Raises Productivity In Sub-Saharan African Manufacturing Firms," Journal of International Economics. 2005(67) : December, 2003.
- Katsumi, Nagai. Speech timing by Japanese learners of English. p 99-110. Japanese : Proceedings of the 16th General Meeting of the Phonetic Society of Japan, 2002.
- King. R. S. A Descriptive Formative Evaluation of a Camp Bible Study Curriculum using an Eisner Connoisseurship Approach. S.I. : s.n., 1994.
- Kotogeorgopoulos, Nick. "Keeping Up with the Joneses, Tourists, Travellers, and the Quest for Cultural Authenticity in Southern Thailand," Tourist Studies. London : Sage Publication, 2003.
- Koontz and O'Donnell. Industrial Management. New York : McGraw-Hill, 1968.
- La-iard Silanoi. The Evaluation of the Tourism Authority of of Thailand (TAT)s Media Utilization for Promoting Thailand Tourism in Japan. Bangkok (Thailand) : Graduate School, 1990.
- Macionis, J. J. Sociology. Prentice-Hall : Englewood Cliffs, 1993.
- McIntosh, Robert W. And Goeldner. Tourism : Principles, Practices, Philosophies. 4 ed. Ohio : Grid Publishing Inc., 1980.
- Nye, Joseph S. Jr. The Paradox of American Power. New York : Oxford University Press, 2002.
- Perdue, R. R., P. T. Long and L. Allen. "Resident Support," Tourism Development. 17 : 586-599, 1990.
- Pitchford, John. "Some Short and Long Run Issues for Australian Fiscal Policy," Australian Economic Review. 28(1) : 35-52 ; January, 1995.
- Todaro, M. A. Contribution to the study of the Mediterranean Meiofauna : Gastrotricha from the Island of Ponza. Italy : Boll Zool, 1992.

- Tanaka, Yasuhito. "Stochastically stable states in an oligopoly with differentiated goods : Equivalence of Price and Quantity Strategies," Journal of Mathematical Economics, Elsevier. 34(2) : 24-26 ; October, 2000.
- Richard, Rhodes. Deadly Feasts: Tracking the Secrets of a Terrifying New Plague. New York : Simon & Schuster, 1997.
- Robbins, Stephen P. The Administrative Process. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1976.
- Smith, Joan. Misogynies : Reflections on Myths and Malice. S.l. : s.n., 1989.
- Toriskie, Jeanne Marie. The Effects of Internet Usage on Student Achievement and Student Attitudes (Fourth-Grade, Social Studies). Chicago : Loyola University of Chicago, 2003.

บรรณานุกรม

- กมล อคฺคพันธ์. การบริหารรัฐกิจเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- กฤษดา ยะการ. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- กรมพัฒนาที่ดิน. แผนการใช้ที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2532. กรุงเทพฯ : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, ม.ป.ป.
- กรรณิการ์ ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ,” นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอะไรบ้าง. ม.ป.ป.
<<http://www.kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK27/chapter3/t27-3-11.htm>> 2552.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2525.
- . โครงการสำรวจการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2535 ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- . วิธีการจัดทำสถิติทางการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2525.
- . อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2529.
- . สถิติการท่องเที่ยว พ.ศ. 2530 ปีท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองวิชาการและฝึกอบรม, 2530.
- . “การท่องเที่ยวของประเทศไทย,” จุลสารการท่องเที่ยว. 9(1) : 1-4 ; มกราคม, 2533.
- . แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2534.
- . รายงานประจำปี. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546.
- ขวัญฤทัย ทองอินทร์. การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นผิวด้านพาณิชยกรรม : กรณีศึกษาเมืองใหญ่. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- คเชนทร์ (คำบ่อ) เดชกฤษกร. “ขบวนการเสรีไทยจังหวัดขอนแก่น,” ศิลปวัฒนธรรม. 8(6) : 58-63, 2530.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. เกษตรก้าวหน้า เศรษฐกิจเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.

- จารุพงศ์ พลเดช. “การท่องเที่ยว : ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ,” เทศาภิบาล. 82(2) : 3-7 ; กุมภาพันธ์, 2530.
- จำรัส นองมาก. ร่วมวงบริหาร. กรุงเทพฯ ; เสริมเสริมกิจ 2541.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. “ปัจจัยเบื้องต้นของความต้อการท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 7(7) : 88-90 ; มกราคม, 2531.
- ฉันทนา (นามแฝง). XO.Group เรื่องขบวนการเสรีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สารศึกษาการพิมพ์, 2522.
- ชัยอนันต์ สมุทวนิช. รัฐ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ชัยอนันต์ สมุทวนิช และคณะ. สัตว์การเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2513.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. “ปัจจัยเบื้องต้นก่อนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 6(4) : 51-54 ; ตุลาคม 2530.
- ชาญชัย ดวงจิตต์. “การท่องเที่ยวกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยา,” จุลสารการท่องเที่ยว. 2(3) : 75-78 ; เมษายน, 2526.
- ชาญชัย อัจฉินสมาจาร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2527.
- ชาติ มณีศรี. การบริหารงานราชการ. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2526.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาวง. เชียงใหม่ : โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมบ้านสวนนนทบุรี, 2544.
- เชาว์ โรจนแสง. การศึกษาผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่มีต่อเจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมต่อการดำเนินชีวิตในสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2542.
- ดิน ปรัชญาพฤทธิ์. การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- . ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมพฤติกรรม ในองค์การหน่วยที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

- ทวิทอง หงส์วิวัฒน์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภณการพิมพ์, 2527.
- ทรงพล เจตนาวณิช. “ลักษณะของโครงการพัฒนาขนาดเล็ก และกระบวนการสนับสนุนจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,” ใน ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท : ประสบการณ์จากนักพัฒนา. หน้า 15-17. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2538.
- ทศพล กฤตยพิสิฐ. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง. วิทยานิพนธ์ ศส.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- ไทยตำบลคอคคอม. “ตำบลธาตุเชิงชุมอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร,” ข้อมูลทั่วไป. ม.ป.ป. <<http://www.thaitambon.com/Tambon/ttambon.asp?ID=470101>> 2553.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. “แนวทางและมาตรการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว,” สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2525.
- ธวัชชัย รัตนซ้อน. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- นิลวันต์ พิษณุดำรง. “ดัชนีชี้วัดการบริหารจัดการที่ดี : เครื่องมือตรวจสอบการทำงานภาครัฐ,” เศรษฐกิจและสังคม. 40(4) : 51, 2546.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงแตก, พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ : มติชน, 2538.
- นิธิดา ประยงค์. “ผลกระทบด้านสังคมของการท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 3(3) ; 73-8 ; เมษายน, 2527.
- “บทความขุนพลภูพาน,” คนคังในอดีต. ม.ป.ป. <<http://seedang.com/stories/59527>> 2553.
- บริษัท โอเชียนสไมล์ จำกัด. ข้อมูลท่องเที่ยวจังหวัดสกลนคร. ม.ป.ป. <<http://www.oceansmile.com/E/Sakonnakorn/Sakonnakorn.htm>> 2553.
- บุญช่วย ศรีคำพร. ธุรกิจท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- ประชาชาติธุรกิจ. UNWTO ชี้ทัวร์โศสานวิฤตสหรัฐไหลเข้าไทย 3 หมื่นล. 1 ตุลาคม 2550. <http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=27&s_id=725&d_id=722> 2553.
- ประยูร ดาศรี. “การท่องเที่ยว : กิจกรรมเชิงภูมิศาสตร์สมัยใหม่,” รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง บทบาทของภูมิศาสตร์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว. จัดโดย สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมกับวิทยาลัยครูกาญจนบุรี. 26-29 ตุลาคม 2530. ม.ป.ท.,

- ปาริชาติ วัลย์เสถียร. หนังสืออ้างอิง. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค. 651
 ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- พงศธร เกษสำลี. “การพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน”, จุลสาร
 การท่องเที่ยว. 9(4) : 8-11 ; ตุลาคม 2533.
- . การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย-พะเยา. วิทยานิพนธ์ ผ.ม.
 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- พงศ์สัมพันธ์ ศรีสมทรัพย์. หลักการจัดองค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.
- พรพจน์ สุขเกษม. การศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียง.
 วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ทำอย่างไรจะหายโกรธ. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพฯ :
 กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- พะยอม วงศ์สารศรี. ทฤษฎี Z : เมื่ออเมริกามองญี่ปุ่น. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2529.
- พัชรพรรณ ภูคาพิน. ความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยว
 เขื่อนนิเวศ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- พิภพ พิทักษ์ศิลป์. การศึกษาเพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์
 ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- พีรยา คูวัฒน์ศิริ. แนวคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูริพัฒน์. วิทยานิพนธ์ อ.ม.
 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ไพบูลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ. วิทยาการจัดการและพฤติกรรมการบริหารองค์การ.
 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- ภิญโญ สาธร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- มนัส สุวรรณ. “แนวความคิดเชิงนิเวศวิทยาบางประการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว,” จุลสาร
 สภาวะแวดล้อม. 6(4) : 19-26 ; พฤษภาคม-มิถุนายน, 2530.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่
 รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.).
 เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยโครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์
 กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ
 สำนักงานปลัดกระทรวง มหาดไทยกระทรวงมหาดไทย, 2541.

- มหาวิทยาลัยมหิดล. การศึกษาเบื้องต้นเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสุพรรณบุรี
อ่างทอง ลพบุรี สระบุรี. ม.ป.ท. : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ป.ป.
- _____. การศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนพรและระนอง. กรุงเทพฯ :
 คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.
- ฉวีวรรณ ผิวนิยม. ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อวิถีชุมชน : กรณีศึกษาชุมชน
ตลาดน้ำ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. แผนหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา (Foundation of
Education) หน่วยที่ 1-10. พิมพ์ครั้งที่ 25. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- แมน มนต์เมศรี. บันทึกอดีตนักการเมือง. กรุงเทพฯ : จินดาสาส์นการพิมพ์, 2524.
- ยศ สันตสมบัติ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2544.
- เล็ก พงษ์สมัครไทย. “ความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจ,” สยามรัฐ. 12 กุมภาพันธ์ 2530.
 หน้า 52.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, 2543.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. การวิจัยธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ไดมอนด์อินบิสเนสเวิร์ด, 2541
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับเศรษฐกิจแห่งประเทศไทย,
ราชบัณฑิตยสถาน. 26(1) : 51-62, 2543
- วินิจ วีรยางกูร. การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2532..
- วิไลภรณ์ ชันติสิทธิ์. ทรรศนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ :
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- วิไลภรณ์ พานอ่อง. ท้องถิ่นของเรา 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน (ดินแดนล้านนา) เล่ม 2
แม่ฮ่องสอน-เชียงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- วีณา พันธุ์รัตน์. “ท่องเที่ยว โอกาสที่รออยู่,” วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 28(1) : 38-45 ;
 มกราคม-กุมภาพันธ์, 2534.
- วีระชัย มงคลพันธ์. ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนา
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน.
 การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. “การท่องเที่ยว : การพัฒนาที่มีขีดจำกัด,” จุลสารการท่องเที่ยว. 7(4) : 1-8 ; ตุลาคม 2531.
- . “การท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์เพียงใด,” จุลสารการท่องเที่ยว. 10-13 ; ตุลาคม, 2532.
- . “ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อแหล่งท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 8(2) : 10-13 ; ตุลาคม, 2532.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- วาสนา งามภักดิ์. การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี โดยระบบเส้นทางนิเวศน์สัญจร. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง, 2531.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543.
- ศิริธร สุวรรณเลิศ. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สงวน สิทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯสายส่ง, 2527.
- สถาบันไทยคดีศึกษา. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย. ม.ป.ท. : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- สถาบันวิจัยสังคม. แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว พิชญ์โลก สุโขทัย กำแพงเพชร ตาก พิจิตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สมชาย เดชะพรหมพันธ์. การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเกาะช้าง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545.
- สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา. สงขลา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- สมชาย สนั่นเมือง. “ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 17(2) : 25-33 ; เมษายน-มิถุนายน, 2541.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- สมพร เทพสิทธิ์า. การพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- สมยศ นาวิการ. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2523.

- สรศักดิ์ งามจรรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- สวัสดิ์ ตราชู. ลัทธิสุดขั้ว เมื่อข้าพเจ้าเป็นเสรีไทยกับขุนพลภูพาน เดียง ศิริจันทร์. กรุงเทพฯ : มติชน, 2527.
- สันติ ชูดิษฐา. การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525. ถ่ายเอกสาร.
- สัมฤทธิ์ วิชัยทา. ความเข้มแข็งของประชาสังคมตำบลในการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำร่วมกัน : กรณีศึกษาการดูแลรักษาบ่อบาดาลและอ่างเก็บน้ำของประชาชนตำบลแม่ปะ ตำบลแม่มอก และตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2443.
- สินธุ์ สโบล. การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, 2546.
- สุทิตย์ อบอุ่น. การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : เส้นทางสายน้ำกก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- สุพจน์ ด้านตระกูล. ชีวิตและงาน ของ ดร.ปรีดี พนมยงค์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2514.
- สุภาวิณี ทรงพรวานิชย์. นิเวศน์วัฒนธรรม : รากฐานใหม่แห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, 2546.
- สุวิทย์ สิทธิจิระพันธ์. องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization). 2546. <<http://www.mfa.go.th/web/1622.php?id=5389>> 2552.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ภาคเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน, 2531.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548. ม.ป.ป. <http://www.tourism.go.th/xmfiles/law_1111744387.doc> 2552
- อดิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

- อดิเรก บุญคง. บทบาทของขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิก
หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2495. ปริญญาโท กศ.ม. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2536.
- อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. การพัฒนาบุคคล กลุ่มและชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2524.
- Beach, Dale S. The Management of People at Work. New York : Macmillan Company,
1965.
- Buckley, Stephen M. Point wise multipliers for reverse Holder spaces II. Mathematical :
Proceedings of the Royal Irish Academy, 1995.
- Chua, L.A. A guide in preparing ; A Research Proposal. The Philippines : College
Laguna, 1984.
- Cohen, Wendy L. Agricultural Laws and Legislation ; Environmental Law; Consumer
Protection ; Soil Conservation ; Law and Legislation ; United States. Washington, D.C. :
Island Press, 1991.
- Dowling, P. J. "Current International Business Research in Europe." Academy of International
Business 2000 Annual Meeting, 17-20 November 2000. p 1-14. Phoenix, Arizona :
Chair International Conference, 2000.
- Fayol, H. General and Industrial Management. London : Pitman, 1949.
- Fennell, David A. Ecotourism. London : Routledge, 1999.
- Gearing, Charles E., Stewart W. William and Turget Var. Planning For Tourism
Development. Praeger Publishers Inc., 1976.
- Gee, Chuck Y., Makens C. James and Choy J.L. Dexter. The Travel Industry.
Second Edition. New York : Van Nostrand. 1989.
- Goh Choeng Leong and Gillian C. Morgan. Human and Economic Geography. Hong
Kong : Wing Thai Cheung Puintion Co. Ltd., n.d.
- Gonsalves ,Paul S. Alternative Tourism : An Operations Manual for Third World Groups.
Bangalore : Verba Network Services at St.Paul Press, 1987.
- Hardwick, C. T. and Landuyt, B. F. Administrative Strategy and Decision Making.
Ohio : Southern Western Publishing, 1966.
- Hicks, Herbert G. The Management of Organizations : A Systems and Human Resources
Approach. 2nd ed. New York : McGraw-Hill, 1972.

- Hudman, Lloyed E. and Jackson H. Richard. Geography of Travel & Tourism. New York : Delmar Published, Inc., 1990.
- Hugehes and George. "The Cultural Construction of Sustainable," Tourism. 16(1) : 385-389 ; January, 1995.
- J.H. Steward. Theory of Culture Change : The Methodology of Multilinear Evolution. Urbana : University of Illinois Press, 1955.
- Johannes, Van Biesebroeck. "Exporting Raises Productivity In Sub-Saharan African Manufacturing Firms," Journal of International Economics. 2005(67) : December, 2003.
- Katsumi, Nagai. Speech timing by Japanese learners of English. p 99-110. Japanese : Proceedings of the 16th General Meeting of the Phonetic Society of Japan, 2002.
- King. R. S. A Descriptive Formative Evaluation of a Camp Bible Study Curriculum using an Eisner Connoisseurship Approach. S.I. : s.n., 1994.
- Kotogeorgopoulos, Nick. "Keeping Up with the Joneses, Tourists, Travellers, and the Quest for Cultural Authenticity in Southern Thailand," Tourist Studies. London : Sage Publication, 2003.
- Koontz and O'Donnell. Industrial Management. New York : McGraw-Hill, 1968.
- La-iard Silanoi. The Evaluation of the Tourism Authority of of Thailand (TAT)s Media Utilization for Promoting Thailand Tourism in Japan. Bangkok (Thailand) : Graduate School, 1990.
- Macionis, J. J. Sociology. Prentice-Hall : Englewood Cliffs, 1993.
- McIntosh, Robert W. And Goeldner. Tourism : Principles, Practices, Philosophies. 4 ed. Ohio : Grid Publishing Inc., 1980.
- Nye, Joseph S. Jr. The Paradox of American Power. New York : Oxford University Press, 2002.
- Perdue, R. R., P. T. Long and L. Allen. "Resident Support," Tourism Development. 17 : 586-599, 1990.
- Pitchford, John. "Some Short and Long Run Issues for Australian Fiscal Policy," Australian Economic Review. 28(1) : 35-52 ; January, 1995.
- Todaro, M. A. Contribution to the study of the Mediterranean Meiofauna : Gastrotricha from the Island of Ponza. Italy : Boll Zool, 1992.

- Tanaka, Yasuhito. "Stochastically stable states in an oligopoly with differentiated goods : Equivalence of Price and Quantity Strategies," Journal of Mathematical Economics, Elsevier. 34(2) : 24-26 ; October, 2000.
- Richard, Rhodes. Deadly Feasts: Tracking the Secrets of a Terrifying New Plague. New York : Simon & Schuster, 1997.
- Robbins, Stephen P. The Administrative Process. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1976.
- Smith, Joan. Misogynies : Reflections on Myths and Malice. S.l. : s.n., 1989.
- Toriskie, Jeanne Marie. The Effects of Internet Usage on Student Achievement and Student Attitudes (Fourth-Grade, Social Studies). Chicago : Loyola University of Chicago, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

ชอบ เศษฤทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 22

หมู่ 7 บ้านสันติสุข ตำบลกุดปลาข้าว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

ดิลก บุญเสริม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 103

ถนนเจริญรัฐ ตำบลโนนศรีสวัสดิ์ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2551.

ดิลก บุญเสริม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 103

ถนนเจริญรัตน์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551.

ถนอม เดชชิตา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 154

หมู่ 6 บ้านโคกกลาง ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร

เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

ถวัลย์ แสนมหาชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 60

หมู่ 1 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2552.

ถวิล นาครินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 70

บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551

ทา กระบวนจิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 186

หมู่ 5 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

เทวี กรมวิสุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 80 หมู่ 7

บ้านคำเม็ก ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.

เทียม ศิริจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 419/1

ถนนสุขเกษม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

เชียรชัย ปักสังคะเนย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2551.

บุญยัง บาด (สหายนนท์) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 26 หมู่ 6 บ้านโคกกลาง ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

ปิ่น พลพิมพ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 1 ตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2551.

ผจญ ศิริมาศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

พระเลิฉุ สิริปัญญา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดเกราะผดุงชาติ บ้านหนองหญ้าปลั่งกา อายุหมู่บ้าน 120 ปี ตำบลปะโค อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2551.

พูน พรหมโคตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 60 หมู่ 1 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.

เพ็ง ดาวเรือง อายุ 71 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 บ้านหนองคู ตำบลงัวบา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

รจนา คนหมั่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 199 หมู่ 6 บ้านห้วยแดง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

ละเอียด อภิวัตนะสิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1 หมู่ 2 ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2551.

เลื่อน ลาพลจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 130 หมู่ 14 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

วิไล กุตะพลัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 81/1 หมู่ 7 บ้านสันติสุข ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

- วีระชาติ แสงอรุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.
- สอน อ่อนภูษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 52 หมู่ 14 บ้านบาก ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.
- สมเกียรติ พลชยัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 272 หมู่ 8 บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.
- สีพันธ์ ทดสบาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 132 หมู่ 5 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- เสวย รังหอม (สหายพลั้ง) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 70 บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2551.
- หนุ ชัยอุดม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 30 หมู่ 8 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2551.
- หมุน ปักสังคะเนย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 8 บ้านหนองคู ตำบลงัวบา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- ไทม ชัชวาลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 124 หมู่ 14 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- อรรถ นันทจักร์, เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, บนเทือกเขาภูพาน เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2551.
- อาคม พรหมสาขา ณ สกลนคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 215/1 ถนนเปรมปรีดา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- เอียง ชัยอุดม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 30 หมู่ 8 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเชิงสัมพัทธ์และแบบสังเกต

แบบสำรวจเบื้องต้น

สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. บริบทพื้นที่ที่วิจัย

- 1.1 ชื่อหมู่บ้านและประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน.....ปีที่ก่อตั้ง.....
- 1.2 ลักษณะภูมิประเทศ
- 1.3 อาณาเขต
- 1.4 เส้นทางคมนาคม
- 1.5 จำนวนประชากร ....เด็กชาย...คน เด็กหญิง...คน ผู้เฒ่า.....
- 1.6 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน อาชีพ รายได้ส่วนใหญ่ของประชากร
- 1.7 ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

2. ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของผู้ร่วมพัฒนาชาติ
- 2.2 ชื่อและประวัติของผู้ร่วมพัฒนาชาติ
- 2.3 ที่อยู่ที่สามารถติดต่อ ไปพร้อมหมายเลขโทรศัพท์

3. สภาพปัจจุบันปัญหาที่เกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว บนเทือกเขาภูพาน

- ศักยภาพการท่องเที่ยว ปัจจุบันเป็นเช่นไร.....ยังมีการท่องเที่ยวหรือไม่...ปัญหาที่
เกิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว....

4. มีการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่หรือไม่.....ชนิดใดบ้าง
ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ.....นามสกุล.....ที่อยู่.....

.....เบอร์โทร.....

ผู้สำรวจข้อมูล ชื่อ.....นามสกุล.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ หรือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ – นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด อายุ ที่อยู่ และสถานภาพ
- 1.2 การศึกษา
- 1.3 อาชีพหลัก/ตำแหน่ง
- 1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม และพื้นที่

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน เช่น ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.2 สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- 2.3 สภาพการปกครองและประชากร สภาพสังคมของหมู่บ้าน ปัญหาสังคมความเปลี่ยนแปลง
- 2.4 สภาพการคมนาคมสื่อสาร
- 2.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักของชุมชนการทำมาหากิน รายได้ และการศึกษา
- 2.6 ลักษณะของครอบครัวและเครือญาติ เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย
- 2.7 ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

3.1 ประวัติของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
ในพื้นที่

- 1) ภูมิหลัง ความเป็นมาของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
- 2) สภาพปัจจุบัน ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย บุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่
- 3.2 การเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
  - 1) อดีตเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร

2) ปัจจุบันเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร มีผู้สืบทอดความรู้หรือไม่ ถ้ามีคือใคร คนสืบทอดควรเป็นใคร มีคุณลักษณะอย่างไร

3.3 สถานที่ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆบนเทือกเขาภูพาน

- 1) รูปแบบ ชนิดกิจกรรม ประเภทที่ทำ.....
- 2) ผู้ทำกิจกรรม.....วัสดุ.....และอุปกรณ์.....ระยะเวลาในการทำ.....

3.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

- 1) สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่มีกี่ที่
- 2) มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบ ใครเป็นผู้จัดการ

ตอนที่ 4 การบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

4.1 มีการบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกอย่างไร.....

4.2 ต้องการให้องค์กรใดเข้ามาช่วยบ้าง.....,เครือข่ายที่มี.....

4.3 เห็นด้วยหรือไม่ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ให้มีความเหมาะสม

4.4 ต้องการให้ช่วยอย่างไร

ตอนที่ 5 การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมควรทำอย่างไรบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ – นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด อายุ ที่อยู่ และสถานภาพ
- 1.2 การศึกษา
- 1.3 อาชีพหลัก/ตำแหน่ง
- 1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม และพื้นที่

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน เช่น ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.2 สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- 2.3 สภาพการปกครองและประชากร สภาพสังคมของหมู่บ้าน ปัญหาสังคมความเปลี่ยนแปลง
- 2.4 สภาพการคมนาคมสื่อสาร
- 2.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักของชุมชนการทำมาหากิน รายได้ และการศึกษา
- 2.6 ลักษณะของครอบครัวและเครือญาติ เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย
- 2.7 ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

3.1 ประวัติของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
ในพื้นที่

- 1) ภูมิหลัง ความเป็นมาของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
- 2) สภาพปัจจุบัน ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย บุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่
- 3.2 การเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
  - 1) อดีตเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร

2) ปัจจุบันเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร มีผู้สืบทอดความรู้หรือไม่ ถ้ามีคือใคร คนสืบทอดควรเป็นใคร มีคุณลักษณะอย่างไร

3.3 สถานที่ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆบนเทือกเขาภูพาน

- 1) รูปแบบ ชนิดกิจกรรม ประเภทที่ทำ.....
- 2) ผู้ทำกิจกรรม.....วัสดุ.....และอุปกรณ์.....ระยะเวลาในการทำ.....

3.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

- 1) สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่มีกี่ที่
- 2) มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบ ใครเป็นผู้จัดการ

ตอนที่ 4 การบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

4.1 มีการบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกอย่างไร.....

4.2 ต้องการให้องค์กรใดเข้ามาช่วยบ้าง.....,เครือข่ายที่มี.....

4.3 เห็นด้วยหรือไม่ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ให้มีความเหมาะสม

4.4 ต้องการให้ช่วยอย่างไร

ตอนที่ 5 การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมควรทำอย่างไรบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง กลุ่มผู้รู้
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ – นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด อายุ
ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์และสถานภาพ
- 1.2 การศึกษา
- 1.3 อาชีพหลัก/ตำแหน่ง
- 1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 เนื้อหาที่สัมภาษณ์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยและอื่น ๆ

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
- 2.2 เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
- 2.3 เพื่อศึกษาการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกรอบบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม
- 2.4 อื่น ๆ

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพาน
2. วัน เวลา สถานที่ วัตถุประสงค์
3. บุคลากร (ผู้ร่วม) อายุ
4. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวว่ามีสภาพอย่างไร มีปัญหาอะไรหรือไม่ (ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  - 4.1 วิธีชีวิตของประชาชนในชุมชน ความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพ กิจกรรมทางศาสนา
  - 4.2 วิธีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานแบบใด
  - 4.3 ศักยภาพของพื้นที่
  - 4.4 การมีส่วนร่วมในชุมชน
  - 4.5 สภาพสังคม
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน(ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  6. กิจกรรมประกอบการสังเกต
    - 6.1 ถ่ายภาพ
    - 6.2 ถ่ายวีดีโอ
    - 6.3 สัมภาษณ์
    - 6.4 จดบันทึก
7. ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการสังเกต
8. สถานะการในระหว่างสังเกต
9. อื่น ๆ

ผู้สังเกตชื่อ.....นามสกุล.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพาน
2. วัน เวลา สถานที่ วัตถุประสงค์
3. บุคลากร (ผู้ร่วม) อายุ
4. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวว่ามีสภาพอย่างไร มีปัญหาอะไรหรือไม่ (ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  - 4.1 วิธีชีวิตของประชาชนในชุมชน ความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพ กิจกรรมทางศาสนา
  - 4.2 วิธีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานแบบใด
  - 4.3 ศักยภาพของพื้นที่
  - 4.4 การมีส่วนร่วมในชุมชน
  - 4.5 สภาพสังคม
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน(ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  6. กิจกรรมประกอบการสังเกต
    - 6.1 ถ่ายภาพ
    - 6.2 ถ่ายวิดีโอ
    - 6.3 สัมภาษณ์
    - 6.4 จดบันทึก
  7. ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการสังเกต
  8. สถานะการในระหว่างสังเกต
  9. อื่น ๆ

ผู้สังเกตชื่อ.....นามสกุล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แนวการสนทนากลุ่ม
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวดังเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. วัน เวลา สถานที่ ในการสนทนากลุ่ม
2. ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม
3. ประเด็นในการสนทนากลุ่ม (กำหนดตามปัญหาหรือข้อสรุปที่ยังไม่ลงตัว)

ประเด็นสนทนามี ดังนี้

ส่วนที่ 1 ประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

1. ประวัติความเป็นมาผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเป็น ดังนี้

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

- 1 ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

.....

.....

2. มีการท่องเที่ยวรูปแบบใดบ้าง

.....

.....

3. พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

.....

.....

4. สถานที่ท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

1. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ควรทำอย่างไร

.....

.....

2. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ที่ดีที่สุดควรมีรูปแบบอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 4 เพื่อศึกษาการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

1. การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมที่สุดควรทำอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 5. ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม

.....

ส่วนที่ 6. ผู้บันทึกการสนทนากลุ่ม

.....

ส่วนที่ 7. วัสดุอุปกรณ์ในการสนทนากลุ่ม

7.1 ถ่ายภาพ

7.2 ถ่ายวิดีโอ

7.3 สัมภาษณ์

7.4 จดบันทึก

ส่วนที่ 8. ข้อสรุปของประเด็นในการสนทนากลุ่ม

.....

ส่วนที่ 9. อื่น ๆ

.....

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

ชอบ เศษฤทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 22

หมู่ 7 บ้านสันติสุข ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

ดิลก บุญเสริม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 103

ถนนเจริญรัฐ ตำบลโนนศรีสวัสดิ์ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2551.

ดิลก บุญเสริม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 103

ถนนเจริญรัตน์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551.

ถนอม เดชชิตา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 154

หมู่ 6 บ้านโคกกลาง ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร

เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

ถวัลย์ แสนมหาชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 60

หมู่ 1 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2552.

ถวิล นาครินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 70

บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551

ทา กระบวนจิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 186

หมู่ 5 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

เทวี กรมวิสุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 80 หมู่ 7

บ้านคำเม็ก ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.

เทียม ศิริจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 419/1

ถนนสุขเกษม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

เชียรชัย ปักสังคะเนย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองแสง อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2551.

บุญยัง บาด (สหายอนันท์) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 26 หมู่ 6 บ้านโคกกลาง ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

ปิ่น พลพิมพ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 1 ตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2551.

ผจญ ศิริมาศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

พระเลิฉุ สิธิปัญโญ ผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดเกราะผดุงชาติ บ้านหนองหญ้าปลั่งกา อายุหมู่บ้าน 120 ปี ตำบลปะโค อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2551.

พูน พรหมโคตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 60 หมู่ 1 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.

เพ็ง ดาวเรือง อายุ 71 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 บ้านหนองคู ตำบลจัววา อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.

รจนา คนหมั่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 199 หมู่ 6 บ้านห้วยแดง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

ละเอียด อภิวัตนะสิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1 หมู่ 2 ตำบลโนนหอม อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2551.

เลื้อน ลาพลจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 130 หมู่ 14 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอยางสี จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

วิไล กุตะพลัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 81/1 หมู่ 7 บ้านสันติสุข ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอยางสี จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.

- วีระชาติ แสงอรุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2551.
- สอน อ่อนภูษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 52 หมู่ 14 บ้านบาก ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.
- สมเกียรติ พลชยัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 272 หมู่ 8 บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.
- สีพันธ์ ทดสบาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 132 หมู่ 5 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- เสวย รังหอม (สหายพลั้ง) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 70 บ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2551.
- หนุ ชัยอุดม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 30 หมู่ 8 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2551.
- หมุน ปักสังคะเนย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 8 บ้านหนองคู ตำบลงัวบา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- ไทม ชัชวาลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 124 หมู่ 14 บ้านคำม่วง ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- อรรถ นันทจักร์, เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, บนเทือกเขาภูพาน เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2551.
- อาคม พรหมสาขา ณ สกลนคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 215/1 ถนนเปรมปรีดา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551.
- เอียง ชัยอุดม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชาญยุทธ หาญคำภา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 30 หมู่ 8 บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551.

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเชิงสัมพัทธ์และแบบสังเกต

แบบสำรวจเบื้องต้น

สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. บริบทพื้นที่ที่วิจัย

1.1 ชื่อหมู่บ้านและประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน.....ปีที่ก่อตั้ง.....

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

1.3 อาณาเขต

1.4 เส้นทางคมนาคม

1.5 จำนวนประชากร ....เด็กชาย...คน เด็กหญิง...คน ผู้เฒ่า.....

1.6 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน อาชีพ รายได้ส่วนใหญ่ของประชากร

1.7 ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

2. ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

2.1 ประวัติความเป็นมาของผู้ร่วมพัฒนาชาติ

2.2 ชื่อและประวัติของผู้ร่วมพัฒนาชาติ

2.3 ที่อยู่ที่สามารถติดต่อ ไปพร้อมหมายเลขโทรศัพท์

3. สภาพปัจจุบันปัญหาที่เกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว บนเทือกเขาภูพาน

- ศักยภาพการท่องเที่ยว ปัจจุบันเป็นเช่นไร.....ยังมีการท่องเที่ยวหรือไม่...ปัญหาที่
เกิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว....

4. มีการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่หรือไม่.....ชนิดใดบ้าง
ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ.....นามสกุล.....ที่อยู่.....

.....เบอร์โทร.....

ผู้สำรวจข้อมูล ชื่อ.....นามสกุล.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

**แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ หรือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน**

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ – นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด อายุ ที่อยู่ และสถานภาพ
- 1.2 การศึกษา
- 1.3 อาชีพหลัก/ตำแหน่ง
- 1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม และพื้นที่

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน เช่น ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.2 สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- 2.3 สภาพการปกครองและประชากร สภาพสังคมของหมู่บ้าน ปัญหาสังคมความเปลี่ยนแปลง
- 2.4 สภาพการคมนาคมสื่อสาร
- 2.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักของชุมชนการทำมาหากิน รายได้ และการศึกษา
- 2.6 ลักษณะของครอบครัวและเครือญาติ เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย
- 2.7 ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม

**ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน**

- 3.1 ประวัติของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
ในพื้นที่
  - 1) ภูมิหลัง ความเป็นมาของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
  - 2) สภาพปัจจุบัน ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย บุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่
- 3.2 การเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
  - 1) อดีตเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร

2) ปัจจุบันเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร มีผู้สืบทอดความรู้หรือไม่ ถ้ามีคือใคร คนสืบทอดควรเป็นใคร มีคุณลักษณะอย่างไร

3.3 สถานที่ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆบนเทือกเขาภูพาน

- 1) รูปแบบ ชนิดกิจกรรม ประเภทที่ทำ.....
- 2) ผู้ทำกิจกรรม.....วัสดุ.....และอุปกรณ์.....ระยะเวลาในการทำ.....

3.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

- 1) สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่มีกี่ที่
- 2) มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบ ใครเป็นผู้จัดการ

ตอนที่ 4 การบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

4.1 มีการบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกอย่างไร.....

4.2 ต้องการให้องค์กรใดเข้ามาช่วยบ้าง.....,เครือข่ายที่มี.....

4.3 เห็นด้วยหรือไม่ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ให้มีความเหมาะสม

4.4 ต้องการให้ช่วยอย่างไร

ตอนที่ 5 การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมควรทำอย่างไรบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ – นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด อายุ ที่อยู่ และสถานภาพ
- 1.2 การศึกษา
- 1.3 อาชีพหลัก/ตำแหน่ง
- 1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม และพื้นที่

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน เช่น ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.2 สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- 2.3 สภาพการปกครองและประชากร สภาพสังคมของหมู่บ้าน ปัญหาสังคมความเปลี่ยนแปลง
- 2.4 สภาพการคมนาคมสื่อสาร
- 2.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักของชุมชนการทำมาหากิน รายได้ และการศึกษา
- 2.6 ลักษณะของครอบครัวและเครือญาติ เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย
- 2.7 ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

- 3.1 ประวัติของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
 ในพื้นที่
  - 1) ภูมิหลัง ความเป็นมาของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
  - 2) สภาพปัจจุบัน ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย บุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่
- 3.2 การเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
  - 1) อดีตเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร

2) ปัจจุบันเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างไร มีผู้สืบทอดความรู้หรือไม่ ถ้ามีคือใคร คนสืบทอดควรเป็นใคร มีคุณลักษณะอย่างไร

3.3 สถานที่ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆบนเทือกเขาภูพาน

- 1) รูปแบบ ชนิดกิจกรรม ประเภทที่ทำ.....
- 2) ผู้ทำกิจกรรม.....วัสดุ.....และอุปกรณ์.....ระยะเวลาในการทำ.....

3.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

- 1) สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่มีกี่ที่
- 2) มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบ ใครเป็นผู้จัดการ

ตอนที่ 4 การบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

4.1 มีการบริหารจัดการ ส่งเสริม ศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกอย่างไร.....

4.2 ต้องการให้องค์กรใดเข้ามาช่วยบ้าง.....,เครือข่ายที่มี.....

4.3 เห็นด้วยหรือไม่ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ให้มีความเหมาะสม

4.4 ต้องการให้ช่วยอย่างไร

ตอนที่ 5 การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมควรทำอย่างไรบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง กลุ่มผู้รู้
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ – นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด อายุ
ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์และสถานภาพ
- 1.2 การศึกษา
- 1.3 อาชีพหลัก/ตำแหน่ง
- 1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 เนื้อหาที่สัมภาษณ์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยและอื่น ๆ

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
- 2.2 เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน
- 2.3 เพื่อศึกษาการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางเลือกรอบบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม
- 2.4 อื่น ๆ

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพาน
2. วัน เวลา สถานที่ วัตถุประสงค์
3. บุคลากร (ผู้ร่วม) อายุ
4. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวว่ามีสภาพอย่างไร มีปัญหาอะไรหรือไม่ (ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  - 4.1 วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพ กิจกรรมทางศาสนา
  - 4.2 วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานแบบใด
  - 4.3 ศักยภาพของพื้นที่
  - 4.4 การมีส่วนร่วมในชุมชน
  - 4.5 สภาพสังคม
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน(ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  6. กิจกรรมประกอบการสังเกต
    - 6.1 ถ่ายภาพ
    - 6.2 ถ่ายวีดีโอ
    - 6.3 สัมภาษณ์
    - 6.4 จดบันทึก
  7. ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการสังเกต
  8. สถานะการในระหว่างสังเกต
  9. อื่น ๆ

ผู้สังเกตชื่อ.....นามสกุล.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพาน
2. วัน เวลา สถานที่ วัตถุประสงค์
3. บุคลากร (ผู้ร่วม) อายุ
4. สังเกตศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวว่ามีสภาพอย่างไร มีปัญหาอะไรหรือไม่ (ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  - 4.1 วิธีชีวิตของประชาชนในชุมชน ความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพ กิจกรรมทางศาสนา
  - 4.2 วิธีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานแบบใด
  - 4.3 ศักยภาพของพื้นที่
  - 4.4 การมีส่วนร่วมในชุมชน
  - 4.5 สภาพสังคม
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยว เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน(ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตาหู ฟัง กายสัมผัส)
  6. กิจกรรมประกอบการสังเกต
    - 6.1 ถ่ายภาพ
    - 6.2 ถ่ายวีดีโอ
    - 6.3 สัมภาษณ์
    - 6.4 จดบันทึก
  7. ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการสังเกต
  8. สถานะการในระหว่างสังเกต
  9. อื่น ๆ

ผู้สังเกตชื่อ.....นามสกุล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....สถานที่.....

แนวการสนทนากลุ่ม
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวดังเลือก : เส้นทางตามรอยผู้ร่วมพัฒนาชาติ
ไทยบนเทือกเขาภูพาน

---

1. วัน เวลา สถานที่ ในการสนทนากลุ่ม
2. ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม
3. ประเด็นในการสนทนากลุ่ม (กำหนดตามปัญหาหรือข้อสรุปที่ยังไม่ลงตัว)

ประเด็นสนทนามี ดังนี้

ส่วนที่ 1 ประวัติศาสตร์ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

1. ประวัติความเป็นมาผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานเป็น ดังนี้

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพาน

- 1 ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

.....

.....

2. มีการท่องเที่ยวรูปแบบใดบ้าง

.....

.....

3. พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

.....

.....

4. สถานที่ท่องเที่ยวตามรอยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยบนเทือกเขาภูพานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก

1. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ควรทำอย่างไร

.....

.....

2. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางเลือก ที่ดีที่สุดควรมีรูปแบบอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 4 เพื่อศึกษาการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสม

1. การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวทางเลือกบนเทือกเขาภูพานที่เหมาะสมที่สุดควรทำอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 5. ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม

.....

ส่วนที่ 6. ผู้บันทึกการสนทนากลุ่ม

.....

ส่วนที่ 7. วัสดุอุปกรณ์ในการสนทนากลุ่ม

7.1 ถ่ายภาพ

7.2 ถ่ายวิดีโอ

7.3 สัมภาษณ์

7.4 จดบันทึก

ส่วนที่ 8. ข้อสรุปของประเด็นในการสนทนากลุ่ม

.....

ส่วนที่ 9. อื่น ๆ

.....

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อสกุล	นายชาญยุทธ หาญคำภา
วันเกิด	วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2496
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
ภูมิลำเนา	บ้านเลขที่ 57 หมู่ 4 ตำบลเขาพระนอน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 46120
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองคาย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองคาย สนามกีฬาจังหวัดหนองคาย บริเวณศูนย์ราชการ ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2513	มัธยมศึกษาปีที่ 3 (มศ.3) โรงเรียนสารคามพิทยาคม
พ.ศ. 2516	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาเกษตรกรรม โรงเรียนเกษตรกรรมกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
พ.ศ. 2518	ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) สาขาวิชาพลศึกษา วิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2521	ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอกการพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา
พ.ศ. 2539	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศส.ม.) สาขาวิชาไทยคดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2553	ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต (ปร.ค.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

